

میزان کل شعرا
۹۷۸
فہرست تذکرہ شمع انجمن

صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر
	حروف الالف	۳۲	الفتی	۵۲	ابوالحسن کاشانی
			اسدی		اختسری
۲۱	انوری		اشرف		اسیری شہدی
۲۳	ازرقی	۳۲	آفرین		اسیر طبرستانی
	آصفی	۳۵	آصف	۵۳	احمدی
۲۴	اصغر	۳۶	امید		ایما
	الحلی	۳۷	افضلی		آگاہ
۲۵	ایمنی	۳۸	آگاہ	۵۴	احسن
۲۶	اسیر		اہلی	۵۵	آشنا
۲۷	المانی		الندیس	۵۶	انسی
	انصاف	۳۹	ایجاد		امتیاز
	ایجاد		افتخار		اسحق خان
۲۸	استغنا	۴۰	امداد	۵۷	اسیری رازی
	ادائے	۴۱	ادبم		امانی اصفہانی
	اوسج		الہی		احمد قزوینی
۲۹	آذری	۴۲	اتر		آگاہ یزدی
۳۰	امید		آرزو		امینی
۳۱	ادبم	۴۵	آزاد	۵۸	اشکی لہی
	احمدی	۵۱	ابوالقاسم		ابتری بدخشی
	ابوالحسن		احمد خان	۵۹	الفتی

صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر
۵۹	ارشاد	۶۶	ابوالعلا رنجوی	۷۸	تخلص شاعر
۷۸	احسان	۶۷	اشیر	۷۹	بساطی
۷۹	ابوالفضل	۷۸	اوسدی اصفہانی	۷۹	بنائی ہروی
۶۰	آقاسے	۷۸	آئی ہروی	۷۹	بقائے
۷۰	انتخاستے	۷۸	اسدیگزینی	۷۹	بقائے
۷۰	اعجاز	۶۸	اسینی تربتی	۸۰	بقائے
۶۱	ابراہیم گیلانی	۷۸	اینا بختی	۷۹	بسم
۷۸	ازل	۷۸	الفت شومتری	۷۹	باقراصفہانی
۶۲	ابراہیم چاہے	۷۸	ایسا ہمدانی	۷۹	بدیع
۷۸	شرفی اشیر باقوالاد	۷۸	احمد بیگ	۸۱	بیضا
۷۸	شرف خان	۷۸	ابوالفتح	۷۸	بازل
۷۸	ارسلان مشہدی	۶۹	النسی	۷۸	بقائے
۶۳	آہی جیتانے	۷۸	آصفی	۷۸	بقائے تفرسی
۷۸	آئم الکبر آبادی	۷۸	احمد جام	۸۲	بیکسی
۷۸	اختر	۷۸	اسکاہ ناظمی	۷۸	باقی
۶۴	ابن یمین	۷۸	اشا	۷۸	بیدل عظیم آبادی
۷۸	ابو یزید	۷۸	آزردہ	۷۸	بیدل بختی
۷۸	اقدسی	۷۸	ابروتر سلطان	۷۸	بختی بیدل
۶۵	آفتابی	۷۸	اختر	۷۸	بنائی کمال
۷۸	اصیلی قبی	۷۸	احمد	۸۷	باقی کاشی
۷۸	آذر اصفہانی	۷۸	حرف البیاد	۷۸	بانے
۷۸	افضل الدین محمد کاشانی	۷۸	بدر	۷۸	بدیع اردستانی
۶۶	ابوالفرج رونی	۷۸	بابر	۷۸	بزمی شیرازی

صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر
۸۸۱	بہرام	۹۸	تنہا	۱۰۷	جبرائیل
۸۸۲	برستے	۹۹	تانیہ	۱۰۸	حب الی
۸۸۳	بازاری	۱۰۰	تقی الصفحانی	۱۰۹	جنوئے
۸۸۴	بیخود	۱۰۱	تقطعی	۱۱۰	جانی
۸۸۵	بینچہ بلگرامی	۱۰۲	تقی شیرازی	۱۱۱	جفریک
۸۸۶	بہار	۱۰۳	توفیق	۱۱۲	جاکرے
حرف بارقاری					
۸۸۷	بروادر باجوئے	۱۰۴	تسلیم	۱۱۳	جسمی
۸۸۸	بروز	۱۰۵	تعلیم	۱۱۴	جغندر
۸۸۹	بیاضے	۱۰۶	تنہا شیرازی	۱۱۵	جاہی
۸۹۰	بیرہ	۱۰۷	توسنی	۱۱۶	جذبی
۸۹۱	بیرہ	۱۰۸	تنہا رادابی	۱۱۷	جذوی
۸۹۲	بیرہ	۱۰۹	حرف التامیہ	۱۱۸	جغفر بیگ
۸۹۳	بیام	۱۱۰	تنہا	۱۱۹	جدالی ساوی
حرف التار					
۸۹۴	ترانے	۱۱۱	ثاقب	۱۲۰	جعفر قزوینی
۸۹۵	تراب	۱۱۲	ثابت	۱۲۱	جودت بدایسی
۸۹۶	تشیبی	۱۱۳	ثبات	۱۲۲	جودت بدخستانی
۸۹۷	تجلی اردکانی	۱۱۴	تہن	۱۲۳	جامع
۸۹۸	تجلی کاشانی	۱۱۵	تہن	حرف السحر المہملہ	
۸۹۹	تجلی لایبجانی	۱۱۶	تہن	۱۲۴	حسن غزنوی
۹۰۰	نرنگان	۱۱۷	جاسم	۱۲۵	حسن دہلوی
۹۰۱	تائب ہراتی	۱۱۸	جمال الدین	۱۲۶	حافظ شیرازی
۹۰۲	تجلی بدھستانی	۱۱۹	جمالکبیر	۱۲۷	حیاتی بخاری
۹۰۳	تجلی بدھستانی	۱۲۰	جمال	۱۲۸	حسانے

صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر
۱۱۹	حسین اصفہانی	۱۲۸	حبیب	۱۲۳	شماغہ شاعر
۱۲۰	حافظ	۱۲۹	عالمی ترکان	۱۲۴	غالی
۱۲۱	حضور کے	۱۳۰	حسین فرامانی	۱۲۵	حصی
۱۲۲	حیرتی تونے	۱۳۱	حسین	۱۲۶	خیال
۱۲۳	حسین اصفہانی	۱۳۲	حسین	۱۲۷	خضری قزوینی
۱۲۴	حسین	۱۳۳	حسین	۱۲۸	خضری خوانساری
۱۲۵	حسن قندھار	۱۳۴	حسین	۱۲۹	خلقی طبرستانی
۱۲۶	حسین مشہدی	۱۳۵	حسین	۱۳۰	خازن
۱۲۷	حسین کیلانی	۱۳۶	حسین	۱۳۱	خلاصی
۱۲۸	خیانی کاشی	۱۳۷	حسین	۱۳۲	خلقی شستری
۱۲۹	حشر	۱۳۸	حسین	۱۳۳	خوشدل
۱۳۰	حالتی	۱۳۹	حسین	۱۳۴	خوشنود
۱۳۱	حلاوتی شستری	۱۴۰	حسین	۱۳۵	خاطر
۱۳۲	حسام	۱۴۱	حسین	۱۳۶	خلیل
۱۳۳	حدیثی اصفہانی	۱۴۲	حسین	۱۳۷	خلیفہ
۱۳۴	حکمتی	۱۴۳	حسین	۱۳۸	خواجہ علی
۱۳۵	حسن بیک	۱۴۴	حسین	۱۳۹	خازن تبریزی
۱۳۶	حق	۱۴۵	حسین	۱۴۰	خصالی
۱۳۷	حاذق	۱۴۶	حسین	۱۴۱	خسرو چنبوری

صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر
۱۲۹	دوائی	۱۵۹	ذوقی ترکمانی	صفحہ	تخلص شاعر
۱۵۰	وردے	۱۶۰	ذوقی اروستانی	۱۷۲	رازئی خوانی
✓	وردو دلوے	✓	ذہنی تبریزی	✓	رافع کشمیری
۱۵۲	داعی شیرازی	✓	ذره	۱۷۴	راغب
✓	دہکی	۱۶۱	ذوقی بلگرامی	۱۷۵	راغ
۱۵۵	دوست	✓	ذکا	✓	راوی
✓	دورے	۱۶۲	ذوالفقار بلگرامی	۱۷۶	رحیم
✓	دیرے	✓	حرف الزار المصطفیٰ	۱۷۷	رسائی پنجابی
✓	داؤد	۱۶۳	رودکی	✓	رسا ہمدانی
۱۵۶	داعی ہمدانی	✓	رشیدی سمرقندی	۱۷۸	راغب
✓	داعی اصفہانی	۱۶۴	رضیعی	✓	ربانی
✓	دلانا	✓	رفیع قزوینی	✓	روزبہ
✓	درویش	۱۶۶	رازئی شیرازی	✓	رسالہ کنوی
✓	دانش باز زندر	✓	رشکی ہمدانی	۱۸۱	رضائی لہستانی
✓	دوستاق	۱۶۷	رواق یونانی	✓	رضائی رضوی
۱۵۷	دستور	✓	رسالہ آبادی	✓	رائق
✓	دستور ایرانی	✓	رضی سمرقندی	۱۸۲	راقم قادری
✓	دیدہ	✓	راقم مشہدی	✓	رفعت شروانی
✓	دردمند	۱۷۰	رشدی	۱۸۳	رشید کشمیری
✓	حرف الذال المعجز	✓	روشن	✓	حرف الزار المعجز
۱۵۸	ذوالفقار شروانی	✓	رضا اصفہانی	۱۸۳	زلالی خوانساری
۱۵۹	ذوقی سمرقندی	✓	راج	۱۸۴	زمانی یزدی
✓	ذہنی اصفہانی	۱۷۱	روحانی	۱۸۵	زنی ہمدانی

صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر
۱۸۵	زمانہ	۱۹۸	سعید الکیلانی	۲۱۲	سناکی
۱۸۶	زینتی	==	سحانے	==	سپاہی
==	زائری	۱۹۹	سعید انزوی	۲۱۳	سید
==	زیبائی	==	سعید قرشی	==	سیرانی
==	زلمالی خوارزمی	==	سامی	==	سیف الدین
==	زائر الہ آبادی	۲۰۰	سالم	==	سلطان فی
۱۸۸	زین العابدین	==	سروری	۲۱۴	سالم
==	ازرارہ اسفانی	۲۰۱	سلیم طرانی	==	سرامہ
==	زمانا اصفہانی	۲۰۵	سالک قزوینی	==	سودا
==	زیب النساء بیگم	==	سوزی	==	سجی
==	حرف السین المہملۃ	۲۰۶	سید فی قزوینی	==	سروش
۱۹۱	سعدی شیرازی	==	ساقی چرکسی	==	حرف الشین المعجمۃ
۱۹۳	سلمان ساوجی	==	سحنا	۲۱۵	شہیدی قمی
۱۹۴	سعد	۲۰۷	سالک یزدی	۲۱۶	شریف تبریزی
۱۹۵	سیف	==	سرخوش	۲۱۷	شائق
==	سوائی	۲۰۸	سرخورد	==	شکیب کی شیرازی
==	ساقی	۲۰۹	سمرقندی	۲۱۸	شکیب تبریزی
==	ستار	==	سرد	==	شکیب صفائی
==	سیادت	۲۱۰	سلطان	۲۱۹	شانی
۱۹۶	سنجر	۲۱۱	سہیلی	۲۲۰	شیدا
==	سپہر	==	سائر	۲۲۲	شوکت بخاری
==	سیری	==	سائل رازی	۲۲۴	شرف قزوینی
==	سنجر کاشانی	۲۱۲	سوزی ساوجی	۲۲۶	شفائی اصفہانی

صفحه	مختصر شاعر	صفحه	مختصر شاعر	صفحه	مختصر شاعر
۲۲۷	شوق سیدی	۲۳۸	شراری	۲۵۵	مختصر شاعر
۲۲۹	شاپور پهلوانی	==	شعله	۲۵۶	صندوق شمس
۲۳۰	شهری قزوینی	==	شمس	==	صادقی
==	شیری	==	شهود	==	صفائی خراسانی
==	شنگوی	۲۳۹	شهبه طرین	==	صادق شیرازی
۲۳۱	شهبه لاهیجانی	==	شوقی گویا ملوی	۲۵۷	صفی
==	شعیب	==	شانی	==	صبا
==	شهرت	۲۴۰	شجاع	۲۵۹	صاحبی
۲۳۲	شادمان	==	شریف کاشی	==	صالح
==	شاه	==	شاهی کاپوی	==	صارم
==	شاهی	==	شریف شیرازی	۲۶۰	صانع سیالکونی
۲۳۳	شرف الدین اصفهانی	==	شعوری	==	صاحب
==	شاعر	==	شهبانے	==	صانع بلگرامی
==	شاهدی	۲۴۱	شگونی	۲۶۲	صاحبانی دهلوی
۲۳۴	شکته	==	شفیع الد	۲۶۴	صوفی
==	شهبه	==	شاهجهان ام قلیا	==	صابر
==	شاعر بلگرامی	۲۴۴	شهبه رامپهروی	==	صبا
۲۳۵	شفیق	۲۴۹	شبه	۲۶۵	صفیق
۲۳۶	شاه	حرف الص و الملهة		==	صفیرازی
۲۳۷	شرف یوسفی قلندر	۲۵۱	صائب	==	صفیق نیشابوری
==	شرف یحیی نسیج	۲۵۵	صافی ساوچی	==	صاحبی شهدی
==	شریف جرجانی	==	صالحی	==	صاحبی
==	شرف یزدی	==	صبیحی	۲۶۶	صابر اصفهانی

صفحه	تخلص شاعر	صفحه	تخلص شاعر	صفحه	تخلص شاعر
۲۶۶	صمدیه (بیوردی)	۲۶۲	حرف الظار المهملة	۲۸۰	تخلص شاعر
==	صمدانی	==	طالب کاشی آملی	==	طهاسب
==	صادق	۲۶۴	طبعی	۲۸۱	طوفی
==	صبحی بازندرانی	==	طالب گیلانی	==	طبعی
==	صامت اصفهانی	==	طفیل	==	حرف الظار المعجمة
۲۶۷	صابر زواری	۲۶۵	طالب جرد بادقانی	۲۸۱	ظفریاری
==	صادق سرکاتی	==	طلوعی	۲۸۴	ظهوری ترشیزی
==	صفیر جوینوری	==	طاہر مشدی	۲۸۶	ظریفی
==	صفاشیرازی	==	طالب تبریزی	۲۸۷	ظفر
==	صفائی اصفهانی	==	طاہر نصیر آبادی	==	ظاهر
۲۶۸	صهبائی	==	طاہر بخاری	==	ظہیر
==	صباحی	۲۶۶	طاہر	۲۸۸	ظهوری تبریزی
==	صوفی بنگالی	==	طوس	==	حرف العین المهملة
==	حرف الضاد المعجمة	==	طبیعت	۲۸۸	عباس موی
۲۶۹	ضمیر	==	طالع گیلانی	==	عراقی مهدانی
==	ضمیر بگلرامی	==	طاہر دکنی	۲۸۹	عمر خیام
۲۷۰	ضیا بگلرامی	۲۶۷	طوفان	۲۹۰	عبید
==	ضیا برانیوری	==	طالب عظیم آبادی	==	عنصری بلخی
۲۷۱	ضمیفی	۲۶۸	طریق	۲۹۱	عجری
==	ضمیر اصفهانی	==	طریق	==	عاشق
۲۷۲	ضیاء لوی	۲۶۹	طغرا مشدی	==	عبد السلام
==	ضیا	==	طاہر صفائی	==	عیسی
==	ضیا کاشانی	۲۷۰	طفیل احمد بگلرامی	۲۹۲	عارضی

صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر
۲۹۲	حلائے	۲۹۷	عرفی شیرازی	۳۲۰	علیخان
=	عشق	۲۹۹	عبدالقادر دیرایونی	=	علم الہدی
=	عتابی	=	عالمگیر	=	عادل
=	عشتر	=	عزت شیرازی	=	عباس
۲۹۳	عابد	۳۰۱	عبدلہ خان اوزبک	۳۲۱	عنایت
=	عظیم	=	عالی بخاری	=	عارف شیرازی
=	عاشق اصفہانی	۳۰۲	عتابی	۳۲۲	عباس ثانی
۲۹۴	عاجز	=	عزتی یزدی	=	عشر قنوجی رح
=	عزت ایشوی	۳۰۳	علی	۳۲۷	عطا
=	عاصم	۳۰۵	عالمگیر	۳۲۸	عظیم خیر آبادی
=	عشق	۳۰۸	عصمتی	۳۲۹	عارف
۲۹۵	عذری	=	عشرت	۳۳۲	عزیز
=	عاشق نقوی	=	عالی تبریزی	۳۳۵	عاصم
=	عماد	۳۰۹	عاقل	=	عزیز
=	علمی	۳۱۱	عارف بلکزی	۳۳۶	علم
=	عنایت اللہ	۳۱۲	عزالت	=	حرف الغین المعجم
۲۹۶	عبد الغنی	=	عظیما	۳۳۷	غضائری
=	عصدی	=	عشق بلکزی	=	غزالی مشہدی
=	عزیز	=	عروبی	۳۳۹	غوری شیرازی
=	عصر	۳۱۳	عبد المجید بلکزی	=	غوری کاشانی
=	علی قلی	۳۱۷	عجیب بلکزی	=	غیاثا
۲۹۷	عزنی	۳۱۸	عظیم الدین بلکزی	=	عزاز
=	عنوان	=	علوی	=	غبارے

صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر
۳۳۹	غنی کشمیر	۳۵۹	فارغی	۳۶۹	فاطمہ
۳۴۰	غزنوی	==	فہمی کرمانی	==	فرخ لاہوری
۳۴۱	غریبے	==	فہمی کاشی	۳۷۰	فائض
==	غیرتے	==	فہمی لہرائی	==	فرقنی
==	غبارے	==	فہمی سمرقندی	==	فارسے
==	غزالی بہشت	==	فائض	۳۷۱	فراری
==	غالب	۳۶۰	فروغی قزوینی	==	فضیلے
۳۴۲	غالب آبادی	==	فضل علیخان	==	فسردی
==	غازے	۳۶۱	فسونی یزدی	==	فغفور
==	غازی قلندر	==	فسونی شیرازی	۳۷۲	فشتی
==	غلام نبی	==	فیضی کربلائی	۳۷۳	فصیحی سہرائی
۳۴۳	غریب بلگرامی	۳۶۲	فغانی شیداری	۳۷۴	فرج اللہ
۳۴۴	غلام مصطفیٰ	۳۶۵	قلدری مشہدی	==	فیاض
۳۴۵	غیور کرمانی	۳۶۶	فائق صفائی	۳۷۵	فطرت مشہدی
==	غضنفری	==	فصیح کربلائی	==	فرصت
۳۴۷	غضنفر بلگرامی	==	فصیحی تبریزی	==	فقیر بلگرامی
==	غالب دہلوی	==	فیضان	۳۷۶	فارغ تبریزی
۳۵۶	علیمت پنجابی	==	قوبے	۳۷۷	فرصتی سہرائی
حرف الفاء		۳۷۷	فطرت	==	فائق
۳۵۷	فردوسی طوسی	۳۷۸	فسرید	۳۷۸	فقیر لاہوری
۳۵۸	فسرخی	۳۷۹	فسریدون	۳۷۹	فرد بلگرامی
==	فطرتی کشمیر	==	فسرخ	==	فیض
==	فسر و کشمیر	==	فسرائی	۳۸۰	فقیر دہلوی

صفحه	تخلص شاعر	صفحه	تخلص شاعر	صفحه	تخلص شاعر
۳۸۱	فروغ مدرسی	۳۸۹	قدیری	۳۹۸	کمال نجفندی
۳۸۲	قاسم خان جوینی	=	قیدان بیگ	=	کمال اصفهانی
۳۸۳	قدسی مشهدی	=	قسمت مشهدی	۳۹۹	کمال
۳۸۴	فراری گیلانی	=	قوسی تبریزی	=	کوکبی
۳۸۵	قاسم	۳۹۰	قاسم اردستانی	=	کاکائی
=	قنبری	=	قاسم دکنی	=	کافی اردبیلی
=	قنبری	=	قدسی	=	کمال الدین حسین
=	قنبری	=	قنبری	۴۰۰	کاظم تبریزی
=	قاسم	=	قنالی	=	کاظم قسی
=	قاسمی	=	قناتیل	=	کافیه
=	قوسه	۳۹۲	قدرت گویاموی	=	کوکبی گرجی
۳۸۶	قسمت	۳۹۳	قاسم مشهدی	=	کاظم نونی
=	قاصد	=	قاسم طوسی	=	کامل خلغانی
=	قابل	۳۹۴	قیدی	۴۰۱	کریمیا
=	قانع	=	قبول	=	کنجی
=	قائم	=	قابل بگرامی	=	کاسب
۳۸۷	قادر	۳۹۵	قمرالدین	=	کاشفی
=	قطب	=	حرف الکاف	=	کرم گو
۳۸۸	قادری	۳۹۵	کلامی	۴۰۲	کلیم بدلی
=	قادری پانی پتی	=	کاتبی	۴۰۵	کشفی بدایونی
=	قانونی	۳۹۷	کاشی	۴۰۶	کوکب
=	قانعی	=	کاهی کابلی	=	حرف الکاف فارسی
۳۸۹	قدسه	=	کرک	۴۰۶	کرامی

شخص شاعر	صفحه	شخص شاعر	صفحه	شخص شاعر	صفحه
گلشن دہلوی	۴۰۷	مشتاق صفهانی	۴۱۳	سیلی ہروی	۴۲۳
گلشن	=	مصیب	=	مظہری	۴۲۶
گراہی شاملو	=	محفوظ	=	محمد الدین	=
گلشنی	۴۰۸	مبتلا	=	معین الدین	=
گراہی خوانی	=	مہربان	۴۱۴	مجد الدین	=
گلشن علی چنبوری	=	میر	=	محمد عزالی	۴۲۷
گوامر	۴۰۹	منت	۴۱۵	ملک مشہدی	=
حرف اللام	=	ماجد	=	ملک اند جانی	=
لطف الدین شاپوری	۴۰۹	مختار	=	مشققی	=
لطفی شیرازی	=	مکین	۴۱۶	مانی شیرازی	=
لذنی	=	معجزہ	=	منصف طہرانی	۴۲۸
لسانے	۴۱۰	مصطفیٰ	=	سب خان	=
لامع	=	معزی	۴۱۷	محمد یحییٰ	=
لائق بلخے	=	مجد الدین	=	مفلسی	=
لائق چنبوری	۴۱۱	میر حاج	۴۱۸	مسلمی	=
حرف المیم	=	محبی	=	مشتہری	۴۲۹
مسعود	۴۱۱	محمود	=	مؤنس	=
مجیر	=	محتشم	=	ملا محمد	=
مراد قزوینی	=	مانلی	۴۱۹	مجنون	=
محو	۴۱۲	مروی	=	مجتہابی	=
مفید	=	ملک قتی	۴۲۰	مقیم	=
معنی کشمیری	=	مسح رکن کاشی	۴۲۱	مدہوش	=
میرزا شیرازی	=	ماہر اکبر آبادی	۴۲۲	ملحی	۴۳۰

صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر
۲۳۰	حمید	۲۳۶	مطیع	۲۵۱	نظام الدین آبادی
=	سیم	۲۳۷	میر محسن	=	نصیبی گیلانی
=	معنی	=	موجی بدخشی	۲۵۲	عجمی کشمیری
۲۳۱	محمد گیلانی	=	میر معصوم	=	نوعی خیوشانی
=	ماہر گیلانی	۲۳۸	مخلص کاشی	۲۵۳	نوعی اصفہانی
=	مختار	۲۳۹	مظفر خان	=	لطیفی نیشاپوری
۲۳۲	مانے	=	محمد سنج	۲۵۵	نہانی
=	مقیہ	۲۴۰	موسو بجان	=	نظام الدین
=	محبوب	۲۴۱	مظہر دہلوی	=	نقی
=	معصوم	۲۴۳	محب بلگرامی	۲۵۷	نکبت
۲۳۳	معلوم	۲۴۴	مخزون بلگرامی	=	نظام
=	سوالی	=	میر مرادی	=	لطیف
=	محب الدین	=	محمود	=	نادوم لامیجانی
=	مسرور	۲۴۵	مشرقی مشہدی	۲۵۸	نادوم ہراتی
=	مخلص فی	۲۴۶	مؤمن آبادی	=	نذرے
=	مشرقی	۲۴۷	منیر لاہوری	=	نزارے
۲۳۴	مفسر	۲۴۸	مؤمن دہلوی	۲۵۹	ناظم ہرے
=	مؤمن	۲۴۹	منشی بریلپوری	=	نسبتی
=	میرزا عقیباتی	=	مہری	۲۶۰	نجمی
=	مخلص	۲۵۰	محبوب	=	نامی
۲۳۵	متین	حرف التون	=	=	نسبت
=	میرزا معتمد الدین	۲۵۰	نظامی گنجوی	=	نظام
۲۳۶	مرشد	۲۵۱	نظامی ہمدانی	=	نویدی

صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر	صفحہ	تخلص شاعر
۴۶۰	ناصر	۴۸۷	سناخ	۵۱۹	وفانی
۴۶۱	ناصر	۴۸۹	نادر	۵۱۹	وصالی
۴۶۲	نظام	۴۹۰	نجف	۵۲۰	وفاصفہانی
۴۶۳	ندیم کشمیری	۴۹۰	نامی	۵۲۰	واصلی
۴۶۴	نجیب کاشمی	۴۹۰	نوش	۵۲۰	وفاقی
۴۶۵	نصرت	۴۹۱	حرف الواو	۵۲۱	والا
۴۶۶	نورالحسین بلگرامی	۴۹۱	وجدان	۵۲۱	واقف
۴۶۷	نابے	۴۹۱	والد اغستانی	۵۲۱	وقوعی تبریزی
۴۶۸	نجات	۴۹۱	واقف	۵۲۱	وہمی قندھاری
۴۶۹	نشاری	۴۹۱	وحشی دولت آبادی	۵۲۱	وفاہرکو
۴۷۰	نسبتی	۴۹۱	ولی	۵۲۱	واصب قندھاری
۴۷۱	نافع	۴۹۱	والی	۵۲۱	واضح اصفہانی
۴۷۲	نرگسی	۴۹۱	واعظ قزوینی	۵۲۱	واصل لایچی
۴۷۳	نامی ترمذی	۴۹۱	وحید قزوینی	۵۲۱	والی
۴۷۴	نامی خیل آبادی	۴۹۱	وحید	۵۲۱	والی بخاری
۴۷۵	نصیبی کیلانی	۴۹۱	واضح	۵۲۱	وصف شہدی
۴۷۶	نسیمی حسینی	۴۹۱	واحد بلگرامی	۵۲۱	والد صفہانی
۴۷۷	نورجوان بیگم	۴۹۱	والا بدخشی	۵۲۱	وقاری ترمذی
۴۷۸	نظمی	۴۹۱	وامق بلگرامی	۵۲۱	واثق نیشاپوری
۴۷۹	ناطق	۴۹۱	وفانے	۵۲۱	وارد شاہ جہان آبادی
۴۸۰	تیسرہ دہلوی	۴۹۱	وقوعی نیشاپوری	۵۲۱	وحشی کرمانی
۴۸۱	نواب دام اقبالہ	۴۹۱	وحشت تھانیسری	۵۲۱	وحشی کاشانی
۴۸۲	نوربارک گدگنی عمر	۴۹۱	وحشت تھانیسری	۵۲۱	واسطی سندیلوی

صفحه	تخلص شاعر	صفحه	تخلص شاعر	صفحه	تخلص شاعر
۵۲۷	واصف شامیری	۵۳۳	هاشمی بخاری	۵۳۷	یکتا لاهوری
"	وحید متوطن کلکته	"	هاشمی اصفهانی	۵۳۸	یقین
۵۲۶	واصف متوطن کلکته	"	هجری	"	یقیم یزدجردی
"	وصفی امیرموی	"	هجری قمی	"	یمینی سمنانی
۵۲۷	وفا جانگیر نگری	"	باتقی تندوی	"	یقینی قفالی
"	وحشت	۵۳۴	هاشمی کاشی	"	یحیی کاشی
۵۲۸	واصف فرخ آبادی	"	بادی کاشانی	۵۳۹	یکتا خوشابی
حرف	یاد دهن	"	همت سیستانی	۵۴۰	یاری شیرازی
۵۲۸	بالای ستر آبادی	"	همایون همدانی	"	یزدی
۵۳۰	هاشم قندهاری	"	همایون شهدی	"	یعقوب کمانی
"	همایون همدانی	"	همت گورکمی پور	"	یوسف تهمانی
"	همت	۵۳۵	بادی شهدی اصفهانی	۵۴۱	یوسف بلکرای
"	همایون	"	هجری جیوری	۵۴۲	یمینی شاه آبادی
۵۳۱	همتی یحیی	حرف الیاء التحتیه	۵۴۳	یوسف گوبادی	
"	هاشم همدانی	۵۳۷	یحیی لاهیجی	۵۵۰	خاتمه شمع آجمن از مولف دایم مجده
۵۳۲	همایون اصفهانی	"	یگانه یحیی		
"	باتقی جامی	"	یحیی سزواری	۵۵۲	خاتمه الطبع از سید ذوالفقار احسینی
۵۳۳	باتقی اصفهانی	"	یحیی الیه آبادی		

۵۵۴	خاتمه زین العابدین آبادی	۵۵۹	خاتمه ابراهیم رامپوری
۵۶۵	خاتمه از عظیم آبادی	۵۶۸	خاتمه از رفعت شروانی
۵۷۳	خاتمه از نوش بهمنی	۵۷۶	خاتمه از یوسف بهمنی
"	خاتمه از نوش بهمنی	۵۷۸	خاتمه از یوسف بهمنی

ان من الشجر حکمت وان من البیا سحر

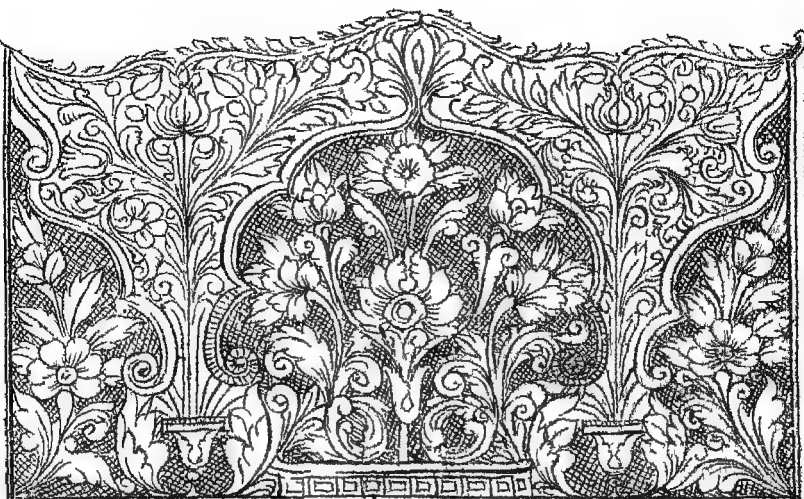
بمهر رفت مهر حضرت نواب شاه جهان بکیتا و الیاد یارست بمهر پال شیر و شیرین به گلشن سست

باب هشتم مخزن هنرمندی معبدان مجتهدی نوی محمد عبد الجود خان مدتم طابع رست

کمال طاعت و کمال شکر انطبله کماله
دایکس بهر نیکو و حسن بر

بسم الله الرحمن الرحيم

ز لاف حلاوت اولی است بزکاء لب نضرت
 بر خوش دماغان نشسته سخن صورت این معنی جلوه گشت که در بزم کائنات ذوقی که ترب
 ثبات دارد جز چاشنی مائده سخن نیست و بر بها، بر ایان گلشن معنی را از این سخن شکفته
 که در گلزار روزگار گلی که همیشه بهار بود غیر از حسرت و زانسون حرف سخن تمیز از اصناف
 و دین باب حرف نبویه گفته و گوشت انصاف در رشت بیان سفته
 چراغ خلوت جان روشنایی سخن است
 و علی سهرندی درین باره چه خوش سخن فرموده و جاده تحقیق حق پیوده
 سخن از عرش بدل بیرون رندان آمد
 این معنی صاف زنده شیشه افلاک چکیده
 و غنی کشمیری گفته

آب بود معنی روشن غنی
 خوب اگر بته شود گوهر است
 همچنین هر سخن را مورد معنی شناس باید نظر کرد
 این گرامیه را به این اعتبار کشیده است

بقدر اودرک و ساقی دهن چالاک در وصف این گوهر نایاب در قشان گردیده فضولی
محض مشکل پسندی صریح باشد که طبع قاصر من اوج پاینده رفیع سخن نشاخته باهنگ مدحش
پرداخته و لیکن چه توان کرد که دل آرزو مند از تقاضای حب صادق ناچارست خاطرلفت
پیوندا تا شیر شوق کامل بی اختیار نمیتوان دریافت که سخن پیش سخن زندان جانست و
نزد معنی پرستان قوت روح و غذای وان

سخن گر بجانست بنگر بهوشش چهر آدم مرده ماند خموشش
متاع روی دست تخته باز ارامکانست و نقد سرو کعبه آتش جان چه حد خداوند سخن آفرین
بدستگیری او صورت بند و وقت رسول رحمت با عانت او در عرصه بیان خرام آتش گفت
در روان گوی فراق را آب صبر بر روی دل زند و آفریدگی مزاج دل مروگان بر زن بنجیری
را آتش شوق در نهاد خاطر افکند در دلهای صاحب دلان چنان نشیند که بودر گل و باد و حباب
و طبلع مستمندان را چنان کشاید که خنجر لبیم و خاطر را شراب آینه رونمای سیرت موج دریا
ضمیرست و چشم بصیرت را در دم و سپهر حقیقت را بدر منیر اگر سخن نمی بود پیغام ایزدی سامعه فروز
تشنه گامان آب حیات هدایت نمی گردید و اگر این هیولای شگرت پر تو ظهور نمی بخشید گرسنه چشمان
وادی دریافت را نعمت کلام سرمدی کمتر میسرید حقائق رهنمای انبیا پیشین و نواد و قائل
روی زمین بر پستیایان روشن نمی گشت و فضائل و کمالات علمیه و علمیة سابقین بر لاحقین واضح
نمیشد از اینجا گفته اند که سخن لطیفه ایست که معنی بصورتش جلوه گر گشته و معشوق مهر بانی است که
هر خدا خواه و دنیا جو را بدام دلبری خود آورده و شبستان دل را روشن چراغ است و تشنه بخش
ایاغ دماغ نظار گیان جمال خود را بنظر بازان معنی جلوه میدهد و معنی شناسان صورت
خود را از نشیب مجاز یغیر از حقیقت می برد و رابطه خوبی است میان عاشق و معشوق و واسطه
محبوبی است میان خالق و مخلوق بدین عشاق گذری دارد و بخاطر معشوقان راهی پراثری
بستان میوشی میدهد و بهشیاران گوشه اهل عشق را بدستگیری او آه و فغان بر لب است

و اهل حسن را بهر دو بیان او صدر رونق و هنر اطلب آیین همه شور و شغب عشق خانه برانداز
 بوساطت سخن بگوش ایل دل میخور و آیین همه کمال حسن و جمال ملاحات بدولت بیان او در معرض
 تجلی می و دو آفتاب عالم تاب است که تمام عرصه نفس و آفاق بوجودش فیضیاب است و بحر خفایت
 که همه گهرهای او با آب و تاب بپیرنگی است که بهر رنگ بقدر کمالش رنگ آمیزی یافته تیرنگی است
 که بزرگ هر آینه شگفتاگر بر بزرگ تا بد جلوه آب دهد و اگر بر آینه افتد رنگ شراب کمال شکر
 از عاطفه او را که بیرون است و جمال کمالش از اندازه فهم و انشوران افزون با همه بیگانگان نرد
 آشنائی باز و با جلد آشنایان اسپ بیکانگی تاز و آشنای او با بیگانگان بقدر استعداد هر چه است
 و بیکانگی او از آشنایان بمقدار کمال گوهر خود معنی را بی سخن ظهور نیست و ظهور را بی معنی نور ندر چون
 جان و تن از ازل با هم دست و گریه بیان اند و چون بود گل ساکن یک آشیان سخن نیست که
 سفیدش بجای نرسد معنی نیست که بی سخن در بزم ظهور چند تبار گلزار سخن تماشا کردنی است که با چه
 نیرنگ بجلوه گری پرداخته است و از بوقلمونی حسن پرده دیده او را که را غیرت بال طاقوس ساخته
 فی الواقع سخن اگر از سخن آفرین است بی سخن جبل متین ایمان و عروه و ثقای دین است و اگر از
 زبان حضرات انبیا و رسل است بی حرف شمع راه هدایت و آب حیات ظلمات جهالت است
 و اگر از عارفان است پرده کشای چهره عرفان و صلاوت نبش کام جهان است تا صریح گفته
 شش جبهت آیینیه دار جلوه اظهار است   نیست جز مژگان حجابی را که بر داریم ما
 و اگر از اصحاب حکمت است رهنمای کوچ عافیت و خضر صحای سلامت است و اگر از عاشقان
 لا اله الا الله است سرای متضمن اذواق و مواجید لایزال است حافظ شیراز کشف ایر از سیکند و فیضاید
 هرگز نمیر و آنکه دلش زنده شد بعشق   ثبت است بر جسر دیده عالم دوام ما

و میرزا صاحب می سراید

بی طاقان هلاک نسیم بهانه اند   از ما هتاب سوخته گرد و سپند ما
 و اگر از زبان معشوقان دل راست فریبنده تر با بگی تاز و اداس

انتخاب بسیار حسن و خیانت نیست جز لطف کلام
 و سخن موزونی که از معدن طبع شعراء آید و از خاطر معنی یاب و سخنوران زاید میتوان دید که
 با چه لطافتها همدوش است و با کدام خوبیهام آغوش خصوصاً و میکه پیش جوهر شناس خویش
 جلوه میکنند چه لطافتهای تازه است که موجب نمی زند و کدام خوبیهایی بی اندازه است که حلاوت
 کام جان را شیرین نمیکند و کیفیت آنجا که انصاف بدست سخن است لب فرو بستن ستم بر جان
 ایمان کرون است و بی زبان گشتن خون انصاف رختن حکما گفته اند که هر چند در بدن انسان
 عجائب گوناگون و غرائب بوقلمون است اما دو چیز در نهایت ندرت و غایت غریب واقع شده
 که عقل از ادراکش عاجز و قاصر افتاده یکی جستن نبض که بی لطف خبر از اعتدال و انحراف و
 اختلاف امزجه میدهد و اطباء از آن بر قلم و صحت ابدان و ارواح مطلع میگردد و دوم شعر یعنی
 کلام موزون که گاهی بر باد پیش نیست و مع ذلک بچه فصاحت و بلاغت و کدام لطافت و ندرت
 ترکیب می یابد و بصید دلهای انجمن آریان حال و استقبال می پردازد و غرض که سخن در هر
 آن و مکان پیش سخندان محبوب است و بهر رنگی که جلوه گری فرماید در رنگ سخن و خیانت و لغو
 مطلوب و بآیین همه اگر حسب حال و مناسب مقام آید از هر ادوی که باشد دل از دست
 اختیار می رباید آری سخن بموقع حسن انگیز است و حرف بجا لطافت خیر پس سخن شایسته است
 نیز رنگ پرداز که هر طبع را بجنبه دیگر مبتلای خود کرده و تصادی نیست سحر ساز که هر دل را با آن
 دگر در دام خود آورده و لکن اهر یکی را طوری از اطوار سخن مطبوع خاطر افتاده و که هر یک از این
 از آن منطوق و نطوق شده اما کسیکه ذات سخن را شناخته است و شطری از فهم و ادب آن
 در سر کار و بارش در باخته وی در هر صورت سخن جلوه همان یک معنی را تماشاکند و هیچ نقشی را
 از نقوش سخن نوزد کس جدا نشمرده غالب الهوی درین و ادوی گفته است

عقل از اثبات و حدت خیره میگردد و چرا
 آنچه جز هستی است هیچ و آنچه جز حق باطل است
 نازم بر احوال بی ملال گرویی که نشسته سخن را در کیفیت شوق دو بالادازد و صحبت یاران موته

و دوستان صادق را چون فرصت وقت غنیمت بارده می شمارند وسیله دخل من در بارگاه سخن
و واسطه آشنائی من با بیت ابرو و غزل زلف و رخ و دهن حالات عشق و تقاضای محال است
معشوق است که از ازل و رسند آمده ام و با شوگی جان و بیابانی دل قوی پیوند در ایام جوانی
چنانکه افتد و دانی کاوش شوق درون هر دم جنون خیز بود و کاهش در دودل هر نفس لال انگیز
چه در وصل و مجوری و چه در قرب و دوری در آن هنگام که دل رنجیده دشمن کام صبر مرحوم و
جان شنیده خصم آرام تن مهوم بود و در هر آن که بدردی تازه ابتدا دست بهم نیداد هرگز تسلی نیداد
و در هر نفس تازه تنم تازه نصیب دل نمی شد خود را کامیاب نمی دانستم شغری که به خون در دوش شوق
و متضمن فراق محبوب و نشئه ذوق می شنیدم خیلی دوست میشدیم و بنا بر مناسبت حال و مقتضای
مقام غنیمت می شمردم

عشق می ورزم و امید که این فن شریف چون هنرهای دیگر موجب حرام نشود
با آنکه هیچگاه که چه عشق را پی سپردم و با من عشق ز اُلی پیوند الفت نگرفت
خلیل کسب ملک یقینم مقدر لا احب الا قلینم
آن خاطر اندوه آوریده که رفیق طریق جذب من است با این اتقایی ساخته عشق پذیریت و دل
رنجیده که همسایه شورش من است بی محابا ذوق محبت را دستگیر نشاپور دورین معنی گوید
فضل تو داین باده پرستی با هم مانند بلندی است و پستی با هم
حال تو بچشم ماه رویانند کاجاست مدام نور و پستی با هم
و کیف که دو لقمه آن سخن را لذتی گوارا تر جز چاشنی حکم با انیس همراز نیست و از باب شوق را
نغمتی گلو سوز تر غیر ذوق هم زبانی با مخاطب هم در دهن

باجز عشق بدخویان نیامخت خدا جری دهد استاد ما را
خوشا زانی که با حریفان مساز نکته سنج اسرار شوق و محبت بودم و با غالب و آزرده و حسرتی
و اشیاه ایشان در حلاوت سخن رانی هر دم محو لذت بخلات این دور شود که کمی ازان هنر پروران

هم آهنگ و یاران یک رنگ باقی نیست و احدی درین انجمن از احتیاج صادق و اصحاب
موافق ساقی نه حاصل آنکه راه ذوق سخن رانی برین از هر طرف سؤ دست ولایت موافقت صحبت مقفود
سخن میجویند از دل تا لب هم دستانی کو
حریف راز داری کو رفیق نکست نه انی کو
نگشتم نظری چشم کرم دیری ست بل غری
دل مهر آشنائی کو نگاه مهر با منی کو
هر چند بزم صحبتها رو میدهد و گلهای مجالست بو میدهد اما موافقت حال و مطابقت حال کو
و اتحاد ذوق و اتفاق شوق کجاست

وصل هم گشته مسیر مارا
دل نشد شاد چه می باید کرد
آری باین همه حصی بیص دلی دارم اندی سخن پسندی رفیقی در دمنده شفیقی ارجمندی کجایم
سخن میدهد و هم داد و شوق و هم غلگار و مسازست و هم موجود انواع چاشنی ذوق
تعریف دل بجز صله فکر مشکل است
جز آنکه حاصل همه عمر همین دل است
یارب چه طرفه دل همه آگاه و در دست
گر خواش مصاحب هم رنگ قابل است
دریست که دست خواهش از تیر دل از اختلاط این دآن بردهشته بوافت دل پر خسته هم دانه
توقع لذت و صحبت انسانی جنس رسته امیگسته با ذوق خاموشی ساخته حالا بهر حال که است
با دل است و هر ذوقی که تناس از فیض فراموشی و برکت خاموشی حاصل و فی الواقع تا آنکس
چنین بر گزیر اهل کمال و خزان بهارستان جمال با دل دیوانه بساز و چه صحبت بیگانه پروانزع
یک آشنای با منزه یک عالم آشناست

انسان کبر آبادی درین وادی سخنی دل آویز گفته و فنی در دانیگینه بر آورده
که با صنم شفیق می باید زیست
که تنهایی رفیق می باید زیست
انسان این بزم جای شکر و گلست
یک چند به طریق می باید زیست
از اینجا است که درین قفس سال مرده بمجوری ضروری سخن در دمنده را همه تن گوش است
و جلوه حرف مستندان را سراپا چشم خاصه آنکه مذاق طبع بلند و خاطر آسمان پیوندد

شان با مذاق این سراپا درد و شوق موافق افتاد است از سلف باشند یا خلف با آنها
دوستی جانی و اتحاد روحانی است و از گفت و شنودشان کتاب صدرنگ جمعیت خاطر و دفع
هزارگونه پریشانی و خلوت باد و اوین نگین سخنان و سازست و در جلوت با سخنها می موزون
طبعان هم را از نتایج طبع و قادی و سوختگان و ثمرات خواطر اساتذّه زمان بخاطر شکسته این بایسته
چون نقش بر نگین و اشک بر زمین فرو نشسته و زاده های خاطر پر ذوق خداوندان سخن پرده غیبت
بر روی تماشا می ادا می بیگانه فرو بسته با این همه زبان هر دو ان اگر حرف نزد چه کار کند و با این
بیان ذوق نشان اگر سخن نراند زندگی مستعار چه قسم بسر برد و درین شیوه ستوده از هم زبان می
شویو ایستادن ناچار است و درین حیات چند روزه از گفت و شنود هرگونه بی اختیار
که قصه شیخ و شاب باید گفت   که شکوه نان و آب باید گفت
انسان تا مرگ گفتگو لا بد است   افسانه برای خواب باید گفت

درین نزدیکی که طبع اندوه آرمیده و خاطر در گذریده نظر بر تذکره های شعراء فرس داشت
و بگلگشت بهار سخنها می موزون خاطر ان می پرداخت و از بهر وادی سخن بگوش می خورد و دو دهن
دل بگلهای مضامین رنگین و ادا های شیرین شاد سخن مگدسته می بست خواستم که ازین بستان
سرهای فرحت افزا غم زدا گدسته چند بر چینم و سموم هموم این بخی سرا را که چون آب بیاورد یک
صحافی پایان ست بنسیم مطالبه بهار این گلزار بی خار و گلگشت این چمنستان همیشه بهار بزم
تا اگر صاحب دلی دیگر را هم گذر وقت بر سر این حدیقه رخا و روضه غنا افتد و زمانی خاطر افزود
را بسیر خوبان سبز رنگ این گلزمین بشکفاند و در حسن اتفاق نیست

در دل در آفتاب گلسمای داغ کن   از خانه چون لعل شوی سیر باغ کن
چون حیات بی بقای این سرا نقش بر آبی و نمایش سرابی می نیست و زندگی چند روزه
این خاکدان فنا نموده جایی و آرایش خوابی بیش نه آنی که خوشدلی گذر در روزگار بهشت
و دمی که بی ذوق بسر آید سرا بازشت سلیم درین محل چه حرف بر حبه گفته و گوهر آبداری از

بحر طبع سلیم بخت آورده

حریر شعله مارا باب می نیست کمان بابش با همتاب می نیست

و هرگاه انسان خود این حالت پر طالت دارد پدید است که آثارش چه قیام و نقوش و چه شبان و شته باشد
الاثر سخن و نقش حرف نو و کمن که از آسیب حوادث فنا چندی مصون است و از دست بردنار و جگر
قضا اندکی مامون بوجه آنکه روح سخن دو گونه قالب دارد یکی قالب لفظ دیگر سبکیده ادیس اگر قالبی بر هم
میگردد و قالب دیگر مثل ابویا پیش می نشیند بلکه در هر زمان قالب های بسیار بلکه بیشمار می پذیرد
تا آنکه غنور میرود و سخن نمیرود

گمان مبر که تو چون گذری جهان بگذشت هزار شمع بخت تند و انجن باقی ست
باین ره گذر بر اوراق دو این شعر چند نقطه انتخاب زوم و رخسار شا بدین را بمال و خطاصلاح
آرستم و چون سخن بی ترجمه سخن طرازان خاطر نظر گیان را به تسلی نمی رساند و چشم تماشا نیان
نور سرور ازانی نمیدارد و آیه پیش زایر او کلام موزون ترجمه شاعران را بلفظ موجز و حرف کش
رقم کردم و صورت ظاهر را بمعنی باطن پیوند مناسب بخشیدم و طایوسان معانی را بجلدم بسته
بند ساختم و باین بهانه شادی نشانه برای رفع وحشت خاطر یاران و دل داده زلفت سخن و معنی
طرازان عشرت گده حرف نو و کمن رفیق مرغ و مرغیان هم رسانیدم پس این گلدسته مسابی تاز
برای افسردگی مزاج دل شدگان معجون دلکاشت و این درج جواهر معانی بی اندازه برای
برهنزدگی طبع شوریده جانان مفرج نشاط افزا هم مشرب بخواران ست و هم مذہب صنوعه
داران مطلع دیوان شادی ست و مقطع ایوان آزادی مریح دلهای ریش ست یا غنچه
هر بیگانه و خویش تسلسل جنان فنون جنون ست و مجرره گردان شوق درون یک شهر سخن و
یک عالم سعانی ست و حادثی ارواح بسوی بلا و نکته دانی و هر چند حسن عالم آرای شاه سخن
غازه دو گونه جلوه گری بر چهره زیبای خود کشیده ست گاهی بکلیه شرنگین و گاهی بادامی
نظم تکمیل هوش ربای جهانیان کرده بده لیکن چون حرف منشور از حلیه وزن عاری ست

گو بسلاست ربط و تناسب لفظ آری بسته باشد بی میانجی نظم چاشنی بخشش را باب زقوق و مزه
 گذار اصحاب شوق نمی تواند شد لکن اجماعی از موزون طبعان انجمن نکته دانی مثل رضی الدین
 نسیابوری و ظهیر الدین فاریابی و بهاء الدین بیدق و خسرو دهلوی بترجیع نظم بر شرب پداخته اند
 و اوله نمایان و حج شایان برین مدعا در معرض بیان جلوه گر ساخته این مختصر گنجایش ایراد آن مقامات
 ندارد و ذکر آن دلالات را بر نمی تابد بنیاد علیه درین جریده اقتصار بر سخن موزون رفت و از شرب
 اهل سخن تعرض نشد و چون سخن رسا تر از نشئه شراب و سلیع تر از پر تو آفتاب ست آرزوی این
 بی آرزو و از یاران بزم حال و نو واروان انجمن استقبال آنکه اگر احیاناً ذوقی رود و دشتوقی برخیزد
 بدعای خیر پردازند و اگر سهوی و خطائی در یابند شفاعت صواب محو و منسی سازند و کیف که
 طبع نیز نگ خامه درین شیده معذورت و شیشه بوقلمون نامه در قلمون مجبور میسوزد واری از جیب
 باری جل اسمه آنست که بعد از تکمیل این نامه شغلی بهتر ازین چاشمه و چکامه که راست فرماید و از ذوق
 قانیة اینجا لذات باقیة آنجا سازند

ق ف

الله نام پاک سخن آفرین است و سخن یکی از صفات اوست بلکه وی اول کسی است که سخن کرد و علم یزد
 و لا یزال سخن گوشت همه نامهای آسمانی و صحیفه های ربانی مثل تورات و انجیل و فرقان سخن
 اوست موسی علیه السلام را سخن خود نوازش کرد و محمد صلعم را وحی متواتر فرستاد سخن هیچ آفریده
 بسخن او نرسد و کیف که سخنش حجت و برهان است و سخن دیگر اهل سخن را گمان و بهر چند او را ناثر
 و ناظم و شاعر خوانند اما تکلم یعنی سخن گو و سخنور نامند و خودش ذات پاک خود را باین وصف قدیم
 و لغت کریم یاد فرموده و لفظ و عبارت او را که در قرآن کریم است جمیع شایخ علم نظم گویند بر شرب
 و لفظ زیر که معنی نظم در لغت جمع لولو در سلک باشد و معنی شرب نشان ساختن و معنی لفظ افکندن است
 و اگر چه اطلاق نظم در عرف بر شعر نیز می آید اما در اینجا مقصود بدان عبارت سنجیده و لفظ کریمه است
 نه سخن موزون مصطلح علماء و معنی و لکن ادا و اختراعات کریمه را فواصل نامند نه قوانی با آنکه

علما و نظم قیما و حدیث اجل قرآنی را بطرز نظم موزون یافته اقتباس یا کرده اند و بعضی بلکه اکثر آیات کتاب عزیز را بی ساخته بیت درست و مصرع راست یافته و بنا بر تفریق و نظم قرآن و شعر و احسان در تعریف شعر قید قصد افزوده اند و گفته که شعر کلامی است موزون و مقصد آتا آیات و احادیث از حد شعر بر آید زیرا که کلام الهی و حدیث ختمی پناهی از شعریت نبوده لکن عدم قصد الهی در آیات موزون محل تامل است چه نفی علم الهی از موزونیت آیات گنجایش ندارد و آنجا توان دریافت که صد و کلام موزون نخست از مکلم قدیم است تعالی شانه و لهذا گفته اند الشعراء تلامذة الرحمن لکن چون اسما الهی توقیفی است اطلاق شاعر بر ذات متعالی نتوان کرد و سرخوش چه حرف خوش گفته گواه صدق این دعوی مصعب حبشه لبسم الله الرحمن الرحیم که دیباچه طراز و عنوان آرای قرآن است و بیت بلند ابر و راجای بالایی شپهای خبر و یاف
و خوش نگاهان انشی تیسر از اصائب میگوید

سخن بلبند چو افتد بوحی مقرون است   اتمامه مصرع کلام موزون است
یعنی کلام موزون فوق کلام منشور باشد زیرا که فاتحه قرآن جمید که بسمله باشد منظوم واقع شده لکن مصرع اول این بیت از تادیع عاقلان افتاده چه معنی وی آنست که هر سخن که بلند افتد تیسر و می میرد و این عام است از آنکه نظم باشد یا نثر چه تمام قرآن نثر است و نظم خال خال واقع شده و لهذا میرزا ادبگامی صحاح مصرع مذکور چنین فرموده خوش است نثر ولی شان نظم افزون است
جمعی از شعر را که بسمله را منظوم یافته اند برای او مصرعهای ثانی بهم رسانیده نظامی گفته است
هست کلید در گنج حکیم و عمری گفته است و بحر قدیم و ظاهر و حدیث گفته است
هست نهالی ز ریاض قدیم و آزا گفته است تناسیه تاب رسول کریم و ناطق گفته است
جله جهان حادث و ذاتش قدیم و نیز قید قصد در تعریف شعر اصطلاح جماعه شعرا است و نزد فضلا و علم سطق این قید ناخود نیست بلکه معتبر قبض یا بسط نفس است که از تالیف چند تقدیر حاصل شود و برین تقدیر اطلاق نظم بر عبارت قرآن و دیگر کلمات فرقان بی تکلف صحیح می شود و آریا

که میزان علم منطقی است گفته شعر قیاسی مولف از مقدمات است که منبسط می شود از ان نفس منقبض
مثلاً اگر گویند که باده مصفی لون و فرخ فل است خاطر سامع بشکفتد و اگر گویند که شد تلخ وقتی آرزنده و
وین را بر بگویند ه است دل از ان منقبض گردد و سید شریف در تعریفات گفته شعر لغت بمعنی
و استن است و در اصطلاح کلام تعقی موزون بر بیل قصد و قید اخیر خارج میکند نحو قوله تعالی لَکِنَّ یَکُنَّ
اَنْقَضَ ظَهْرُکَ وَ دَرَعُنَا لَکَ خِزَرٌ را از حد شعر زیر که این کلام اگر چه تعقی موزون است
لیکن شعر نیست چه موزون آوردن و شش بر سبیل قصد است بلکه بلا قصد موزون واقع شده و شعر در
اصطلاح منطقیین قیاسی مولف از مخیلات باشد و غرض از ان افعال نفس است بر غریب و متغیر
مثل قول ایشان که خمر با قوت سیال است و عسل مر مبعوع استی غرض که از روی لغت و تعریف
منطق اطلاق شعر بر کلام مرغوب یا منفرست نظم باشد یا نه و از روی اصطلاح اهل عروض اطلاق او
بر کلام تعقی موزون بقصد آید و گوشت که نفی علم الکی از موزونیت آیات محل تامل است بلکه خود نوع
شعر و اصناف بحر نظم را استمعان این علم از تطورات قرآن که سیم استخراج کرده اند و ضوابط را و لغت
و قافیة را از فرقان عظیم فر گرفته و مستنباط نموده و این غایت جمعیت سخن سخن آفرین است که هر سخنور
ذی بصیرت استفاده فرموده و خود از ان کرده و میکند و هر قادر بقدر استعداد و وجهه ادراک خود از ان
استفاده گرفته و می گیرد و این است معنی این قول کلام الملوک ملک الکلام اما بر رعایت مقام ادب
عجارت او را شعر نگویند و لفظ خوانند بلکه تعبیر نظم می نمایند که شعر حسن بهانی و لطف معانی و فصاحت
تأمله و بلاغت عامه است و امتیاز انسان از دیگر حیوانات نیز تقدیر سخن آفرین همین سخن و حرف
شیرین و بیان رنگین باشد و کند شعر بسوی آنحضرت صلوات الله علیه بسیار از کلام محبوب تر بود
چنانکه زخم شری بدان اشارت کرده و در حدیث آمده بعض شعر حکمت باشد و بعض بیان سحر و قول
فصل دین باب آنست که شعر سخن موزون است خوب او خوب و زشت او زشت و زخم شعر
و شعر که در کتاب عزیز نیست مظهر آمده همه راجع بسوی اقوال اهل بطالت است و مومنان
سنوده کار از ان مستثنی اند چنانکه تفصیل این اجمال عنقریب می آید و هم ابو البشر علیه السلام

نزد این بشیر و جم غفیر از مورخین اول کسی است که جواهر سخن تازی را در میزان نظم کشید و این
 ره آورده و گرانمایه را از خزانه عامه غیب بقلم و شهود رسانید میز صاحب گفته
 آنکه اول شعر گفت آدم صفی الله بود طبع موزون حجت فرزندی آدم بود
 و خسرو دهلوی فرموده

ما همه وصل شاعر زاده ایم دل باین تخت نه از خود داده ایم
 و برین تقدیر شعری که از آدم آید آدم نوع اشعار باشد لیکن جمعی دیگر انکار این معنی نموده اند گفته
 که پیغمبران از گفتن شعر محفوظ اند ز تحشیری و تفسیر کثافت آورده گویند که آدم نزد کشتن قابیل
 با بیل را مرثیه در شعر گفت و این کذب بخت است و نیست شعر مگر مخول و طحون و انبیا و از ان خصوص اول
 انتی این عباس گفته آدم این رثا را با سلوب نثر ادا کرده بود چون آن نثر بعبرب رسید از سر
 بعضی ترجمه کرد و موزون ساخت قاسم بن سلام بغدادی گفته موجد شعر عربی یعرب بن قحطانی
 و وی اول کسی است که سخن بر زبان تازی موزون کرد و اولی علم و گردوی برآست که اشعر بن سبک
 را بیشتر کلام موزون بر زبان میگذاشت چون نامش اشعر بود و سخنانی موزونش را شعر گفتند
 هر که بران سیاق سخن می راند نام شاعر بر وی اطلاق میکردند از ان با زبان حرف رواج پذیرفت
 و هنوز بر زبان جاری است تا آنکه رؤسای کشور این فن نسق و نظم سخن طرازی را بوالا پایا رواج
 و قبول رسانیدند و هنگامه بزرگی برای شعر و شاعری برپا ساختند و اشعار شعرا عرب و فرس را
 تدوین نمودند تا آنکه دواوین عظیمه و دفاثر ضخیمه بهم رسید و کان امر الله قل را مقدر و اما
 بدایت شعر فارسی پس اکثر مورخین بر آنند که اول کسی که شعر فارسی گفت بهرام گورست و از بصره
 نقل میکنند و بعضی وجود شعر فارسی پیش از زمان دولت اسلام هم نشان میدهند و چون شعر
 پیش از اسلام موجود بود و اگر شعر فارسی هم موجود باشد عجیب چیست زیرا که ملک فرس اقدم ملک
 روی زمین است و سلطنت این قوم اول سلطنتهای عالم اما بعد از بهرام گور اول کسی که در
 اسلام شعر فارسی گفت و سخن موزون بر زبان آورد عباس مروی است که در معراج مامون خلیفه

قصیده پرداخت و صله جزلی یافت بدایت سلطنت مامون در سنه یکصد و نود و سه هجری است
 و نیز بعضی ابتدای شعر فارسی از یعقوب بن لیث صفاریست که در سنه دو صد و پنجاه و یک بوده
 و از وی می آرند و نیز بعضی ابتداء او در اسلام از ابو حفص سفیدی است که در سنه سه صد بود
 بآی حال تا حدود سنه سه صد هجری شعر گوئی اندک اندک دلی مزه بود و کسی بتدوین آن خبری
 تا آنکه در عهد سلطین سامانیه او اهل صدیه هارم است و رودکی ظاهر شد و دیوان شعر ترتیب داد
 و پیش از وی اشعار دیوان الفیج قافیه پنج نشان منیدهند که لیس در اعبادان قریه و در زمان
 رودکی که بدایت لشو و نهای شعر فارسی است شعر عربی بحال خود رسیده چه مستثنی گوئی که در
 موزونان عرب متأخر است آب شمشیر فنا چشید تا هر ان فن میا اند که وی سخن نامزی را بحسب
 رسانیده اگر چه محاوره او چنانکه باید و شاید بر پنج عرب عبارات اتفاق افتاده و سخن را بر روش
 مولدین گذارده چنانکه ابن خلدون در کتاب التبر و دیوان المبتدا و اخیر بدان صراحت کرده و در
 عهد سلطان محمود غزنوی لشو و نهای شعر فارسی قوت گرفت و مثل فردوسی پهلو ان پایی سخت سخن
 بمیدان و آمد و چون تکمیل صنعت تلماحی انکار و تلماسق انظار است از عهد سلطان محمود
 تا زمان موجود رتبه شعر فارسی از کجاست تا کجا رسید و این نهال بلند اقبال از نشیب زمین تا بفرز
 عرش برین سر بالا کشید و بمجور و بهر مضمی اعوام و شهر پایا و رسید بجاییکه رسید و از قدسی
 ملوک و سلاطین و امرا و خاقان و پادشاهان و بزرگان و اعیان از قصاید و غزلیات و قطعات
 و مسملات و مثنویات و مسدسات و مخمسات و رباعیات و مستزادات و مثلثات و تراجم و تزیین
 معما و لغز و جز آن باوزان مختلفه غیر متجانسه منقسم گردید و علاوه آن صنایع و بدائع که در قدام از خضر
 و بلوی و در متاخرین از شیخ حبیب الله که بر آبادی بر روی کار آمد در قالب گفت در نیاید موقوف
 بگلگشت مؤلفات و مجامع ایشان است و هر چه ظهورش حواله بر زمان مستقبل است بروقت خودش
 صورت پذیرد زیرا که تا وجود ارض و سماست جلوه شایسته بیهن رنگ تلون پذیر باشد
 در بند آن مباحث که مضمون نمانده است صد سال می توان سخن از زلف پاک گفت

دیده باشی که متون گافان دقیقه سنج و در هر زبان تکلفی دیگر و صنعتی نیکوتر بر روی کار می آرند و هوش
 از سر تراشانیان کارگاه می ربایند و حسن چهره شاهد عاباب و رنگ تازه و طرز نازک و ادا های
 رنگین و حرکات شیرین و خیال بندی و مشوق تراشی صفای دیگری بخشند و با علی مدارج و لغز بی
 با کمال معارج جان پروری میرسانند میرزا دیگر ارامی را شنیده باشی که در شعر عربی چه کار کرده و
 کدام معانی رنگین و مضامین نمکین از زبان هندی و فارسی سخن بازی برده و کدام جمال و مباحث
 و خال و صباحت بشا بدان عربی از زانی گذشته و این فن دلکش و صنعت جان بخش را بی چه تمهید تکمیل
 و اکمال رسانیده و در هر سه زبان کوس انا و لا غیر ی نواخته درین تذکره که قطره از سخاوت ذره از افتخار
 و کرمی از متقدمین شعراء و متأخرین لطفاً که غازه اعتبار و اشتبار بر رو کشیده اند و زمره که بعد از طبع
 بر کاغذ بلند آوازی برآمده در دلهای سخن شناسان منرلی شایسته بهم رسانیده اند اختیار آمدند ضبط
 جمله شعراء سابق و حال فرس هند چه شمار ایشان بیش از آنست که طائر بلند پرواز خامه امجد نگار
 در هوا احصاء آن بال پرواز کشاید یا در فضا انحصار آن جماعه و الا اعتبار بازوی همت ببرد
 بلکه بایر او شمه از تنای طبع هر یک بخور بمقدار فرصت وقت و انتهای فرصت منت بر سامعه گذشت
 و بضیافت طبع شیفتگان شاهد رعنائی سخن پرداخت بخت آنکه کلام موزون و سخن ذوقنور چون
 گوار تر از آب حیات و شیرین تر از جهان باشد اما انحال کلی در سر کار و بارش خوب نیست و صرف
 تمام زمان در آن ناهم رغوب چه انفس همزیه را که فقیه البدل و عدیم المثل است وقت فضول کلری
 نمودن سر نه چشم بگلو فرستادن است و عمر گرامی را که کبریت احمر و اکیر عظم است نیاز لا طائل کرب
 متاع بینائی بقدر کوری فروختن و نیز حرف درانه طلال انگیزه خاطر ستین نازک مزاجان است طول
 مقال و حشمت خیز طبع آشفته حالان سخن همان خوشتر که در تیر دل ناظر نشیند و حرف همان بهتر که نزل
 در گوشه خاطر سامع گزیند و با جمله چنانکه دریدیم ضیافت در بعضی تذکره ها از جماعه شعراء هم وطن و چند
 شعر فقط ذکر کرده اند و احیاناً دو و گاه احوالی که مصداق لایقین و لا یعنی من جوع باشد نیز آورده
 بواسطه آنکه آن اشعار بغایت مرغوب و نهایت تازه اسلوب بودند طبع حریص ضایا بهمال نداد

و اسمی این طائفه تقبسی که یافته شد سطور افتاد و نیز متبع معلوم شد که در صحائف استادان شعر
 یکی بنام دیگری ماخوذ است بغایتی که هیچ تذکره ازین حال خالی نیافته شد و درین عجاله اشعار ازینها
 اصل منقول است اگر آن تفاوت درین کتاب شاید در بعضی مواضع بنظر متصفیان اولوالالباب آید
 راجع بر اوی اصل خواهد بود و ناقل محد و دست اسجد نام نامی و اسم سامی محمد رسول الله صلی
 الله علیه و سلم است هر چند عالیشان شاعر نبود و شعر دوزن مراتب علماء است هر چند است
 تا بذات مقدس می چسبید و لهذا در تنزیل وارد شده که ما او را شعر نیاموختیم و شعر گوئی او را نمی پسند
 لیکن ارباب سیر اتفاق دارند که در محفل شریفش نسیم سخن موزون می وزید و غنچه لعل مبارک تابسم شناس
 میگردد و هرگاه خاطر ملکوت مناظر از استماع سخن میکشد و مخاطب ابخواندن شعر دیگر پیهم اشاره
 می فرمود و موزونان پای تحت رسالت را بجز مشرکان مامور می ساخت و طائفه معنی طرازان را
 بانعام صلوات و اقسام عنایات می نواخت خطاب اهل الکفرافاها اشد علیه مبنی شقی
 النبیل و نصب منبر برای حسان بن ثابت و دعای الهی و ایداد روح القدس و حدیث
 هجاء و حسان فشفی و استشفی و عطاء سیرین نام جاریه بحسان در وجه صلح شعر و انعام بد
 مبارک کعب بن زبیر در جائزه قصیده بابت سعاد مشهور است و در کتب تواریخ و سیر بطور و چون
 تا بعد جمعی شعر خود در حضور پر نور خواند فرمود اجلت لا یفرض الله فاک و بهیچ در اول
 بابی منقل عقد کرده و گفته باب اختیار در صلح الشعر و حدیثی طویل از جا بر آورده و در حدیث
 شریف آمده ذکر عند رسول الله صلعم الشعر فقال هو کلام حسن و قبیح
 قبیح و ابن سیرین گفته هل الشعر کلام لا یخالف سائر الکلام الا فی القوافی مقصود آنکه
 شعر فی نفسه مذموم نیست بلکه حسن قبیح او راجع می شود بدلول و درین امر خود نظم و نثر مساوی است
 و معنی قبیح آنست که مخالف شریع باشد مثل چو چشم مسلمان یاکذب و بهتانی که موجب اضطراب باشد
 نه کذب که محض برای تحسین کلام آرند چه قصیده بابت سعاد و فرادوان غزوات دارد و متضمن تغزل
 با سعاد و تشبیه رضاب بشر است قفال و صید لانی که از اکابر علماء دین اند گفته اند که کذب شعر

کذب نیست زیرا که قصد کاذب تحقیق قول خود می باشد یعنی دروغ را راست می نماید و قصد شاعر
محض تحسین کلام است از اینجا ثابت شد که تخمیلات موزونان برای تزیین اشعار تعلیمی بنات افکار جانز
باشد و آنحضرت صلعم گاهی مثل میفرمود و بطریقی و مکیفت راست ترین کلمه که شاعر گفت کلمه البیت
ع الاکل شیء ما خلا الله باطل و احیاناً مثل می زد باین مصراع و یا تنیک بالآ
من لحرز و د و هر جا در کلام خدا و حدیث مصطفی دم شعر و شعراء واقع شده باتفاق جمهور ائمه
دین درباره اثر خایان شرکین است و نفی تعلیم شعر از جناب سالت در تنزیل از برای آنست که اگر کسی
صلعم فکر شعر شعراء خود میساخت پست فطرتان گمان می بردند که تکلم بآیات بیانات از جهت سلیقه
زبانی است نه سفارت ربانی و این نکته دلیلی واضح بر براءت این صناعت است بمع هذا حیا ما از ان
مرتبه جامع کلام موزون سر بریزد از آنجمله **س**

انا النبي لا كذب انا ابن عبد المطلب

و گاهی اصلاح شعر میفرمود سید محمد رزنجی در بعض رسائل خود آورده اند که کعب درین بیت **س**
ان الرسول لورسیتضاء به مهتد من سیوف الله مسلول
سیوف المن گفته بود حضرت سیوف الله ساخت وجه اصلاح آنکه لفظ هندی بیکار نیفتد چه مندی را
گویند که از آهن هندی ساخته باشد چنانکه جوهری در صحاح گفته المنه السیف المطبوع من حديد المنه
و جمعی قلیل انکار این اصلاح و این شعر کنند و هو الراجح در تجاری آمده ان من الشعر حکمة
میرزا و رحمه الله تعالی در شرح این حدیث گفته مقصود ازین کلام بیان فضیلت شعر است و حق
عبادت آنست که گفته شود بعض الشعر حکمة انا آنحضرت فرمود ان من الشعر حکمة و تقدیم را
بر اصل خود گذاشت برای اتمام شان شعر و افاده حصو اسلوب معنوی را قلب کرد و حکمت را
غیر عنه ساخت بجهت مبالغه و درج شعر یعنی ماهیت حکمت بعضی از شعر است پس لازم آمد که جمیع
افراد حکمت بعضی از شعر باشند و مندرج در ان زیرا که اندراج ماهیت مستلزم اندراج جمیع افراد
اوست و نیز آنحضرت از افاده حصو بقدیم خبر و ایراد کلام با سلوب تاکید چه در مراتب مبالغه

افزود و در این تفصیل شعر را تا کجا طی فرمود پس معنی کلام شریف چنین باشد که هرگز نیست
 مگر بعضی از شعر و مبالغه بشعر مناسبت داشت این مناسبت شعری را در کلامیکه برای مدح شعر
 آورده رعایت فرمود و دوستا و نیری برای جواز مبالغه وقتی که مصلحت شعری باشد افاده نمود و همچنین
 حال آن من البیان لیسر ایا به فهمیدگی شایع مشکوه گفته خبر را در خیابان ساخت و صلح را
 فرج و فرج را اصل گردانید بحسب مبالغه و این باجه مرفوعا روایت کرده کلمه الحکمة تضالمة
 للموجِب ثا و حها فها و حها و قید ضایع برای آنست که می باید نظارین کس بقول باشد بقابل این
 کلام بطریق ارشاد و تعلیم واقع شده نه بطریق اخبار چنانکه اصولا طلب انداز بطریق اخبار و ارشاد مجمل
 مومن بر فرد کامل کنانی کفایتی احاطه فی شرح سنن ابن ماجه و کلمه حکمت شامل شتر و نظم هر دوست بحسب عموم لفظ
 آنکه اطلاق کلمه بر قصیده هم آمده و در زمان قدیم شعر عرب همین قصیده بود و چون حدیثان من
 الشعیر حکمت را با قطع نظر از مبالغه با حدیث ثانی منضم سازند شکل اول باین طریق حاصل میشود که بعضی شعر
 حکمت است و کلمه حکمت تضالمة مومن است پس بعضی شعر تضالمة مومن است و دلیل است برین مدعا آنچه نزد مسلم آمده
 مرفوعا که گفت شریح صحابی روایت شدیم آنحضرت را روزی فرمود آیا هست نزد تو از شعر اسبیه
 بن صلت چیزی گفتم هست فرمود بسیار پس خواندم بیتی که خوش آمد آنحضرت را فرمود زیاده کن
 تا آنکه صد بیت خواندم و از خیاستفا و شد طلب شعر محمود که نتیجه شکل اول است و انتخاب طایفه اول
 و انتخاب انشاء شعر و انتخاب طلب از هر جا که باشد چه امیکه فرمود و آنحضرت صلعم فرمود امان
 لسانه و کفر قلبه و در کتب سیر آمده که شعرا در بیت طراز آنحضرت صلعم صد و شصت و نه از رجال
 و دوازده از زنان بودند و باستانا کریمه الا لای یؤمنوا و یحکوا الصلوات سالتیا زیاسان
 می سودند و همچنین بسیاری از کبریا است و فضیلت کنوز لبسته عرش را بمقتایج زبانها کشوده اند
 و نفایس سخانی را با سلو بشعر او انموده و رحم الله تعالی انتی حاصله و شک نیست که اشعار آید که
 وین از علما و متقدمین و متاخرین سرشار باد و حکمت است و سرایا فاضلت و هدایت بلکه بیان حکمت
 و کلام موزون و تاثیر دیگری در دلها دارد که در کلام منشور نباشد و بنا به حکمت بر اعتبار است اگر اعتبار

در میان نبود حکمت باطل گردد و محل الفاظ و عبارات اشعار بر معانی ظاهر و کما صورت پرست است
و اهل دل و اصحاب نظر ضمن اشعار را بر معانی دیگر فرو می آرند و از اسباب پی بسبب می برند و
ضمن آن حکم الهیه و حقائق کونیة ملاحظه می نمایند و ایمان خود و سخن آفرین تازه می نمایند خصوصاً
اشعاریکه شغل پریشان و استعاره می باشد بر پا حکمت و دانش می بود و لیکن عین شناس نه
و لکن خطایجاست و چون ماجرای سخن موزون مر قوم گردید اکنون توان دریافت که چنانکه قریان
عرب ببلبلان فرس سامعه را با نوحه شنوائی نواخته اند طوطیان هند هم ذائقه را با لشکر ریزی خلیه
متکذذ ساخته کیسه آشنای و قافق السئه ثلثه است بمقتضای سخن میرزا اما طالع عرب بلند است که
خاتم نبوت درین قوم مبعوث شد و قرآن مجید که لفظ و معنی او معجز است بزبان عرب نازل شد بستان
لطافتی که زبان عرب دارد هیچ زبان نداشته باشد و حرفیکه مخصوص زبان عرب است بر لطف
و مزه بخش واقع شده مثل ثا و حا و صا و ضا و طا و ظا و عین قاف بخلاف حروف السئه و گیکه مثل با
و ژا و فارسی و ثا و و ال هندی که نروا بیابوق مخارج اینها بلطافت مخارج حروف مخصوصه عرب نمی رسد و احوال
الف و لام و نون آن در زبان عرب طرقة چیزی است و در زبان تازی صیغه نکره علیحد و صیغه مونث
علیه و در فارسی یکی است و شکی که نثر زبان عربی دارد ظاهر هیچ زبان نداشته باشد و تغزل شعرا
عربی با زبان است بخلاف شعرا فارسی که اینها بنا و تغزل برنی ریشانه گذاشته اند و ظلم صریح و تم
قتیح که عبارت از وضع شی در غیر موضع اوست اختیار نموده و حروف مخصوصه عرب اخصصیتی است
که در حروف زبان دیگر نیست یعنی این حروف در لغت هر کدام زبان که بیامیزند آن زبان قسطنطی
از فصاحت و مست بهم میدهند بخلاف فارسی و هندی که اگر حرفی از حروف این زبانها در لغت عربی
آمیخته شود از وضع خود بیفتد و سخت ناخوش و بی مزه گردد بلکه از صحت تلفظ و اعراب مخط شود و
بحور عربی و فارسی و هندی اکثر مختلف واقع شده و قلیلی متفق مثل تقارب کرض انجیل و سر ریح
که در هر سه زبان است و در هندی صیغه مذکر جدا و مونث جدا و غنی جدا آمده و بعضی بحر هندی قافیه در وسط
مصرع آید و خوش آئیده باشد و ظاهر اینچنین قافیه در هیچ زبان نباشد بسبب تنوع ردیف شعر فارسی

از دانه انحصار بیرون است و در شعر عربی ردیف نیست مگر به تبعیت فرس با لطف تمهید
 این گزارش پیرا را در دوا که چنانکه درین نامه موسوم بشمع انجمن با انتخاب دوا وین و تذکرهای
 شعرا و فرس پرداخته همچنان از اشعار عرب و تراجم علماء ادب مرآت الغرلان نام چراغانی ترتیب
 داده چشم یاران تازی دوست را گرم تماشا سازد چه من همچو یاران با زبان عربی و فارسی را در دو
 ریخته آشنایم و از هر سه سیکه بقدر حوصله قدیمی می پیمایم در عربی و فارسی عمر باسط العود دوا وین
 سخن کردم و نورسان معانی آشنای و یگانا را در آغوش فکر پروردم اما سامعه را از نوای قمریان
 عرب خط وافرست و ذالقدر از چاشنی شکر فروشان گلزمین فارسی نصیبی بشکار معنی آفرینان
 تازی و پارسی خون از رگ اندیش چکانیده اند و شیوه نازک خیالی را با علی مرتب اسکافی رسانیده
 و افسون خوانان ریخته هم درین آدی پایی کمی ندارند بلکه درین زبان نوخیز قدم از سحر ساحری شیر
 می گذارند کسی که فارسی و ریخته هر دو ورزیده و با سفیدی و سیاهی نیک آشنا گردیده تصدیق چشم
 می پردازد و جمل دعوی مرا بمر شهادت مزین می سازد و موزونان این زبان در تلوح دلی و صوبه
 اوده فراوان جلوه نموده اند و دماغها را بر وایح صندل تراشعار نو بر شکفتگی افزوده اما ایگه گویند
 مضمون نموده است مسلم نیست زیرا که فیض مبدی فیاض نامتناهی است اگر مضماین تمام شود
 نقصان این کس سهل است نقصان افاضه مبدی فیاض لازم می آید و چه قسم متصور می تواند شد
 که چنین فیاض مطلق تمهید است شده از فیض سانی باز مانند بلکه

هنوز آن ابر حجت و نشان است می و میخانه با مهر و نشان است

و کیفیت که سر بایه میخانه او خم بر صفت می پرستان در آمد و تا انقراض دوا عالم بصرف در آید و هنوز شمع

از آن کم نشد باشد

در بند آن مباحث که مضمون نمائند صد سال می توان بخواب زلف با گزنت

درین جریده که شرفه ذلیل را از شعرا نامدار وقت خود دهان کرده ایم و جسی را از پیشینیان بی حجت
 نموده و جانت که حیات فانی گریست بر با و چشم بقا از دست توان داشت و پیکر جسمانی حبابی است

بر آب کار این مهندس گیر نباید گذشت

پرتو عمر چنانی است که در زیرم شود
بنیم مژده هر ستم دنی خاموش است

و خزانۀ عامه خوش مضمونی مناسب این مقام نوشته و گفته پیران پشت خمیده یعنی افلاک بخت
زندگی جاوید متنازند و کس سالان جهان دیده یعنی کوکب بر صحت این دولت عظمی سرفراز آما
کم نصیبان عالم سفل با آنکه نتایج آباء علوی اند اینها را از عمر مستعار حصه کمی رسید و باید تنگی که هیچ نیز
تسلیم گردید لایساف نوع انسان که با وصف حسن تقویم و استحقاق تکریم و نظریت جمال آلی و جامعیت
کمالات نامتناهی این جلسم بفرصت جانبی در هم می شکند و این چراغ عالم به ملت شرارتی شهم به هم
میزند چه از آغاز نشو و نما تا به گام بلوغ که اکثر آن پانزده سال است بغفلت می گذرانند و بنا بر عدم
حصول تمیز قد عمر گرایی کمتر میدانند و بعد از تقضای اربعین وقت تحلیل قوی و تبدیل آب و هواست
پس عمری که آنرا عمر توان گفت بشرطیکه از اجل فرصت و تندرستی و فراغ دستی بهر نصیب و
همین است و پنج سال است و اگر اوقات خواب که برادر مرگ است بگذرد مقدار نذکور بهر تقصیر
می گزاید الا نقش سخن انتی پس دل آرزو مند خواهش کرد که در بیت سخن نیز بر می چنید و جاده این
وادی را هم سپای خامه پی سپرند لاجرم درین نگارین نامه الحال نقش مطلب اصلی را بر کرسی می نشاند
و بجزرت موزون طبعان بر ترتیب بچامی پرواز و با بدالتوفیق

حرف الالف

التوری شیخ اوحد الدین خاوری استاد فقهی از رسل ثلثه فکر و سخن است مطلع خوشید غمخوری و خوشید پیر باغ کسری
بود از مداحان و وظیفه خواران سلطان سبزه سلجوقی بود و سلطان دو با خاوند او را بر سر تو قدوم برافروخت
در آخر عمر سری بلخ کشید و از مردم آنجا بد سلوکی بسیار دید تا آنکه در سنه پنجاه هشتاد و پنج بسکونت
شهرستان عدم پرداخت دیوانش بطلعه درآمد مرغوب طبیبی مردم این زمانه بخواند و شعر
قدما بهیتر قصاید است و آن هم بمیزه و در قصیده چهار موضع است که بکمال زیبایی در عنانی آورده است
می بایستی مطلع چو اول چیز که قرع آذان و مصافحه او مان می کند اوست اگر در غایت حسن جوابه گرفت

طبیعت از آن بهتر از می آید و سماع خط بر دشته مشتاق سخن آئیده می شود و اگر قصید بر عکس است
طبیعت هم و سماع از طهور خلاف متوقع بی خطا شده خلش بهم میرساند گو باقی کلام در نهایت
زیبائی و رعایت رعنائی باشد و تمهید یکدیگر آغاز قصاید آرد مثل ذکر معشوق یا بهار یا خزان یا منش
تشبیب است بشین بجه و آن را نسیم بسین محله هم گویند و اول مشتق از شباب است بمعنی ذکر
ایام جوانی و دوم را معنی ذکر نساء است و اصل تغزل عرب بزنان است اکنون اطلاق این هر دو لفظ
بر مطلق تمهید کنند خواه ذکر جوانی و زنان باشد یا غیر آن و دوم مخلص و آن را اگر نیز خوانند و این موضع
شکاکت بین مواضع قصاید است که دو مطلب را آشکارا با هم ربط می دهند و دو خوشی را با یکدیگر الفت
می بخشند و گرنه بیجان قصاید بلکه ایمان اوست سوم حسن طلب که شاعر در استحصال مقصد از ممدوح
نوعی از سحر بیانی و ااضنون کاری بعمل آرد و بر وجهیکه بخیل را که بیم دمست استغنی گرداند و حسن مثال
و لطف مثال کار را پیش بر وجهی که قطع که آن را حسن خاتمه هم نامند و آن ختم سخن است بر وجهی که
سماعه مستوعب خط بوده آرام گیرد و تعلق که با صفا کلام داشت آنها پذیرد و انوری در قصاید
خویش این مواضع اربعه را با حسن سلوب نموده ساخته ایراد اشعار آن درازی میخورد و در اینجا دو شعر

از سخنش غازه خسار ورق نموده می شود

ای که دره خجل نسیم خلقت	در ساحت بوستان صبارا
گرد پست بحکم رود کرد	از خانه دیده قوتیارا
خاک قدمست بقبر نشاند	در گوشه فقر کیمیارا
چون نیک نگه کنم تزیید	جز نام تو زیوری ثنارا
آبوالفضل این قطعه انوری را از تمام دیوانش انتخاب نموده در کتابات خود ایراد کرده است	
من و این عهد که با تخیه رعنائی جهان	چون خسان عشق باز منم به سو و نه بعد
قدرت دادن اگر نیست مرا بانی نیست	قوت ناستدن هست و نه احم

در آرد که ز نو کار من بجان آمد
عجب عجب که ترایا دو کسطن آمد

وله

ای دید بدست آمد و بر بن و درختی
آتش زدی اندر من چون دو دهرختی

وله

مرا خدنگ تو همان خانه بدن است
کیکه خانه بهمان گذشت جان من است

رباعی

تماکی بغم رخ تو خون شود دل
آز ارجقای تو بجان جوید دل

بخشای کن آسمان منی بار و جان
رحم آر که از زمین منی روید دل

ازرقی

ازرقی جامع فضیلت و حکمت و شاعری بود و از شاگردان طغان شاه سلجوقی و والی خراسان بسا
نیامد که از چشمه سار سخن بدست آورد و لهذا ازرقی تخلص گرفت و باین گل آبی رنگ لاله حکمت
سلطان دهمان او را بدینار پر ساخته بود و زیرا که سلطان قوی با احمد بدیهی بنی نردی باخت و آخر باقی
سلطان سه مهر و در شگاه داشت و احمد و مهر و در یک گاه و کعبه بنین در دست سلطان بود و آن را
بنداخت تا شمش زنده خالی آمد و سلطان بیدل غ شد و این رباعی بعرض رسانید
گر شاه شمش خواست سدی نقش فدا
تو طن نبری که کعبه بنین داد نداده
شش چون نگه نیست شمت حضرت شاه
از هیبت شاه روی بر خاک نهاد

شاه پانصد و بیست و دو و از خشم با نسا ط آمد

چیدین افی بکندت ماند
آتش بستان دیو بندت ماند

اندیشه بر فتن بکندت ماند
خورشید بهت بکندت ماند

الفیه و سلفیه نام کتابی در آداب صحبت زنان نگاشته که بملاحظه اش خواهرش و ایلان قیامه با شاه عمو کرد
آصفی شیرازی سلیمان مملکت سخن طرازی و غنای سپهر بلند پروازی است شاگرد جامی بود
و بهل بوستان خوش کلامی و وزیر سلطان ابوسعید المغانی است کلیاتش قریب چهار ده هزار بیت

نکاحی

بنظر رسیده این چند بیت از وی است

دل که طوار و فابود من محزون را	پاره کردند نه بسته بتان مضمون را
قاتل من چشم می بندد و دم لعل مرا	تا بماند حسرت دیدار او در دل مرا
تو هم در آینه حیران حسن خویشی	زمانه ایست که هر کس در گرفتار است
چندان میشوید که بیوشی آورد	شاید که یاد ما بفراسوشی آورد
من طور و تجلی چه کنم بر لب بام آی	کوی تو مرا طور و حال تو تجلی است
رخسخت کا فریچ خون مسلمانان را	یاد آن روز که من نیز مسلمان بودم
سبب چاک گریبان من خسته پیرس	که شب غم با جل دست و گریبان بودم
آدم مست بکوی تو و مجنون فرستم	خبرم نیست که چون آدم چون رفتم
عنبه دیده بسوزم که پری وار سباد	بوی مردم شنود یار و رسیدن گیرد

اصغر مرزا اصغر سخن سیخ پر تمیز است و فرزند میر غیاث الدین عزیز بسیار خوش اداب و دو صفا

سلطان حسین میرزا این یک بیت از وی است

بسی از این نظر حسن تر لایله سنجیدم
 میان این آن فرق از زمین تا آسمان دیدم
 ابلی شی از فی فارس میدان سخن طرازی و معجزه دایره بلند پروازی است بسیار خوش گو بود کلیاتش

دوازده هزار بیت بنظر رسیده این ابیات از وی است

و میدم صبح نیا سود چشم راحت ما	سپیده دم نگلی بود بر جبراح
آمر و زعیان شد که نداری سر ابل	بیچاره غلط داشت بهر تو گمانها
بیتو چو شمع کرده ام گریه و خنده کار خود	خنده بهمدست تو گریه برونگار خود
توروغ و عده من خلق در فغان ارد	که بچو غنچه دمانی و صد زبان دارد
فریاد که بر جان من این داغ نهانی	از دست کسی نیست که فریاد توان کرد
هر چست که از جور تو ام خون رود از دل	از در چو در آئی همه بیرون رود از دل

بچه اندیشه ام از خاطر ناشاد روی
 چه بخاطر گذرانم که توانی دوری
 آرزویده رفت وز دل پر خون نمی رود
 در دل چنان نشسته که بیرون نمی رود
 ز آه پرده کعبه رود کین به دین است
 خوش می رود اماره مقصود ندان است
 پرورده هوای گلستان این گلم
 تاپ نسیم خلد ندارد دماغ ما
 حق اهرم غبار گردم واز کوی او بر ایم
 تا هر که بیند او را در چشم او در ایم
 آبی خو بجفت کرده بمرهم چه فریبی
 دائم که فراموش کنی عادت خود را
 آبی ملوک عقل و دل و دین ز دست رفت
 دوششم فرشتان منزل که سازی جلوه گاه اینجا
 بر فلک هر شب رسانم برق آه خویش را
 جفا و جور تو کم شد مگر شدی آگاه
 چون لاله بجز دلغ و فانی نیابی
 عجب که شمع شبی در سزای من سوزد
 انیس علی قلی بیگ شالموا از ایران دیار بسیر بپند خراسید و تها در سایه قدر دانی خانانان آسید
 نکته سنج یگانه و انیس معانی یگانه است در بریان پور دهنه یکبار و پانزده بگذشت از وی می آید
 بریم با غم نوهر نفس بخانه خویش
 چنانکه مرغ بر دهنش آشیانه خویش
 خبر گل مرسانید بهر غان قفس
 کس چرا مژده نور و زبندان آورد
 یادگار از مادرین عالم غم بسیار ماند
 رفت اگر آتش نشان دود بردوار ماند
 تا شیفته و فای خویشیم
 ورنه ز که دل نمی توان کند
 قصه محمود و یازار انظم میگرد مرگ قطع سخن کرد و آن نقش نیم کاره و تصویر نگاره ماند در صفت
 چشمه گوید
 بحدی سرد کریم فردن
 نیار و عکس در ذی غوطه خورد

طی می شود این به بخشیدن برقی
با بخیران منتظر شمع و چراغیم

اسیر میرزا جلال بن میرزا موسی شهرستانی نمید فصیحی هر دی و معتقد ارادتمند میرزا صاحب
بود و شاعر او ایندست و موجد اندازهای پسند از سادات صفایان و چهار شاه عباس بوده
پیوسته سرگرم صحبت اهل کمال بود و جلوه همت و سمو فطرت انصاف داشت اما از فقر گردش جام و
شراب مدام در عین جوانی لبستر ناتوانی افتاد و در سنه یکم از و چهل و نه غبار هستی بر باد فنا و در وقت
تازه کمتر طبع پیدا و بوده و دیوانش غث و کمی دارد و مع هذا میرزا صاحب سخن او را مکرر تصنیف میکند
و در مقطعی بگوید

خوش کسی که چو صائب ز صاحبان سخن
تستیع سخن میرزا جلال کند
و ابوطالب کلیم گوید

میرزای با جلال الدین لبست
راستی طبعش استاد من است
از سخن بخان طلبگار سخن
کج نیم بر فرق دستار سخن

این چند شمع چکیده خستانتان طبع او است

با مس کسی نگذاشت بیدارش دل مارا
پس از عمری بسویم گر گاهی کرد جا دارد
گرچه آن قیمت ندارد دل که پامالت شود
خبرانی بطلع نظاره دیده ام
دل رسیده بعد از آفتاب می سوزد
بخوابم آمد و نهان ز آتش بدلم
گداخت بلب حست تر از دل ما
گشتم غبار و از سر کویت نمی برم
کدام روز که شد مشق انتظار نم نیست
خدا اجری دهد و کشتن با قاتل مارا
شهباز خشم شمشیر تغافل اجرا دارد
صفت آتش بازی طفلان هسالت شود
دل بیشتر ز دیده خبر دار می شود
گهی بصبر گوی ز اضطراب می سوزد
چراغ بخت اسیران خواب می سوزد
تباهی کن و لشکر بهانه دل ما
دیگر چه خاک بر سطرقت کند کسی
کدام شب که سرگرید در کن رم نیست

خاطر من نه بر فلک از جوش دل تنگی گرفت
دامن این خمیه کوتاه را بالا زینید
شکستی کز دل افشادگان خیر و خطر دارد
مبادا شدی یارب ازین طاق بلند افتد
شش جیت مشت شراری شد پرواز گرفت
برق جولان که در خرمن خاک افتادست
امانی مرزا امان اند خان خلعت متاجان خانخانان طبع رسادشت دیوانی رنگین گذاشته از تو
گر تیم مایل رخسار تو حیرانی چیست
در ره عشق صلاح از من رسوم طلب
هستی جاوید دارم در لباس نیستی
جان بلب دار و امانی چون چایغ صبحدم
ز پای تابش هر کجا که می نگرم
انصاف محمد ابراهیم جوانی طالب علم بود طبع سخنوری نیز در دست داشت بخدمت موسوی خان
شعری گزینید و معنی تازه فکر میکرد در عین جوانی بقضای ربانی و ولایت زندگانی سپرده بعالم
جاودانی شافت آرزوست

باز

انصاف

نسا ز غم به بیتاب محبت شادمانی هم
گردان باشد برین بیارم در زندگانی هم
سوی پستی است در هر پایه یافت نماند
بود این کوه را هر تخته سنگی بر سر چاه
بلائی جان بود در دیکه خاموشی است و سازش
خدا صبری دهد بیار چشم سرمد سالیش را
باتنازی زیارت میکند خاک شهیدان را
که پنداری گذر بر خاطر پر آرزو دارد
نخاه شدم از پر کاریش انداز میگردد
ز تنگی آن دهن سازد سخن را از صد غم
حیا از سوختن آئینه دار ناز میگردد
هوس در دل چو گرد و جبین رنگ عشق میگردد
رسد تا بر لب لعلش تبسم را از میگردد
ایچا و میر محمد حسن از نجابی سادات سامانه است و در خوش خیالی و نازک بندی یگانه زمانه
طپیدن چون فراهم می شود پرواز میگردد
صاحب فکر بلند بود و از علوم مستداوله هم بهره مند غزلیات طرح را بقدرت و سامان تمام

ایچا

میگفت و شراب طرب ز خاص خودش می نگاشت از دست

شب ناله دوزخ شهرم گرم اثر شد
فاکستر دل بال و پر افشانند سحر شد
طوبار هوا یک قلم از شدله آهسته
چون کاغذ آتش زده افشان شر شد
حال سنگینی بحسب آن توانا کردم
سطر و صفا فرو رفت چرخ نیمه آب

استغنا میرزا عبد الرسول شعر بطر قدیم میگفت این بیت از دست

می توان آورد هفتغنا سفارش نامه
چرخ کجور اگر داخیم زیاران
آگاهی چیست سیر دنیا کردن
در مملکت وجود سودا کردن
چون مهر سفر کن که بود کارزان
از سر سایه دیده بینا کردن

اولی میر محمد مومن نزدی در دیار خود متهم بالجاوشده مجال قامت ندید رفت بوسعت آبادند
کشید کلامش ادای خوب دارد و اندازهای مرغوب در نه یکبار و نهی در آنکه دکن مرحله زندگی
طی کرد بسیار غنای افق بیان چنین طلوع میکند

چاشنی گیر زهر کاسه این خوان گشتم
خوش نمک تر ز سرگشت پشیمانیست
آین عمر باد و نوباران ماند
این عیش سبیل کوهساران ماند
ز نهار چنان بزخمی بجایزد من
انگشت گزیدنی بیاران ماند

اوچی نظنری با حسن خان شاملو حاکم هرات بسری برود و درین اوقضا بد بسیار پردخت فکر
بلندش طرفه اوچی دارد و شعر آبدارش عجب موجی تیز را صاحب سخن او را و می سخن میرزا تقی
کرده و گفت

این جواب مصرع اوچی که وقتی گفت
پادشاهی عالم طفل است یاد لوانگ
و اوچی نسبت بمرزا سگوید

صائب نمود چو شعر مرا بمن
تیغ برستم ام که جگر دارم
این چند بیت منقطع از سفینه سخن است

گریه می کشید و در صبح شباب است
 بوسه بی او بم کج لب یار کجاست
 آنگه در آینه یک جلوه بصدنا زدند
 چندان امان نداده غامی بگریم
 صراحت است که در گردن دشمن باشد
 کریم ساخته بودن کم از گدائی نیست
 هزار شیشه دل ز شکستن رنگم
 برخاستن برای کسی اعتبار نیست
 صفای روی عرفناک یار را نازم
 که صلح داد بهم آفتاب و شب خرم را
 آفرین شیخ جلال ابن حمزه بن عبدالملک طوسی اسفراینی در آفرماه متولد شد آفرین تخلص گرفت
 اما آثار آفرین بهشت از طبع او نمایان است

آفرین

فاضل شاه عرویش منش بود شاه آفرین سلطان او را خطاب ملک الشعراء و دو ج برادر و دبیر
 هندی شتافت و از دبی بدکن آمد و احمد شاه بهمنی را مدح گرفت و قصائد پر دانت و صلبی یافت
 ذکر او در تاریخ فرشته مرقوم است چون دارالاماره با تمام رسید آفرین این دو بیت گفت
 حیدر اقصی شیری که ز فرط عظمت
 آسمان بهم نتوان گفت که ترک است
 آسمان پائیز سده این درگاه است
 قصر سلطان بهمن احمد بهمن شاه است

پادشاه چهل هزار صوره پدید داد و گفت لا تحمل عطا یاکم الا مطایکم پس بیست هزار صوره بران
 آفرود و دستور عظیم را فرمان داد که سفته زر مذکور در ایران فرستاده رسید از خانه اش طلب داشت
 حواله آفرین کند چنانچه دستور سپهان کرد بهمن نامه بطور شاهنامه در احوال ملوک بهمنیه تا زمان
 احمد شاه تالیف اوست چهل سال بعباده عبادت و قناعت متکی بود و بفقروفاقه گذرانید
 ملوک و امرامتقدوی بودند از شعر او صوفیه است آفرین در تشکده ترجمه خافه او نوشته انجام میست

این چند گهر از خزانه شمعش چیده است

که دانه تا قلم چنان رفت در رد و قبول ما
همه از انتها ترسند و من این ابتدا ترسم
شدیم پیر یوصیان و چشم آن داریم
که جرم با بچوانان پارسا بخشد
بآن گروه که از ساغر و فامستند
ز ما سلام رسانید هر کجا هستند
اگر پسرش جان امیدوار آئی
من از میان بردم تا تو دو کف آئی
ز هول و زجر آذری چه می ترسی
تو کسیتی که در آن روز در شمار آئی
اگر چه دولت و صلت بچون منی نرسد
درین امید بمرم که خوش تنای ست
قیمت دولت وصل تو اگر جان بودی
کار بر عاشق دل سوخته آسان بود
گر رسیدی بخیم طره او دست مرا
کی چنین خاطر مجبور عریان بود
سورخ می شود دل ما چون گل حسین
هر جا که ذکر واقع کمر ببارود
جانی که داشت کرد اسه تو آذری
شمرنده از تو گشت که جانی و گزشت
غلام همت آن عاشقان با کرم
که یک صواب به بند و صد خطا بخشد

امیدی رازی شاگرد علامه دوانی است و جامع فضیلت و سخنانی چشم تابید از روح الامین
داشت لهذا امیدی تخلص کرد در نزع عقاری با شارح قوام الدین گشته شد از شعر ایستاد

شاه اسماعیل ماضی صفوی است از وی می آید

مرا ز نان جو خورش چه رو کا هی به
که از شراب حریفان سفید گلکاری
اگر کنی ز برای جهود کناسه
و گر کنی ز برای جوس گلکاری
درین دو فعل شنبه از غدا نیست
درین دو کار که به آن مشا به و شواری
که در سلام فرومایگان صد نشین
بروی پند نهی دست و سر فرو آری
کاش گردون از سرم بیرون برود و ای تو
یا مرا صبری و بد چند آنکه استغنائی تو
تو ترک نیم سستی من صید نیم بسل
کار تو از من آسان کام من از تو مشکل

مستی و میروی بی آنرا خلق آه
خود را در گرفتش آبی که میزنی
زلفت کند را فلک و چشمش که کیشی
بالطغی چنین بسپاهی که میزنی
شب قصه هجران جگر سوختنم
روزی از روی وصل لاف و زنگم
القصه که دور از تو بعد خون جگر
روزی بشب آرم و شبی روز کنم

او هم کاشی پشت در نهاد بسجی برد اگر چه از کاشان بود بعد سیاحت بسیار پای اقامت در
تبریز افتد و همانجا در آن طعمه تیغ فنا گردید غش زنجیر پای و حیان خیال است دوام گرفتاری
آهوان مقال این دو بیت از وی است

تبسم لب او شهید راحت ست مرا
ملاحتش نمکی بر جرات ست مرا
خیال دوست که گاهی ز بهوش می بزم
و گر نه کی خبر از خواب راحت ست مرا

احمدی خواجه احمد لکنوی در ویش فانی بود و صدر نشین ایوان خندانی از کلمه انزو اکثر پیران
می نهاد صاحب ایوان است از وی می آید

قطع مد نظر از سیر و تماشای کردیم
دیدم راکنده ز سر آینه پاکر دیدیم
از بند ز کز خطبه عشقش که گفت
منیر ز عرش کن که بلند است شایع
آتش تنید بر آه تو دیده تا نگاه
زین بصفحه مسطر کشیده می ماند

ابو الحسن فرایانی از فصاحت و فیض و فضلای نامدار عصر بود و علم شاعریش سرشته با فرسوده
و وی سر حلقه شاعران زمان شاه عباس ماضی صفوی بوده این ابیات از وی است

زندگانی داد عشق از تو دل افروخته
آری آتش آب حیوان است شمع مرده را
در حشر که از روی تو بوی بن آید
بر خیزم از آن پیش که جان سوی تن آید

رباعی

حال دل از آن بهانه جویم
بد حالی دل از آن نکویم
آتش گیم بدین که دارم دل را
در دامن خویش و حال از وی میجویم

رباعی

شونخی که گسسته بود پیمان از من   بنشست برم کشیده دامان از من
چون بوی گلگی که با صبا آمیزد   هم با من بود و هم گریزان از من
الفتی یزدی در بند آمده یکچند باها یون پادشاه گذرانید بعده باعلیقینان بسرمی برد خان بیان

در جائزه این مطلع هزار روپیه باو تسلیم کرد

مشت خاشاکیم و داریم آتشی همراه خویش   دور نبود گر بسوزم از شر آیه خویش
اسدی طوسی گویند استاد فردوسی است مناظرات او در شعرا عصر شهرت دارد و از انجلیکی مناظره
روز و شب است که شاه عبدالعزیز دهلوی بنا بر طفت سخن در تفسیر خود فتح العزیز پیرادان پرداخته

بشنواز حجت گفتار شب و روز بهم   سرگذشتی که ز دل دور کن و حجت غم
هر دو را خاست جد از سبب تنی فضل   در میان رفت فروان سخن از جدت و دم
از منظومات اوست که شناسپ نامه ده هزار بیت که حد بلافتش از آن معلوم می شود این ابیات از آن است

دم بادشاهان امیدت و بیم   یکی با سموم و یکی با نسیم
مبین نرمی پشت شمشیر تیز   کنارش نگرگاه زخم و ستیز
زگر و سپه خنجر جنگیان   همی تافت چون خنده رنگیان
بگفتار شیرین فریبنده مرد   کند انچه نتوان بش شیر کرد
مردم چشم بیای تسلیم افتد بهر بار   که مرا نقطه محرفی کن با نامه فرست

اشرف ملا محمد سعید پسر محمد صاحب از ندرانی است بعد عالمگیر پادشاه بهند آمد و معلم زیب النساء مقرر شد و آخر عمر
باشا بناده عظیم الشان بن شاه عالم بن عالمگیر پادشاه بسرمی برد باراد و حج برآمد و درونگیر از توابع پلینه
رسیده نزول بمنزل کرد و بیاورد دیگر رسید فاضل صاحب چودت بود و شاعر والا قدرت جمیع چاکاش سجا
تازه بهم میرسانید و گلهای سخن رنگین و حبیب دامن سامه می افشانند این چند گله از بحر طبع است
اشکی که راز عشق بگوید فشانندنی است   طفلی که خوش محاوره افتد نماندنی است

الفتی

اسدی

بش

در ایران نیست جز بنده آرزوی روزگار از را	تمام روز باشد حسرت شب و زده داران را
گشت مستغنی ز وصل اشرف یار و عاشق	همچو آن حافظ که مصحف را تمام از نوشت
کابلان را بجز لکد کوب حوادث چاره نیست	میکنند بالیدگی سستی اعضا را علاج
غافلان را چرک دنیا فیست از نیت و لباس	جامه تصویر از روغن مصفا تر شود
همچو درویشی که شیرینی بر منعم برد	عاشقان پیش تو اول جان سپاری میکنند
جابلان اهل جهان را تیر روی ترکشانند	فرد چون گردید باطل جلد فستری شود

رباعی

از آخر کار عالم باز نیشه کنید	ای سوزگمان ز ما تمیز نیشه کنید
باقی دنیا کنید آینه سبزش	از آتشک جهنم نیشه کنید
نقره چون انگشتری گردیدی بچند لعل	می شود در وقت پیری حرص دنیا بیشتر
از غم فلاس اوقاتم بهیوشی گذشت	چون چراغ مفلان عمرم بخاوشی گذشت
حیات از صحبت افسردگان نابودی گردد	که چون فصل زمستان شد نفسداد و میگردد
تیر خود را از تنوای بی مهر کی خواهم برید	تا جوانی عاشقم چون پیر گردیدی مرید
بدنیا چون در آید آدمی بد بخت میگردد	هوا چون در میان مشک آید بخت میگردد
جلوه نازش رسای داد بید او مرا	کوه تکلیش دو بالا کرد و فتر یاد مرا
دلیوان سرفروشم چون نهنمای اصلی	هر چند بد نوشت ست اما غلط ندارد
تا سحر سیری متاب جالش بودم و	جامه صبر کتان بود و شبید انتم
قرب یک ماه بیخفته اقامت کردم	التفاتاً رمضان بود و نمید انتم
چو آن آبی که شود بطل از وی شقی خود را	هزاران حرف در بر قطره اشکی نهان دارم
کی شود آواز از زلف گره گیرش کسی	دانه زنجیر و دام ست صیاد مرا
در نامه زمانه بجز حرف جنگ نیست	گو پاک از سیاهی لشکر نوشته اند

در جوانی روشنی حالت پیری دارم
 کار خود کن راست چون فواره بی امداد غیر
 چون بزرگ لاله نشینند گرمسم عشاق
 طفل صاحب حسن ادر خانه بودن بهرست
 در دوسه بیمار را بسیار دادن خوبست
 همچو چشمی در دناکی که فروغ آید بهسم
 کام شیرین نغم از قی زنبور عسل +
 بوقت عرض مطلب قفل خاموشی بلی ارم
 آفرین لاهوری نامش فقیر است شاعر است معنی آفرین و شایسته صد هزار تحسین آفرین
 در لاهور متولد شده اصلش از قبایل جویند شعبه قوم گوهرست و هم در آنجا در سال وفات یافته
 میر آزاگوید در سال ۱۲۴۰ در لاهور بااد بر خوردم بسیار خوش خلق متواضع بود در آن ایام قصه میرزاخان
 نظم میکرد پیش فقیر داستان خواند این بیت از قلمیه بسیار آمد +
 بصریان بیتی متنش انورد
 که عید آمد و جامه گلگون نکرد
 مثنوی ابنان معرفت بخط خودش بطریق یادگار تسلیم فقیر نمود و عنوانش این است +
 ای معنی بوضوی تجسید
 صبح شمع ناز تو حید
 صبح یعنی که ظهورش به است
 شش جهت عید چو خورشید روت
 دیوانش مثل قصاید و غزلیات و دیگر جنس شعر است این چند بیت از آنجا گرفته شد +
 هنوز حسن تو نوش خلقه پیرانی است
 هنوز حسن تو نوش تو بوی شیر و مد
 هنوز سر و قدرت کوچه گرد آغوش است
 هنوز زامن حسنت ز صبح پاک تر است
 هنوز اول درس کتاب رعنائی است
 هنوز لعل لبست غافل از مسیحاکی است
 هنوز لعل شکر خا در استین خانی است
 هنوز ماه تو امین ز داغ رسوائی است

نهال مهر و فغانا چه باری بندد
 دیو انگلی و مستی از بوی تو می خیزد
 همه چون شمع درین بزم سرفراخته اند
 ما را نه جنونی و نه سودای بهارست
 بدامن گیرش تا چند گساح آفرین و تم
 خس محیط تحت روان میدهد ز موج
 هر تنگنظر کجا تاب جفائی تو کجا
 نیست جز دامن ترش بنم باغ کرش
 تو آتش از وضوی آب کوثر بیخ میگیرد
 همین آواز در گوش من آرد و لای می آید
 گهر گوشش تو می گوید از صدف بیزار
 بود کافی ندامت قطع طومار معاصی را
 ستم بر زیر دستان مهر و سرکش با خطر دارد
 شمع سپاه تغافل پی صفت آرائی است
 بقدر تاب طاقت گذر از تسکین تما جان
 حسن را در اضطراب آرد شکوه عجز عشق
 مرد حق محکوم نادان گر شود بقیه نیست
 تجرد حجت قاطع بود صاحب کمالی را
 حجاب مستحکم نادرست سوال بوس لب تو مارا
 خط را مترش کم بخوابد گشتن
 اصصفت تجلص نواب صفا جاهد ماری اوسعد اند خان وزیر شاه جهان بود و وجد پیری ام

بهار حسن تر آفرین کاشانی است
 هر قلند که میخیزد از بوی تو می خیزد
 تا که عاشق بدایع تو سرافراز کند
 بوی بدایع آمد و پوشش از سر مابرد
 خدا سازد که گاهی نوبت بند قبا آید
 این است امتیاز بزرگان روزگار
 شیشه دماست که دیوانه سنگ است هنوز
 ناز بر رحمت او چون نکند عصیانم
 تیمم گردست آید بجاک پای او کردن
 که باشد سر بلند بر باقدیر سر فرو کردن
 که بی وطن تو بولون به از وطن بی تو
 که مقراض است بر هم بودن دست پشیمانی
 فلک را شیوه عاجز کشی زیر و زبر دارد
 نقیب ناله صدائی و اشک مجرائی است
 نداری قوت دست گرم دست دعا باشی
 شمع میل زد و بخود از شوخی پروانه ها
 عزت مصحف ز دست انداز طفلان کم نشد
 قبائی بیضه بر تن سپید در می که کامل شد
 ز تو نمی آید این مروت زمین نمی آید این تقاضا
 این سبزه ز آب تنج نمی بالد بیش

عابد خان از اکابر سمرقند از احفاد شیخ شهاب الدین شهر و روی و نام او میر قمر الدین در سنه
ستون و شصت در سال دوازدهم فرخ سیر مخاطب بنظام الملک بهادر فتح جنگ شد و منصب بهت همکار
و صوب داری و کن یافت و در سنه هجری مملکت جماعت وزارت گردید و در سنه هجری مخاطب باصفه گشت
ناور شاه در زمان او آمد در سنه وفات یافت و در روضه که قریب قلعه دولت آباد است مدفون شد
و بهین سال محمد شاه پادشاه و وزیر او اعتماد الدوله فخر الدین خان انجمنی شدند تا ثار سیار شل
حصار شهر بران پور و شهر پناه حیدر آباد و نهر که در وسط اورنگ آبادی آید و آبادی نظام آباد و سجد
و کاروان سرا و پل از وی باقی است کتب اجعل هذا ملکاً امنیاً مطابق سنه التاریخ اصداث
این آبادی است نسی سال بجایست شش صوبه دکن که قلمرو چندین ملوک بود و پرداخت و فقر و غنا
و صلح و ابل تحقیق را از عرب و اهل النهر و خراسان و عراق و عجم و اطراف هند متمول غلظت بی حد و حد
گردیست حیدر آباد و خوز در دو دمان دست سخن بهم روزی می کرد و ایوانی ضخم دارد و تخیل و چندین بگ برید

طرح کا شانه مار بخیمه رنگ فاست	عرق الوده رو سیل زویرانه ما
ز شمع بخر گر نهید بخت حبایش را	بسایمان فنای خود میا شو حبایش را
در طلب بیدست و پاییم همتی ای در دول	تا برو سیلاب اشک انجا باستانی مرا
سیگلزار ندانست هم بهاری و شسته	می برد در عالم دیگر پشیمانی مرا
رفت آن عمده که نیکی سدا کس بکس	این زمان ترک ضرر هر که کن احسان
پی دل بردن مردم تعلق را سبب کردم	بدشمن نیز جو شیدم بدان گنجی که بکرم
قطره بودم و دریاشد غم بود امید	عقده در کار من افتاد گم گردیدم

امید قزلباشخان بهائی محمد رضا نام از بهمان یا صفهان آمد شاگرد مرزا طاهر و حیدرست و در
عهد علیگیر هندوستان رسید و رفته رفته باصفه پیوست و حج بیت الله به آور و چون باصفه
در سنه هجری رفت امید همکارش بود و در سفر به پال نیز تفرم رکاب ماند با ملاقات و دست
خوش خلق رنگین صحبت بود و وفاتش در دهلی در سنه هجری اتفاق افتاد این چندی گل از

از گلستان طبع اوست

روشن شود به پیش تو چون شمع سوز من	یک شب اگر تو بهم نمیشینی برو ز من
خوشا وقتی که می بالید از جانان برود شمع	برنگ ماه نو هر شام پر می گشت آغو شمع
سگرش تنگی ابطالعم هست	برگرد و برت چرا نگر دم
خدا ناکر و نه اند و نیست چرا از دوستان باشد	شنیدم کلفتی داری نصیب دشمنان باشد
بسا کشاد که در بستگی شود و ظاهر	کلبه روزی است و فصل گر فصل است
گشت روگردان ز پس با دوی از ویرانم	چون کمان حلقه بیرون شد درون غانم
شوم آن آهوی وحشت زده و دشت جلون	که نیاورد بام الفت صیا و مرا
برنگ سرمه که در چشم کور بقدر است	کس بهیچ نگیرد درین دیار مرا
ز آب دیده ز پس پای در گل است مرا	سفر ز کوی تو بسیار مشکل است مرا
پاس دلهای جگر خون شده چون خواهد است	چشم منور تو خود از همه بیار تر است

رباعی

بر در که دوست هر گز نمی بخشند	صد ساله گنه بد آهی بخشند
عفو گنهم بنا توان کردند	زین جاست که کوه را بکاه بخشند

افضل علی تخلص شیخ محمد ناصر ادر شیخ محمد فخر زائر اله آبادی است در لیجان جوانی آن شجر
سایه افکن از پانزده و این حادثه در ۱۲ جمادی الاولی روز چهارشنبه رو داد و کار زمین
بد رجه کمال داشت و شعر بهرعت تمام میگفت صاحب دیوان است میگوید

صفای خاطر روشن دلان همین سخن است	چو صبح صافی آینه ام ز دم زون است
لب گزیده اغیار را چه بوسه زخم	عقیق کسند نام و گر چه گاه آید
ز آبدار خلوت نشینی فکر صید عام کرد	چون مگین در حلقه خود را از برای تمام کرد
سختو چون ببرد شعر و مشهور تر کرد	که صافی ترکند گردیتی آب گوهر کرد

خیال لعل لب او بچشم دغ من است   قنید از رگ یا قوت در چرخ من است
آگاه محمد کاظم سخن نیکو و سنگاه بود شاعر پر شعور بوده و فیوضه کان نیشا پور این بیت

از دست

گیر بخیل تنگ ترا هر که بخواهد   از بسکه تو چون شیشه می پنبه دهی
اهلی خراسانی دیوانش قرب ببت هزار بیت دیده شد از دست
در کشور عشاق دل نشاد نیابند   یک خانه ز تاراج غم آزاد نیابند
گره شد در دلم صد آرزو از شکم خیرش   که او ز زخم پیکان مرد و من از حسرت تیرش
سنگه چون لاله کفن خرقه بخون آمدم   از دل چاک بعشق تو بیرون آمدم
اقدس میرضی شو ستری در شیشه استوله شد پدرش منصف شیخ الاسلامی آن دیار داشت
عراق عرب و عجم را بقدیم سیاحت پیموده لطف عزم بگلشت هندوستان بستی و در شیشه
از بند بصره به بندر سورت فرو و آمد و بر راه دریاسری بد یا بنگاله کشید و در سایه عاطفت
نواب شیخ الدوله ناظم بنگاله مدتی بمصاحبت گذرانید و بعد از انتقالش همراه نواب مرشد قلینان
بدکن آمد و ملازم خدمت آصفیاه گردید و آخر الا مرده است از مصاحبت او کشیده گوشه انزوا
گرفت سیر در زمان خود بی نظیر زمان بود و در طلاق لسان و صنوف فصائل مستازا قران

صبر کلاک اقدس سامعه می افروزد

طالم از عربه باریستم خویش کشد   عقب از کج روشی بر سر خود نیش کشد
تا باشد خود نمائی مردم افتاده از پارا   که ز نگینی نباشد سایه گلهائی رعنا را
عمر بهیچ میرود جسم و جفای یار کو   وصل بسک عنان چه شد هجران قار کو
نرم شو که سخت رویان کار صوت گیرت   خامه فولاد هرگز لایق تصویر نیست
رفته رفیق غلم گردون بیشتر از عدل شد   این کمان از ابسکه کیجا ماند آخر خانه کرد
ریاضت در جهاد نفس باشد حربه مردن   خوش آن پهلوه که ترکش بند نقش بود یار کو

سخت رویان فارغ اندازکوش لیل جهان
 دولت بی رنگان سرمایہ سنگین دلی است
 در زمین سخت رسم کنند بنیاد نیست
 خاک چون بافت گردد سنگ خارا می شود
 تا چند بار خاطر دلهما توان شدن
 یک چند سیر کشور نیانم از روست
 ایجا و مرزا علی نقی از قوم قاجار است پدرش از بهدان بود از سرکار آصفیاه بخیرت دیوانی
 حیدر آباد امتیاز داشت جوهر قابلیت سرمایہ اوست و زیور تمذیب اخلاق پیرایه او این چند
 بیت از دیوانش فزاید شده

بدست یار سپردند اختیار مرا
 دلم تو بروی و من انتظار دارم
 توان زرنگ خیاقت رنگ کار مرا
 بسا به پهلوی من با تو کار دارم
 آبی مصور از لباس یار و امانش بکش
 بر رفیق دست گریانی گریانش بکش
 خطاست اینکه بگویم بجهتین داری
 حسد انکرده مگر در گره همین داری
 گفته دل شکنان بکه فراموش کینے
 این گهر بین ندارد که تو در گوش کینے
 بروی مشهد پروانه شمع را دیدم
 که چادری ز گل داغ می کشید اشب
 بآئیده بود پر بخود آخر خراب شد
 چشم حباب کو رشود این سرمای اوست
 دلم از دست سیخو اهی بر من پیشکش کردم
 بهر صورت ترا آئینه در کارست میدانم
 اول ابروی تو دیدیم ز سموره حسن
 مادرین شهر مبارک شب ماه آمده ایم
 پرسند هر چه از تو بگفتن شتاب کن
 خود را مثال آئینه حاضر جواب کن
 خطا پشت لب حرف تو در دل کرد تا غیر
 بقربانت روم ظالم چه تحریری چه تقریری
 بی خورده دل لاله برد داغ زگشن
 آرام متاعی ست که بی زرت توان رفت
 دار و همیشه در بر پیر این معطر
 تیر گشتی و هو سهامی جوانانه بجاست
 مارا ز گل خوش آمد این وضع سیر زالی
 افتخار عبدالوهاب بخاری سلسله نسبش از طرفین بمحمد و جهانیان منتهی می شود در احمد نگر
 صبح روشن شد و تاریکی این خانه بخت

نظام شایسته متولد شد و در دولت آباد طرح اقامت رنجت از معاصران میرزا و دیگر امی است

از وی می آید

چو سیر غنچه کردم اعتبار این چنین دیدم
تغیرت افزای بهارست گل خسارت
تسکینی جلوه بعد رنگ چو آئی بخرام
تیا چشم باز کرد حجاب دید دیده و ر
تسکین دل است آن بت و من بگیند دل
آبروی دیگران ز سدا بروی ترا
بزد روی هم ترا برین نظر هست میدانم
سینه را از غیر زان رفت و روی کرده ایم
در پناه آهنبین حصن نداست می نیم
دل گرفتگی و ز خود کرده بمن دادی باز
چشم حیران و دلی خالی از اندیشه گواه
امدا و شیخ غلام حسین ماشی بر بان پوری کتب و اهل دینی کتاب زده و نفقش او با مشق سخن

درست نشده از وی می آید

از تو پنهان می کند آینه روی خویش را
گل کند از باطن صاحب دلان بی قصیر
چون سر ز ناز کس سخن بیده کرد شو
صندلی رنگ بتی گر مردمان دارد
بدان بجز تو ای وای سوختند مرا
چسان کنم مژه را و البوی روی بتا
هر کسی منظور دار و آبروی خویش را
در گره بستن ندانم غنچه بوی خویش را
از حرف سبک نیست الم گوش گران را
در دهم گرد سر با تمنا اگر دد
بدرهی که نباید فروختند مرا
نگه چو جوهر آینه دوختند مرا

۱۲۷

قول زدستم منت خون هم فراقی قاتل بیا
گر برای من غمی آئی برای دل بیا
تسکیر کتاب عبرت ازین باغ می کنم
از دلخ دل چو لاله درق داغ می کنم
همچو آن طائر که بخود پرزند و ربا تشد
با کمال اختیاری خویش محسوب و ریم ما
او هم مرزا ابراهیم بن میر رضی از سادات اریتمان من توابع جهان است او هم بیانی خوش دارد

وز بانی دلکش میرزا صاحب سخن او را قصین میکند و میگوید

این جواب آن غرض صاحب که او هم گفته است
گر منش و اسن نگیم خون من خود مرده است
در عهد شاه جهانی قصد گلگشت هندوستان کرد و باریاب محض خلافت گردید لکن از بسکه پزندی و
بیباکی مجبور بود و سودائی ساخته نیز در سر داشت با اعیان شوخیها کرد آخر تقرب خان او را محبس
فرستاد و در زندان شاه جهان آبا و زندان هستی را پدر و نمود و بهار بخش چنین جوش میزند
رسائی بین که چون بر خیزد از جاقده خالیش
در سینه دلم گم شده قسمت بکه بندم
چون جویای وصل کیست که ز جود خیالیش
غیر از تو درین حنا که راه ندارد
الهی میرزا عبداللین محمود از سادات جهان است در صفایان بسیار بوده و با حکیم شافعی و افاضی
هم نشین مانده آخر بنزدیک هندوستان رفت و در سلک ملازمان جهانگیر پادشاه انتظام یافت و در
سنة گذشته کلامش لطافت و عذوبت دارد و دیوانش نیز از بیت دیده شایسته گلشن جوهر

سخن باین خوبی عرض میکند

زمانه بسکه مرا خاکسار و دم کرد
ز آب دیده من میتوان تیمم کرد

رباعی

از دوریت ای تازه گل باغ مراد	چون غنچه چیده خنده ام رفته زیاد
گریان چو پیاله پریم در کف دست	نالان چو بسوی خالیم در ره باد
دو عالم که بر روی نگار با حجاب آید	ز بیدای جالش در نظر پیش از نقاب آید

دو هزار انتقام آن کش که خون زمین که دشت	آسوده چند روز به پیش پد رمرا
ز بس طراوت رویش نمیتوان دانست	که شبنم است یگل یا گره به پیشانی

رباعی

رخسار تو آب در رخ گل نگذاشت	زلف تو شکنج بید سنبل نگذاشت
تماچچه بهار از گلستان رفته	گل نوبت فریاد به بلبل نگذاشت
دل خود برو ز کار جوانی کیاب بود	موی سفید شد یکی بر کیاب ما
عیب و هنر جوی آلتی ز کهنه رو دین	عاشق جلت خود و عارف بدین خویش

اشرف نیای شیرازی پدرش از موضع پیگفت از اعمال شیراز بود وی در شیراز متولد شد
 و در خرو سال شش از آب که بی تو گشت اما چراغ بصیرتش روشنی کامل داشت بنیندگانش میگویند
 بسیار کریمه نظر بود اما هنگام نطق مجلسیان را شایسته حسن کلام خود میساخت بعد از آن

چند بیت مرقع از دیوان او است

رشته طول امل تا حیران طنبور است	چه قدر بر سر این کاره خالی شور است
ز آب گلستان آموخت شو قلم جافشانی را	بپای تونما لان صرت کردم زندگانی را
خط کرد ظاهر آن دهن خنجر رنگ را	در کار بود حاشیه این متن تنگ را
دوست از اکوت تحریر می پوشد خدا	شاه می بخشد بجا صبا ن قلعت پوشیده را
ز خلوت خانه خود گوشه درویش مخزون را	چنان باشد که گیر دیا دشا هی ربع مسکون را
نسا ز دق شناسان را مقید ز پور دنیا	ز انگشت شهادت دست کو اوست خاتم را
آثر آخر بزل بر فتنه و تقدیر جان دادم	امانت دار خود کردم ز نادانی پریشان را

آرزو سراج الدین علیخان اکبر آبادی سراج شعر او طراذصها است و در شای خوبان معانی
 تمام آرزوست و در کسب لطائف مبانی سراپا جستجو پنجاه سال در گلستان سخن عنیدی کرده و
 عمری در از بهر ستیاری لشبان خامه بازار سحر سامیان شکسته و دست اله متولد شد به گامه سخوری

گرم داشت صاحب فراوان تصانیف است مثل رساله سوہبت عظمیٰ در حق معانی و رساله عطیہ کبریٰ
 در حق بیان هر و بزبان فارسی مثل منقح و فنیست و فرنگک سراج اللغه بطور برهان قاطع
 و تیرغ هدایت در بیان لغات و اصطلاحات شعراء جدید که در کتب سابقه نیست و نوادر الفاظ
 مشتمل بر لغات ہندیہ کہ فارسی و عربی آن در ہند غیر مشہور است و خیابان شرح گلستان غیر تواریک
 مجمع النقائق تالیف او است و در جمیع اشعار آبدار و انتخاب دو اعرین شعرا نامدار است و ہما عظیم کجا
 برودہ گوئی فتاویٰ اشعار متقدمین و متاخرین است مومن الدولہ اسحق خان شوستری و پسرش
 نجم الدولہ یکصد و پنجاہ روپیہ با ہوارش میدادند بحدہ در سکاراودہ ہما ہستہ صدر و پیر ملا شمس الدین
 گردید و شمس الدولہ کتب و مجاورت حق پیوست لغش اورا بشا چچان آباد برودہ دفن کردند
 کلیاتش قطار و شرا قریب نئی ہزار بیت باشد این اشعار او ملتقط از جمیع النقائق غیرہ است

کن از منت دامن و نفس آزاد مرا   بال و پر بسته و بدہر کہ بصیا د مرا
 عقل است سر سیمہ تر از عاصی محشر   کہ عشق تو ام شور قیامت بلہ افتاد
 عند لب نوحہ گر چون من کجاست   آشیان بر نخل ماتم بس نہ ہزار بیت
 ز تو چشم چرانی و گرامی فلک ندانم   شب من بکل نمی کشند لقب بحال آہستہ
 بگو کہ چارہ دل از سبونی آید   ہر دختہ و محال صغیرہ بر شہ ناداع کشیدہ طوطی
 چند چشم دوستی زین سادہ لوحان ہوشی ہو رہست با خوش نوا یان جاز ہم آواز معلوم است
 سخن حد و میم و دورہ ای اسلام عند لیبی باین خوش نوا فی برخاستہ باشد و فاضل با جہت
 دفع غفلت زندگام مرصع در اقران و اقطار نام بہشت و قبول بر آوردہ دیوان عربی و فارسی
 ہستار موجود است و بدلر بانی خوبان طبع مشکل پسند متعدد ترجمہ حافظ از او در
 عرض بر طایلا نوشتہ ایم و غزالان سخن تازی و پارسی او را در میدان صفوہ بچولان آوردہ ہر چی
 اگر از   منظومات از دیوان او در نجاشت می افتد
 گلر ز لبسم لہ تیغ خوش مقالی را   مسخر کن سواد اعظم نامزک خیالی را

بتوش خون دل من که خوش ملک دارو
 ندارد و ایام جدائی چشم نیست او
 و حشمت آسوز غزالانم من
 شنیدم از دور و دور آمد آن شوخ فریبنده
 گرفت آن مه پندی مهر و دگر و بر
 نیست خیالی از تناسب عضو عضو آن
 نمی فهم زبان ترکی چشم خنک گویت
 آرزوی حیات سعیت در تمنائی وصال
 کین دل با اخوان شوخ کشیده
 پامال کرد خون من تیره روز را
 نصیب اهل کمال است از جهان تعذیب
 بر شبهه طوفان دل عاشق جیغوری را
 در آب گلستان آموخت شوخ نمیشد
 خط که دظا هر آن دهن غنچه رنگ را
 دوستان از کسوت تحریر می پوشد خدا
 تر خلوت خانه خود گوشه درویش محزون را
 نثار دهن شناسان را مقید ز یور دنیا
 اثر آخر بزله پرفتن او تقدیر جان دادم
 آرنه و سراج الدین علیخان اکبر آبادی سراج شعر او طراز فصاحت و در تمام مارا
 تمام آرزوست و در کرباط طائف مهابی سراپا جستجو پنجاه سال در گلستان سخن شنیده اند
 عمری دراز بدست یاری اقبان خامه بازار سحر سامیان شکسته دولت الله متولد شده هنگام

شراب یکده ام لذت لعل دارد
 حسابی نیست در پیش فرنگی سال هجرت را
 شیر است و بیا باغم من
 شود ای کاش شمع محفل من ماه آینه
 و گر مهرس حکایت که چند در چند است
 ساق سیمین دست آینه زانوی دست
 اشارت های ابر و شاید اینجا تر جان باشد
 عالمی گر جان دهد آن شوخ کی تن می دهد
 ای آینه ما قدر تو نشناخته بودیم
 ز انوسیه سمنه سواری که دیده ام
 که در شکفته فتد چون شود کتاب تمام
 غبار خط تو خاک شفاست پندار
 چون شمع جمع که دیم زدی و پارسا
 تو خود بگو که مرا آن زمان چه باید کرد
 و مملکت فقر چون تمر رنگ است
 چنان با کس او را پدر و مادر نیست
 ز انگشت شهادت سر سار تو نیست
 امانت دار خود کردم ایست

خطاست اخذ معانی ز فکر هر طهران
 زمین شعر کما حق شفعه داشته ست
 آن دو گیسوی سیه بر روی خوشان آرزو
 شعر بندی بوده ست از میرزا روشن ضمیر

رباعی

زلفت که از نظم جهان حسن است
 نازل شده سوره بشان حسن
 خطت که بر و شده ست خوبی نه ختم
 پیغمبر آخر الزمان حسن است
 آزاد میر غلام علی بن سید نوح بگرا می روح از اسل زید شهید است تولد او و تله اتفاق افتاد
 جامع فضیلت و مخدذنی ست و فارس میدان بهانی و معانی سلطان اصحاب فصاحت و بهر با
 ارباب بلاغت ست زاده طبعش خورجه کلام دارد بلکه مرتبه الهام با وجود بسیار گوئی رنگی که او
 سخن بر او قالب نفیس سخته و عبارات بدیع و خیالات عجیب بر انگشته از دیگری معلوم نیست سخنان
 شور انگیزش نمک مجالس ارباب دانش ست و کلمات سحر آمیزش حیرت دیدة اصحاب غیش طبع
 گهر بارش ابر فیضان ست و سواد اشعارش آجیوان تمدن علوم بی غایت و مخزن فنون لایست
 صاحب تالیفات نفیسه و تصانیف کثرت است و او برین پوری و فارسی دارد و عربی سه هزار بیت
 باشد و سخن تازی را بطرز خاص ادب
 زیرا که قصاید بی شمار در هیچ جناب نبوت صلعم پرداخته و محال غریبه برشته ابداع کشیده و طوط
 هند ست با قمریان عرب و مساز نغمه سنج لورب ست با خوش نوا یان حجاز هم آواز معلوم نیست
 که در گلزمین هند از ابتدای فتح اسلام عند لیبی باین خوش نوا بی برخاسته باشد و فاضل باین حد
 و دست گاه در نظم بدیع و ترصیع و اقرا و اقطار نام بشهرت و قبول بر آورده و دیوان عربی و فارسی
 ایشان نزد نامه نگار موجود است و بدلر بانی خوبان طبائع مشکل پسند مستعد ترجمه حافظه ازاد و در
 اتحاف النبلاء نوشته ایم و غزالان سخن تازی و پارسی او را در میدان صفحه بچولان آورده بر خی
 منظومات از دیوان او در اینجا ثبت می افتد
 بر آراز لبسم المد تیغ خوش مقالی را
 مسخر کن سواد اعظم تا زک خیالی را

ملک

همگای هست چشم یار را با چشمم گریانم
دل ویرانه آذاد را آباد کن یارب
آلتی ناله گری دل دیوانه مارا
مده در دست زنگار چون آینه دل را
که بیان را نظر بر زشتی مهان نمی باشد
بئی قنای خود میسر نیست دیدار شما
منکه با چشم تا شوم در بر زمره والابار یا
آخر ترا کست اثر عشق را می ما
چندین بنزار میکرده را وقت می کنم
ز تکان اگر که دام غم برین دل را
چراز حلقه احباب میروی بیرون
حق واد چشم یار دل زخم دیده را

کهستان دوست میدار ز لب برنگالی را
پریزادی که مفرمای این مینای خالی را
که است کن نهال آتشینی دانه مارا
بحسن خویش کن با وحیرت خانه مارا
میلز باغ بیرون سبزه بیگانه مارا
میفروشد خویش اول خریدار شما
میکنم سرافرازی پای دیوای شما
گیر ترست از سر زلف تو دام مارا
روزی که جام چشم تو گرد و بجام ما
بچشم شاه شکیب این طلسم شکر را
مکن برای خدای جلال محفل را
جبار و لطیف کمال فاع مست جرات رسیده را

چشمی رسید بر در
آبی معراج دیده گزگز گس یار مرا
سوخت از پرتو خورشید چینی دل را
آبی وای رنگ دلوی چمن کرد عاریت
آخر شود و کند غزال رسیده
همان آغاز باشد انتهای سیر کامل را
و بانس جستم و آخر شستم باز نغزانش
سر شوریده من طرزه اوجی دشت دطالع
بهار این چمن آذاد آخر رنگ می باز د

شماره
بر طبیعت هر چه بود بگریه مرا
آلتی شیشه بود چشم تا شانه ما
کم فرصتی ز زندگی مستعار ما
آزاد شسته انگه انتظار ما
منت می کند بار دیگر خواص ساحل را
لب چاهی غنیمت می شود کم کرده منزل را
که در وقت جد اگر دن بپا افتاد قاتل را
چو شبنم از جهان رنگ و بو بر بند محل را

ای نمک بر زخم دل از لعل خندان شما
 تشنه مار آسانی توان سیراب کرد
 اگر بخاطر عاطر بود شما دست را
 بشمخنده بزمینت ترشی و شنام
 بر خاطر وحشت زده حقیقت را
 رفقت زوده سالها چند کنم حساب را
 حالت خویش گفتمش ز سر تا ز گفت لبس
 شد جاذب حضرت گل و ادب رس ما
 آزاد نداریم سرشکوه خار
 بیا که چون گرم بیتو چشم تر باقی ست
 جدا از بزم تو هر چند کرد خاموشم
 دل با علو هست خود از جهان گذشت
 با من نسیم صبح حدیث صحیح گفت
 حرفی که آشنای سخن شد جهان گرفت
 رود بد جا جفا شرافت بد و نماند
 در دلم یاد تو از چار طرف می آید
 و کی که آیین مهر احمد عربی ست
 گزندی از نظر رحم بمن بر خود کن
 من از تضحیح این گلستان نظر بستم
 عجب که با قدم خدمتی که دارم گفت
 مقیم دشت جنون پاسبان نمی خواهد

صبح محشر و داغ از شور رنگدانی شما
 بوسه کافی ست از چاه زنجندان شما
 ز دست و تیغ تو بردن بی سعادت ما
 انا میخوش او میش کرد و غنبت ما
 صیاد شبانی کند آهوی حرم را
 وعده سال پیش نیست و وره افتاب را
 گویند پدر مراد من بنده ام این جواب را
 آویخت صیاد ز گلبن قفس ما
 چون غنچه گل پاک بر آید نفس ما
 تمام خشک شد مگر لیکن اینقدر باقی ست
 توان تو اخت مرا آه در جگر باقی ست
 بر پشت این براق زنه آسمان گذشت
 بیمار شد کسیکه برین گلستان گذشت
 این طفل فی سوار زمین و زمان گرفت
 تکیه گاه سر لبریز تفکر زانو ست
 راه آن خانه که افتاد ز پا از هر سو ست
 درون خانه چراغی و شیشه حلبی ست
 مشکن ای جان دل آلود که این خانه ترست
 که او داغ که ممنون باغبان باشد
 چرا بکاشی بزم من فلان باشد
 که آهوان حرم را حرم شبان باشد

دارم دلی که عشق تناسلی او کند
 اگر چه طرف کلاه تو جز ستم نکند
 تراز پر تو رخسار خود گریبان سخن
 قناده است بزنجیر آتشین کارم
 روزیکه قضا فرصت عمر شرم داد
 نقش مست عجب دایره هندی خطش
 و اندک من قابل پرواز نبودم
 و دشمن صد دست و عا در خیمه می تو بود
 شب زما آواز پاد و دینت سودی نداشت
 نقش حسن روز افزون ترا مانی کشید
 خطا بر رخ زیبانه پسندید بگرد
 دل در بر من چنان نشیند
 مرا آزاد و وضع پر تو خورشید خوش آمد
 زمانه جلوه کند هر نفس بحال دگر
 و تو نشو و نما کرد در دل خوبان
 بقدر پاست روم باجی تو بوسه حبای دل
 ز دم بردست او گر بوسه گستاخ مخدوم
 چه می پرسی ز حال نسخه دل صیت تحریرش
 سعادتمند بیند زلف مشکین تو در رویا
 باک حیرتم از شوخی ناز آفرین طفلی
 سرت گروم شنود از قاصد آواز پیغامی

آتش بجانب کوه نمیش زد کند
 خدا تسلط این سرفراز کم نکند
 مرا ز دیده تراستین و دامان سرخ
 که زلف او شده از چهره و نشان سرخ
 تا چشم کنم باز تو دیدم سرم داد
 که سایه خورشید و جمالش خبرم داد
 و لگرمی آن شمع و قابال و پریم داد
 لیلۃ القدری که میگویند گیسوی تو بود
 نمکت گل فاش از خاک سیر کوئی تو بود
 ساعتی گذشت تا دیدم پشیمانی کشید
 این صفحہ غلط بود ترا شنید بک کرد
 او پهلوی داستان نشیند
 سحر گر بر زمین می نشیند شام بر خیزد
 پیاله نوش و مکش انتظار سال دگر
 چو آن نهال که رو دیده در سال دگر
 که می آئی ز سیر لیلۃ المعراج گیسویش
 مرا تعلیم شوخی میداد تعویذ بازویش
 کتابی در بغل دارم که قرآن است تفسیرش
 که چون در خواب آید از دماغش تفسیرش
 کند صدر رنگ باز فی زمین صفی تصویرش
 چه مضمونها که ظاهر میشود از طو تقریرش

<p>آتشک بتیاجم کند و در دیده صبح شام قص گرد بادم کار من دیوانگی آتشکلیست کسی چگونه شود آشنای نشسته تاک کمر یکوشش در نیامند چون جاروب روز قیامت هر کسی در دست گیر دامنه از دست معوج اولین مطابقه‌های کنی</p>	<p>میکنند این طفل نادان بر کنار بام رقص میکنم کیدست از آغاز تا انجام رقص غذای دوزخیان ست آب آتش ناک که نیست حاصل روی زمین ترا جز خاک من نیز حاضر میشوم تصویر جانان در غل دار و حباب آسمان بسیار طوفان و غل</p>
---	--

رباعی

<p>هر چند نمرگی نه نوانی دارم اما ز محبت رسول الثقلین کشید اندر زنگ نیاز تصویرم و اما و حشقی ز جهان بر کمر زدم تا آدم چون غنچه زنگس درین چمن بیا چشم او در انجمن دیوانه گردیدم به پیش غیر با منی مناسب دید آئینش کجا در بزم من آن شمع بی پروا قدا فرزد چو سایه در قدم سر و سرفراز تو ام نگاه تست بازادیش از دیگران شب که گم شده آن آفتاب از نظرم ز من جدا شده دل رفت در پی هوش تو آفتابی و من ماه بی نصیب محاق یار اویدن من و عرق شرم نشاند</p>	<p>در زاویه خمول جانی دارم در سینه بهشت و گلشنی دارم خط شکسته از خوش نویسن تقدیرم چون بوی گل شکسته قفس بال و پر زدم چشمی کشادم و گل حیرت بسر زدم ز جابر خاتم گرد و سر پیانه گردیدم ز انداز نگاهی یافتم بیکانه گردیدم خیالش در نظر آوردم و پروانه گردیدم مرید سلسله گیسوی دراز تو ام غلام معتقد حسن امتیاز تو ام زاشک ریزی مژگان ستاره می شمرم ازین مسافر راه عدم نشد خبیرم بیا درین دوسه شب بیهودان شد جگر من از نگاه غلط خویش پشیمان گشتم</p>
---	--

حقوق بنده صاحب و فارعایت کن
 اسید وار گرفتار بیم درین صحب
 گره زار بروی خود و انکر د قاتل من
 حساب خوش منشم نیزیم بوضع صفا
 چو شیشه که دران زنگس از بهر سازند
 بحال مجلسیان طرّف گرم و سوزنیست
 رسید بوسم گل راه گلستان سر کن
 غنیت است اگر قطره رسد از می
 نگردد و محو از لوح جهان حرف ثبات من
 تمییز گر شود آزاد این طلب چو خوش باشد
 دل هر شمع بر بیتابی پروانه می سوزد
 دل که شد واقف اسرار بیان من و تو
 کشته را اگر و سر قاتل او گردانند
 من هم آخر و رسد چشم بیا تو ام
 خاطرت آزاد دارد و سخت بی جمعیت
 آبی تا زخم در هر خیم گیسوی او دوستی
 تمیستی در عالم ایجاد از طایوس کم
 بتو دلهای مجانب چه خرابی دارد
 آیین و آید تصفیه گر از زوکنی
 آزاد پر میکده ارشاد می کند
 تو از کشیدن گردن همیشه در خطری

تصدق سر خود بوضع عنایت کن
 ز دام جذب خود و حلقه اگر است کن
 شهید این دو کمان مهر دست بسمل من
 ز آب صرف بنا کرده اند منزل من
 خیال چشم کسی جا گرفت در دل من
 حسد او از کند عمر شمع محفل من
 چو گل زبر که ترا هست صرف ساغر کن
 برنگ برگ گل از شبنمی زبان تر کن
 که پشت در دم تیغ قلم آب حیات من
 و می با گل نشستن در بروی باغبان بستن
 چه باشد که برای ما تو هم آتش بجان باشد
 نیست و سوکس که او هست ازان من و تو
 خلق حیرت زده رسم زمان من و تو
 ای بقربانت روم و فک در مان که
 خیر باشد و اله زلف پریشان که
 که است کن مرا چون شاخ سنبل میبودستی
 گلستان یابی اگر خود را تا شا می کنی
 شهرهای شود آباد اگر می آئی
 دل را ز آب و پده خود دست شو کنی
 در پائی خم نشینی و می در سبوح کنی
 بتیغ داد شمع را زباده سری

فرنگ هوش رجا طرفه کافرستان است
 قدم فشار بدار الا مان بخیر
 نمود جلوه اعجاز شمع مطلبی
 نماند شوخی چشم شرار بولبی
 فدای خاصیت وادی عقیق شوم
 که کرد ریگ روانش علاج تشنه لبی
 زیارت تو کند آفتاب هر شب نذر
 رود صبح جلوریز جانب غرن
 ز بسکه ذوق شکست تو دشت ساغر ماه
 گرفت رنگ نزاکت ریشینه طبع
 خوش است حسن تقاضا ز باغبان کریم
 با قتاب نبوت رسانده ایم نسب
 نصیب ذائقه ام کن حلاوت ربی
 سبک هندی چون نیت طوطی آزاد
 توان ز ذره مادی نور خوش نبی
 ابوالقاسم شیخ گادرونی فاضلی کامل سخن بود دیوانش قریب دو او زده تیر اربیت بنظر
 که کرد تربیت من شکر لب غرن
 رسیده بر اقسام شعر محتوی است از انجمن است

ابوالقاسم

بر لوح دل چوخته القیم کو دکان
 به حرف آرزو که نوشتم خراب شد
 زبان شکوه ندارم و گرنه می گفتم
 که دوستی تو ما را با کام دشمن کرد
 ز معجزه های عشق ست اینک ما بر سر کوش
 نگاه بام و دررالدت دیدار می باشد
 احمد خان پادشاه گیلان از اجله سادات حسینی بود و در سنه ۱۱۰۰ ببلبل روحش بگشت بعث
 پرواز کرد و در مراتب نظم طبع خوشی داشته اشعارش تخمیناً چهارصد بیت دیده شد از ویست
 شام فراق کار من زار شکل ست
 صبح وصال گرنه دمد کار شکل ست
 جان دادم به پیش تو آسان بود ولی
 محرومیم ز دوست دیدار شکل ست
 تا صبح بگو که قطع نظر چون کنم از تو
 حسدش همان و عشقش همان دل همان که بود

احمد خان

رباعی

اغیار بروزگار حیرانی ما
 دل شاد شد ندانم پیریشانی ما
 سهل است گرچه ما پریشان نیم
 جویی شاد انداز پریشانی ما

سوزان ز آتش دل انسان بمشتر آیم	کز سوز دل گریزد روز قیامت از من
بدگمانی بین که با هر کس حکایت می کنم	او تصور میکند کز وی شکایت میکنند
ترا ای هم نشین بر گریه من خنده می آید	چو من کارت به میرجی نیتا دست بندار
مسافری نرسید از عدم کز و پرسم	که پیر چرخ کجا برد نو جوان مرا

رباعی

ایام شباب رفت خیل چشمش	تلخ نست می پیری و من می چشمش
خم گشته قدم ز پیری و من عصا	زه کرده ام این کمان خوش شکیش
ابو الحسن کاشانی ولد ملا احمد فاضل خندان بود صاحب تصانیف عالیه است از دست	این محمدرضا بادگری داشته باشه
سوزم چو من گرم در آئی که مسدا	آخری یزدی هزار بیت از اشارش دیده شد خوشگویی جوست از دست
روز محشر که بود حق شهیدان ترا	کار خواهد بود مشکل طرف دامن ترا
ترا ندیم که چشیدم نیک خوان متنا	هر چیز که خوردم مزه خون جگر داشت
حکم عشق است که در کوئی توانفغان نکم	تا ترا ازستم کرده پشیمان نکسم
از دوش بر دمر ایل سرشک آخر کار	آخری چون گله از دیده گریان نکسم
باکم میکنند در عقابازی رشک پروانه	که گاهی رخصت برگر و سرگردانی دارد
ترسم که نامه ام نرساند صبا بیا ر	بدگر دجان که بهر باد صبا نرفت

اسیری شهیدی از مخوران عمده بوده از وی می آید

در عمر خویش مرحله پای عشق را	چندان امان نبود که خاری ز پا کشد
اسیری طهرانی نامش امیر قاضی بوده خلف قاضی سعدی حسینی وی هستند آمده و در زندان	
اکبری انحراف یافت و آخر عمر توجه دیار خود کرد و در کوچه فنا منزل گزید از وی می آید	
خوش آن هستی که از اینجا ندر باز ارم اندازد	بلی گیر و گریان دیگری بستانم اندازد

بدرستی
آتش

آری

آری

از غیر کنمشکوه چو آن سیمین آید
شاید بهواداری او دهن آید
احمدی سید لطف الله بگرامی سیدی بود پاک نژاد دست بدامن صلاح و تقوی زده چنانگی
ز دست فقر و فنا گشته میل بر باغی داشت زیاده بر چهار صد رباعی گفته در سال انتقال فرمود
از وی می آید به باغی

آنکس که گنه نکرد پیدان بود
او خد خلف آدم و حوا نبود
حق است اگر خطا ز انسان نشود
عبدت اگر عفو خدا را نبود
آرزوستی خدایک تو آمد بجان نشست
آری برستی همه جامی توان نشست
ایمان بندگی سید محمد حسن بگرامی گل سر سبد چمن استعداد بود و نهال سر بلند قابلیت خدا داد و صوره
ازل برای او حسن صورت را با حسن سیرت آمیخته و رنگ حیرت در دیده همتا نشان ایان رخسار حافط
مصحف بود و جامع فنون عربی و فارسی و هندی شعله آوازش دل سنگ میگذاشت و حسن اکثر
ایمان سامعه را تازه می ساخت در ساله بر حمت حق پیوست انما الله کون فی و حنی الی الله
تا به پنج رحلت است که میر عبد الحلیل بگرامی یافته این چند بیت از ایماست

کشاد کارم از جمعیت خاطر آید
نش چون غنچه بی چاک گریان قریب باین
چنانش بسکه در بنم تحیل جلوه پیرا شد
سودای دل چمن مردک محو تماشا شد
وصف تو اگر بر لب دریا گذر آرد
از گوشش صدن پنبه گوهر بدر آرد
نگر در یاد ما هنر ز بلبل ناله میخیزد
که مدی شاخ گاهما در چمن چون ناله میخیزد
رسید قاصد و او اندگره ز غنچه دل
هوای بال کبوتر نسیم باغ من است
ز تمکین تو ای ظالم فغانم چو شمشیر دارد
سکوت گل ز زناخن دل مسکین بلبل را
نیاز ز ما را با یکدگر خوش جلوه می بخشد
در از بهای دست من از دهن کشیدنها
اگاه سید علی رضا فرزند میر عبد الواحد ذوقی هم عمر و یار دلپذیر میر آواز بود بدقائق شعر خوبا
میر سید و خود هم فکر میکرد از وی می آید

با سبک آید یار سبک خال ۵
 گر آرزوی جمال تو نیست در دل او
 نه پیوند بهم دیگر لب زخم کن سلم
 به پشت آیدینه سیاه در کین گدایت
 غرض چو متحد آمد مخالفان جسیع اند
 بر آشنائی ارباب و هر غره مباحش
 شکر احسان تو قاتل چون توانم شرح ده
 سنج کردی جامه عریانی آگاه را
 و انشد آن فتنه جو را از سر برادره
 باز نتواند نمود از شاخ خود آهوگره
 آیین من هزارین شد
 از سنگ جفا ضرر ندیدم

احسن میرزا احسن اند مخاطب بطفر خان بن خواجه ابوالحسن ترقی در عهد اکبر پادشاه وارد
 شد و بوزارت شاهزاده دانیال و دیوانی و کن اختصاص یافت چون جهانگیر پادشاه سرور ارشد
 بتفویض وزارت اعلیٰ و منصب پنجهزاری ممتاز ساخت و در دولت حکومت کابل ضمیمه وزارت گردید
 چون خواجه و ولایت حیات سپهر و طفر خان را صوبه کشمیر مفوض گردید و منصب سه هزار سی و علم
 و نقاره مرحمت شد صاحب جوهر و جوهر شناس بود و دوسری صحبت و تربیت ارباب کمال داشت
 آفتخارش همین بس است که مثل میرزا اصحاب مروج آستان اوست طفر خان چند جاد در مقاطع غرب
 میرزا را یاد میکند از انجمله این ۶

طرز یاران پیش حسن بعد ازین مقبول نیست ۷
 دیوان مختصری از طفر خان طلاله افتاد این چند گوهر شامهوار از خزینه طبع اوست
 تازه گوئی های او از فیض طبع صائب است
 در گوشت میخانه همین گفت و شنید است
 دلم بگوئی تو امید و ارجمی آید
 شادوم بدل شکستگی خود که پیش من
 نگاه دار که روزی بکار جمی آید
 گوشته چشی اگر ساقی جاودار و بجا است
 یاران برسانید داغی شب عبید است
 به تیغ بی نیازی تا توانی قطع هستی کن
 عمر نادر گوشته میخانه خدمت کرده ایم
 بهر گز و دم و وصف دوستان گویم +
 فلک تا بنگد از با ترا خود پیشدستی کن
 برای باد فروشی دکان سنی باید

ز بهر مستقیم کی کار با جام و شراب افتد
 بسکه بر خاک درش ناصیه سودیم احسن
 مرا از گفتگوئی با ده سرخوش میتوان کرد
 آیه سجده توان خواند ز پیشانی ما
 آشنایم ز محیطا هر مغاطب بنایت خان بن ظفر خان مذکور در عهدشاهجهانی منصب
 هزار و پنجاهدی داشت بعد جلوس خلد مکان در کثرت زوایا عزالت گردید و در سینه زخم نهان
 عدم کشید و دیوانش محتوی برانواع سخن است در ساقی نامه خود گفته است **چ**
 چکانه ساقی بچلشست
 چرانض مینا نگیرد دست

این چند بیت زاده طبع بلند است **س**

الف میان دو تو لگرتی شود
 دندان مار قبضه بفرغ نمیشود
 بسکه در راه فنا با خاک یکسان شد تخم
 میتوان همچون غبار افشانده پیراهنم
 آن حوادث گوهر مرداگی کمتر نشد
 تیغ اگر در آب و آتش رفت بی جگر نشد
 هر دم بویید لطف و گرمید بهد مرا
 دل می برد ز دست و جگر مید بهد مرا
 گر پوستم چنانده کشد آسمان بجاست
 میشد سفید و تیرگی دل همان بجاست
 کدام چیز عزیزان ز یکدیگر گیرند
 بغیر این که از احوال هم خبر گیرند
 پیاد روی تو شبها کنم نطفه ماه
 ز رفسید بود از برای روز سیاه
 تا بزدان غمت خوابشستن کرده ایم
 گاه گاهی ناله بر جنید از دهنخیر ما
 تخته چرب خوشامد نکند رام مرا
 دل من از سگ کوی تو وفادار ترست
 از بسکه دست من ز تعلق بریده است
 آسمان دل ز قطع تعلق شود زیاد
 رنگ گزشت را بجای باز میدهد
 عقل ناچار کشد زحمت آلالش نفس
 ساقی را قطع تعلق شود زیاد
 چو پیریز کند طغسل چو بیار شود
 تار و پود از تفرقه دل وانشود
 چون پراشوب بود شهر دکان نکشاند
 پیوسته همچو عکس خود در کین خویش

نیست نازک طینتان اطاعت بیخویش
دیده نرگس ندارد تاب سیاهی چراغ
چند چون شسته تسبیح شوی سرگردان
نشان کرد و سرشته ز نقدیر برون
الشی محمد شاه قندهاری از ارباب زادهای قندهار است همراه با پادشاه در هند آمده و در
واقع نویسنده بوده بعد در عهد بهلول پادشاه نیز بنیاد صاحب ارجمند سرافراز گشت و در لاهور در

شده در گذشت از وی می آید

شکر رفته رفته بی تو دریا شد تماشا کن
بیاد گشتی چشم نشین و سیر و پیا کن
خنجر میان تیغ بگفت چمن بچین باش
خو نیز بخا پیشه کن و بر سر کین باش
از اهل و فایده جبری را چه کند کس
مایل بجفا سیری را چه کند کس
استیاز زعفرانی اصغمانی زعفران فروختی و از ادگی فطری داشتی بغایت شگفت روی دیگر
بود و شعر با هر و صحبتش کیفیت خوشی داشت اشعار خود را بر مرزا صاحب خوانده و با آنکه سواد خط
نداشت و دیوانش بیست هزار بیت باشد هرگز در قوافی و ستمال لفظ بوق خود غلط نکردی
آخر ترک شهر خود کرده ساکن شده شد از دست

رنجیده ز من بت نامهربان من
حرفی شنیده تو مگر از زبان من
خونم حلال باد بدشمن اگر کند
یک بار در حضور تو خاطر نشان من
چون سیاهی مرا ز داغ افست
چشم پروانه بر چراغ افست
آفتابی کند طلوع از ماه
هکس رویش چو دریاغ افست

استحقاق خان شوسری مخاطب بهو تن الدوله امیر صاحب جوهر بود پدرش از شوسر هستند آمد
و در شاه جهان آباد متوطن گردید استحقاق خان در هند پیدا شد و کسب کمال پروا داشت و از استعداد
عصر آید خوش فهم دقیقه سخن بود و در شعر و نظم عربی و فارسی و سستی بالا داشت و در هر سلطنت
با اعتبار از دست و در ششده اوقات یافت از دست

ز بس که در دل تنگم خیال آن گل بود
نفیر خواب من امشب صغیر لبیل بود

اسیری صاحب فضائل و کمالات بود چند سال پیش حکیم الملک تلمذ کرد از خوش طبعان
روزگار بوده آب و هوای بهند باو سازد در دنیا مدلولایت رفته در بلده ری که وطن آبا و اجداد بود
از محنت دنیا بیاسود این اشعار آثامش بر بلاغت شعار اوست **س**

قاصد رقیب بوده و من غافل از فریب   بیدر دمه عای خود اندر میان ساخت
دستی که بر حال من نشسته خندیدن داشت   اضطراب من خندیدن او و دیدن داشت
دل خسته ام ز ناوک طفلی که روزگار   در دست او نداده بیازی کمان هنوز
اسید وصل تو گنجد خشت تا دهم جان را   و گر نه روز فراق تو مرون آسان بود
امانی میسر نیست اصنافی سحر و لاو نیز دشت بست سال در بند او قاتش تبحر گنجد

این چند بیت ریخته کلام معنی نگار اوست **س**

دوید سیل شکم بسوی خانه او   که گرد غیر بشوید ز آستانه او
لعلت که آب زندگی از وی نشان دهد   کو خضر تا به بیند و از ذوق جان دهد
تا پیشت چو امانی سر خود در بازم   جان سپر ساخته و صفت سپاه آید و ام
احمد قاضی احمد غفاری قزوینی فاضل بهوشی و مورخ و خوش طبع بی بدل بود کاتب نگارستان
و جهان آراء بسیار خوب نوشته در آخر حال دست از وزارت شایزادگان عراق باز داشت
و متوجه حرمین گریخت و آن سعادت را در یافته بهند وستان می آمد ناگاه دست قضاوت

بهستی آن بی بدل ضل انداخته و رفته به عالم بقا کشید این بیت از اوست **س**

پس از عمری نشیند گرمی و پیشم آن بخو   طبع دل در برم بر رسم که ناگزیرم خیزد
آگهی یزدی دیوانش چهار هزار بیت بنظر رسیده بیشتر در هنرل یا مدح میر میران یزدی است
عند بستم که ازین پس غم عالم نخورم   تو به کردم که در گریه خورم غم نخورم
نه من شیوه بانی و لبری را بدست داند   ولی دلداری آن نوعیکه می باید نمی داند

امینی یوسفی بیگ شاملو از شجاعان مشهور و سخن سرایان معروف است دیوانش تخمیناً هفت هزار

<p>بیت شکر اقسام سخن مست از دست س و فار هست پیمان آرزو را خام خواهی کرد دستی است که در گردن غمهای تو دارد بخون غلطیده شمشیر او مردن نمیدانند</p>	<p>نیاز بود لیس اگر محبت نام خواهی کرد دست جستی که در آغوش تو آورده بینی چو مرغ غیمه لیس می طپد تا حشر از شادی</p>
رباعی	
<p>نخاش کجا و پرتو نور کجا پروانه کجا و آتش طور کجا ساقی ما همچنان پرמיד پیر پیانه را +</p>	<p>وصل تو کجا و جان مجبور کجا هر چند ز سوختن ترس آخر آتش پندار غم نمی کردیم صدیعت را</p>
رباعی	
<p>در آتش افکند و آیم بدهند با او ست حدیث من جوایم بدهند اشکی قی در شعر خیالات خوش دارد و تیغ آصفی میکند و اگر درخت رحلت بر باد پای نیست در مرض موت و دوا این خود را بمیر جدای تر ندی سپرده بود که مر بو ط سار و میز که در نیمه کار آید بنام خود کرده باقی را و آب انداخت منطو ماتش دو دیوان غزل و یک دیوان قصائد و یک دیوان مجموع از دوازده هزار بیت تنجا و زبده از وی می آید س اگر دستم رود از کار بر سر برنگ خواهم زد تیغ ترا مگر که می آب داده اند اگر نمی زنجیر بر گردن فستند در پا مرا بخت میکردا نان جنت نام بود کیل فرعون بر آورده این مطلع از دست س ای شوق بنده سخن اولیم ما</p>	<p>منست محبت شرابم ندهند گر شکوه کنم و اگر عتاب آیدم بستی سنگ از عنایت بر سر من آیدم مستانه کشندگان تو هر سو فاده اند بسکه تن بگذاخت بی او آتش شود مرا ابتری بدیشی اسم بسی بود غنی چند از فتوحات کی و فصوص الحکم یاد گرفته و رایان فرعون گفتی و فاکنیم با حباب یا جفا</p>

القصی

القصی

القصی

القصی

القصی قلیخان بفضائل علمی و حکمی آراسته بود و منصب پنجزاری داشت و بدارائی کامل
ممتاز می داشت طبع نظم شعر هم داشت از دست

کشته آن نرگس مستم که در عین خمار عالمی را کشته و خود را بخواب انداخته

دو ترک مست تو آشوب عقل وین من اند کمان کشیده زهر گوشه در کین من اند

نمیت در دل غنچه پیکان آن قاتل مرا بی لبش خونی که خود دم شده گردل مرا

ارشا و میر و بان علی بلگرامی سلیقه نظم داشت و شعر مناسب میگفت از دست

نمید انهم هر جنگ که دارد ترک چشم او که باشد از نگاه خویش تن شمشیر بردوشی

کدامی جنگ جو تیغ نگه را تیر می سازد که شد زیر نه آیین نه از جو هر زده پوشی

احسان میر احسان علی بلگرامی شاعر خوشگو بود این بیت از ان او است

شوطت مضطرب نکردن قنیل را آخر رسید فیه ذبیح خلیل را

ابوالفضل برادر فیضی و شاعر بود و در کثرت بحدود طبع و رسائی فصح و صله

کسب فضائل نموده و حیدر گریه و در مزاج اکبر پادشاه چون آب در گل سرایت کرده و در

انشار صاحب بدین بیا بود و اتفاق نصحا و روشی که او اختیار کرده عذیم المثال است با آنکه کلمات

منشیانه بیخ نزار و لیکن متانت کلام و سلاست سخن و استخوان بندی الفاظ و ترکیب عجیب و فاضلی

افشا ده که دیگر بر آتیج آن دشوار تا آنکه نصیر هدانی در بعض نشانات خود قسم خورده و گفته بیا و نویسی

ابوالفضل هندی با جمله قوت و طمأنینه او و لکیر نامه باید دید که جوهر قلمیتش تا چه قدر در جوش است

آثار موزونی طبع از او پیدا نیست مگر بعض مورخان این رباعی بنام او نوشته اند

رباعی

نفسه دارم که هر نفس میگردد گویم که ز پیش دهم به گردد

هر چند بجد لا غرض میدارم از یک سخن فضول فر به گردد

در آخر عمر منصب پنجزاری و ظم ملک دکن مامور بود پادشاه او را جریده از دکن با گره طلب

نمود چون بسرد راجه پرسنگد یو بندید رسید با شاره شاهزاده سلیم در انداخته شد چون از
دین اسلام انحراف داشت مورخی تبعیه اسقاط و وعد چنین تاریخ یافت عتیق اعجاز نبی الله
سرباغی بریده و این بدان ماند که تاریخ وفات برادرش فیضی فیاضی چنین گفته
فیضی بیدین چو هر سال وفاتش فصیح گفت سگی از جهان رفت بحال قبیح

آقای گویند زنی شاعره بود و در ایام سلطان حسین در بلده هرات بسرمی برد و نزد بعض و خضر
مهر قرائی خواستانی است که از محمد خان ترکمان منصب عزت داشت و الله علم این مطلع است
ز بهشتیاران عالم هر که را دیدم غمی دارد و لا دیوانه شود یوانگی هم عالمی دارد

استحبابی و روی بیگ منتخب روزگار بود و ساده پر کار مجلس از خراسان ست و در هند
نشو و نمایافته در عین جوانی بهار عمرش از صر صراجل خزان گردید از وی می آید

دودل کرده بخار دل افلاک مرا این چه گردست که برخاسته از خاک مرا
میکند ساقی ماباده بجام از سر زلف خون دل میدهد از شیشه رگ تاک مرا
عصمت آن روز که شد پرده نشین قنبر کرد حسن را دامن پاک و نظر پاک مرا
تو کنی سی صید دام هیچ و تا بهم کرده است نوحی است و شوقی اضطرابم کرده است
و انغم از دل غمی این مصرع صائب گفت گرم خوی آتشین روی کبابم کرده است
شکایت نامه مارا پر پروانه می باید که نوک کباب چون شمع آتش بر زبانم

اعجاز شیخ محمد سعید یو لوی مولدش اگر هست خدمت شیخ عبدالعزیز عزت کسب علوم نموده و باید علی بن جلیل
بلکامی خلاص از اسباب تمام داشته و سرکار نواب کرم خان نظام صوبه بنگال مرجع را با جایت بودند چون کلا مش
ماگزینای فراق اسرار طالع کاشای طلسم بسته معانی نشان خلوت گزینان مجال این چند بیت از عجز است
نک می ریزد از صبح طرب در جام اقبالم بدستم آسمان ساغر دهاز گردش حالم
چه آتش ریخت ذوق سوختن و سینه تنگم چراغ کشته روشن میشود از جبینم تنگم
چو بوی غنچه و تنگی نفس را در گرد دارد شکست خاطر م از پرده میرن نیست تنگم

اقبال

اقبال

اقبال

خموشی آینه پر دانه چهره خوش است
 بغیر ز کس و نباله داریار که دیده +
 هزار جام گل و شیشه های غنچه شکست
 خیال بکسی من و قایاوش داد
 کشیده ام ز جنون ساغری که بهوش نماند
 بزنگ گرد باد آشفته ام درشت بینا
 شب که بی روی تو گلشن غنچه رنگ بود
 ایبراهیم بن عبدالزاهد گیلانی عم شیخ علی حنین است ترجمه بسطی او در تذکره حسین قاسم

این ابیات بر نام وی نوشته و ذکر تخلص نکرده

با چراغ همه و خورشید چه کارست مرا
 نفس سوخته شمع شب تارست مرا
 حیرتم بسته چه تصویره گفت و شنود
 خاتم شاد که در بزم تو بارست مرا
 اشکی که از دل تو نشو غبار من
 خاکش بر اگر چه جگر گوشه دلست
 تا چند اضطراب کند دل بسینه ام
 این مرغ را ازین قفس آزادی کنم
 از ل محمد امین جودت طبع و استقامت سلیقه اش بحال و شاعری قدوة امثال بود از فرط
 علویت و تقوی هرگز بشاغل دنیا آلوده نشد بوضع گوشه نشینان معاشی نمود در ۳۵

بلاء اعلی القاص است این دروغ را زان لالا که است

از حجب دوری که غم جاودان نشست
 یکدم برای خاطر مای توان نشست
 چون تیر با بادی آوار گه گذار
 در خانه تا بچند توان چون گمان نشست
 گر خرابم کنی ای عشق چنان کن باری
 که نباید و گرم منت تمسیر کشید +
 شب که در بزم حدیث گل رنگ تو بود
 میتوانست گلاب از گل تصویر کشید
 دل ز چنگ مژه آن خال سیاه فام گرفت
 دانه را مور بر زو را ز دهن شیر کشید

هر شامی که دل از عشق جوانان انداخت
 استعاش همه از من فلک پیر کشید
 پیش تشریف رسانی کرم دوست نازل
 خجالت از کوتاهی قامت تقصیر کشید
 ابراهیم میرزا بهانی طبع موزون داشت شیخ علی حزین اورا دیده از دست
 چه گزندست بدل سوزی افلاک مرا
 نگه گرم تو برداشته از خاک مرا
 و آتشی که بتو دل و غدار سوخت
 میسوخت آن چنانکه دل روزگار سوخت
 هر یک در آتشی من و پروانه سوختیم
 اورا وصال شمع مرا بجز سوخت
 اشرف میزبان میرزا عبدالحسین نواز میرزا قردادا بود صاحب استعداد گاهی التفات
 بگفتن شعر می نمود شعر سنجیده دارد از انجمن این چند بیت است که زیب این مجامع میشود
 مرگیت زندگانی در زیر پایت
 کوتهی که از خضر آب بجا نخواهد
 سوختن سهل است ازین انعم که در روز جزا
 بر ستمانی تو مهر داغ محض می شود
 پروانه دار میزند آتش بجای زرشک
 چون شمع بر که سوختن آغاز می کند
 چون شمع صبحدم نفسی ماند از حیات
 وقت است اگر عیادت رنجور میکنی
 نیست شکل گذرازوادی خونخوار جهان
 گرز خود ترک تعلق کنی آسان گذری
 اشرف خان مشهور بزمینشی نامش محمد اصغر بوده از سادات حسینی شمس قدر است
 و خوشنویسی انگشت نمای اهل قلم بوده و مدت ها بدرگاه اکبری بنا صب شایان و خطاب شریفان
 سرفرازی داشته و هم در هند وفات یافته از دست

رباعی

یارب تو مرا با آتش قهر سوز
 در خانه دل چراغ ایام افروز
 این غیبت بندگان که شبانه بزم
 از راه کرم پرشته عقوبت روز
 ارسلان تخلص قاسم ارسلان شدی است که در ملک ملازمان اکبری بوده و در شعر و مایه
 و خوشنویسی و خط شاسی و دیگر صفات حسن مشار الیه میراست در لاهور رسیده اند گذشته است

نیمه

نیمه

اشرف خان

ارسلان

گر بآن چو بس منزل احباب گذشتیم صد مرتبه در هر قدم از آب گذشتیم
 آهی از امراضی الوس چغتائی و تخم بند بوستان سخن آرائی ست ندیم شاه غریب مرزا بود مرد
 عشق پیشه اشعار او تیر برین مدعا دلالت دارد در ^{۲۲} ششمه جاده آخرت پی سپر کرده از ^{۲۳} و سیم
 فسانه ام به معلوم چون شود که ترا + هنوز حرفی از آن نداشتند خواب گرفت
 میبشدم و طلب او و نمی پرسیدم خبری او ز کسی تا که نگوید دیدم +
 خسته بودم آمدی و لطف پرسیدی مرا گر نمیدی مرا دیگر نمیدی مرا
 روزی به جرت گفت بنایم غم جانسوز را دارم سپید یک نماینده آن روز را
 میکنم گریه چو شد خاک بکوی تو رقیب تابیل مژده ام از سر کوی تو رود
 شدم سر شکفتان چون برخ نقاب گرفت شومستاده نمایان چو آفتاب گرفت
 آختم شیخ حفیظ الدکبر آبادی حافظ قوانین سخن ایجاد ی ست از خوششان خان آرنو بوده
 در ^{۵۲} ششم از چشم از تماشای عالم فانی دوخت از دست ^{۵۳}

صبح در پرده شب طرفه تماشاء دارد دیده ام از سر زلف تو بنا گوش ترا
 کس ز روشنام لب لعل تو آزرده نشد در جهان هیچکس از آتش یا قوت نسخت
 اختر قاضی محمد صادق خان از قاضی زادگان هوگی نواح کلکته ست در مستعدان زمانه معدود
 بود صبح صادق و نور الانشاء و محمد حیدریه و نقود الحکم و دیوان فارسی و اردوی ریخته تالیف
 اوست عمری در کفنه بزرگسایه عنایت غازی الدین حیدر پادشاه بسپرد و بخطاب ملک الشعراء
 سر بلند گشت از شعرا معاصرین است برادر مرحوم او را دیده بود و محرر طور بر بعضی توالیفش
 آگاه شده سلیقه انشاء فارسی و شعر اردو نیکو داشت در کفنه بعد زمانه عمر دهند و ستان سفر آخرت
 گزید از کلام دست ^{۵۴}

بیابان داده است از یاد خود و دایمی بنون جنون می خیزد و از گریه بانی که من فرام
 پریه اشعه خسار او پروانه می سازد نزار و هیچ محفل شمع تابانی که من دارم

نمایان

نمایان

نمایان

شگفتن غنچه دل را بود از شعله آهسم
ز آتش آب می یابد گلستانی که من ارم
چو ماه بدر سرشار است اختر ساغر پریشم
تجلی شد محیط چشم حیرانی که من دارم
تا شامی عرق افشانی او میکنم خست
نذار و بچکس سیر چراغانی که من ارم
ابن کین ناش امیر محمود خلف امیرالدین طغرانی است از فضلا عصر بود صاحب اخلاق حمیده
و اوصاف گزیده تحصیل محاش زده هفانی میکرد و تخم معانی در گلزمین بانی میکشت معاصر
سر بهاران بود این چند قطعات از دیوان اوست

دو قرص نان گراز گندم ست یا از جو
دو تایی جامه اگر کشته ست یا از نو
چهار گوشه دیوار خود بنقاط جمع
که کس نگوید از نیجا بنجر و انجب رو
هنر اریار نکوتر بنزد ابن سینا +
ز فتر ملک کیتباد و کیخسرو

رباعی

منگ که دل ابن کین پر خون شد
بیکر که ازین سرائی نی چون شد
مصحف بکف چشم پر روی بدست
بایک اجل خنده زنان بیرون شد
سرمه ای دیده هر دم اشک غماز مرا
تا نسازد فاش پیش مردمان راز مرا
عشق تا در دل آدم ندرآمد ننمود +
باده پر شور شد تا که بستان ترسید
الو نیز دید سلطان آل مظفر برادر شاه شجاع بود عالش زیاده برین دریافت نشد از دست

رباعی

از واقعه ترا خبر خواهم کرد
آن را بد حرف مختصر خواهم کرد
باعشق تو در خاک نمان خواهم شد
بامهر تو سر ز خاک برخواهم کرد
اقدسی گویند مرد خود پسند و ناساز کار بود و باین علت اکثر اوقات بکس و بی یار مانع نداشت
شاعر عالی ضمیمه خوش تقریر است شاه عباس ماضی چند بیت او خوش کرده بدوق تمام میخواند
تا او نیز بقبده شاهی رسیده بملاحم شاهانه متنازع گردید از دست

نیکو

دیوید

اقدسی

بپای ناز خروشان دل شکسته گیت
 ز غمت جهان چنان شد که صبا نمی تواند
 سرقاطی بنامم که ز کثرت ملائک
 دل جدا از گلشن کویت گل پیچیده است
 آفتابی از مردم ساوه ست طبع نظم
 داشت از دست بد گفت + **ه**
 بیماری من چون سبب پرش او شد
 می میرم ازین غم که چرا هستم امروز
 اصیلی میرم خود قتی از سادات بلوک جاسپست این دو شعر از نوشته می شود
 نیاز عاشقان معشوق را بر ناز میدارد
 تو سر تا پا وفاداری ترا من میوفا کردم
 گویند دل بان بت نامهربان مده
 دل آن زمان را بود که نامهربان نبود
 آذر لطف علی بیگ اصفهانی در **س** در اصفهان متولد شد و در اواخر اتمانی عشر مر حله زندگانی
 طی نمود و صحبت جمعی از افاضل علما و اکابر شعر اکسب کمالات نمود شاگرد رسید علی مشتاقی است
 و صاحب تذکره موسوم بآشکده عجم از اشعار خود درین تذکره ابیات مثنوی یوسف لیکن
 بسیار نوشته خوشگوشت ترکیب و نشین و معنی تازه گستره دارد از دست **ه**
 بستی بی خون ریخته نم تیغ ستم را
 نشناختی از صید و گر صید بحر م را
 مثلت نتوان یافت که بر صفت تقدیر
 نام تو نوشتند و شکستند قلم را
 قوت پرواز ای صیاد چون سبوی ثویت
 آنقدر نالم که سوئی آشیان آرام ترا
 بمن که در نفس افتاده ام نیدان
 چگونه می گذرد ای هم آشیان تنها
 شد آشکار ز کم ظریفی حریفان راز
 و گرنه پیر یغان هر چه گفت پنهان گفت
 مترس ز راه شهیدان که ساکنان سپهر
 کشاده دست تو در پای آسمان بستند
 شب بگوش چو رسد ناله مغان اسیر
 ناله بی اثر از مرغ گرفتار من است
 افضل الدین محمد کاشانی عنوان صحیفه فضائل و دیباچه مجموعه افاضل بوده و فیضی

تفاوت

اصیلی

آذر

افضل الدین محمد کاشانی

فضل دی محترف بوده سلطان محمود غزنوی نزوع ملکیت ایران او را مقرب خویش گردانیده
تالیفات نافعه دارد از اقسام نظم بانشار رباعی بیشتر پیرداخته از دست * ۵

رباعی

باطح لطیف از ره لطف درآ
باطح کثیف از ره جور و جفا
در سیر و گل تابی کن که نصف
آز آتیه شرکافت این البصبا

رباعی

باز آ باز آ هر آنچه هستی باز آ
گر کافر و زندقه پستی باز آ
این در گریه مادر گریه نمیدی نیست
صد بار اگر تو به شکستی باز آ

رباعی

این کبر و منی نه سر برد باید کرد
انگاه بگوئی او گزیر باید کرد
دنیا داری و عاقبت می طلبی
این ناز بختانه پدر باید کرد

ابوالفرج بن سعد درونی رون قصیده از مضامین لاهورست وی از عمده شعراء هندوستان
و بلبل خوش انجان این بوستان است با اتفاق اساتذده و برسانت عبارت و لطافت اشارت و جمل
علیا و مرتبه قصوی داشته سحر و سعد سلمان و انوری و فیضی مداح او بوده اند نزد سلطان
ابراهیم بن سعد بن سلطان محمود منزلتی عظیم داشته در لشکر از زندان دنیا بفرست باو عقی
شافت و دیوانش متد اول است از دست *

رباعی

بادی که در آئی به تنم بچو نفس
ناری که بسوزی دل عالم بهوس
آبی که بتوزنده توان بودن پس
خالی که بپشت بازگشت همه کس

ابوالعلماء رنجوی بگمان استادی او را مقبول میداشتند و در فرامین سلاطین لقبش استاد شاعر
می گماشتند و خضر خورشید کافانی داد چون سلوک خردانه از نونید چو با کرد از انجمن دست ۵

ابوالفرج

ابوالعلماء

عمری بخشم خوشتر از عین مروی   جاکر دشمن که باشد از اغیار ناپدید
چون طفل اشک عاقبت آن شیخی وفا   از چشم ما برآمد و بر روی ما وید
اشیر خسیکی از نصحاء قدما بوده در آخر عمر از صحبت خلق دامن کشیده در موضع خلخال قدم
فشر و طاعت و عبادت را زینور خود گردانیده در شکوه رود نقاب عدم کشید میان می و خاک
مناظرات و معارضات اتفاق افتاده که در کتب مبسوطه مذکور است

اشب بنم وصال آن مهر و بلند   که ز لعل لبش چاشنی یافته کند
اشب اگر ت هزار کار است مرو   ای صبح گرت هزار شادی ست مخند
او حدی صفتها فی عارف یانی و مرید شیخ او حد الدین کرمانی است و از دنیا او حدی تخلص کرده
سخنانش در شیرینی نبات و نظم روانش در لطافت آب حیات مثنوی جام جم و دیوانش
محتوی اقسام نظم استوار صاحب توحید و منظور ارباب مواجید است در شش فواید آمده است
بسکه بعد از تو خزان و بهاری باشد   شام و صبح آید و لیلی و نهاری باشد
خاکساران جهان را بمقارن سنگر   تو چه دانی که درین گرد سوار می باشد
بیاد روی تو هر باد او دین من *   ستاره و رقص آفتاب می ریزد
آمر و چون بدست تو دادند تیغ فتح   کاری بکن که پیش تو فرواسیر شود
حیف آید که ترا جای کنم در دل تنگ   یوسفی چون تو منرا و اینچنین زندان نیست

رباعی

ای آمده گریان تو و خندان همه کس   وز آمدن تو گشته شادان همه کس
امروز چنان باش که فردا چو رو   خندان تو برون روی دیگران بگرد
آفتی بروی قریب شصت سال در کشمیر گذرانیده و خالی از جوهر قابلیت نبوده مندر
عرق نشسته ز پندم رخ نکوی ترا   ز من مریخ که میخوام اسم آبروی ترا
اسدی بیگ قزوینی هست آمده سالها بدرگاه الکبریا و شاه و جهانگیر پادشاه پسر پسر و در آخر

ناله

ناله

ناله

ناله

حال پیشرو خان خطاب یافته مندر

در جهان هر چه که می باید هست سخن است اینکه چنین بایستی
 و رنهم پای فضولی بسیار هم عالم به ازین بایستی
 امینتی ترقی صاحب ذهن سلیم و طبع مستقیم بوده و باشانی و اقدسی و نظیر شهدی شوق سخن
 کرده این بیت از خوش کردم

جان رفت و عمر است که در انتظار تو وز دیده ایم هانفس اسپین خویش
 اسیتا بخفته پدرش ملاحمود کلیب دار و روضه علوی بوده از دست
 دوری ز درت نمی توانم چون گردمقیم آستانم
 فریبنده گشت گل خوردم و ندانستم که نه نفس بشامی گشت هم آغوشی
 فرصتم کی شد که گیرم دامن وصلی بکف از گریبان دست گرد ششم بر نردم

رباعی

زاهد بهوای غلده گردان است و درخ میک تجربه مردان است
 گویند که درد و غم نباشد بهشت معلوم شد که جای بیدردان است
 الفت شوستری نامش ملا داؤد دست میگوید
 بنیاد جلوه اش چون گرد باد از بقرار یها طلبد نهایی دل صحرای بصرای بر دمارا

ایما همدانی نامش شاه میر است مندر

چون جرس ناله کنان از پی محمل رستم سنگ بر سینه زنان از پیش دل رستم
 احمد بیگ وطنش تبریز و سخنش دلاور است مندر
 شاخچرخه یار ان چمن بود گدشت بوی گل گرد سواران چمن بود گدشت
 ابو الفتح از ملک زاوگان سیستان بوده مندر

هذیه توفیق بخیرا هم که از خوشم برد آنقدر که کاروان پس از نده ام پیشم برد

نسخه

نسخه

نسخه

نسخه

نسخه

نسخه

انسی حسن بیگ نام مردی خوش خلق بود و در شاعری قدرتی بر کمال داشت منته
 من خفته بودم که گرم بیدارم چون شمع که بر مزار سوزد
 آصف قمی نامش محمد قلی بوده از اترک است در عهد شاه جهانی بنده میگذرانید بگوید
 عمر و روز قابل سوز و گداز نیست این رشته را مسوز که چندان دراز نیست
 می مالم از خجالت عصیان بنگارم مطلب مرا از ناصیه سائی نماز نیست
 احمد جام منست جام تو حید و سرخوش باده تقریر بود در دست وفات کرده از کلمات

طبایات اوست

تا یکسوی در تو هستی باقی است آئین دکان خود پستی باقی است
 گفتی بیت پندار شکستم رفتم آن بت که ز پندار شکستی باقی است
 آگاه مولوی محمد باقر نایبی مدرسی صدر دیوان سخن شناسی است اصلش از جبالپور بوده
 و در ویلو رستو گشته در خیابان کرنا تمک همچو او نهالی سر بالا نگذوده و از گلزمین مدراس مثل او
 گلی خوش رنگ نرسیده صاحب تصانیف گزیده و کمالات حمیده بود در سنه وفات یافت

طبع نظم داشت این ابیات از اوست

غمم فراق تو از بس که کاست جان مرا عصا ز آه بود جسم ناتوان مرا *
 بستم بطره تو دل زار خویش را آخر فکند ام بهرست بار خویش را
 شیخ در مخانه با هر مست یاری میکند ظاهر را و خیر رزخواستگاری میکند
 انشاء میر انشاء السعدان در گفتو با سعادت علیخان بزمی برد و در زبان فارسی و عربی و تنگ
 داشت دیوانش مرتب است غث و سین بسیار دارد و هنر او بیشتر از حد بوده مذہب تشیع
 داشت این چند بیت از دیوان فارسیش بر چیده شد

مشراب رزانه میباریم و میجویشیم ما با شمیم تنه می چون غم هم آغویشیم ما
 و چه خوش باشد اگر آنست صدهای خود خود بگوید دیگر به شب با و می نوشیم ما

ایضا

ایضا

ایضا

ایضا

ایضا

ساجده ای آید از بانگ سحر کاروان
 غلطیدن است بر دریا نه ضرورت
 از آن فروغ که شایسته آفتاب درست
 درندگان صبح و شامی پیش نیست
 هیچ کس نیست ندارد وسیع خلق
 نگردد مشقه بعضی دردی کشان اگر
 ضعف آنچنان که مضطرب نمی شود
 آن احتلاطی که می سبب کج که او
 آیین نبود راحله و اداس ایمن
 افتاد گاه تو چنان گرم که انشا
 لباس اطلس و بیاض تنگ دارد
 بپایان بطایم افلاک انجم و مهر
 بحار بی تو بزرگ پریده می ماند
 تو وحشی تو ای شیخ زارست خواهی
 کج و واکج نشستن مگر دید
 پای کو بان بوجد رفت انشاء
 بخت رنگ سحر در میان می نرزد
 نسیان و کس نفس نفس از چمن گذار
 تقسیم ما اگر کنی خاک بر سرست
 اندر ده تخلص بستی حمدی الدین خان بهادر در بلوچستان استاد تبحر مظهر بود و شاکر
 شاه عبدالغفر نیز و شاه رفیع الدین و مولوی فضل الدین و مولوی فضل حق خیر آبادی

همچو گل از غرق تا پا چلک گوشتیم ما
 بر بخت می لغزشش ستان ضرورت
 نمود پیر یغان نشود شراب درست
 حاصل از عذای پیش نیست
 جیب دیدم از دقایق پیش نیست
 پیر این تو این همه بونی شراب حبیب
 این هم نیش و دمن آن هم نمی شود
 اکنون لبوی من نگران هم نمیشود
 صد قافله را عشق درین راه گذرزد
 پنداشت بدل صاعقه بر شاخ شجر زد
 که سالکان خرقیت پلاس می پوشند
 چه دیده اند در آنجا که جلد خاوش اند
 گل شکفته بجیب دریده می ماند
 شما مل تو هیچ آفریده می ماند
 وضع شمشیر بستانش مگر دید
 اندرین حال بستانش مگر دید
 باندازی که صبا از لب پیمان می نرزد
 با غنایب از مزه گاست مکرده ایم
 خود سیدیم و عالم و مرناض عالمیم
 اندر ده تخلص بستی حمدی الدین خان بهادر در بلوچستان استاد تبحر مظهر بود و شاکر

افضل فضلا و اگر هم علماء است ذکر حماد ایشان درین جریده آوردن نمی شاید لیکن این نامه
بی نام نامی ایشان در نظر اهل بصیرت و خبرت قبول نیاید و دود ایشان خاندان علم و اعتبار است
و در پی مولد و منشایافت و صدر الصد و آنجا از طوط حکام فرنگ مقرر شد خلق مجسم بود و طوط
مصور در فنون ادبیه ثانی اعشی و جبریت و در فنون حکمیه ثالث باقر و نصیر این فضیلت شای
از ایران سرکشیده و باین عظمت عاجری از بابل نرسیده از معاصران و یاران غالب مومن
و حسرتی بود و هر سه زبان تازی و فارسی و سینه و سنگاه بلند داشت و در بحر بیانی و بحر نگاری

پایه ای چند این چند بیت از سفینه طبع اوست

آزاده زمن حال شب وصل چه پرست	نی دل خبرم داشت نه از دل خبرم بود
تو خود انصاف کن ای آشنا شمن رو باشد	مراد و تو در پهلوی ترا بیگانه در پیسلو
باین تقوی درون یکیده آزرده را دیدم	سرحی در بغل ساغر بکفت پیمان در پیسلو
گو عشق تا به پیشکش آرمیم گنج عسل	آسمان دریم آنچه بشکل گرفت ایسم
ز آه بیا و موت شنیدان عشق بین	کین موت را نه زندگی جادوان رس
طوبی لاک از ملائک محبت خورد و گبوشت	هر دم ندای ارجی از آسمان رسد
عالمی گشته شد و چشم تو در ناز همان	صده قیامت شد حسن تو در آغاز همان
آتش عشق فلک در دل و در جانم خست	ز آنکه از دلخ و گردید که نتوانم سوخت
روز و چرخان تو میسوخت مرا حست و حل	در شب وصل تو اندیشه جبرانم سوخت
هیچ که چرخ بفاشیه نسیاخت بمن	شکر این که ز آه شمر افتادم سوخت
ز حمت از بهر ندایم کش ای ناز جمجم	که سر ای می مرا خجالت عییا تم سوخت
شمر و وزخ جانتاب بسی بود بلند	چون مقابل شده با سینه سوز سوخت
برگ و چسبیت دیوان جزا بر هم خورد	حسرت از حسن تو و در رخ از انصاف سوخت
باز آن بستر خارست و همان بالش سنگ	سر شوریده سن زانو می یارایم سوخت

بزم افروز شهبستان نشدم آن شمع
 دل پرورده بخوناب جگر سوخت مرا
 هرگز کان بت ترسایچ در کارم کرد
 کونسی که ز شیرب و ز دوسبز کشت
 گز آتش سخی هیچ کالم نفرو
 حسن کی راه زن کافشه ویندار نبود
 یاور و زنی که جزاوی هیچ پدیدار نبود
 هر دری بر رخ از روضه رضوان بود
 این شهر و شور نه در صحبت زندان بود
 رب ارقی ز لب مستی من سستی زد
 مست در گوشه میخانه وحدت بودیم
 عشق بی پروه تماشای جالش میکرد
 بود سر رشته کارم بهر زلف سیاه
 شکر لب چو بطوف حرمم آوردند
 دست تابنده تقابش برساندم مردم
 صحبتی بود عجب و دوش میان من و یار
 دل خون گشته در دگر و دگر نه صحبت
 گرد غم جز دل نداشتاد محله نگزید
 سهل و آسان شده امروز بهر تو چنین
 از کساد هنرست این که چشم نمهند
 لطف ساقی بنگر دور بین آخر کرد

بخت خوابیده سر خاک شهیدانم سوخت
 آنکه یک عمر باو ساخته ام آنم سوخت
 آتشی بود که زو خرمین ایامم سوخت
 خاست از هندی سوجی که گشتانم سوخت
 لیکن آزرده از دوجان حسودانم سوخت
 آفت سجده بلای بت و زنا را نبود
 پرده دیده مرا منع دیدار نبود
 خواش بوی گل از رخسار دیوار نبود
 جمله بدست دمی حوصله بردار نبود
 لن ترانی ادب آموز طلبکار نبود
 کار ما با ده کشتی بود و دگر کار نبود
 همچو خود ز می و عده دیدار نبود
 قصه کشاکش سبزه زنا را نبود
 روی دل جز بطرب خانه خار نبود
 سعی خوشش بود مگر بخت مددگار نبود
 صد شکایت بلب و نصبت اظهار نبود
 خرج یکروزه این چشم تلف کار نبود
 ورنه آیین ما قابل زنگار نبود
 ورنه دشوار تر از ترک و فاکار نبود
 جنس تابو دگر ان ناز حسد یادار نبود
 چون مرا حوصله ساغر سرش را نبود

در دلم آن مژه صد خیمه الماس است
 از علاج دل بیمار چو دست کشید
 خواهم دم دعا بد عبا ناگرستن
 دل قطره قطره خون شده از چشم چکید
 پیشش بضبط گریه بگو شمر ز شک غیر
 از اشک ریزی مژه خالی نشد دلم
 بی عنایب خوش نبود ناله در چمن
 و اعظا اگر بیا قدی گریه ناروست
 ای چشم حبله ریز ادب را نگا هدار
 رسوا شدن چو برق بود با نپید غم
 دل را همیشه خنده مرغین کند چو گل
 ای دل غمین مباحث الفت که شمع وار
 یارب نگاه بوالهوسم ده که شد مرا
 امیر نواب سید محمد میر علیخان بهادر وزیر سلطان متعهد گوشت رفیع ایشان نزول از آلاء کلمه ای سید الدین احمد
 معروف بشیخ احمد علی بن سید وارث علی اجداد اجماع ایشان از سادات کرام کربان بوده اند نخستین کسی که از آنها از
 دارالسلام بغداد برخاسته بگلگشت گلزمین هند ترمید قاضی سید فوج موسوی که با فرزند خود سیالو بکر قدم بدلی قشمر
 و از حضور سلطان لقب شاه موعون بشیخ تالشخ و ممتاز بطای تیول موصول به اگشت که هنوز بعضی از آن اقشار
 باقی است ایشان نیز بحکم المولد الحریقتی بابا بالغه وارث کمالات علمی و علی آباء کرام خود اند و باو رضا
 اگر انایه مصطفی و بلطف طبع و حسن صحبت و تهذیب مجلس و سعت خلق و وجه مردم شناسی و موصوفه
 و بجز این اعتبار در سر کار عالیه انگشیه و شاه اوده و اجد علی شاه لکنوی و تونل شیا برج کلکته
 مفتخر تخریر بطور چون تقریب شرکت در بارینیشی شاهزاده ولین و لید و بعد بهادر انگلستان بپناه

و یقینده شصت و نه هجری نزول بمنزل ملکته کرد و درخت سفر بو طبعی عطیه گویور نر جنرل بکشا و با جناب
ایشان اولاً برکنان بشرف صاحب بهادر لار و پادریان اتفاق یکدیگر دست بهم داد و خرمیها
حاصل شد سپس بر خور و دیگر بسکن امارت مخزن لطافت موطن ایشان اتفاق افتاد و بعد بر
فردگاه محرم بطور قدیم بنج گردند و در صحبت و مجلس متن متین اخلاق را شرح بسط نمود و قیاس
لطفت بکل معانی الفاظ تمذیب پرداختند ترجمه حافظه ایشان در امیر نامه مولفه خودشان مرقومست
و پروتگانه نام ایشان در انشا فارسی و املا و نظم از قصاید و غزلیات و نیز نامه شاه معلوم این
چند بیت شتی نمونه از خروارست و گلی تازه از گلزار اشعار آید

تخل بن تطفار کام ول آور و بار	در چمن رود گاروم دوده فصل بهار
فصل بهاری که داد برگ و بر دی بباد	خار بن ادا پاتا و ملک خزان تار و مار
کمند درخت امید سبز شد و قد کشید	گوش جهان را رسید مژده فصل بهار
زهر و بکری شست بر بطیشادی بدست	بو قلمون نقش بست نادره روزگار
زخم زبون را دهن تانشو خنده زن	خشک کند خون بتن آهویی مشک تار
برق که بر حد و پاک بسوزد و چو مو	طره که در عهد او نور کند کار نامه
بلائی عشق را آسان نکیرید	اگر اندک و گر بسیار باشد
چه پر سی حال دور افتاده از یاد	که با غم ساز و نوا چار باشد
بدو آسان تر از جهان در گذشتن	ز جانان در گذر دشوار باشد
زهر فکرت امیر احر و آزاد	که صید دام زلف یار باشد

اخگر حکیم اصغر حسین بن منشی غلام غوث فرخ آبادی سلم الله تعالی ولادت ایشان روز
شنبه سیزدهم محرم شصت و نه هجری بوده کسب علوم مستد اوله و فنون سمیه از هر نوع بخدمت
مولوی سراج الدین و مولوی مردان علی و دیگر علما نواح کردند و در اندک فرصت و وقت
باستعداد و ذهن و قوت فکر پایه علم ایشان بلند می گرفت و در فن طبابت و سنگاسی تام بهر سید

مشق سخن بخدمت مولوی عبداللہ خان علوی کردہ اندرین حین بسک ملازمان محقر
زیاست بھوپال منتظم اندو باہوار سے صدر و سپہ و تعلق محکمہ اہل و مشورہ ممتاز شرف و عظمیٰ
بغایت شیرین و نہایت نکمین می باشد از احباب مکرّم نامہ نگاران این چند ابیات رنجیہ نامہ

بلاغت جامہ ایشان ست ۷

بہاران ست پر کن ساقیادینائی عالی را	بود کیفیت دیگر ہوائی بر شکستہ را
مگر بوی ز مشکین طہرات دزدیدہ می آید	نباشد این ہمہ جان پروری با دشمنی را
پس از خون ریختن ظالم حنائی پای خود کربا	بنازم سرفرازی را بنازم پایامی را
نگاہ اتفاقی کن بفریاد و فغان من	کہ چشم سرمہ ساداند و دوائی ز دانتالی را
خوش آسودیم زیر سایہ سرو سرفرازش	نگہدار و خدا بر فرق من این خل علی را
ہوائی در سم چچیدہ از زلف پریشانی	صلائی خیر مقدم از من آشفته حاسی را
کیم انگر کہ آر دور حسابم داو و حشر	کہ می پرسد در ان ہنگامہ رنید لا اباسی را
ساقی پیالہ کہ کند بخور مرا	ورنہ بخودی بعالم دیگر پرد مرا
جز نفس پروری نکشم روز و شب عمل	نازم جہشش کہ چنین پردہ مرا
از دست بردوضع پستم نمادست	آن مایہ قوتی کہ گریبان در در مرا
اگر ہوائی دلبر بکتابم آرزوست	نقش دوئی ز صفحہ دل بستر مرا
آتشک کل کردشت و ہامون را	آب دلویم خاک مجنون را
آنقدر شہر گشتہ ام در عشق	کہ نگیرند نام مجنون را
چہ نویسیم بنامہای نیاز	یا و از دل ربو و مضمون را
ساتیاس غری کہ از شکش	خون بساغر کنیم گردون را
ہمین سبیل ہشک تا بسر ما رسیدہ ست	این شمع دیدہ طفل بسی سر کشیدہ ست
در پیش او بہای نگاہی چہ آورم	کو عالمی بہ نیم نگاہی خریدہ ست

چترار ویم ز کوشش بود دمی مجنون
سیراغ لزدول دیوانه نیست در پهلوی
اگر چه آن مبه لوگشته مهسبان بر من
هزار سینه بدت کردی ای کمان ابرو
خوش است سیرچمن موسم بهار ولی
مر که حضرت نواب کام دل بخش
آنگه جانم بلب از دوری وی می آید
بلبلان صحبت رنگین چمن منتقم است
گاو گاوی نگه ناگاست *
اوج تاثیر بلند است انگه
ای شمع رخان ز ما تکبر
رو و مهر نی خرنده مارا
آشکی گرمی و آه سردی
زین رنگ شناختم که در دل

طالع نواز شاد آبادی در کماله کماله کماله کماله

هنوز چون هو سی سنگ کو دکان باقی است
تلاش او بکوی طره بتان باقی است
ولی بدل خطر از کین آسمان باقی است
بسیا بسوی سن اکنون گردین نشان باقی است
بسینه خار زانده نشه خزان باقی است
جهان بکام دلش باد تاجان باقی است
سربالین من غمزه کی می آید
فصل گل میرود و موسم وی می آید
خوش نگان زشامی خواهم
ناله زور رسا میخوام
پروانه محفل شما میم
الند چه جنس بی بهائم
حالی زاری و رنگ زردی
از عشق مگر تو داری دردی

احمد منشی احمد علی ولد محمد امین متوطن سرویج که از بھوپال سنی کرده جانب شمال واقع
شده است خودش در حیدرآباد دکن متولد شده الحال نزیل بھوپال است اصلش از قوم
بوهره بوده با حرم سلطوری رابط محبت مستحکم دارد جامع مروت و خلق و خجوری است خصوصاً
در تاریخ گوئی ممتاز اقران است تواریخ طبع و تالیف مصنفات این بی بضاعت بسیار نظم
کرده و گوی سبقت از اقران برده چنانچه اکثری از ان دوا و آخر کتب مطبوعه زیبا را تمام
یافته طبع سوز و نش بیشتر و نظم قصاید و حیه نواب شاهجهان بیگم صاحب فرزان و امی بیست و پانز
و این مسافر گذرگاه هستی صرف وقت میشود و نظم غزل کمتر اتفاق می افتد این دوسه بیت

بحسب ضابطه درینجا ثبت افتاد

نکشد ریج دست بر دختران	سرور ار استی طاییت کرد
پیش ازین نشایی آموختم	کار آمدین زمان دیوانگی
هر چند لباس شمع دارم	اوقات مگر قلندرانه
شیخ زین اعتکاف حاصل است	خود بخلویت وانجمن در ول *
من ندیدم یک بنائی مرتفع چون قصر یار	اتفاق رفتم اندر پشت افتاده است
حتی ترسم من از روز قیامت	که میدانم شب مارا سحر نیست
تروئی پر نور شد دیوانه ام	من چراغ ماه را پروانه ام
تیری که در شست او کشاید	جز دل خور و بجای دیگر
هنوز در جسد کشیدم ولی نشد زائل	خرارتی که درین شست استخوان باقی است
کس از نهاد خودش هیچکس نه برگردد	خلاف حق نروم تا جسم جان باقی است
شگفت نیست اگر ره بوم بتزل خولش	برین زمین اثر پای خفتگان باقی است
امیر ملک سلیمان شکوه والا جیه	درین دیار ز آل نبی نشان باقی است
مدام بهر ولایش مرا ولی ثابت *	همیشه بهر شنایش مرا زبان باقی است
غنیمت است که احمد چراغ میسوزد	بچار سوی سخن یک همین دکان باقی است

سینه خورین چرخان بر سر

حرف الباء

پدر حاج میرزا بدری مست مملو با نوار کمال بلکه میرزا پسر بدایع مقال ملاح خواجها بهاء الدین بود شاگرد و مجرب مگر فارسی است در اصفهان می مانند محسنات علم بیع بسیار پرشته نظم کشیده و قصیده عزیزی ابو القح بستی را ترجمه موزون مستعدانه کرده دولت شاه در تذکره خود این

غزل بنام او آورده

با عقیق لب و لعل بدخشان کم گیر / با گل عارض او لاله نمان کم گیر

سخن سکر کشی سرو سبزی بیش گوید
 یار وجود لب لعل و خط اشک افشانش
 دست یاریم نگر و سر و خرومان کم گیر
 یا و ظلمت مکن و چشمه حیوان کم گیر
 و وصل آن جوهر پری چهره گرت دست ده
 نام جنت مبر و ملک سلیمان کم گیر
 لیکن این غزل در دیوان خواجو کرمانی هم بنظر آمد خدا داد و نخلد شعر شاخ بیگانه را با نخل خود
 پیوند کرد و یا ابو الفضولی شعاع غیر را بیدار زانی داشت یا تو از دو خاطر بر یک معنی صورت گرفت
 یا بر طعیر الدین پادشاه بزرگوار کفر عمده سلاطین هند بود از غایت شهرت محتاج تحریر تر جبهیت

طبع نظم و شست این بیت از دست

هلاک میکنم فرقت تو دانستم
 و گر نه رفیق ازین کوی می توانستم
 بساطی سمرقندی بساط شاعری بر صف بلند می گسترده و تلاش معانی تازه میکرد مولوی جامی
 فرموده که اشعارش خالی از لطافت نیست اما از فضائل نکته دانی عاری بوده به سلطان خلیل
 بن میران شاه گوگانی در خطه سمرقند ظاهر گردید و بویا بافت بود با کمال خجسته معارضه آغاز نهاد

شیخ کمال او را نفرین کرد و هانوقت بمر و از وی می آید

از لب دل کشتم من اگر مجان برود
 که بسی حق نمک بر لب گیر من دارد
 چون نیست بعد رخا نه جاویم
 قطره بغیر کنی چون نیم از غیرت
 خلیل خیالش آمد و من در خجالت
 گفتم بشن یک نفس ای عمر من آخر
 نسو فرم چشمه مهر و وفای او
 دل شیشه و پنهان تو هر گوشه بر بندش
 خساره بر آستان بسایم
 که کشته تو شود و دیگری و من زنده
 که جوش اشک خانه چشم حکید هست
 گفتا چکنم عمر گرامی به شتاب است
 در روزگار تر بیم آفتاب نیست
 مستند بادا که بنا که شکندش

سلطان خلیل برین بیت او را بهر اردینار صل داد

بنامی هروی معمار طبعیت او بنای سخن بلند ساخته و مندرج اندیشه او طرح معنی و بی نظیر انداخته

ملای شهر و شاهزادگان است باح علی شیر و سلطان احمد میرزا است و سینه بنای حیاتش
منهدم گردید طرح سخن چنین می اندازد

ترانه نکهت لعل است بر لباس حریر
شده است قطره خون منت گریبان گیر
سخنی سازم دره جانب کوشش فکرم
تا به تفریب سخن چشم برویش فکرم
در چنین گریه کنان بی گل رویت بودم
ماند در سینه چو گل ناخن خون آلودم
باقیا نمانی در عهد جهانگیری وار دهند شد و بنارس اقامت گاه ساخت و روزگار
بمناشی پری طلقان گذرانید و در موسیقی ساز مهارت می نواخت و سینه بعد از جهان
بر پهلوی آمد و در شعر طبیعت روان داشت و سخن فارسیش از آمیزش لغات هندی تاثیر فراوان
در آخر عمر احرار جمیع است و از آنجا بایران دیار برگشت و به انجام حیات با انجام رسانید
نقش سخن چنین می بندد

کی توان در گل مصنوع رخ پزدان دید
معنی از لفظ توان یافت ولی توان دید
چون غنچه بسته ام در بن از گفتگوی تو
لیکن چو گل شکفته ام از رنگ لبوی تو
همه را نسبت خاصیست بنظر لک و دوست
هیچکس نیست که خود را از کسی کم داند
بنام صدرالدین رشتی از علما ز نامور بود و در بلده رشت از قید هستی پرست عمرش بهشتناو
رسیده بود و از دست

و عده وصل سحر را از تو باورداشتم
چشم بر او تماشایت چو اختر داشتم
قطع پیوند زلف تو بحال است مرا
عمر باشد که باین سلسله محرم شده ام
چراغ مهر او در سینه مهر من نمیداند
گل داغ جنون عشقش بر مرون نمیداند
باقی سرخوشی از مصاحبان هالیون پادشاه بود و از دست

بروند دلم عشوه گری لب شکری چسند
غنچه دهنی سرود قدی سیمبری چسند
دیوکت ز بیدار و بتان دیر نشستم
باقی چه سزاید ز حد ایخبری چسند

نقد

نقد

نقد

نقد

بقای خوارزمی حنین ذکر او کرده از دست

نمیخواهم که دل در بند آن زلف دوستانه
چرا از پهلوی من درومندی در بلا افتد

بسم نامش میرزا محمد است از شعرا قدم بوده منته

از خویش رفته اند و بهم گرم الفت اند
کیفیت بصیرتستان نمی رسد

با قمر میرزا اصفهانی عمده العلماء و زبده اکمل بود و در عشر سبعین بعد الف مراحل این جهان

فانی را پدر و در دوازده دست

بگذار بود و خسته خوشی بد با خنم
پیدا است چو آینه ز دل راز نهانم

آوار گیم منزل مقصود ندارد
چون تیر هوای بنظر نیست نشانم

تپند ز دیدار تو محروم بماند
از دیده برآید صید اسید نگاهم

روشنش میگردد احوال دلجم در پیش یار
هر که چون پروانه کیش بشود همان شمع

یکدم چنگ از احتلاط دوستان طرفی
برنگ رشته گلده پامال عزیزانم

جان در تنم برقص روانست از نشاط
گویا تو یاد این دل مجبور میکنی

ز عشق آن روز لذت میتوان برد
که داغی را نکند آن کرده باشی

بدیع خلف میرزا ظاهر خیر آبادی صاحب تذکره مشهور تربیت یافته پدر میر و تربت پدر ترجمه

پس فرزند که نوشت عاشق سخن بود و دمی خود را از خدمت خیران محافی معاف ننیداشت و شوق

تاریخ گوئی را بجائی رسانیده که حساب اندیشه از احصاء حدش بجز میگرداند بجاک الشعرا بی پای نیست

ایران رسید و از هفتاد سالگی گذشته در ساله راه عالم عقی گرفت نقش سخن را چنین بکیمی می نشاند

و ارم دلی که دارد هر فرده اش هوای
چون خرقة گدایان هر باره ز جاسی

گشته زهر قنائل تا ابدی نشسته نیست
چون گل تریاک تلخی در کفن داریم ما

میکنند بیدار احسان دولت خوابیده را
عطسه میسازد بسبک مغروران گردیده را

حجاب شکن نیست گرد عارض گلنار تو
هست رحل آهوس مصحف رخسار تو

بیشما میرزا ابوتراب همراه ذوالفقار خان خلف اسدخان وزیر اعظم خلد سگان بسوی ارد
روزی امیر این مصرع نزد قهوه خوردن گفت معجوق دلغ لاله قهوه ماست که امیر زیاده
رساند مع نور چشم پیا له قهوه ماست که امیر بخیر از روید وصل داد

با ذل رفیع خان بن میرزا محمود مشهدی نسب او بنخواجہ حافظ صاحب دیوان میرسد
در دلی متولد شد و بکجاست بانس بریلی سرفرازی داشت در ۲۳ سالگی قوت بیانی دارد
و با مقتضا و خلص خود فردان گوهر آبدار بذل می نماید حله حیدری او قریب نو هزار بیت شش
عالم است نقشی از کلامش در نگین صفوحی نشیند

اشب چو شمع ریخت ز بهر بار موئی ما
همه گر یکه بود گره در گلوئی ما
ماست جام غنیمت و مینای گردنیم
بر دوش میکشند نکویان سبوی ما
چه نشاط داده بخشد من خراب بی تو
بدل گرفت مانند قبح شراب بی تو
تو چنان رسیدی از من که بخواب هم نیک
بکدام امید داری بروم بخواب بی تو
عشق را با هر ولی نسبت بقدر جوهرت
قطره بر گل شبنم و در قعر دریا گوهرت
بسکه شرح غم دل مضطرب احوال دهم
بکیو تر چو جسم ناسه پیر و بال دهم

بقای از ولایت خود میری بدیاد کن کشید و با ملک قبی می بود و از انجاد گجرات رسیده
یا میرزا نظام الدین احمد میری برو شعر و حالتی دارد و چون وضع او بهوار است از دست

فخر یاد که تا چشم زد دم تیر خیالش
در دیده فخر و رفت و سر از دل بدر آورد
بجانی اشک از چشم دل انگار می بارد
همه خون جگر زین آب رکتش بار می بارد
مربغ دل با صید چشم او شکار انداز بود
هر سر سبز بر سر چون مرغ در پر واز بود

بقای میرزا ابوالقاسم از سادات تفرس است بزور قابلیت و استعداد محلی بوده تذکره نظم
آورده که در وی شعر احمد شاه عباس ماضی را جمع ساخته منده

کاشانه مار و ششی شمع ندارد
در خانه اگر بود چراغ دل مایود

نایب

نایب

نایب

نایب

بیکسی غزنوی بود فضا اهل و صنوف کمالات داشت بزیارت حرمین شریفین
رسیده بهند آمد علم حدیث خوانده بود و بخت کبر سن متوجه وطن شد در شش و نه در منزل پشاور زند
ارجی از یک اجل شنیده بجوار رحمت ایزدی پیوست از وی می آید

در ویر و کعبه جز بتو ما مل نبودم
هر جا که بوده ام ز تو غافل نبودم
فلک از رسم بهیسی نه در دوران ما بوده
که دوران فلک تا بوده بی مهر و وفا بوده
باقی کولابی از شعر احمد الکبریادشاه بود و طبع شعری داشت از دست

ز وقت تو گرفتار صد الم شدن ام
تو شاد باش که من مبتلای غم شدن ام
خوبان اگر ندانست امر و ز قدر ما را
دهند قدر ما را فردا که ما نباشیم
چشم گاه خون دل گیسو خون جگر بسته
من غم دیده را بیرونی او را در نظر بسته
نگردی بچو سرو آزاد در باغ جهان هرگز
چون گرس هر که چشم طمع در سیم و زر بسته

بیدل میرزا عبد القادر عظیم آبادی در شش و نه از شهبان عدم بصحبه هستی رسید و در دست
نشو و نمایافت بیشتر در بنگاله بسر می برد و آغاز شباب نو که شاهراده محمد عظم بود وی خواست
که بیدل ببح او پرواز و بران ترک تعلق کرده بدلی آمد و بقیه عمر در نجایان رسانید میر میکده
سخن دانی و افلاطون خم نشین یونان حافی ست که توانائی که بطرز تراشی او تواند رسید
و کرایار که گمان باز وی او تواند کشید محمد خن طرازان و شهر سحر پر دازان ست در اقسام
نظم پاید بلند و در سالیب نشر تمیاز جند دار و طبع واکش چه قدر معانی تازه به سرسانیده و
کدام شرمای نورس که از فعال نظم نیفشانده خلاصه کلاش شراب میخانه هوشیاران و طلای
و ستاینه کامل عیاران ست از آغاز شعور تا دم آخر چشم سپیای معنی دوخته و چراغ عجیب بر مزار
خود افروخته می فرماید

مدعی و گذر از دعوی طرز بیدل
سحر شکل که کیفیت اعجاز رسد
میرزا گفته

رساند پای معنی با سمان نسیم
بلند طبع ششاسد کلام بیدل را
نشسته فقر و فنا جز دماغش بود و فروغ روشن دلی نور چراغش اصلش از قیوم برلاس مست
سوم صفر سه ساله بعالم قدس خراسید میرزا معنی آفرین بی نظیر است اما انشا بطلر خود داد
و در زبان فارسی چیزهای غریب اختراع نموده که اهل محاوره سرعقبولش فرودنی آرنده شعار
او بطور جمو ر نیز فراوان است اگر صاحب استعدادی از کلیاتش آن اشعار را انتخاب کند
اعجاز دست بهم دهد و خط نسخ برنسخه سحر ساعی کشد غزل و مثنوی و رباعی و قصیده همه دارد
کلیاتش مابین نود و صد هزار بیت خواهد بود و میرزا را بحر کامل مرغوب تر افتاده و درین بحر ششایی
کرده خالی از غنودتی نیست از مطلع او درین بحر است

میرزا سگدل چا تر برم ز حضور ذکر دوام داد
چون نگین نشد که فروزم و نمخود از خجالت نام او
نه دلیغ دیده کشودنی نه سیر فسانه شنودنی
همه را ر بوده غنودنی بکنایه رحمت عام او
این چند گهر از محیط طبع روان است

مست عرفان اشتراب گیری و کرامت
عجرتی کوتا لب از بنیان بهم دوز و مرا
کافر مگر محفل و سنجاب می باید مرا
بر بر روی پا چو صبح نه رنگی شکسته است
مالان هست از د و عجب نه میز نیم
ستم است اگر به دست کشد که بشت سرو چو من آ
بی تا فهای رسیده بو میسند ز رحمت جستجو
علم انتظار تو برده ام بر خیال تو مرده ام
نه تو ای اوج نه پستیت نه خردش نه شوخ استیت
یکدم آمین یا علی که ز فرصت این همه غافل
جز طواف خولش و در ساغری و کار نیست
خند بسیار کردم گریه آموز و مرا
سایه بیدی برای خواب می باید مرا
گردی ز دامن پیش دل نشسته است
پروا ز ما چو رنگ ببال شکسته است
تو ز غنچه کم نه میدیده در دلکش چمن در آ
بحیال حلقه زلف او گره خور و بخت بر آ
قدیمی پیش من کشا نفسی چو جان بیدل آ
چو سحر حاصل سیت نفسی شو و بسخن بر آ
تو نگاه دیده بسیلی مرده و اکن و بکفن در آ

تی نقش چین به حسن فرنگ آفریدن است
 شکوه فقر ملک بی نیازی کرد تسلیم
 جمع گشتن دل مارا پستی نرساند
 چه وجود و چه عدم لبست کشا و مژه است
 دل سخت گره شد تخم ابروی نازش
 کینه در طبع ملایم نکند نشو و نما
 حسن بی شوق تامل نگذشت از دل ما
 کس ز رفتی بعدم هستی اگر جامید اشت
 کاش جهان و اوج من میدادگر وصلی نبود
 در زیر چرخ یک مژده راحت طمع مدار
 آئین نتوان بود ز بهوار بی غلام
 ندانم از اثر کوشش کدام عالم است
 ز خصمه چاره ندارد ولی که آگاه است
 جندی که ز کلفت کده جسم بر آئے
 انقدر نیست دین عرصه نمایان گشتن
 موج جنون میزدند شک پریشان گیت
 رشته المواج را عقد و نگر و حجاب

رباعی

تا در کف نیستی عنانم داوند	از کشکش جهان ما نم داوند
چون شمع مقام راحتی می جستم	زیر قدم خویش نشانم داوند
چون سجد میکرد و ز کعبه با هم نشسته ایم	از یکدگر گسسته فرا هم نشسته ایم

هر چند درین مرحله بی تاب و توانم
 چو زخم صبح ندارم لب شکایت غیر
 شکوه اسباب تا کی زندگانی مفت نیست
 گر شد دل از نشاط و لب از خنده بی نصیب
 شیرازه موافقت آخر گسستیست
 گویند بهشت است و همان احتیاج وید
 مرده هم کفر قیامت دارد
 بچکاران عجز و دهر کسیر غالب اند
 خوارئی دیوان دهر عزت ما پیش کرد
 بر بگ آب سیر بر بگ بر این چمن کردم
 بتر که نالم بیدل از بیداد چرخ
 چو برگرد و مزاج از احتیاط خود شو غافل
 ز دل حقیقت رقی و قبول پرسیدم
 اگر مردی در تحقیق اسباب تعلق زن
 کج او ایانه بار باب مطالب سر کن
 و هر لبریز مکافات است اما کوتبند
 هر چند کار فرماست امروز مفت خود گیر
 سایه از جلوه خورشید چه الهیار کند
 آبی ساغر بخال ازین تشنه سلامی
 وضع فقیری ما تا ساز هیچکس نیست
 چند آنکه ز خود میرزم آن جلوه پیش است

چون آبله سر در دستم راه و انعم
 همان تبسم خود میکند نمک سودم
 تا سری دارم باید در او سر برداشتن
 یارب ز چشم ما نشود کم گریستن
 باید دور و ز چون مژه با هم گریستن
 جانی که باغی ز سر و دل چه مقام است
 آرمیدن چقدر دشوار است
 آنکه از مردان بروی بلج میگیر و زن است
 فرد چو باطل شود سر ورق و فقر است
 گل داغ مست بیدل آنکه بوی از وها واد
 خواب من آواز این دولا ببرد
 سلامت سخت می لرزد بران سنگی که میناشد
 بخنده گفت بیا یا برو که می پرسد
 کز انگشت دگر انگشت نزدیک بند کم دارد
 راستی بر دل این قوم سنان می باشد
 کم کسی اینجا بجال خود ترجم میکند
 شاید دماغ طاقت وقت دگر نباشد
 رفتم از خویش ندانم بچه آئین آید
 خوش خیمه بران چشمه کوثر زود باز
 ویرانه ایم اما بسیار خوش هوا ایم
 رنگی ز شکستم که برنگی بر سیدم

گرو خوشتیم چند انیکه خود را سوختیم در خاک نشستی و بران دریه نشستی آنجا هم اگر دماغ باشد سرت اگر فلک شود خاک را نشین سبک چو رنگ شود و بر رخ بهار نشین بهر کجا که نشینی بگماشت دار نشین ز خود برآ بسرو چشم روزگار نشین دریاست غنی ریخته از جام حبس هم آینه نصید که من با که دوچارم تکلف بیش ازین نتوان بعضی خاک گردن تو هم آخر زبان حیرت آینه میدانی	نقشه تحقیق ما را شعله جواله کرد بیدل همه تن خاک شدی لیک چه حاصل گویند بهشت جایی خوبی است بیرون چو گروز دامن اعتبار نشین درین بساط گران خیر همچو رنگ بهاش تمام خانه چشمی است این تماشا گاه کم از غبار تهای بخود صدی مشتاق کلم ظریفم از غفلت خویش است و گرنه در وصل ز محرومی دیدار میسرید طعنه میماند که دم آب گشتم خاک گردیم چه پردازم بعضی طلب دل سخت حیرانم
--	--

اربعی

مردم قانون جستجو ساز کنند دنیا طلبان پا زدن آغاز کنند بیدل یعنی درست گو بوده از دست	هر صبح که درهای فلک باز کنند قوال فلک بدست گیر و دهن مهر می برو هر کس به پیش یار از جان تحفه بی بی بیدی حنین ذکر او کرده خواهر شیخ عبداللہ یواند بود و در بهرات لبس میرد این بیت از روم بیاض و زنگرس دو دیده و ام کنم که تا نظاره آن سرو خوش خرام کنم بنامی ملاکمال الدین ناسخ شیر علی بود و در فضل و هنر عجوبه وقت تیر علی شیر از نکته گیرهای او اندیشه ناک می ماند و چنین ملاجی از دغلهای بجائی او آواز دست زان میخورم شراب که بیوشته آورد و ز هر چه غیر اوست فراموشی آورد
---	---

نقد

نقد

نقد

بعاشق گفتگوئی او از آن نیست که عاشق را زبان او در دهان نیست
 بیگان تیر آن همه کاغشته شد بخونم شمع است گشته روشن از آتش بروغم
 باقر محمد باقر کاشی بخور خوش گوار است گفتار بود از دوست + + ۵
 روز یک چرخ خاک وجودم و دهر باد سرگشته گرد و کوی تو گرد و غبار من
 که ام غم که نور زید با دم غمت روم بیت ز که سعود روزگار منم
 بانی بانی مبنای سخندان است جان جان معانی از معاصران حکیم شغالی بوده از ورست ۵

رباعی

عمریست که تیر فقر آما جسم بر تارک افلاس و فلاکت تا جسم
 یک شمه ز حال خویش ظاهر سازم چند آنکه خدا غنی است من محتاجم
 بدیع الزمان بن قاضی شمس الدین محمد اردستانی صفایانی دیوانش قریب بده هزار بیت
 دیده شد و با وجود نهایت فضل و تقوی در محبت محمد تقی پسر آقا ملک معرفت اصفهانی عمر
 گذرانیده شعر بسیار رفته و رفته بیگوید از دوست ۵

رباعی

هجران تو چشم عقل را میبل کشد و ز جو تو چرخ جامه دریل کشد
 آن غمزه چه حکم جان سپردن فرو جان رخت ز کالبد تحمیل کشد
 ز تغافل زنجیر که قریب غمزه تو دوشم اندیشه مرگ آمد و هشیار شدم
 خلد را از کف بهینای شرابی میدهم گردانی داد آدم من بآبی میدهم
 بر موی اصلش گری و در شیراز نشو و نمایانم حزین این ابیات بنام او آورده ۵
 ز تاب عشق تو ز غمزه دوش تن میخوت که هر نفس زلف سینه پیر من میخوت
 شهید عشق ترا شب بخواب میدیدم که همچو شعله فالوس در کفن میخوت

بانی

بانی

بانی

بانی

ز آه نیم شب و ناله سحرگاه
ستاره بر فلک و غنچه در چمن میبوخت
درون سینه من در گرفت آتش عشق
که آه در سحر و ناله در دهن میبوخت
بهرام میرزا بن خاقان سلیمان حردین این رباعی را بوی منسوب ساخته

رباعی

بهرام درین خرابه پر شمشاد و شور
تا کی چنین حیات باشی مغرور
کر دست درین خرابه صیاد اهل
در هر چینی هزار بهرام بگور
برقی خواجہ غیاث الدین طبعی شوخ داشت باین وجه در استرا با در کشته شد این رباعی از دوست
بذگفته رباعی
جانم نیکخواهی باید داشت
فکر دل بگناه می باید داشت
دل از گفت عاشقان برون آورد
سهل است ولی نگاه می باید داشت
باز اری خواجہ علی حالش ازین تخلص توان دریافت این رباعی از دوست

رباعی

با دل گفتم که ای دل احوال تو چیست
دل دیده پر آب کرد و بسیار گریست
گفتا که چگونه باشد احوال کس
کو را برادر و گیری باید زیست
بچند و ملا و چند نامدار خان جامی صاحب طبع و دیوان بوده در تاریخ یابی کارهای دست بسته میکرد
از دوست رباعی

هر کس که دل از دمار دنیا برداشت
عبرت ز شمار کار دنیا برداشت
گویند زمین بر سر گاو دست ملی
گاو دست کسی که بار دنیا برداشت
بخیبر میر غلام بن سید لطف الله احمدی معروف بشاه لرد با بلگرامی از شعراء صوفیه صافیه
و بند کشائی نقاب حقائق و معارف و افیاض کافیه طرز کلاش بکمالی او ای خوبان آمد از بیانش
بدانشینی عشوه محبوبان بخت غافلش سر مایه قهقهه و رنگینی حرفش ساز و برگ چمنها بخت تخلص بجا میکرد

زیر که با خبر و خیر بود و تذکره دار و دومی بپنینه و بخبر و ان مجلس خود را با میرزا بیدل ذکر کرده کلیاتش
 قریب هفت هزار بیت است میرزا داد و سفری رفیق او بود و سخنش نامه نگار را بسیار خوش می آید
 و از چاشنی در دو مشرب شوق و نذیب فقر و فناء لذت خاص لطف می کند و شاهمان آباد در

۱۴۲۱ بسترستان قدس خرامید ساغر عرفان چنین میگردد + + ع

سخت زندانی است هستی از خود عاقل برآ
میشوی پابند آخر پیشتر زین گل برآ

ما غریبان ابرو رخاک هم نگذاشتند صبح محشر میکنند فریاد کز منزل برآ

تا تو ان لیلی شدن جیفت است آهنگ چون
این چنین کن خویش بر می آئی از محل بر آ

پاگانگی نمی برای صبیوحی ببلغ پا چشم کسی بین و زن برای غیا

صدکاروان بروشنیم راه می روند در تیرگی است گرچه مرا چون چراغ پا

انرا که زیر خاک کند چرخ مرده نیست
چندی دراز کرد و بخت فراغ پا

عشرت و رین زمانه همین غفلت است پس
می نیست اگر بکام تو بشنوفسانه را

صبح دیدم ز سرستی خود می گذرد
یا دلم آمد که خاطر سفری بود مرا

نابلی داری چنین حیران و سرگردان مرا
یکدم ای ظالم بگرد و خویشتن گردان مرا

لی بود باز یحیی شادی و غم آئین ما
گردش احوال قربان ست بر کمین ما

محببت یاران موزون سرو کل زیاد بر
غیرت گلزار باشت مجلس رنگین

حاجا برچیده بندی زلف را از روی لایق در چمن بگذارتار قصند این طاق و سها

و ضو بسیار و توارست این تنگ آستینان

وای رصا الزین د عجم حیر و شبر برا
 تسلیم کن سر خود و از درد شبر برا

دستی بخود نشانده چو آه از جگر برآ

بہند و پست عالم ویدہ ہمارا رن خود را

عقد رهبر از چپ راست دو بدین عبارت

باد گل رنگ و چین سبز و هوادریا بار
بیمبر بهر چه از خانه برون می آئے
آین جهان و آن جهان تبدیل جای پیشیت
گر چه شب و خواب و زم در قیج نوشی گشت
خواهش ملک سلیمان الهی ست
قدح سیده پیران بعجز میگوید
هرگز بسیه خانه لیلی نکند میل
طفلی که بر احوال شهیدان نظرش نیست
هرگز فروتنی نگزیدست پیکرت
همچو آن شامی که روشن گرد و از رنگ شفق
کس نشان دل گم گشته من هیچ نداد
ستم رسیده نمایی دهمی داند
این سرو پاک سرگلستان کشین اند
هر چند حسن او پس صد پرده رونود
جمع که طوف کعبه گزیدند بجنب
کیست تا از دست بر حسن صورت بگذرد
هر قدم مژگان گیرایی ست خار این طریق
ببخیزین حلقه احباب می باید رسید
قیامتی ست ز جای بلبست افتادن
ز داغ جبهه زاهد گرفته ام عبرت
کنون که پیرشدی از خود ای فلان بگذر

لذت این همه زاهد بگناهی دریاب
باش فرش دروغ و سند جله دریاب
انچه پنداری بقا آخرت تغییر فناست
اینقدر شادم که عمر من به بهوشی گذشت
دولت پاینده در دست تھی ست
که عمر بارگران گشت بر سرفا دست
در سایه دیوار خود آنکس که غنودست
مرویم که از شوخی خود هم خبرش نیست
خاک ره کسی نشدی خاک بر دست
کاکلت از تاب رخسار تو زنجیر طلاست
آه در زلف شکن در شکنش خبری هست
که ماو نو بکفت چرخ تیغ عریان ست
ششیر بازی ست و اورا ندیده اند
ناموس پرده ایست که زندان دیدارند
بیت المقدس دل خود را ندیده اند
معنی بیگانه باید که عبارت بگذرد
مردمی باید که زین میدان سلامت بگذرد
بگذرد و عمر عزیز و در اطاعت بگذرد
ز بیم روز بدی حب جاه نتوان کرد
که در نماز ریا و سیاه نتوان کرد
ز قدخم شده چون تیر از کان بگذرد

کسی ز هر دو جهان کسی ز خویش رود
کار دنیا و گرفتاری بود هم رنگ زلف
خوشا جهان تهیدستی و غریباننش
فلک تمام شفق پوش شد چه شام است این
و باغ نازک فقرم ملامت برهنه تاب
گرد ملال کز دل صد چاک بختیم
بودیم پامی سعی ولی از نهیب خار
تا آمده است فرد حقیقت بدست ما
ز آباد از چشم تبار و غن با دام طلب
بارها از سخن خویش بوجد آمده ام
در دلم زین ره و روی که جهان میدارد
آخر ز راه و رسم جهان بخیر شدم
فقیض سخن مستاین که بهر نرم رسیدم
بهر تحقیق خود از پیش خدایم
دوش تار تبه منصور بن میداوند
نیم شب نم که در باغ و گرد باغ بنشینم
مرا بر سینه هم می نشاند
ز بس صحرای امکان و حشت انگیز متخیم
ز بسکه تنگ شدم در میان بر و جهان
بی نیازی بهی دار و کریان واقف اند
کجا تاب رخ خورشید دارد دیده شب نم

غیر وی تو اگر آه پنین چنان بگذر
واکنی گرفتار دگر پیداکند
زوال نیست در اقبال بی نصیبانش
پرید رنگ مگر از رخ غریباننش
همان واکرده دستار از برای و درو ستم
برداشتیم بر سر مقصود و ترخیم
چون سایه در حمایت دامن گرختیم
سر رشته حساب دو عالم گسیختیم
سیر نشک تو سقایی ست که من میدانم
قال را رتبه حالی ست که من میدانم
بخیر خست ملالی ست که من میدانم
رنگ زمانه دیده برنگ دگر شدم
از بال و پر مصرع برجسته پریدم
فکر بسیار بلندم ز کجاست ایم
بر سر و بر دل کم حوصله غم می کردم
تو کل هر کجا رخصت و در چون و باغ نشینم
اکنی بر سر آن کوششیم
دراول دیدنی همچو نگاه و اسپین جستم
رہی نماند که در خود گرختیم رستم
ما هم از دست رو خود چیر با بخشیده ایم
تو در بزم آدمی من خویش با سنجیدم و رستم

عاقبت دل زین جهان پر خطر برداشتم
از خجالت دیر و ز که آهی نکشیدم
از صفت مرگان خونریزش نگاه آید برون
رند میداند که بیرون آمدن از خویش صیبت
عالمی از بسکه عکین رفت در زیر زمین
از دو چشم او گمستانه می آید برون
کی شود یارب که در بزم وصال آن پری
شد بنی اما توانی سیل صحرای شوی
عقل را در بارگاه حسن هرگز دخل نیست
تا توانی بخیر تنها نشین و شاد باش
تغرضی در بهمت و الهی من خواهد قریب
و کت پرمی طید بر اختلاط صحبت دنیا

دیدم افتاد دست در خاک این گهر برداشتم
امروز عرق کردم و چون اشک چکیدم
چون سواری یک تازی کز سپاه آید برون
زادار جرات کند از خانقاه آید برون
وقت آن آه که جای سبزه آه آید برون
همچو مدحی که از میخانه می آید برون
من ز خود آیم برون او از تقابل آید برون
قطره خود را بچوش آورد که دریای شوی
انتظار می کشد و لبر کشی شوی
نیست غیاز در و سرگر محفل آرای شوی
آن بود که قاست و لبر کمر جوید کس
مبادا بخیر پیدا کنی زمین مقبه سوزا که
بر همین چند بهمان زنا دار ساکن اگره خالی از و استلکی نبود در سر کار و دارا شکوه عثمان
منشی گری داشت بعد قتل وی ترک لوگری نموده بشهر بنارس رفت و در آنجا براه و رسم خویش
مشغول بوده تا آنکه در آنشکوه فنا خاکستر گردید شیرخان در مرآة اجمال این غزل از تمام

ویونش انتخاب زده

کنم ز ساد و لی بند دیده مرگان را
همیشه زلفت ترا اضطراب و کارست
شبی خیال تو آمد بخواب و آسودیم
بر همین از تو سخن بی دلیل میجویم
هرگز کسی نکرد گاه بر وی ما

بهشت خس نتوان بست راه طوفان را
چگونه جمع کند خاطر پریشان را
و گرز هم نکشادیم چشم گریان را
که اعتبار نباشد دلیل و برهان را
کس گرم تر ز اشک نیا مدبر وئی ما

چشم تابرم زدم انجام شد آغاز عمر	طی شد این ره آنچنان کاوا دی پای برخت
آتشکده سینه ما بر سر جوش است	خونین مژه بر دیده ما شعله فروخت
از مرهم راحت تشنیدست ندائی	عمریت که دلخ دل مانید بگوشت
خیال روی کسی جلوه کرد چون بخوید	غرو طلت شهبانی انتظار شکست

حرف با فارسی

پروانه شاه ضیاالدین برهانپوری از دست
دل سنگین لور از منم که دایه چنین باشد
پر دل مرزا محمد تقی اند جانی جوان خوش چیه و گفته پیشانی بود و بنا بر کمال دلاوری پر دل
تخلص سیکر و تلاش تازه گوئی بسیار دار و از وی می آید

با خیال سبز زلف تو بغلیگر شدیم	سو ختم آنقدر از شوق که اکسیر شدیم
ای بسا سنگ که خوریم چون بر سر	را لگان نیست که شایسته زنجیر شدیم
قصر تن راست چو ویران شد آن خرویش	پر دلاهر چه وابسته تعمیر شدیم
بجی نشسته دیوانگی او نتوان خواند	مضمون جنون زورقی ساده صحرای
مجنون چو سفر کرد مراد و خلافت	یعنی که توئی صاحب سجاده صحرای

پیامی شیخ عبدالسلام از ولایت خود بسیر بند شافت و بخدمت نظام شاه در به امارت یافت و در بعضی محارک جرحه شهادت چشید این بیت از دست

بزمی که در روی سخن جانب نامیست
ایدل کی از ماست که بسیار نشستم
چرویی پیر و خواجه آصفیست و تصویقش دتی چابک داشت و از راه صورت پی یعنی برده
رساله صورت معنی نوشته از وی می آید

میدر در شراب محبت کجا دهند	کیفیتیست عشق تیان تا کرا دهند
دزدیده چون نگاه بان نازنین کنم	چون بگردم شرم نگه بر زین کنم

نایب

نایب

نایب

طغی اشکم بره یار سرخوش نهاد
خوش قیامانه درین ره قدمی پیش نهاد
ناز پرورده چو تاب ستم عشق نداشت
یار را نام جفا پیشه و بدگیش نهاد
سیری درویش علی نام داشت چون بستی صد سال رسید باین لقبانهار یافت طبابت و صوف
هر دو میکرد از دوست

شمای بغیر من رخ ای سیم زقن
کز غایت غیر تم رو و جان از تن
خواهم که شوم مردک دیده خلاق
تا روی تو به یکس نه بیند جز من
پیام شرف الدین علی نام اصلش از کبریا دوست در فنون شعر مہارت شایسته و در نغز گوئی
لیاقت بالیسته داشت شاگرد خان آرزوست دیوان هفت هزار بیت فراهم کرده و عشره
اوسطا ماس بعدایه و الف پیام اجلش در رسید و هر گزای عالم بقاشد از دوست
چو آن نسیم که باغچه پیشه و گستاخ
بز و ربوسه کشایم دهان تنگ ترا
ناکه میر قصد مگر گوشش بفریاد من است
می طید دل شاید آن بیرحم در یاد من است
چمن از جلوه رنگین تواند از آموخت
نکست گل ز خرامت سبق ناز آموخت
آتش بود که ناگه به نستان افتاد
آتش بود که ناگه به نستان افتاد
مرا نه از غم مردن بدل گرانے بود
که خصم جانم اگر بود زندگانے بود
ایام زندگی همه باین و آن گذشت
عمر عزیز ما چه قدر رایگان گذشت

حرف التاء

ترابی ملا بلخی خاک پای نازنیشان معانی بود و تراب اقدام نو آیینان خوش بیانی قصیده می
که بوسیله آن بزرگشیده شد و عدو بیا تش چیل و نه باشد مطلعش این است
گزیدم عمر با چون برهن کنج کلیسائے
و گر آن به که سازم در حرم کعبه با وائی
از وی نمی آید

بسنگ خنہ شد از بس گر یستم نے تو
ز سنگ سخت تر من کہ ز یستم بی تو

ما

ترا ب میزد ابو تراب بن میرزا محمد طاهر التفات خان ست و آرزو گفته پسر میرزا محمد علی ست
و این راج ست زیرا که آرزو با وی بسیار مروط و هم صحبت بود و در معرکه مبارز الملک در ۳۳
جرعه شهادت چشید پیشتر خبر تخلص سیکر و چنانکه در جواب رباعی جو جعفر میگوید

رباعی

گویند که جو کر و مار جعفر شیرین و لطیف همچو شیر و شکر
صد شکر که انچه عیب با بود و غبار امروز برای او گری گشته همنه

این چند شعر از وی آمده

طفل بدخوی سرشک من نمی گیر و قرار خواب آسایش مگرد و امن محشر کند
نکست گل رس اندیغی بیدمانی نداد هیچ جواب

تشبیهی کاشی پدرش گاوری میکرد و او دوسه مرتبه بهند و ستان آمده و رفته دعوت احماد
می نمود در لاهور سر و بار بهنه اوقات بسری برداشته بسیار دار و چنانچه سه دیوان و مثنوی

فره و خوشید از دیده شد این دوسه بیت از دست

یکی برخود ببال ای خاک گورستان ز شادانی که چون من گشته زان دست و خنجر و کلاه
تو هر رنگی که خواهی جامه می پوش که من آن جلوه قدیمی شناسم

ست آچنان خوش ست که گوید بر دوشتر من کیستم شما چه کسانی این چه جاست
شد از شهر عراق آواره تشبیهی خداوند سیاهان و کن گشتند یا سبز ان کشمیرش

کفت با هر زمینی که رسد تو نازنین را بلب خیال بوسم همه عمر آن زمین را
زبس حرارت دل تو غم از دلم غچکد بسان روغن پر شعله که چراغ چکد

تجلی ملا علی رضا در کانی بعد تحصیل علوم در سیه بهند آمد و معلم فرزند امیر الامرا علی مردان خان
گردید باز هوای وطن اصلی او را در حرکت آورد و بعضا هان معاونت نمود و از شاه عباس

ثانی قریه از مضافات اردکان و سیورغال عنایت شد بعد ده و سه ماه صاحب شاه سیاهان

ما

ما

صفوی گردید و بعضو مجلس او مختص شد و بر جاده ذکر علم و تالیف در صفایان مقیم مانند تائیکه
 بمنزل خاموشان شتافت شاعر خوش خیال معنی یاب و بطلان شهرت کامیاب است دیوان غزل
 و قصاید دارد و مثنوی معراج انخیال او مشهور است این چیست دبیت از وی بجز بر رسید
 خیالش چون شود خمیازه فرمائی برو دوشم
 کحل شگفته بیانگ بلبند میگوید
 در رو محل نشینان وفادار پس مباحش
 هر چه آید در نظر آیمینه دایرنازاوست
 نفس بدر اگر رسد فیضی نصیب دیگر است
 رفت ست زبیداد تو جوهر فلک از یاد
 گرد سر کوئی تو نیست الم عجبی نیست
 تو کشتی باده و تخمبلی آه
 تشنگین هم بود عده بسی اضطراب را
 چنان کن که هم آغوش لب کنم گل را
 چه شد که رخ نمودی و دین و دل بردی
 هجر جانسوز چه یکروزه چه یکساله کی است
 تجلی کاشانی از پروردگان و ترتیب یافتگان لایطیری نیشابوری است در او اهل شایستگی نمودن نظری
 از فطرت محبت اشعار او را که قریب کینزاریت است بعد نظر تدوین نموده در یک مجلد قرار داده از دست
 و دوازدها و گوش بر آرد و فغان ما
 بر مزار ما شنیدان نی چراغی نی گله
 تجلی لاهیجی در بند نشو و نایافته و در آخر حال بجانب ایران رفته
 دل زنده تر از پیر خرابات کسی نیست
 جز شنیده می خضر مسیاف نفسی نیست

نصف

نصف

یک خاطر آسوده در آفاق ندیدم * دیگر تر از گنبد گردون نفسی نیست
 تمام داز گریه بسیار در دل آنقدر خوم که گر خواهم برسم داد خوانان چنین الم
 ترکمان میرزا عجم قلی شیرازی الاصل در بند وستان متولد شده جوانی خوش رو خوش خولود
 و در نظم و نثر خوش نگار و در آخر نامه عادی عشر انجمنانی شد این ایات از وی سرست
 دل غم گرفته باز نشاط کی کشاید نه هوای باغ سازد نه فضائی گشت مارا
 گفته بنویس نام من بدل این سخن در دل بجان خواهم نوشت
 گوهری علی که چشم منی تو رنجیت حاصل در یاد کان خواهم نوشت
 باوه نوش از جام وصل یار می باید شدن مست از کیفیت دیداری باید شدن
 هر چه هست از خویش می باید بجام باوه داد چند در بند سر و دستاری باید شدن
 گردت نکشوده است از خانقا و مدرسه بعد ازین خاک در خا می باید شدن
 ترکمان گفتی جواب آنکه ضائب گفته است صبح چون روشن شود بیداری باید شدن
 نمی گنجید بطرف جذبه دل اضطراب من برون از شیشه باشد موج زن جوشش را
 نگارین شاد بستی و در آغوش طلب باشد اگر از جلوه برق فنا سوز و حجاب من
 گفته ام صید گاو و در باغ تازه فتنه انگیزی خرد سوزی بلائی تازه
 کرده با عشق آشنا و از خرد بیگانه ام شوخ الفت دشمنی رم آشنائی تازه
 بسته ام دل را بر زلف نگار عشق کشی در صلح زود بخنی بیوفائی تازه
 دل تا نیافت نشه عشق تو وانش گفت غنچه تا بر نسیم آشنانش
 تمام اصلش از بهرات است اما در بخار نشود نمایافته از دست
 داو زین غفلت پستیها که هر موی بشید بر کتان تو به من کار صد متساب کرد
 تجرید اصفهانی ز دانش شریف و شعرش لطیف است
 از بر نشست گردن منی بگوهرم مانند سایه در تیره دیوار مانده ام *

ترکمان

نویسنده

نویسنده

سهمایر از عبد اللطیف خان شاعر و پذیر بوخوار هرزاده میرزا جلال اسیر یوانی صوبه پنجاب
داشت در او اخرا نه حادی عشر راه آخرت پیو د از وی می آید

سیتوان از ضعف تن فمید احوال مرا
یارم کنج عکده تنفس نشاند و رفت
خشمی زاده شود از گیر رسوا بیش تر
اتیس دم و باناله گفت گو دارم
هر که بزم آن بت بکیش میروم
تا شیر محمد حسن بنصب و زارت حاکم اصفهان
سفر از بود از هر نوع شعر بسیار گفته فاش
بد قافای سخن رساو بلفظ و معنی آشناست این ابیات از وی خوش آمد

مهر با ناله بمن آن بت محبوب گذشت
گرچه از نیکان نیم خود را به نیکان بسته ام
بشکست چو دل چاره و تدبیر ندارد
بآخت تیر و پش دل یار کی کند
از بسکه گرم میگذرد کاروان عمر
از بس که اخت عشق تن ناتوان مرا
در هر نظاره مطلب عاشق روان داشت
تقی آصفخانه شاعر صفا گو معنی جوهر کنده ائمه کیو بیانی بود از دوست

که خوش چین زلفم که وانه دزد و خال
چون مور خطا ویده بخرمن منت اده ام
ست نازی و سرفخانه خرابی داری
از سر کوچه ما میگذری خوش باشد
تقطعاتی فی از ملائذ میرزا صاحب بود و میرزا مقدم فرموده و در او اخرا صدیازدهم
جاوید آخرت پیو د از وی می آید

۱۰۰

۱۰۱

۱۰۲

۱۰۳

و علم از جوش حسرت بسکدم در خوشیتن زد
 برنگ آب هوی تصویر رم در خوشیتن زد
 و آغوش خط واد و در شکر جسم خاکی را
 شکست افتد بدیواری کنم در خوشیتن زد
 تلقی حکیم محمد تقی شیرازی از مذاق اطبا و همدم سحاب و حزن اورا در شیراز دریافت میگوید
 و شاعری و سخن فنی رسائی و باعرا کس معانی آشنائی داشت ازوست
 و دوش و در بزم تو ذوق گیریم بیا کرد
 آنچه آتش میکند با شمع با من آب کرد
 خون دل از پرده بای دیدم اگر دید صفا
 آتش حل کرده را چشم شراب ناب کرد
 در باغ و هرگز مکافات آگس
 نشان نهال ظلم که افغان شود بلند
 توفیق مولوی محمد توفیق کشمیری در نظم طبعی داشت در عرشا و دوش ساگی او اخر صده از دهم
 ره نور و عالم بقا گشت
 تیرت از سینه من غمزه آید بیرون
 همچو آنکس که ز ماتمده آید بیرون
 تسلیم خراسانی نایش شاه رضا ست مریدی در ویش بوده و در بند بگذرانیده
 زبال افشانی پر از رنگ خود از ان شادم
 که گاهی از شکست شیشه دل میدیدم بایوم
 تعظیم ملامحمد تقی بازندرانی در جوانی باصفهان آمده تحصیل علوم مشغول شد و در صحبت شیخ علی خا
 بعض مقاصد علمی و مراتب شعری تحقیق نمود و بخش خالی از لطف و صفائی نبوده است میگوید
 مرا گشته و از و تا یکی در حضرت کوی
 آلهی آتش آبی بجان آسمان افست
 عشق را دسینه اهل هوس نبود قرار
 کی گذارد شیر در هریشه پهلوی بر زمین
 متا ابو الحسن میرزا از سادات شیراز بود و بانو اسحجان و ساز ازوست
 باز چشم ناتوانی برده از هوشم بزور
 کرده است آینه رخساری ندر چشم بزور
 در لباس زندگی راجت نمیدانم که پست
 این قبائی تنگ را علم نیست می توهم بزور
 بسته دام تو ام و رکوی و دلداروگر
 با قفس رفتم ازین گلشن بگذایر و گر
 میکشه از خود تمانت مقام خوشیتن
 کرده ام وقت گریبان دست انگیر را

لایحه

توضیح

لایحه

لایحه

لایحه

توسنی تخلص ای منوهر ولد لونگین راجه سانبهست صاحب حسن غریب و ذہن عجیب بود
ہندو نژادی ست کہ چون آب حیوان ظاہرش لباس خلعت پوشیدہ و باطش ہوا می مشرب
ایمان پوشیدہ اکبر بادشاہ اورا خطاب میرزا منوہر را و ہمیشہ ہاشعرا اسلام مختلط بودہ
و طبع نظم و ہشتاد شاعرش مدون ست

رباعی

شمع آمد و گفت جان من می برند   و زمین ہمہ دوستان من می برند
ناگفتنی نگفتہ ام در ہمہ عمر   پس از چه سبب زبان من می برند
مقام مولوی محمد حسین مراد آبادی سلم اللہ تعالیٰ معنی یاب سخن آفرین و گلستہ بند افکار
رنگین ست جواہر ابدار سخن در نہایت تابانی و کوکب منظوماتش در غایت درخشانی از
شرفا بلکہ مراد آبادست و صاحب ذہن و فکر خدا داد از عمری دراز زلف سخن را شاد میکند
و بیخ زیبای عرائس بہانی و معانی را غار زوہ تازہ می مالد شاگرد شیخ مہدی علی زکی ست کہ در
اواخر عمر شدہ او دہشل و شاعری برنجاستہ و نیز زانوی استفادہ بخدست میرزا اسلام اللہ خان
غالب دہلوی تکررہ میرزا سپین شعرا نامدار ہندست و استاد بہادر شاہ پادشاہ دہلی چندی
سال گذشت کہ از وطن مالوٹ بسوی دیار دکن فراسید و مجید آباد خت اقامت کشید چون
زمانہ سخن بہرندان ست و اہل زمانہ صد چندان صحبت اہالی و موالی آن الکہ گیران یافتہ و حسب
و خواہ تعلقی بآن ریاست دست ہم نہاد ناچار مراجعت بوطن کرد و بر بلکہ بھوپال کہ سرحد
مالوہ و دکن ست گذر فرمود نگارندہ سطور در انوقت نزیل این بلکہ و متوسل این ریاست بود
ملاقات کرد و دست داد چاشنی در و و مذاق شکستگی بر دو جامہ دار و دوسرا پایش بحسن اخلاق
و جلال اوصاف و مکارم خصال آراستہ و پیراستہ الحال در مراد آباد بدارالاسن انزو و
بصری بر دو با مردم و دنیا کم اختلاط می باشد در حین تحریر این جریہ خطی بطلب بعض نتائج
فکرش فرستادم این چند گل از گلستان طبع خود را سخنان مختل تحریر فرمود

غمخوار کجا در طلبش آبله پارا
 گر هست چنین ریزش جوهر طبعین
 نقشین که دوه تاروش بهارین ستایش را
 هر کجا سودای حسن او لطافت گسترست
 بهر کجا دو قنایم قطع شد صحرانور و دیدن
 گردش ششش نماید سر بسر تنخیر ما
 ذره ذره زهنون بر سر کارست اینجا
 موی به ریگ ره ان نیست بخاک عشاق
 چو برق شوخیش دیوانگان را غلبل فروزد
 نگردد محرم تحریر نقش شوخی نماند شش
 چه گوئی حالت زاده که بدو شانه می آید
 سودای دل عاشق مگر باشد سپید اینجا
 موی غم هر نفس طوفان فریاد مکت
 در جهان نبود بدست هیچکس محمودیم
 کند راه گلو از بخودی گم بسکه آوازم
 ز موج و دود آسم گمرد با کس و می خیزد
 نباشد و در گردل برود و ضبط قفان نماند
 شور یار بهای من نیست در بزم صنم
 تخته شش جو طفل سخت نادانی شدم
 جفا کن جو کن ظلم تو کن کج ادائی کن
 تعلق از من دیوانه خود یک قلم گسل

آتش کند آن گرمی ز قفا حصارا
 وحشی نگهان دام کند آئینه دارا
 بهادر دام باشد سایه زلف کما شش را
 میتوان در شیشه کردن چون پری دیوانه را
 بدو آه جستم در میدان آرسین را
 اندرین صحرایم آه بود و زنجیر با
 صد پری شیشه هر شست غبارست اینجا
 جوش خمیازه آغوش و کن رست اینجا
 پری رقصان مگر شمع چون پروانه خیزد
 طلسم حیرت مانی بود و میرنگ پروازش
 پری بهم از سر کوی کسی دیوانه می آید
 که دود و خنجران از محفل جانانه می آید
 مانتی دارم که مرگ ناگهان شادم کند
 خانه عشقم خرابی غم آبادم کند
 نهان در پروهای سازماند غم را زم
 بیا و شوخی و شیمی بصحراییکه می تازم
 ز جوش غم نزدیک است که زهم بگندازم
 از خدا غافل نیم هر چند در تنجانم
 جمع شد مضمون غم چند انگو دیوانی شدم
 بخاطر هر چه داری کن نه ترک آشنائی کن
 وفا گر نیستت جانان بیا و بیوفائی کن

آشفته از لغم پروای شوهر قیامت   هنگامه مکن جمع که در بر همیم من
 بشوقی روی او از بسکد و صفای   بدست بخودی آمینه بگیرد غبار من
 نتوان خورد فریب و هم پر جوش کس   شب و آغوش کسی روز و آغوش کس

حرف التاء المثلثة

شمالی رخسار حسین شمدی از پهلوانان عرصه مخموریست و دلیران معرکه معنی پروری
 مشهد بسیر هند تر اسید و با فیضی و عرفی هنگامه مشاعره گرم کرد و یوانش شخبز اربیت دارد
 این چند بیت از نجاست

بوزیکه وقف روی تو کردم نظاره را   دیدم بدامن این جگر پاره پاره را
 خوش خجالت کن عاشقی که در شب بهجر   بخوابش آتی و او شر سار برخیزد
 تا دم قیامت مهر حوت ز محشر مگو   گر کوشش بالین بدین در شب هجران او
 زمان بی مهر گیتی دشمن دلدار استغنی   مرا بر آرزو بانی ثنائی تحفه دمی آید
 خوش آنکه سوی من از ناز یک نظر دید   باین بهانه که نشاختم و گردید
 نا قب میرزا فرحین عم سیم حیران راسخ بود طبع معنی یاب و ذوق سلیم داشت ساکن
 سبز بود و با خجالت داشت دوست

راه رو در اینها افتاد گیس میشود   هر کجا پای بلغم رو جاده پیدا میشود
 ز دستگیری غیبت پیاست جلوه من   چو موج ریگ روان گردد خویشتنم
 اشک چشم سر لکونم درین سرشتگی   شام غریب می برم با خویش هر جا میروم
 ثابت میر محمد افضل آبادی از احفاد میر ضیا الدین حسین مخاطب با سلام خان خوشی نصیب
 متخلص بواسطه ثابت نیر آسمان و الافطری و سیار فلک بلند فکر تریست پای فضیلت دبی
 حکم داشت و در گفت و فهمید شعر و زبان دانی فرس تا دسلیم کمالان دلی میر نسبت با قسام
 سخن را تسلط تام میگویی و بتر زبانی کلک نشخو سحر سحر می راسی شوئی مناقشه او با عبد الرضا

متین صفای منی معروف است وی در پایان عمر استیلا ستغنا بر زخار دنیا افشا و غلظت
 بسری برآید تا آنکه دامن زغبای تهی بر چید و در شکله بگردان ایات از منتخب دیوان چید
 کشد جو صبح وصال تو شمع جان مرا
 بشیم زلفت تو از داغ دل برآورده
 بپوشد بر پروانه استخوان مرا
 چو بوی نازده چین مویشان فغان مرا
 طفل بر جی که می بندد و پر پروانه را
 و شنه حاجت نیست خون نیز دل بیتاب را
 شد محشر صد زخم تناجگر ما
 شفا از لعل جان بخش تو خواهم چشم باریت
 آتش بر خچرستی ریخت خون دیده ام
 دل بسته معنی نشود عاشق صورت
 و تو را از تو ز بس دیده ماناک بسر کرد
 مروم حلقه زنجیر چون بشیون کرد
 آثار باغ بهشت است روی خندانش
 مروم هر دم قطع اسباب معیشت میکند
 قسم بمصحف گل عندلیب باغ تو ام
 صبر بارگر توانی مانند بن جستن
 بخانه نه نشستم بغیر خانه خویش
 غنی چو آتش سوزان همیشه چون حمام
 شمع افروخته را کس نفر و شد ثابت
 خواب دیدیم که آینه معارض بتو شد
 چشم بیار ترا حاجت تقویدنی نیست

بپوشد بر پروانه استخوان مرا
 چو بوی نازده چین مویشان فغان مرا
 گرم صحبت کی کند با خود من دیوانه را
 کار با خنجر نباشد کشتن سیاب را
 شیر تو آورد قیامت بسرا
 فرنگی لائق کار خدائی و دیدی سی را
 در فشار دل یدر میاست این گلکسته را
 از خانه موسلسله بر پای سخن نیست
 تو نگه مالک خط غنبارست
 شو عشقم اثری در جگر آهن کرد
 کیسکه کرد قناعت بآب و دانه خویش
 هر چه می افتد برست تیغ قسمت میکند
 بمرگ شمع که پروانه چراغ تو ام
 صورت نمی پذیرد از دست خالق سبت
 شد مریگ نگین سنگ آستانه خویش
 عذاب میکند از پهلوی خزانه خویش
 داغم و گرمی بازار دارم چه کنم
 میکند صورت این واقعه حیران مارا
 نیکل ناخن شیرست صفت مرگانت

تو هست چو بی سحر بهم بریط عزیزان جهان
 نه یکی ماند ازین سلسله بر چانه صدی *
 بجز گریه که بلند از اثر قافله شده
 و او بر باد و فتن رختن یاران مارا
 ثبات سر محمد عظیم خلف محمد فضل ثابت باشیوه سخن بنجی سخن فنی را آشنا و اصل او ثابت
 و مرتب سخنوری او و رسا در عین جوانی از جهان فانی در گذشت دیوان خود را که قریب چهل هزار
 بیت باشد را بی اصلاح پیش آید و فرستاده بود بقدر فهم و نحو و اثبات آن مضائقه نکرد و پاره
 از اشعار او در اینجا نوشته می آید

چون شمع آفتاب و بزم گداز مرا *
 در اشک و آه زندگی آمد بس مرا
 چون در آید غلب کند بحدید برگه تاک
 از کف نمد هم من بپایک شیشه را
 آنکه در عمر زخم زده را و *
 پرسد ز من از نماز ترا خانه کدام است
 و دیگر بگو خطاط من و اشود که یار
 چون بیدم زد و در گره بر حسین زند
 بزمی که کسی را بکس کار نباشد
 سیاحت غیازه مانند کمان بی اختیار
 یادمی آرد و چو زخم لذت تیر ترا *
 شمع مشیخ غلام حسین بلگرامی جوان خوش طبیعت بود گاهی فکر شعر میکرد و دوست
 در بزم که سودم از مرقعوس گفت بهم
 و ستم رساند آلبها چون صدف بهم
 رنگدای جفا مشکلی ای پریا پس که
 ترجیحی که مرا منزلت شیشه دل
 فانی ملاحسن پیر شانی نیز شاعر خوشگو بود و بهند آمد و در همین جابین جوانی در شانه گرفتار
 با دم اللذات گردید از وی می آید

چو آدمی بهمان نیست دل بهر که بندم
 کس ز صفحه خالی چه انتخاب نماید
 شاد بربنی نک من که شرابش نامست
 گر می صحبت او کرد کجا بهم چکنم

حرف ابجیم

جامی مولانا عبد الرحمن مجلس از اصفهان است و مولدش قریه جام نیش یا امام محمد نیش

شاکر و امام ابو حنیفه کو قتی میرسد و سلسله متوله شد عالمی از کیف کلامش مدح و ستایش و هجاست
 غاشیه اعتقادش بر دوش استاد استاذ این فن و امام که سخن است سلطان حسین و میر علی
 شیراز معتقدان وی بودند تصانیف او در عربی و فارسی مثل شرح کافی و سلسله الذهب بجز لا برآ
 و یوسف زلیخا متداول است گویند مجموع تعداد تالیفاتش به پنجاه و چهار کتاب میرسد شهرت
 اسم و رسم وی از بیان حالش معنی ست نام او درین جریده تبرکات و تینا بر زبان خاتم درویش
 کاشف سرال تاریخ وفات است پیش ازین کلیات وی نزد محرم مطهر موجود بود قدرت الله
 گوپاموی در تلخیص الاثر کار اشعار بسیار بر نام وی نوشته اند این چند بیت حسب ابطه نوشته امی
 جامی آن به که درین مرحله آن پیشه کنی که زمرگ دگران مرگ خود اندیشه کنی
 بنده عشق شدی ترک نسب کن جاسی که درین راه فلان ابن فلان چنین نیست
 جان تن فرسوده را با غم هجران گذشت طاقبت همان نداشت خانه بهمان گذشت
 آه از آن شوخ که بر سر راهی که روم بهر محرومی من از رو و دیگر گذرد و
 برین از جور تو هر چند که بسید او رود چون رخ خوب تو یمنیم همه از یاد رود
 شب دل سوخته آهی ز سرور و کشید صبح بشنید و جان دم نفس سرو کشید
 مرا بگوئی تو خواهم که خانه باشد و برای آمدن آنجا بهانه باشد
 هر چه اسباب کمال است رخ خوب ترا همه برو چه کمال است کمالا ستغنی به
 کسی بوسم بستی پای خم که دست پیما نه کنم در یوزه فیض از بزرگ و خرد میخانه
 دل بآن غمزه خونریز کشد جاسی را صید را چون اجل آید سوی صیاد رود
 مریض عشق بگوئی تو تا غبار نشد ز ضعف تن نتوانست کز زمین خیزد
 جلال الدین اکبر پادشاه بن جالون درگاهش جمع مستعدان هفت اقلیم بود و در الحاد و کفر
 گوی سبقت از اهل جاہلیت بر بود و ترجمه او در منتخب التواریخ بدایونی دیدنی است و عبرت
 مگر قتی طبع نظم هم داشت این ابیات از دست

شب نیمه گو که بر ورق گل قناده ست
 دوشینه بکوی می فروشان
 کان قطره نازیده بلبل قناده ست
 چنانده می بزر خردیم به
 اکنون ز غار سه گرانم
 زرد اوم و در دهر خردیم
 متن بنگ نیخورم می آرید
 من چنگ نیز غم نی آرید
 جهانگیر نورالدین بن کبریا و شاه از غایت شهرت محتاج ترجمه نیست میل بسوی نظم سخن
 دشت این رباعی از و آمده

رباعی

ای آنکه غم زمانه پاکت خورده
 ماندۀ قطره نازی شب نیمه بزمین
 اندوه دل و سوسه لکت خورده
 جا گرم نکرده که خاکت خورده

رباعی

هر کس بصیر خود صفا خواهد داد
 هر جا که شکسته بود دستش گیر
 آینه خویش اجل خواهد داد
 بشنو که همین کاسه صد خواهد داد
 دل بدمکن که عمر نماند بهیچ کس +
 آینه بهر گل نوشتم
 جام می را بر سرچ گذار می باید کشید
 ابر بسیارست می بسیار می باید کشید
 جمالی دهبوی جمال با کمال و زبان خوش مقال دار و دانش شیخ فضل الله با جمال خانست
 و اصلش از قوم کنبه جمالی در عهد سلطان حسین میرزا بجز اسان رفت و جامی و دو کوفی و اکا بر
 دیگر را دریافت و به بند اجعت نمود و بزیارت حرمین شریفین سعادت اندوخت و در ۹۳۲
 متوجه ملک بقا گشت قصاید و بهتر از غزل و مثنوی ست و دعوت گفته
 موسی زهوش رفت نیک پر تو صفات
 تو عین ذات می نگری در تپش
 زمین سخن را چنین ملی میکند

یاد لب تو در دل نگین بود مرا *
 آن جفا کار دل آزار جگر طوار جهان
 میگویم فکری که آن زلف در آید بست
 زلف نگار و تو بیا و سر رقیب
 هر کس که بیند آن لب مانند قند او
 گوشت زنده میشود و اندر نماز دل
 بگفتش که بهشتی رحم کن نه چنان
 عشق را طبعی لسانی ست که صد ساله سخن
 چون غنچه کند پیش دهان تو تبسم
 جرات میر محمد باشم مخاطب موسوی خان بن میر محمد شفیع در کتاب میر الامیر اسیر حسین علیخان
 اسیر شد شافت و صحبت اصحاب کمال مثل میرزا بیدل و میر عبد الجلیل بلگرامی دریافت از سرکار
 آصفیاه منصب دو هزار و پنجاهی و خدمت دارالانشاء سر فزاری داشت بعد بخطاب میرالدوله
 و منصب چار هزار سی بلند گردید میرزا داود او را دریافته و با هم مجالس ستونی اتفاق افتاده نسیم
 بخشش گره کشای غنچه و لهاست و گلریزی حرفش رنگ افروز چهره مدعایین چند بیت از و بواش
 فرا گرفته شد

نایاب

پاس دل که میتوانی داشت سلطان میشوی
 این نگین را اگر بدست آری سلیمان میشوی
 نه بهر آنکه منزل و در و پالانگست می نالم
 دلم را چون جرس جایی تپش تلکست می نالم
 در دیده ام خیال رخ خوب یار مانند
 این نقش بر جبهه السیل و نهار مانند
 غایب از هر دو جهان بنده احسان تو ام
 سرو آزادوم و پابند گلستان تو ام
 بسلم کردی و پری می چشم آزرده مشوه
 میگویم رقص که در ذیل شهیدان تو ام
 بی بهار خلق شهرت با هنر و ساز نیست
 حکمت گل بی شگفتی قابل پرواز نیست

منتهائی کار عشق از بدایت روشن است
 شد صرف سوز عشق بیانی که یانستم
 منظور از نظاره حسنت شهادت است
 راز جانان نیز معشوق است باید پاش داشت
 ناتوانی همنان بوی گل دارد مرا
 از جلوه ات آبا و شود کشور و لاس
 لذت همه در مناسبت است
 هوس زخم بهتاب تجلی دارم
 توان خدنگ نگاه بسوی ما افکند
 آمد اندیشه دنیا بطلبگاری دل
 بنحاک سیکه زندان است محترم اند
 تا دستند از پی روزی بیگدگر
 جدائی میرسد علی تریز عده صوران
 زیارت بیت اندگشته این مطلع از دست
 حسن بیکریت عشق بیابان او
 سر زدن ناکسان خار بغیلان او
 جنونی قند هاری شیفه شاید گزشتی بعراق عمر رفته و معاودت بوطن کرده پایی سفر
 شکسته این یک شعر از دست
 حلقه زمامم و بهنگامه شیون صد بار
 بد زبمی که در وانجن آرائی نیست
 جانی مقلد نغاری جسم جان سخن سرانی است و اسامی پیرانی از ولایت خود بستاند
 و وطن گزین نغمه سخن چنین سراید
 چون گرد باد جالی سرگز گذر نکردم
 کز دست فرقت تو خاکی بسز نکردم

۱۰۸
 ۱۰۸
 ۱۰۸
 ۱۰۸

جعفری مایه و الفکار خان نام دارد شاعر خوشگوشتی است این ابیات از وی است
 دل رفته و جانم در فنا و کس باز است
 اینها همه از شومی الطهارت زیارت
 کرد دل بی تکلم پیش تو پرده در شود
 شکوه بی نهایتم باعث درد شود
 غمزه دوباره باید و طاقت بی نهایتی
 تا دل دور مانده را کیش غم سحر شود
 حرف دشمن مشو تیغ کش دوست کش
 ظلم از حد میراموز که فردای هست
 چاکری شیرازی بدلالی مشغول بود شعر بسیار دارد گاهی ابیات عالی از طبعش سر میزد
 هر تیر کزان شمع بود در دل چاکم
 سروی شود و سایه کند بر سر خاکم
 تومی بینی سر عید و من ابروی تومی بنیم
 بلال عید را ایامه در روی تومی بنیم
 جسمی همدانی دیوانش قریب نئی هزار بیت بنظر رسیده از دست است
 بگریه زادم و با گریه از جهان رفتم
 درین دیار چنان کا دم چنان رفتم
 مرا گذاشته زمینان مناز بر سر غیر
 اگر مراد تو جان مست نیم جانی هست
 چاوید زنده اند شهیدان غمزه ات
 تیغ تو جای عیسی مریم گرفته است
 قمر دستم نیستی لاف محبت مزین
 منصب بطنیستی رخت بد را مکش
 کوشش تدبیر مانع تقدیر نیست
 چون شدنی میشود ز محبت بجای کش
 جعفر شهدی و عمده شاه عباس باصفهان تحصیل بسیاری کرده از افاضل دوران گردید مرد
 صاحب سخن بود و با میرزا محمد وزیر بصری بر دوازدهی است آید
 من از وصال هیچ ندیدم بغیر رشک
 بیوده هجر و جد و انتقام شد
 اگر بروز قیامت کشید وصل چه شد
 وصال یار باین تظلمی از دست
 عجب نبود اگر عاشق ز چشم یار می افتد
 طبیب مهربان از دیده بیمار می افتد
 دلگرا تر حم آشنایان و عجب نبود
 بهم بیگانگان را گاه گاهی کار می افتد
 چون من کسی بدوری جانان نزیست
 با مرگ خویش دست دگر بیان نزیست

جعفری

جانی

جانی

جانی

مغز و صفا مغز خوشتر باشد از مغز دهم
خو کرده وصال از خیر این غزلت است
سوزند و تراز عادت دفع شود و من
این شعله مگر با دوت خوبی تو گرفته است
جای حق ابو الفتح از ابراهیم میرزا بن بهرام بن شاه اسماعیل صفوی در مرزید پوشنده می و طعانت
و بیاسیت نظم و نثر گویا ناز و زگار بود هیچ علی و منبری و صنعتی نبود که وی را در آن مهارتی
تمام نباشد شعرا در لطافت و چنگی بمرتبه کمال رسانیده دیوانش از هزار بیت افزون است
در عهد اسماعیل میرزا در او احترامات عاشقانه و تهنیتها و تکریمها و تادیبها می آید

ای ترا غمزه بخور نیز نهانی مشتاق
دل بوصل تو بعد دل نگرانی مشتاق
مرغ عشق و دوا می بغیر صبر نباشد
ولی کشنده ترا زور و بود در پاش
آن حسن دل را بیست که بنگام دیدنش
بیدرت و پاشود دل بی اختیار چشم
بعد از هزار شب که بوصلش رسیده
جایی غایت است از و بر مدار چشم
در کنج چتر تاک هر شب ز آتش دل
بریا و عارض تو سوزم چو شمع محفل
دور از نهال قدش هر شب چو ناله امیدان
از غصه دست بر سر زگره پای در گل
حاجی رود و کعبه جایی بگوئی جانان
هر کس کند ز جایی مقصود خویش حاصل
تا آنکه دولت بدشمنی تیغ افراخت
دل دامن دوستیت از کف گذشت
این دوستی و گر که هر دشمن را
از بهر دل تو دوست می باید داشت
شدیدم که چشم تو دارد و گزند
همانا که افتاد بر در و مندی +
گفتی که چرا جایی مسکین شده خاموش
ز و پرس که شاید دشمنی داشته باشد
جناب خلیف شاه قلیخان اصلش از اگر احوالی بغا دوست و رهند و ستان آمده شهرت
بشجاعت یافت طبع خوشی داشته از وی می آید

من آن نیم که بقصد هم نشانه خویش
که ساندوش ز پای مدعا بهانه خویش
چندوی اصلش از ابراهیم میرزا بن بهرام بن شاه اسماعیل صفوی در مرزید پوشنده می و طعانت
و بیاسیت نظم و نثر گویا ناز و زگار بود هیچ علی و منبری و صنعتی نبود که وی را در آن مهارتی
تمام نباشد شعرا در لطافت و چنگی بمرتبه کمال رسانیده دیوانش از هزار بیت افزون است
در عهد اسماعیل میرزا در او احترامات عاشقانه و تهنیتها و تکریمها و تادیبها می آید

از دست

عاشق و بدنام اگر گشتم دلم باری خوش است
عاشقی بدنامی دارد ولی کاری خوش است
جعفر بیگ از اکابر و یاق بیکدی برادر مومن خان وزیر اعلی بود جد مادری لطف علی

آز دست از دست

هر شکاف خرابه دهنی است که بمحوره جهان خند و

جدائی از مردم ساده ست در آنشکده این ابیات بر نام او نوشته

گیرم که تو به از منی گلگون کند کس با آن دولعل تو به شکن چون کند کس
چپیش شمع گر پر دانه سوز نیست دشواریش چه پاک از سوزن او را که بر بالین بودارش
جعفر میرزا آصف خان خلیف میرزا بیج الزمان قزوینی است در زمان اکبر پادشاه هند رسید
مور و عنایات فراوان گشت و در او آخر عمرش بدرجه علیای وزارت ترقی گرفت و در زمان
جنگگیر پادشاه بهیم دکن امور گردیده همانجا در آنکه رخت بدار البقا کشید از دست

جعفره کوئی یار و است مشکل که دگر زبانشیند

بگای همه احوال نهان می داند چشم بدور ز چشمی که زبان میداند
آناه گشته ام دگر به شب نظاره را پیوند کرده ام جگر پاره پاره را
بترسانه تیر آمو من که چون شد گرم تابید دل دیوانه من دوست از دشمن نمیداند
ز بدگمانی او یافتم که عاشق را ز جور تا نکشد ترک آستان نکشد
بابا دص بابوی کسی هست که یعقوب چشمی که ندارد بیرون قافله دارد
بیلی وقت سحر گشت هم آواز بمن ناله کرد که نکذاشت مرا از بمن
جو و شت غلام حسین بن محمد یار خان از مردم مدرست جودت طبع و ذکا و ذهن و شست

در گذشت از دست

بسکه از تازک مزاجی بیدماغ کرده اند می برد از خویش صبح چین پیشانی مرا

عاشق

جدائی

جعفر

جو و شت

از پی دران شدنت کشتن از طلب
هر نفس مندن آتشی از آتش خود دم
ناله ام فاخته سرو قبا پوشش کے
داغ دل آینه حسرت آغوش کے
مال مالی اثر و رسم به لہما کستہ
چہ رسد آہ بفریاد گسے گوش کے
جو دت از شوخی تقریر خجالت دارم
نکتہ یافتہ ام از آب خاموش کے
جو دت میرزا محمد ایوب بدخشان بعد کسب حقیقات و در بیان شباب بہمت و کن شافیتہ و
در ملک منصبداران عالمگیر بادشاہ داخل گردیدہ در سالہ نہای ارجی شنیدہ تا غرض طبعیت
پاکیز و رویت بودہ ازوت سے

بود عداوت تن پروران ز طول امل
ثبات ہستی شان پای بندین تارست
ز رجعت بشیر باشد صلابت خاکساری
زبالا سوی پستی ہر کہ می بیند ہراس آید
جامع خواجہ مسعود کشمیری شاگرد و شاہی قبول ست منہ
سخن سازی ہنسانست عمری باید و جہد
چو شد موم سفید اشعار رنگینہ میاضی شد

حرف اکابر

حسن غزنوی حسن الاخلاق و خیر النفس و آفاق بود مسامح روحانیان را با ملای ناظمہ فی
و وعظا و را انگیز میگفت قصیدہ اختیار را و شہورست کہ سخن سنجان بسیار جواب آن پر و اختہ را
و تازان حال سلسلہ جواب بر پاست اولہ

و اند جهان کہ قرت عین سیمبرم
شالیتم میوہ دل زہرا و حیدرم
و فاش در شہ بودہ دیوانش مدیرست امدل بخت انتخاب نگرانید این دو تہ رباعی از وی
نوشته شد رباعی

ہر شب کہ رخ سپر گلشن گردد
عالم تاریک چون دل بن گردد
صد آہ بر آورم ز آیینہ دل
کامینہ دل ز آہ روشن گردد

رباعی

در خدمت کس گزند چو نیت نغم
 شاید که زین روی نگر و اند هم
 چون من سرخو ندایم از بیخبری
 پای دگری چه گیرم از بهر درم
 گفتم رسد گبوش تو پسندم چو گوشتوار
 آری رسیده ست ولی طلقه درست
 حسن و بهلوی معاصر امیر خسروست گویا هر دو در خنوری توانان اند و صدایق آن هذان
 لسا حوان در کارم اخلاق و استقامت عقل و روش صوفیه و تجربه و تفرید و خوش گذراندن
 بی اسباب دنیاوی مثل او کتر دیده و شنیده شد مرید شیخ نظام الدین اولیاست در شش فاش
 اتفاق افتاد قبرش در دولت آباد کن است چند شعر از وی در اینجا صورت ارتسام می پذیرد
 کار که بود با تو مرا بیشتر ز رفت
 سرفرفت در هوای تو این دور و سرفرفت
 مرا از زلفت او موسی بسندست
 فضولی میکنم بوی بسندست
 چه لشکر میکشی بر قلب عشاق
 صف مغلوب را هوای بسندست
 گشتم ز فرق تا بقدم حلقه چون رکاب
 آن شمسوارین قدم از من برینج داشت
 ز سوار و نماز سر کوئی تو زاهدان
 بر سر سجوی با ده بجائے عامها
 تو آفتابی من صبح میدوان و انست
 که بی تو من توانم نفس بر آوردن
 از خویش برون روز در دوست درون
 تا گم نشوی گم شده خویش نیاست
 نیست چو رویت بگلستان دگر
 روی دگر باشد دبستان دگر
 یار چه سخت ست دل کافرت
 سخت دگر باشد و سندان دگر
 از قف عشقت بگرم پنجه شد
 پنجه دگر باشد و بریان دگر
 غمزه خوخنوار تو خونم بر سخت
 غمزه دگر باشد و پیکان دگر
 گفت اگر عاشق مائی بمیسر
 عشق دگر باشد و قربان دگر
 چشم حسن بین دور و موج خون
 موج دگر باشد و طوفان دگر
 من بودم و کنی و سرودی
 غم را که نشان داد بهار که خب کرد

مشکل سروکاریست که بروعه مشتوق
 حسن دعای تو گر ستیاب نیست مرغ
 صابر توان بود و توقعاً نتوان کرد
 ترا زبان دگر و دل دگر دعا چکند
 یکسر بودت سفید نشد
 گرچه موسی بن سیاه نماند
 ای حسن تو به انگلی کردی
 که ترا طاقت گناه نماند

حافظ شیرازی از خواص سکاریست و بر حال هند ویش بخشیده سمرقند و بخارا در سری
 از میخانه عرفان کشاده و صلاهی اورکاسا و ناولما داده و محمد سلطان محمود شاه بهمنی غیب
 سفر کن شد و تا هر فرسیده برگشت شاه ماجرا دریافته هزار تنگه طلار را مستحقه هند خرید برای
 خواجہ بشیر از فرستاد و چون غزل وی

شکر شکن شوند همه طوطیان هست
 زین قند پارسی که به بگلاله میسود
 سلطان غیاث الدین والی بگلاله رسید خدمت شایسته تقدیم رسانید و شمشیر از بھاک
 مصلی مدفون شد و خلف خواجہ شاه نعمان بهند آمد و در بر بانپور وفات یافت قبرش نزدیک
 قلعه آسیرست اشعار خواجہ وردمنجا تایان و زمره خراباتیان است و تمام دیوانش گویا نقطه
 انتخاب است حاجت چیدن ندارد و تمنا این چند بیت حواله زبان می شود

الایا ایسا الساقی اورکاسا و ناولما
 شب تاریک و بیم موج و گرداب چنین ماکل
 که عشق آسان نمود اول ولی افتاد مشکلها
 کجا نیست حال ماسکساران ساحلها
 مراد منزل جانان چه امن عیش چون بزم
 آسایش و گوشتی تفسیر این و حرمت
 در کوئی نیکنامی مارا گذر ندادند
 تا در پیاله عکس رخ یار دیده ایم
 هرگز نمیرد آنکه دلش زنده شد بلبش
 چه نسبت است برندی صلاح و تقوی را
 اگر تو نمی پسندی تغییر کن قضا را
 ای بخیر لذت شرب مدام ما
 ثبت است بر جرید و عالم دوام ما
 سماع و عطا کجا نغمه ز باب کعب

دلم ز صومعه بگرفت و خرقه کساکوس
 ز روی دوست دل شمنان چه دریابد
 ز عشق ناتمام با جمال یارستغنیست
 بدم گفتمی و خرسندم عفاک الله لک و گفتمی
 تا از درون پرده ز زندان دست پرس
 عفاک شکار کس نشود دام باز چین +
 ترسم آن قوم که بر درویشان میخندند
 ملک آزادی و کوچ قناعت گنجیست
 بحسن خلق توان کرد میدان اهل نظر
 ندانم از چه سبب رنگ آشنائی نیست
 جزین قدر توان گفت در جمال تو معیب
 در دلم و دیم و خبر میداد از سوز درون
 بستر گریه عالم بزم بخروشند
 گمان مبر که بدو رتو عاشقان مستند
 بر طمع زلفت از گذر آتش دل و دوش
 ای دوست بپسیدن حافظ قدمی نه
 باغ مرا چه حاجت سرو و صنوبرست
 از آستان پیر میان سرچراگم
 یک قصه بیش نیست غم عشق داین عجب
 فراقیست ز آب خضر که ظلمات جای دوست
 در راه عشق هر لحظه قریب و بعد نیست

کجاست ویرمغان و شراب ناب کجاست
 چراغ مرده کجاست شمع آفتاب کجاست
 آب و رنگ و خال و خط چه حاجت روی بیاب
 جواب تلخ نمی زبید لب لعل شکر خارا
 کین حال نیست صوفی عالی مقام را
 کاینجا همیشه باد بدست ست دام را
 در سر کار خرابات کنند ایمان را
 که بشمشیر میسیر نشود سلطان را +
 ببت دام بگیرد مرغ دانا را +
 سخی قدان سیچشم ماه سیار را
 که خال محروفا نیست روی زیبارا
 و این خشک لب تشنه چشم تیر ما
 نتوان برده هوای تو بردن از سر ما
 خبر نداری ز احوال زاهدان خراب
 آن دو دو که از سوز جگر بر سر رفت
 زان پیش که گویند که از دار فراق رفت
 شمشاد سایه پرورین از که کمترست
 دولت درین سراو کتایش درین دست
 از هر کسی که می شنوم ناکه رست +
 تا آب ناکه منبعش الله اکبرست
 می بینمت عیان و دعا میفرستمت

در روی خود تفرج صنع خدا بکن
 خوغم به یزید و غم هجران خلاص کن
 عافط شراب و شاد و زندی نه و طاعت
 ملا متمم بخوابی مکن که مرشد عشق
 سرشک من که ز طوفان نوح دست ببرد
 معنی آب زندگی و روضه ارم
 پیوند عمر بسته بموئیت هوشدار
 سهو و خطای بنده چو گیرند اعتبار
 زاهد شراب کوثر و حافظ پایله خواست
 ناکشوده گل نقاب آهنگ رحلت ساز کرد
 از زبان سوسن این آواز اماند بگوش
 خواب این ز گرسنتان تو بی چیزی نیست
 دوش با دامن کویت بگهستان بگذشت
 دانی که چنگ و عود چه تقریر میکنند
 گویند مفر عشق مگوئید و مست شوید
 می خور که شیخ حافظ و مفتی و محاسب
 دوش و دیدم که ملائک و بریخانه زدند
 بالبدخون پندار زره چون زویم
 جنگ هفتاد و دو ملت همه را عذر بند
 این مشور عشوه دنیا که این مجوز
 گریه آبی رخ سونگهان باز آورد

آینه خدای نامیفرست
 مست پذیر غم و خنجر گذارست
 فی اهلک سبکی و نرف و میگذا رست
 حوالتم مخوابات کرد روز نخست
 ز لوح سینه یارست نقش مهر توشت
 جز حرف جو بار و می خوشگوارست
 غمخوار خویش باش غم روزگار حسیست
 معنی عقود حسیست پروردگار حسیست
 تا درسیانه خواسته کردگار حسیست
 ناله کن ببل که گلبانگ لاله کاران خوشست
 کاندین دیر کن کار بسکایان خوشست
 تاب این زلف پریشان تو بی چیزی نیست
 اگل این چاک گریبان تو بی چیزی نیست
 پنهان خورید باده که تکفیر میکنند
 مشکل حکایتی ست که تقریر میکنند
 چون نیک بگری همه ترو میکنند
 گل آدم بپشتند و بر پیمان زدند
 چون ره آدم فلکی بسکی دانه زدند
 چون ندیدند حقیقت روا فسانه زدند
 مکاره می نشیند و محبت اله میرود
 ناله فریاد رس عاشق مسکین آمد

یا وفا یا خبر وصل تو یا مرگ رقیب
 علام تر گسست تو تا جدار آید
 بیا بیکده و چپسره ارغوانی کن
 حسن بی پایان او چند آنکه عاشق میکشد
 دمان یار که در مان دور حافظ داشت
 شرب لعل کش و روی به جبین بین
 بنیر و لعل مر قح کستند با دارند
 بحر من و وجهان سرفرونی آرند
 اسیر عشق شدن چاره خلاص من است
 غبار خاطر حافظ بهر و صیقل عشق
 زان پیشتر که عالم فانی شود خراب
 با بخت خویش و خوی ترا از موده ایم
 ای پیر خائفه بخرایات شود
 به پیر بیکده گفتم که چیست راه نجات
 عنان بیکده خوابیم یافت زین مجلس
 بنگار بر صفت زدن نظری بهتر ازین
 با هم گفت که جز غم چه هنر دارد عشق
 گر بگویم که قند گیر لب ساغر بوس
 با ده خور غم خور و پند مستد مشنو
 تطبیع تر ز روی تو صورت نیست هیچ
 خوشش فرش بود یا و گدائی خوابان

بازی چرخ ازین کید و سیه کاری بکنند
 خراب با ده لعل تو بهوشیار آید
 مرد و بجومه کا بنجاسیاه کار آید
 زمره دیگر بعشق از منیب سر بر بکنند
 فغان که وقت مرگ است چه تنگ حوصله بود
 خلاف ذنب آمان حال ایسان بین
 دراز دستی این کوته آستینان بین
 دماغ کبر گردان خوشه چینان بین
 ضمیر عاقبت انبیش پیش بینان بین
 صفای نیت پاکان و پاکدینان بین
 مار از جام با ده گلگون خراب کن
 باوشنهان قبح کش و بااعتاب کن
 غسلی بر آفتاب بهفتاد سال کن
 بخواست جام می و گداز با ده نوشیدن
 که و عطشی عطلان واجب ست نشین
 بر در بیکده میکن گذری بهتر ازین
 گفتم ای خوابه عاقل مهنری بهتر ازین
 بشنوی جان که نگوید و گری بهتر ازین
 اعتبار سخن جام چه خواهد بود
 طغرالویس ابروی مشکین مثال تو
 کاین عیش نیست در غرور و ناله خسروی

و دهقان سال خورده چه خوش گفت با پسر
 و دیار زیرک و از باد که من و دوستی
 من این مقام بدینا و آخرت نه هم
 بیا که رونق این کارخانه کم نشود
 بگوشه بشین سرخوش و تماشا کن
 آبی صبح و شکر خواب بمقدم تا چینه
 بیوی زلفت و رخت می روند و می آیند
 نه بجز وصل تو در حیرت چو چاره کنم
 هزار جان گرامی بسخت زین غیرت
 این صد نیم چه خوش آمد که سحر که میگفت
 گر مسلمانی همین ست که حافظ دارد
 حیاتی بخاری از هر گدای قتلصان که از توران و هرات و خجند بوده اند اشعرت و یواثر

تیم چار هزار بیت بنظر رسیده از دست

ای تیر غمت را دل عشاق نشاند
 هر کس بزبانی صفت حمد تو گوید
 حاجی بر کعبه من طالب ویدار
 گیسو برید و شد فزون مهرش من گمراه
 خاک رهت افکند اگر با خون بیامیزد و منج
 هنوزم دست بر سر باشد از شوق بی لعلت
 خلقی تو مشغول و تو غائب زمیانه
 عاشق بسرو عینم و طرب بترانه
 او خانه نمی جوید و من صاحب خانه
 گم کرده راه و اندلی قد بر شپا کوتاه را
 گویم بچشم خویشین تا پاک سازد راه را
 اگر بعد از اجل و ران ز خاک من بپوسازد

حسابی میرزا سلیمان از مستندان اصفهان و از باب کمال و عرفان بوده خاصه در فن
 و سبقتی که نادرالدهر بوده شعر در نهایت خوبی میگفت و در دیگر فنون هم دشت اما

نکته

نکته

بکمال سیج فن چنانکه باید پنداخته طرف او را دکان پس کوچ میگفتند خود را بقبر زمین رسانید
 و روزگار خود را بعشق گلرخان می گذرانید و دلانش قریب چهار هزار بیت بظرف سیداد است
 زین بزم برون رفت و کوفت حسابی
 از احوال دل سپرس ولی در میان نبود
 شهای هجر را گدازندیم و زنده ایم
 ز قریب و عده اشب نزد خیم چشم بریم
 حسابی یار می آید بآیینی که سیدان
 بر من شبنمی نگذرد و ز جوم رشک
 این امتیاز از دیگران بس که وقت خشم
 بیابیت ای دل هر بهر سنگ بود
 تن ای بدم دل شمشیر غریب خورده و دام
 شب او بوده است و غیر صحبت می خلوت خاک
 اگر دیر از برش بر خاتم معذور داریم
 حسابی رفت و با خود زبان چسرت که او گوشت
 بخانه اش و دم و این کنه بهانه خویش
 حسین صراف اصفهانی تحک طلای تازه بیانی ست عیار سخن چنین میگردد
 قاتلی خون مرار بخت که در روز جزا
 آلوده گردی ز پی صید که گشتی چه
 غرق عرقی اند دل گرم که گذشتی
 حاصلی تبریزی ز در می ساخت و شعر خوب میگفت این مطلع و شعر زیاده است
 سوسن با تم زده لاله خونین کنن +
 حافط حافظ علی شاعر خوشگو معنی جوست این رباعی از وی می آید

چنین

حافظ

حافظ

رباعی

هنگام سحر که ز گس و لاله شکفت
مرغ سحری بناله و آه بگفت
می نوش که بی نشه بسی خواهی بود
بر نیز که در خاک بسی خواهی خفت
حضور می فتی عزیز اندام دار و از استادان سخن و مورخان کهن بود و بیشتر حضور می
شاه طهماسب صفوی بهر و منند گردیده و در او اخر تنه در نجف برود و او انش قریب بسته هزار
بیت دیده شد این ابیات از وی است ۵

بر او عشق تیان مشام بینوای ما
دل شکسته بود کاسه گدای ما
بی یار زنده بود و غیرت نمیگذارد
هر دم که دل نهادن حسرت نمیگذارد
چو شب در فکر آن لبهای میگون افکنم خود را
ز حسرت آنقدر گریم که در خون افکنم خود را
باز تو در خواب دلم عرض مشتاقی کرد
در گلو گریه کرد بود چو بیدار شدم
حضور می میرود با چشم گریان از کبرویت
بغیر از نا امید می حسرت بسیار هم دارد
نفس ای که دور دارد دل امیدوار من
تحکمت نیست می از درد و انتظار من
سیر حضور می و فراق خون چکان بینید
با سید یک شایه غیر هم رفیق در مجلس
بهرم آنکه فردم ز ذوق روز وصال
پس از عمری که در بزم شایسته زود برخیزم
فراق انچه بمن میکند سزای من است
حیرتی تو بی حیرت افزای دیده و روان است و مهر بر لب گذار زبان آوران و بدلتیج حاضر
هزال سحر که آراء بود شعر بسیار در کمال روانی دارد و بعضی گفته اند از کاشان است و ز بعضی
از ما و از انصاری و شایع و شایع حزن گفته است حق تعالی و در تشیع نهایتی ندشت شب روز
در تیج با و بود و تا آنکه در گذشت از وی می آید ۵

پرسید کسی بنیو ز من قصه یعقوب
گفتم پدری بود فراق پسری داشت
دشاک رفتم و انچه بود در دل من
بغیر حسرت آن خاک استانه نماند

تقریری

تقریری

مسیان خلق ستم برین آشکار کن
 چه سر نوشت مرا کاک کردگار نوشت
 کل به حرف همان به که نیندازد گوش
 نظر کن سوی من در میان خلق مباد
 مانند در زلف تو دل وای بران صید کرد
 چه شبهای دراز به جبر دیدم
 چاره ساله می گرگفت افتد عمریست
 جز من که رند و عاشق از سر گذشته ام
 محنت روز قیامت که عذاب است الیم
 حیرتی ناله در و دل خود چندان کرد
 حرفی اصدمانی نشود و نماند
 در شهید یافته حرف موزون میگفت و لالی آبدار می سنت و در جز
 و قافیه و خط و انشا و دستگاه داشت گیلانیان بنا بر طعن در مذہب زیدی زبان او را قطع کردند
 با وجود آن چون قلم طلاق لسانش همچنان بجال بود و رشده رشده فوت کرد زبان آوردی
 این مقطع اللسان باید دید

بهر طرف ز تو آزرده بفریاد است
 آید ستم میکنی از عشق رخسارش بدین
 ووشینه که رفتی ز برم یار که بودی
 یار برافزاشته قامت رسید
 میرسد آن شوخ شهیدان عشق
 نشسته بر سرم که هر دم خاطر شود شادش
 هزار دوازده دست تو این چه بیدوست
 ایکه میگوئی مرد و از راه ز قمارش بدین
 می با که زوی شمع شب تار که بودی
 فتنه آری باب سلامت رسید
 مژده شمار که قیامت رسید
 اجل نشاء تا یار از سر من شاد بخیزد
 حیدری تبریزی شاعر خوب و مانع جائزه روبرو است شرف زیارت حسین شریفین

در یافت و دو یا سه پند کرده بود لایت خود برگشت مع اکبر پادشاه و امرای اکبری کرده
و صلحا گرفته شیخ عبدالقادر بدایونی گوید و یوانش ششصد چارده هزار بیت بنظر آمده اما قاش
نیک دران بغایت اندک دیده شد ساغر کوثر سخن چستین میگردد اند **س**

چو ریزم اشکنا ز دل و درد کوه میخیزد
بلی چون آب بر آتش بریزد و دو میخیزد
منم که تیر جفا تر از نشان شده ام
جدا از ان سگ گوشت استخوان شده ام
در آتش است ز عشقت تن بلاکش من
باب تیغ تو خواهم نشیند آتش من
گر چه مرا بد شمنی گفت کس **س**
من مرثیه اش بدوستی خواهم گفت

سیان حیدری و وحشی یزدی حجاجات رکبکه بوقوع آمد چه او را به سبب سرایه جمعی که از هند
پس برسانده رفته بود بر وحشی عزیمت می دادند حال آنکه حیدری در او اهل تاج و تازی میگرد
حیدری در اشعار خود مذمت هند کرده میرزا داورین مقام سیفر مایه اهل ولایت ایران و
توران قاطبه با آنکه بپند آمده از حالت گدایی بمرتبه امیری میسند و از کبک قلندری برآمده
به دولت سکندری فارس میشوند پاس حقوق اصلا بنحاطر نمیگذارند و زبان خود را کمره نکند زبون
الوان هند خور و با انواع مذمت می آلایند اگر بپند مطابق اعتقاد ایشان است چرا از خود
بی طلب کسی تصدیق میکنند و خود را بشیوه حق ناشناسی و عیب جوئی انگشت نامیسانند طرفه
آنکه ولایتیان هم پندی الاصل اند زیرا که آدم از بهشت در هند نازل شده چنانکه از اخبار و
آثار صحیح ثابت گردیده چون اولاد او بعد کثرت رسیده اند بهند منتشر شده رفته رفته اقا ایچم سله یا
آباد ساقند پس وطن اصحی سبع بنی آدم هند است انتی

حسینی میرزا سلطان حسین مالک ملک عانی است و ناظم کشور شیواییانی جماعه عظیم را از علما
و شعر امثل جامی مع تربیت کرده خود جسم طبع نظم داشت این مطلع از و است **س**
از غم شقت مرانی تن نه جانی مانده است
این خیالی گشته و آن یک گمانی مانده است
حسن قندماری شاعر صوری و قصو پرخن چنین میکشد **س**

۱۲۳

۱۲۴

ما

ما

چون نالکم کورین سینه دل از تنی هست
راحتی میجست و مان خانه که بیمار می هست
حسینی مشهدی خندان بلند و سنگاه بود و نوکر شاه جهان پادشاه آیین مطلع از دست
هیچ دل نیست که سر گرم دل فروزی نیست
رنگ خاکستری فاخته بی سوزنی نیست
حرفی تخی الدین محمد اصفهانی شمع شبستان روشن بیانیست و انجمن افروز کاشانه سخن آینی
از ولایت خود بعد ابر پادشاه بگلگشت گلزمین هند خراسان و اصفهان و بخت لاهور حرف
فنا از صفوه عالم برخواند از وی می آید

ز گرمی بگرم دوش چشم ترمی سوخت
چراغ دیده بر او تو تا سحر می سوخت
نماند روغن با دام چشم میسیدم
که پارو دل و پر کالاجگر میسوخت
حرفی ساده دل امروز و گرجون هر روز
لبخندای دروغ تو تسلی شد و رفت
گره دل گروم و بینم که درو جائی هست
غم معاذ الله اگر نیست تمنائی هست
در چمن بود و لیخا و بحسرت میگفت
یادزدان که دروا انجمن آرائی هست
نماندیم ز تو اما محبت چه کنم
که میان من و او رسم تقاضائی هست
مدعی حاضر و این روز جزایان ای دل
میتوانی کسی گفت که دعوائی هست
آسوده ز درو دل فرسوده نگشتم
تا خود نگر فتم بغم آسوده نگشتم
این پاکدلی بین که ز هجران تو صد بار
در خون جگر گشتم و آلوده نگشتم
به زمین گممه دار که دل بر سر تاز است
کنجشک مرا رستم پیاده از در است
بهیست یکدم که ز سرحد شهیدان خراق
بسر کوئی تو صد قافله جان رسد
دوش در بنیم تو آزرده و ناشاد که بود
من نبودم بدت ناوک بید او که بود
و آری سا دل و جیمای حزنی خنده می آید
که عاشق گشت و چشم رحمت از یار آید
حجت میرزا مهدی مشهدی و خنور نامی و صاحب دیوان گرامی است میگوید
دو لای بهتر از این نیست که از پهلوی او
غیر همچون گره از بند قبا بخیرند

ما

حیاتی گیلانی نفس روح پرورش مہدیات ست و نواہی استوار آورش منفع ذات با موزون
 کا شان جادہ مشاعرہ می پیو و وقتی در گیلان میلی شاعر در حالت مستی شمشیری بر دست ریش
 زد چون آن حرکت مستانہ بود با وجود قدرت از قصاص و گزندشت و انتقام گرفت و از انجا
 بکاشان رفته بارالنعیم بندر آورد و نزد اکبر پادشاہ اعتباری بہم رسانیدہ سرمایہ جمعیت اندوخت
 و در پایان عمر دامن دولت خانخانان گرفت شیخ معروف بکری در ذریعہ انجوائین گفتہ خانخانان
 ملا حیاتی را در خزانہ بردہ ہر قدر اشرافی توانست برداشت و فاقش و ہشتاد واقع شد آپ حیات
 سخن از ظلمات دوات پنہن می یزداد

بہر سخن کہ کنی خویش را نگہبان باش	ز گفتنی کہ دلی نشکند پشیمان باش
چہ بال مرغ کہ گزخل روزگار این ست	ز مور ہم قدمی و ام کن گریزان باش
تا کی بغیر بار و بین سیران بود	با دوست این چنین و بدشن چنان بود
ای دل اگر ندید بسویت مرغ ازو	شاید کہ یار در صد دستخان بود
چو سہ رقیب خندان کشد مہ طہیدن دل	کہ مہاویدہ باش لفظ عنایت از تو
بعد مردن بتو معلوم شود مرغ حیات	رہرو آن بخط بنالہ کہ بنترل برسد
آید از خاک مزار ہم بعد مردن بوی درد	بسکہ در ہجران او گلہای غم بو کردہ ام
ترا ہرگز گریانی نشد چاک	چہ دامن لذت دیو اسگے را
از بسکہ مرغوز دیم و شد چاک	این سینه ہمہ بدو خن رفت
در میان کافران ہم بودہ ام	یک میان شایستہ ز نار نیست

حیاتی کاشی شاعر شیون ایات ست و سیراب شہر آب حیات در آغاز حال سقائی تخلص کرد
 و نقد ہوش در عشق صراف پسری با ختم ہمراہ اواز کا شان بقزوین رفت در علم قطع کرد و از
 نقطہ یان بو آخر نقطہ را از لوح خاطر شستہ سر خط وین نبوی گشت و بہ کتب آمدہ در
 احمد نگر ہرمی بہ دہا گیر پادشاہ تکمیل بحث فقہ و فتنق نامہ خسرو بوسی اورا بہر سرخ

و سپید بنجید آرزو را در مجمع انفاس در حیاتی گیلانی و حیاتی کاشی غلط افتاده آیین

چند بیت از انفاس شرح پرور حیاتی ست

فغان که بخش جانان بآن مقام رسید	که هر که کرد گنہ از من انتقام کشید
و در دل من درد افزودی و یگونی مثال	آتش در جانم افکندی و یگونی مسوز
خاک کوئی تو ز سیل مژده پر نعم کردیم	تا غباری بتواز رگدز برماند
مینمایم شاد خود را اگر چه می میرم ز جور	تا نیاید رسم در خاطر جف کا مرا
بهر شوخی کونداند دوستی در صلت	خلق را با خود حیاتی از چه دشمن کرده
بی لعل تو گر خون رود از چشم تر من	شادم که نیاید و گری در نظر من
ترسم که شود یار غمین غیر شود شاد	اسی باد کن جانب آن کو خبیر من

رباعی

بر صفحہ آرزو و طمانیان کش	نی وصل طلب محبت بجران کش
خواهی که کس انگشت بجزرت نهد	بنشین و چون لفظ پای در دامن کش

حشر می تبریزی در عباس آباد اصفهان ساکن بود و مبلغی از مسکرات و طیفه داشت چون
منقطع شد رباعی بمیرزا حبیب الله صدر فرستاد و با او بصری بر دسی توان در جائز و طیفه
او عفر گردید رباعی این ست

رباعی

از قطع و طیفه گر انعم شکوه خطاست	آنکس که بد و طیفه رزق خداست
جان شد گرد و روزی در ازق ضامن	دارم گرد و ضامن من پا بر جاست

حالی نام او یادگار است از طائفه چخته بود در سلک ملازمان اکبری نظام داشت

و این ستاور است

نماند آفتد را ز گریه آب در جگر من که مرغ تیر تو منتظر تر تواند کرد و بد

بجای رسته پیرهنستای کاش من بستم
 در ناله ز رعنائی آن گل شده ام باز
 تبخیری عجبی سدر دوازده چاک گریان
 گرز و دول نریز و آب چشم دو نریست
 باین تقریب شاید با تو در یک پیرهن بستم
 گل دیده ام هر روز که بلبل شده ام باز
 بیدار شوای گوشه نشین وقت نماز است
 زانکه دو دو خانه ویران سوئی روزن رفت
 حلوائی ملا صدوق سمرقندی زبده اوزان عالی ترست که دشما بشعرا در آورده شب و بهنداره
 پنج رفت و در شده بولن گشت در شعر سلیقه خوب و فطرت عالی داشت صاحب دیوان هست

آین میت از دست

دل گم شد و نید هم کس نشان از و
 در خنده دست لعل تو دارم گمان از و
 حاتم کاشی از مشاهیر شعرا کاشان است پدرش سمسار بود و او نیز در اوایل همین شغل کتاب
 سیاحت میکرد بسیار سبز چهره و سیاه لون بوده ظرافت او را بهند و میگفتند دیوانش قریب بهشت

بیت بنظر سیه از دست

پیکان ترا آب خور از چشم تراست
 آرایش تیغ تو ز خون جگر تراست
 برگردن خورشید نهد تاج لطافت
 این دست که امر و نظر از کبر تراست
 بنفک گشته خود رخس اگر برا انگیزی
 چو گرد خیزد و چون باد در عیان بدود
 جگر بهای مستی من شب سبونی من
 خندید آنقدر که شکم بر زمین بخسار
 حدیثی اصفهانی علی حزن گفته کم سخن پاکیزه گوست از دست

رباعی

شوخی که ز جوهر چشم مستش
 هر گوشه چون هزار گشته هستش
 ترسم که بجز من نیز داوم ندهند
 هر چند که فریاد کنم از دستش
 دمی آمدی که شمشیر کنان همرو رقیب
 دوستی بسزنا دم دوستی بدیده هم

رباعی

حکمت قبی از شعراء خریطه جواهر میرزا جانان است آذوست
 رم میکند از بسکه ز مثال خود آن شوخ
 از عکس رخسار تا بر رخسار راه دوام است
 حسن بیگ شیدا علی قیسی و دلش بخش خط او نمینا که هزار بیت دیده شد و رفته پیش خانخانان
 عبدالرحیم فوت شد آذوست

بر سر کوئی تو جمعیتا غیارم سوخت
 چه شد آیا فلک آفرقه انداز کجاست
 گره بشاز زلف از قید جان آزاد کن مارا
 علم کن تیغ کین یا خاطر غم شاد کن مارا
 قرار برگ باخوده داده فرستم از سر کویت
 بحسرت مرد و هر جا که بینی یا دکن مارا
 حقی خوانساری عارف داشتند و شاعر محبت بود در شعرا و ستاوست آذوست
 امشب دل را ز هجر تالان دیدم
 جان را با جمل دست و گریبان دیدم
 قربان سرت دی که همراه بودی
 کامشب همه شب خواب پریشان دیدم
 حاذق حکیم حاذق حکیم هم گیلانی واقف فن است و بنص شناس سخن میرزا صاحب گید
 جواب آن غزل حاذق است این صاحب
 بهار دیدم و گل دیدم و خندان دیدم
 مولد حاذق فتح پور سیکری است شاه جهان شاه او را سفارت نزد امام قلیخان والی توران نخست
 نمود و بعد مراجعت بنصب سه هزاری و خدمت عرض مکر را امتیاز بخشید در پایان عمر در گاه گوشت
 انزو و گرفت و وظیفه سالیان او بچهل هزار رسید و شربت فنا چشید و هم خانه را با این دش

جولان سید

ز گردش فلک بر سر محو شده شد فاش
 بیک کلاه دو سر شکل است پوشیدین
 شد دشمن من کمال بسیار
 چون برخ خوب خال بسیار
 مآقد جوانی چه شناسیم کز اول
 تصویر کشان قامت با پیر کشیدند
 بقول من نرسیده است فعل من هرگز
 خوشا کسی که در از دست از زبان دوستش
 نموده فاش به انسان که گوشه نداشتند
 سکوت من سخن نارسیده بر لب را

حبیب اصفهانی و تعلیمات مشهور زمان بود و تالیفات او را با معارف اصحاب شهود

تطبیق می نمود و عباس آباد همدان بجوار رحمت الهی آسودا دوست

در آفرینم زندان تا به بینی عالمی دیگر

بهشتی دیگر و این گیر آدمی دیگر

تسبیح را شکستم و پیمانم

چون منتها که بر جانم

حالتی ترکمان قاسم بیگ نام از شاه سیر قزلباش است در بلده طهران نشو و نمایافته در عهد شاه

طاهسپ در قزوین بلا مشهور شد طبع سلیمی و شعر داشته دیوانش قریب به هزار بیت دیده

آز دوست

فریاد که مکتوب تو مشتاق ترم ساخت

که سر پانزده مژگان تو بیدار نکرد

بی اختیار نام تو ام بر زبان گذشت

جان سید تو آن بجز تو کردن فدا نمود

عاشق نبودم و دلم از خود خیزد داشت

این درد غیر مرگ علاجی و گرد داشت

هرگز گمان صبر بخود اینقدر نداشت

از غیر بهر خاطر او میتوان گذشت

آنجا که از جفای تو بر دوستان گذشت

عمدی که روز محروم و فادریان گذشت

با آنکه کاره آن زنی کاروان گذشت

که بهر کشتن او جسم بهانه می باید

صد در و را بقطره اشکی دو اکنتند

آمد خبر وصل و ز خود بیخبرم ساخت

آه در شهر کی فتنه خوابیده نماند

هر جا حدیث جور و جفای تان گذشت

خطا بر مید و لعل لببت جان فدا نمود

رفت آنکه غصه بر دل تنگم گذر نداشت

نی صبر کرد در ستم عشق و نه سفر

روزی لبش رساند عجب بیتو حالتی

آواره که بهر تو از خانمان گذشت

از دشمنان پیرن که در دوستی روست

صبر از من و وفا تو این بود خود بگو

پی گم شده ز راه روان طریق عشق

غم تو میکشدم بر قریب تمت

آفتادگان چون گویه بدست و خاکستند

در آتشم ز شرم گنه دای بردلم
 ز لطافت نمان او شد مکنون برین شک
 پس از هزار جفا یک دروغ عذر آید
 ز ناختم میکشی تا بر که میخوای نمیمنت
 بقاصد جان ندادم حالتی از مشرود و صلوات
 در عاشقی ز حجب زنا لم که بردلم
 از تو وفا می وعده بنا شد بوس مرا
 حالتی سوخت دل خلق دیگر ناله مکن
 تو کی بوعده وفا کرده ولی چه کند
 قاصد اوقت سخن گفتن بسیار کجاست
 بمن روز جدائی وعده کردی و می رسم
 بعمری یک سخن گریه با من آن نامهربان گوید
 حقیری اگر چه خود را بشیوه صلاح و فروتنی و تواضع حقیری نمود لیکن بر تبه شاعری و بدعتی نظم
 درست عزیز جهان بود و طریق عاشقی را بر استی و درستی می پیو و آه و دست
 ووش و مجلس حدیث آن لایکون گذشت
 تا گرفتارم بدر عشق وقت من خوش است
 کسی که از تو شکرستم بوس نکند
 صب بنگه جانی که او باشد بهر سو میکنم
 توید وصل فرستد زمان زمان و نیاید
 آورم پیش تو هر خط پیام و گران
 با وجود بی وفا نیهای او
 گرو عذاب من بجهنم اکتفا کنند
 که اگر لطفی کند با دیگران از من نمان دارد
 بس است از تو برای امیدواری ما
 و گرنه من که به شتم آشکارم مدینه ان کشتن
 بجرم این زور و نظارم مدینه ان کشتن
 هجران نکرد آنچه امید وصال کرد
 شاد می و عده های وفائی تو بس مرا
 یا چنین کن که کسی نشنود آواز ترا
 بخویش اگر ندید دل قرار آیدنت
 تا کجای همرو یار آمده یار کجاست
 که آنرا برده باشد استاد و حیران زیادت
 نشیند با رقیبان عذر با از بهر آن گوید
 دوستی و درستی می پیو و آه و دست
 من ز خود رستم ندانم که آخر چون گذشت
 وقت آنکس خوش که بنیاد گرفتاری نهاد
 بخویش تن ستمی میکند که کس نکند
 تا بتقریبی نگاه جانپ او میکنم
 که تا بحضرت بسیار زان تظلم و بیرحم
 گویت تا سخن خویش بنام و گران
 سوخت جانم ز آتشهای او

حسن میرزا ابو الحسن از فرمان ست و پادشاهش ملاحظه شد مخدئا و و بهر بیت باشد
اکثر غریبات تخلص ذکر نمیکند این اشعار از دست **س**

خوشم بسنگد لیمای او که در و مرا + دل از رنگ بود طاقت شنیدن نیست
نیخواهم کسی جز من بسیار من سخن گوید اگر چه قاصد من باشد و پیغام من گوید
تا امیدم گر چه دارد گوشش بر فریاد من زانکه میدانم نمیداند که فریاد من است
تو مرا سوزی و من سوزم ازین غم که مباد باد بیرون برد از کوی تو خاکستری من
حیرانی در اصل قیامت و در جهان کتخدا شده چندی در کاشان دل بجوانی داده بود فانی
آنجا حکم با خبرش داده صاحب ثنویات و قصاید است وفاتش در سنه اتفاقی افتاده از دست
دوش آتشی که بر سر کویست بلند بود آتش نبوده آه من مستمند بود

بجز عشق خواهم روز مشورت خود بسته که ترسم غافل از من دامن آن نازنین گیرد
صباح عید گریستن آن نازکبدان بوس ز شادی تا شب آرزو دست خواستین بوس
حشمتی شیرینی بهشید صحبت داشته دیوانی بطرز قدیم دارد یک بیت اواندک با فزه است
موی سر کردم سفید هیچ کارم نمیشد دست و پای منیزم اکنون که آب از سر گذشت
حیران شیخ محمود و تحریض استعلیق و ثلث و سنی عالی داشته و در تعلیم خطوط اعظم الزینا بگیرم
بوده سر خوش گوید بخوبی است که تقلید ناصر علی راه رود راه اصلی خود را هم گم کرد حیران است

آهوشنیده ایم ندیدیم جز رے نقش جهان بگردش چشم که بسته اند
تیرنگی دل صد داغ من گردیده پادشاه که رقص صد چمن ملائیس نقش پادشاه
آن نهال شعله پرور دم که ذوق سوختن چون رگ یا قوت در آتش دو اندر شام
حزین شیخ محمد علی اصفهانی سلسله نسبش به شیخ زاهد گیلانی می پیوندد و در هنگامه نادر شاه از
از اصفهان رخت بدیاری بهند کشید و از راه به کرمان بدلی رسید و چهارده سال در آنجا
نمرودی ماند بعد از آنجا برآمده چندی در آگره وقفه نمود و از آگره به شهر بنارس شتافت

در علوم عقلی و نقلی پایه بلند داشت و در شاعری و سخنوری مرتبه زبان او از غایت
صفا آب زلال میباید و کلام او از نهایت آبداری نسب بسکالائی میرساند شاگرد و محقق
فنائی است در شش بحریین رفت محمد شاه پادشاه برای او سیور عالی مقرر کرد پس بان داده
توکل فارغ بال آسوده حال میگذاشتند و سر آرد و بگرا می آورد و بدست میگوید بنارس اول نهاد
توطن ساخت احوال و در اینجا غایت خانه ترتیب داد و چشم پیراهن داعی حق مست آرد و سخن
وی اعتراضها کرده انتهی تیر آرد در آن محاکمه فرموده و هم حسین دوست در تذکره خود
ذکر بعض اعتراضات مع سنا آورده و قول فیصل درین باب از مولوی امام بخش صهبائی
و بلوی است دیوان حزین شملبر اقسام سخن مست قریب است هزار بیت اشعار عربیه هم دارد
اما بر تبه شعر فارسی نیست بلکه عریضت او محل فطرت و شش دامن از خار زار جهان چرب
و در گوریکه در بنارس برای خود مهیا ساخته بود خواب راحت برگزید برخی را از نایب طبع او
درین سخن تکلیف و رود داده میشود

نبرد جلوه کل جانب گزارد مرا	می برد ناله مرغان گرفتار مرا
قمنون سپهرم که شکبج قفس او	نگذاشت بدل حسرت بی بال پری را
کو تا هی پرواز بود لازم بستی	پیچیده بهال و پیر ما تار نفسها
در دل تنگ بود جلوده جانان مارا	یوسفی هست و دین گوشه زندان مارا
هلاک گوشه دامان بی نیازی تو	بشم کشته من منت صبا نگذاشت
نبود لائق حسن این همه بی پروائی	داد دل گزین توان داد مدارائی هست
به پستان آمدن خون جگر را شیر میازد	جوان را یکدم اندو و غریبی پیر میازد
شمع را شعله مسلسل ز دل آید بیرون	آه دل سوختگان تنفس آید بیرون
زلف مشکین تو هر جا که شود غالیه سا	نکبت از نافه چنین نفع آید بیرون
نیم بهجر تو تنهاد و همنشین دارم	دل شکسته کی جان بقرار یک

رباعی

ساقی قدیمی که دور گذار گذشت	مضطرب غزلی که وقت گفتار گذشت
ای چمن نفس از بهر دل زار بگو	افسانه آن شبی که بایار گذشت
آه تو فاش میکنی عشق نهفته را حزمین	دود دلیل میشود آتش ناپدید را
تو خود پیرش من لعل جانفز را بکشا	که قفل خامشی عشق بر زبان من است
مژده بر هم نردم آینه سان در همه عمر	بسکه در دیده من ذوق تماشای تو بود
باشند چمن هر برگ گل دام بوسه ها	رشک ست بازادی مرغان قفسها
ای وای بر آسیری که زیاده رفته باشد	در دام مانده باشد صیاد رفته باشد
شادم که از رقیبان دامن نشان گذشتی	گوشت خاک ماهم بر باد رفته باشد
و کم ز وعده آتش فگندی و رفتی	بیا که سوختن این کباب نزدیک است
ز جوش اشک نگین خامه تصویر را نامم	که هر مو بر تنم مژگان خونبارست پندار
اوب غلوبستی بود آن ساعت که میگفتم	شمیم گل غبار کوچکیارست پندار
ز غیبت می ننهدل در جوشیدن کمان آب	سپندی را با آتش پاره کارست پندار

رباعی

بی ضامن زهن ام می بایست	غنقا ما را بدام می بایست
دندان که سطل است و کامم هست	نانیکه صباح و شام می بایست
حسام محمد شمش از قصبه خواب من اعمال قستان است	مقیم جاده قناعت بود طبع موزون
و خاطر سخن فم داشت در شیشه انتقال کرد از دست	
ای غره بدین سکن دوروزه خاکه	بگذار که پیشیل ز تو مقام دگری بود
از سر که خبر جستم ازین راز نهان	فریاد که او نیز چون من بجزیر بود
حاکم حکیم یک خان لاجوری پدرش شادمان	خان منصب بنقصدی از خلد رکان شاد

و ناپنجزاری رسید و بنوبت و تقاره و علم رایت امتیاز افرخت و آخر و امن دولت فقر
گرفت حکیم بگنجان کشید و دلی را سیر کرده احرام حرمین شریفین پرست و بانو العین ایت
قصد و کن کرد و در رنگ آباد وقت آمد و شد با سیر آزاد بر خور و تحفه الجاس نام تذکره
از وی است سخنورانی را که دیده در آن وسیع کرده آزاد نامش مردم دیده نهاد پسند کرد و
همین نام مقرر کرد و چون بلیاس فقیر را بدشاه عبدالعظیم ملقب گشت حاکم شاگرد شاه آفرین
لاهوری است آرزو در مجمع النفاس حاکم را و حاکم آرزو را و مردم دیده بخوبی یاد کرده
این چند بیت منتقط از دیوان است

حال دلم نه پرسد و زلف خویش گاه	زان رو که شب نپرسد خال خستگان
گر شوم پیر همه عیش شباب است مرا	چون شود جسم قدین جام شراب است
بس بود سبزه رنق زین بجز مارا چون جفا	آرزوی دولت بسیار کم داریم ما *
فلک باین تن کاهیده اشک بزم رخت	هزار شکر که تسبیح ذکر یارم ساخت *
حاکم برنگ غنچه بگلزار روزگار *	تنگی ددل بخنده برون کرده ایم ما
حیرت زده ام غیر خوشی خشم نیست	یعنی که چو قصور زبان در و هضم نیست
ز آبله کن اشعار را وسیله رزق	بین زمین سخن قابل زراعت نیست
کی بر گوشی زلفت برسد	تا دهن چین دهن بود راست
کسی بعجز من زار بر زمین نه نشست	نشست نقش قدم لیکه این چندین نشست
تتمت زدی دل ابکه بستم آخر	هر کرامی نگرم نام ترا میگیرد
حشمت میرزا امام قلی مخاطب بعماد الدین خان از امرا احمد شاه پادشاه بود گاهی سخن میزد	

میکرد از دست

ما جور کشان نام بگیریم و فارا
از آن در پهلوی خود سکنیم دل را بگمدا
پرو و ده در دیم خود بیم و دوا
که برگرد و سر آن کامل شکنیم بگردانم

حسرتی نواب مصطفی خان ابن عظیم الدوله سرفراز الملک نواب مرتضی خان بهادر نظر جنگ
 رئیس جماعت آبادین توابع دلی اندوان مصباحین شغل منوط بوده اکثر عمر در شغل فن سخن بپسبرد
 و در مراتب نظر و نشر ادبی خاص داشت و با پارسی و بختی طبع او چنان مناسب افتاد که بشنوده
 سخن خوش و جود و کشف نیکدار و اگر مجموع منثور و منظوم او به بینی انجمنی مسلمه درسی شایسته
 مومن خان دهلوی است و در سینه شایسته تخلص میکرد و محضر طور در زمانه قیام شاه جهان آباد که
 که قریب دو سال خوابید و بتقریب طلب علم در دولت کده ایشان پاسبی اقامت افشرد و با بقید
 حیات بود و بخط و کتابت یاد و نشان میفرمود و ترغیب السالک الی احسن السالک و تذکره گلشن بخیا
 و دیوان شعر فارسی از تالیفات ایشان باقی است منک مذکور در پیش از دلی هر چند که کتاب
 حروف فرستاده و در پیش از دلی انجمنی انوار هندی گاه بهمت غدر مبتلا شده بحسب افتاد
 محضر بطور اوسط بعض حکام حسی موفور در اخلاص بکار برود و حق تعالی اورا از ان عقیده کوه نجات
 بخشید خطی بجزر بطور تحریر کرد که عبارتش بلفظ این است خط ساجی که در زمان بهنگام بود و در مخلص
 بلا بنام صدر الصد و صاحب بهادر ریده بود و بطریق آن صاحب مدح و کچان سماعی جمیل و
 کوششهای بسیار فرمودند که صورت نجات مخلص بظهور رسید آری مقتضای محبت های ساجی این
 بود این احسان فراموش شدنی نیست اکنون نجات صوری رود و لیکن نجات معنوی باقی است
 یعنی جان داد و غیره و وجه معاش هنوز مطلق و الذاشت نشده این مقدمه هم با جلال صدر الصد
 موصوف رسید پس ضرورت افتاد که با بنجانب اطلاع کفر تا بنام شان خط ساجی بنشان که سابق
 نوشته اند به تمیز فرمایند و تحریر انجمنی که بظهور این امر شکر گزار ساجی خود هم شد فصول است که میان
 ما و شما گنجایش چیزی نبود نیست که یاد از یکدیگر بماند بدو ظاهر است که با این نسبت باین عظیم خواهد بود
 و نیزه کیم شعبان شایسته عجزی انتی چون این خط آمد خطی دیگر بنام مومن علیخان صدر الصد و
 ساکن سندیل نوشته شد و نیزه معاش بعدش در کوشش بسیار و الذاشت شد و لکن کوه نجات
 جمعه الله تعالی فی سنده است و عثمانین و مائین و الفاتحه و سیرت و از اشعار او چیزی

دست بهم نداد این چند ابیات که در خزانه خیال افتاده بود با قطعه نامه فارسی موسوم به مفتی محمد
صدر الدین خان بهاد صدد الصدور و دلی که وقت مراجعت از حرمین شریفین تحریرش
اتفاق افتاد و در اینجا نوشته شد

<p>ای از نفس خاگرد مشکین رستم تو بوی تو به زلفش گل عندلیب را با حسش این خون که تو بینی تحمل ست بر حال نشکان تو جائی ترسم ست این مایه کین بر عیانم نداده اند لطفش بزم و گلش اوصافش کشید نخنده چه خوش شیوه ست از این ششم و عتاب بر طره پر شکن چه تازست آقا ز محبت ست ای چشم قزون ز زلفت کشد خط سبز تو دل را جای رحم ست بران لعل سکین که هنوز بسان تو هوسناک فرستد پیغام آیکه تلخ از سخن تلخ تو شد عیش مرا حسرتی مرد اگر فائده ات چیست جزین و تم جان پرور تو هر چه که دارد و دایم خواهر عاشوق نظر بازی و من می ترسم قلک شب برقرار صبح ناپیدا هنوز مرا بخشید و گاهی جز بدی نیکی ندید از من</p>	<p>نمین کده در حیب و بغل باد صبار را کوئی تو خوشتر از وطن خود عزیز را ناصح ملاحتی کن این ناشکیب را بیجا - میکنی بگاسه طیب را هرگز عدوی خویش نخواهم رقیب را چون بوی گل به بلغ برد عندلیب را لذت دیگر بود ز خم نمک سود را آخر ز دم شکسته تر نیست هنگام تراوش جگر نیست پدیده بیش خلد سبزه که تو غیر ست نیم جانی به تنش باشد و قاتل پرود بکنده تو سلام از دل آزاد رسد میتوانی که تلافی بشکر خند کنی که دل غیر باین واقعه خرسند کنی از ادب گرچه نگویم که اعجازی است که درین جمع حرفی قدر اندازی است حسرتی بیجا سر از خواب عدم برده ایشتم نمیدانم که این جرم ایزد برگزید از من</p>
--	--

ای فرض احترام تو از کعبه بخونی همد نامه
 زان مشرق لوامع قدس از چپ روی باز
 بهر طواف کوئی تو ای مهرانج فضل
 ای حج و عمره را از تو دانیم رکن و شرط
 ای آگه از قلن الفت چو در آگره
 شیخ رئیس را بتو همه نوشته ایم
 پو رقب و را بتو همایه گفت ایم
 آن نظم شیون صفائی که الکتاب
 آئی که دل بشیوه شیون ربود
 مرآت دل بهر چه زنگ الم گرفت
 جان از فشار درد وجدائی چو تنگ شد
 زان پاره آتشی که دشن مجر آذده
 بر ما بگیر نامه اگر کم نوشته ایم
 و نامه تا نوشتن تو از تو پیش خود
 وین نامه گر چه بعد و سالی نوشته ایم
 هم در طواف کعبه ترا یاد کرده ایم
 در کعبه داستان میج تو خوانده ایم
 هم بهر تو بمرده تنگ ننوده ایم
 بهر جای کان محل اجابت شمرده اند
 در ختم نامه عرض دعاگر نکرده ایم
 و آنکه دعا بموضع دیگر چه حاجت است

دانی که بازگشت چرا کرده ایم ما
 اندیشه صفت تیوسا کرده ایم ما
 رو جانب زمین رسا کرده ایم ما
 زمین راه طی مرعها کرده ایم ما
 از قبله رو بقبله ناکرده ایم ما
 پرست اگر صواب خطا کرده ایم ما
 انصاف سید هم چقا کرده ایم ما
 از شیوه تو رسم وفا کرده ایم ما
 آئی که جان بدوق فدا کرده ایم ما
 از یاد عارض توجسلا کرده ایم ما
 از وعده وصال دوا کرده ایم ما
 آتش غبار و آب هوا کرده ایم ما
 دانی که اعتماد صبا کرده ایم ما
 صد گونه عذر با بسا کرده ایم ما
 اما هزار ناز بجا کرده ایم ما
 هم آرزوی تو بسا کرده ایم ما
 و نذر مدینه بر توشت کرده ایم ما
 هم بر صفادعای صفا کرده ایم ما
 حق و قوا و همسدا کرده ایم ما
 ای حسرتی حذر زریا کرده ایم ما
 چون بار ما بکعبه دعا کرده ایم ما

حرف النجار المحمّدة

خاقانی حکیم افضل الدین شروانی حسان عجم و افتخار لوح و قلم است ثنا گستر شروران شاه بود
بر هر قصیدۀ مدحیه هزار و نیاصله یافتی جامی او را در سلک اولیا منخرط ساخته گویند و در ۸۴۲
برود از حبیب السیر معلوم میشود که ۸۴۲ هجری زنده بود و در عربیت نیز قدرتی داشت قصیدۀ غزلی
بماری شروران شاه گفته صاحب یدربیناد در ترجمۀ وی اطالت بسیار کرده و حاج بودن او

نوشته آردی می آید

نقش مایه چون توان بدست	قلی کردلم شکسته ترست
تا چشم تو ریخت خون عشاق	زلفت تو گرفت رنگ ماتم
بد و میگون لب پسته دهن	بسته بوس خوش فندقی شکست
بحریرین و دیبای رخ	به ترنج بر سبب وقتست
بفرغ رخ زهر صفت	بفریب دل باروت فنت
به نیاید دل من در طلبت	بگذازت من در خزنت
که مرا تامل و جان بست بجاک	جانی باشد بدلی جانست
تو بان ویر که خاقانی را	دل نماند هست زویر آمدت
آزب که شنید یار بهم چرخ	از یارب من بیارب آمد
همسایه شنید ناله ام گفت	خاقانی را در گرش آمد

خسرو دباوی خسرو قلم و معانی ست و صاحب قران سواد اعظم سفیدانی نمک کلامش شورانگین
انجمنها و سوز سینه او آتش زن خرمشاه و قتر زاده عماد الملک بود از ملوک عظام و امرا کریم و عز
فوق الوصف یافت و دست ارادت بدامن شیخ نظام الدین دباوی زد و بخت یادش
خدمت کرد و در زبان عرب و عجم و هند سخن گفت عدد اشعارش پنج لک شعر میرد سخن آفریدی
باین قدرت و سرانگی در ایران یار هم نه جاست و در ۸۴۲ هجری سرور خرامید عزارش پایان قبرش

نقش

نقش

اوست ترجمه عاقله او در پیداست این چند گویند به از خزانۀ عامه خسروست

که ره نمودند انهم قصبای تنگ ترا
که سیکشید بر آن سر و لاله رنگ ترا
ز گذشته پر شده شهر و کشنده پیدانیت
و بان تنگ تو پنهان شدت چیز می هست
گفتم آنجا مروای دل که گرفتار شوی
عاقبت رفت و همان گفته ام پیش آید
قیمت آن دولت که بوسه پای لایت ولی
پای آن بوسم که در کوی تو گاهی بگذرد
مست آن ذوقم که شب و کوئی خوشیم و دید
بیچاره خسرو خسته را خون ریختن فرمودست
کمیست این گفتند سکینی گدائی میکند
نی بجای آنکه او را از دل خود بر کشم
خلق بخت یکطرف آن شوخ تنها یکطرف
ببخشگر تر پسند خسرو را چرا گشته
فی دلی خالی که در روی دلیر دیگر کشم
دوق جفای ناز تو بر من جسام باد
سرت گردم چه خواهی گفت با من هم جان گویم
تنگ نبات چون بود لب بکشا که همچنین
گر من بجز دعای تو کار در دگر کشم
من کجا خشمم که از فریاد من
آب حیات چون رود خیز و بیا که همچین
ملاتی بجز این نیست آشنایان را
شب نمی خنید کسی در کوئی تو
کشتی که عشق دارد و نگذاردت بدنیان
که آشنائی و بیگانه و آری گدازی
تو شبینه بینائی ببر که بودی امشب
بمنازه گریانی بمنزرا خواسته آمد
دل بستم بزلت و ندانستم انیت در
که هنوز چشم مست از خنسا دارد
زین خشمم که بکس نمیتوان گفت
کز وی چنین دراز شود گفتگوی دل
خسرو غریب است و گدا افتاده در شهر شما
شبه است که غمگسار خویشم
باشد که از بهرند اسوی غریبان بگری

رباعی

آن روز که روح پاک آدم بیدین
گفتند در آنی شد از ترس بتن
خواندند ملاکان بلعن داوود
در تن در تن در آرد آرد تن در تن

از فخالص این شیر و ست که بعد از تیدیه و بهار دیگودید
برآمد و بر خوشش اگر زان پایه و غلط
نگیرد و پنج کس دستش مگر شاو جهان گیرد
ایضا بعد از که خوب است

نذار و روی آن نازک زگر مانده آسبی
بگر در سایه ریات شاو کامگار آمد
خواجو که بانی نخلند اصول شعر است و سر بلند فحول
فصاحت در رسم خان علی سهل بن شاه
ابو اسحق شیرازی قصیده گفته طبقی پر زرباد و خشیه
خواجو بجز در شاه آن شادی مرگ شد مضجعو
در تل الکبیر شیراز ست فوت او در ششده بوده اول
کیکه خسته نظامی را جواب گفت امیر و
و خواجو ست کلیاتش قریب است بزار بیت باشد و ششوی
هوا و هیاون بسیار با صفا قابل مرجا
گفته نخل سخن چنین می بندد

آنکه یک خطه فراموش گشت از یاد من
آن دو هند و می سیه کار کند اندازا
برین صفت بگردد و دستان گذر
سرخ من که بلورج زمین نوشت خطو
کمی بر کفم دل از رخ جانان که مهر او
بقصد مرغ دل خستگان میگویند دام
چشم تو نمی شکبید از خواب
چون خاک درت تمام خواجو است
از آن مرز و بان تو هیچ قسمت نیست
تو مرا عمر عزیزی و یقین میدانم
خواهد که کند منزل بر خاک درت خواجو
خسرو خواهر زاده میرزا قاسم چندی است از سفر حجاز بند و ستان
رسیده ملازم شاهزاده

بزرگ شد چیزی نبود نتیجه طبع اوست

ز نور عشق پشده خردی را در این جهان روشن
که شمع هر قدر او میتوان کرد استخوانش را
نیالا ایند شیران حرم سرخچا از خونم
سگان دیر را ای همنشین زین طعمه همان
خورشید بر خورشید علی بلگرامی شاعر معنی یابست
و در زمره مخوران انتخاب سلیقه شعر
نیکو داشت و صبا و خیال را بصید معانی بر می گماشت
صحبت شیخ علی حنین در یافته از و است
طفل است و در عشق نغمه هیچ طرز
ای وای را ز دل بچه مضمون کنیم عرض
بس کینه جوست ترک بستگوا عاشقان
آن به که حال خویش و دیگرگون کنیم عرض
دل من مایل طفلی است که خواند
درس دیوانگی استاد از و
آگه ز بد معاشی تو بوده ام
روزیکه دل بدست تو دادم گریستم
چون نکست گل زین چمن آهسته گذشتیم
آگاه نگردید کس از اثر ما
خاکسار نواب شکار سدخان امارت را با فضیلت جمع داشت
و جواهر و اهر حقائق انفس
و آفاق در رشته بشر و نظم می مفت این چمن بیت از وی است

آن چشم خون فشان ترا تیغ کشیده گفتم
وز زخم آن بهر دل مرهم سیده گفتم
از حال دل چه پرسی چون زلف ابر او
صد جاشکن قتاده صد جاحصیده گفتم
در وادی محبت بر خار غم که آمد
در پای طالع من آن را دیده گفتم
شکافی همه بیرحمی جفا ی شما
بیک نگاه ادا شد زهی ادای شما
جزای خیر همه پیر عشق را که صدق
ولم سپرد زلف گر کشای شما
گر پانمی بدیده خونبار ما ز لطف
رنگین کنیم پای ترا از خنای اشک
تیغ تفاوت همه خون سرشک ریخت
بر گردن تغافل تو خون بهای اشک
اشکم مانند بسکه بر او تو ریختم
آید بجای اشک دلم بر قفای اشک
تسلی از خیال زلف چون زنجیر میجویم
دماغ آشفته ام بواز گل تصویر میجویم

ز بس مضمون عالی بود و آیات حسن او
 خالص سید حسین مخاطب باستیا زخان صفایانی حاجی حرم و زائر مدینه بود و بدینانی صورت
 عظیم آباد از طرف خلدیگان مامور و در عهد شاه عالم عازم دیار ایران شد و اموال لکوک از نقد
 و جواهراتش با خود می برد و دیار خان مزربان سند چشم طبع بر مال او انداخت و کسان خود را
 فرستاد تا شبی کار او تمام کردند این حادثه در ۲۳هـ واقع شد میر عبد الحلیل آه آه استیا زخان
 تاسع یافته دیوانش مطالعه افتاد صاف گوست تماشاهم دارد این چند بیت از وی مرغان
 و دلیت میشود

بسا مل انچه بر آید ترا دست بده	نگاه دار زبان را و هر چه هست بده
رسید فصل بهار و زمانه گلچین است	سپند آتش می شو چه جای تکمین است
تیره روزی مانع عرض کمالات دل است	روز شب چون میشود آینه فردا بطل است
تو تا از دیده رفیق فانی بنیم خود را هم	جدائی از تو چون آینه تنها می کند ما را
تا بخواند بشو سبز بهر آنجنه	که نباشد ز چمن قمر گل خود رو را
بگویش قاصدی میرفت بیدوان ز نادان	همه مکتوب میدادند من دادم دل خود را
آی کاشش به چو رشته تسبیح تار عمر	در کر بلاگسته شود گر گسستی است
که بشهر آمده کنز دیده حیران امروز	بر طرف می نگریم آینه بازار می هست
رقیبان من میگویم گل و باغ و بهار از من	بهار از تو گل از تو بهر دو عالم از تو یار و دانا
بخشیتی که لازم از باب دولت است	دشنام میدهند بسا مل غنیت است
غنیت بی لطفی جواب نامه گزینش دست	از زبان خامه ما یاد نتوانست کرد
دیوانه برای هر دو طفل بر اوست	یاران مگر این شهر شناسنگ ندارد
همت هر کس بقدر وسعت احوال است	آب چندین چشمه از یک چشمه مل می رود
لطف حق را که در باطلت عصیان غضب	آب دریا را شب تاریک آتش می کنند

ستا قی بیا که فصل خزان زود میرسد
 ای می تو هم برس که سفر میکند بهار
 جناحی را که با اغیار من دلخواه می بندی
 اگر منظور دل بردن بود من همی دارم
 خلیل میرزا محمد خلیل همدانی رشید آبادی زلال فکرش آتش نمرود نشان دار الملک حداد
 گلزار ابراهیم سازد موسی طبع فیاضش در ماندگان بجا غفلت را از بین السطو و کج چنگلا
 برد معانی بیکانه را با خواطر چنان آشنائی میدهد که ابر نیسان قطره را با صدف و مصرع را با بیت
 آتچان پیوستگی نمی بخشد که دست مشاطه قدرت بیت ابروی خوبان را با جبین پر شرف
 در شیشه بخت عمده سرکار پادشاهی قیام داشت از ستیج طبع او دست
 چشم از گلشن دیدار کسی کلیمین است
 که ز تبه جوی جانش می گل رنگین است
 کمر کوه شود خشم زگر انباری عشق
 بار در دوشم یا قوت لبان سنگین است
 بوی زلف تو کند تازه کهن ز خشم مرا
 رشته دو ختن چاک دلم شکن است
 گل گلزار محبت جگر صد بخت است
 غنچه نورس این باغ دل خونین است
 بدام افتادنی در طالع من هست پنداری
 همید نهی دل را دیده ام بر خود بگونم
 رسیدن ناشناخته گاه او از من نمی آید
 که پیش ره ز سبیل لشک صد دریا خونم
 خضری لاری از شعرا پای تخت امام قلیخان والی فارس بود در سکنه راه فنا پیروان زوی است
 نازت بغارت می برد صبر دل ناشاد را
 یادت عارت میکند جان خراب آباد را
 بتخم آورده اصد خون جگر تا در دوست
 مژده بر هم مزنی ای دیده که خواهم نبرد
 بنده ام آن می پرستی را که در باغ وجود
 شد چو ز گسب سبز ترک جام نتوانست کرد
 تا بخت من آهسته ازان کو گذرانید
 چون نیست امید می که یایم و گر آنجا
 تیرم از هجر و خواهم که بمن راهم شوی
 در رسم از عشق من سوخته بدام شوی
 آتش که جا در انجن یار داشتیم
 از شرم گریه روی بدیوار داشتیم
 در بزم او کسی به بدی هم نبرد نام
 هر چند گوش در پس دیوار داشتیم

نظم

حکایت

خواری تبریزی از شعرا مشهور عهد شاه طهماسب است شاگرد لسانی شیرازی بود هم
در آنجا در پیشگاه پیری وفات یافت اشعارش متفرق بنظر رسیده از دست

حسرت دیدار جانان میکشد آخز مرا   آه ازین حسرت که هجران میکشد آخز مرا
بخت آنم که خواب آلوده بخیزی شبی   ناله ام شناسی و گوشتی بغزایدم نمی
من که گشت نابودم از ان کور فتم   تا دیگر تیر بلار که نشان خواهد بود
از گریه بهر جا که گذشتیم چمن شد   وز ضعف بهر جا که گشتیم وطن شد

خالکی ناظم خوش او ابو دو معاصر سلطان حسین میرزا این بیت از وی است
آتش عشق پس از مرگ نگرده خاموش   این چراغی است که زین خانه بآن خانه بزند
خصمی اصفهانی مالک معموله معانی است و عاصم بلاد مهابادی وضع درویشانه داشت بسیر میزد
شافت و بوطن برگشت این مطلع از دست

ساقی بده آن باده که از بهوش خود افتم   من باز خودم کی نفس نده و دوش خود افتم
خیال میرزا غیاث الدین اصفهانی و تقوی حسن اخلاق یگانه زمان بود بموزونی طبع از
بدایت عمر بشعر و شاعری رغبت نموده غزل و رباعی بنجیده دارد و این چند بیت از ان نازک

خیال است

هر که زیباترین جهان است ز زیباترین است   حسن هر جا که رود صد تماشاگر است
شمع میدانند شبها محنت پروانه را   قدر عاشق را کسی داند که دیش برون است
خضری قزوینی از شاه میرزا اهل سخن است طبعی خوش داشته از دست
سرکوی یار خضری بحریم کعبه ماند   که بهر طرف کنی رو بتوان نماز کردن
نامه ز من گناهی و شه زنده ام ز تو   پریل جنگ داری و حجت بهمانست

خضری خوانساری پسر ملا تاجر بود میگوید

بر جسمم زخم اگر ببارم   چشمی که در انتظار باز است

نسخه

نسخه

نسخه

نسخه

نسخه

نسخه

تاکلی ز بیم خوی تو آه که سده هم بازش عنان بتابم و سر در جگر دهم

خلقی محمد یوسف طهرانی صاف گو بود آرزوست

بصد نیاز بروی تو جان برافشانم + چو زلف را تو بعد تاب در بر اندازی

خازن قاسم نام دارد این بیت از وی بگوشش خورده

نگاهم را بدام افتاده عکس شعله پروازی خوش ای همنفس کیم که دصید پرزایم

خلاصی از مصاحبان ملا محترم بود دیوانش تحمیل از بیت به نظر آمد آرزوست

بخش چون خلاصی سر بر آرد از کفن گوید خدا یا شام هجران دیدام دیگر سوزانم

خلقی شتری ترانه سخن چنین می سراید

گر کفر پسندی بوس دین نکنم و رخا روی حدیث نسرین نکنم

و ز حبه طلب کنی ز پانچ شیم + تا دست بخون وصل رنگین نکنم

خوشدل مولوی مصطفی علیخان گو پاموی لبش بچرخن خطاب رضی الله عنه میرسد اصلش

بلده قنوج است که وطن محرمطور باشند از احفاد قاضی مبارک شایع منظم نطق است بعد کتب

علوم و جمیع حیثیات بعد از ابوالاچاه که از بنی اعمام او بود و بعد از آید و مدرس مدرسه گردید

بعده بقضا و ایرایر تر چنان پلی ماموشد سپس قاضی القضاة حکومت مدرسه گشت و فاش

درست بوده خوشدل مرحوم تاریخ انتقال است ترجمه حافظه اش در تلخیص الافکار مرقوم است

این ابیات از دیوان اوست

بوسه من بی برگ و لوزا برگ حنار + تا بوسه پر پیغام دهم آن کعب پارا

چون نیشکر ز رستی خویش گذریم خوابان جدا کنند اگر بنده بنده ما +

چگونه روز حساب از تو وادب ستانم خدنگهای تو در سینه بچسب شکست

دختر نشین بسوزن که خواب نزدیک است شکستن نفسم چون حباب نزدیک است

قضا چو خواست پریشان کند مرا خوشدل فسون عشق بگو شدم و مید و پنج گفت

خلقی

قاسم

قاصی

خلقی

خوشدل

من کشته آنم که قصار افشاند
 زان بت بغا تم که جن افشاند
 گرفته خاصیت سرمد جوهر تیغت
 که گشتگان تو از آه و ناله خاموش اند
 کاشش از حال دل غمزه من پری
 پیش از آن روز که برسی زبانی نبود
 زگر یه ام همه آفاق عالم آب است
 یکی بیایتمشای اشکبار می دل
 خاک آسوده بکنج لحد هم نگذاشت
 آسمان زیر زمین بودنید انستم
 عمر بوخت گذراندم تمام
 لیل و نهارم گذرد در سفر
 خوشنود محمد ارتضایان خلف خوشدل مرحومت کتب درسی خوانده و دستگاه علی
 بهر سانیده و در سال نو کربوا ب غلیم الدوله بهادر شده خدمت اقامی محکم عالی داشت بعد
 قاضی بجنور شد بعد بجای پدر قاضی القضاة حکومت مدراس گردید طبع نظم داشت صاحب
 این رباعی از وی خوش کردم +

خوشنود

رباعی

بر خیز ز خواب میرود عمر ز دست
 بر گیر حساب میرود عمر ز دست
 خوشنود می بود گویای بنشین
 با چشم پر آب میرود عمر ز دست
 خاطری کاشانی در بند بر دهن جابلک فنا شتافته من +
 با گریه زان خوشیم که آواره میکند
 از آشیان دید و ما مرغ خواب را
 خلیل کاشی ناش محمد باقر ست شاعر ماهر بوده دیوانی قریب چهار ده هزار بیت فراوان و
 یک ناله بنیو کرده ام از روی اشتیاق
 از شش جهت هنوز صداسیوان شنید
 گلزار و بهر وسعت آرام ماند داشت
 بنیاد آشیان پیریدن گذاشتیم
 خلیفه سلطان میر و اسد الله خلیفه ست وزیر شاه عباس ماضی بود و بعد مصاحبت شاه خجسته
 داشته و بعد شاه صفی از منصب وزارت معزول گشته رباعی بیشتر میگفته

خاطری

خلیل

خلیفه

رباعی

افسوس که عمر گشت بیهوده تلف دنیا بعب گزشت وین رفت ز کف
 ریخید خدا و خلق را ضعی نشدند ضائع کردیم پاره آب و علف
 خواججه علی برادر زاده حاجی محمد خان قدسی است در شهیدیش نماز بوده در آن باب گفته
 این پیش نمازیم نه از روی ریاست حق میداند که از ریاست شنی است
 اینک خوشم افتاد که در وقت نماز پشتم بخلاق است در ویم محمد است
 خائن نامش محمد این است از سخن سخنان تبریز و گنجینه دار معانی دل آویز است منه
 بود ز تنگی دل غنچه سان دل جمجم چو گل شکفتیم با عشق پریشانی است
 گلشن فردوس اگر خواهی مرغان خلق را سدرای چون غبار خاطر اجباب است
 خصالی بروی نامش حیدر است بهند آمده آخر حال خود را در سبک ملازمان شاه جهان پادشاه
 منظر طر دانید و بخندست دیوانی صوبه کشمیر سعادت پذیر گردید منه
 چنانکه گاه ربار برگ گاه را بر چسید برهند پای من خار راه را بر چسید
 دل تسلی ز وصال تو نگردد و بخیال عکس گل بوی را آینه بخشش بشام
 خضر و از شعرا چون پورست اشعار بسیار دارد از دوست
 دیوانه عشق ترا هر پنج راحت میشود سنگی که آید بر سرش سنگ جرات میشود

حرف الاله المله

و انش می رضی شمدی بن سیر البو تراب شاعر عالیجناب است و معنی تازه یاب زلال فکرش
 در کمال صفای شیرینی نهال بیانش در نهایت نازکی و دلنشینی در زمره سخنوران عمده اشخاص است و صاحب
 طرز خاص انخاص نتایج نو آئینش همه و الاثر او و خوبان مضامینش در غرور قرات و ان یکا و احرام
 خانه است و مناسک زیارت تقدیم رسانید و در عهد شاه جهان پادشاه با والد خود بهند
 آمد و در اشتیاق بهند گفت

خواججه علی

خان

قصیده

شعر

نظم

راه دور پسند پایست وطن دارد مرا   چون حنا شب می میان رفتن به نیتان خمیست
 قصیده مع بعض پائیه خلافت رسانید و هزار روپیه جائزه یافت بقی ازان قصیده اینست
 بخوان بلند که تفسیر آیت کرم است   خطی که از کف دست مبارکش پدید است
 و چندی بادار اشکوه بسر برده و بالطف خاص نوازش یافت شاهزاده را این بیت او بسیار
 خوش آمد و کلام روپیه های آن مرحمت نمود بیت این است
 تاک را سحر بزکن ای ابر نیسان در بها   قطره تاحی میتواند شد چرا گوهر شود
 بعده دانش دروکن آمده نزد قطب شاه اعتبار تمام بهر سانیان رباعی در فراق پدر خود گفته
 که بر لوح مزارش نقش است

رباعی

دانش مکن اعتماد بر عمر دراز   کاید بزمان کم بسر عمر دراز
 گیرم که چو عیسی بفناک بر شده   آید بچکار بی پدر عمر دراز
 و در شش به شد رفت و دوازده تومان تبریزی بطور سالیانه از سرکار باو میرسد و در شش
 در زاویه خاک آرمید از وی می آید
 نشد که بوسه پائی بدین چو تیر دهم   گذشت عمر بنمیا ز ده کمان باز آمد
 بوی گل شد فیض بخش ای بو شوق بخت   یک نفس بگذارد در سیر چمن تنها مرا
 گرز زبرد چنین کشاید در دم بسمل نیست   خون بهائی گشته ما خنده قائل نیست
 مردم رنجور مرا در و ز رسول   گریه شادی عرق صحت است
 هر که خنده ممل سر بدر و سحر آرد   دماغ گریه بسمل درین بجزار کجاست
 آبروی دودمانی تاک هم بر باد رفت   دختر ز رز اس صد بار باستان گفت
 ما و بسمل عرض چاک سینه میکردیم دوش   ناز پرور و گلستان زخم خاری بهر شد
 چه سان از قید این صیاد آزادی بهوش باد   که پروان بلندم تالپ با هم نفس باشد

چگونگی بار منزل بر دسافر اشک
 ننیدانم چه صبا دی که زیر تیغ تیرورا
 مرد و دانا به نر زنده اقران گردود
 و گر زلفت سیاهش در پی تاراج ایمان شد
 گر آه ندارم محب گرش که از من
 پس از وفات که یادش کند بخور غم خویش
 صبح دیدم شبی بر برگ گل غلطان بناز
 غم و شادی مساوی و ان با گردون مدارا
 درین رنگین چمن چون لاله زرد
 نمک شناس اسیران گرا ز قفس هستند
 روی ماه نو بروی باد و گلگون بسین
 در بزم کنم سیر که جای دگر نیست
 بتار ساز درین بزم لبی و ارم
 پر خد را ز آفت هم صحبت دیرینه باش
 صفی دشت با در رفیقان طلی کن
 متاب رخ نفسی تا بجای خود باشیم
 بگذارتا بعکس تو عکس آشنا کنیم
 شب عیدست و می بینم قیام در کشت و کوش
 درگاه قلیخان ترکمانی از سر کار آصفجاه او ان خطاب موتمن الدوله و منصب شش هزاری
 سر بلند شد پس خطاب موتمن الملک و منصب هفت هزار و ماهی و مراتب ممتاز گردید و شجر
 و انشا و تاسخ و دانی و حیثیات دیگر ممتاز بود و در لطیفه گوی و مجلس افروزی بی انبار میرزا و را

با اوطا قاتنها دست بهم داده میگوید چشم بد و راکش بجا است و موانست یکدیگر اوقات
خوش میگذرد و گلگشت نباتین و تماشای ریاحین و غلغله شکفتگی آسودمی باشد در شاله
بمرض سرسام و دلچسبیت حیات سپرد قبر او در رنگ آباد است این چند شعر تراویده خامه
فصاحت جامه اوست ۵

شکر محض است گمان من و تو   من و تو نیست میان من و تو
معاشرانه سوالی ز دوستان داریم   برای ما و شما این هوا چه میخواهد
و اما سیر امجد علی بن ملا محمد سعید بازند رانی مروی فاضل و شاعر بود در مرشد آباد فوت کرد
چند ورق اشعار بخط خودش بنظر آند از آنجا گرفته شد ۵

آسینه نامیت رسا نوک نازت   کوته نظری میف ز مهرگان درازت
دل زین رم کرده در بروی جانان مانده   یاد من کی میکند رطاق نسیان مانده
ز آن دل از شکمش هند پریشان مانده است   که ز هر رویه ده ماشه با خوا بانده است
حمت چو بدر شود بادلم چه خواهد کرد   بلال یکش بدابر ویت کتاخم سوخت
دور می نانش سلطان بایزید بود و خطاب کاتب الملک خط نستعلیق را در هندوستان
شنایده کسی بهتر از او نوشته باشد سلیقه شعرا و در نهایت مناسبت اقتاده آخر عمر توفیق زیادت
و حج اسلام یافت از دست ۵

گه در درون جانی گه در دل حزین   از شوخی که داری کیج غمی نشینی
تا از نظر آن یار پسندیده برفت   خون دل از دیده غم دیده برفت
رفت از قطره زول زلفت غلظت   که ز دل بر دو هر آنچه از دیده برفت
و وائی حکیم عین الملک از طرف مادر از نسل جلال دوانی است بطبقت خصال و حسن شمائل
مخصوص و ممتاز بود طبع نظم داشت و در کمالی کار سیما سیکرد از دست ۵
در شب زلف سیاهش خواب مرگم در پرده   بوالعجب خوابی پریشانی که تعبیری نیست

در کنارم نشینند هرگز   طفل اشکم که درویدن نه است
نکنند سیل دوائی به بهشت   چون گل از باغ تو چیدن نه است
در دمی از جماعت افشارت زیاده برین حالش معلوم شد از دوست
تونی و قوت یکناله و گره روی   لغو و باله اگر در دوش اثر نکند

در روز دهلوی خواجه میر محمد بن خواجه محمد ناصر از اخفاء خواجه سید بهار الدین نقشینه بود
شناور دریای حقیقت و توحید و شاه کشور تفرید و تجرید است در تصوف رسائل بسیار بر زبان
حقیقت دارد و مثل ناله در دوا آه سرد و در دل و شمع محفل و در فارسی وار و در ریخته حساب
دیوان است در او از مائنه ثانی عشر بنکامه فیض سانی گرم داشت که شکر گزین حساب فقر و قناعت
و صبر و توکل بود در ۹۹ سال بعثت و شش سال تقال فرمود و در خواجه میرزا تاریخ نخستین چند بیات از حیا
لازم نبوده است زمار و نه هفتت +
ز خود رفتن بهای طرّف و دار و تماشاکن
آز گردوش زمانه نیا سوده ام که هست
آمد خبر نزد آمد او +
زندگانی بود از بس باعث آزار ما
در نظر با گشته آسان مردن دشوار ما

رباعی

کردیم تماشا چو جهان من و ما   گشتیم درین بادیه مانند صبا
بر هر که نهاد دل بعرفان گوئی   پر بود چو نقاره ز شور و دعوی
یاد دے زمانه دل گم گشته میدید   هر جا سبب گوش صدای جرس مرا
هر کس و چار شد رخ خود نظر کشد   گاهی ندید آئینه سان هیچکس مرا
بر سر کوی تو ام یکنایه می باید گریست   ابر تا دانند که این مقدار می باید گریست
نی دوائی راست می آید نه جان هم میزد   در در حال من بیامی باید گریست

قصه کوتاه ماجر این است	آودل آزار دول گرفتار است
نه بهر جان دلی سوزد نه جان بهر تن	چنان بجان و دل شد در حق خود دریا
بویش نفی شنیده باشم شاید	اینجا گل ز نیست چیده باشم شاید
از یاد مر رفت دیده باشم شاید	گویند مرا تو خواب دنیا دیدی

رباعی

این اهل زمانه دردناکم کردند	بی هیچ عیب و عبت ملاکم کردند
از چار طرف غبار و لاجپند	بر خاست که زنده زیر غلکم کردند
آمر و ز اگر اشک تو شود کاغذ رباعی	فردا تو به یکس نجوید کاغذ
خود گو با خود حقیقت نامه خویش	زان پیشتر ای درد که گوید کاغذ

رباعی

در دل باید همیشه داری اخلاص	پیوسته میان بدیه کاری اخلاص
از شرک و نفاق سخت پر بیزار	مخلص نشوی تا که نیاری اخلاص

رباعی

سر سبز نگشت هیچگاه دانه حرص	آباد نگردد گهی خانه حرص
چون ظرف شکسته باز خالی گردد	هر چند که بپزند چایه حرص

رباعی

کردی شب و روز کامرانی با فقر	دیدم همه خیر این جهانی با فقر
مرگ و پیری دو چار گرد آید	صد سال اگر زنده بمانی با فقر
یا دایمی که مایل و نهایی داشتیم	با رخ و زلف کسی خوش کار و باری داشتیم
این همه از خویش رفتی در پی کار کس	ای دل گم گشته ما هم با تو کاری داشتیم
اتفاق آمدی امروز و ما از دست	گوش بر آواز چشم انتظار داشتیم

<p>آبدی و جلا از دل رفت ای بنده نواز بدل خیال دیانی که داشتیم دارم نشد که سوزش دل کم کند بیان مرا یقین که از جفا دست برنمی دارد صدای شهره واعظ که بس بلند شده است بنیم چهره و دهن حیرت نصیب را خواهم شنید حرف تو واعظ سعادت دار برو واعظ عبت چندان برسان اهل بیان کار و بار و عهد با اینجا که برهم داشتی در دراصل سخن سازی نمی آید مگر به بخاطر بگذرد بهر شخص راه رقت یا دوا چگویم شب چنان در انتظار او بسر برم</p>	<p>پیش ازین البته در خاطر غباری داشتیم بسینه را زندهانی که داشتیم دارم بسان شمع زبانی که داشتیم دارم من از وفات گمانی که داشتیم دارم برین گوش گرانی که داشتیم دارم پیشش چو آئینه بدل سار و میروم من شیشه و نعل زپی با ده میروم که می خند گندی تو به هم آفرزگار من خاطر اغیار را بر ما مقدم داشتی خود خود یاد آیت ربی که با هم داشتی مگر از هرگز شوخ ست خاطر با گداز گاهی گهی گوشی بر آوازی گاهی سوئی و گاهی</p>
--	--

رباعی

<p>چند آنکه ز خود برده فنا ما را طایوس بهار آن جهان گردیده آبی در دما برای خدا جلوه کردیم بجلوه گاه تو غفلت خراسان ما را آتشی دیده تحقیق ده هر یک مقلد را آرزو ما حجاب داشت چو خورشید روی ما ناسازی منزع با کس ساختن نداد خود را میان محکم و جبر و اختیار</p>	<p>اسباب بقا گشته میا ما را رنگی که ز رخ پریده اینجا ما را دیگر هر آنچه هست همه از برای است بزرگ نقش قدم چشم غافل افتاد است چو عینک تا بکی هر سو بچشم دیگران بیند چون سایه بجای خود پس دیوار خستیم چندی بخونیش این همه ناچار خستیم مجبور بودیم که خستیم خستیم</p>
--	--

گویند رحمت نیست طلبکار بخشش
 درد آخر زندگی هم چند روزی کز دست
 بیک تغافل از آشفته خاطری در کن
 مباد و خدر شود بدتر از گستاخ و تراشه
 بهیچ کار کتب خوانیت نمی آید
 اگر نه خجسته اشک ندامت از چشمست
 چرا حتی بدلت گریسیده ست ای درد
 نیستم ای باغبان شقایق گلگشت چمن
 پرشادای دوروزی گل خند می زند
 سپهر چمن بگلبد احزان خود کشم
 از دل غم الفت ست دل و سینه گفروش
 رستم کجا بزور ضعیفی ما رسد
 ما لیم و کج و جدت و آسودگی دل
 ز دوست گردش افلاک درواز پانی فتم
 برو بجای غم پیشگان و شادی کن
 اسیر سلسله زلف آنکس که بود
 به تیغ عشق تو سل گر فن آسان نیست
 حقیقت ست نظربین و آن بکشودن
 ای شمع درین بزم ز خود چشم پوش

خود را باین امید گمگار رها نسیم
 دل نمی باید ز دنیا اینقدر برود آشتن
 مژده بهم زن و این بزم جلد هم کن
 خطا چو پیش ز حدت عذر آن گم کن
 ز جمیع خاطر خود نذر فر هم کن
 بشم عرق شو و از عرق جبین نم کن
 تو از گداختن خویش نسکر مر هم کن
 در بغل از دغا می دل بود و گدشته ام
 دل و جگر خراش و غم جاودان ما
 گل ز لب بر نه ای غم صابر خزان ما
 غیر از متلع درد نزار و دوکان ما
 کو و غم ست کادتن ناتوان ما
 ای درد و گوشه گیر بار الامان ما
 مقابل کی شود پیر فلک بخت جوانم را
 ز چاک سینه بر آسودگی بخت اینجاست
 فتاده چرخ بیک صدف گشت اینجا
 که میکند جدا بند را ز بند اینجا
 شعله زن آتش هوسها بودن
 تا کی کعبه افسوس ز شرکان سون

رباعی

نی بهر کسی قصد فساد می کن

بر بستی خود ز اعتماد می کن

چندی اگر ت زمانه اینجا دارو	خاک شود و قطار بادی میکن
رباعی	رباعی
ای مگر گل نشدی ز داغ دل لاله بشو	ور ماه نه برای خود مال بشو ای قطره دریا گوی سخت پند گر در نتوان گشت برو زاله بشو
رباعی	رباعی
کو عقل کجا فهم و کز انیش بوش	کوران و کوران هم نماند خروش چون شمع درین بزم غمیش میوز ای روشنی طبع تو هم شوماموش داعی خواص محیط حقیقت و مجاز بود و از خنوران نکشته هیچ شیراز معاصر و مستفیض خدشات نعت اسد ولی است این ابیات از دست
می بنوشش که رنگ نگار ما دارد	نگه بوسه که بویی زیار ما دارد چو باد خاک تو خواهد بهر طرف برون صد ره گرم چو شمع سراز تن جدا کنی بجائی دوستی چند آنکه کروی دشمنی باین در یکی محرومیش ز بخت بر محاکم بود و ساکن محله دیک که در قزوین است جولاکی میگرد و کاه خشت می بخت و دیوان خود را بر میان بسته میداشت و نزد اشکال در محاوره یا اصطلاح از دیوان خود سند پیش می نمود تا روپوشن چنین می یافت
بستی چاک کردی پرین در بزم سخواران	دری بکشوی از فردوس بر روی انگاران دین بخند که شود و میان ز لطف کشاد بریشال صورت و دیوار بجان مانده ام دن نگر و خوش مر از در و ستان گیران هر روز اختیار بهمان پیش دیگری است دولت مگر گدست که هر روز دری است

نکته

نکته

دوست و دوست سخن بود و آشنای معنی نود کمن معاصر سلطان حسین میر است
و شاعر رنگین خوش و آیین بیت از دوست

بلاست از تو بدل هر زبان جفای دیگر جفا که بردگری میکنی بلاست دیگر
در کی نمی از قم بر خاسته باصفهان رفت و از آنجا برگشته بقم نشست بستان هزار بیت
دارد از دوست

چون توان جستن که زلفش کشته و انگیر با پاسبان روزی بر سر دارد سر زنجیر با
تا را بصرانی صبا ذالفتی است ورته به نیم ناله نفس میتوان شکست
چون نه روز ازل بود قسمتم لیکن با نکه دیر رسیدم نصیب مجنون شد
زنده در عالم تصویر همین نقاش است همه را خواب عدم برده و بیداری کیست
ویری محمد ابراهیم حسین از مردم کابل بود و شاعر قابل و در رشته مرثیه حیات ملی نمود آئین

بیت از دوست

پوشد همیشه مصححت روز از چشم من ز انسان که روزی بر زبان کتاب را
همیشه نعمت شایان چشیده ام شورت نمک بقاعده در شور بای و روشی است
و او د میرزا داود بن میرزا عبداللہ مستوفی منصب تولیت روضه رضویه داشت بصاحب
دو دمان صفویه ممتاز بود و در شاعری و تنگبای و وسیع و در پیامیج حاصل دارد و در ۱۳۳۰ و ۱۳۳۱

انتقال کرد این ابیات از جمله اشعار لطافت شعرا دوست

روشنی از خویش می باشد دل پر نور را شعله شمع از رنگ سنگ ست کوه طور را
جام گل کاسه در یوز و بلبل گردد بچمن آرد اگر باد صبا بونی ترا
بجز و لای تجزی کند حکیم اترا بریند از شکل دبان تنگ ترا
قرص از مرتبه مردمی انداخت مرا بسکه این راه گران بود بساخت مرا
اگر صاحب سخن کامل شود خاموش میگردد گره چون از زبان غنچه باشد گوش میگردد

نر خط بند ششم حسنت ز اوان پیش میگرد
 چه دستم که این جد و آرا خرمیش میگرد
 داعی امدانی در قسام شعرها هر بود دلش قریب به هزار بیت بنظر رسیده آذوست
 عمر ابد تیغی حاصل نگار ماست
 آب حیات جام می خوشگوار ماست
 پیکان جو ز تابا بدست تو ان کشید
 زین پاره جگر که کنون در کنار ماست
 داعی لیسر ضمیری اصفهانی است و
 بزمر آرای خندانی این بیت ازوست
 آمدی رفت ز دل صبر و قرار نم بشین
 بنشین تا بخود آید دل زارم بشین
 وانا ملایک و انا در معنی یابی تلاش بسیار داشت بعنوان منشی گری در سرکار امیر خان عالمگیر
 منسلک بود و نظم بندی بسیار خوب موزون می نمود آذوست
 در عشق ابلهی است تقلید گفتگو
 این راه را چو سایه پائی کسان سپو
 بر بند سنگ بزرگم از فاقه چون گهر
 مفروش خویش را و نگهدار آبروی
 در ویش کا هن تبریزی بوسعت مشرب موصوف بوده و سلیقه شعر طایم داشته

ارباعی

ای دل اگر ت بود شعور و ادراک
 چشمی بکشا چو مهر بر عالم خاک
 بر لال نشان ساغری بر لب جوت
 هر سایه سیاهستی افتاده بخاک
 وانش مازند رانی نامش ملا علی بود و او اوال جاوید مخلص میگردد آذوست
 به پیش ما چه ترنی لاف زور بازو را
 که میکشد همه کس این کمان ابر و را
 مابدوق گریه هستی باین بزم آدمیم
 می بده ساقی بقدر آنکه چشمی تر شود
 گذشتن از لب یگون بوقت سبز و خط
 چنان بود که کس در بهار تو به کند
 ووستاق گر می نامش بهر ادبیک است از جمله منتبان آستانه شاه عباس ماضی بوده و سلیقه
 بشعر طایمیت تمام داشته آذوست
 برادر گوش دوران اگر گرد این خیلین ازین
 بانگ روزگاری آسمان گرد زمین ازین

بی تکلف چون چرخ روز در بزم جهان   گیرم از هجرت غم و کوه و بلای زندگی
 دستور میرزا حسن علی نام داشته شاعری مشهور بود و در شیرین گوئی دستور منته
 زنجون آنچه آید در وجود از زمانه آید   و دیدن شیوه سیل است از دریا نمی آید
 دولت هوای مردم بهیچ می کند   آخر کلاه بحر نصیب جاب شد
 توفی که گوش بحر فم نمیکند ورنه   ز کوه با همه تکمین جواب می شنوم
 دستور نامش میر رفیع بوده اصلش از ولایت ایران است در علم حکمت و تنگابها داشته
 از دیار خود بپند آمده میگذرانید با غیر غفلت اند بهیچ بلای شده طبعش نظم رباعی میل تمام
 داشته از دست

در گلشن عشق که ز گلش رنگ بود   صوت همه مرغان بیک آهنگ بود
 در سوختگی افتاد تو توان یافت   خاکستر بر چرخ بیک رنگ بود
 دیده نواب اعز خان ترکمانی در عهد مالگیری منصب چهار هزاری افتخار انداخت و در زمان
 محمد شاه بمنصب پنج هزاری و خطاب ترک جنگ سر عزت افزاخت و چندی بنظامت صوبه
 کشمیر هم پرداخت متین کشمیری تذکره حیات الشعرا بنام وی نگاشته در او اسطوانات دیده
 بهامشای آخرت کثاد این ابیات از وی دیده شد

شیشه دل از اثر ناله شکست   از نسیمی ورق لاله شکست
 گر تو ساقی شوی ای همه شکن   میتوان تو بصد ساه شکست
 فریاد من از چشم سیاهت بفلک رفت   این طرفه که از سر شد آواز رستار
 تا چشم تو زه کرد کمانه بکین   یک صید نیا سودا من بزیست
 در و مندا از قول محب آبادید بود بدلی آمد سیر از منظر او را در سایه شفقت خود گرفت
 و همین غایت و تربیت ایشان مجموعه کمالات شد و در فن سخن رتبه شایسته بهم رسانید
 میرزا در حق او میفرماید

نهمرباش غافل از احوال و در مسند
لعلی ست این کج در گرو روزگار نیست

از وی می آید

بزم خورشید از آن کو بکن بکر یست
که شور خنده شیرین بکام پرویز یست
آن کو می میفروشش نمائند آبر و مرا
لب تشنگی فروخت بدست سب و مرا
جان یکسانه و آدم و شادوم که محراب
بوده ست بر مراد تو دمگ آرزو مرا

رباعی

یکچند عتاب و ناله خاطر کردی
وین عمر دوروزه با خاطر کردی
بعد از مردن رست بنگام افتاد
اول باسیت آنچه آخر کردی

حرف الذال

و الفقا شرعانی سید رفیع القدار و شیر جوهر دارست فضیلت را با شاعری جمع
داشت و دبیر فلک را افضل اجد خوان می پنداشت قصیده رایحه در معراج وزیر شروا گفته
و هفت خردار ابر شیم در وجه صله یافته شعرا و در رنگ جوهر ذوالفقار عزیز روزگار است

چندی از آن در اینجا اثبات نموده شد

زهی جناب شریف خلاصه ایجاد
زبندگی تو گیر و سعادت استعداد
منهته روی جلالت ز دیده او بام
گذشته یک نواالت و منزل اعداد
زلطف و عنف تو گیر و وجود نفع و ضرر
ز مهر و کین تو باشد اساس کون و فساد
خرد که عارف اسرار کلی و جزئی است
هم از قبول تو دار و قبول استعداد
دلت زیر تو معنی نفوس قدسی را
بسوی عالم تحقیق میکند ارشاد
مخار روز نگردد و نهان نظره شب
اگر ز رای تو یا بستماره استعداد
طره شربنگ آن خورشید روی تبیین
در خضای نیمروز آرد و شک از ملکات
او ز من دور است من نزد یک نیم هروش
ویده معنی ازین بهتر نباشد دور بین

ذوالفقار

نکمت کیسوی غنبریز مشک افشان است
شمره از خاک پای شهریار آستین
ذوقی سرفندی ذوق سخن فروان داشت و شوق وصال خوبان معانی بی پایان در
ایام قل احمد خان ترقی بسیار کرد و به ملک الشعرائی سر برآورد کتابت ناز و نیاز با نام پادشاه
سجیل کرد و انعام دانی یافت جمعی او پاشایطمع آن نفوذ او را شهید کردند و می پیش از قتل
غزلی گفته بود آزان است

ما از نازل بشیوه منصور بوده ایم
ما هر رسم جز است هر دشمنیم و دوست
قابل بیاکلب به انا الحق کشوده ایم
اما نیز خم خوشنقش الماس سودایم
مکن تغافل ازین بیشتر که می ترسم
آخر مهر و محبت نه همین سوختن است
یتیم و تنهایی زین ذوق کمی آئی
خوبی ملا حیدر اصفهانی قله کشای خیر بخندانی است و یک تاز میدان بیان و معانی از
نوازش یافته بای عالی شاه والی بیجا پور بود و پادشاه صاحب مقدر آرزوی است
بحر عشق تو ام سیکشند و غوغائی است
غم چو شد سایه فلک سایه نشین من بودم
بعد از وفات بر قلم استخوان ما
ذوقی محمد امین پیش از ترکان است اما دیکشان بسری برد در مراتب علی اگر میرزا جان
شیرازی است چندی در خراسان و فارس و عراق سیاحت کرد آخر وقتش لاجان به عالم بقا
شناخته خوش سخن است و شمع افروزان سخن میگویی

چنانچه بخت بخت تو و آسوده دلم
از تو و من که جدائی من مضطرب دلم
کین مهال است که در پی غم بجز انشیت
چاکم و نظرت سخت مکر شده ام
خاک عالم بسم کرد تو شوم و در روان
گر چه با خاک سیاه از تو بر ابر شده ام

ذوقی

بحر

ذوقی

چه آفتی تو ندانم که در جهان امروز
 یا دایمی که بهر خاطر من بار قیام
 آنچنان بچو و بزم از جام حشر نیستم
 بطور دیگر امروز نصیحت میکند ناصح
 پس از عمری که بهر پیش من یاری آید
 کن هم را غالی باید از دوزخ فزون تریم
 فوقی اریستانی شاعر مشهور از معاصران حکیم شقایق است در بدایت عمر کشتی کردی آخر ترک
 آن پیشه نمود اشعار تکمیل وار و سخن شیرین و دلنشین پانزده هزار بیت است از کلام او
 انگشت مزین بر لب پر جو صله ما
 هر دو بر هم زن بهنگامه طرب اند
 چو خواهم از سر کوی بتان کناره کنم
 نه شگوفه ام نه برگم نه ثمر نه سایه دام
 تا دلغ تو در کینه جانم در می کرد
 چندان بالم خوئی گرفتیم که آخر
 ترگز نظرت بر من غمناک نیفتد
 رسید ترک من و خنجر از نیام کشید
 ذیبنی تبریزی در تبریز که پری میگرد و شعر خوب میگفت از دست
 شب روم پیام آن همه گوش بر روزنم
 دوزخ محمد صبح اکبر آبادی مدنی در کهنه ملازم شجاع الدوله بهادر بود شاگرد شمس الدین فقیه
 در علم طب دستگاه داشت با عمر بکر بلا رفته متوطن شده هانجا در او اهل تسلسله در گذشت
 این رباعی از دست رباعی

شقایق

تبریزی

درویش

گر با بگذاشت و این دل زار بهمان
سر با بگذاشت و این دل زار بهمان

القصه هزار گرم و سحر و عالم
بر با بگذاشت و این دل زار بهمان

ذوقی میر عبد الواحد بلگرامی سخن شیرینش بگوشه سوزی نبات است و شعر آبدارش گوارائی
آب حیات از دیاران میر غفلت آمد به بجه بود او را نسخ است سخی بشکرستان خیال شتمل نفیلم
و منور و وصف حلویات درین نسخه به نسبت شیرینی ذوقی تخلص میکند و در نه تخلص است
او واحد است چنانکه در حین وادیا یاد آرد می آید

آنانکه پرده از رخ پویند و اکنند
آیا بود تو انصاف معنی با کنند

نمان از تنور بهر مر با باشد هست
لازم بود که حق غریب ادا کنند

در کار خیر حاجت هیچ تخلف نیست
اهمال و تمادول فری نیا کنند

آنجیر از شاخ درخت ارجا بکنند
پنهان ز چشم بد بلبش آشنا کنند

بشگام آن شده که سیران نهد
بر کام دل ز محنت زندان رها کند

آورده ام برای شما شربت امان
نوشش کنید و فلفل خود را بکند

بتین بسوی چپائی بدیده الفصاف
که بی وصال شکر حالت زاران حسیت

عرض ز موسم برسات اول و بوندستی
و گردان همه تمید برق و باران حسیت

در متنای ملاقات شکر ای ذوقی
آب گردید دل شیر با لغت سو کنند

بونی و گشته قنوج بیاد مآرد
شب بچرخ آنجم و در راجو تماشا کرد

ذکا میر او لاد محمد بن میر غلام امام برادر عیانی میر غلام علی آزاد بلگرامی است میر خزانة عامه
بنخواستش او از سر پرده فوت بکوه گاه فعل آورد شوق سخن بر غم نام و در خود کرد وسیله تنبیه

دار و صافگو معنی جوت

کشید آخر مرا هم خد به گل جانب گلشن
صبا این فرود د بخواد سوزی عند لیبان

تا بسوزد کشته شود را بدایغ تانده
بر مرزا غنیر افروز و چراغ تانده

گریه سیخ بلغم از سر زبان برخیزم
 بآینی که ریزد گرد بر بالائی خود فیله
 چو قفل بسته کن نوک سوزن باز میگردد
 حریف و حشمت چون گرد باد من صحرا
 برگرفت دل من ریشه گرفت ست ترا
 خواست از شیوه بیداد و بدیداد مرا
 سریست که از بست و کشاد مژه خود
 ذوالفقار رسید ذوالفقار علی بن سید فرزند علی از قاضی زادگان قصبه نیوتنیست در بنگلور
 متولد شده و در بگرام سکونت دارد صاحب ذهن رسا و طبع ذی ذکا است در مدح نامزدگان
 و ریسه عالی به جویال نوابشاه جهان بیگم قصائد متعدده پرداخته دیوان مختصری غیر مرتب دارد
 عمرش در حین تحریر این جبریده قریب به شصت سال رسیده این چند بیت از دست
 هر سگر رایتج ابروی شما پهلوشگافت
 ز حسن خویش تا آراستی بازار عالم را
 تامل میکنم بسیار در نظاره رویت
 ای گل توان رنگ دل افروز که دادست
 جانان پوششیر که دادست ز ابرو
 این جاشید به صف عارض که نوشته است
 چون چون هر سحر خویشید در صحر اگر دارد
 بیا در پرد چشم من ای نو نظر بار
 دل من شوق روئی او دارد
 ای اجل چند روز امانم ده
 پیش پای تو نشینم جهان بر خیزم
 سیه است جنون بانگ شش سر کند باز
 کشاد کار دل از شتر فضا و میخوام
 غبار هستی مو بوم را بر باد میخوام
 طفلی و کوزه بیدسته خدا خیر کند
 خبر قتل کس گفته فرستاد مرا
 و چشم زدن صبح جهان شام توان کرد
 در بر هر دل خلیده تیر مژگان شما
 گران کردی متاع در دهم سرای غم را
 مگر در صحف روئی تو یا بزم عظم را
 بدین توان ناله جانوز که دادست
 وز موی مژه ناوک دلدوز که دادست
 این نقطه بخورشید نگه سوز که دادست
 مگر از خال خیار صم سودا بسد دارد
 که مژگان من از بهر تو در دهن گهر دارد
 ذره خورشید آرزو دارد
 کشت من خوشه در گلو دارد

بشوقی بی بکنده آتشیان ابطایع تا که	بر آید از قفس تن چو طائر در جسم
میوه بستان حسن خویشین بپوش کرده	در ترش روی چو لاله بجان در تکلم آمده
حسن در گرد و بد بتاش بجا رسا	گردن چمن گذر فتد آن گلزار را
من ندانم که شدم یا نشدم	دوش در کوچه جانانه شدم
سالها عاقلیت بخت نه شدم	بر در کعبه نشستم یکدم

حرف الراء المهمله

رو و کی سمرقندی کاروان سالار شعر است و مقدمه ابجیش عساکر فضا اول سبک
 بند وین سخن فارسی پرداخت و گلهای بوقلمون را گلده ساخته اوست لعلش تذکره
 نویسان مفصل بعبط آورده اند و در پیرینا ترجمه حافظه او نوشته این رباعی در پیش
 ابوالحسن مرادی شاعر بخارا گفته و گوهرش بجا شفته

مرد مرادی نه بمانا که مرد	مرگ چنان خواهد که کارش خرد
جان گرامی به پدر باز داد	کالبد تیره به مادر سپرد

رباعی

چون کار و دلم نزلد او ماند گره	بر هر که جان نذر و ماند گره
اسید ز گریه بود افسوس افسوس	کانهم شب وصل در گلو ماند گره

رباعی

رویت دریای حسن لعلت مرا	زلفت عنبر صفت دهن کردند مرا
ابرو کشتی و چین پیشانی موج	گرداب بلا غیب و چشم طوفان

رشدیدی سمرقندی شاعر صاحب رشد عظیم و خاوند طبع مستقیم بود از سلطان خضر بن یحیی
 خاقان سید الشمره خطاب داشت و در پیرینا ترجمه حافظه وی در خزانه عاصریات قصاید
 او آورده اشعار غزل ایام و نکرده این قطعه از ویست

تو وزیر و من تراداح دست من بی عطار و ابی

تو وزارت من سپار و مل مدحتی گوی تا عطا شین

رفیعی میرحیدر معالی کاشی در شعر نی بدل بود و در معا و تاریخ ضرب المثل از شعراء دولت
اکبری است برای تفسیر مهمل فنی سوره اخلاص بی لیس اند تاریخ بر آورد و در او اخرا نه عادی
عشر بدر آخرت شتافت این چند شعر رفیع پایه و بیت گرانمایه از وی است

عزم سفر کرد یار ما ز میان میرویم او اگر از شهر رفت ما ز جهان میرویم
این صید زبون کیست رفیعی که درین ام نزدیک بگردن شد و صیاد نیامد
سحر ساز اول ملک عشق و پادشاهی کن برو تخت روانی نشین و هر چه خواهی کن
صفحه محشر خور و بریم که آیا کیست این قاتل که میخواهد شهید تیغ او غدر گشت و او
دستی وعده داد و نامانی وعده آمد امروز هم سوخت ز انتظار هم ساخت شمسار
چون شنیدی که در سر کوی رفیعی شد خاک اینج رفیعی گریه کردی عزای داشتی
مباد است من در خانه بیگانه افتی همان در خانه من به اگر در خانه افتی
من بتابوت رفیعی رشکها بردم که تو بهم پیش گریان ترا ز اهل عزای آمدی
تا زک دلم ای شوخ علاجم چه توان کرد من عاشق معشوق مزاجم چه توان کرد
غم زهر جا که رسد سر زده آید بدلم چکنم خانه من بر سر ره افتاد دست

رفیع میرزا حسن بیگ قزوینی شاعر رفیع الدرجات و منشی خوش عبارات و ناظم رفیع القدر آ
و ناثر کامل الاعتبار است منازل علوم رسمی طی کرده و دستمایه فنون بهر سانه و رشته بهن آمد
و بنصب پنجبدی چهره اعتبار بر افروخت و صلحهای گران در بدل مدح شاهجهان پادشاه
بنید وخت در عصر عالمگیر بگزید کبر سن از نوکری استغفا خواست و در دلی گوشه انزو گرفت
و از سر کار پادشاهی وظیفه تعیین یافت تا آنکه از وظیفه حیات مستغنی شد پیرزادان معالی
تازه تنخیر میکنند و لالی بسای را و رشته غزل منظوم میسازد آرزو در تذکره مجمع النفایس

انتخاب غزلیات اوستوفی کرده این چند بیت سوای آن از دیوانش برچیده شده
 ای فلک دیگر برآر از تنگ بویانی مرا
 چون گلین با خویش نام خانۀ داریم بوس
 در موسم گل اگر بگستان برسیدیم
 لرزید دل و داد نشان زان خم ابرو
 افتادیم ساخته از حادثۀ امین
 قدم گشته ما را بنظر کی آرد
 چو خار برسد دیوار گستان منشین
 ما قوت پرواز نداریم و گرنه به
 پروانه را چراغ و مراد اوغ شد پسند
 ز منتی دارد اگر دنیا نصیب دیگریست
 هنوز و کف از عمر رفته تارسیست
 مرا که بنویس بگلشن شراب خلود است
 دست از باب طلب رانیش زد
 بی منتی فکر که باین ترسۀ آفتاب
 تنی کنم سخن از بیچکس چو مردم چشم
 نه چو سحر و دگم ذوق گلشن آرایست
 راز حرمان تو هرگز نرو و از دل ما
 خانه پریشانه را ماند جهان میداند
 باغبان از سیر باغنت منتی بر من نه
 دیگری آرد مرا بیرون مگر از بزم یار

عیب و انانیستم تا کی پوشانی مرا
 بیچکس نفی نبرد از سایه دیوار
 از دست ندادم تماشای خزان را
 رهی ست طعیدن نفسی قبله ما را
 هرگز ندم تاب کس چخه ما را
 چشم مست که ندارد خبر از ابرو با
 که آتش نشود از تو بهره مند آغب
 عمریت که صیاد شکسته ست قفس را
 هر کس بقدر طبع کند انتخاب را
 سیف و شد باغبان گل های باغ خویش را
 بدستم از سر زلف تو یادگاریست
 چه سود ازین که چو زکس پایله دارم نیست
 دامن از باب دولت خار داشت
 تماشه بلند و رپی تا رنج شدنم ست
 مرا چه باک که عالم پراز سخن چین ست
 چو خسل بادیه کارم پیشه تنهاییست
 این وطن سوخته را حب وطن بیارست
 جمله کجا بیند و لمارا بد لمارا نیست
 گل بدست آرد مرا اما دماغ از دست نیست
 ورنه در باغ شمع قوت رفتار نیست

بر من از تهنیت شیشه می نهد هر شد
 خوشم سبز صفت در قدم گل بستم
 تو که روی ز چین بلبان تمام روند
 با من اگر سپهر بود سرگران چه پاک
 من کفیل از طرف بیل گلزار که او
 دل آسمان شود خون ز حسد اگر به بیند
 آنکه خواب راحت بر خود حرام کردند
 دل مندر لعنت دشمن که تا گرم است آب
 غار آتش توان زد تا نگیرد و آستین
 نیم بسمل شده مرغی بکف آرم که مرا
 بدآم زلف تو عالم تمام در بند است
 ققایی آینه ز راه ز روی آینه دان
 را از می شیرازی شیفه شایسته حقیقی و مجازی
 نشان خون شهیدان عشق میجویند
 خوش آنکه شب کشی در دوزخ سرش آبی
 رشکی بهدانی خواص بچرخانی است معاصر شاه طماسپ بود شعر دلجو دارد و خوش او است

میگوید

تو ای غافل ز آنهم خانه رشکی چه می پرسی
 پدر چو طالع من دید بر سرم زد و گفت
 رستم از کوی تو ای خوبه خاک کرده بگو
 رفتم و اندوه بجران ترا بر دم بخاک
 بین از دور تا دو داز که امین خانه میخیزد
 سرت مباد که رسوای خاندان منی
 صرف اوقات بازار که خواهی کردن
 تا به نیمه بتو حال خفتگان خاک چیست

دشمن

مستطیل

چه حالت است که شهباز را بخواب کند
فغان من که کسی را بخواب نگذارد
شاید بعد عائی تو گویم حکایت
یکبار عرض حال مرا میخوان شنید
روشن یونانی آب و رنگ گلستان روشن بیانی است نامش میر و نقی بود اول سند
تخلص میکرد آخر همان نام خود را تخلص قرار داد از دوست

روشن

میگویم که چون گل سینه بر باد صبا بکشتا
نزاکت سوخت در پیراهنت بند قبا بکشتا
رسمایر از این و بخش کبر آبادی شاعر عالی فکر بود و شاگرد شیخ عبدالحزیز عزت و افتا
خلافت خلفای راشدین رسالای بسیار خوب مدلل بر این نوشته و مخالفین را زبان گویا
بسته آزادی می آید

رسمایر

والاهم از تابنت میگدازد و پیکرم
آب میگدوم اگر از خاک برداری مرا
رضی سحر قندی از ولایت خود بپسند خرامید و دلی را برای سکونت برگزید و شعر طرز
خوب دارد و سخن مرغوب است

رضی

جان را بسوی دوست خیال عیب نیست
این ناله که میشنوی کوس طلت است
مردمان گویند فردا سیکشی و امان دوست
حال من نیست تا فردا کجا خواهیم کشید
ستاره ایست در گوش آن بلال برو
ز روی حسن به خورشید میزنیم چپلو
هجرت ز وصل غیر خبر میدهم مرا
مرگی نوید مرگ دگر بپسند مرا
کافر چنین سبب اندانم رسته ترا
دو دلی که ام مسلمان گرفته است

جان

راقم میرزا سعدالدین محمد شهدی را قلم نقوش غریبه بود و نظم و بحر و محبیه را قلم خاصه اش نسخ
از رنگ است و اشکال و همنی او تصاویر و رنگ سری هستند که باز از اینجا خود را بصفهان
رسانید و از شاه سلیمان صفوی بوزارت هرات مامور شد بعد بوزارت مجموع ملک خراسان
بلند پایه گشت سخن آفرین و قدر دان سخنوران بود و مستعدان خراسان و عراق در ظل
عاطفتش میر میوم اردی بهشت می نمودند مثل احسان مشهدی و عظیمای نیشابور

و شوکت بخاری بیشتر اشعار او غزلیات است اگر چه قصیده و رباعی هم دارد و گزیده اندیشه بصید
مضامین تازه چنین سینه اندازد

سر کوی تو باز یگانه طفلان مست پنداری
مرا بیتابی شوق تو دارد و در بیا بیا ناله
لب غموش در اطهار دعا کافی است
قمار در بگل و سوخت دلغ لاله تو هم
جلوه شاید دنیا بر دل ز کفم
تسکین دهنده دیدار بفر ما امروز
شب دناز تو ام خونها بس است مرا
حرف سفر گو که من از کار میروم
از تو بدخواه کشیدن یک نگاه آشنا
ز شهر با نگذارم برون نماند مرا
شکوه از تشنه لبی نیست شحیدان ترا
همیشه لبست و کشاد من از هنر باشد
غیبت ارباب تم را بهره اند زرق حلال
بیرا مگر تو رحم کنی ورنه آفتاب
ز رسم تنیت جاود وستان گذر
شدم و دراز عزیزان دیگر از عالم چپ است
کنند چاره لب تشنگی حسرت من
در پرده بود قطره زدنهای اشک من
بیتابی شیشه در دست و گر پانه می باشد

که تا مژگان کشودم طفل اشک من و آید
که یکدم زندگی رهبت ابر چه شنید آید
سوال مالش گوش است اهل همت را
درین بهار غنیمت شمار فرصت را
یوسفی در نظر از حسن نال است مرا
یار دانسته که امروز مرا فردا نیست
همین قدر که ز قتل دلت پشیمان نیست
نقل مکان دور تو از دیده تامل است
کافری را در فرنگستان سلمان کردن است
دماغ لاله صحرانشین که سودائی است
آب بار یک دم تیغ تو دریا خیز است
کلید و قفل صدف هر دو از گهر باشد
تیغ دایم آب جو دلد و خون میخورد
شبهای حجر را نتواند سحر کند
که هر مرصع آید عیادت و دارد
ندارد زندگی عضوی که از اعضا جدا گردد
آب تیغ تو مرا اگر چه ز سر می گذرد
افسوس رفته رفته شد این ماجرا بلند
تویدستی ندانم بر که در میان می باشد

آمن چون باشم ز صیاد یکد شوخیهای او
 تنهام را چه خامه نگر و دزدان بخت
 می بود کاشکی و لم از سنگ در غل
 از سفر مرغ تو کردن نتوانم اما
 نمیدانم که دیگر از که باید بود و مثنوی
 بیش از این پاس دل بدخونی آید ز من
 نمی باشد لباس و لگشائی غیر عریانی
 نیم من در شمار بلبلان اما باری شادم
 نام وطن نماده بسیارم که عمر با
 نشاطم نیست منظور از بساط و لطف دنیا
 شادم که ز فیض ناتوانی
 اگر این است که دورت چمن صحبت را
 قدیم گشته ام کی طاقت بار عصا دارد
 کردی من ز گوشه ایرو هشاره
 بس است عشرت بلبل گمان نداشت کسی
 تو بجا پای محکم کرده با آنکه میدانی
 سپرس از حدیث شوریگان گاهی در چهره
 نمیخواهد بظاهر بنمیشم نغمه پروازی

رباعی

خاکم که کلاه گوشه پریش کند
 درویش و غنی بیکدیگر میبکنند
 غافل که دل نازک غلظت مانت
 آن شیشه که کوه را کمری شکند

چند بجای رنگ عشرت های الوان بخشن
نمیت پر افشانی اینجا غیر دندان ریختن
گره زناشن تدبیر کی کشاده شود
که از کلید غلط بستگی زیاده شود
بس بود در سفر کعبه مقصد مارا
توشه ره قدمی چند که برداشته ایم
رشدی اظهار لایحی بود و بخش خالی از لطافت نیست
تا قیامت خمره بر هم نزنم گردانم
که اسپد بنگی روز جزا خواهد بود

رباعی

رشدی بنشین بت هوار اشکن
درمان مطلب دل دوار اشکن
از خانه برون سنگ حوادث بارد
تا سر شود شکسته پار اشکن
روشن میر محمدی بنگلی رشید اسرار صاحب کمالی است طبع سلیم و ذهن مستقیم است
و در عربی و فارسی و هندی درس سیقت و در صحبتش طلبه علم را در یکدمه سوار روشن می شد
صاحب دیوان ستا زدی می آید

آن رنگ جلوه دوست که محبوبش بود
بیرون چون شمع ز فانونس منجم بود
چسب در ریای سستی نقش آبرم کرده اند
یک طرف تعمیر و یک جانب خرابم کرده اند
رضا ملا رضا اصفهانی پیشه جواهری داشت بغایت ظریف و لطیف الطبع نکته سیخ بود
شعرش در کمال ملاحظت و استواری است و ذهنش در نهایت رسائی و همواری غزلها دارد
این مطلع از دوست

نال نه داشت که در سینه با جا ننگ است
رفت و برگشت سر سیم که دنیا ننگ است
خط سبک کیفیت لبست افزوده
شراب کمنه چو شد نشئه بیشتر دارد
راج میر محمد علی سیالکوٹی نقود افکار برین التفات اور رنج و کجوار اشعار بنسیم توجہ اور مانج
مدی آواز شرب خوش خلق خوش صحبت بود با میرزا بیدل و شاه آفرین هم طرح بود و در
دین خود و دین عزات و مقامت گرفته قلندرانه بسزی برود و بنگامه سخوری مکرر داشت

قریب صد سال بزیست و در شایسته بحوار رحمت الهی پوست بسیار شویخ طبع خوش محاوره
 انجمن افروز بود و در شعر خواندن طریقه عجیبی داشت عطر زلف سخن چنین می افشاند
 شد فزون در آخر حسن قوی آرا میم
 ز طریز آن نگار جم طاقت آخر ناتوانی شد
 بزیر سایه گمشده سعادتمست
 نه عز و ست که سر پیش تو افراخته ام
 خوشتر از کج عدم نیست سلامتگاه بی
 روز وصل از بیم هجران تو ام گریان گشت
 چو سان آموخت بیرحمانه بفرزاک سر بستن
 اگر با حق نیازی هست حاجت نیست تمیز
 اگر این است آشوب خرام فتنه انگیزت

روغنی استر ابدی روغن گشت مسخره بیانی پیشه بود که نزل او بیشتر از جدست بسیاری
 از شعرا معاصرین خود را همچو کرده و از ایشان بچو خوشنیده و انصاف تمسین داده سالها در
 سلک ملازمان اکبر شاهی نخرطامند و همراه سوکب شاهی در سفر گجرات پای قلعه مالو گشته و من
 توابع سرودن روز جمعه بست و دوم چادری لایق شده سفر آخرت گردید و هاجماد قون شد و دیوان

دارد قریب به هزار بیت او راست

حیات جاودان دار و شنید تیغ بیدارش
 از جفا بی او نمی نالم که می ترسم رقیب
 زبانی گوئی قاصد شرح عالم را که در راه
 قاصد از آمدنش میکند آگاه مرا
 بود در دست پائی او دل گر محو چو آن اخگر
 که بر دارد بیانی طفل از دست فتنه زود

چنان وقار تو بر کوه پای علم افشرد
که شد زهر برگ او چشمهای آب روان
رازمی ثواب عاقل خان اسم شریفش میر عسکریست از سادات خواف و از عمده خوانین عالمگیر
پادشاه بود در ایام شاهزادگی عالمگیر یکی از پستاران خاص بقضای آسمانی رحلت کرده بود
و مفارقتش بر خاطر شاه دشوار میگذاشت روز دیگر بیکار برآمد ثواب در خلوت بعضی رسانید که با تهیه
لال خاطر در شکار چه حکمت خواهد بود شاه اشارت باین بیت کرد
تا لایق غلگی دل را تسلی بخش نیست
در بیابان می توان فریاد خاطر خواه کرد
عاقل خان این بیت خود خواند

عشق چه آسان نمود آه چه دشوار بود
بجز چه دشوار بود یار چه آسان گرفت
شاه فی اختیار رقت کرد و بکرات و معرات سماع کرده یاد گرفت و پس باین از کیفیت گفت
از شخصی است که بنحو ابد حضرت بنام شاعری موسوم گرد و تبسم فرمود و نظر تربیت کمال
و بی بیش از پیش برگذاشت تا آنکه بجنب چهار هزار سی و نه در یکجا آمد و در آنجا بویادگار
شاه جهان آباد ما سر شد و یونش عالمی است پراز دوست طعنان معانی و نشین و سواد عطیست
از سیه قلمان حروف شکین نمکین در بسته باز از سطوحش متاع در دانا بار بار و چون کمان
صفواش گلهای مضامین رنگین گلزار گلزار هر شعرش زلف معشوقی سراپا ناز است هر نقطه جوش دافع دل
عاشقی خایه بر انداز و صفات رنگینی کلاش را خامه از قلم رنگس و سیاهی از دوات لاله باید و شکر
از رنگ گل و صبر یاد آوازه بلبل فایدا از شک نخه مهر و ماه و مهر در و ساختن از نظاره
زناکت بخش گل و بلبل در رنگ با حق این چند بیت از نغاث قانون عشق است
خشبک کتم ز سوز دل دیده اشکبار را
چند در آب افکنم آینه نگار را
قبله مست میکند خانه می فروشن را
آنکه کعبه می برد ساک هوشیار را
چنان غم جهان فوری دل چه نمی برین
باد خزان در پی ست جلوه این بهار را
بست گره ز خون دل ناله آهوی مین
تا کبش و آن غزال طره مشکبار را

سرسخت جام نیست دل جرم نوش ما
 سر جو کشیدم ز حبیب عشق گریبان گرفت
 هر که بگفت جام دید و دولت تجشید یافت
 سنا شد که دلم مستگفت روی تو بود
 در جهان سچ دل از دوسوسه آزاد نماند
 هر گل تازه که بگفت سحر رنگ تو داشت
 سامری گیت که جان در تن گوساله دهم
 کشته مغز تو نیست چنین بازی و بس
 ای حسن ترا هر دم صد جلوه نقاب اندر
 در دوتو مراد ب چون روح بود در تن
 تا زلف ترا دیدم در دست صبا چنان
 احوال دل رازی گفتند درین مصرع
 عشق از معوره میخواند بوی را سنے مرا
 من همی سازم تو هر چند میسوزی دلم
 از نظر نهانی و در دوتو در دل آشکار

مستی ناست از نگر می فروشن ما
 پا چو کشادم ز بند راه بیابان گرفت
 هر که زد نیا گشت ملک سلیمان گرفت
 روی چون قبله نماز همه سوسوی تو بود
 مگر آن دل که اسیر خشم گیسوی تو بود
 غنچه نافه چو بنگفت پر از بوی تو بود
 ساحری چیست همه فتنه مجاد روی تو بود
 بس مسلمان بستم گشته هند روی تو بود
 حد موج زند دریا هر لحظه حباب اندر
 سوز تو در اشک من چون بوی گلایه اندر
 می پیچم و می کا هم چون رشته تباب اندر
 در کارم و بیکارم چون بد بجا ب اندر
 عاشق ویرانه کرد این گنج پنهانی مرا
 دل غیر خجسته تو هر چند رنجایه مرا
 آشکارا می کند این درد پنهانی مرا

افش از شعر اکشمیر و خنوزان دلپذیر است شاگرد ملا ابوالحق ساطع کشمیری بانوایان دورا

خان بصری برد از وی می آید

کفتم چو کا سه گر داب بچنان خالی است بان محیط کرم اگر چه آشنا شده ام

نواب هزاره و پیمانه نیش نواب هم طبع لطیفی داشت این مطلع از دست

سحر خورشید لرزان بر بزم کوته می آید دل آینه را ندانم که بر روی تویی آید

را هیچ سبب میرزا سید محمد انصاری فیض مساجد دار و نه از راه تب تخلص میکنند و رشید

شاعری گوی کیشی از اقران می ربود و زندگانی در کمال صفا و ضیاء بر می برد و مجموع
 اشعارش پنجاه هزار بیت خواهد بود و در کمال وفات که نقش فرنگ چین می بندد
 در چمن چون لب لعل تو که بار شود غنچه گل که و خاطر گلزار شود
 شب ز بیتیانی اشک است دلم بی آرام دایه در رخ بود طفل چو بیار شود
 جان بی تو ز لذت خور و خواب گذشت رباعی از ساغر لعل و باوه ناب گذشت
 از تیغ تو دل منکبت قطع امید لب تشنه نمی تواند از آب گذشت
 مدتی شد که درین میکده خمیازه کشم تارسد دور بین دختر ز پیشده ست
 را میباز میکده گر با نکشم معذورم خط میخانه مرا حلقه نه خیم شده ست
 گر پیش نهال قد او جلوه طراز است عذر گنهر سر و همین بس که دراز است
 جدا افکند چون نقش قدم زان زنین مارا زد آخر آسمان بی مروت بر زمین مارا
 صد لاله شکفت از گل ما دلخ تو زلفت از دل ما
 ز شوق وصل تو برب رسیده جانی هست وصیتی ست بیا تا مرا زبانی هست
 بده بقیمت دل هر چه سپیدی که مرا نه فکر سود نه اندیشه زبانی هست
 خوشا فراخت مرغی که آشیان دارد بگلشنی که نه گلچین نه باغبان دارد
 آسوده خاطر آن چین را چه آگهی از ناله که مرغ گرفتار میکند
 راسخ میر محمد زمان سر بندی سید و الاننداد بود و راسخ القدم جاده استعداد معانی
 تازه می یابد و خوبان خیال را در لباس رنگین جلوه میداد از عهده ملازمان شاهزاده عظیم
 بود و منصب هفتصدی سرفرازی داشت و فائق در کمال واقع شد راسخ بمر و تاریخ است
 طوطی ناطقه آهنگ کلامش چنین میکند
 یاد از شام غم بزم خموشان کردیم مشت از سر میگرفتیم و پریشان کردیم
 جامه صبر بالا ای جنون تنگ آمدیم آنچه از دست برآمد بگریبان کردیم

گل شکفت که من جام با دوه نازم
دلی طپید که من نیم بسیل ربا نازم
می بجلوه در آمد که عافیت بودم
شکست شیشه که قربان شوخی نازم
خروش رخیه بر دل که نغمه شوقم
بسیته تاخته ناخن که زخم سازم
ز پافتنا کز آتشیان دوم
طپید دست تافت که بال پروانم
که آمی ناله شد افسانه خواب پالم لطفت را
چو شبنم سوخت چشم انتظار ای نامهربانم
ز بوی مرهم کافور و غم رنگ می باز د
چرا غم ناز پرورد دوست ای باو سحر رحمی
رهی سلطان علی بیگ از خوانین سلاطین صفویه بوده و در دای شتر رتبه اعلی داشته

این ابیات از دست

آزادیم از دام تو شد فتنه تاراج
مرغان به تبرک همه کنند پریم را
آز خرابی میگذشتم منزل آمد بیا د
دست و پا گم کرده را دیدم دلم آمد بیا د
پر بهم آورده دیدم برگامی غنچه را
اجتماع دوستان یکدم آمد بیا د
روحی سید جعفر زبیر پوری قصه اینست پانزده گروهی لکنو بر وزن زنجیر سیدی پاکینو خوا
صوفی مشرب بود در توحید ذاتی عالی داشت در عهد شاه عالم به ملی تشریف برد با صاحب طبع
آنجائی مثل میرزا بیدل صحبت داشت در آخر عمر سالها در بلده لکنو پاکینو پانزده گروهی لکنو پانزده گروهی
عرض عمر ابطال عشق فنا خوش گذرانید از دوستان میرزا د بود سید جعفر در کشته انظار قدس
انس گرفت دیوان مختصری دارد و عرایش انکارش منصفه و رق چنین جلوه مینماید

سیر نزول ذات بانسان رسید و نه
چون وحی آسمان که بقرآن رسید و ماند
گشت چشم تو ولی فتنه قامت باقی است
نیست آرام بمر دن که قیامت باقی است
آز عدم بیداری دل هست ره آورده ما
آب چشم خنکان چون صبح باشد گرد ما
چو ماه نو کند جذبه حسن است هر سویم
بسر خوشید سلطان آید از تخریب ابرویم
ز فیض مفلسی قیمت فزاید اهل جوهر را
لباسی غیر عریانی نرسید لعل و گوهر را

شکفته چیده کدام آفتاب می آید که خنده چون سحر زگره کاروان بیدار
 رحیم عبد الرحیم خانان سپه سالار سپهر بخان یار وفادار که پادشاه بود و در عصر خود در
 شجاعیت و سخاوت منفردی زیست و در زبان فارسی و ترکی و هندی کوس بکیتی می توانست
 و در تاج افکار ترجمه او به سطر تمام نوشته و سال وفاتش هشتاد و دو سالگی نشان
 داده و ایچ صاحب دولتی است مشهور جهان و عالی همتی است معروف زمان سیم و در مجلس
 با قطار عالم رسیده و شمیم خلق عمیقش در دماغ جهانیان پیچیده و صفت شجاعت بی نظیر و شرمه
 سخاوت و امیر طبر و رفون فضائل و قابلیت بی همتا و در ترویج طایفه اهل فضل و کمال انگشت نما
 فتح گجرات و دکن و سند بر دست وی شده و کارهای بسیار دست بسته از او بر روی کار آمده
 مقبره او در دهلستان طبع نظم شمس از وی است

شمار شوق ندانسته ام که تا چند است جزین قدر که دلم سخت آرزو مند است
 بکیش صدق و صفات و عهد یکبار است نگاه اهل محبت تمام سوگند است
 مرا فروخت محبت ولی نمیدانم که شتری چاکست و بهای من چند است
 روای حق محبت عنایتی است ز دوست و گرنه خاطر عاشق بهیچ خورسند است
 از آن خوشم به خنای و لکش تو رحیم که اندکی بادامای عشق مانده است
 غمت مباد چه می رسی از حکایت من دل ملو طاق است این گفت گو نمیدارد

رباعی

اید دست نه دشمنی دل از اری پست قوی تونه دهرت ستمگاری پست
 چشم تونه بخت ماست در خواب پست بخت تونه چشم ماست بیداری پست

رباعی

سرای غم ز دست آسان چه بسام دل بر نکتم ز دوست تا جان ندم
 از دست بیا دگار دارم در دلی ای در و بصد هزار در مان ندم

رباعی	
<p>سرمایه عمر جاودانی غم تو گفتی که چنین والد و شیدات کرد بهمای خون من و خون بهای صد چوست نشان یافتن صد هزار مضمون است نیم فضول که جویم وصال همچو توئی رسامی محمد ارشد در سواد پنجاب سکونت داشت مردی درویش وضع خانی شرب بود و اطیع رساد داشت و علم شاعری چنین می افراخت</p>	<p>بستر هزارش دمانی غم تو دانی غم تو و گردانی غم تو که من بخون تیم و قاتلم نظاره کند نخوانده نامه مارا چو دوست پار کند بس است همچو منی را خیال همچو توئی این غلط مجموعه را شیرازه بسن خوب است</p>
رباعی	
<p>در موسم دی مرا که هستم درویش در تابش نور شید شینم و خوش رسامیر ز اخان همدانی مولدش حیدر آباد نشو و نما در لشکر نواب آصفه یافته و از مجلس خاص نواب بود و بنحیضت انشا قیام داشت در رکاب نواب بدلی رفت و صحبت صاحب کمال آنجا دریافت بسیار خوش خلق رنگین صحبت بود و عامه میرزائیت بر قیامت او دوخته تیراز او را باوی بکشتی افزاد آن صورت بسته بود این چند بیت از بیاضش درین سواد نقش می بندد خود را ز تنگی اقبض آزاد می کنم در سر پرده دل هر نفس آواز می هست ترسم اگر نیز من ز هجوم نار سائی که بر د پیام مارا بحریم خوش نگاهان رحم کن ای باغبان گل سده پیش من میار جمع یاران رنگین یاد می آید مرا</p>	<p>فکر نگرم ندار و دل ریش افکنده بیالگهی از سایه خویش این شست بر تواضع صیاد می کنم که درین خانه نمان خانه بر انداز می هست بخیال آستانش من و شوق جبهه سائی رحمی نمود آه هم دوسته مهره هوای جمع یاران رنگین یاد می آید مرا</p>

بگلشن دل پر دغ سیر یا دارم   معاش این چنین انتظار من سیرید
 نمیدوان بفک طرح اختلاط انداخت   مرا ز صحبت این غلغلگی می آید
 خوبخیزت کرده را در یکسی هم عالمی ست   بلبل ما در قفس کم میکند یا در وطن
 راغب جعفر خان پانی پتی شیر نواب لطف الله خان و نسیه نواب شیر افغان خان شاکر
 مکین ست و شاعر باتمکین در او اخر نشد بسله عظیم آبادان بحق تسلیم نمود از دست
 دی و دور و روان بود ز خاکستر راغب   امروز چنان سوخت که زن هم غریبی ست
 که ام رنج نهان بر سر دل قفا دست   که دم زدن ز غم خویش شکل افتادست
 ز مای ناسخ قاضی عبدالست از بنا قاضی محمد رازی در جمعاگیری و شاهیانی در هند
 بسزیده مندره

دیدیم اثرهای ترا وقت اجابت   ای ناله ازین بیش مده در دسیر ما
 روز به ملائیرازی از وطن بهند افتاده و همین جاره بودی عدم نهاده مندره
 بلکه حسن مخوبی سر آمدست آن زلف   که در نسب زد و جانب با قتاب رسد
 رسا تخلص منشی احمد علی گسنوی جامع علوم و اخلاق گزیده بود و در نظم و شعر فارسی فکرش رسا
 و بنجیده شبنویشت تر غم و چار دیوان فارسی از وی یادگار و دید طولایش در خوش نویسی سر
 روزگار شوق سخن در ابتدا از طالب علیخان حبشی و محمد حیات بیتاب نموده و مدتی در صحبت
 آغا نصیری و ملا علی اکبر شیرازی مستفید بوده و برای تکمیل این فن عظیم آباد بنجیست ملا ابوالقاسم
 سمنانی رسیده و با ملا عبدالباقی مینائی و قاضی محمد صادق خان انتر محطرح گردیده پیش حکام
 فرنگ بعزت سرفراز و بعد که تحصیل داری تمام از قبل ایام غدر هند وستان از ملازمت سرکار
 انگریزی دل برکنده و بوظیفه اعتر الیه آن سرکار قانع شده و در وطن طرح اقامت انگلند تقیبه عمر
 بطاعت و عبادت مشغول ماند و در صحبت ارباب ذوق و وفادارند تا پنج بستم به شوال
 سنه یک هزار و دویصد و نود و دوازده هجرت در شهر لکنو بر وفادار و رضوان شافت تمیزه رشیدش

مولوی عبدالعلی مدرسی تخلص بفرغ تاریخ و خاتمش چنین یافت
 احمد علی رسا که بدار البقا رسید   استاد نگار من پر طال بود +
 تاریخ او نوشت فرغ از سرالم   احمد علی چه صاحب فضل و کمال بود
 این تذکره که می بینی بکتابت منشی احمد حسین دختر زاده رسائی مرحوم است که درین صین بزم مراد
 خوش نویسان ما از من این ریاست بوز هست سلاطین تعالی
 از نشر غم رسا

مرجاسانی میخانه ما	کام بخش لب ستانه ما
مرجام شد ما مادی ما	ز بسبب سلک آزادئی ما
مستی و شور ز باغات از تو	سیکده قبد اجاجات از تو
شیشه از عکس قیام بزم پری	جام از لطف تو در عبودگی
جنگ را م نویسم نامه پر شوق بیل را	توان عطر گریبان کرد چندی بکشت گل را
جزیستی بهر نداشت نشان ما	باشد بزمی بسیار عفا سکان ما +
نفت زلف سیاه و نور دمی تابان ما	همچو دان پی قسطیم کرد قرآن را
نشو چون گل پریشان تنگدستی گرشو پیدا	چو غنچه خاطر خود جمع کن ناز ز شو پیدا
نگار کشور دیگر نمی فهمد زبان ما	ز حال زار ما یارب که باشد ترجمان ما
بارق نظم مای میسر فهم خدائی	زین شمس باشد از بلندی آسمان ما
قادر شعر تنهائی سوز و ز آسود ما	ز آسودش سنجیگردد وز رنگ زرد ما
خداست یار شاق آید چو از حسد بگذرد	ناله ما هم ترازد دل پرده ز ما +
آتشک فوین نامی سر زانیم ما	آب زان چشم ترا دریم ما
تا قیامت عشوق عاشق را بگرد هم تو	از شکفتن گل آید بسدای عسل ما
گوشتار مردلی فرو کس باشد منزله	ز آنکه باشد قشر تبستان برای عسل ما

میکشد جذب محبت سوئی دوست
 فتنه دوران چه بسیار دامن
 فرستی ای چشم گریان رسا
 بهار خسته دلان زخم خونچکان من است
 لب خوش من اورا بگفت گو آورد
 فی این شیرین سفاک از بازو گذشت
 در کشید نمای تیغ آزر دین بازو چرا
 دل فدای خال شکن لب دلدارش
 رمزی که جای حرف نباشد دهان تست
 چشم دیوانه آهوی کسی است
 ای سنگ گویم سخنان شیرین
 ز این منت آن قاصد بگر سوزم
 در قلب تو جز حسد انگنجد
 مارا چه گذر بدیده تو
 بهر دلی که توانی غم درو نیکنجد
 کس چه وصف کند لعل شکرین ترا
 راستی مائی کج ابروی مراد یوان کرد
 حرف با من کرد چشمش طرّفه انسانی تی
 گر مسلمان با مسلمان انس دارد و دوست
 غمسم گرنه بجان ناشنید
 شهید ناز چه حاجت باب جو دارد

می برد دل نکبت گیسوی دوست
 زانکه دارم تکیه بر زانوی دوست
 تا نویسم نامه غم سوئی دوست
 کجاست قیس که هم درد پستان نیست
 که بی زبانی من سر بسر زبان نیست
 تیر ظالم تالاب معشوق از پهلو گذشت
 جان این مشتاق مرگ از جنبش لبرو گذشت
 آه یک مسلم ز جان در عشق یک هندو گذشت
 چیزی که غیر نام ندارد میان تست
 عاشق ز گس جادوی کسی است
 سخن لعل سنگدلی کسی است
 که بر تو دلفت خط آشنا آورد
 در چشم تو ماسوا نگنجد
 در چشم تو تو تیا نگنجد
 چه جای غم که در روانم او نگنجد
 ملاوتی است که در گفتگو نیکنجد
 خوش بیانیهای بدخوی مراد یوان کرد
 آدمیت مائی آهوی مراد یوان کرد
 دلنوازیهای هندوی مراد یوان کرد
 بیچاره کدام جانشیند
 که آب تیغ کفایت بغسل او دارد

گل روی ترا چمن مشتاق   مشک زلف ترا خن مشتاق
 خلق پروانه شمع روی ترا   بلقایی تو انجن مشتاق
 عشق در پرده نهان بودنید انتم   نیست تر در رگوبان بودنید انتم
 ز گوهر تر انتم بلکه از اوج سمانتم   مباد آن ساعت بدگره گاه آشنا انتم
 اگر توفیق یاری می نماید زود تر من هم   رسا از سر قدیم کرده بپای مصطفی انتم
 گر دل دیوانه را سر به تپیدن دهم   هوش ترا ای پری بال پریدن دهم
 بدل خیال نگاری که داشتم دارم   هوای وصلت یاری که داشتم دارم
 جان مناسب نبود نذر بجانان برون   شرم می آیدم از زیره بکرمان برون
 ای دل طریق آشتی از اهل کین نجو   از زهر تلخ فایده انگبین مجو
 اخی دید و در چشمه سوزن نخواه آب   ز نهار مشکنا نه ز چین جبین مجو
 دلم افتاد در چاه نزع ای عقل تدبیری   ندارد ناله در گوشش گدای آه تشریری
 بوقت نزع بر بالینم آمد خانه آبا و ش   بجان مشتاق نطق دلیرم ای مرگ تشریری
 رضاعی شاه رضا خلعت بهاء الدوله از مردم طهران از اولاد شاه قاسم نو بخش بود دین

بیت از دست

بروز وصل از آن خاطر حزین دارم   که دشمن چو فراق تو در کمین دارم
 رضاعی از سادات رضوی هست مردی نیک طینت درویش سیرت بود اوقات عزیز در

تخصیل علم بدمی برداین دو بیت از دست

کار من دور از مهر روی تو غیر از آه نیست   بسکه دارم ضعف آیم گاه به گاه نیست
 دلم نیاید از آن زلف پر شکن بیرون   با اختیار دنیا یکس از وطن بیرون
 رائق حکیم باقر حسن خان مؤلف تذکره گلستانه کنایه از اعیان قوم ناطق بوده و در
 قصیده او دیگر صفات مدلس ظاهر گردیده شاگرد محمد باقر آگاه است فکر بلند داشت طبع ارزنده

نسخه

نسخه

نسخه

بصاحب نواب اعظم چاه بهادر شرف اندوز گشته جمیعت خاطر بهرسانید و در کمال بکمال آخرت

خرامید از دست

بزاری عرض مطلب کن اجابت گریه پس دارد
آتش ماور که باشد و عای وقت باران را
آهین ادائی تو نهانه آفت جان است
بر پرده چشم ترا فتنه بانی پنهان است
از تماشای جمالت چه بلا جوش داشت
حشر طفلان شود اینجا که تماشا باشد
کرد بیوش مرا اگر دشمن چشم سببش
من ازین ساغر شراریه مست شدم
راغم محمد حسین قادری ابن نجم الدین حسن خوش نویس و لادش در کمال بوده و فیض سخن از دست
شائق و مولوی محی الدین واقف ربوده و تحصیل علوم عربیه بخدمت مفتی بدرالدوله بهادر نمود

همه شوق سخن پیش ابوطیب خان والا کرده این بابیات از دست

گداخت شعلا رویت دماغ آیین را
شکست مستی چشمت ایام آیین را
ز جور چیغ نرسند خبر و یان هم
نگاه کن کلف ماه و داغ آیین را
بسان خط شاعی ز تاب مهر رفت
نگه بدیده من ریشه دار میگرد
رفعت محمد عباس بن شیخ احمد شروانی مؤلف نفعه الیمن و صدیقه الافراح نزیل بھوال بھوٹن
این دار الاقبال امامی المذهب شاعر خوشگوشت در صین تحریر این نامه مہتمم محکمہ ترتیب و ترمیم
ریاست مست و قمرین هر گونه رفعت عارف فن تاریخ و دیگر فنون و معنی معامله نویسی و شیون

این چند بیت از شهرستان طبع اوست

حال من آشفته بجانان که کند عرض
درد من ز جور بد زبان که کند عرض
رو داد دل خسته و سوز دل و خسته
جز خاتمہ عباس سخندان که کند عرض
تبی نیازم کرد از کون و مکان تا شیر عشق
سیم شد از زیرین تا یا فتم اکسیر عشق
قطب شاه وقت بودم آو گشتم خسته دل
حیدر آباد و لم شد جانی عالمگیر عشق
من بگویم حال من چیست از مهربان
درومندان نیک میدانند و اگر عشق

چشم جادو زای او از یک نگاه و بوی خوش	شام و صبح هر است و شیشا پور +
آتش از شمع رخ جانانه بر تنم روشنست	دفتر سحر و فنون بانی و بگلار نشست
مژده ای یاران ز درگاه حسان کان با هو	بر لباطم از پر پروانه خرم خرم هست
سو ز من از گریه هرگز نگردد و شمع	با کمال حسن و لطیف شب در آغوش هست
یافت باز از محبت رونق از داغ من	آب اشک بر سر آتش شال بر رخ هست
تا چشم تو آموخت فن فتنه گری را	دو دمان عشق از نور چراغم روشنست
در دوسمین به شدنی نیست سیما	در فتنه گری داد سبق چشم پری را
مهر و موه و انجم همما گرم گردانند	بهیوده بخود راه نداده و دیگری را
رشید مولوی محمد عبدالرشید بن محمد شاه کشمیری جوان نیکو خوشگوست براتب علی آراسته	وقت است که آغاز کنی جلوه گری را
و بعضا نال کسی پیرسته بوجه فلق نیات محک افق ای است بهو پال با محرر بطور آشناست طبع	
نظم دارد و تقریب تشوید این جریده شعری چند از طبع ارجمندش در نیایش افتاده	
پیوسته پیش یار دل هست	گوئی که منیر متصل هست
بر دل یار نشد حال دل مار و شن	عکس آینه در آینه نمایان نشود
صبح از دل نتوان بر دغم شام فراق	زنگ آینه ز آینه خشان نشود
چون پری ز حال من که رسو دانی آن کمال	ز سر افتاده احم و صبح و با هم پانزده خیرم
خرفه دیدم پری رخی آتش	زلف دایمی و چشم بادا است

حرف الزاء المعجمة

زالالی خوانساری زلال طبعش در مثنوی طوفان میکند و رستان گلکش دین بحر لالی
شاهوارمی انگند سبزه سیاره از زمین سخن را تر صبح کاری آسان بخشید و صد بندان خیال را
در دانه حیرت کشیده از عده مثنویات او محمود و ایاز است اما ترتیب نام داده ورق حیات

گرداند فوتش در سینه واقع شد دریدیمینا ذکر او بطرز شایسته کرده و از مشهوراتش ابیات چند

آورده از وی می آید

می گزوی خرد بی برگ گرد و بد   غم از یک جرعه شادی مرگ گردد
جنون یک قطره از لای حسیم او   سر بهوش و پائی حسیم او

مرزا ابلاهییم او هم از مشهور مذکور این بیت انتخاب نده

کواکب مینمودی در زمانه   چو چشم گر به در تار یک خانه

در مشغولی ذره و خورشید گوید

ای ز تو ذره کند خورشیدی   ناله امید می همدوم امید می

اشک را چه و بخون غلطانی   صبح را از لب خود خدانی

دم ز نماش چو زخم گل رقصه   ناله در سینه بلبل قهر صد

زمانی یزدی ندب تناخ داشت و خود را شیخ نظامی گنجوی پنداشت و این رگه زبانی

تخلص کرد و این خام خیال را در عالم قال آورد و گفت

در گنج فرو شد می دید   از یزد بر آمد چو خورشید

دیوان لسان العیب را غزل بغزل جواب گفت و دم بهم صفیری بلبل شیراز زد و دیوان

خود را نزد شاه عباس ماضی برد و عرض کرد که دیوان خواجه را جواب گفته ام شاه فرمود خدا

چه جواب خواهی گفت کلیات او ده هزار بیت است و فوتش در سینه یاد شده و واقع شد غنچه

تاملش باین رنگ می نگردد

حکایت از قد آن یار و دلوا بکنید   باین فسانه مگر عسر ما دراز کنید

بهاک شیشه در خون نشسته خویشم   که آخرین نفسش عذر خواهی شکست

تربان حال خوشان کس نمیداند   و گرنه سوختن آزاد و فسانه زشت

یار در کلبه ماد و شش ندانسته گذشت   ایک دانسته نرسید که ویران کیمیت

خاکسترو جو دم اگر روی بباد
از اشتیاق روبرو که بیاکست
ز کی بهدانی ز کی اخلق و ذکی الطبع بود و ذهن عالی داشت و گوی غزل گوئی از اوراق
می بود و قوت مد که اش خیلی بلند بود و بالما شکوچی در خدمت میرزا ابراهیم همدانی درس
میخواند و فاش در سنه یادداشتند و واقع شد ساز سخن باین قانون می نوازده
ستم کشان محبت دم از فغان بستند
ترا به محبت پیرا بنی مضائق نیست
نیایدیم بنظر دیگر که چشم مرا
گردل از عرض تشنه برادری رسید
لب تو کرد چنان رسم عام اختیار
که گمستی زگی نه پیا می از خار
غرض الم بود از زخم ورنه فرقی نیست
اگر حریف بلائی ملاک خویش نخواه
عجاری مضطرب بر که کوش و دیدم و مردم
عشق گل ز نیست فیضی عندی غنچه بش
و کم بحسرت آفرغ تا توان رسید
چه دور میکنی از بزم نالوا نه را
که چون ز بزم برانی بر آستان میرد

زمانه در معنی یابی یگانه زمانه بود و در سخنوری فزایانه آهوست

در دسه کیفیت چایانه فز زانگی است
نشسته آسودگی در یاد و دیوانگی است
گر چنین است آشنائی صبر و در یگانگی است
آستین است که بر دیده تر و دشته ام
ز محبت گام ازین بادیه برداشته ام

زینتی سید حسن از شعرا عصر شاه عباس بود از موقوفات اصفهان وظیفه دشت خنکوست

میگوید

از فغان منع دل با چو جرس توان کرد   ناله مرغ قفس را بقفس نتوان کرد
راست کن کار خود و مرا و ز که فردا چون تیر   گرم رفتن چو شدی روی به پس نتوان کرد
ز اثری ایرانی ما هرستعد بود طبع نظم داشت سخن دلپسند یگفت از دست
خوردن خون دل از چشم ترا موخته ام   خون دل خورده ام و این هنر آموخته ام
ناصحا چند گنی منع من از عشق بتان   من ز اساطیر قضا ایقدر آموخته ام
ز اثری هر طواف حرم کوئی که   صبح خیزی ز نسیم سحر آموخته ام
زمین بائی از استاده گرامی و معاصره مولوی جامی ست این بیت از دست
قامت شیوه رفت را چو بنیاد کند   سرو بانه خود سازد و آواز او کند
زاللی خوار زمی محیط ملوح شیرین مقالی ست تحصیل علوم در هرات کرده و شعر نیکو

گفته از دست

تنها نصیب من غم و در و صیب نیست   از هیچ درد و غم دل بای نصیب نیست
نخواهی کرد باور خار خار سینه چاکم   مگر روزی که گیرد دست خار سر خاکم
ز اثر شیخ محمد فخر بن شیخ محمد یحیی معروف بشاه خوب الله آبادی دختر زاده شیخ
محمد فضل الله آبادی ست ز اثر مصداق فقر زان پائلیت زیب سجاده البرین و فرغ آسمان سا
اصیلین طیبین ست صاحب صفات رضیه و مناقب بنیه آسار محکم باج علیا قیاس
منتهج ولایت کبری میزان عدل نقیایات بر بان نقد غفلیات آنچه از احوالش تعلق بر تبه
فضیلت و منصب ولایت دار و شمع آن در کتاب اتحاد النبلا نوشته ایم شاعری دیوان
رتبه اوست لیکن چون وی صاحب دیوان ست باین رگه زاین صحیفه را بنده کراه برکت تازه
بخشیده شد تا ریج تولدش خوشیدست و تاریخ انتقال زوال خوشید در عمر حبل و چار سگ

دربار پور بمض سرسام واصل جو ارحت الہی شد بعزم بیت اندر آمدہ بود جان عزیز را
در راو خد افسا ساخت میرزا دینج او بسیار کرده و ہمہ بخانو شہ میرزا مظفر میفرمود کہ بسے
ارباب کمال را بر خود دم آنقدر کہ نزد شیخ محمد فاضل ارزان شدیم بیجہ اتفاق نیفتادینی
میرزا برخلاف وضع خود بملاقات شیخ اکثر می رسید این چند لائی متکالی از عمان طبع گوہر

نشان دوست ۵

بلوغ عاشقی از میوہ و گل نیست سمانے	کنم بادام و زنگرس را فدای چشم گریانی
آئینہ با صفائی رخت رو گرفته ست	گل پیش آن دهن دہن بو گرفته ست
دارم دلی کہ بردم تیغ ست راہ او	مژگان چشم یار بود سیر گاہ او
بر میان برزودہ دامان نہ کجای آئی	محب گریشکار دل مای آئی
حب دنیا میفرید خاطر افسردہ را	گوشتی سید بد رو باہ شیر مردہ را
مور را در غم زلف تو بہ بیند مارے	عینک داغ دلم از چہ کلان بین شدہ
ہر آواز آمد و رفت نفس روشن شد اینمنی	کہ اقبال جان در دم زدن او با میگردد
دنیا عزیز کردہ و دنیا طلب بود	از التفات شوی شود قدر زن لبند
کنند گور پرستان زیارت ز اہد	کہ زیر گنبد دستار زندہ در گور ست
بعد مردن نیز یارم نیست بدوش کسی	امچو رنگ گل عدم پاییم از پیر و از پیش
در گستانی کہ مار رنگ تماشا نہ ختمیم	آسمان یک بال بر ہم خوردہ طاووس نمود

رباعی

تا پیر و چار یار اخیر نہ	از چار اصول دین خبر دار نہ
در طبع تو این چہا غنصر با ہم	تا هست باعث دال بچار نہ

رباعی

گرتن بلایا باقی فضا توان داد	از کف سر شستہ رضا توان داد
------------------------------	----------------------------

در هر چه نشد گویند بایستی تعلیم خدائی بخدا نتوان داد
 بیوفائی کرد یا برین بمن کاش می افتاد کار برین بمن
 ترین العابدین میرزا از شاهزادهای صفوی بود و در شعر سلیقه مستقیم داشته مندر
 اسیر بند غم خانان نمیدانم مجاور قسم آشیان نمیدانم
 تو میکشی و خیال تو زنده می سازد تفاوتی بجز این در میان نمیدانم
 زائر و اسفانی نانش هم میل است نو بخون چنین میسراید
 ز لیلی لیلی من در بابش بیشتر دارم ز زنبون اندکی دیوانه تر میخوایم خود را
 ز مانا ز کرکش اصفهانی در وطن خود بشیوه ز کرکشی اشتغال داشته و پسند آمده و مراجعت
 نموده آرزوست

انچه از جامه رسوائی مایماند بجا آستینی است که چشم تر خود داریم
 خوش آرمیده قافیه عسکرا گذشت گردی نشد ز رفتن این کاروان بلند
 زیب النسا بکیم بنت عالمگیر پادشاه است تولدش دهم شوال سنه ۱۰۸۰ از بطن دختر شاهنواز
 خان صفوی بوده حافظ کلام مجید بود و از علوم عربی و فارسی بهره تمام داشته و از انواع
 خطوط مستطیق و نسخ و شکسته نصیبی کامل ربوده و همت بترغیبه حال ارباب فضل و کمال
 مصروف داشته جماعه کثیر از علماء و شعراء و منشیان و خوشنویسان بسایه قدر و آیشش بوده بودند
 و کتب و رسائل بسیار بنام او تالیف پذیرفته و در سال ۱۱۰۰ در قباب رحمت آگهی متواری گشته
 ادخلی جنبتی بز یادت یکصد و تاسیج وفات اوست گوینده ای از کمال بیداعی و عار همسر
 بتزوج نگرا میدوید و آتش بلا حظ در آید فرصت انتخاب دست بهم نداد و سرری این چند بیت
 و اگر فتنه شد

خیز که شمر دیز کن ز گرس نیم است را از ته جام جبر عده ساقی می پرست را
 بهر شما دلت جهان یک نگه از تو پس بود گرم غضب چه میکنی غر تو نیز دست را

زین العابدین

زبان

زبان

زبان

تاب ده بطره ات بر دل یوگره مزن
 علاج تشنگیم کی شود آتش عشق
 کجاست جذبه عشقی که از دیار خود
 بکنگر به تهیدستی ماکز سر بهست
 از دیده شب بچرخد لب خون بگر بخت
 ز ترست سبزه شوقی ز خاک هستی ما
 بهار عمر گرامی به جستجو بگذشت
 قطع جفا نمیکند و لب شوخ هست ما
 ما بخلاف آرزویش دل شکستیم
 چسند و لا آرزو دیدن گلزار را
 دل که گروشد به عشق از غم هجران چاک
 کم ز برین مشهور در روش عاشقی
 مخفی اگر نیست ره سوی گلستان چه غم
 اگر قسم آنکه از رحمت گناه عاصیان بشد
 میسر هم آب از سرشک دیده باغ فویش را
 اگر قسم من که مرغ دل گرفتار قفس گردد
 چو بند و پاسبانش در برویم رو نگذارم
 ساقی نفسی بخشش دل مرده مارا
 عمریست که بلبل بچمن نغمه سرایت
 در سن عشقت را بیانی دیگرست
 تاب که سر گرم کارای بچمن

بدعت تازه منته قاعده شکست
 بود برابر یک تظهور و نویل مرا
 کسند برون بیک ایما نیز ارسیل مرا
 بر سفره عاتم نه نشیند مگس ما
 شد رشک گلستان ارم شست من
 نداد نشسته ذوق شش آب هستی ما
 ندید و امن وصلی در از دستی ما
 ترک و فانی بدین دل خود پرست ما
 رنج عبث برد فلک این همه شکست ما
 صحن قفس گلشن ست مرغ گرفتار را
 وعده قیامت بود طالب دیدار را
 کز رگ جان میکند رشته ز ناز را
 کس نشناسد زمین سسای دیوار را
 بمحشر پس بود داغ خجالت رویان را
 تاز و میدارم بوی گل داغ خویش را
 چه خواهی کرد آخر شعله آذنهانش را
 کشم جارب از مرغان فضا می آستانش را
 از سینه به آستان گل چه مرده مارا
 رو نیست درین باغ مگر باد صبارا
 این مدرس را زبانی دیگرست
 این جهان را هم جهان دیگرست

از شایب عشق می سوزد جگر
 باز از مشب ناله زارم پریشان می رود
 جذب عشق است آنکه محمل از میان کاروان
 توفد بوستان حسی که نسیم ره نیابد
 چشمت آنکه در حرم خاص کس نیکنجد
 بجز دیار که فریاد عشق بر خیزد
 چنان ز اهل قافله در سینه جگر رس
 گشتم چنان ضعیف که من بعد بایدم
 آبی ناله بیا تنفس آید جگر باش
 ز دلبیل رحیل سمرت قافله عشر
 چشمم گریانم پیامی از بهار آورده ام
 دوشش بر خاک درت پهلوی بهتر داشتم
 تا کی بگرفت رنجی دادم به کس انتم
 تنگ است ز لب بر دل من عرصه ایام
 بر کندن بنیاد من ای چنین چه کار است
 ز حد بگذشت ای منخی بسی شهبای بدستی
 پروانه نیستم که بیکدم عدم شوم
 تو که بهین رسم طوفان حرمی هست
 سراپا سوز عشقم با پی تا حشرم گریانم
 بهارستان سودا جلوی باد دارد تا شاکن

نقل این می اندوکان دیگر است
 سیل اشکم دست در آغوش طوفان می رود
 بر سر مخنون مجروح در بیابان می رود
 من و ناله های زاری که لب گذر ندارد
 درون سینه تنگم نفس نیکنجد
 دیگر نشستن فریاد رس نیکنجد
 دارم هزار تانگه در گاوئی خویش
 مخفی بر زیر جامه کنم جتجوی خویش
 رونق ده خوناب دل دیده تر باش
 مخفی منشین غافل و در فکر سفر باش
 ناله ام بوی خوشی از زلف یار آورده ام
 در طوفان کعبه بودم حج اکبر داشتم
 تا چند چو مرغ غان چمن در قفس انتم
 خواهم که شوم شعله و در شبت خس انتم
 من کاه خنجرم که ز باد نفس انتم
 خار آلوده ام یک صبح هی می توان کرد
 شمع که جان گدازم زودی نیادم
 تا ز من خنجر ابات که انجا صنی هست
 گل دغم بهار شبنم ایام گلستان
 جنونم و شستم بیتاب بضم موج طوفانم

سعدی شیرازی فرد کامل زافراد اولیا و ثالث رسل ثلاثه شعراء فصاحت و سخنان
 نمکینش شور و در عالم انداخته و دشمنات قلم مشکینش دماغ شش جیت را معطر ساخته اول یک
 زمره مغزل بخیده و دماغ عشاق را رسانی تازه بخشیده اوست اگر چه پیش از وی هم قدماکم
 قانون غزل نواخته اند اما بی نمک و بی مزه شیخ شور غزل بطرز تازه برانگیخت و نمک بهر جا
 در و دندان ریخت و کندا دیوان او را نگدان شعر ایگو نید شیخ در حیات بود که امیر خسرو
 و امیر حسن در هندوستان غلغل غزل انداختند و بسوز سینه و انداز انجمنها گرم ساختند
 سلطان محمد قاکان ناظم ملتان و دو مرتبه اتهاست قدوم شیخ از شیراز کرد شیخ برگزیده استیلا و نصرت
 پیری و کبر سن توانست رسید و اشعار خسرو را تحسین بخش کرد بعد از زمان این فصاحت و کلمات با غزل
 مفتوح شد و در هر عصر جمعی طریق اجتهاد پیوند و حسن غزل را با انواع آرایش افزودند و شیخ
 قصاید و اشعار مفرقه و غزل دارد و در فارسی و عربی هر دو قانون سخنکاری می نواز و در کتاب
 پیشین بیان احوال شیخ بر وجه تفصیل مرقوم شد ۱۰ تا خانه تحصیل حاصل نگرانید و کلمات شیخ
 نظام و شراشته و تیسر تمام دارد و در هر دیار و قطر موجود است تا آنکه ترجمه گلستان او درین
 نزدیکی جبرئیل نام شخصی از ادبا مصر تازی کرد و او را فصاحت و بلاغت داده و شریا به شعر
 و نظم را بنظم ادا نموده و وفات شیخ در سنه شش صد و نود و یک اتفاق افتاده لفظ حاصل شیخ
 انتقال است صد و دو سال عمر یافته و در مدینه نظامیه بغداد از محدث کامل ابن جوزی ملاحظه
 آموخته و اقتصاد عالم را پی سپریاست کرده و بارها حج پیاده بر آورده و صحبت بسیاری
 از خاصان حق رسیده و با شیخ شهاب الدین سرور وی در یک کشتی سفر دریای کرده و مدت
 سی سال بطاعت و عبادت گذرانیده و در آخر ایام زندگانی بشیر از مراجعت نموده این
 پاره نمک از نگدان اوست ۵

کمان سخت که داوان لطیف بازورا   که تیر غمزه قاتل بس است آهورا ۴
 حالتی دیده گریان بطیبی گفتتم   گفت یکبار بپوس آن دهن خندان را

خیزن برسانید بمرغان چمن +
 غمبخت نگذارو که بگویم که مرگشت
 جمال خواب نمی باشد مژ دست خیال
 خوابی که در حیات با هم +
 ساربان آهسته رو آورم جان در محل مست
 چشم رفته مار که می برد پیغام
 که پیغم برنی با تو مرا خصمی نیست
 شرب عاشقان بیدل چه شرب از باشد
 مرزانه زیاران بنزلی انداخت
 بد که چون تو جگر گوشه از خدا میخواست
 نفس آرزو کند که تو لب لبرش نمی
 تا جبرائی دل نیکویم بکس
 قاضی شهر عاشقان باید +
 خون صاحب نظران ریختی ای کعبه حسن
 آنچه خواهد کرد با من دور گیتی زین دو کار
 آرزو شمعان برند شکایت بدوستان
 جان بیزیر قدرت خاک تو ان کردولی
 بر کفی جام شریعت بر کفی سندان عشق
 میارزان جهان قلب دشمنان شکنند
 گفتی بر هم نشین یا از سر جان بر خیز
 شیرخان در راه انخیال قدرت انداختی

که هم آواز شما دقسی افتاده است
 تا خلق ندانند که معشوق کدام است
 در سرای نشاید بر شنایان لبست
 کیبار بگو که گشته است
 اشتران را بار بر پشت ست مارا بر دل
 یا که ماس پرانند اقیم گر جنگ ست
 خصم آنم که میان من و بغیت سیرست
 تو یا کز اول شب در صبح باز هست
 که در ضمیم شبی کزان دیا را آید +
 خبر نداشت که از تو چه نقشها زاید
 بعد از هزار سال که خاکش سپو شود
 آب چشمم تر جانی میکند +
 که بیک شاد اقصا کردند
 خون اینان که روا داشت که صید حرم اند
 دست او در گردنم یا خون من بر گزینش
 چون دوست دشمن است شکایت کجا بگویم
 گرد بر گوشه اعلین تو توان دیدن
 هر یو سالی ندانند جام و سندان با حقن
 ترا چه شد که همه قلب دوستان شکنی
 برگرد دست گردم بشنم و بر خیزم
 غزل از نام سعدی نوشته اند اگر چه در دیوانش نوشته

بر بود دلم در چمنی سرور و اسنه
خورشید و شبنم ماه رخ ز بهر و جبینی
علیسی نفسی خضر ره یوسف عندی
تنگ شکری چو شکر در دل خلعتی
جاد و گشای شوه گری فتنه پرستی
بیدادگری کجکلی عربده جوئی
در چشم اهل سحره آب حیاست
لی زلفت و رخ و لعل لب او شده سحر
زمن سپرس که در بهت او دلم چون است
حرف از زبان دوست شنیدن چو خوش
دلی زمانی بکلفت بر سعدی نشست
گر تو خواهی که بگوئی دلم امر و بگو
تن آن نیم که حلال از حرام نشاسم
ز صفت قوت آهیم نماند و می ترسم
دلی با همدی خرم ز جانم بر سخی آید
هر از ایست اندر دل بخون دیده پرورد
قناعت نیکنم با در چون درمان نمی یابم
نیم چشم آبروی من پر دانه بسکه میگرم
آسی صورت ز گوهر معنی خورین
دانی که آه سوخکان را اثر بود +

زین کمری سیمبری موی میاسنه
یا قوت لبی سنگدلی تنگ دمانه
جسم مرتبه تاج وری شاه شمانی
شوخی نیکینی چو شکر شور جهانی
آسیب دل پنج تنه آفت جانی
لشکر شکنی تیر قدس سخت کمافی
در باب سخن نادره سحر بیاسنه
آهی و سرشکی و غبار و دغا نه
از ویرس که انگشتهاش در خون است
یا از زبان آنکه شنید از زبان دوست
فقد نشست چو بر خاست قیامت بر خاست
در نه بسیار بختی و نیاسنه بازم
شراب با قو طلال است و آب بی تو حرام
گمان برند که سعدی زد دست خرم است
و محم تا جان بر آید من چو یک هدم نمی بینم
ولیکن با که گویم را چون محرم نمی بینم
تخل میکنم با زخم چون مرهم نمی بینم
چرا گریم که ان حاصل بیرون از نم نمی بینم
ما را ز داغ عشق تو در دل و نسینه
گذرانال که بر آید ز سینه +

سلمان سادجی سر آمد زمره شعر است و سرخیل طائفه نظر است اما آنکه استاذان سخن

قائل اند که سلمان من اهل البیت و تقاد ان فن سخن مستوف اند که شاید کلامش مبر است
از وصیت گیت و ذویت تا چهل سال به ثنا گسری این سخن نو بان و دلشاد خالقون او و سلطان
اولین پرداخت و تمام اینهارا تا بقای ابعاد کشته به توانافس خود روشن ساخت آخر الامر
بنا بر کبر سن و استیلا از اراض از غلامت استعفا خواست و در آخر عمر از بصارت معزول شد
باخواجہ حافظ شیرازی سلام و پیام داشت و سودات اشعار خود میفرستاد و فاش و رسنه
خمان و سبجین و سبعماته واقع شد این چند بیت منتخب دیوان است

یارب یارب این مژده اشکبار ما	آن سرو نماز را به نشان درکت ارمایا
شب فراق چو زلفت اگر چه یار یکست	امید وارم از ان رو که صبح نزدیکست
و آری هوس کشته ام اینک سده و پنجر	تقصیر اگر میرود از جانب مانیت
گفته باد و سحر می با تو بگوید خبرم	این خبر پیش کسی گو که شبش را سحرست
جان چو شنید که آن جان جهان باز آید	از مصر را و عدم رقص کنان باز آید
خانه در کوی مغان می طلبیدم گفتند	رو که در کوچه ما خانه بر اندازند
آب حیات را لب لعلت روان دهر	باد سحر گوی بهواسی تو جان دهر
سببیت را تا صبا بر گل مشوش میکنی	هر خم زلفت مرا نعلی در آتش میکنی
بدقی گردش این دایره مرا از هم	چو پیکار جسد اگر دو جسم باز آورد
افتاد و دوش دل بخم زلف شادی	شب بود و دره دراز همانجا فرو کشید
غنچه را پیش دامن تو صبا خندان یافت	آنچنان بر دهنش زد که دهن پر خون شد
تیکشم خود را و لیکن دل بسویش میکشد	مویکشان زلفش مراد خاک کوشش میکشد
بیار و بر افتاده نفس و دوش سحرگاه	پیغام تو آورد و صبا سلمه اند
سعد خواجہ سعد گل از مریدان حافظ شیرازی است و استاد سخن طرازی متخلص مرقدایی در	
مصلای شیراز آموذ دست گل سخنش چنین بود	س

بر گل نیست که افتاده بطریق چین است   پنبه و اغ دل ببل خونین جگر است
 تنم از ضعف چنان شد که این جست و نیت   ناله هر چند نشان داد که در پیرهن است
 سیدی از امرای تیموریه بود این ابیات از دست **س**

گر میکشی مرا بکشارخ نقاب چیست   گر قصد جان باست ترا این حجاب چیست
 آمدی اسی شمع مجلس اچو گلشن ساقی   پای بر چشم نهادی خانه روشن ساقی
 سولائی ملاحظه بکن ساو به مخش خالی از لطف و طلاوة نیست این بیت از دست **س**
 همچو موی ست تن من ز عنعم مهری   دل سودا زده ام چون گری در موی
 ساقی نصیر الدین قزوینی موشکاف معانی است و استخوان بند بانی و فاش در شش بود
 آرزوی می آید **س**

سخن کنم بهم جبار میوفائی تو   که تا کسی نکند میل آشنائی تو
 ستار محمد صلح تبریزی ابر نیسان افق گهریزی است در عهد شایمانی بنده آمد و با
 منم خان قنوجی صوبه بنگال بر می برد آرزوست **س**

اگر اسیر سیه جرده شدیم بجاست   دل شکسته ما مویامی میخواست
 کبابم میکند در کجی پستی هست مینا   که گریک ساغر عشق کترده بی ز ناری بند
 سیادت میرزا جلال الدین شاعر مفید و سخنور مجید است در شش بلاهور سکونت داشت

آرزوی می آید **س**

مخوفت اگر چون مور میخوایی سر خود را   مکن قراض غیر خویشتن بال و پر خود را
 چو آفتاب لب بام آخر وصلت   رسید بر سر ناخن خنای عشرت ما
 که ام ماه جمین دوش مجلس آرا بود   که شمع از دریا فائوسن تماشا بود
 همین نه دل بقضائش رود که چه آید   چو عنکبوت دود دیده هم بست از نگاه
 مانند فی حیات ز غفلت تیامتیم   چون شش شراب که در خواب بگذرد

باز

باز

باز

باز

باز

آرا جدائی تو پس از مرگم بلاست	گریان رود چو ابر ز کویت غبار بر ما
فلک از اهل دنیا داد خود باز پس گیرد	برات سبیل آخر سوی دریا باز میگردد
بشا همراه فنار نهامی خویشستم *	بسان شمع دیرین ره عصای خویشستم

رباعی

گرد و سیل کمال از موی سفید	بسیار شود حدیث ل از موی سفید
چون رشته که از پنجه برون کشی	طول امل مت حاصل از موی سفید
سنجر سیر زابن نعمت اسد و ختر زاده شاه اسمعیل بن شاه طهماسب بوده شعر بسیاری گفته است	اظهار داد پیش تو شرط اوب نبود
گر گشت غمزه تو مرالی سبب نبود	چو می پرسم از و حال دل خویش
بمن زلف پریشان می نماید	سپهری از بلده آواره است از فضل اعالیشان زمان شاه طهماسب بوده در نجوم و ریاضیات
دستی داشته و یونش زده هزار بیت زیاده دیده شد اشعارش تبیه پر دارد از دوست	ز بزم وصل تو شب بر نمیتوانم خاست
که بیم هجر تو سر در گشتار من دارد	بتان بمن منماید آتشین رخسار
ترجمی که کهن گیسو و نو سدا نم *	خالت خلیل و چهره گلستان آتش است
خطت سیاه بی که بدامان آتش است	آسان گشت روزی دل کعبه وصال
طی کرده هزار بیابان آتش است	سیری از مشهد مقدس بوده است و با شعر و سخن مناسبی داشته از دوست
ز وصال یار روزی رسیده ام بکامی	که شب فراق از من نکشید انتقال
سنجر پسر میر حمید رعنائی کاشانی است و پدر میرزایان خوش بجامی معانی بخش هموار است	و گرش آید از در سلک ملازمان اکبر شاه انتظام داشت و پیشنا گسری او و دیگر شاهزادگان
می پرداخت آخر نزد ابراهیم عادل شاه الی بی پور رفت و بی شکسته حالی او را بموی علی لطیف	و احسان مدد او فرمود و اشعار خود شکایت بسیار از دوست روزگار دارد و فرمان شاه عباس

با خلعت فاخره بنام او صادر شد اما پیش از وصول در لنگه منشور اجل نامزد او گردید و پیش از
 بنظر امعان در آمد غزل و قصیده و مثنوی یک رتبه دارد این ابیات از غزلها آتش فرا گرفته اند
 شهر حسن است بر جانب بازار مرا
 تو بخوابی و گری هست خریدار مرا
 نه تاب دیدن فی طاقت شکیبائی است
 تو چون نقاب کشی رحم بر تماشائی است
 محققان که ز صدیای علم در جو مشند
 چو کوه تاکنی شان سوال خاموش اند
 آتش خرم نمی شبنم کشت دیگران
 دو رخ من چو آتش می آید بهشت دیگران
 ناخوانده که چه آمده ام زود میروم
 طبع ترا زیاده مکن نمیکنم
 آلتس بدل پاشم و نت کشم از خود
 من لذت این زخم بسوزن نیلندم
 اگر از دامن محمل کشیدم دست بیتابی
 ما عجز دشمنیم حریفان زبون طلب
 ای غم همجویش ازین جای تو نیست علم
 آتشبازی مسایه او همان من ز خود رستم
 قهر آمد تماشای تو با تیغ و ترنج
 مرا که سینه زمین تک فروشان است
 نیست او را سر آزادی این مرغ اسیر
 این زمان بی نسبتم خجسته پیش ازین
 تو خود ناخوانده و شوق اشکم بر دی بزم او
 برگ بزمی بهم تیاوردی دمی بیطالعی
 شرم باد از ازل مجلس سنج بیدر را
 جحش که از تقرب او گفت گو کنند
 عالم ز آرزو بشهادت رسیده ایم
 خزان صواب نیست که فکر دیت کنند

نمیکند از دگر نگاه گرم در کارش کنم
 بی سخت بگذر از مژه برگشت سر شکم
 وقت است که چون صبح ببالین من آئی
 تاخن زده ست بوئی گلی بر مشام ما
 یکشب چراغ غلوط مایه روان شدن
 و آغم بنک خشک شد و زخم بالماس
 حاجت روا انگشت مرا حاصل دو کون
 سعید اگیلانی مخاطب بپی بل خان خوش فکر بود و در صنایع لایما کلاکی و خوشنویسی متجاوز
 می نویست و از عهد جاگیر تا زمان شاهجهانی بدار و علی زرگر خانه طلائی اعتبارش عیار
 کامل داشت از دست در مع شاهجهان به

رباعی

آنی که سریت آسمان پایه بود
 سما هست خدا تو نیز خواهی بود
 سجایی استر آیدی عجب گوهر باش اسرارست و آفتاب سرگرم افاضه الوار در ارشاد
 حقائق و معارف بی نظیر افتاده و ارواح معانی را در چرخ نصر رباعی بر وجه خوب جلوه داده
 در تجت منزوی بود و از حطام دنیا بصیری و ابریقی قانع در سنه عشر و الف فمائی صورت
 را با فتنای معنوی هم آغوش ساخت هفتاد هزار رباعی گفته از انفاس و دست به

رباعی

با ذات بهر صفت گراین خوشست
 از بهر خدا هیچ عمل ضائع نیست
 نغمه بهر آنگ سر ایند خوشست
 در خلد زهر در که در آید خوشست

رباعی

بر خود در مدح و ذم نمی باید زد	بیرون از حد قدم نمی باید زد
عالم همه آینه حسن ازلی است	می باید دید و دم نمی باید زد
رباعی	
آنانکه باصل کار نیکو بینند	کار این سو برای آن سو بینند
ز انگونه کردوی جامه را فضا حان	این رود و زند حسن آن رو بینند
سعدی انقباضی روی نقشبند کارگاه خوش تلاشی است و سمورت آخرین هیولای خوش تماشا	
تیر ز اصائب و رایتان ادب یاد میکند و سیگویه	
این خوش غزل ز فیض سعیدای نقشبند	صائب ز بجز دل بتا بل رسید هست
سعید اور صفایان اقامت و شمت و نژاد کا بروقت معزز و محترم نیز نیست نقش خیال در پرند	
عبارت چنین می باشد	
کس نیست که خاتم زول ریش بر آرد	این خار مگر آتش از خویش بر آرد
سعدی محمد سعید قرشی از سموره ملتان بود لقب خانی دشت در غفوان شباب ملازم سلطان	
مرا و بخش گزیده با حمد آباد گجرات رفت از وی می آید	
مشکل بود و بگوئی تو دیگر نشست ما	آشفته ست ز لقب تو بهر شکست ما
چون سبزه در ره تو به جز پا فتادگی	ای سرو من بگو که چه خیزد دست ما
فارغ ز دین و کفر شده بعد ازین معیه	ما و سرب نیاز دست نه و پرست ما
شیر خان قصیده شنید و اراک و مرتبته امام علی موسی گفت و بسیار خوب است و مرآة البحال	
آورده مطلعش این است	
ز هشت جنت اگر رفتی دلا مانوس	باین سزای سنجی چگشته . پس
سامی میرزا سام بن شاه اسماعیل صفوی در عهد برادر خویش شاه طهماسب در نمایانیت	
و جلال پسر می برد تذکره الشعرانی نوشته موسوم به تحفة السامی و در ترتیب مستعدان و تقیه	

فرنگنداشت آخر محبوس گردیده بقیه حیات در حبس بپایان رسانیدیم هنگام رفتن در قید
این وصیت نموده بود که این کریمه را بر لوح تربت من نقش کنند ان الله کفیقر الذنوب
پنجیجا و این رباعی را هم بطرف رباعی

سامی ز غم زمانه بیغم می باش	با محنت و درد عشق هدم می باش
چون موجب شادی حقیقی مرکب است	گر مرگ رسد تو شاد و خوشم می باش
زلی صبری ملو از هیچ یاری برنی آید	ز دست صبرم دیدیم کاری برنی آید
آی بچو پری از من دیوانه رسیده	نی با تو سخن گفته و نی از تو شنیده
ای وای بران عاشق محروم که هرگز	صد بار ترا دیده و گویا که ندیده
آورد و هشتاد چشم من این شب کف پایت	هر دو اکف پای ترا چشم رسیده
مرغ دل سامی بهوائی سر کویت	در دام بلایانده و یکدانه نخپیده
سالم محمود بیگ از احفاد جهان شاه ترکان ست و هشتاد و عرصه مخوری دیوانش تخمیناً	
هشت هزار بیت مشغون با قسام سخن در نظر ست اشعار عالی و نشین دارد دیو ست زلیخا را	
بغایت خوب گفته و شاهنامه شاه طهاسب قدری که گفته امتیاز دارد و در خدمت آن پادشاه	

بسمی بر داتا بر حمت حق پیوست

نیگردد وید کوه رشته بسطرب را کردم	حکایت بود بی پایان بخاموشی او اگر دم
تبر زلف مرادی نشدم پنجه کشا	این چه دشتی ست که کوتاه تر از شانه بود
نفس بستم ولی از رنگ سپروازی آید	فغان زین پرده کردی نغمه آوازی آید
چو نخت دل دگر بر بال شرکان نامی بنیم	که از شوق رخ او نامه در پر وازی آید
آی خوش آن که ستم عشق تو چون خون گیم	سبب گریه ز من پری و افزون گیم
بازی چون کشته بختی ز جان حرم	بود طفل و چو بید کشته ام ترسدا زان حرم
سروری کابی ناش عالم بیگ ست نکات	نگینش گلسته سرورست و خیالات و نشینش

سر پای حضور در آرد و می جا بگیرد بزمی برود و در زمره خوش خیالان میز نیست تماشاگرش

باین رعنائی می بالید

لطف و دشنام تو تسکین دل بهیوش است
آتش از آب چه گرم و چه خنک خاموش است
در رقص نیست و پا زنون اختراع است
چون نبض زیر پوست طپیدن باغ است
چو گان صفت به طلب خود پشت پا زدیم
پیوندا به طلب ما انقطاع است
قدار دست تهنی است خلق کریم
میوه بیدار بیدار است

سلیم میرزا محمد قلی طرشی طهرانی از طبقه اتراک و زمره کلمه سنجان بلند اوراق است حصا
طبع سلیم و ذهن مستقیم در سلاست عبارات ممتاز و در نزاکت خیالات بی انبار و عصبه
شا بهمانی سری بهند کشید و ندیم میر عبد السلام شندی مخاطب با سلام خان شد و بهر دو در
یک سال یعنی شش ماهی در دکن و دیگر و کشمیر رخت سفر بستند و یوانش شش ماه پیش
حسین دوست پانصد بیت از ان انتخاب کرده در پنج این چند بیت از دیوان سلیم برار باب

ذوق سلیم عرض میشود

مگذارد و دستم که گل باغ وفا یم *
بر دست تو سائبه تیراز رنگ خمایم
تا چند دیر و کعبه مخوان این فسانه را
همچون گمان حلقه یکی کن دو خانه را
بست آینه از عکس رخ گلستانه را ماند
ز شانه زلفش او بند و می ترکش بست اما ند
در قفس فیت چو قمری چین از یاد مرا
بهتر از سحر و بود سایه سیاه دور
تا سحر از شب شراب ناب می باید گرفته
خوشه های ششوع از کتاب می باید گرفته
تا سالی بهر در همه جا همراه است
جامه سحر و زمره زنی او کو تا به است
بدل از خصم هنر باشد و از من غیب است
چون رگ به عمل زوانا رگ گردن غیب است
آتش که ز کتم بسوی زرم تو را دست
چون شمع سر پای تو در وقت غم دست
حریر شعله مار آتاپ می بافند
کتان با شش آب تاب می بافند

بعشق خواب طلب میکنی برو ایدل
 صید مار از زنده گنش در دل و جان آتش
 ساقی دگفام صحن باغ را اینجا ساخت
 نیم بلبل که فصل گل بگشایشان گیرم
 چه بلبل باعث شوریده گفتاری نمیدانم
 نتوان نمود نقش ترا آنگهان که هست
 سلیم از سر نوحال آسمان پیدا هست
 سلیم را خبری نام پیش او قاصد
 چشم تو زیاری خود بر سر ناز هست
 در تلاش سوختن چون کاغذ آتش زده
 بت پرستان ز کمالی که تو داری در سن
 نشد درست هندوستان شکسته با
 رشک ز گفتگوی تو خاموش میکند
 رنجیده میروی ز سر کوی او سلیم
 لیکن بگفته آن زلف آبدار انگشت
 گره کشانی کار مرا هنوز کم است
 بمعنی سخنم نارسیده نیست عجب
 سحر است که از بهر امتحان اول
 میکنم چند آنکه فکر از آتش نایان وطن
 و باغ آشفته بسیارست ز کفایت شوق ما
 چون در روی کاشیان تبدیل سازد میشود

بکار خسانه محفل که خواب می باشد
 ناوک اورا گر چون شمع پیکان آتش است
 از طرب چون صبح صوفی سحر پایانه خست
 دهم صد گل که همچون شمع یک برگه نران گیرم
 چو گل تقریب این آشفته دتاری نمیدانم
 آئینه پیش روی تو چون صبح کاذب است
 نشان مرکب طفلان رکاب کو تا هست
 بگو کسی بتو بسیار آرزو مند است
 مژگان تو همچون شب بیمار دراز است
 و اغماهی سینه ام با هم بجنگ افتاده است
 چون ببیند ترا نام خدا میگویند
 نماز بود در دو کار دست بسته ماه
 نامت نمی برم که دلم گوشش میکشد
 چون میشود دنیا را اگر از قضا کس
 که هیچکس نکند در دهان مار انگشت
 بسان شانه اگر باشم هزار انگشت
 نه بجز من از خصم بی وقار انگشت
 نه بدردم شمشیر آبدار انگشت
 نیست در یادم کس کور او انهم پاکر
 نسیم پیر من میگردد و یعقوب میخواهد
 قالب همچون تپی لیلی چو در محفل نشست

بزم یاده مروسته سفینه غزله
 تهمان بخانه دیر چو ماند عزیز نیست
 اگر سر و بود بکجمله و بر زده دامان
 به چکاس حال سر مارانید اندک صیث
 دل درون سینه ام میقتصد از حرف وطن
 از یار صلیحت نیست آهنگ شکوه کردن
 تسلیم گفت که دارم بطره ات سخنه
 به چکاس پرورده خود را نیخوابد بون
 اعتباری دولت جیش را پیدا نشد
 نیست در ایران زمین سامان تحصیل کمال
 با خبر باش از زبان خود که دانیان راز
 همان سفله اگر داد جرعه آس
 شانه می آید بکار زلف در آشفته
 چو تند باد هوا و شت شود غبار انگیزد
 سفر اول شوق مست بکویت مارا
 چنان قناعت فقر مست سازگار مرا
 عهد کردم که گر این بار بکوی تو رسم
 در سر و آرد نوشته در متبع فقیر اول کسی که تضمین چسبان در مقطع غزل طرح انداخت
 سلیم است میگوید

سلیم اشعوب بیاد تربت حافظ قیام خوش
 گفت حافظ و دید چون کلام بیغم سلیم
 الایا ایها الساقی اورکاسا و تاویس
 بلیلی بر گل خوش رنگ و زرقار و شست

زبان زو خلق است که او معانی بیکانه را با خود آشنا میساخت چنانچه ملا و ارسته گوید
 دست که نکردی بکلام الله است * بیته که نبرده تو بیت الله است
 طره آنکه سلیم از دست دیگران می نالد و میگوید
 دیوان خود بدست حریفان مده سلیم
 غافل مشو که غارت باغ تو میکنند
 و نیز میگوید

دیوان کیست از خنایم تهی سلیم * تنها نه بر من این قسم از دست صابست
 نام میرزا صاحب را تصحیح کرده اما بالغ نظران میدانند که صاحب خیلی صاحب قدرت و ریاضت
 حاشا که با خدو جبر پرداز و متاع بیکانه را دستمای خود سازد و انتی بقده مضامینی که از صاحب
 و سلیم همسایه یکدیگر واقع شده ثبت کرده و گفته مقتضای حسن ظن آنکه اشتراک مضامین محل
 توار دکنند و تا محل حسنی داشته باشد چرا در پی محل دیگر روند گفتارانی در مطول گفته حکم سرقه وقتی
 کرده میشود که اخذ ثانی از اول یعنی باشد والا احکام سرقه مرتب نمیتواند شد و انقبیل توار
 خواهد بود و در صورتی که اخذ ثانی از اول معلوم نباشد باید گفت که فلان شاعر چنین گفته است
 و دیگری سبقت برده چنین یافته و باین من تعبیر فضیلت صدق را مغتنم و خود را از دعوی
 علم بغیب و نسبت نقص بغیر محفوظ دارد و انتی و اگر کسی بظرف تقشیش ملاحظه کند کم شاعری را
 از توار و مضامین خالی یا بدیهه احاطه جمیع معلومات خاصه حضرت علم آبی است تعالی شایه فائده
 معنی نگار تیری تباریکی می افکند چه داند که صید و ارسته است یا بال و پرسته ابو طالب کلیم چه خوب
 گفته و گوهر ارضان سفته

منم کلیم بطور یلبندی هست که استفادۀ معنی جز از خدا کنم
 سخنان فیض آبی چه دسترس دارم نظر بکاسه در یوزده گدا کنم
 ولی علاج توار و نمیتوانم کرد مگر زبان بسخن گفتن آشنا کنم
 سیر آزاد و جزوی از اشعار توار و فراهم آورده و کرش در اینجا ضرورت نیست اگر فتمیم که

شاعری جمیع دو اوین زبانی را احاطه کرد و اوین زبان دیگر را چه علاج میتوان کرد و جامع
السنه مختلفه بودند خود بسیار نادرست در سر و آواز و اشکال این نوع خاص هم آورده و نوشته
علم گفته اند که اگر ثانی از اول در بلاغت افزون باشد محمود است و اگر و ن او باشد مذموم
و اگر مساوی باشد فضیلت اول راست و ثانی بعید از ذم بشرطیکه آثار سرقریه بود انباشد
چای در بهارستان در ترجمه سلمان بنا و جی گفته وی در سلاست عبارت و وقت اشارت
بنی نظیر افتاده و در جواب شادان قصاید دارد و بعضی از اصل خود بهتر و بعضی از تر و بعضی از
ویرامعانی خاصه بسیار است و اکثری از معانی استادان تخصیص کمال این در اشعار خود آورده
چون ثانی در صورت خوب تر و سلوب مرغوب تر واقع شده محل طعن نیست آزاد گوید
شاید معنی که باشد جامه لغزش کهن
سلاک محمد ابراهیم قزوینی سلاک سلاک خوش بیانی و مخترع عجایب و غرائب معانی است
دو بار بهند وستان آمد و برگشت و در وطن بگذشت عیش و شهنش چنین بودید بدست
مهر و کین شوخی چشمان تر آئین است
چیز ذوق چاشنی در دماغیت جورا
عرق می محال است بجائی نرسد
فرصت بپیشدستی قاتل نداده ایم
استخوان من و جنون بغاوت بردار
بی برگی من فکر سر انجام ندارد
چنین بر چنین ز جنبش هر خس نمی زنند
سوزی میر جمیل سوز جنبش آتش زن دلما می فسرده است و آتش فکرش قید چراغ جانها
پژمرده هملش از معمره بخارا بود و منشأش هندوستان است نقش سخن چنین میسوزد
بی تامل معنی نگین نه آید بدست
غنچه هرگز گل نشد تا تکبیر بر زانو کرد

کلی

سوزی

میگشده فولاد را از جذب دل آسین ربا
در لایبها کسی از قوت باز و نکرد
گر سلامت خواه خوشی و شکست دل بکوش
شیشه چون بشکست کایتج و خنجر میکنند
سیفی تو ام الدین قزوینی شعر عربی و فارسی نهایت بنجیده میگفت حزین در تذکره خود
این ابیات بر نام او ایراد کرده

تا چند بسلی بتوان روی خود افروخت
شمنی که فروغی ندید چند توان بخت
ز چنگل از کفشت ایام فارغ بانیست
بهیچ روزی نیست که راشام در نکبت
و دردم صد حرف تقریرش نماند که هست
دیده ام خوابی و تبصیرش نماند که هست
که بتیرش میزنی که از قافل سینه
عاشق بیچاره تقصیرش نماند که هست
ساقی لطف علی بیگ و الدش اسمعیل نام داشت اصلش از طائفه چرکست و در ملک
مازانیان آستان صفویه منسک بود خاطر معنی ذخائرش درج لالی شاهوار و خامه حقیقت
آتش مشاطه اعراس حکار اقتداری تمام بر گفتن تاریخ داشت و تواریخ شالیسته بسیار دواز
در ترکی هم غزلهای خوب گفته منظم آتش تحمینا چهار هزار بیت باشد در سال در اصفهان
رحلت نمود از دست

بسکه با سر و قدرت ذوق و بالاست مرا
دل جدا دیده جدا بر سر و دست مرا
در ره عشق تو از بس که قدم فرسودم
جوش تجالالب آبله پاست مرا
سعادت سر بر ساز و در نظر کرد و گورت را
بود از دو و شعل دیده روشن اهل ولایت
بحد و آتش خود در زمانه دانستم
که استراحت دنیا بقدر نادانیست
دل و دین گشت ویران از گاو خانه پر از شر
و عالم را هم زد و بچو شرکان چشم غمازش
سجایم را زان علی لاری سالها ضابط بنا و فارس بود آخر بهند افتاد و در دلی تقدیریت
از کف دا و از دست

در شب هجر تو شسته انده احسانم کرد
دیده از بس که اشک بدامانم کرد

سرگدشت شب بچران تو گفتم باشم
آنقدر سوخت که از گفتم پشیمانم کرد
شبه از گل روی تو به بلبل گفتم
آن تنک حوصله رسوائی گستاخم کرد
خار خار بیدل از لاله و گل بود مرا
دل من چون شده قاریغ ز گستاخم کرد
زلفت او بود و سخا حاصل سرمایۀ عمر
شانه آخر ز گفتم بر دو پریشانم کرد
گروش چشم تو می در قبح هوش کند
یاد اندام تو جان در تن آغوش کند
ساک یزدی ره نور و قلم و خوش مقالی ست
و تنیز و جاوه نازک نیالی و شیر از شانه
رنگ سیکر و آخر یکسوت در و لیثان برآمده سری
بصفایان کشید و از انجا بولایت دکن
افتاد و در خدمت قطب شاه والی حیدر آباد میگذاشتند چون طائفه مغلیه را از انجا بر آورده
بر بی آمد و بلازمست شاهجهانی رسیده در سلک محبت گزاران منتظم شد بهیل طبعش عقیق
سخن را چنین رنگ میدیدست

ناله

در هوای عشق پرور دم دل دیوانه را
چون سپند از بهر آتش سبز کردم واده
آتش نالی گفته چون گردید بی لذت بود
کوزه نو یکدروزی سرو ساز و آب
نواهی ناله فی میرسد بغارت هوش
تو برق آتشی این فی سوار را در پای
در خورشید بود و دخل زد دیوان قضا
نرو و تالغنی که نفس می آید
زبان هرزه درایان توان بزمی بست
که چینه سر خاسوشی جرس باشد
سر خوش محافل از مردم سرکار عبدالمدخان زخمی شاهجهانی بود و میفرمودن مصطفی بخت
و قبح گردان انجن نمندانی عمراد کوچه شاعری شافت و صحبت جمعی از صاحب طبعان
عصر خود دریافت چنانچه از کلمات اشعار که تالیفات است و مست و وضوح می یابد شعر با مزه
میگوید و مضامین تازه می بند و شاعر محمد علی ماهر و موسویان فطرت است از یاران شیخ
ناصر علی آخر عمر و شاهجهان آباد پاد گوشه قناعت شکست و بهر وجه و تامل پر خست و لا اله الا الله
و نشانه واقع شد شعری در از یافت و در عشره نالت بعد از آنکه و الف بخاک و نکه و خوبشان

ناله

شتافت جام کلامش بگردش می آید و گریه مستانه ملک سرخوش چنین روی نماید
 بهوش آورد و پیری بیشتر در عشق خون ما
 قه خیم کار ناخن کرد بر داغ جنون ما
 بتاریکی کس گم گشته و خود را نمی یابد
 عجب در سایه بالی بهاجوئی سعادت را
 زمین و آسمان در یکیشی فرمانبرد گردد
 سرت چون گردد از سستی جان گرد سرت
 نظری بر گل شبنم زده افست و مرا
 آمد از زخم نیک سود جب گریه مرا
 کار چون بماند قصافت دست بردار از کمال
 از اسپ تازیانه انسان کلان ترست
 که بعد گشته شدن هم تلاشها باقی است
 ز دست و بازو نسل تو دانستم
 گل گریبان در پیه س آید
 در عدم هم ز عشق شوری هست
 شیراز به جمعیت دلمارگ تاک است
 از خوشه انگور عیان شد که درین باغ
 نتوان گفت دست خود گردین
 چهار ز کس بهمیند آزار

رباعی

باشه بس حساب اگر ای همدم
 و حدت نخورد ز جوش کثرت بر جسم
 در همت نه را چو مضاعف سازی
 هر چند که بشیری نه آید بر جسم
 قبحه نیست در شب هجران ز تب مرا
 کز فرقت تو خیمه زده جان بلب مرا
 بهوشیاری را حجاب یار میدانیم ما
 بیخودی را بر زمینی اغیار میدانیم ما
 تیز میسازد و قتل عاشق خود تیغ را
 اینقدر هم جسم از و بسیار میدانیم ما
 سخنور شیخ محمد صدیق بن قاضی احسان الله عثمانی بلگرامی در صغر سن کلام الدرا از بر کرد
 و این نور قدسی را بچشم دل اقتباس نمود و بعد در روز نهم که حسن شعور و رشق شرافت و
 و چندی این قلم و راطی کرد و گلگشت شاه جهان آباد شافت و با صاحبان طبع آنجا برخورد
 سیاه آرزو را دریافت و از وی اصلاح سخن برگرفت همواره بقدر شعری پرداخت و گوهر

اندیشه را بمنزله سخن می‌منجید از ویست

تا بگلشت چمن آن سرو قامت می‌برد
بر سر قمری چه آشوب قیامت می‌برد
میشود سربای ناز آن سپاهی پیشه را
انچه از جنس نیاز من بغارت می‌برد
بید ماغان جنون از فکر صحرای غایت اند
از خراب آباد دل طبع بیابان رختند
در چمن آید اگر آن غنچه لب بلبل در شرم
زیر بال خود کند چون بفضیلهای غنچه را
سرمقندی زنی بود از سرمقند سخن شیرین داد ای تمکین داشت این مطلع از سوسن
شدیم خاک و دست گرد در دمانه
چنان رویم که دیگر بگردمانه
سرم حکیم حید فرنگی ارمنی بود و بدو طبع و دراک تحصیل فنون شتی نموده یکسب تجارت
پرداخت در آشنای سیاحت در شهر شنه افتاد و بشوق هند و پیری مبتلا شد تا آنکه به توفیق
بر خود بگذشت از آن باز همواره بر سر زبستی چون خاطر دارا شکوه بجانب جهانین میل
صحبت با وی در گرفت تا آنکه روزگار طبع دیگر انداخت و در فتنه اوزنگ خلافت بوجود
حاکمیر پادشاه مریز گردید و آوازه خدا پرستی جهان را فرود گرفت رسوم اکبری و جهانگیری
بر افتاد و به پنهانی مراد بخشی و دارا شکوهی کیوشدانه سمیت در ده صل او خال کا فکیش
خوبان در محراب ابرو مستعد نماز گردید و از شیب محک و قضا غره خون ریز بتان در هجر و چشم
چرا نشین و عربانان بلباس فاخر رسیدند و مردم لباسی از لباس هنرستار عربان گردیدند و روز
دین بین را رونقی تازه و هر ساعت ملت بیض را جلای بی اندازه دست بهم داد و سر حد
مکلف لباس کردند و از فوطه لعل خویاتن برضادند و اندا و رشتند بر تیغ امر شریعت غرا
مقتول گردید و مردانه سر بر تیغ نهاد و جهان داد و سوئی جلا دید و تسبیح کرد و این بیت فرمود
شوری شد و از خواب عدم چشم نشودیم دیدیم که باقی ست شب فتنه نمودیم

باجی

باجی

رباعی

سرم غم عشق بود الهوس اندهند
سرم دل پروانه گیس را ندهند

عسری باید که یار آید بکشتار این دولت سرمد به کس اندر نهد	
رباعی	
سرمد کله اختصار می باید کرد یک کار ازین دو کاری باید کرد	
یا تن برضای دوست می باید داد یا قطع نظر زیاری باید کرد	
رباعی	
سرمد که ز جام عشق مستش کردند بالا بر دند باز پیشش کردند	
میخواست خدا پرستی و شایاری مستش کردند و پیشش کردند	
و عجز در کشتن سرمد این رباعی بود که از این شایه الحاکم حراج لازم می آمد	
آنکه کوه کسیر حقیقتش باور شد خود بین تراز سپهر بناور شد	
ملا گوید که بر شد احمد بفکاک سرمد گوید فلک با احمد در شد	
گویند چند روز پیش از قتل خود این شعر میخواند	
عسرت که آن جلوه نمند و کمن شد من از سر نو جلوه دهم دار و کمن شد	
رباعی	
بالا می خوشی که چنین است مرا چشمی بد و جام برد از دست مرا	
او در بغل مرست و من در پیش در و عجبی بر من کرد دست مرا	
رباعی	
سرمد اگر شرفناست خود می آید و آمدنش روست خود می آید	
میوه چرادر پی او میگردی بنشین اگر او خدمت خود می آید	
سلطان علی قلیخان از احرای اکبر پادشاه بود و دست گوست از دست	
رباعی	
جانا نبود مثل تو جانان دیگر مانند من دل شده دیوانه دیگر	

یکبار اگر گوش کنی قصه سلطان * هرگز نمکنی گوش با فایه دیگر
عیسی نفسی که زار و حیرانم کرد ربامی چون طره غوشتین پشیمانم کرد
از کفر سر زلف خودم کافر خشت در صحت روی خود و مسلمانم کرد
سبیل بی نظام الدین احمد از اوس خنک است اباعن جدرایت حکومت افزاشته و
خود را وقت محبت اهل کمال داشته در ترکی و فارسی صاحب دیوان است و این مختصر از
شیخ آذری یافته در شمس سبیل عمرش او چستی بختیض نیستی در آمد از دست
دل چو شکسته شد مرغان عاشق خسته حال را سنگ جفا چو میزنی مرغ شکسته بال را
بقبریت کس ز حال من نمی رسد بکار آن که می پسیدم از حال غریبان و یار خود
گویند روز حشر بایان نمیرسد صدر روز آن یک شب بجزان نمیرسد
طرفه عالیت که خلق از من دیوانه تنگ من دیوانه تنگ از دل دیوانه غولیس
سازد در زمان شاه اسماعیل صفوی از مشهور مقدس باصفهان آمد و در تکیه پاریز بگریه بود

این ابیات از دست است

گرفتش سر را می رسید و هیچ نگفت عنان کشیده شکایت شنید و هیچ نگفت
بر طبیب حدیثی زد و دل نگفتم گرفت بغضم و آهی کشید و هیچ نگفت
رسید قاصدم از پیش یار و یگگوید گرفت نامه و از هم درید و هیچ نگفت
بهر که خواست دلت باده خوردی و سائر لب پایله محبت کمید و هیچ نگفت
پر تو عمر چراغی است که در بزم وجود بنسیم مژه جسم زونی خاموش است
چون گرفتاری من دید محبت فرمود که در دام فتنه زنده نفس ز فرود شدند
یتیمها ز گردش خشت خراب شد خم گرد باد بادیه اضطراب شد

سائل رازی مشهور بهدائی شاعر شیرین زبان است و ناظم شیوایان اکثر اهل استعداد
مآل صحبت او بودند و قالی از مالی نبود و دانه در وجود می نیست سیاحت عراق و دیار

کرده و خفا صمد و شاعره نموده هر کس که بکلام او دخل کردی اگر چه بجای بودی نمید و از آن
تنزل میرفت در شسته دیزد و در دل بر سر خود نهاد و جان داد از دوست

سند از جبر بر تنی خونین دل
دور از ساخته دروغ منزل
در غش بست فرو شسته بخون
در رهش پای فرو رفته بگل
نه شکلی که نشینم خاموش
نه انیسی که بگویم غم دل
یار پدر مهر و قیسمان بد خو
عمر کوتاه و اجل مستجیل
از من انفعان تو ظلم دشوار
از تو اظهار ترسم مشکل
هر که بسیم بدرت گر هر سائل باشد
رشم آید که مبادا بتو مائل باشد
سوزی صن علی نام دارد و هاشم از ساوه است مدتی در اصفهان بسر برد و در سر آنجا
کتابت میکرد تا آنکه در شسته جانجا وفات یافت از دوست

بزم غیر آخر آمدیم با آنکه سیگفتم
نخو اهرم آمدن جانی که خواهد بود و آنجا
کنیم نگاه بمرست بران گریبان
که از جعائی تو زین پیش کرد طمعیش
غفل نادان و هر خط جانی داری
دل بدست تو سپارم سپارم چکنم
سوزی چه مرگ میطلبی از خدا گرفت
و دم آخرست هم چه روی بجهت جیش
آسودگی نصیب تو در زیر خاک هم
بگذارتا یماند بدلیان آرزویش
سألی سعد الملک از سادات حسینی است امام مسجد جامع شهر خود بود از مردم فزونی است
شد فاش را در عشق من و کار از آن گذشت
سپاهی فاضل بیگ سپاهی خوش فکر بود همراهی بند بایران رفته با صاحب غیره شعرا
صحت داشته در شسته و در گذشت از دوست

رسید یار من از گر در راه میخواستم
که کشاید و خنجر بن حواله کند
شد سفید از گریه چشم بسته شد راه نظر
رشته کی از نپنه نمناک می آید برون

از ان میان که تو داری گذشته است ز دجله که گزری آب تا کمر باشد

رباعی

افسوس که وقت گل بزودی بگذشت
بی چشم و خطت بنفشه و زگیل را
فریاد که تا چشم کشیدی برگشت
ایام بکوری و کبودی بگذشت

نور

سید میر سید علی شهدی در ولایت بامیر معز مطرح بود مشق او را نیز کم از مشق میر
توان گفت در او آخر نشانه در گذشته از فکرهای او است

در بحر وجودش جهان نقش بر آب است
سحرهای اقلیم دل ما نتوان کرد
بهرستی او هستی ما سونج سراب است
خوش آن ساعت که بنیچر کنایه خوش طبعش را
چند آن که در دیده کند کار خراب است
چو گل واکرده باشم غنچه بند قیاسش را
نیم خافل کند گر جلوه بر خاکم پس از مردن
جواب از دل طبعیدن سید هم آواز پایش را
خضایی بنیچر جان ز خون خوشیتن باشد
نگارین کی شود سید دل در یادلان هرگز

نور

سیرالهی ملا سیرالهی در عهد جهانگیر پادشاه بهند آمد مرد خوش طبع بود فکر شعر میکرد چون نظم
نواب قلچ خان دخل کرد نواب بر آشفته لب بدشنام کشادوی سرفراز افغانه می شنید بعده
بر خاسته عرض کرد که نواب صاحب نثر شما به از نظم شماست از دست

نور

مهرگان من از گریه بسیار فرو ریخت
سیف الدین اسفرنگی شاعری بود سلیم الفطره عظیم الفکره صدر سال عمر یافته و در رشته
آخر فتد آن نخل که نزدیک آب است
سیف اجل رشته عرش منقطع ساخته دیوانش قریب دو اژده هزار بیت داشت

رباعی

در داکه زعم بنیچر خوش بود گذشته
ایام جوانی که بهار خوش بود
دوری که دلی در دنیا سود گذشته
چون خنده برق و عهد گل زود گذشته
سلطان پسر شهاب الدین فی معانی ست نامش سلطان محمد این رباعی از کلام او است

نور

رباعی

آن دل که بعیش سرفرازی میکرد
 بوی در خم آن دوزلف پیچ خوش
 دیدم که بخون خویش بازی میکرد
 بر بجز نظر به ترکنازی میکرد

مسالم حاجی محمد اکلم کشمیری از بمطرحان بیدل و راسخ و شهرت بوده و حج گزارده و در سایه
 عاطفت شاهزاده محمد اعظم شاه بهسری بر در کشمیر و آن بقضا در داد آن دوست
 ز کلفت نیست که نطقش بگلزار نشناگرد
 سخن گرد لبست صد بار گردا صد گردو

سالم چو فتنه قطره بدریا نتوان یافت
 از سیاهی میکند نقش نگین پهلو تهی
 سر آمد کشمیری در لاهور نشو و نما یافته و در سخن شاگرد آفرین است اوسط ماته ثانی عشر جهان
 فانی را پدر و دکر دازوست

ز عاشق کی دماغت ناله بیتاب بر دار
 شکسته نهای رنگ گل تر از خواب بزار

سودا مرزا رفیع دهلوی در سرکار شجاع الدوله صوبه آوده میگردد و در شعر ارد و علم شهرت
 می افراخت همچو بسیار میگفت طبع رسا دارد و در ۹۰ بجهج عدم خردمند است

بستانم از که زین دو عدد خون بهائی
 دل هم چشم کوید و چشم گناه دل

یک شب اگر بزم خودم جاد می چشم
 روشن شود بجان تو و بر سیاه دل

سازم بچنین مرگ عوف محسوس را
 سر را چو دم نزع برانوی تو بسیم

سخنی کرمانی صاحب کوه بر باش معانی و رنجینه دار و ابر خندان است اصلش از اترک بوده
 از دوست

پرده داران دل از بیم ملاقات هوا
 راه در پرده را ز تو نفس را ندهند

سروش نامش مرضی قی بیگ است از نواسه شاه سلیمان صفوی بوده و من
 بنجه در هر نفس از جامه هشی سخت

در بر بازندگه حکم قبا ئی تنگ داشت

حرف الشین المعجمة

شهید می تکی ملک الشعراء سلطان یعقوب والی تبریز بود و در پیشش یکایک کمان یوسف خیر
 کلاه گوشه سوزونی بشعری بیشکست و هیچ غنای سخن را در میزان اعتبار نمی بنمید تا چار بعد
 فوت سلطان جمال اقامت ندیده هجرت بدیار هند برگزید و قریب صد سال عمر یافت و قریب
 اسمعیل عادل شاه گردید ملا قاطعی مدینه کرده خود نوشته وی در سر کج کجرات مدفون گردیده و
 بقای ورنه ذکر خود نوشته که وفاتش در سنه ۹۲۰ و تاریخ قرشته سنه ۳۲ معلوم میشود و پنج زایش

خون از رگ اندیشه چنین می چکاند

خوش آن سوار کن و شد بلند بیستی ما	بتاز بانه افتانند گرد و بستی ما
از رسته جان جانانه بمان نتوان خست	کز دل گرد و خست برین تار فدا هست
زمانه بر سر آزار است خوی تو دارد	همین سزا است کسی را که آرزوی تو دارد
چو شد یارب که هشب در دین لشکین نمی یابد	ز میان سر میگرد و بالین نمی یابد
آز سر کوش شهیدی را مران خوش مرز	دوست را که از آتش مرند و دشمن شود
هر شی تار و زهر عراب می باشم و س	در درون خرقه پنهان است ز نامر چو شمع
چو آبر من بهوای تو از جهان رستم	گلی بنجیدم و گریان ز گلستان رستم
مرا گوئی دل گم گشتان پیدا کن از خوابان	چه تعبیل است پیدا می شود جانی گمان دارم
تا کی بسیر راه تو نبشیم و گریم	بر خاک نشان قدمت بسبیم و گریم
نخل است و بر مراد کم کم نبش نیست	کم برد و نه مال که آن دی سال نیست
تو برانی که که خواه منی اسے ناصح	من برانم که مرا بچو تو بدخواهی نیست
از دل گم گشته ام بسیار می پری خبر	گر نه پیش تست این پرسیدن ایسا چیست
خجهر کین بک من زدن و از سبناز	دیدن اندر دگری خنجر دیگر زدن است
ساختی می که ز دست دگری می نوشی	خوردن خون شهیدی است نه ساختن دست

بر روی مادری ز قفس میتوان کشت و
 دهم مردن نچندین اضطراب از بهر جانانم
 نتوان بود از بیم بد آموز نشستن
 هر کس یکسے بنفس من توانم
 چو قمری هر که عاشق گشته بر سر خزانمش
 بستم زلف یار دل دامن دارا
 بر سخی جامه نظر از دور دو خستم
 خوش آن زمان که گویان کنند غارت شهر
 شریف تبریزی چهره افروز نکته طرازی و مستفید حاشیه نعل سبانی شیرازی ست حداد بود
 و از عباد پارسیان اما بری از نهال عمر خورده و دشت جوانه مرگ گردید از وی می آید
 سکه چشم کبود تو کم نمودارست
 جز خون جگر بی تو زمرگان چه کشاید
 بخودی کاش گذار و که بضمون برسم
 بباغ خوبی آن گل طرفه حسن بی بدل دارد
 چون شوم گشته عشق تو چنان کن که اگر
 کوته نفسی تا کنم انچه از غم دل
 روزیکه جسم جان و فغانی کند کس
 شمع را دیدم که از راز شب و صبح آگست
 آنچه دل را بیم آن میوخت و در دهر بود
 نه از دود و دلم تر ساخت جانان چشم قناری
 آخر عمر این ستانی صبار و پیش یار

ما هم بر آشیان با سیدی پریده ایم
 تو بر بالین نه این اضطراب از بهر آن دارم
 آواره شدن به که باین روز نشستن
 پهلوی کس زین دل پر سوز نشستن
 نمی آید فرا هم تا بد چاک گریه اش
 آوختیم بجای بلند چرخ را
 پنداشتم تویی تو نبود سبوح ختم
 مرا تو گویی و گوئی که این اسیر من است
 چرا که آینه را در حجاب زنگارست
 زین خار بغیر از گل حریف چه کشاید
 بعد عمری که ز جانان خبر می آید
 که در وصف زرش هر غنچه جزوی از نعل دارد
 نعل با تم نشوی نعل مزارم باشی
 زان پیش که بند غم دل را و نفس را
 معلوم شود و یکسے ما همه کس را
 صبح چون نزدیک شد کاش یکدم شام
 آخر از ناسازی جانان بان هم ساختم
 برای کشتن من داد آبی تیغ مرگان را
 گو که امروزش مران از در که فرود امیر و

ز دو دیده خون نشاند که نظر کنی نکردی
 بر تو خاک گشتم که گذر کنی نکردی
 چون کرد یار رمی ز تو ای خنان چه حاصل
 ز تو بود امید آغم که اثر کنی نکردی
 ز نخست کردم ای دل بنو شرح غم ناکاو
 خبرت ز فتنه دادم که حذر کنی نکردی
 شایق میرزا یوسف بیگ بآرایش ظاهر و باطن
 پیرایش سر و عین کمال جد و جد بکار برده
 و از بد و حال فقر انتیاری داشت و زیست پاکیزه
 میگردد و او اهل ایام شوخت قصد کرد
 فقر ضامنیش ز نور رضا بود و از شریان
 در گذشت نیم جاودانی و اصل شست و خاتش
 بنشیند اتفاق افتاد و از وی می آید

چون

زهی چپیده در زنجیر زلفت غم برین بها
 بویاد و بشکر خند لب لبس تو کو کبها
 کنون تا چند در آرزو و از لعل دل تویم
 بس آن تخته مشق خط طفلان کتبه
 شکل از دوانت و از وی در و دل شایق
 تبسم از لب علت کلبه قفل طلبها
 بلاگردان آن خوشی نگاهم که ز تماشایش
 بیابان طقمای دادم از چشم خرم الان شد
 که امین سرو یارب و گستان جلوه ریز آمد
 که سر مشق تحیر دیده نازک گایان شد
 ز خوبای حسن سبز آن سرو قبا پوشم
 سرست کردم گیت شوق جمال خویشین شد
 در آن گشتن که باشد جلوه فرما سر و زخم
 شکست محمد علی سکاکی شیرازی تدوین دار العلم شیراز و آذربایجان و از خن و لپدین
 فیض سحر گاهی بود و از صبح ضمیرش و مبان بخش میبانی پیدا و استیلا ای افغان
 کشته شد از دست

لیلا

بر افشانی چه کامل سنبل از جیب با افتد
 بگردانی چه ز گس فتنه و رخسارها افتد
 چه نور و سایه سیخا به دلم با متصل باشد
 سرین در کنار او سبزه او و کینا بین
 ز عالم که چه با صد مرغ حشر رفته ام شادم
 که چون طالع کس کردم ز ایشان پروا نمینی

شکلی تیریزی شکیش بشاید شصت کلام بود و تسلی او باینه نکینان آرقام و فاش
در شایه و رونود و در سرخاب مد فون گردید آه و درواگیز چنین میگفت

بقد حسن خود عذر اشتا سقد قدر و امتیاز
تو قدر بخود نیدانی چه دانی قدر عاشق را
با خیال روی او آسوده ام آسب خواب
دم مزین از روی مهرای صبح بیدارم کن
گل شده پیرایم از روی پالو و گی
گلهای رسوائی شکفت آفرین آلودگی
شکلی محمد رضا بن خواج عبدالعزیز صفایانی در دیده سخن ریخته و شور و غمی در انجمن عشاق برگزیده
در عتقه متولد شد چون آگهی چهره بر افروخت برخی علوم برشید از لغتی در اصفهان کسب نمود
هوای سیریند وستان شور در سرش انداخت و هر طریقی خود را بخدمت خانان رسانید
وی برای اوسید و عالی و صدارت دلی از درگاه جاگیر بر گرفت و رخصت آرام گزینی
داد و باین تقریب در دلی بر فاه و جمعیت میگذاشت تا آنکه دستش بپای اوای خاموشان پرت
صدر دلی رفت تا پنج دست میر آگهی بهانی گفته

روزی که کشید کاک تقدیر آک
بر خاک شکلی رسم طلب شراه
گفت از پی تا پنج آگهی ناگاه
داد و یلا و مصیبتا و اشوقا

شکلی میرایه

هر کس که سودی طلبد در زیان خویش
سودا کند بر این کار و ان خویش
در دست متاعم نه طرب نه رخ چه پرست
داغم که توستانی و من هم نفر و ششم
تو غنچه سحر و من چراغ صبح دم
تو خنده برب و من جان در استین دارم
لا آتق مجلس نیم لیک از برای چشم زخم
شخ خشکی نیز در کار است بستان ترا

رباعی

آنانکه ز راه طمع دور اندزم
کر نذر نظر شوند کور اندزم
مانند دو شمع که رنگشان چهلکست
پیمند بهم ولی نفور اندزم

ای خدا جنس مرا از غیب بازاری بده	سپهر و شمع دل بیداری خریداری بده
شکست دل نشویم از ترا سر جنگ ست	که آگینه ما هم طبیعت سنگ ست
پروانه نیک رفت که در پیش شمع سوخت	اگر نشد که سوختن فانیانه صیبت

رباعی

خردی ست جهان که بر دوش با حقیت	نزدای اوست حق کم با حقیت
دنیای مثال کعبتین نه دست	پرستش برای انداختن ست
شبهای هجر را گذرانیم وزنده ایم	دارایست جانی خود این گمان نبوده

رباعی

مر کبیرم از خویش بر تنگ آورده	دیوانه با خرد و جنگ آورده
دو شینه بکوی یار از شکست	نالیدن پای دل بسنگ آورده

۳۱۱

شانی شکوه و مغوری شانی بلند دارد و در شیوا بیانی پایدار چند از شاگردان شاه عباس
 بوده شاه او را در قزوین در مسکن این بیت که است
 اگر دشمن کشد ساغر و گرد و دست بطاق ابروی مستانه اوست
 بزرگشید و سلف هم سنگ عنایت کرد گفت

بزرگشیدن شانی محل گفت نیست چه سلاطین دیگر نیز شعر او را انجمن صلوات داده اند
 قطب الدین دانی دلی امیر خسرو را در هم تراز و فی فی نقیضه و جهانگیر بادشاه بیانی کاشی را
 بزرگشید و شاه جهان مردم بسیاری را موزون ساخت مثل کلیم و قدسی و باقی و سعید و کوشم
 بصیغه شاعری باز بزرگ کرد و سولوی عبد کلیم یا کوئی را و با بصیغه فضیلت در میان
 عنایت بخید و مبلغ هشتاد و شش هزار روپیه داد و قاضی محمد علم پدر بزرگ از صاحب حواشی
 مشهوره بر شش هزار و پانصد روپیه و شیخ عبد الحمید لاهیجی مؤلف شایعانه نامدار
 روپیه هشتاد و پنجین رنگ خان خواننده و جگانه دهر چو گوشت عارف و ماسون در پیش

هموزن هر یک مبالغ بخشید با بخله شانی در آخر ایام زندگانی در شهید گوشه انزوا گرفت از
سکار شاهی بوظیفه بست تو مان موقت گردید و در سلطنت منروی زاویه خاک گشت پادشاه
کامیاب مست شانی شد سخن باین شیرینی میریزد

چه خوش است باو در رفت مشکوه باز کردن	گلدهای روز جهان بشب دراز کردن
درگیری را در گرفتاری شکر یک ماکن	در عاگر شهرت حسن است یک رسوا بست
شانی دلت بچکمان مائل است باز	این لاله را بطرف کلاو که میزنه
لذت آوار گردین است پیکان ترا	ایچ اجرنی نیست در عشر شهیدان ترا
هر چه صید آبی که بوی تو فرستم	همچون نفس باز پسین با ترساید
چون مرغ گرفتار با امید رانے	هر چند که پرواز کنم در قفس استم
نیست ممکن که گریزم ز غزالان خیال	ورده بخون تو تنه ترا زین می پایست
هر چه خاکستر من در کفن راهست	چون سر مه که در گداز باد فروشد

شیدا دیوانه گرفتار زنجیر سخن و شیفه زنگ و بوی این چمن مست حکیم رکن کاشی که معاصر
اوست یادش با خلاص کرده شیدا از طائفه انکلو بود پدرش از مشهده بهند افتاد مولد و منشاء
شیدا فتح پور از توابع اگر است ابتدای حال در سلک احدیان جهانگیر پادشاه بود و بهیچ خاک
پرده اخته وصلها گرفته و در عهد شاه جهان در ذیل ملازمان شاهی درآمد و آخر مستغنی شده و کشمیر
گوشه گیر شد و بماو جوی موقت گردید و در عشر اثناسن بعد الف هجرت هجرت هجرت هجرت
صاحب ذهن رسا و فکر آسان پیامت شعر را بر عت تمام میگفت و پنجم زدن جواهر خزان
می مفت طبعش در سلک سخن طرازی اگر چه راست میرفت اما از جادو حسن خلق انحراف
داشت طالب آملی و میر الهی و دیگر مردم راهجو کرد و چون شیوه ایشا شعار خود ساخته بود و خود
نیز بدینا و که حریفان میشد مناظره شیخ فیروز باشد مشهور است چون این مطلع او سمع جان

شاه جهان پادشاه سپید

چیست دانی باد که گلگون مصفا جوهری حسن را پروردگاری عشق را سپهری
 در غضب آمد بخت آنکه ام انجامش را در لباسی که نباید وصف کرد حکم شد که او را از حاکم
 محروسه اخراج نمایند میرزا و گفته است حق در عدا کبر پادشاه و جهانگیر پادشاه و بنی دیندار اسلام
 راه یافته بود صاحبقران ثانی از سر نو موسس قوانین شریعت شد و سلطان اورنگ زیب علیگیر
 مستم و این هر دو پادشاه حق غلطی بر اسلامیان چند ثابت کرده اند صاحب تاسع پنج صاوق
 گفته است شورش پیدا بصد هنر از رسیده اما خداوند که دیوان مرتب کرده او گنجا شد و در قصاید
 زمینهای شکل پیچیده و با وصفش تصاویر را بر سر حد الخطاب رسانیده و در غریبات هم راه نوا گدا
 پی سپر میکند اما نزد ام اتیاز زمین سخت پنج چیز نیست زیرا که در سنگلاخ معانی تازه کتری برود
 و هر چند در تلمیهای لفظ معنی را بزر و فکر گنجانیدن هنری است اما در زمین شگفته ایجا و ضایع
 و رنگین کردن عالم دیگر دارد شاید اسکر سخن باین خوش عیاری رواج میدهند
 درین چمن نگل و لاله شب بخم اندوخت
 بیک دل کی توان اندیشه دنیا و دین کرد
 گفتن و عا بزلت تو تحصیل حاصل است
 عشق گردانیدن خالی که از وی بوی مارید
 هوایت در سری گنج که در زیر دم تیغ
 شهید حیرت آغوش ای نازک بدان شتم
 بیتوروزی سوی گشن اگر گذر باشد مرا
 تازه سازم هر سحر چون صبح دایغ خویش را
 لاله در گشن نیست و ز گرس در خار
 اگر ترا تخمینی می خوردن کنم عیب میکند
 مگر ترا در ایام نزا دوسه چه شدی

که خنده گل این باغ گریه آلودست
 که توان هر دو دست خویش آردستین کرد
 با خضر کس گفت که غمست و راز باد
 شناسم بوی زلفت را اگر در شک تریجی
 چو شمع از جیب خود هر دم سر دیگر برود آید
 بجای میوه می سروانم بنده قبا بکشت
 سبز و گل تخی و طشتی در نظر باشد مرا
 تا قیامت زنده بخوابم چراغ خویش را
 تا یکی از می می بسیم ایامش تو شمشیر را
 باغبان ادب دارد خانه باغ خویش را
 ای که دل در غم شیرین میبری نیست ترا

آنچه می هر چند تلخ و آتشین خوئیم ما
 که نام مرغ اسیر از قفس صفیر کشید
 مکان بسایه دیوار بود دولت را
 صد چاک دلش گشت زانده چو شانه
 جان من دست من از زلف تو کوتاه بود
 سیر و سر زده اشکم ز در خانه چشم
 یک بوسه بمن بخش که گویم محلاوت
 شب سیاه و دم چو ناخن از انگشت
 آگشتد کس ز بهار و خزان ما
 مرد آزاد بنم راستی از دست نداد
 زلفت اگر زنجیر عدل آید چرا
 نیست جز بیدار در دیوان حسن

شوکت خجرا حق بخاری صیرفی دار العیار فصاحت و طلالی حید فروش معدن بلاغت
 سبک و سخن دست افشارش و نفوذ معانی متاع روی دست بازارش پدرش صراف بود از نجا
 هاشما نشو و نما یافت و بنقادی نظر خداداد نقد سره در سوق نکته نبی رائج ساخت سالها
 در هرات و مشهد بسر برد و روزی میرزا سعد الدین کسی را در طلب شوکت فرستاد و در آن وقت
 بیدار بود جواب داد میرزا زار زده شد و گفت یاران برینید که باشو کتا چه بد کردم این خبر
 بشوکت رسید متاثر شد و این بیت فرو خواند

منت کسیر مارانده زیر خاک کرد از طلا گشتن پشیمانیم ما را مس کنسید
 و همه ساعت همدان پشت پا زد و نمود روی در بر کرد و سری بصوب اصفهان کشید و بقیه عمر
 در دارالامن آنرا بسر آورد چاشنی در دو مذاق شگسته بر تبه اتم داشت میر عبد الباقی
 صفایانی نقل کرد که من در اصفهان بودم که شوکت بخاری تشریف باصفهان آورد و اکثر وقت

اوجی رسیدیم گاهی اتفاق ملاقات نیفتاد که او را بی گریه دیده باشم و اعزوه که با او از نهدن تیار
 بودند میگفتند که تا او را دیده ایم همچنان دیده ایم در خزانه عامه گرفته اول بار باب کمال
 و خوبان عصر برنجورد آخر در اختلاط خلق بر روی خود بست بسیار کم حرف می زد و در و در و در
 یکبار لب نامی افطار می نمود و لهذا هرگز از حد گذشته بود و نه می که از خراسان پوشیده
 تانفس باز پسین تبدیل نیافت و بعد رحلت همان را کفن ساختند شیخ علی حنین در تذکره خود
 سال وفات او مسئله نوشته و صاحب مرآة الصفا گفته قوکت اکثر مضامین ادعای
 می بندد و معانی و قوچی کم دارد چنانچه بر ناقدان عیار سخن مبرهن است گلگشت دیوانش اتفاق
 افتاد قدری طلا از دکان این صیفری داخل این خزانه عامه نموده می شود
 و در از بیگانگی شوخی بر روی آتش نابد
 در شام غم خویش مرا صبح امید است
 که از وحشت بشام دیده ام بخوا بندد
 آن برای سرش روی سببش از پیش کن
 گر نقش نگین تیره بود نام سفید است
 خون من صد بار میریزی و می بندی چنان
 یکمشت استخوان شدم از بس گرفته است
 چون کعبتین داغ تو از شش جفت مرا
 وقت آن شد که سبک و حیم از دست برد
 دید و او دید بود ما یه سرگردانی
 تا تم و سویر جهان دست بهم داده اند
 هیچ مرگی نبود سخت تر از خود ستی
 میتوان دادن از ان کنج دهن کام مرا
 غنیمت است جو آن که موفیق شدن
 هستی با وید باشد تا تم خود آشتن
 خوار شوخ ترا بد مشربی افکنده از پایم
 که در وحشت بیه از تخم گل رنگ خدا دارد

قیمت گوهرم افزون زنگه میگردد	گرهش چشم خردار کشت غلط غم
قطع در نهیب آزاده مردان کفری باشد	چرا گیرم ز نامح پند آخر سستی دارم
بمردن هم نیتد از بلندی رتبه نام	برنگ مرده فیروزه تابوت از گلین دارم

رباعی

در دهر کسی که از جندی دارو	عیش مکن ارچه خود پندی دارد
از بس کردی قتاده ایما و زمین	هر کس ب مقام خود بلندی دارد
دل از نظاره گلشن حزین بود مارا	که گلزمین قفس دوشین بود مارا
چسبیده اند چون گل رحمت بسیدگر	از شه خنده تو بچار و خزان ما
قلم زشت نامش ز دوست می افتد	بجاس نامد بر دوش ما که تو را
ترا بی حسن باطن ز نیت ظاهری کار آید	چرا تصویر یوسف میکشی دیوار زندان
هر که دارد دلو به رنگین دل مای برد	بلبل مارا گل تصویر از جامی برد
تعلقها بمن قوت گرفت از ضعف پیریا	قدیم گشته بمن حلقه زنجیر من باشد
می آطاره تنها میکشی هم بزم خویشم کن	ترا در خانه آینه می ترسم که خواب آید
مراسمی باغبان تا کی کنی آب از نگاه خود	گلی بو کرده ام دیگر نسیب را نم گناه خود
چنان باشد بدام حلقه آغوش آرمش	کرمی آرد بوج آب گلین را شوخی نامش
محیط شعله خطر ناک من ز ساده دلی	ز نخل موم ترشیده ام سفینه خویش
حیرت باب رفت می سال دیده کش	ساغر بطاق ابروی پشت خمیده کش
از لب من کی فغان و نوحه می آید برون	ناله ام از ناتوانی آه می آید برون
بر آو آفتاب از جیب زلف غمزمین او	بود صبح قیامت خانه زاد آستین او
زالال که بهار ز فواره یا قوت میجوشد	کند از آستین بیرون چو آن گلگون قباوت

لایقین به سبب زنجیر و کلاه از انار کست

شرف قزوینی

شرف قزوینی راق و فائق معات شاه طماپ صفوی بود در کربلا باجرای نهرا شری

بزرگ گذاشته و درشته و در گذشته چنانکه سعدی شیرازی موجد طرز غزل است و میر خسرو دهلوی
 بانی واقع گوئی چنان میرزا شرف مدون است چون نوبت سخن بوی رسید این طرز را
 بوی کثرت رسانید و بویانش قریب ده هزار بیت است شاید ششصد و چهل و یک بیت
 نهان از و برخش داشتند تا شایسته
 دیوانه خوش روم زورش خلق را برم
 چون پیغام خود با قاصد دلدار میگویی
 خوش آن ساعت که پنهانی بروی یار میدی
 یار برخواست چو رفتم زین میدان نشست
 پس از عمری که احوال من بیار می پرسد
 شرف سوخته و مرا تم حبه از غیرت
 از بس که بجران تو و شوار و هم جان
 میجو استم نظاره آن دلبر با کسم
 بر چند که جان زار دول از بچه غمین است
 ترجمی که مرا جلد خصم جان شده اند
 کسان که هیچ نفصیده اند در همه عمر
 من تغافل او بود و بهر مسئله
 ششوی برسم گدائی بکوی یار شدم
 در سخن بود با غیبار و بهوش میدم
 روم هرگز برزم یار تا خوشه و بر خیزم
 شدم نزد یک مرگ از دوری یار کی شوم
 گفتند که از عشق تو بگذشت شرف گفت

نظر بجانب من کرد و شر سار شدم
 و ز راه دیگر آیم و تنهاش بنگرم
 نه بیم آنکه از یادش رود صد بار میگویی
 چو میکرد و نظر سویم سوی اغیار میدیدم
 غرض آن بود که از بزم کند میر و نعم
 نمی پرسد ز من برحم و از اغیار می پرسد
 چنان بی خبر افتاد که شیون و اند
 صد بار عزرا بر من یار گرفتند
 فرصت ندا و گریه که ناچشم و اکتم
 غم نیست اگر مصلحت یار همین است
 همه یک ششم ای شمع یک زبان شده اند
 بعیب جوفی من جلد نکتہ دان شده اند
 کمان ششم از آن برده شادمان شده اند
 مرا شناخت ز آنرا و شر سار شدم
 گفت چون دید مرا حال تو می پرسیدم
 نگویید من بی دل سخن تا زود بر خیزم
 هنوز این اندک است از وایسای کاین
 دارد گذشته از جهان و دارد گذشته از آن

شفائی اصفهانی شرف الدین حسین بن حکیم ملاطیبی حاذق بود مرا حل کسب علوم بعثت
نور دید و حکمت نظری را بیشتر و زید میرزا اصائب گوید

در اصفهان که بدر دهن رسد صائب کنون که نبض شناس سخن شفائی نیست

حکیم نزد شاه عباس ماضی با فزونی قرب و منزلت امتیاز داشت بحدیکه روزی در عرض راه
شاه را بر خور و شاه خواست که از اسب فرود آید حکیم مانع آمد اما امر ابراهیم پاده شدند حکیم
بگذشت چو بر فرازش غالب آمد میرزا قرداد میگفت شاعری فضیلت شفائی را پوشید
و چاشق را و پنهان ساخت لیکن در پایان عمر ازین امر نالاکم بتوبه موفق شد فوتش در رمضان
سال ۳۰ اتفاق افتاد و از ده طبیب دیوان جد و هزل و چند شنوی ست مثل دیده بیدار
و نمکدان حقیقت و محرومیت این ابیات از دیوانش ماخوذ شد

در دل در آن قفج گلهای دلخ کن
از خانه چون ملول شوی سیر باغ کن
خویش را بر قلب غم آخر دل بیتاب زد
این کتان پاره کو کس خصمی محتاب زد
حاکمی نو کو که بر درگاه او دادی کنیم
مشت خونی بر جبین مالیم و فریادی کنیم
آرزو بان خنجر کین پرستش دلهما کن
عالی را طمعه شمشیر استغنا کن
و گر که خانه نشین کرده ست ماه مرا
که شمع محفل افلاک کرده آه مرا
دیدمی که خون ناحق پروانه شمع را
چند ان امان نداد که شب را سحر کند
پرستاری ندارم بپر بالین بیاری
مگر سینه من شعله بدو رخ نفروشد
مگر آهم ازین پهلویان پهلویا بگرداند
بدوستی تو خمند عالمی با من
تا محشر اگر جوشش زند خام بر آید
تجشرم و عده دیدار اگر دادی نمی رنجم
هزار دشمن و یکدوست شکل افتاده ست
مرغی چو بجای دل من گشته اسیرت
وصال چون توئی را صبر این تقداری با
شکرانه این صید تی کن قفسی چند
دل را ز اضطراب بهمانجا گذاشتیم
تأمل زبیدیم ز کوبش دم و دماغ

آرزو قبول دگرانش چه تفاوت
 گفتی که چه شد قاعده مهر و محبت
 شقایق را تا می عمر در راه قومی بسیم
 ما نیم و حسرتی که علاجش نیکنند
 خاطر از تو تسلی بگاسی نشود
 آن شخ که از خانه ببا زار نیست
 غم عالم پریشانم نسکند
 نمی ترسید از دوزخ شقایق
 آبی در آغوش ملک پرورده بدخوی کن
 بخود غم تو نگوییم که بیم رسوائی است
 با تمام ابد اشتی میسر نیست
 تو بهاری که دلی تشنگد از پهلوی او
 دامن دیده نگمدار که در مذمب ما
 یک لحظه پذیرد اخت مراد او و محشر
 خدا عشق مرا از رنگ رسوائی نگمدار
 گر نقد جان بهائی وصال نمی شود
 آن دل که نامزد بوفانی تو کرد دام
 تب غم دیده را دلسوزی شکر زبان داد
 مرا قیمت به پنهان دیدنی کردی و خیرم
 شوقی میر محمد سین از سادات ساده دست و طراح سخن با حلاوه میرزا صاحب کلام اورا

آن بنده که در چشم خریدار در آید
 رستمی کنی بود بعد تو بر افتاد
 بگویت میرد یا از سپهر کوی تو می آید
 صدر روز وصل از شب بچران دراز تر
 چشم لطف از تو با نازده حسرت دادم
 مست است بهدیکه روح خانه نداند
 سر زلف پریشان آفریدند
 غم جانوز حبران آفریدند
 شکرستان زیراب داری ترش روی کن
 نهان کنم ز خیالت که یار هر جانی است
 ز بسکه خوی تو بر یک گناه می چسبد
 جایی آنست که پهلوی خزان نبشند
 دل چو شد کشته دیت از غمزه تر گیرند
 این شکوه جانوز محشر دگر گفت او
 که بد بیبایی پیرامن این راز میگرد
 از قاصد تو ذوق خبر میتوان گرفت
 کاری مکن که عریده جوئے دگر شود
 تبسم را مکن شیرین که می ترسم بجان فتم
 که بویی رختی می آید از ارزان بهار کن
 لقمین میکند و میگوید

جواب آن غزل است اینکه میز شوقی گفت
چو شیراز و وطن میکشند زنجیر
از ولایت خود بکشور بند آمد و شمول عواطف اعتماد الدوله طهرانی جهانگیری گردید و بعد چند
سده جهانگیر پادشاه لازم گرفت و مدتی با قاسم خان جوینی بسربرد و آخر بولایت ایران معاود
نمود و هانجا در گذشت طلای سخن باین چاشنی از معدن طبع بیرون می آرد

در عشق هر کجا که بلندی است پست است
خیز و زحمت جانم گردون بدست است
آسیر عشق و گرفتار قید تقدیرم
چو شیراز و وطن میکشند زنجیرم
با خیال زلفت و رویش میروم با حد ثواب
یک قدم بر سایه دارم یک قدم بر آفتاب
بار قیام سخن از کشتن من میگویی
کشتن این است که با غیر سخن میگویی

رباعی

در دو که فراق تا توان ساخت مرا
بر بستر ناتوانی انداخت مرا
از ضعف چنان شدم که بر بالینم
صد بار اجل آمد و نشاخت مرا

رباعی

شو قه غم عشق دلتانی داری
گر پیر شدی عشق جوانی داری
شمشیر کشیده قصد جانها دارد
خود را بر سان تو نیز جانی داری

رباعی

خوبان که بلای عقل و دین اندهمه
با اهل وفا بر سر کین اندهمه
بماند چنان اند که می باید بود
اما چه توان کرد چنین اندهمه

رباعی

ترسم که ز حسرت بحالت میرم
محرورم ز دولت وصال میرم
هر چند که باشم بخالت زنده
می ترسم ازان که در خیالت میرم
توان عریده با چشم تو کردن آرس
بتواضع گذرانند ز خود مستان را

محرر طور ترجمه این بیت بنظم عربی کرده و گفت

و طوفان کلا یسطاع حرب بهمانهر یدافع سکران بحسن التواضع

شاپور طرانی پیش خواجه براهی برادر حقیقی میرزا محمد شریف هجری پدر اعتماد الدوله جهانگیر است
شاپور هجری هم شخص دیگر و قصاید و نظریات دارد و غزلهای دیوان زیبای میرزا صاحب

کلام او را قصصین میکند و میگوید

صائب این تازه غزل آن غزل شاپور است که گران میرو و آنکس که توکل دارد

کلیات شاپور بنظر و آمد قصیده نسبت بدیگر اقسام شعر خوشتر میگوید و داد و دقت و نزاکت

میدهد دیوانش حاضر است این چند بیت از غزلیاتش جدا نموده آمد

بشوق تو سوار می پندرم زین شست تو ما سوار شدی فتنه بر زین شست

گرچه در عاشیه بزم تو داخل باشم روز خراشیده تراز صفی باطل باشم

نه گل چیدم ازین بستان نه نام یمن بر دلم پرده و از خوفهای صرخان چمن بزم

تا نازک دلم چو کاسه سینه خدای را انگشت بر لبم زنی که ز فغان پرست

قدر من هست از بلند بیای استغای او ورنه دیوار من از دیوار کس کوتاه نیست

تا دگاه دور که زندان پاکباز برسد نمی زنند گله را که بگویند

سینه بر خنجر او زن که شهادت اینجا ناقص است از مدو کشته به قاتل نرسد

چو آبرم از پی رفع کدورت گری می آید اگر بر خاطر باد صبا بسیم غبار خود

میرود و حق کنان بر دم نمی شاپور دانش را بگذارد که کار رسد دارد

آتش ای نهضان و دروغو ابدا یمن با دلی هسته خود و عده افغان دارم

گو میا بهر تلانی بس گشته و خود به که این صلح بر خجیدن پای کشد

هر تیر که چون نیشکر از دست تو خوردم تا آهن پیکان نگی جزو به آن شد

عیب پوش خود بنا شدم عیب جوئی کس نیم در دمندم و رشکست در دمندان نیستم

نیم البذل و عده صد ساله وصال است
 گفت غبارم و عریانی است کسوت من
 روشن نشد تراش با چشم خانه
 فرصت عرض تمنا کو که در ایام وصل
 زین سر که فروشان توان باده خریدن
 و رقی هستیم از هم بدراسید که من
 در بدن نامای جان ناو که مفرگان است
 آن چون شاپو پوشیده ست صد لودگی
 شرمی قزوینی جمله زیب تراکت بود و سوزن قامت مقراض طبیعت بخیا طی شاه عباس
 بسری برد قامت بسیار کوتاه داشت چاره نچین میدوز دست

تازه میسازم بنارخن باز داغ خویش را
 آب و رنگی میدهم گلهای باغ خویش را
 به جستجوی تو شمر شده جهان شده ام
 ز بس که سر زده رستم بخانه همه کس
 در وصل دمی سیرم ازین رشک که آیا
 دست هر کس گیت در آغوش خیالش
 بیار ترا کار رسیده ست بجای
 کز مرون او یکس از رده نباشد
 شیرینی لاهوری از ثنا گستران اعظم قان کو گلشنش بود و بار ابرو میر در رخسار به افغانه در

سکه جاده نشیب عدم پیچود

بر اشک که در چشم من غسزده ریزد
 طفلی ست که از صحبت مردم بگریزد
 تر ای اشک در چشم از داغ یا بگریزد
 کجا بودی که اکنون مانع ویدار میگرددی
 شکوهی چه این صاحب طبع سلیم بود و شاگرد میرزا ابراهیم طراز سخن چنین می بندد
 باید لای باغ جهان، همچو برگ گل
 پهلوی یکدگر همه در خون شسته ایم
 گوهر چون لب لعل تو نیاید بیرون
 تیغ خورشید اگر خون بدشتان ریزد

شهرت الایمانی در خنور سے مسلم بود و ترک و تخریب پس می بر و اور است
شد فشار قبر بر تنگ چینی های خلق آنچه در مرگ است من در زندگانی چنانستم
شعیب میرزا جوشقانی از محرران سرکار شاه عباس ماضی بود و بعد مدتی بامروز است قیام
داشت از دوست

لبت ز خنده نمک بر جراحیت جان ریخت نمک ز تنگی جا از لب نمکدان ریخت
زمانه دفتر و صاف حسن یوسف را ز شرم روی تو برو و بچاه کنعان ریخت
چو شب گیرم خیالت را با غموش سحر از بستم بویی گل آید

شهرت شیخ حسین شیرازی مجلسش عرب بود و در ایران نشو و نمایافته آخر سری بهند کشید
در سکر محمد اعظم شاه بعنوان طبابت فک شد و در عهد شاه عالم با عزاز و احترام پسری پر و دور
زمان محمد فرخ سیر خطاب حکیم المالک سر بلندی یافت و در عصر محمد شاه احرام بیت الله بست
و بعد معاودت بنصب چهار هزار سی سراقچار بر فلک چهارم رسانید و در شاهی ابد
بمرو شهرت مرد تاج افعال است از میرزا دوی از شعرار راست اندیشه و اطباء صداقت
پیش بود این چند گل از گلزار طبع اوست

کی برای مطلبی دل را ستور ساختیم ماله الله این آییند را پر و استیم
نه من شهرت نمنا دارم و نی نام میجو احم فلک اگر و اگر از یک نفس آرام میجو احم
ای گل سحر کوئی تو جسد از او طعم کرد من خوار تو بودم که برون از چشمم کرد
صبح شوتا در فروخت روز عالم بگذرد یک نفس دم را غنیمت دان که این هم بگذرد
هر از لغت ز دام آزاد خواهد کرد میدنم ولی بعد از ربائی یاد خواهد کرد میدنم
مفسسی می آورد و از باد دستی حاشته هر کجا و دیدیم آخر کرد بسیار می سکه
خواب گران مردم بیدار کرد و مار بدستی عزیزان بهش یار کرد و مار
در خرابیهای دل هرگز ندارم مملته در شکست فقد قلب خود ندارم فرسته

تسلی از عمری که در محو قمری خدمت سروی
غیر در بزم شکرستان نمکند با قائم
بر یکدیگر گردید است از بسکه میگویند
بقاقل هم توان نخشید خون خویش گرم روی
بیرند از بسکه پیش ازین بسبب کار من
آه دل دولت غلط است اینکه همه بیدرواند
آیکه سیگونی که از صحبت گریزانی چرا
بنفسیر ظلم توقع مدار از ظالم
که ام قاسم پرهیزد از این شمع رساند

شاهزادان از سلطان زادهای قوم لکهرست
بر مثال برزخی افتاده سلطان شادمان با وجود لکنت زبان
شاه جهان پادشاه با فکرش همواره سرخوش بوده همیشه مورد انعامات فخره میگردد امید
در رخ عالمگیر هم قصاید پرداخت این بیات از دست

روشن دلان که حفظ خطبام کرده اند
آنانکه دل بگردش چشم تو بسته اند
دیگر مرد و پست از سوئی کشمگان خویش
چون شادمان بچاشنی شترش چکار

شاه غریب میرزا از سلاطین موزون طبیعت و خوشخیال نازک اداسست میگوید
بازم بلای جان غم آن ماه پارود شد
شاهی سبز واری طوطی شکرستان خوش کلامی است و در فن شعر استاد مولوی حامی

هر کس که شبی نشست با او بسیار پرو زماشند
 بد و چشم تو یار شد چنان نرگس که تکبیه زد و بزین انگار از زمین برخواست
 شرف الدین احمد نامی تنخور بیدیل بود و از خوشان شیخ کمال الدین امین میگفت
 ز نیت باغ چه سودست مرا هیچ دوست که تن اینجا دول سوخته جامی دگرست
 بیک شب چه صحبت توان داشت با تو قمار کشتم تنخورم راز گویم
 شاعر از مردم سرکار محمد شاه پادشاه به نهایت شاهی ممتاز بود و بخطاب معنی یاب خان نزار
 نسبت بلند میرزا بیدل درست کرده و در تلامذ میرزا فائق برآمد و گفته است خیالات رنگین

چنین می بندد

بجشن چشم شملای حق می آتشام میگردد دکان حسن خوبان تخت چون بادام میگردد
 اگر چه داخل بزخم و سگی نیم داخل جدا از صحبت بهم بچو شلخ پیوندم
 شاعر میسر عبد الواحد حسینی و سبطی بلگرامی از شعرا صوفیه صافیه بود و عمری دراز سبند
 ارشاد را بجاویں نیست مانوس زینت بخشید و سالکان مناجح حق پرستی را بر سر ایستان که باورند
 میفرمود و در فن غزل شاگرد خواجده فاطمه و در نقاشی آثار گفته میر سید شعر خوب را و از دست
 مر و بنگ چو اول بصلح آمد و دی بطلعت نشین نماز خویش بر خیزم
 کم هر دیده برای غمی غم جانان نبود ای بسا غم که بجز ماتم دوران نبود
 راه مردان نبود سر سدی ایدل شداد رقص از خویش و بچویش آمدن آسان نبود
 شیخ عبد القادر دیرایونی در منتخب التواریخ گفته میر طبع فطرم بلند دارد و در شملای به عالم قدس رسید

از وی می آید

ز گریه خانه مردم خراب خواهم کرد خیال غیر تو نقشه بر آب خواهم کرد
 کوه چکنم قصه زلف تو درازست بد را نتوان بست درین نافه که با کوهست
 دانی که خوشنویسی ما از برای چیست ما کیم واسطی و قلم نیز واسطیست

شعر

شعر

شعر

شکسته ملا محمد صالح کابلی فاضل مستعد صاحب حال بود و در سلسله علیّه نقشبندیّه یقین
داشت نوکری سپاه گری سیکر و این چند بیت از واردات حالیه اوست

با سنگدلان چو کار افتاد از شیشه می حصار کردیم
در وحدت دوست گشتی است بسیار بخود شمار کردیم
سر رشته عمر بود کوتاه پیوند بزلل یار کردیم
آینه غبار بر نتابد از هستی خود گنار کردیم

هوائی صبحگاهی ساغر سرشار میخواهد سواد سر در شب دیدم بیدار میخواهد
با میدیکه در کویت بسان سایه ره یابم تنم بسیار میکاهد و لطم بسیار میخواهد
فکستی شیشه دل را نمیدانم چنان سازم ترا آینه می باید و لطم دیدار میخواهد

شهید میرغازی از مردم حوالی لاهور بود و سرخوئی معرکه سخن طرازی است و بد به سبک
بلند پروازی در دید بیا برای او ترجمه دراز گاشته وی در سلسله در گذشت از دست

اشک خون گریه گل دامن قاتل گردد بچو اسید دل سوخته لب لعل گردد
بچو آن مهر که فرزند شود از فیض سحر هر سرشته که در آن کو برسد دل گردد

شاعر میر سید محمد بن میر عبد الجلیل بگرامی در سلسله البشرستان امکان رسیدن به جامع هفت
علوم بود و در مرآت فضائل و کمالات و المرحوم خصوص عربیت و لغت و محاضرات که در آن

فنون رایت یکتائی می افراخت و گوئی سبقت از اقران می ربود و طبی و قادی و ذوقی نقاد
داشت و کیفیت چراغی که از چراغ در گیر و مثل اول جلوه مینماید و عکسی که از صورت شخصیت

مانند اصل بطوری آید میرزا ادبگرامی تمیز و خواهر زاده اوست و در برج دی تصانیف
این چند بیت از دیوانش صورت خطی پذیرفت

فروغ باله بخش اسی ماچو سیما خانه ما را ز نور جلوه خود رنگ کن کاشانه ما را
خبر برید ز من یا رنگ را مرا سمع و حجب و خزان کرد و نوبسار مرا

اگر چه از مهر نو چرخ ناسخنه دارد
 نیست در عالم دون غیر یوس کربت
 محو گشتم چون جناب وعین دریا یافتم
 چشم دل چون نیست بنیاد دیده ظاهر شود
 نمود زاهد سگین و طیف کج العرش
 شب که در نرم وصالش صحبت ستاند
 پر زادی که زلفت او مرا آشفته تر دارد
 بجز اشک نداشت فریت حاصل اهل دولت
 شور همه عالم ز نکلان تو یابند
 کی نشینی در پناه چرخ که غافل نه
 خط نیست رونما در آینه عذارش
 عیسی ز فیض عشق مقام بلند یافت
 در بلخ دل با چقدر ریشه دو انید
 در دماغش از می یکساله گریه می رسد
 مگر از چشمه آینه آب پنجرش باشد
 رشته تقوی گشتم بیله
 در رخ او دیده ام حسن ازل

ولی گره نتواند کشود کار مرا ۴
 هست این طول امل رشته ز ناز و کربت
 چشم پوشیدم ازین عالم تا شایسته
 همچو ز کس در میان بلخ بیدارم
 بمن رسید ز پیر معان دعای تسبیح
 دست من در زلف مشکینش بجای شانه بود
 هزاران نکته بار یک در موئی کمر دارد
 صدف از گوهر خود بایه حد چشم تر دارد
 دل نیز کبابی ست که در خوان تو یابند
 رختها دار تمام این گنبد زنا استوار
 عکس است جلوه پیر از زلف عشقش
 بهوار و سیر چرخ کند شهسوار عشق
 آن قامت دلجو که نهالی ست مبارک
 زاهد صد ساله از مسجد خراب آید بر و
 که از حیرت طعیدن شد فراموش بمل را
 بر کمر ز ناز بستم بیله
 آینه آمد بدستم بیله

اینها

شفیق منشی پچی نرائن اورنگ آبادی شاگرد میرزا آدم حرم بود و تذکره شعرا دارد
 یکی نامش گل رعناست و دیگر شام غریبان صاف و خوش بندش ست کتری بود و شش
 از لاهور ست جدش بهوانی داس همراه عسکر عالمگیری وارد دکن گشته و در اورنگ آباد
 سکونت گزید شفیق در سلک ملازمان عالیجاه خلف ارشد نواب نظام حیدر خان بهادر منتظم

گردید و او اهل این عالم است که درخت حیاتش باشد که در فنا سوخت از روی می آید
 مریمم بوسه از لبهای شیرین که خواهم
 اگر نگاه تو بهجا و حباقت و حب
 عاشقان خدمت معشوق سعادت دارند
 عکس غمور او دید چون چشم من بگلشن است
 تو ان دلی که با جانانه الفت نکرد
 توان دادن مرا این شربت و دروگر را
 که راه علی نشود از سیاه دست درست
 بال بلبل بچمن مرو و چندان گل است
 گفت ای دلبر دیگر چه چشم این شست
 رفته به جانی که قربان دل آزار نباشد

رباعی

ای خلاص من و تو پیش از عهد باشد
 ما نیم بظاہر و بیاطن یکتا
 گرچه ای دوست ندیدم چمن روی ترا
 هر که انجا برود باز نگرده و همدگر
 خواهد از گوشه پست بگلطفن شفیق
 دل من سوخته آتش سودائی هست
 با سیر زلف تو زمار تقاضا کنم
 من سپید تو ام ای شعله جوال حسن
 شاه نامش مکن الدین محمود جانی ست
 با یکدگر اتحاد و صمیمیت باشد
 این سخن بود و جلد باشد
 دایم از یاد صبا میشوم بوسه ترا
 هست خاصیت گلزار از هم کوئی ترا
 آرزوی به ازین نیست دعا کوئی ترا
 لاله دامن صحرا سی تماشائی هست
 اینقدر لب که دل رفته من جانی هست
 گر تو سرگرم رسی رقص کنان برخیزم
 شاه نامش مکن الدین محمود جانی ست
 بود در شیشه آینه ای شد من در

رباعی

مردان خند امین بستی نکنند
 آنجا که محرومان حق می نوشند
 خود بینی و خوشیتن برستی نکنند
 خندان می کنند و مستی نکنند

رباعی

در راه چنان رو که سلامت نهند
با خلق چنان زی که قیامت نهند
در سجد اگر روی چنان رو که ترا
در پیش نخوانند و امانت نهند
شرف ابوعلی قلندر صلوات الله علیه عراق است در پانی پت مضاف دلی سکونت داشت
از مشاهیر اولیا هستند در او آخرت بر ریاض رضوان شافت این رباعی از دست

رباعی

آوازه عشق با هر خانه رسید
در دلی با بخوابش بیگانه رسید
از درد غم عشق بهر جا که رسید
گویند ز ره دور که دیوانه رسید
شرف یحیی میری صوفی صافی بود و صاحب کمال کافی مستقر شیخ نجیب الدین فردوسی
و مرید شیخ نظام الدین مکتوباتش دستور العمل عارفان و کائنات صاحب ایقان است و قافیه
بهد دولت فیروز شاه در شش بوده این رباعی از دست

رباعی

چون خود بود خوب بید آوردم
روی سیه موی سفید آوردم
چون خود گفتم که ناامیدی کفر است
فرمان تو بردم و امید آوردم
شرف میر سید شریف جرجانی علاء زمانه و فاضل یگانه بود از کمال شهرت و محتاج نیست
دست ارادت بدست خواجہ علاء الدین عطار داده صاحب تصانیف بسیار در علوم و فنون
و منقول است و فاضلین بهر مقدار شش سالگی در شش اتفاق افتاد این رباعی از دست

رباعی

ای حسن ترا بهر مقامی نامی
وی از تو بهر دل شد پشامی
کس نیست که نیست بهر مندا از تو
اندر خود بخود بجز غنه یا جاسه
شرف نامش علی یزدی است سرخیل فضلا دایران و سرآمد علما از زمان بود و خصوصاً در علم
محمد اکینای روزگار میر نیست نظیر نامه در احوال امیر تمیم و تالیفات او است و در اوسط مایه طرح

بدار غنچه متوجه گشت از دست

صبحدم شاه بگلچهره کشای میگرد
انفس با درصبا غالیه سانی میگرد
بلبل شیفته در بزم چین شب به شب
شکوه از محنت ایام حسدانی میگرد
شراری عجبی بیگ خواهر زاده بلای
بدانی ست بهد اکبر پادشاه بهند آمده مشمول
عواطف خسروی گشت و در آخر بایه عاشق در گذشت این بیت از دست

آن ناله که پیچیده تر از زلف نسیم است
دریست که در غمگد مسینه مقیم است
غمگین نشود طبع گل از ناله بلبل
فریاد گداز و نوح بازار کریم است
شعله سیریم محمد اصفهانی طبیب با هر و شاعر ساحر بود دریدر بیضا گفته درین ایام در اصفهان
بحکم وراثت طبابت اشتغال دارد و بزرگم خود بوعلی سینا را طفل نو آموز دبستان خویش
می پندارد و اتمی گویم در شعله مرغن موت شده فوت گشت مرزا جیدان سخن و بعضی شناس

قلم بود میگوید

زاده و دهم تو بکه مستی نکشم
با دختر رز در ازدستی نکشم
حقا که بزی رنج گزینش کنم
چون چشم تو ترک می پرستی نکشم
شیمیم سیر ز احمد حسین اصلش از گلزار شیراز ست و گل وجودش در گلزار عین اصفهان دیده
در زمان نادر شاه بقضای لشکر منصوب بود و در شعله بحکم شاه کشته شد منته
ز سوز عشق تو آنرا که نیم جانی هست
چو شمع انفس در پسین زبانی هست
شهو و لال بال کند اصلش از انکیو و صفات صوبه آذربایجان است و در اوسط شعله بگذشت
طبع نکته نبی و نظم گوئی در شعله منته

مکن اشک مرا بقدر احوال ترجمی
برین طفل غذا پرورده خون جگر جمی
چو شمع کی بود از سوختن فراغ مرا
فر دخت عشق بگو یان بدست فراغ مرا
بر دل پیران قیامت میکند یاد شباب
طلاق نسیان جوانی کن قد غم گشته را

شهید مولوی محمد باقر طهرانی از قوم ترک بوده تولدش در احد آباد کجرات اتفاق افتاد
تحصیل علوم کرد و چنگل دارد و خوشنویس شد و در بند رسته باشی علی حزمین بر خور و در
اورانگ آباد پادشاهان از او کشید بشیر از خانه برنی آمد در ششاله انتقال بجوار حجت
الشی فرمود از دست

فرصت نیافت جان که بر آید بی شمار
شد مضمل نفس ز غمش در مگس مرا
کجک اغیار ره یار میتوان گشتن
هنوز بر سر خود خاک ریختن باقیست
چون آمیز زحیرت خود میدهم خبر
یکبار گر کنند باور و بروم را
هزاران فتنه برپا میشود در طرقة العین
کند گر آشنایا سر چشم نیمخواش را
با دل سر در گرم میوزم
شمع کافور کرده اند مرا

شوقی مولوی غلام غوث گوپاموی از احاد قاضی مبارک شارح سلم العلوم است بهند
کتب متداوله فارسی نیکو داشت در علوم الهیه و ادب و عربیت شاگرد خوشنویست و از
یاران صاحب تذکره نتایج الافکار سیر کلکته و غیره کرده بعد از برگشت فوجتی ضلع گنور
گردید در آخر عمر چون مرض از دیار گرفت قصد حیدرآباد دکن کرد و تا اینجا چار و بیچاره جوید
اما بفاصله چهار کوهی حیدرآباد رسید و در رسته او و صد وجودش به تند باد اجل از یاد رفت
تا بوش شهر رسانیده در تکیه بودلی بنجاک سپردند قدرت الدخان مولف تذکره نتایج الافکار
قصبه در مرثیه اش گفته که در تذکره مذکور مسطور است از ابیات شوقی است
سر در برین آرم که نازی به ازین نیست
گویم سخن بوسه که رازی به ازین نیست
کارم آخر شده از درد و گمشتی آگه
شیشه بشکت و گموش تو صدائی رسیده
شما تقی محی الدین علیخان از اولاد دختری سید محمد گیسو در از دست در او در گیر تولد شد و بعد از
رنگ توطن ریخت شاگرد مولوی محمد باقر آگاه بود در عهد نواب عظیم جاهد بهادر خطاب فی فیت
در تکه در گذشت از نتایج افکار است

ز سوز چون بیا زارش ولی پروغ خود بروم
 بگفتا کس نیگیرد مستی و دغا را نیخ
 در جواب زلفت کن نظاره روی یار را
 صبح امید از سوادین شب بیدار طلب
 نیکدام گدای شعله رود در سینه جا دارد
 که بچو شد شرار چشم گرانی که من دارم
 شجاع از شرار کاشان ست بنابر جوی که حاکم کاشان را کرده بود و گرفت آخر کسان حاکم
 در اصفهان او را در سینه بقتل رسانیدند

ترا خورش میدان تغافل نیران باشد
 سمنه آرد و پای رفتن تا توان باشد
 شریف کاش شاعر صاحب قدرت بود و شعر باین نوع میگفت
 خزان مباحش که برگ و بر چمن ریزد
 بنهار باش که شاخ گل بیا آرد
 بقفل کعبه نور دم به عشق دیر نشین
 چراغ هر دو ز یک شعله خون من سوزد
 شاهی از سادات کاپی ست خوش طبع و خوشگو و از تصوف بهره داشته مریشخ سلیم
 چندی بود چنگاه در ملازمت اکبر پادشاه گذرانید و در آخر با قلی خان ناطق کابل بسری برد
 از دست

استغفر الله از دل بی چاشنی در د
 بیکان بینه بد که دل مرده در لب
 شریف خواجگی شیرازی در نظم و شرف کمال داشته و بدرگاه اکبری بسر برده
 تار یک باد کلبه شیشه که هر نفس
 بر آفتاب خنده ندارد چراغ او
 فنا نماند کردار حق پستان ست
 ولی به عشق تو این شیوه او این قدم
 شعوری از شرار عالی شعور شده مقدس است

انگش سر پیش بر که در مقابل بنمش
 نماز چاکر سینه در آینه دل بنمش
 بی تو چون نشان کنم در دوا دیده
 شربت و کین دهم جان بلب سیده را
 شهبانی پیش میرزا خان ست برادر میرزا حسن و اب بوده و وزارت کاشان قیام داشته
 زهر که بدشخوم در جواب خاموشم
 درین معاطله است و لب بود و گوشم

د

د

شاهی

د

شعوری

شهبانی

شکوفی از سخن سخنان جبر بادقان بوده و از عمده شعراء زمان آزدوست
 ز حرف آمدنت خون شوق در چوشت بیا که دل بمحب لذتی هم آغوش است
 در سواد عبرت آن دو زلف نیتاب رسته بازاری است کا بنجایم و شد آفتاب
 چند آنکه پائمال شدم بر سر آدم این ماجرا معامله آب و روغن است
 شفیع العبد از خوشگویان اصفهان است و تن معنی را جان من است
 روزیکه ز عصیان قدما خشم گردد خوش بهش که لطف حق مقدم گردد
 و آنکه چرا جزا بفر دانتاد چون فاصل شود غضب کم گردد
 شما بهمان تخلص نواب شاهان بیکصاحب رئیس دلاور عظم طبقه اعلائی ستاره پند
 و الیه حوزه حر و سده ملک ریاست بھوپال است و ولادت با سعادتش بقعه اسلام گریه کردی
 بلده بھوپال در ۱۲۵۰ هجری اتفاق افتاد پانزدهم محرم ۱۲۵۱ بعد وفات پدر یعنی سال
 بحکم گوشت عالیہ بجای والد خود خلعت ریاست یافت و در کنار مادر و پسران نواب
 سکند بیکصاحب میر حومه تربیت هر گونه گرفت و قنن فارسی و خط و کتابت و سلیقه ریاست
 مدن و نظم و نسق ملک اکتساب نمود و محرم شوال ۱۲۵۲ هجری میر بست و دو سالگی زمام
 اختیار ریاست و اقتدار دولت برت داد گذاشت و خودش اکتفا بولایت عهد و قبول
 خاص خویش نمود و در ۱۲۵۳ هجری غره ماه شعبان باستحقاق کامل از طرف ابوین صدر نشین
 کاشانه ریاست و اورنگ زیب ایوان کنت و دولت گردید و در ۱۲۵۴ هجری بمطالع
 و استر ضار گوشت بھدلار دمیو گورنر جنرل متوفی موفق بتادیہ سنت محل ثانوی با محضر
 سطور شد که بمیه و آخری بمحکمات مقیہ یکم و تا پنج این تقریب است و در ۱۲۵۵ هجری
 ماه مبارک رمضان پدر با عظیم الشان لارڈ ناتھ بروک گورنر جنرل ہندوستان بمقام
 نمئی خطاب درجہ اول نمئی و تمغا انشان و نشان شاہی و سند عمده گزیدہ کنڈرا شائر آف
 انڈیا بدستخط وزیر عظم انگلستان و مہر ملکہ ذی شان حاصل گردید و ہمزہ اعزاز و فرائوان

شکوفی

شفیع العبد

شما بہمان

استیاض مختص شد و بجا به دقیقه و او آخر شصت هجری بدار الاماره مملکت بتقریب و رو و شاهزاد
پرنس آمد و یلغز نزل عزت و اجلال کرد و بحصول تهنه جدید و تحت نادر به اقامه فرنگ
ممتاز شد و از جانب ویرای و گورنر جنرل مذکور و شاهزاده مسطور و مور و عنایات بنیاد
گشت نامه نگار نیز درین آمده و شد با همراه بود و در هر بزم و انجمن رفیق بلا اشتباه حال این
ریاست علیاد در کتاب حج الکرامه فی آثار القیامه تالیف نگارنده این نامه بر وجه اجمال مجمل
مسطور است و در کتاب تاج الاقبال تاریخ بھوپال علی و جالبسط و التفصیل مذکور و رخص مذکور آن
درین جزیره ضرورت است مدعا اشارت بذکر جمیلش درین نامه است که بدو نش این چاه و چگاه
و پذیر نگردد و کیفیت که بیان محاسن صوری و مخوی و شش اوصاف حسنه و خوبی و دنیا و شش
تحصیل حاصل است و تحاد انتظام مالی و ملکی و صیانت نوابط سیاست مدنی و قوت تدابیر
شخصی و نوعی و اصابت رای و تفاوت طبع دین پرایی و علوم هر عالم و جاهل زمان و دوز
گویا عروس بهشت و عصر حکومتش عین خیر و یکت درین انگلستان جزوی زیبا و بسیار دگر
حاکمیر پادشاه کسی بترتیب اهل علم و فضل و اصحاب هنر و کمال با چنین همت خدا و ادب پر خسته
و پیر فلک را با چنین زیست و راز و عمر عریض نظیرش درین ادوار و بگوش بخورده و عرب و عجم
به شاهی خال و قشایش بگزیدان است و اسود و احمر بدعای عمر و دوشش عذاب البیان مجموعه
لطیف از قصاید شعر و فرس تازی و هندی در مدحش فراهم آمده و صیت کرم و جوش
غلقه باقطار عالم انداخته طبع و قاده و قهرین خدا و ادش بر خلاف طبائع زمان این زمان
مناسبتی با سخن دارد و با وجود هنر اشغال مملکت و انعدام فرصت از امور دولتی و قضا
موند و نیست خاطر گاه بیگاهانی اختیار حرفی موزون و سخنی پر مضون سر بریزند و این بدانند
که در زمان پاستان و عهد قدیم اسلام زمان عرب با شاعر طبع می بودند و بجا هر معانی را
پیشته شبانی میکشیدند چنانکه اشارتی باین مدعا در و بیاجه این نامه رفته و رفته معلوم است
که درین چنگام که نفس الپسین گیتی است و کسا و باز از فضل و هنر بساط علم و فن از زمره

مردان مطوی گشته و گریه بنگامه اهل کمال سر دشته تا بزنان که پای دلی بگوشه عشق
 شکسته اند و از آفتاب فضا بل علیه محروم گردیده چه رسد اتفاق بخت و نجات محض عورت
 صرف است که در چو روزگار چنین کس از طبقه زنان و زمره نسوان برخیزد این ابیات
 بطور یادگار از کلامش بنا بر ضابطه در اینجا خواهد زبان خامه دعا گزارد بشود معلما الله تعالی
 شود نجات من و گرفتار رقیب و حسدش بر سر زخم شکستیم نگذاشته چند
 سخن سحر نوائیان صفایان حالی ست طوطی ناطقه دارد و شکر تانی چند
 چون بال و پرافشان چون دام برد صید یک ز صیاد بریدن نتواند
 مشکل مرض ست این که بفریاد رسیده آنکس که بفریاد رسیدن نتواند
 چو ز عهد ادب پسم چه بلا جواب گوید که هزار جا بستم هزار جا شکستم
 پی قدر ناشناسی که براگان نگیرد دل بی بهائی خود را بعثت بها شکستم

رباعی

در یافت عطائی کبریا می مارا در حضرت است چه سالی مارا
 چون عاجزی از پا دشمنان مقبول است نازم که کشد پیاد شایسته مارا
 آئی شاه جهان و راز شد عمر گناه شد نامه اعمال تو چون قبر سیاه
 نومب رشوک و ادگر هست رحیم کوه گنبد شود دوزن پرگاه ۴۵

رباعی

این عزم در اندر صرف عصیان بوده یکبار ترانه چشم گریان بوده
 با این همه اعوجاج بخشش غواهی گرنیت عمل بی ایشیمان بوده

رباعی

گو بهر گناه و وقف فرصت باشم در طاعت حق کمینه همت باشم
 نومب ندیم که ناامیدی کفر است هر لحظه امیدوار رحمت باشم

و قتی بتقریب انشا و غزل شیخ سعدی شیرازی علیه الرحمۃ که در ترجمہ شان گذشتہ بحسب
فرمایش ایشان انشا و غزلی در همان رویف اتفاق افتاد چون خالی از لطف عبارت
حسن اشارت نیست در اینجا ثبت می نمائیم

دل برد ز من تا جوری شاه شمانی	شکر شکنی تیغ کشته آفت جانے
خورشید و شبنم سیمیری ماه لقای	جاد و نیکو کجکلی حور نشانه
کی مرزبان ناز درسی فتنه پرست	پیان شکنی جوهر گری شور جهانے
در ملک حسن شهر صدر نشینے	در زمره خوبان جهان باج مستانی
باروت فنی مادرخی یوسف عهدے	عیسے نفسے خضر ہی سحر بیانه
ظلمان روشنی خلد و شنی مست حیات	کوثر منشی آب بقا رطل گر اسنے
بیدار گری عریضه خوجور پسندی	خاطر شکنے تیر قدی سخت کمانے
از حالت دل با توجه افسانه سدا ید	شور یدہ سری جوهر کشی خوار جهانے
مجنون صفتی کوہ کنے خانه بدوشی	بی تاب دلی ریش تنی سوخته جانے
نواب بخواب که حجب تو بمیہ	ای جان جهان وعده وصلی وامانی

شہید مولوی غلام امام شہید بن شاہ غلام محمد جوم از بزرگان قصبہ امیٹی نواح لکنؤ و شہید
شعرا ہندوستان ستراج جناب مصطفی و حاجی بیت اللہ و لقب بعاشق رسول اللہ صلعم
آباد کریمش جہد گوشہ نشین قناعت گزین بودہ اندک سب علوم متداو لہ بخد مت مولوی
حمید علی صاحب متقی الکلام کردہ و در زبان فرس بہرہ وافی و کافی اندوختہ اگرچہ اصلاح
سخن از قلیل بعضی و شیخ غلام مینا ساحر گرفتہ اما تعلیم تام از آغا سید امجد علی از نذرانی یافتہ
و با آغا سید محمد اصفہانی و میرزا امین کرانی ہر طرح بودہ و در ہر مشاعرہ گوئی سبقت از مخمور
رہ بودہ از یاران قاضی محمد صادق خان اختر ست چل سال میگذرد کہ در آلہ آباد بدرہہ حمیدیت
مشتی شرح چنینی و شش موافقت و غیرہ کہ نیز از بزرگان شہ بودہ اند مقیم آستانہ توکل ست بس سال

در محکمه صدر نظامت بر عهده پیشکاری مامور و از پیشگاه حکام وقت بامیان و اعتبار و مقرون
ماندگی الدوله از حیدرآباد هزار روپیه تراوراه فرستاده بدکن طلبیده و از سرکار نظامت چسپ
صدر و سی روپیه بلا شرط خدمت مقرر شد که هنوز جاریست اندکن بحرمین شریفین شناخت
از طرف راجه گرداری پرشاد و تخلص بیاتی بزا و راه حله متناز شد و نواب محتار الملک بهادر
بیکنیم هزار روپیه اعانت فرمود و تا منزل مقصود رسید مجالس سیلا و شریف بکرات و مرآت
در مکه و مدینه حرمها الله تعالی و بدیاری هند از وی یاوگاریست اگر چه علماء تحقیق را و رانخواست
با کیت و ذیت خنما و عذر بامست مریه نش در قصبات کنه و اگر و مرآت و با و رانم پور و لا با
وحید را با زیاده بیش صد کس از مردوزن بوده اند سالار جنگ بهادر و کلب علیخان بهادر
رئیس اسپور و سعید عالم خان بهادر رئیس سورت و دیگر امراء با انواع تعظیم و توقیر شی می پر ازند
و همچنان می باید اکنون عمر شریفش چاده سپهر حله هفتاد و پنجم است سلمه الله تعالی با همه وجهه کمال
و استگلی انفس حیات را خوش میگذارد و نوجه او بسوی تمدین سخن و کلام خویش نیست مهندا
رسال سیلا و شریف و تصاید و غزلیات بیج نبوت رنجه طبع و قادش شهره آفاق و عالمگیر است
بارها با بقال طبع در آمده و در لای امل ذوق و شوق گشته علی بهادر رئیس نده و غیره و پویش
بر وجه پریشان ساختند و در صین طبع این نامه فرخنده آغاز نخست انجام بود اسطه ابو الامام مولوی
محمد یوسف علی لکنوی چون طلب ترجمه و اشعار از ایشان رفت با امل غ بعض ابیات بلاغت
نصاب فصاحت آیات خوشوقت فرمودند و در نامه بنام شان نوشتند که بی شائبه تکلف
تحریر عبارت تذکره بغایت خوبی و انتخاب بهایت خوش اسلوبیست حال تجر علی مقصود
ممدوح از پیشتر معلوم است که در شناسی تحصیل علوم هر قصیده عربیه که میفرمودند و ناله ناصد الله
صاحب آزرده تحسین آن نمی نمودند و بجهان کلام فارسی میرزا غالب و مولوی امام بخش
صهبائی احسن و آفرین میکردند و در صورت بار سال کلام بی حتی خوش چنین عالم بی با
و محقق مدبر الشل از غایت تشویر چون قلم سراز را نوی ادب بر نشیدارم لیکن منجوسی آقا مر

فوق الاوہن ہوا آوری احکام و احباب کاشہ بفرستادن بعض منظومات جبارت بکار بردم
 آن برادر از طوط من دست بپستہ عرضہ دہندہ کہ اگر شعری از ان پستہ خاطر ماطر افتد زہی
 نوازش و تمام ہا از شست والا پستہ سن بلکہ و آتش سوختن باید و بعد الطباع تذکرہ خود را
 مستحق حلیہ یکہ سخوامی پندارم انتہی حق اینست کہ اگرچہ محرم طور را حال اتفاق نگذری
 درین عالم صورت با وجود قرب و جوار موطن نیفا و آما ہمیشہ با سماع فضائل کمالات الانہا
 جناب شید لعل اللہ بقاہ الفت و رونی با خندای ایشان بسیارست و ہموارہ نظم سرا با حرم
 ایشانرا مقدم بر شعر امعاصرین می پندار و دہانشاوش خطا بر میار دہنا برضا بطایات
 چند تیر طبع ارجہند ایشان در نیجا ثبت می افتد ورنہ ہمہ بخشش فخریہ سلطان بلاغت مصفویہ آقا
 فصاحت ست حرفش بیان و معانی را جان و کلامش برای مرده و لان پریشان خاطر آید و

منہ سلمہ اللہ تعالیٰ

گو یا زبان تو بود اندر دہان ما کو	بخندہ شکر بکام معانی بیان ما
عکس مانیز بکعبہ و آئینہ ما	بسکہ و نقش وونی گشتہ تہی ستیہ ما
بر دامن صبا نشیند غبار ما	چون بوی گل بدوش کسی نیست بار ما
حبابہ تر آب دریا پر نسا ز جام غالی ما	نہا شد از نزاکت تابہ اسان طبع عالی ما
فر و زان میکنم زین شمع فانوس خیالی ما	و آغوش تصویب کشیم ساق تراستیم
تو در غلوت سرائی دل بیانشین کرکشا	مکان جان فخر عالی را اختیارست درکشا
بفریادم بر سر این عقدہ ز ہجوان شرکشا	بہج این قفس بختی تمیدن آرزو دارم
و لا ہجوان حبابہ ز خویش بگذر چشم ترکشا	بیک نظارہ می باید سرا پا آب گردیدن
کہ چشم از خواب غفلت او شہید بخیرکشا	خرا مان آمد و زویدہ ازین سر پاسے
پی صید غیر الان حرم دامن بارکشا	بلکہ شایکن از خواب چشم سر ما بکشا
تقاب از چہرہ تابان کبش بندہ قباکشا	بخوشید آتش فتن قفس صبح دلکشاکشا

بمحشر نامه اعمال خواهند از سیه کاران
 اسیران نفس انصفت بیگستان ده
 سراپا عقد شکل شدم چون شبنم غلطان
 غیرت عاشقی بپین رشک مگر فدائی را
 خسته دلان ز هر طرف منتظر اند صفت
 از چپ و راست انبیا پیش تو گرم التجا
 تشنگی مرا دول بر لب زمرم آورد
 هر جسم سوخ سلسیل سلسله اصبا شود
 روز جزا شنید تو هست زنده با منست
 آن شوخ ستمکار با هست و نمائیت
 که زنده کند گاه کشد خسته دلان را
 خون بگرم زب کعب پائے تو گردید
 دل را همه با جذب محبت برد از خویش
 دم نیستی ما زنده از هستی جاوید
 بتوقی وصل تو مریم از زوایست
 نماده است نشانی ز دل بجز زخمی
 دلی نماد که مفت از دکان عشق خود
 شدیم پیرو جوانی گرفت از سیرنا
 زبان خامه بر آور و موجو صفت کمر
 دل را بیک کرشمه دلکش گرفت و رفت
 این آمدن بدیدن زخم نموده است

بیا بهر خدا بر چهره لعل رشک ساکشا
 گره از کاکی بجان خود ای سرشاکشا
 تو ای خود رشید طلعت بر سر بالین جایکشا
 سایه نیافریده اند آن قدر دلربائی را
 خصمت یک نظاره ده زگر سر سائی را
 جانب معان فلن قوس باد پائی را
 زمرمه خوان معج تو خضر بر هندی پائی را
 گریه بهشت و اکفی سنبل حلقه زائی را
 باد شما قبول کن عذر من گدائی را
 چون عکس کز آینه جدا هست و نیست
 طریقه بخش حکم قضا هست و قضائیت
 داند همه عالم که خاست و خفایت
 دیوانچه داند که گشت و گنجائیت
 مردن بجان تو فست و قضائیت
 قدم خاک سپردیم و جستجو باقی است
 عجب که کاسه چینی شکست و بوباقی است
 و گرنه درد تو از زبان بچار سوباقی است
 پریدانگی پرورد و درنگ و بوباقی است
 هنوز از آن دهن تنگ گفتگو باقی است
 سر گرم عشو آمد و آتش گرفت و رفت
 تیری فلکند و بود ز ترکش گرفت و رفت

گفتم چه کار بنیچگان در جهان کنند
گفتم خوش است حال کسان خدا پرست
گفتم که از شراب چه حاصل شود به پیر
گفتم که خر قدربین می ارغوان کنم
گفتم حصول طاعت مقبول سکه شود
گفتم که تنگداری عاشق که می برد
تخمیم زلف تو در آستین صبا وزید
چون نافه بود نهان بوی زلف تو بدلم
نصیب خضر که باشد ز چشمه حیوان
سیح گرد تو گردد و ندانست چه کسی
خدا بران گفت پاسته بخون جگر
هر آبگوشه ابرو سلام کرد و نکرد
هر آبگوشه چشمی آواز دید و ندید
پامال شد و بچوخت رنگ برآورد
از پرده برون آکر ز صدر پرده نیزنگ
از بسکه ترا تنگ در آغوش کشید دست
چون رشته لکده سده بنظر او رویت
بر درش دیدم دل خود را بسوی من نه
وقت پیری شد لغائی آن بیت سرکش نصیب
جان و تن سحر راه کسی کردم و فتم
میرفت سحر قافله بوسه بهار آن

گفتا همیشه دعوت لب تشنگان کنند
گفتا اگر نظاره حسن بیان کنند
گفتا بجز عذری ناباش جوان کنند
گفتا بکن که هر چه بگویی جان کنند
گفت آنزان که خدمت پیران کنند
گفتا بوسه شکرش در دهان کنند
تبسم و همت غنچه در قبا و زوید
نسیم صبح نمیدانم از کب زوید
ز جوی تیغ تو آسنی که زخم بازوید
که مجرب لب تو قدرت حسد او زوید
شمید دست تو مضمون پیش پا زوید
وزان دو چشم غلغله کلام کرد و نکرد
به نیم جگر عسیدست جام کرد و نکرد
آخر دل خون گشته مار رنگ برآورد
تا ز تو گل افشاند و اواز رنگ برآورد
چون برگ گل تازه قبا رنگ برآورد
تا رنگ اهل صف رنگ برآورد
بسکه مصروفش بشنل بوسه جبین یافتم
چون کمان با بوسه تیغ از خدین یافتم
همپای با رنگ جبرست کردم و فتم
من نیز چو شبنم بوسه کردم و فتم

گلپایانگ ز دم بر قدم جان چو سپندی
خوش بهی متغی منفسه کردم درستم
صد شکر که حمید ملک الموت بخشتم
جان را بدین تبرکے کردم درستم
هر جا که ازان لعل شکر خاخنی رفت
پرواز ببال گیسے کردم درستم
شهبه خا خا خان محمد خان بن مولوی غلام محمد خان بن حافظ غلام حسین خان رامپورے
سلطانہ تعالی شاگرد رشید میرزا اسد اللہ خان غالب دہلوی ست نثر و نظم بر شیوہ استاد
می نگار و دوبار سحر سامری میشکند و با وجود شغل ملازمت ریاست بجو پال بجز اہش فطرت
مشق فن سخن نیکدار و در فصاحت مہانی و بلاغت معانی و بدیشنیان از خاطر می رباید
اکثر قصائدش در مدح نواب شاہجہان بیگم ریسہ عالیہ بجو پال و این ہمچہ زیست و شطری ازین
در او اخرا تالیفات محرم مطبوع گشتہ اعادہ آن درین جریدہ مختصر ضرورت ندارد و مطابق
ضابطہ بتی چند زادہ طبع بلندش در بجا ثبت افتاد

ای فلک این نہ تلافی ست شب بچران
رنگ در باخستہ شب بز برستی ما
ای شہیر آہ ز معراج وصال افتادیم
آسمان امج فرو شمی ست سرستی ما
بر وی خاک عجب او فتادہ ہستم
کہ تا زمانہ در افگند بر نداشت مرا
جفای چہج حریف دل شہیر نشد
قضا بدست ستم پیشگان گذاشت مرا
دیدنی جملہ سراپا ش بود برق شباب
ہمان و مان چشم سیمہ نخت پریشان نظری
دوش گلچین گلستان بہارش بودم
کہ بگلشن نگہی گاہ پرمان نظری
آیینہ را در آتش غیرت بسو ختم
کشد جلوه خریدم و جہت فرو ختم
ایکے سر غمن بری در تیر باش نگری
چون من خاک پای را بخش کجا مرا کو
طبعم ازین جنون بجنون دگر کشد
راہم ز خار رہ بسوے نیست کشد
تکلیف فرو شش یار و چو دیوانگان مرا
این اضطراب دل بسوی رگہز کشد
ای ضعف من برای من عمر خضر طلب
تا نانہ شہیر ز در و جبکہ کشد

تشبیه از کمر نه و نبود کمر زیار به
 آن دیوان لیلی مراعات تل لالان قش
 شهیر لا عزت از رستمی بنی لافند
 چه نادر باغبان صفت نقش این چمن بند
 یکی را سروساں آرد خلوتگاه آزادی
 ایکه چشم بتاشای سپای پائی توش
 چمن ترا ز دل داغدار هجران کشت
 ز دست دامن خود پاکداسنه بکمر
 قنیل فخر بیداد جا بلان نشدیم
 ز گل ز غنچه نه گلزار را نشان بایست
 بهار طاقت و صبر و قرار جان باقیمت
 بنوع صور فلک ریختن عجب حرفت
 تو باش و شکوه بی مهری گل ای بلبل
 گمان بهر زمین ای سوز غم که نادر م
 گذشت غالب و رفت از جهان بهادر شاه
 بی طاقی و ما و دل مستند ما
 سیری بر آسمان و زمین ست ناله
 به کام وصل یار چه پای ز چشم چشم
 رفت و را و فتادان استادگان بود
 آشفته او زلفت چه شد در شهیر
 نبود در عالم جانین دو کار کردن

سلطان بنی نواب والا بهادار الکبیر محمد میر تقی حسن خان بهادر ۱۱۵۰ هجری قمری در روز دوشنبه ۱۱ ذی القعدة ۱۱۵۰ هجری قمری در شهر کابل

بیشا قتی مرا بهوای کمر کشد
 کش برای تو جرس کردند و محل ساختند
 که اندک ز جنای تو در گمان برداشت
 که وصف او بود بلبل چو نقار سخن بند
 و گر چون رشته برگدست تهای انجمن بند
 حسن تو سوسه فرمائی تنائی توش
 فغان که عشق مرا کشت و در بهار ان کشت
 چراغ عمر جگر تفنگان بد امان کشت
 شهیر قطع نگاه سخن شناسان کشت
 ز بلبلان خس و خاشاک آشیان بایست
 چو ره روی که مشکبگیر کاروان باقیمت
 هزار ناله کشیدیم و آسمان باقیمت
 بهار باغ اگر بگذرد و خزان باقیمت
 بسا که سوز اگر سوخت استخوان باقیمت
 شهیر باد که نواب قدر دان باقیمت
 ای پر غرور مابت ما خود پسند
 پست از بلند می نشاند سمند
 در آتش فراق بسوزد سپند
 پستی بنخ اوج فرو شد بلند
 ما را بام عرش رساند کمند
 زمین اضطراب دیدن ز تو بیقرار کردن

همه عسکر خویش عیشی که بچشم استم ندارند
 و کجا که سر سبز و پی چشم یار مارا
 من و زین پس آرزوی غم روزگار کردن
 که فلک غمناک است خاک سر بگذارد کردن
 چو صفای رخ باشد بکدورت قانع
 که توان شمیر مارا بدلی غم را کردن

حرف الصاد المهملة

صاحب میرزا محمد علی تبریزی اصفهانی امام غزل طرازان و علامه سخن پردازان المیزان
 کلام و رافع رایات عالی القلام امام ایدر معانی و مجتهد علما و مخدانی ست درخشان عالمه و خسته
 اگر او را رابع رسل ثلاثه شعر گویند بجاست و در سر و آزاد نوشته از آن صبی که آفتاب سخن
 عالم شود و پروا نداشته معنی آفرینی باین اقتدار سپهر و ابرهم نرسانده و خود میگوید
 ز صد هزار سخنور که در جهان آید
 سبک چو صاحب شوریده حال خرسیده
 حاصل نوای فصاحت منشاء، اعلا کلمه بلاغت نور نجابت از انصاف کلامش پدید آمده شرافت
 از سیاهی بیانش بود افرج فوج مضامین بر سبزه منقوش جنابش خیل خیل معانی بگایند و خضر
 جواش و ذوق سلیم در صلیقه اشعاش بنو بر کردن سرور و درین صبح درخشانده افکارش بپشت
 تازه اند و خن مغرور فکرش گش موجد عبارات رنگین جعبی بسطش منقطع تراکب و نشین بال
 تقریرش در کمال روانی آلی تعبیرش در نهایت غلطانی پاک و وقت خیال با جمیع کمال رسانیده
 مع هذا اصلا اثر کثافت گرد کامش نگردیده و این کیفیت در کلام مضاعف دیگر کمتر توان یافت
 قصیده و مثنوی هم دارد اما مشاطه فکرش بترنمین عروس غزل بیشتر پرداخته و این غزال
 رعنا را بطرز تازه و انداز خاص طبله افروز ساخته و آینه شرافت او صفات او بکمالی است که
 باین جلالت شان و رفعت مکان از شعرا در هم عصر و قدما و هر که او را شاعر خود یاد کرد و بچای یاد کرد و بخی
 ز بار بار از غم بکس آشنای ساخته پدرش از که خدا این معتبر تبارزه عباس آباد اصفهانی است
 میرزا در اصفهان نشو و نمایافت و بعد وصول سن تمیز احرام هرین محترمین بر سبزه و شرف زیارت
 علیا اند و خست و با آنکه سنی اند هب بود و در میان ایرانیان کمال احتیاط عقاید وین حفظ اسلام

علم و ائین قبول خاص و عام گردیده چنانکه باید و شاید زندگانی فرمود و در حین عهود از
 بحرین کرمین قصیده و منقبت شاه خراسان انشا نمود بی از ان نیست

لله الحمد که بعد از سفر حج صاحب عهد خود تازه بسلطان خراسان کردم
 و در عین شباب آخر عهد جهانگیری متوجه هندوستان گردید ظفر خان ناظم کابل بکند حسن خلق
 صید کرد و لوازم قدر شناسی نوعی که باید تقدیم رسانید باز میرزا با ظفر خان در رکاب
 موکب سلطانی سری بدیار دکن کشید و از پیشگاه خلافت بمنصب شایسته و خطاب مستعد خان
 عز امتیاز یافت در ایام اقامت بر بانپور پدر میرزا خود را از ایران دیار هندوستان رسانید
 تا او را بوطن مالوف بر دمیتر پس از نگاشت کشمیر حیرت نظیر عازم ایران دیار گشت و تا آخر
 ایام حیات نزد سلاطین صفویه کرم و معزز زیست و در اندام ایشان قصاید غریب پرداخت
 تا آنکه در ششاد جهان گذشتی را بگذاشت و در اصفهان مدفون گشت دیوان میرزا قریب
 بهشتاد هزار بیت بخط ولایت بنظر رسیده و میرزا نسبی و سه غزل متفرق بخط خاص بر جواشی
 آن نسخه قلمی فرموده اشارش عالمگیر است مستغنی از ضبط تحریر و ربط تعبیه چند بیت ناب التزم

پیرایه این مقام می شود

زبان لاف رسوا میکند ناقص کمالان را	که رو بر خاک مال پر نشانی بسته بالان را
نثار روی بصیرت سایه بال بهما نیست	سیه مست دولت تا کجا خیزد کجاست
از قاشق پریشان جهان دلگیر باش	والله یک نقش چون آینه تصویر باش
هر سبب همد روی نمی یابم سزای خوشی	می نهم چون بید مجنون سر پائی خوشی
زنگین ترا خاست بجزار و خزان ما	بر دست خویش بوسه زند باغبان ما
جلوه برق ست در میخانه بشیاری مرا	از پی تغییر بالین ست بیداری مرا
و لکم پاکتی دامن غنچه میل زده	که بلبلان همه مستند و باغبان تنها
آی برق بی مروت پارسه شده بگذا	هر خار این بیابان رزق برهنه پاشی

جانی فیروسی که دل بدگان ما
 مرا زیاد تو برد و تر از دیدن
 یکبار سر بر آرزو چسب قبان نام
 خود را شگفته و از بهر حالست که هست
 آنجانی و چشمش حشم بلانشته
 دلر بایانه و در بر سوزنا آمده
 می خورد باد گیران مستانه بر با بگذرد
 دور و ستانرا با حسان یاد کردن نیست
 آید فکر چاره بیمار سئ دل سیکنه
 عشق سازد ز بهوس پاک دل عالم را
 سخت بخوابم که در آغوش تنگ آرام ترا
 از جوانی و اعتماد سینه مانده است
 ز پیری حرص دنیا نفس طامع را درو باشد
 که حال درو مند ان پیش چشم یار بگوید
 اهل کمال را لب اظهار فاشی است
 شب که صحبت بکشد به سر زلف تو که گشت
 یاد از نگاه گیر طریق سلوک را
 قدر نهال نسیم از بارنت غم است
 تا رخ از باد گلزنک بر افروخته
 من کجا چرخ کعب ام فلک نه انصاف
 که سبب ان چاک عشاق از شوق فنا باشد

تا باز گشتن تو قصد جانست رود
 هم زمانه ازین بیشتر چه خواهد کرد
 دست مرا بهین بگریبان چه میکند
 خونی که بخوری بدل روزگار کن
 چو قبیل گرد لیل همه جا بجا نشسته
 از دل ما چه بجا ماند که باز آمده
 در فرنگ این ظلم دین بیدار عاشا بگذرد
 ورنه هر نعل پای خود غم غم انگند
 نسبت خود را به چشم یار باطل میکنی
 و زو چون شمع شود امن کند عالم را
 هر قدر افشرد دل را بفشارم ترا
 نقش پای چند زین طوس بر جامه است
 گدارا که سدر یوزه از کوزی شمشیر
 که حرف مرگ بر بالین این یار میگویی
 سنت پذیر ماه تمام از بلال نیست
 هر که بر فاست ز جاسل بر پا بر فاست
 در عین آشنائی مردم رسیده باش
 غم قبول کن سرو این گلستان باش
 جگر لار عذاران چمن خفته
 بهین داغ بهوزی که مرا سوخته
 الفت در سینه گدازد قیاس باشت

عشق
 سوز
 دل
 جان
 دین
 غم
 کمال
 لب
 اظهار
 فاشی
 شب
 صحبت
 بکشد
 به سر
 زلف
 تو
 که
 گشت
 یاد
 از
 نگاه
 گیر
 طریق
 سلوک
 را
 قدر
 نهال
 نسیم
 از
 بارنت
 غم
 است
 تا
 رخ
 از
 باد
 گلزنک
 بر
 افروخته
 من
 کجا
 چرخ
 کعب
 ام
 فلک
 نه
 انصاف
 که
 سبب
 ان
 چاک
 عشاق
 از
 شوق
 فنا
 باشد

بسا غرا احتیاجی نیست چشم نیم بستش را
 درین دو هفته که همان این چمن شده
 آموخوی امید باین دست گاه حسن
 رزمی ست ز پاس اوب عشق که مرغان
 نقش پای ز فغان هوار سازد راه را
 مکن اعانت ظالم ز ساده لوحیها
 و طلب بایز ناتوان است پروانه ایم
 ز صدق و کذب سخن سخن را گریزیست
 ما حجاب آلودگان اجزات پروانه نیست
 صفای سینم را در حرم کند تشنیل
 نیز نگنج چون گل رعنا درین چمن
 صائب ز ملائک مطلب رتبۀ انسان
 نیست از متصور گردانده سیگویی سخن
 جان مشتاقان غبار جسم را هر صر بود
 از سعی کا عشق شود شام بیشتر
 نه آن جنسم که از قحط خیر ازان بها فتم
 بهر حالت که باشد گرد گشتن چون صبا گردم
 گناه ماست شیب وصل گر بود کوتاه
 شعار حسن تمکین شیوه عشق ست بیابانی
 دلم هر لحظه از دغی بدایغ دیگر آمیزد
 تا نظر کرده ام چون شمع در بزم وجود

که می جوشدی از پیاله چشم می پریش را
 بمخند و لب مکشای روزگار گلچین ست
 این یکد و بوسه گر نشاری چه می شود
 شب نوبت پرواز به پروانه گذارند
 مرگ را داغ عزیزان برین آسان کرد
 که تیغ سنگ فسانا سپاه میسازد
 سوختن از عرض مطلب پیش با آسانتر
 چو صبح تیغ جهانگیر باد و دم دارد
 گرد سر گردیدن ما گرد دل گردیدن
 چه شد بهر از فرنگ آمده است شیشه
 خون دل از پیاله ز سید همرا
 آیینۀ بی پشت چه دیدار نماید
 از زبان شمع این پروانه میگوید
 زود تر آخر شود شمی که روشن تر بود
 بهیچد مرغ بال فشان دلم بیشتر
 همان خورشید تا بانم اگر در زیر پانتم
 نیم بخت که از گل در پریشانی جدا گردم
 کند بوسه حج کعبه جمع دامن را
 بی پایان تا رسیدیک شمع صدر پروانه میزند
 چو یاری که گرداند ز تاب در دالین
 گریه از هر سر مویم براه افتاده است

درخو بر پروانه ام بزم جهان شمع می شد
 روشن شود چراغ دل ما ز یکدگر
 پیش ازین برگردد گشتن چنین روان بود
 نتوان بگویم دل ما را شکست داد
 در سکر زن هیچ که این رخسار فساد
 سبندی را به پیغم دل ما نماند فرما
 دامن کشیدن از کف عشاق سهل است
 صرافی صلاح الدین با وجی چند گاهی در گجرات بود بعد در لاهور آمد و بوضع درویشان
 بصری برد در پیشه همراه فیضی بدکن شافت و از آنجا سفر آخرت اختیار نمود صاحب دیوان است
 آرزوست

گفروش من که خواهد گل بیازا آورد
 ز راه کعبه منوعم و گرنه میفرستادم
 با تو رشک کشد ولی تو جدائی بکنم
 صانعی از معاصران جامی است این مطلع از دست

آتش دل شعله زو جان عزم رفتن میکند
 صبحی صبح روز سخن است و شمع انجن را باب این فن در عهد جامی بود این مطلع از دست
 ما و من شب بخوابش این کاشانه را
 صرافی شیخ یعقوب کشمیری یوسف کنعان خوش حرفی است عالم کامل و صوفی مشرب بود
 اکثر مشایخ عرب و عجم را در یافته و زیارت حرمین شریفین سعادت اند و ختمه سند حدیث
 از شیخ ابن حجر کی مفتی که حاصل کرده و بدرگاه اکبری مقبول و محترم رسیده و دستخط بجانب کشمیر
 رفت و به انجام طاعت آخرت پیوسته در آخر عمر تالیف تفسیری شروع کرده لیکن اتمامش ننموده

باید

باید

باید

باید

شاعری درون رتبه اوست آزوی می آید

بیسر دار بر آورده دهن ز کس را / کز غروسان چمن نققوز رز و دیدست
برائی عاشق زاری که در کوئی بتانفتد / بلای گر نباشد بر زمین از آسمان افتد
صیوری تبریزی و لاله قادیان / میشت بزرگری و جوهر فروشی میگرد طبع خوشی داشت

و سخن سرسری میگفت از دست

بسکه هر طرفی جلوه نمائی دیگرست / دل بجائی و گردیده بجائی دیگرست
رحمت بنو سیدی آنکس که بمشتر / در نامه او حرف دفائی تو نباشد
بقدر رنجش یک روزه تو مارا هم / شکیب هست و سه روز گاریگنزد
طرف عالیست که عاشق شب بچران ارد / خواب ناکردن و صد خواب پریشان دین
صادق صادق بیگ از جماع افشارست / در فن نقاشی مدیطولی و در شاعری سلیقه علیا
دهشته و تذکره در احوال حاضرین خود نوشته آخر کتاب داری شاه عباس مامور شد
بسیب تنگ حوصلگی و دیگر اوضاع ناپسندیده از بساط قرب و ورافا و آنوقت

ز غیر بادل پر شکوه پیش یار شدم / گرفت جانب اغیار شد سار شدم
مگر کرده این و خواسته است روز خشر / از من سلام روضه دار السلام را
از جفا هر کس نصیحت میکند یار مرا / میرود برین گمان شکوه دلدار مرا
گشت دستم شاخ گل از بسکه دارد دغا / یادگار داغ محرومی است بر سر منم
صفائی خراسانی گلگونه عارض نازک ادائیست / بعد سلطان حسین میرزا بود و سخن با طراز

خوش ادای نمود

بسکه در سر بوس روی تو دارد دیده / پشت سوی من و رو سوی تو دارد دیده
صادق شیرازی شاعر فائق و شعرش رائق / ابن عم میرزا نظام دست غیبست
مردی دارسته بود و از چاشنی فقر بهره داشته / روز وفات خود غزلی گفته بود جهان غزل

پیش جنازه اش میخواندند و دوستان او را عجب حالتی و شورشی طاری بود احوالش در تاریخ
فرشته مذکورست و غزال اینست غزل

هر که آمد گل ز باغ زندگانی چید و رفت   آمد و برستی غمده جان خندید و رفت
کس ازین ویرانه ده یکدانه حاصل برداشت   هر که آمد پاره تخم هوس پاشید و رفت
سیر معراج فنا را قوتی در کار نیست   چون شیرینی بیا ندک سستی دزدید و رفت
بسکه چون گل گلخانه ان بر سر هم خفته اند   همچو شبنم میتوان بر روی گل غلطید و رفت
از ازل صادق بدینا سیل آمیزش نیست   چند روزی آمد و باران خود را دید و رفت

صحیفی شیرازی صحافت مجموعه سخن است و شیرازه بند حرف نو و کس تا رنگلو کتاب نویسنده
و در مینر صحافی دستی عالی داشته عمرش از هشتاد سالگی تجاوز کرده آیین بیت از دست
دل پرست ز غم بر بزم مزین انگشت   که همچو شیشه دمی گریه در گلو دارم
صیدی طهرانی صید بند جوشیان خیال است و دام نه فراوان غزال فرغ شجره سیادت
و شنبه اتقوا سعادت از صفایان بهند خرامید و در شنبه ملازمت صاحبقران مبارک گشت
آرزو در مجمع الفلاس سرغوش در تذکره خود گفته اند که روزی جهان را بیکم نیت شاه جهان
بسیار غمیرفت میر صیدی این مطلع خود بر خواندست

برقع برج افکنده بردن از بیاعش   تا حکمت گل جیمه آید بدماغش
یکم پنجه را روید و صلح عنایت کرد و قصاید در مع شایمان دارد و شنبه دیر تعریف کشید
موجزن از غزلیات او بدست آمد این ابیات از ان القاط پذیرفت
در سبزه گاه او دل حتم نمیزند   آینه شکسته پسند و حبیب ماه
آتش بامن که را خیمه بودن ضرورت   فرصت صلی نباشد و قفا جنگ مرا
تسبیح آلوده از بزم کمی آبی باین گری   که از آب عرق پر کرده چاه زخمندان
آز بجز نیست گر چه بلای بتر و سله   بدتر از بجز از غم بجران نمرودن است

نسخه

نسخه

در پل خود باش چو شفتال ترازو
 بشناس تو خود و عیب خود و انچه که از تو
 انصاف تو از محنت بجزان بجا رفت
 زمین پاکستان که خس و خوار بهمی شکفت
 بهماری را چه بندی دل که ده روز در گذشت
 به پیشش دیده ام از کشتن دل لطفها جمید
 رسیده ام بگستان وصل و نوشیدم
 توان بهمت مردان و دو صد سپاه شکست
 در عشق هر که هست میهای جنگ ماست
 ما که باشیم که در بیم تو داخل باشیم
 هر که خواهد نظر بد جبال تو کند
 تنها گشته بی تو ز باغم بکام بند
 ما را برگ سبز کجا یاد نیکنند
 صیاد ما بنای ستم تازه کرده ست
 غم ز بهمیری او نیست که بچند نهال
 کمتر از برگی نباید بود در تخمیر دل
 سیاه آشتی و جنگ هم مقام خوش است
 خود را بچشم آینه دیدی و دوستیم
 صورت دیوار هم در عالم خود زنده ست
 مردی بزرگ و نوار اسب از جای بگیر
 چون تو بگش شکفت باشد فسترد

تا خلق برابر بند و سیم کشند ست
 مردم همه آینه مثال مزاج اند
 هر چند که جان سختی ما با تو وفا کرد
 قسمت غنچه ما نیست که خندیده رود
 بروی بستر رنگ خزان یار می نشست
 چو آن وارث که از خون بگذرد و خون بهما افتد
 که گل بیش از بلندست و باغبان نزدیک
 بزور خود توان گوشه کلاه شکست
 بروی ما کی که نه استاد رنگ ماست
 دولت ماست که حسرت کش محفل باشیم
 آنست در عمر نیابد که خیال تو کند
 چون رنگ گل شده است شراب جام بند
 آن گل که منع بوی خود از باد میکند
 مرغی که پر شکسته شد آزاد میکند
 سایه مرحت خویش پریشان دارد
 میکند از خود نهالی را که پیوندش کند
 قنقل که آینه صدا داد دارد
 با آنکه اضطراب مرا عذر خواهد شد
 هر که را جامه هستی برنگ داده اند
 کوزه بیدسته چو بنی بدو ستش بر داند
 رنگر خان بتو دارد و لفظ بهار امرو

نقص عشق است که از خار بنالد بلبل
نسبت هر چه بگلزار رسد گل باشد
هر چه میگویی از آن نام تو باشد مطلب
که مرا تنهائی غمی تو مسالک کرد
در چمن سوختم از رشک که دیدم گل را
بهین رنگ تباخی تو که در برداری
شاخ گشت بهر طرفی میل کرده است
ترسم در از دستش بیجا کند که
صالحی خراسانی شاعر رنگین و ساحر معنی آفرین است بشیوه گلکاری بسری بر داکم حصا
کتاب خانه خود دلیلی سپرد از وی می آید

نقص

در دول گفتم تافل کرد خوری را بهین
گریه کردم خنده زدی اعتباری را بهین
صبر کردم کشید و بخودی کردم رسید
شکوه کردم رنج شد تاثیر زاری را بهین
بزم خواهم از آن یک نگاه لطفا میز
که غمید بیند و سنے اختیار بر خیزد
بسکه شبا بنیال تو نشستم مردم
داشت بیداری من خواب گرانی از پی
مرا در بنجو دیه دال ده ناصح کنی میر
ازین غیرت که پندارم باور او سخن دار
صالح امیر محمد صلح مجلس چغتائی است از احفاد شاه ملک از امرای تیمور بود که کجالات
از مولوی جامی کرده و در نسخه زر بلا بجا را فوت شد از دست

نقص

روز وصل است بن تیغ و کیش زار مرا
شب هجر کن باز گرفتار مرا
هر شب از محنت هجران تومی میرم زار
میکنند باد سحر زنده به بوسه تو مرا
صالح هم نواب میر عبدالحی خان بن مصداق الله و از رنگ آبادی آمیزنی نظیر جامع فنون
کلمات بود و در شعر فنی دم بیتی میزد با میرزا و از انماص خاص داشت در شکر آب چیا
از سر چشمه شادوت نوشید و در سلاک احیاء عند ربهم منتظم گردید در شکره و از انجم خود
شد دیوانی دکن در سیکار آصفیاه بلند پاگی داشت و بعزت و آبرو اوقات عزیز تر
می برد اول و قمار خلص میکرد و ثانیاً مصداق قرار داد جوهر تیغ اشعار آبدار خود و بر بصران
سخن چنین عرض میکند

نقص

چنانچه گشتی که تو بمنتشا طرب باشی	چنانچه گشتی که تو بمنتشا طرب باشی
برای در دس عالمی توفی صندل	برای در دس عالمی توفی صندل
بانتظار تو آرستم خانه چشم	بانتظار تو آرستم خانه چشم
صد شکر جز تو نیست کسی بنشین دل	صد شکر جز تو نیست کسی بنشین دل
بر خاطر تو راز د و عالم شود عیان	بر خاطر تو راز د و عالم شود عیان
در گر انباری بود رفعت که حال از دکان	در گر انباری بود رفعت که حال از دکان
سپس با سخن هرزه اگر انجانان	سپس با سخن هرزه اگر انجانان
تا بخت بر دل من ناوک اندازی کند	تا بخت بر دل من ناوک اندازی کند
صانع میر و دست محمد از زمره سخن بجان زمان	صانع میر و دست محمد از زمره سخن بجان زمان
بود پدر راج سیالکوٹی ست آروی می آید	بود پدر راج سیالکوٹی ست آروی می آید
ره دور و دراز است ای کبوتر بال در شکر	ره دور و دراز است ای کبوتر بال در شکر
صاحب حکیم کاظم حسین از ملازمان عالمگیر	صاحب حکیم کاظم حسین از ملازمان عالمگیر
پادشاه بود در شاعری حالت متوسط داشت	پادشاه بود در شاعری حالت متوسط داشت
بنایت ستوده خصال و خوش صحبت بوده شعر بسیار گفته و منشآت نفیسه فرام آورده	بنایت ستوده خصال و خوش صحبت بوده شعر بسیار گفته و منشآت نفیسه فرام آورده

از دست

تا چشم منیرنی بهم این رشته پاره است	تا چشم منیرنی بهم این رشته پاره است
در کعب چرا قبله نهاد آشته باشیم	در کعب چرا قبله نهاد آشته باشیم
می طپد در سینه دل ترسم خبر دار کن	می طپد در سینه دل ترسم خبر دار کن
پروانه با چراغ کند جستجو تو	پروانه با چراغ کند جستجو تو
دل را بجای گذاشته رفتم بکوبی تو	دل را بجای گذاشته رفتم بکوبی تو
صانع نظام الدین احمد بلگرامی و همین نام تاریخ تولد او است که قسده باشد جوانی از غیر	صانع نظام الدین احمد بلگرامی و همین نام تاریخ تولد او است که قسده باشد جوانی از غیر
تقضا و عثمانی بود و مذنب و مؤدب در حاشا سن کلام الله را یاد گرفت و مشق سخن از دست	تقضا و عثمانی بود و مذنب و مؤدب در حاشا سن کلام الله را یاد گرفت و مشق سخن از دست
میر نواز شعلی کرد طبع سلیم و ذهن مستقیم داشت اول سیکه از قبیله مذکور شعر درست	میر نواز شعلی کرد طبع سلیم و ذهن مستقیم داشت اول سیکه از قبیله مذکور شعر درست

انشاء کرد و آلی دلپند بغواصی فکر بر آورد دوست در او اهل نایه ثلث عشر کمال اجل

نقش جانش از صفو عالم محو کرد از وی می آید

نقش روی یار را مانی بی پر کاری کشید	چون نظر چشم او افکند بیاری کشید
بحر فی کشتگان را زنده سازد کافر چمت	مگرد او ندانم عجب از سیاه این فرنگی را
دماغ احسان بر تابد بهمت والا می ما	از حسن رنگی نگیرد دست استغنائی ما
هرگز از دور فلک عشرت نصیب نماند	سر که شد از شور بختی باوه در سینای ما
در جهان امروز از پس قدر اهل زربود	میزند پهلوی بینی هر که صاحب خربود
گرد کین از جانب ابله بکشد در دناست	در میان ما و یاران سدا کنند زربود

رباعی

ضعیف پیری ز بس که بگذشت مرا	هر کس که نظر گفت نشاخت مرا
از صحبت من کنون بنان را ننگ است	این موی سفید رو سیاه ساخت مرا
باغبان از چین آواره کن لب لب را	رحم کن رحم که وابسته دامن گل است
آه از آن مرغ گرفتار که در کج قفس	عمر بگذشت و نه داشت که گلزاری هست
کسیکه مهر و وفا از زمان می طلبد	چنان بود که ز منفس خزان می طلبد
پس چشم خود از روی تو خطان زاهد	کسیکه نگر صفت بود مسلمان نیست
هیچ بی برگ و نوا نیست ز فیض محروم	گر زنی نغمه گرفتند شکر بخشیدند
شادمانی میکنند از مرگ خود روشن لان	شد مرا این بخت روشن از لب خندان برق
اهل هست را چه باک از خصمی بدگوهران	سنگ نتواند کسی پر شیشه گرو و ن زدن
بستی را و جانان و عده یک بوسه صفا	چهارم گر خدا ناکرده از اقرار برگرد
از هجوم و لای ناپید است دل و دینیم	در سواد خویش این شهر نمان گشته است
چرا ز عشق خود آگاه کردش صانع	اگر حجاب نماید زمین سزا نمی من است

صهبا بی سولوی امام بخش دهلوی ساغوش مصطفیٰ سخندان تو پیر سخنان سیکده سحانی است
 در فنون و علوم سیمی پایه بلند داشت و در فارسی دانی و مهارت و در کتب این زبان
 منصب ارجمند و در وقت خودش در دہلی بی نظیر زمان میر نسبت و نزد اکابر و امراء
 و اراخلافه بفرست و اکرام بسری بر و شروح و فتوح و نحو اتم کتب مقلد در سبب زبان فرس
 از وی یادگارست خصوصاً رساله قول فیصل که بطریق محاکمه در میان حنین و آرزو نوشته
 در آن و او تحقیق و انصاف داده نام نگار در ایام اقامت دہلی مکرار و او مجلس مولانا
 صدرالدین خان آزرده دیده در هنگامه گشتگی افواج انگلیس در خانه خودش ریح
 شہادت از دست شکران نوشیده نشیب از طرف پدر بھرت عمر فاروق اکبر رضی اللہ عنہ
 میرسد و از طرف مادر بسید عبدالقادر جیلانی رحمہ اللہ تحقیق لغت فرس و اصطلاحات زبان
 درسی و تکمیل عروض و قافیہ و استکمال فن معارف و روزگار بود و جوان مختصرش در بیوشت
 حاضر است این چند قطره چکیده ساغر طبع اوست

سپند غره بر رخ خود ماہتاب را	یک شب بیا ز چہرہ برا فغن نقاب را
شد جلوه تو مانع سیل سرشک من	این بقی بست گری چشم سحاب را
بی پردہ ست روی تو آمد و ز در چین	نتوان گرفت سنت آتش کلاب را
حققت و قہ شکوہائی غمہ میباید است	کرده باشونی بدل عذر گناہ خویش را
از شراف نشانی آوہ خودم ممنون کہ من	ز و چراغان کرده ام روز سیاہ خویش را
کامیبدہ ام ز بسکہ من از در و انتظار	برگشتن نگاه تو از حبس بردم را
جوشش جنون بجذبہ آغوش خار و شت	هر دم بدوش آبلہ پا بردم را
من مردہ لب تو و هر کس کہ وارہ	از سادگی پیش سیما بردم را
کہ دم روہ دراز فنا طے چو نقش پا	افتادگی بشہر خفت بردم را
خاکم بدوق سایہ قد لبست تو	بستی با وج عالم بالا بردم را

ز وصلت کی تو انم بهره بدوارم کار برد
 آرزوهای ز طبع جهان شده ز غم دور
 شوقی جنون نگرد و بودی قدم درین
 چون صبح بار خاطر عالم بودیم
 چه گل که در کف پاشنگد ز خار مرا
 بعمر رفته تلاش رسیدنی داریم
 قبول خاطر کونین راستی از زم
 فلک با تم یاران رفته صباست
 هستی ابل فدا وقف شباب گریست
 لکن آتشانی لب دوسه جوی عتاب
 رنگ رخم چو گل پر پروانه می زند
 امروز تا که غم لطفتش چه میکند
 فروغ دیده احشاش نصیب دیدگیست
 نگاه منتظر دل بخت جوانان
 تغافل از دود جهان رنگ ناز با دارد
 و در کنار من داند دیده نهان این چه بلاست
 می بخاک ز دوا ز جام خودم کام نداد
 خجسته ام از چو بر لب آید
 دارم ضعیفی که ناله از دل
 صبا کی اگر به میرسد اعوذ
 بختی هم که چو از من بمرگ راضی نیست

بلین تربت بود خیال زده در آغوش حاصل
 خیزد خزان عالمی از رنگ زرد ما
 اسکی که دیاد بادل صحرانورد
 فلکین نداشت جز نفس رنگ گریه
 جنون بفصل خزان یکست بهار مرا
 بختجوی تو دل گشت بیقرار
 ز یکس کد آورده در کسار مرا
 سپرد دل و دل و چشم اشکبار مرا
 رفتن رنگ بود شمع یکسانه ما
 از بهر دوا آتش ساز این شرباب
 دارم خزان رسیده بهار شباب
 رحمت ننگنده ست بغد و حساب
 نگاه گرم که دارم می رسیده کیست
 جهان خراب می جلوه ندیده کیست
 خبار وحشت دل دامن کشیده کیست
 عشوه حسن ازین گریستن پناه نداشت
 صدف شرم مرا بوسه به پیغام نداد
 از سوز تب منش تب آید
 عمری باید که تالاب آید
 زان به که تودر گشت آب
 بزند گاهی دشمن چگونه فرست

تبر فتنه کان گسست عیان از نگاه اوست
 و آرم دل دیوار صد و بیخ هجران بخت
 روز مرا صد غلغله شبهای غم در استغین
 دیدم سحر صبا بی آشفته در میخانه
 سحر کز شوق بوی شمع چنان نسیم از خوشین غنم
 دل خون گشته را چاک کشودم در چمن غنم
 صوفی اصلش از چغتائی است مدنی سرو پا بر بند در عالم سیاحت کرد و تحصیل کمال نمود

آزوست

عاشق نشدی محبت هجران نکشیدی
 کس پیش تو غنما ندید هجران چه کشاید
 صابر محمد علی شندی بهرات علی مر بو ط بود و در بخوری بزرده خوشگویی نمود و آزوست
 به کام شکر او بزبان شکوه گذشت
 بی طالعی نگردد همان را شنید و رفت
 صبر نمی نامش روز بهمان است پدرکش از صنادید سادات اردستان بود وی در عهد
 شاه طهماسب در مسجد جامع اصفهان با فاده مشغول بوده و در موسیقی و شطرنج مهارت داشت
 و در او اهل حال فارس تفحص میکرد آخر صبری مقرر نمود صاحب دیوان است شعر نیکو گفتند
 اهل عراق او را شاهی ثانی میگفتند اگر چه دیوانش در میان نیست اما آنچه از ان باقی مانده
 توحش بر شاهی میکند از وی می آید

ستم و دلی که دایم بد و دست دارم او را
 هجوم بود از موس چند ناله عاشق از بیان گم شد
 یارب دل شکسته بمن از کعب تنبید
 آینه بسج ای کشتن صبری که رو چرخ
 آرم پس حال دل با که یک زمان
 در آغاز محبت گر پشیمانی بگو با من
 اگرش نگاه داری بتوی سپارم او را
 مگر از ترش نازت خدایک استخوان گم شد
 بوی محبتی که در آب و گل تو نیست
 حسرت همی کشد که چرا بسل تو نیست
 خود را بجای پیش تو خاموش کرده ایم
 که من هم دل زهرت بر کنتم تا فرستی دارم

بریده باز زبان کسیکه دست مرا
ندوانم تو به تیغ زبان جسد کرده
صغیر نامش ششاد است از مردم قم بود عنایی
ست خوش صغیر و همزه کلاش و پندیر
این اشعار از وی پسند افتاده

دلهر را بازده پیش تو یکبارست میدانم
ترا زین جنس بمقدار بسیارست میدانم
دور نه که تا کنم شکوه ز دور دورست
آه که میگشدم را حجب تو در حضور تو
اشکم ز نار وانی مطلب گشته سرخ
خونی است که بریدن امید می چکد
تا سرشکم نشود پرده دراز کس
میشود ابله و از کف پاس می ریزد
وقت رفتن است انگشت شهادت کلم
شوسوار جان روان شد رایت ایان برآ
صفی نیزه سید محمد بخش را دی است از اکثر فنون بهره مند بود زی در ویشانه داشت
بزیارت بیت الله مستعد گشته و در کبر سن پیاده بطواف روضه رضویه رفته در شامی او
در گذشت من

رباعی

چون ناله جرم با هم چیدند
بر دهنه بیزان عمل سنجیدند
بیش از هر کس گناه نابودولی
مارا بجهت نبی بخشیدند
صفی از سادات نیشاپور است و در باغ شمشاد تبریز متوطن بوده و بعضی اوقات در کرمان
بامر مقاب اشتغال داشته من

آنانکه دل بزلت نگاری نه بسته اند
آیا چه کرده اند بس در روز خویش
صالحی شهیدی محمد میرک نام از مستعدان زمان بود که در نظم بدین طوری مفت
اندیشه خالی رخ آن سیریم سوخت
خوش آتش افروخت که از یک شرخ
صالحی هروی سنخی و خوشنویس بود بر گاه اکبری منصب انشا داشته بعد مدتی بوطن
خود مراجعت نمود از دوست

از انکار است

بوی گل غم بچین اینگون شد ز نخست ورنه بلبل چه خبر داشت که گلزار کجاست
صهبا آقا محرقی فی البدعوی نشاء شد و تیز تازی سال در وطن بسرخوشی بسر برد پس در
سقطبه اصهبان بزم فاقست آراست و سرشار صهبا بی نظم گسری ماند و فاقش در اوسط
مایه ثانی عشر دست بهم داده آراست

شادم پسیری که بجز کج نفس نیست جایی که توان برد سری زیر پر انجب
بین محرومی عاشق که گل بر شاخ دگرش نمی ماند بقدر آنکه بلبل آشیان گیرد
صباحی ملاسلیمان کاشانی در دریایان شباب موفق بزیارت حرمین شریفین شد استعداد
نظم شایسته داشته و با مقام سخن مهارت بایسته بهر سائیده جوانی بنجید و مودی ضربه بود
در اوسط مایه ثانی عشر صلیح حیاتش بشام مات مبدل گردید آراست
مردن بقبض بهتر از آن است که در باغ از طعن مرغان گرفتار بیریم
بباغ حسن توان گنجینه که از گل تو تنی ست دامن گلچین و باغبان جزو
صوفی مخلص مولوی فتح علی بنگالی ست مولدش علاقه چاکام و از بد و شوم و فکرت
محل تحصیل وجه معاش و فنون انتعاش او و مقام قیام محل بفضائل ست و محل از
رذائل و بساط طره و کلام طلق اللسان و در نظم نفوت سرور انبیا صلعم شیو ابیان از
نتایج موزونی آراست

بر لبست آب زندگانیها	بر لبم جان ز تشنه جانیها
وصف من بپیش منی	کرده ام گو بپند خوانیها
بگزار به بخانه دم از سر انجباز	کافستند بسر جمل بتان بوسه زنی را
ما چند زنی آتش عنسم در دل صوفی	باری بنگه شاد کن آن سوختنی را
تو سفت با مدک رسد عاقبت از نیجایی بود	آرزای لیمایه سحر داین را خدا تشنه شری

حرف الصاد المعجمة

ضمیمه شخص میرزا روشن ضمیر است ای بسمی بود و پیر تو ذمین و قاضیستان سخن را فروغ
 آگین می نمود یکی از اجدادش از ایران بهند آمد و تولد میرزا در هند واقع شد و در عهد شاه جهان
 خدمت بخشگیری و و قلع نگاری و در عهد عالمگیر بدیوانی و امینی بند سورت مامور بود و این
 رباعی در جنگ عالمگیر با شجاع در کجوه گفته است

ای حرز تو سوره تبارک با و ا رباعی پوسته ترا تاج تبارک با و ا

جسم زنی نگون فحمت تانج دل گفت شود فتح تبارک با و ا

مای دل ز طیدن بقرار آمد باز و ا سون چهلوز تلامه کست را آمد باز

ضمیمه نامش شیخ نظام و دولتش بگرام است از قدما این مقام که سفیان شیرین کلام بود و شوق
 سخن پیش گرفته و درین فن رشوه برسانیده و قوتش منقطع و بدائع را بیشتر بگری نشانده و در عهد
 صفیه و ن صفات و بی شکست از شکسته آخرت فرامیده و این مایه و شکسته واقع شده
 و دولتش از قصیده و غزل و رباعی و مصلح شعری قریب پانزده هزار بیت است که گشت

بطور آن عصر واقع شده و همه او درین جریده که گفته شده از وی می آید

جز آینه در روی تو دیدن که تواند جز شانه یزید تو رسیدن که تواند

پس به عیان گوشت بر آواز نشسته در غمده عشق طیب دن که تواند

اشجار کسب را نبود باز تنگی بیان بخش کلام تو شنیدن که تواند

پر گل که بجز در جبال تو نمشود ای وای بجز دوست تو چیدن که تواند

صحت کشیده دهر سوختن پیر پیوند هوای تو بریدن که تواند

آن ترک شوق دیده خود از در ومان گیت یارب چنین خراب کن خانه ان گیت

آن ناله و فغان من آمد بهمان بجان آن سنگدل گفت که آیا فغان گیت

این دوسر فرزند که خوش می چید باز یارب چنین کشیده سرازیرستان گیت

هر تیر بر دلم که دوای بروئی او کشید
 چون نامه نیاز ضحیری رسید خواند
 چشم که بود خانه خوش آب و هوای
 خواهم که کنم پیش تو در دل خود عرض
 تا که در خدای غایب سر کویست
 یا رب بدرت نامه سیاه آمده ایم
 هر چند که ما غرق گناه آمده ایم
 ضیاء حافظ سید ضیاء را رسید بر امی چنانچه در خزانه دانشندان در آمد و گشت آمد و نمود در
 مجمع تلامذۀ روضه منیر بطرز موزون جلوه فرموده امتحانش در تفسیر و تفسیر و تفسیر
 و تفسیرش با معین شعر و انشاد و در تفسیر آنجا بستم و اشعار که گشت می شود بر توفی ازان
 آفتاب
 براه دیده و در وید و در خستای مشرق
 نشاند و ام که خیال تو راه گم نکند

رباعی

ای لطیف تو آب بر شعله ششم
 گو یا گرد و آب چو آبی بسخن
 ضیاء میرزا عطاء بر این پوری از تلامذۀ آزاد بود سخن درست میگوید و سلیقه شعر مناسب
 میداد آرزوی است

حق بود و دعوی که ز تصور سر کشید
 نقشی زایر دین تو برداشته است
 بشنو کلام حضرت آزاد از ضیاء
 می نماید غنچه در پیش لبش
 بیدان نشان قیاس یا حک او کرده اند
 این بیت را چه بر محل احباب او کرده اند
 دل را برائی یاد تو احباب او کرده اند
 چون کسی مضمون کس در وید و رفت

در آن زمان که بخت قیام خواهم کرد
ترا یاد دهم یک سلام خواهم کرد
ضعیفی سمنانی زور آور میدان مخموری بود
اوستم عرصه سنی پروری این بیت
از وی است

بیرم پیش آن شرکان که زور قوت تو چو
اجل راست و بالرز دلا در خطر افتد
ضمیر می اصفهانی رمال ضمیر باب بود
لذا شاه عباس ماضی او را باین تخلص نامزد کرد
شاعری ست بلند نظرت عالی ضمیر و در پدید گوئی
وقدرت نظری نظیر از نصیبت نصیب
کامل داشته و در کبر سن بکنندیر غیاث الدین منصور علم آموخته اکثر دواوین خلف سلف را
نخواب گفته منظره آتش صدهزار بیت ست اورا گفته شاعری در بهمان ضمیری تخلص میکند
گفت خطا کرده آنچه نیک گوید بنام من و آنچه بد گویم بنام وی شهرت پیدا زوست
گر نه فریب و عده روز جزا بود ز تو
سوی بدن که آورده جان گریز پای را
خوشحال آنکه دید ترا و سپرد جان
اگر نشد که بجز که ام و وصال چیت
ای خوش آن منتظر عده و دیدار که تو
بر سرش آئی و از شوق ترانشناسد
فریاد از آن لحظه که در دو لم آتشوخ
پر سد ز من و قوت گفتار نباشد
مشکل شده کارم ز تو در دو لم آیت
اگر نه از درد و دم مشکلم این ست
چو حیات اینک گاهی اگر کم ز حال پرسد
بهر از رنگ گردی بصد افغان پرسد
زخم کاری ست مرا وقت شهید غمش داد
که تواند و سه گام از پی قاتل برود
در تماشای جمال او سراپا دیده ام
یکسر مو بر تنم سن لذت و دیار نیست
زبان بسن ز حاجت پیش او شرط ادب باشد
که خاموشی گدائی عشق را امر طلب باشد
او در دل ست دیده و بر زبان کرده ام
بسم ز چو یای بسم لم ضمیر برود
تسود جهان نهاد ضمیری سر شک تو
خوبی کجا و خواب اگر دیده بسته ام
خوبی کادل از وی خورده بودم یاد می یی

خصیا و دیوی مهرنیر و ز مشرق سخن و ماه نیمه باه اتفاق این فن ستاندهی می بدست
نشسته در طلب بار بای خوش تنم چو چشمی پریم اما بجای خوشی شسته
بدون حسن تو هر کس که بود همچون شد ستم تو کردی و بدنام دور گردون شد
خصیا میرزا یوسف مدتی زیر حاکم لیان و ما ز نذران بود آخر الامر از کاتبان دفتر خانه
سلاطین معصوم شد این شعر است

فغان که مرد و بیاری درین دیدم نیست نشان پانی کس بر سر من از نیست
خصیا ملاخصیا الدین کاشانی مرد و دانشمند بود به سعادت حج و زیارت عتبات عالیات توفیق
یافته و پیوسته با فاداه و مدبرین شغل بوده شوخی و شوروی و پشت در وقت و فن بهست
این رباعی گفته رباعی

از خلق زمانه پاکشیدن بهتر در گوشه عزلت آسیدن بهتر
ز نهار خصیا طلع خشت کنی اوضاع زمانه را ندیدن بهتر
قلقل می راحت افزای کن کلین یا میرائی من است

حرف الطاء المهملة

طالب برادر زاده حکیم رکن کاشی بود بیل آمل و شاعر خوش تخیل جوایمی معانی طلبند
و خواص بحر آملی و پسندست سخن را بر محبت والای نواز و پادشاه اورا تاسدرة التتقی میرزا
شعله آدرکش شمع محفل سخن است و کعبه خیاش آرایش بر انجمن در میان شباب آقا زاده
جوانی از ولایت خود برآمده بنزد تنگداهند خراسید و سری جنگشت این گلزمین کشید و چندی
نزد میرزا خاوری ناظم قند بار از طرف جهانگیر پادشاه بسر برد و بفرمان نواز این اختصار
یافت و بعد رحلت او کثرت ثانی رخت بدیاریه کشید و ایامی با عبدالقدخان بهادر و تاسم
گهرت بسر برد آخر با مقام ذیل جهانگیری قوی پایه شد و دست به خطاب ملاک الشطرنج
بند نامی از دخت تاج بدادونی و دیگر کتب متبه و فائق اند که کبر پادشاه از پادشاه رفیع

دین اسلام افتاده بود تا بجاییکه مانتی تراشید و دین الهی که آنرا دین الاهی توان گفت نام
گذاشت و بعضی رسوم بندگان پسندیده جزو دین خود ساخت مثل آفتاب پرستی و غیره
جما انگیز هم بر طریقه پدر ریش می تراشید و قبی طالب اعلم ریش تراشیدن شد طالب قطعه گفته
بعض سنانید و ریش خود را موقوفه هشت قطعه اینست قطعه

سفر میکنم صاحب آورده من	چه سوزگه گردن تراشیدی
بناخن نه باقی از روی خود	من این مشت سوزن تراشیدی
سروریش و ابرو و بروت و مژه	برسم برهن تراشیدی
از این گیاه خدا کشته را	نه از بهر خرم تراشیدی
که سنبل چو آرایش دامن است	پلی زیب دامن تراشیدی
چو من را بهم خاج از رسم تو	که مو وقت رفتن تراشیدی
و گردن بایان ابرو من تو	سرا ز صفح تن تراشیدی

طالب در عین جوانی از زیبا خلعت زندگانی برآورد و در عین شباب در دست آستین قضا چرخ
حیاتش را خاموش کرد طالب در وصف قلم قصیده گفته و عجب حق این خادم کامل عیار بجا آورد
تمام این قصیده در خزانه عامه ایراد کرده مطلعش اینست

بان ای نمکین آهویی شکین خطای
از زگرست مستانه کنی غالیه ساسی
دیوانش وقت تحریر این جریده بدست آمد فرصت و فاکر و که با انتخاب پروانه نموده گنجی چنان
گلستانش حواله دست قلم میشود

گر من بجای چه بر زمین بود می	لی رونما ترا بتو کی می نمود می
ای خاک قناعتی که چو گل بر سر	از من نقش انیم ترا یکا فرمائی
اجب و قناعت تو تنای بهمانیت	حیبت تو همین است که در کتب برهائی
و طاعت ای شمع هنر نیست فری	گویا تو هم از سلسله اختر نمائی

جانی مگر ای می کی بجایست قنارت
 بن بویا کند گلنما سے تصویر زینالی را
 عشق را بر سر بالین من آرنده بعبسند
 با عشق راند غم از بزم محبت عار نبود
 آیم بکن ای شرم بنزدیکه آنکو
 ای کاش گوش غنیمت احوال شدی چو چشم
 بسوی خوشین از لطف گستاخانه کش دستم
 من کیم که شرم قتل من سر اندازد و پیش
 ملائمت کن و قانع شواز ملاست خلق
 و شش نام خلق راند هم جز دعا جواب
 سبک چنین که بگلگون می سوار شدم
 خانه شرع خراب است که ارباب صلاح
 مرده در جهان منم بنیم

طبعی قزوینی مودی طلیخ بوده و شعرای فلس را که بد کانش میر سید ناز دست پنج طباطبائی

خود بهره میر ساید منند

نه بیم غیر تو انم که گرد محفلش گردم
 خیالی گشته ام شاید که روزی در دلش گردم
 طالب یحیی خان گیلانی در عهد احمد خان صدارت گیلان داشته و در شصت و یکم سن فوت
 پیش شاه طماسپ بیارث اگر چه طلیب بود اما بقصای رای العلیل علیل در معالج خود خطا
 کرده از دست خویش جرعه مسموم چشیده است

خوش آنکه پیر یحسان وقت تنگدستی ما
 بلائی با ده تاندا متاع هستی ما
 طفیلی را بجای وی از اطباء حذاقت پناورمان خود بود و در شعرانش سلیقه ملایم داشته است

طرح دارم ملی سبب تا چند در هم بشکنی
ای اسیرت جهان و دل من محمد پیمان شمیم
طالب محمد علی از صاحب طبعان جرباد قالی ست قانون سخن چسب من می نواز دست
زبان و دل موافق ساز بهنگامم عاگردن
طلوعی محمد براسیم شاعر غور شدیم خط کشیم برت در عصر جماعه گیر پاوشاه بوده صنه

رباعی

پای نیاز و آزار پای کردیم
قطع نظر از تموز و از وی کردیم
دور راه طلب چو پانها ویم بشوق
کونین بگام اولین سطل کردیم
طاهر عطار و شمدی در جوانی این دکان فانی را و دل نموده غالیه سخن را چنین ترسید از و
از قریب باغبان این مباحث ای منقلب
پیش ازین باهم درین باغ آشیانی داشتیم
ز دیده ام همه عالم پر آب و من لب خشک
فرات عالم و کربلای خویش شتم ۴۴
طالب تبریزی حکیمی بود در نهایت صداقت و مهارت از ملازمان شاه عباس باضی شاه او را
بسفارت روم فرستاد و او بالوالی انجامد و ساخته از آستانه ولی نعمت روگردان گردید و به تبریز
آمده مقرب جعفر پاشا شد چون تبریز تسخیر شای فرآمد او را گرفته پاشا رسانیدند از و سر
در فرقت تو زنده نه از سخت جانیم
جان از کمال صنعت نیاید بلب مرا به
یار باغیر و غم عشق در آغوشم بود
مرگ صد بار به از زندگی دو ششم بود
طالب نداشت تاب نگاه تو روز مرگ
پوشید ششم و دارن جان را بهانه خست
طاهر نصیر آبادی از ارباب استعداد بوده و در شعر و انشام مرتبه مقصودی داشته و قدایه شعر
معاصرین خود جمع ننوده اند و است

پانسیم عطر زلفت بر صبیحه است
عطسه و مفرغ الا ان خطای حیده است
طاهر بخاری مرزی زاهد پارسی بود در عهد پادشاه بهرات آمد و با شعر و فضیلهای پانست
اختلاف کرد این بیات از وی است

تا آرد وی آن لب میگون کند کے بسیار غنچه وار بسگر خون کند کے
 منعم کن کہ هیچ بجائی نمی رسد سخی کہ در نصیحت مجنون کند کے
 خلقی ما ستم کند و من برین کہ آه از دل چکو بھسرتو بیرون کند کے
 گفتی کہ طاهر از پی خوبان و گر مر و دیوانہ را علاج بافیون کند کے
 طاهری نامی سوختہ عشق بیان طاهری بود و یکی از غلامان شاہ عباس تشق و شت روز
 اور انجھ پر شاہ آگاہ شد فرمودتالاب و دندان و دیگر اعضایش بسوختند وی در آن حال
 این مطلع گفت

آنگو دایم ہوس سوختن ماسکرو کاش می آمد و از دور تماشا می کرد
 خون شد دلم ز غصہ کہ آن غنچہ ہبہ باد گیران شگفتہ و با من گرفتہ است
 طوسی خراسانی شاعر نیکو دستگاه و معاصر بابر پادشاہ بود از وی می آید
 ای ز زلف و رخ تو فتنہ ہو آشوب بہر ماہ بگریمتہ از شرم رخت شہر شہر
 مردم آزاری مفرمان گس عیار را کار فرمودن نشانای مردم بیمار را
 طبیعت شیخ سیف الدین محمد مخور کفایت بود در قصہ الورا از توابع اگرہ بسری بر شاہ
 میر عبد الجلیل بلگرامی است و صاحب تذکرہ شعر از دست

چوناک از سبز پوشہ پاسد و برگ و گل دارم لباس صاحبان پوشیدہ می در بخل دارم
 طالع محمد حسن گیلانی در اصفہان سکون گزیدہ بقدر تحصیل کہ کردہ بود و بوزنی طبع بشاعر
 علم شدایات لطیفہ دارد از معاصران علی حزمین بودہ است از دست
 صاف از سنینہ خدنگت بگذشت سخت پیکان تو دل گیرم بود
 دل افسردہ را آسان بود آگاہی و غفلت نماند ویدہ تصور بیداری و خواب از ہم
 قرین صافہ لان شو کہ لی صفتا نشود ہزار سال اگر آب در گھسہ ماند
 طاهر معروف بدکنی از اولاد ملوک عبیدیہ بود در فنون و فضائل کمال حاصل کردہ

اول بدرگاه شاه اسماعیل صفوی اوج گراخی تقرب گشت بعد و بوجده سبب امید مجال یافت
 غریبه بدار الامان هند رسید و بار بران نظام شاه پیوست و راتق و فاق و ممان سلطنت
 پس شاه بیارفتاد و کار از محاجه و گشت شاه طاهر گفت اگر نیست کنید که بعد شفا مذهب
 اشما عشری اختیار کنیم هر آینه صحت یابد اتفاقا شاه الیه شفا یافت و آن مذهب بر سلطان
 و سایر کینان غالب گردید شاه طاهر صاحب مؤلفات عدیده هست مثل ماشیه تفسیه جیناوی
 و شرح تهذیب و ماشیه بر آیهات شفا و رساله معانی و غیر ذلک و در او ای نظم قصیده صفا تصدیق و
 قدرت عالی داشته و فاقش در شمس اتفاق افتاده

بیرون سپا که شمشیر ایام می شوی   ما کشته می شویم و تو بدنام می شوی
 جلوه زلف شامی بر دلدل صیده را   پی بجای کسی مرغ بشب پریده را
 ده چشود اگر شوی برب من نمی بلی   تا لب تو بهرم جان لب رسیده را
 در غم اولدت عیش از دل نداشت و رفت   خویم کردیم چند انیک عیش از یاد رفت
 طوفان میرزا طیب اصلش از هزار جریب من عال   باز نذران ست جوانی با تو کار و شاعر

خوش گفتار بود این اشعار آرد از جویبار طبع او ست

ز رخ نیست که از خاک آسمان برده است   مرا فتاده بر او تو دید از ان برده است
 شد از نالیدن دل غمزه اش غار گویانما   که از بانگ جرس هنر بقدر کار و انفتد
 عفت به شکل من نیست بغیر از دل من   تا دم خون نشود حل نشود شکل من

طالب مولوی شاه حبیب الله عظیم آبادی پدرش حبیب الله از علمای مجتهد بود و بی تحصیل علوم
 در سیه کرده دست ارادت بشاه نعمت دلهوی داد و مکرر حج بر آورده و در آخر عمر بدرستی
 می برد تا آنکه در سنه ۱۲۲۵ هجرت کرد

تلخی درد و فراق تو رود از دل بیرون   گردی بوسه ازان لعل شکر زیر ما
 بی اختیار می کشم دل بوسه تو   در عشق تو کجاست بکینه خست یار من

طریقی سادگی خوش طبع و تیز زبان بود و مدت پانزده سال در سلک مادیان اکبری انخرط
 داشته آخرت سحر بیت اندک داشته و بعد از آن بقعه مبارک طریقی آخرت پیوده از دست
 نمیتوان نفسی میتود و جبران بودن چرا که جانی و بجان نمیتوان بودن
 طبعی قزوینی شاگرد حکیم شغالی بوده و در وادی سخن فطرت سلیم داشته از کوی آید
 لذت تنگدلی با و بران غنچه حرام که با مداد صبا میل شگفتن دارد
 تناسل بدیده نتوان داد و گریه داد چون ابر باید از همه جزا اگر لیکن
 شمع مارا تاب بال فشانی پروانه است جانفشانیها بر و ن انجمن خواهیم کرد
 طغراشده می طغرای منشور است و فرغ پیشانی قابلیت خدا داد طرح نشر بطور
 نو انداخته و آلی عبارات را بجملای تازه نظر فریب چه بریان ساخته از ولایت خود بسواد
 اعظم هند فراسید و بچند در ظل عنایت شاهزاده مراد بخش بن شاه جهان پادشاه همداد دل
 کامیاب گردید و در رکاب او بهیچ مالک دکن پرداخت آخر در کشمیر گوشه انزوا گرفت و بهانجا
 بمقر اصلی شافقت و در نزدیکی قبر ابوطالب کلیم مدفون گردید منشأش که کارنامه نگین و
 نگار خانه چین است غایت شهرت دارد و طغرای کلاش باین خوش نقشی صورت می بندد
 و الا شمع رگ گیسو فی ملایم کن ز بهر دادن سر پای خویش قایم کن
 کج نیاید کام دل اتفاق رستان تا بقربانت شود با تیر نیساز و کمان
 اگر چو آینه بستانم شوی یک چشم بموی دوست نگر سویی خود نگاه کن
 عروسان را بهلوی جلا نتوان بردی سواد با و از دوتی دختر رز را بمینا کن
 باید چه برقی خنده زان از جهان گذشت نتوان جواب بر سر دنیا گریستن
 سوی سر کافند ز سر هرگز نیک و سفید عیش غربت کی کند سیری تصرف در جوان
 ساینی افتاد از طغرا در ایام شباب پیر چون شد سحر داز سایه طغرا بر زمین
 مینا پای ساغر چون سرهند بسجده چیزی دگر نخواهد غیر از دهای باران

در فصل عمر باید شریک غم کشید
تا توانی همچو گل یک قطعه نندان بستی
شاید به میدانچه باکره آسمان
از و در آه سر سبز چمن ستا کن
ز جبهه پر شکست دل بصدفغان فست
چو کودکی که ز بالائی نردبان نیست
خوش آن ساعت که بزمر آشتینی بر سر
خط پشت لبست چشم قیج را گرد آید
میان می بینم و چیزی بخشم در سینه آید
بدان ماند که در آینه باشد سایه عین

طاهر القنات خان صفایانی نامش میرزا محمد طاهرست از سلسله میرزایان دقترستان
صفویه بود با برادر خود میرزا محمد طاهر در عهد غلامان از صفایان بدکن رسید نخستین
بخطاب القنات خان و دو بین خطاب القنات خان مور و القنات گردید القنات خان پیش
بفوجدار سی طبرستان او رنگ آباد و کو و صفایان گجرات و مازند و سمرقند صفایان
رسید بدلی میرفت در لواحق که گون رسیده در شکله بردست در زمان رشته تحلیاتش انقاع
پذیرفت و کی الطبع بود و ناثر مستعد و بنا به قدرت داشت که رسکات و حضور او با سبب کتابت
می نشستند هر یک را عبارت خود میفرمود و فقره لاحق برای هر کدام بی تاخیر میگفت و ربطا کلام
از دست نمیداد و با وصف آن خود هم در آن حالت مشغول کتابت می بود و گویم در این صفت
هم انبیا از القنات خانم انقدر است که در آن زمان تحریر عبارت فارسی بود و درین اوان تعبیه
ریخته ارد و بسیار اتفاق می افتد که اشغال کتابت دارم و دود سه منشی رو برویم انان را تو
می نشینند و احکام مختلفه ما مور را بایست و بایست می نویسانم و در تحریر ما غلط و است
نمید به این چند قطره از سحاب گوهر بار طبع روان القنات خان است

شهبه یکسیم پوشیده ام بعد از فنائی خود
برنگ مرده فیروزه نیل و مرغاشی خود
شهرت حسن تو شد از گشته ویدار تو
از نسیم بال بلبل شکفت گنگار تو
طفیل احمد بلبل اعلی و ستاد سیر آزاد روح آفتاب جهان افروز کیمیا است و در جزیره فضل
سر که مر جله آرائی از سادات اترولی سن اعمال گره بود و گشته اشبستان امکان را روشنی

بخشید و گجرات و کشمیر و بکانهای دیگر را سیر کرد و هفتاد سال پرسند تدبیرس با حیا و علوم
پرداخت و عالم عالم طلبه از خصیض نمند با وج اوستادی رسانید و بگرام و دهکده اخرت با علم
بقا بر داین رباعی از وی رباعی

گر بوالهوسی نیاز ظاهر آموخت کی آتش سوز دل تواند فروخت
چون صورت پروانه فانوس خیال گر در شمع گشت و یک ذره نسوخت
طغرل آخر سلاطین سلاجقه و خسر و تمام عراق بود از بی اعتباری زمانه امور ملکیت را بخت
کفایت دیگری گذاشته تنزوی شده تا باشد که دمی با ستراحت بزید اما همین سبب سستی رفته
سلطنتش شد قتل ارسلان که بنده زاده دی بود خروج کرده ویرا گرفت و سلطنت سلاجقه
سپری شد این رباعی از دست

رباعی

دیر و ز چنان وصال جان افروزی امروز چنان فراق عالم سوزی
فریاد که در دفتر عسرم ایام آرزو روزی تو رسید این را روزی
طهماسب شاه طهماسب صفوی صیت عدلش لرزه برنجیر نوشیروان افکنده سیادت نسب
باسادت حسب کیجا داشت و بهراتب مخموری و خن شناسی مربوط بود این رباعی از دست

رباعی

یکچندی زمره سوده شدیم یکچند بیاقوت تر آلوده شدیم
آلودگی بود بهر رنگ که بود شستیم آب توبه آسوده شدیم
طوفی تبریزی علی بنده لنگته انگیزی ست شغل زرگری داشت و تمام بیاعت خود
در هوس کیمیاگری در باخت و کاری ساخت گویا از تاثیر جوای گیلان درین فکر نارسا
افساد و رنه شهرای با سلیقه را این خیالات بیجا که از قبیل صید غنقا است کجا گرفتار تو اندک
تذکره ده دیوان دار و قریب بیست هزار بیت در شعر از مخموران نامی عصر خود بود این چندی

از دیوانش مرین تذکره ثبت افتاد

آنکه جان تمبید در صورت دیوار کشند
 دوری ز برت سخت بود سونگهان را
 کس با خبر حال دلی غافل تو نیست
 یا آنکه هست غلوت وصل تو باز قیاب
 نقش بر رخاک شهیدان آه ازان است
 جداست تو با کام دریا و امل عشق
 بجز شایه رشک و گریا شد رقیبان را
 تا کس نداند آمدن من بسوی تو
 به تو عالمی است عاشق شد ام باین تسلی
 چون خاک خواهدی از جان شادام برود
 طبعی ز کمال الدین حسین از اکابر زادگان
 بهر بار داد و در گرام بکوی تو
 که کسی محبت از من تو بیشتر ندارد
 آورده شمع غمی را کان غم از یادم برود
 بهر بار داد و در گرام بکوی تو
 که کسی محبت از من تو بیشتر ندارد
 آورده شمع غمی را کان غم از یادم برود

شعر از دست

زود اندر هم چنین گله آلود بر غنچه
 از سوز در غم بیرون هم اثری هست
 چندین به پریشانی آن زلف چنانی
 هر خشت ز سر بنزل اسید بجا نیست
 باقی نماند جز نفس زود بر غنچه
 گزراه فغان بسته شود چشم تری هست
 در زلف تو از زلف تو آشفته تری هست
 از بس که زمین دلی باز زلزله دارد

حرف الطاء المعجمة

طیبر فارابی سال الفضا و تقدیر و نقاد و بلغا و بحر آفرین است نظم و دانش در ملامت
 ما و عین و جواهر بیانش نمونه عقد پروین حسن تقریرش کفیل انشراح و خاطر جواهر تحریرش
 ضامن جلا بعد از سواد بیانش به نشاط آوری لبالی مینا و سخن پرورش قابل و زودی

در برگزیده عمر سعد و هر چه در جیب
 ظهوری ترشیری ساقی خفا یا نصاحت و بهنگامه سازانچمن بلاغت است زخمی نقش خوانا به
 رنگ تاک و دود و ترش تر چه عذیب خفا به ادراک ظهور دولت سخن در عهد او به حاج علیا رسیده و
 خمال کلام موزون از زمین تربیت او سر بطاریم اخضر کشیده میرزا صاحب و را با دپ یاد
 میکند و میگوید

صائب نداشتیم سه و برگ این غزل این فیض از کلام ظهوری ببارسید
 ظهوری درین زمین دو غزل دارد یعنی از آن وقت مرا خوش کرد و

با خنجر کشیده تغافل رسانده بود خود را به پیشین من که نگاه از قفا رسید
 حق این است که ظهور او عالم سخن را توانست و نور او سواد سنی را روشن ساخت خوش بینان
 از دوزخ و اندوختن را با شکیوه زبانی از دهر و افروزا اعتبار با ساقی نامه ظهوری محبت حکا
 و یکی دارد و بنازک را دایم اول از دوست می ریایه شغوی را بگری می نشاند و شر را از جدا
 و او را هرگز ندانده شر را اگر چه طرز خاص دارد اما غزلش با این تنه نیست بعد سیاحت عراق
 و فارس حازم گلشت بکن شد و در وارا السور و بیجا پور توطن گزیده از خوان احسان شکریم
 عادل شاه الوان نعمت انداخت و کام و زبان را به داجی او شیرین ساخت شاه و در مسئله
 ساقی نامه چند زنجیر فیل پر از نقد و جنس داد و طلاکس قی او را به نور کالات محلی دیده طرح
 الفت ریخت و در خمر خود را در عقد از دواجش کشید و این هر دو سخن آفرین دماغ اتحاد دمی
 به سرسانیدند و تا ایضا بشارت فکره تحریر در آورده میان ظهوری و عرفی موالات و مراسلات
 بود ظهوری شالی برای عرفی هدیه فرستاد چون قابل هدیه نبود عرفی این رباعی نوشت

رباعی

این مثال که وصفش محمد تقریر است
 آیت رحمت مر افسیر است
 تاش کنی قاشش کشمیر کرد
 صد رخنه بکار مردم کشمیر است

وفات نمودی در شش و ده واقع شد بدین سخن را بشا طلی گفت که چنین جلوه نمودی بنفشه
 شمشک زمرگان تر فرم غبار آستانش را
 پشیمانم که کاری یاد و اوم پاسبانش را
 تغافل پیشه صید افکن این سرزمین باشد
 که دایم بهر تقریب نگاوی در کین باشد
 مگر گرد تو گرد گردن کن خاک بر خیزم
 نیفتادم چنان کنز کوشش افلاک بر خیزم
 کوچه گردی مست بجا گرچه زمین گیشیم
 همچنان طفل مزاجیم اگر پیر شدیم
 بلاست این که طریقی جفا نیدانسته
 ازین چه پاک که رسم وفانیدانسته
 گذشت کار ز طفلی چرا نسیدانی
 مدار خویش منه جسد بر نسید انهم
 وکیل خضر منم مسمر جاودان فدرست
 سعادت ست عشق تو هر نفس مرون
 اگر حریف ضرورت نجر ما اینجا ست
 نیاز سوده که زور و غرور تا چند ست
 تو سخن سنج نه ورده نموشی سخن ست
 تو آوازه نم نه ورده تغافل نگه ست
 بروشنائی شبهای تار سو گند ست
 چراغ عاریتی تیرگی زیاده کند
 که زخم فرجه از پنجه لایعنه زنگرداند
 که دیدست اینچنین حیا و قدرت آن مروت
 نیستم مرد عداوت محبت سو گند
 خصم کو صبر مرا عجز تصور میکن
 نشستن بر سر ارج صبا از من نمی آید
 بجای چون گاه تیر میان قاصدی خواهم
 چه دهنتم حیا در عرشه سیاهم اندازد
 نخستین نیکه ساکت هیچکس لازم نگیرد
 بزمین نیست که بر بناطرش گذرد از د
 خدایت شکریم از سفر که بازمی آید
 خواهم که یکدور و زو باشی بجای من
 خون چو منی را که رساندی به بدای
 و گر نه چیست از تو رشید و آینه گرد
 دوستی است پادشاهی اقلیم دوستی
 تیغ تو نمیداشت اگر آب مروت
 فدک گو یا ملاش منصب شاهی دارد

که ام جور تو از لطف و نشین ترغبت
 نه فری بخت در زیاده آسایش
 نیست در کیش مروت جانز
 هر دم بوس نه در سخن در زبان ما
 پروانه افسرده ام سپید که شمع
 چه بیکسانه نهادم سری بایش خشت
 نه تنها نقش نامت بر نگین دل بون ام
 خود را آب گریه بمسم یا سباده آه
 کی گشت چشم منی سطر شد دماغ
 هر دو چند گردی رنگ می باش
 هنوز ز منم بوس خورده تو رسوایت
 بر باد دهم خاک خود را
 ظهوری شکوه ات از یارب است
 چشم را پرده خود کرده بدیدن ز منم
 حبه دانه ای بود منم ای حسین
 هر گز چو منی اگر چه سهل است
 ز رشک خیر ظهوری بمرگ نزدیکی

چه احتیاج که تشویش انتخاب کنی
 بدر خویش هم آغوشش کرده مارا
 رغبت خنده بلب در دیدن
 مهری بوسه کاش زنی برد بان ما
 باشه کند دست و نعل بال و پر مرا
 بغیر داغ جنون کس نماده بر سر ما
 ازین حسرت عقیقی کرده ام قطره خون ما
 گر بهستم غبار ضمیر ز منم
 شکوه میر می باد صبا خواهم نوشت
 بمن بنا کر سپی را که شل نیست
 بر آرتیج که فردا گناه از منم
 بر خاطر او ز ما غبار است
 تو بی طالع قتادی جرم او صیبت
 یقین در گوش نهادن بشنیدن ز منم
 کرده پیری مدد اینک بچیدن ز منم
 گنجایش لب گزینی داشت
 بهر زود که قربان غیرت تو شدم

رباعی

برتابه هجر جز طپیدن چکرم
 میجیست عظیم زندگانی به تو
 طریقی سادگی پیر فاسق سخره بود و بزور حیالی
 اکثری را از شعر او بدرگاه اکبر پادشاه

رم کرده چو صبرم آمدین چکرم
 دار و خجلم آمدین چکرم

میکشد آخر نیز یا مستحق مشرت گردید و با نجا در گذشت آرزوست

دیدیم به فتن قدر آن سرور و آن را هر چند ندیدست کسے رقت جان را
 و در عشق افزود و همد روی و دنیا لیم نماند و در سندی بود مجنون در جهان او نماند
 نمیتوان نفسی بی تو در جهان بودن چرا که جانی و بیجان نمیتوان بودن
 طاهر شیخ محمد بریان او رنگ آبادی کتب دسی ملی الترتیب تحصیل کرده و استعداد لائق
 به سرانیده و با کتب عروض عربی بخدمت میرزا و دیگر اعیان پرداخته در او افزائش ثانی نشد
 جان بجان آفرین سپرد از روی محبت آید

بجزیم آتشین رویان دل دیوانه گم کردم سپندی دایم اما در آتش خانه گم کردم
 مباد او بچکس یارب چو سن آورده بخونست کز آبادی جدا افتادم و دورانه گم کردم
 نبود شکوه ز صبا و دل آزار مرا گرد بد موسم گل رخصت گلزار مرا
 شمع در حالت افروختگی گریه کند نایه سوز بود و مشرت بسیار مرا

رباعی

از عهد شوری پرستم کردند دیدند زابل هوش ستم کردند
 در گاشتن امتیاز مثل زکس چشم شده و اجام پرستم کردند
 ظاهر محمد کاظم منی یاب بیدیل بود و ساکن خطه اردبیل کسب زرگری ساش میگرد و گوهر
 سخن نیکوی سفت آرزوست

صفای جوهر خوبی ز باد نابست لبی که نیست می آلوده لعل بی آبست
 ظمیر خباز پسر می از لای جان بوده آرزوست
 جمال دست بدیدن نمی شود آخر گل بهشت بچیدن نمی شود آخر
 نیافتم که سر رشته در کجا پیدا است که آه من بکشیدن نمی شود آخر
 ظمیر از سادات نهادند و شلار بنزدت صند

که بسجد دل ماگاه همیشه رود
چون گدائی که ازین خانه بآن خانه رود
در حیرتم فروغ تجلی نمود رخ
خلوت سرای جلوه معشوق بخودست
ظهوری تبریزی از مستعدان وقت خود بود این بیت از دوست
پوشش می بری ای دل بکشنگان غنش
تو هم بقصد خود میرسی شتاب مکن

حرف العین الملهمة

عباس مروی عم رسل ثلثة اشعرا بلکه ابو الالباقضا است و اول کسی است که در علم اسلام
طرح شعر فارسی انداخت و بنات النش سخن را پروین ساخت چون الویه مامون عباسی
بخط مرو خراسید عباس قصیده مدحیه فارسی بنده خلیفه گذر نبی داین ابیات از دوست
ای رسانیده بدولت فرق خود بافرقین
گسترانیده بحد و فضل در عالم یزین
مخالفت را تو شایسته چو مردم دیده را
دین یزدان را تو بایسته چو رخ را هر دوین
کسی بخت پیش از من چنین شعری نگفت
مر زبان پارسی را بهست مر این نوع بین
لیک زن گفتم من این بیت ترا این طریق
گیر و از روح و شمای حضرت تو زیب زین
عراقی شیخ فخر الدین ابراهیم بن شهریار بهدانی محقق سالک و فاضل ارجمند و مرید و خواهرزاده
شیخ شهاب الدین سهروردی بود و در بهران مدرسه عالی و حوضی صافی داشت طلبه علم را در پیش
و بر فقر ایثار کردی این ابیات از دوست

نخستین بادو کاند را جام کردند
ز چشمم ست ساقی و ام کردند
چو خود کردند را ز خویشین کاش
عسراقی را چو ابد نام کردند
در آخر عمر بهمد سلطان خدا بنده شهر و شوق رسید و در شش رخت بست و بدانه البقا کشید و در بهلو
شیخ نعمی الدین بن العزلی مدفون گردید و وقت نزاع میان این باعی بر زبان داشت را باشی
در سابقه چون قمر عالم دادند
مانا که بر مراد آدم دادند
بر قاعده و قرار کار و ز افتاد
نی پیش کس ز وعده نمی دادند

آسید بیل بیدل ز گل و فاداری است	ولی وفا کند شاهسی که بازاری است
صنار و قلندر سوزد از بزم ناسی	که دراز و دور و دیم ره و رسم پارسا
بطواف کعبه رفتم بحر هم رسم ندادند	که بیرون در چه کردی که درون خانه ای

رباعی

عالم ز لباس شادیم عریان یافت	با دیده پر خون و دل بریان یافت
هر شام که بگذشت مرا انگین دید	هر صبح که خست دید مرا گریان یافت

رباعی

افسوس که ایام جوانی بگذشت	سرمایه عیش جاودانی بگذشت
تشنه بکنار جوی چندان غنیمت	که بجوی من آب زندگانی بگذشت
رفت دل و نیر و آرزوی تو از دم	عمرت و عیش و نقش تو از خیال من
عراقی از دل و جان آزمان امید برید	که چشم است تو از خواب سرگران برفت
آورا چه خیر از من و از حال دل من	کو دیده پر خون و دل ریش نزارد
عمر خیام هلاک از پیر و در حکمت و ریاضی و نجوم مستعد بود	شاگرد امام غزالی است

رباعی اش شهرت دارد و در گذشته در گذشت ازوست

آن خواجه که خویش را هلاک میگفت	دز کبر سخن بچشم و ابرو میگفت
بر کنگره سرای او فاخته	دیدم که نشسته بود و گوشت میگفت

رباعی

گر گوهر طاعتت نشستم هرگز	در گردنم ز رخ زلفم هرگز
نومید نیم ز بارگاه و کمر است	زیر آینه کی را و نگفتم هرگز
آز تن چو رود روان پاک من تو	خشتی و دهنش و رخسار من و تو
و انگاه بر این خشت گور و گران	در کالبدی که شمنک من و تو

رباعی

بر گیر ز خود حساب اگر با خبر هست
کاول تو چه آوردی و آخر چه هست
گوئی نخورم پاده کمی باید مرد
می باید مرد اگر خوری ورنه خوئی
عبید زاکانی فاضل خوش طبع بود و در اکثر علوم مهارت داشت اما هنرل بر مزاجش لطیف
بود این ایات از دست رباعی

ای خواجہ مکن تا بتوانی طلب علم
کاند طلب را تبہ ہر روز ہائے
رو مسخرگی پیشہ کن و طربے آموز
تا داود خود از کثر و معتربتانے
تربہ پیشی رویت جمال مد جمال
بروز کھمت ہویت صبا خبر بشمال
زند بہ حیر نظر غمزوات نشانہ محسوس
کشد گجوشہ چشم ابروت کان بلال
توئی کہ آب حیات از لبیت بود سائے
خوشا کسی کہ بابت جواب سوال
حرام شدہ بغیر از عبید در عشقت
بشاعران تخیل ناسے سحر حلال
عبید پیش کسانیکہ عشق سے و زند
شب وصال کم از روز بادشاہی است
عقصری بلخی مالک رقاب سخن طرازی است و ملک اشعرا می پایہ تخت سلطان محمود غزنوی
و فاشن ^{۳۱۲} بودہ این رباعی از دست رباعی

گر عیب سر زلف بت از کاستن است
چہ جای بغم نشستن و خاستن است
وقت طرب و نشاط و می خواستن است
کار استن سر و ز پیر استن است
تحمید دولت ابوالقاسم بن خواجہ حسن
کہ ہست طاعت او بر سر زمانہ قرار
سیاست و کرم خواجہ اگر بخش فلک است
کز و سوار پیادہ شود پیادہ سوار
ز خواجہ جو د پدید آید و ز گردون بخل
ز آب ابر پدید آید و ز خاک غبار
بایستد بزرگان چو پیش او بر بند
چو وار سند بدریا بایستد انخار
بنقش سیرت او مھر کردہ شد معنی
بنام مدحت او دل غم کردہ شد شعار

عجری تبریزی حسن بیگ طبع نظم داشت و شعر خوشی میگفت و در مجالس کا بر اعتبار است
داشتند و دیوان بابائیان را جواب گفته از نظر شاه صفوی جمعی که تزیید شاه برای او
وظیفه سالانه تعیین فرمود از دست

شادم ز طبع خلق که مرغان باغ عشق   شاخی که سنگ میرسدش آشیان کنند
مکن در رسیدگاه عشق پای جستجو نخبه   که صید این زمین خود بر سر صیاد می یابد
بنی توستان ترا باده گلوگیر شدست   آب در حلق اسیران تو زنجیر شدست
عاشقی مرد خوش طبع مجلس فروز بود   از سیتان بوده این شعر از دست
پنجیری که شب چیران دل خود شاد و بیکدم   جفا بایی که بر من کرده بودی یا دیگر دم
زینسان که خاک و شب پچران بسر کنم   مشکل که روز حشر مرا ز خاک بپسند
عبد العلی در شهید مقدس ماند و بود دیگر دو در سلک خوش معبتان عهد نظم بود این بیا
از دست بد گفته

ای کاسه تو سیاه و دیگ تو سفید   از آتش و آب هر دو بریده اسید
آن شسته نمی شود مگر در باران   وین گرم نمیشود مگر از خورشید
عیسی قاضی مسیح الدین ساوجبی فاضل جلیل و عالم نبیل بود بتعلیم شاهزاده سلطان یعقوب
اشتغال داشت از سلطان چندان نوازش یافت که از حیز تحریر بیرون است بعد وفات
سلطان باغواهی حاسدان در شسته بقتل سید دیوان هزار بیت دارد مشتمل بر غزلیات
و غیره از دست

آرزوی دل مشتاق بسوی تو مرا   میکشد هر دم و ره نیست بکوی تو مرا
راجم درون باغ تو در بان نمید   گمگشت را بهمان کن و پیش دریا
مفرست سوی من خبر خویش کدام   من میروم ز خویش تو پیش از خبریا
هرگز نبود از تو گمان جفا مرا   دیگر کس نمانده اسید و قمارا

ای کاسه

عاشقی

عبد العلی

عیسی

شبی که آن سیه بچشمین من است   ستاره دار بسی دیده در کین من است
سویش خبر برید که عیسی پلاک شد   کور را ببحرانی من آزمون کنید
عارضی نمی جز آنکه از اهل آن دیار است   دیگر از حالش چیزی معلوم نشد از دست
روز وصلی طلبم بچو شب چمن دراز   تا کنم مشج ستمها که تو با من کردی
علانی آشتی نمی مروی فضیلت بود   از قم و نزد بعضی از اهل یزد در بوده از دست
مقاسش در دل و در دلم را زان نید   که با دل در میان نهادم را ز نهانش
شادند عالمی که مرا هر زمان غم است   دارم غمی که باعث شادی عالم است
دیروز پریشانی خود را بتو گفتم   امروز پریشان ترا دانم که تو ان گفست
نه صبر بتو ازین بیشتر توان کردن   نه غم صبر علایجی و گر توان کردن
عشقی از افاضل عرفا و صوفیه فضلاست   مریشیخ احمد اصفهانی شرح قصیده تائیه
ابن فارض نوشته این رباعی از دست

رباعی

دل گفت مرا علم لدنی دوست   تعلیم کن اگر ترا دوست است
گفتم که الف گفت دگر چه گویی   در خانه اگر گسست یک حرف است
عباسی حسن بیگ تکلوا از ایران دیار   و بار بهند آمده مروی بود احوار
عدم صلاح در حق خود اعتقاد در جبهه قطبیت   و شسته اما طبعش در مرتبه سخجوری دست بود
درستند در اجمیر قتل سید مینه
شمید جلوه یارم پس این سعادت من   که چشم حسرت صد زنده در قفای من است
ایجاد دل پاره می ستانند   اخلاص بچاک پیر نیست
مرا بدلق مرقع مسبین می خواندند   که با ده نشد دبد گردی در سفال بود
عزت شیخ عبدالعزیز اکبر آبادی در سلک ملازمان عالمگیری اهتمام داشت   نظر بکمال

ذاتی و صفاتی او شاه دین پناه عروج رتباش میخواست اما حیات و فانی و در سینه

انجمنی شد از دوست

مگو که لعل تیغ تو از رسیدن رفت که راه صدرم و حشمت بیک طعیدن رفت
 سآمان صد چمن نه بد اما غم از دوست آن دست بچو گل بگریانم از دوست
 شعله آبی که کو فی ستون را آب خست در دل سنگین شیرین سبب تاثیر نکرد
 صدای برنجیز که لعل شد زنجیرش مگر زدن شکار آفتل بنگ ستر شمشیرش
 عابد عبد الرحیم تورانی بیشتر در شاه جهان آباد بصری بر و خشن خالی از زنا کث نیست شوق
 وافر و ذوق بیکار و دشت صنه

بخون دیده عاشق کجا آلوده میسازد کف پای که از رنگ خدا دارد دیگرانها
 عظیم نامش شیخ علی نظامیست فرزند ولید شیخ ناصر علی سهرندی ست خنثی سرای سوز
 و گداز و بهارت سخوری و ساز در عهد محمد شاه پادشاه بفرغ خاطر بصری بر و درامد

مرطه حیات طی کرد از دوست

بغارت رفت یا خون گشت یا محبت ما شد خدا دادند چه پیش آمد دل دیوانه ما را
 چه و هم شیخ ز نیرنگ خود آرائی دل پر طاموس بود چشم تماشا فی دل
 بیرون از شهر و دشت گوشه کویر اندام چه مرگان در سو او چشم آمو خانه دایم
 عاشق آقا محمد اصفهانی خنثی دلا و پرست و حرفش در و انگیزه را واسطه رخت
 بدار البقا شد از دوست

فصحتی که که کنم سر پستای دل آخر عمر من و اولی بیارست دل
 تحمل چون توان کردن که بر روی تماشا در گلزار بخت و گنجین و بخت

رباعی

ای ساقی گلچهره زیباترین به وی سرو سی قاصد رعنائی همه

پرکن قدمی که زودخواهی دیدن   خالی بکنار این چمن جامی همه
عاجز عارف الدین خان اورنگ آبادی صفتش از پنج دست پدرش بعد عالمگیری وارد
هند گشته بنصبی منتظر گردید وی از سرکار آصفیاه منصب و جاگیر و خطاب خانی یافت و در
شش دست از زندگانی شصت عارف الدین خان عاجز تا پنج مرگ دوست که خود گفته

آزوست

بزرگ خشک توان یافت فیض خان گز   کجا کار شراب از نشئه تریاک می آید
نرس ننگه سه خیال نگاه گیت   استاده سر و منتظر گر در راه گیت
برق سنت ننگه در دل شرار آینه را   سایه عالی تو سازد و اغدا را آینه را
عزت شیخ فقیه الدین ساکن اینی   صفا صوبه اوده بود بر جاده قناعت قیام شت
او اواخر ایامه ثانی عشر دارفانی را بگذشت آزوست

نکست رودخانه رضوان و پیام تو کی است   دم جان کش سجاد کلام تو کی است
ناز رفتار تو تر و یک بهر کلمه سازد   رفیق غمر من و طرز خرام تو کی است
بنشین که سر ما شتر قیامت برخواست   فتنه بر پاشدن حشر و قیام تو کی است
کی زد دست تو بر و جان بسلاست عت   دست بردن بهر تیغ و سلام تو کی است
عاصی نور الدین محمد خان از ملازمان نواب والا جاده بود تلاش نیکو داشت و بموزونی

طبع مضامین ننگین می است او آخرت را در گذشت منه

تا اینجا نشسته من است   در پیمان بدست من است

جنوب است در آینه دل   مشکین دل که شکست من است

عشق زین الدین جامی در عمر زفت ساگی وارد هند گشته تربیت از شاه محمد شاه قابل
یافت طبع موزون داشت در او اهل نشئه پادشاه محمد شاه شیدا زوست
دی بگذشت یار و قیاس از قیاس برسد   گفتیم که عمر میرود و مرگ در قفاست

خندری احق بیک برادر کبریا که است مشکده است مرد عشق پیشه بود و بسنج طرازی خوش اندیشه
قبای بستی برادر او اهل تنه پاک کرده منده

نشد که کارگر زخم تو ای بیدار اگر مارا مخور غم می کشد خود حسرت جسم و اگر مارا
شاد سازد پس از مرگ دل زار مرا بر سر ترجم آید دل آزار مرا
عاشق مولوی سید محمد عبدالودود و نقوی صلوات الله علیه مضامین صوبه الایام است صاحب این
بتهرب جاگیر در دیوان رخت قاست نداشتند پیش عهد مدرسی رسد حالیکه شسته است
وی زانوی ادب بخدمت مولوی امین الله مدرس که کرده است حداد شایسته و علوم عقاید و نقلیه
بهم رسانید و در رسال مدیه بتدریج بافتی سر رسید این ابیات از دیوان او است
ازین چنین که دارم جوین وقت کن بجای ابد لب می کنم تفسیر رنج ضعف پیر حیا
خجست زده ام زانکه نمودم ز فراتش بر دعوی ما باشد با چهره زرد است
نکند صبر این دل نادان کار باخت جا اهل قنات است
دل از سینه صد چاک عاشق خوش بین خسته دیوار بهر دیدن گلزار بس
عجا و فقیر از اکابر کرمان و شعرا پاکیزه بیان بوده وفاتش در شش اتفاق افتاده دیوانش

مداولت منده

تو میندار که هر گوشه نشین دیندار است ای بسا خرقه که هر شسته او زار است
طاعت ناقص من موجب فقران شود را کنیم گرد و غلبت خصمیان نشود
علمی لاری شمس الدین محمد در بایت حال قاضی طرشت بوده و هیچ عنوان بسمت کن نیست
و در شش وفات یافته از دست

قبای سز در بر سر و نازش میتوان گفتن سخن کو که کفر عمر در از ش میتوان گفتن
عنایت الدمشق ازین خط نستعلیق بسیار خوب می نوشت و در نگاه آفریننده بسیار
کتابخانه نامور بوده از دست

خود گرفته که نیم دوست و لیکن بغلط
 حریفی از دشمن خود نیز شنیدن دارد
 عبید الغنی اهدانی در عهد کبری بهند رسیده و گاهی بسیم تجارت و گاهی بسیم ملازمت میگذرانند
 از دست

بگذشته و آینده در یغ و هوس است
 عمری که شنیده همین یک نفس است
 میدان از دست مرکب جلالان ده
 زان پیش که گویند فردا کی هست
 عهدی حمزه سیم نام دارد و بعد کبری بقصداری سهرزده سر بلند بوده و آخرت خود بسوی
 کابل کشیده در شاعری طبعی داشته گویند از خواندن اشعار دیگران بنام خود مضائقه نمیبرد

منه

صد آرزو بدل گره از تار موی هست
 دل نیست در برم گره آرزوئی هست
 و دم آخرت بنشین که رخ تو سیمینم
 که امید صد تماشای همین نگاه دارم
 خرم زمانی از گوی آن ماه
 تا بوقت مارا با ناله و آه
 یاران و همدم آوند گویند
 احکم بد احکم بد

عزیز شیخ عبد العزیز جوینوری در تصوف و بی تمام داشته احیاناً شعر میگوید از دست
 پی تکی دل کلک مانی منکرم
 اگر بصفه کشد نقش روی نیکویش
 هنوز چپ و با تمام نارسیده بجان
 خدنگ غره رسد از کمان ابرویش
 عصری آتش از تبریز است در اصفهان کسب زرگری اشتغال داشته از وی می آید
 آمد گل به زبان شد و نو روز هم گذشت
 اگر دست نگشتم و امروز هم گذشت

خلی قی از یاران حکیم رکنابوده و در شعر سلیقه خوش داشته
 ز چشم بیلان انداخت خیرات گلستان را
 لبست بگذشت و چهل مرکب حیوان را
 تنی گردیدیم عالم از شور و فاداری
 سر انگشتی تواند کرد خالی این نگدان را
 آتش که از سر داشتند دست بر دارد
 بهر زمین که رسیدیم آسمان پید است

عبید الغنی

عهدی

عزیز

عصری

خلی

عربی فیروز آبادی و طالب علمی صاحب حیثیات بود و شعر هموار نشان میگردان و دوست
 شوخیک مبلح و اندام خون کردن ۴ آمد چو پس از هزار غنچه ز آردن
 بنشست زمانی و دلم با خود برد گویا آمد بر آتش بردن
 عنوان محمد رضا از شعراء سحرانگیز حفظ بجز بزر بوده کلاش عنوان صمیمه فصاحت و طغری

میل طاحت ست هنر

قد تو دیدم و سر و چین زیادم رفت ز بیت مصرع بر زبان مانده
 چشمه است اینک گاهی میکشایم بی جمال او نگاه از حسرت رویش گریان پار میبازد
 بیا که بی تو رسد ریا به حیات مرا به دیده ماندنگاهی و بر زبان سخنی

عربی شیرازی شیخ جمال الدین شاد علم الثبوت و بجا گفتن سحر باروت و ماروت عده شعرائی
 سحر آفرین است و نخبه لغت و فصاحت آئین شاعر گرانایست و ما هر چند پایه اول کلاز و است
 بفتحه و رسیدن شیخ فیضی آشناسد آخر در میانها شکر آبها افتاد و مخا نمان مرتبط شد و شعر
 و اعتبار او روز افزون گردید تا آنکه بهر سی خوش ساگی و لا بهوش شد و آغوش زمین خود به
 عربی در قصیده گوئی صاحب پر بیضا است اما مخا الص و چندان خوب بیفتاده و غزل و مثنوی
 او رتبه مساوات دارد و با اعتقاد حکیم حاذق پایه مثنوی او کم است و دیدنی برای وی
 ترجمه دراز نوشته و در تلخیص الافکار گفته و بهب تشیع دشت و آله در ریاض الشعر و آرد و
 در مجمع النقایس و قدرت در تلخیص الافکار را شعرا بسیار از غزلیات او آورده اند از وی
 متمیز کرده بسیار است نگاه راه صد منت است بر سر عاشق گناه راه
 چرا خجل نکست چشمش کبار مرا که آرزوی دل آورده در کس راه
 جنس دین راه کس او آمده عربی در پیش که بهر مرده و حافظ خسته آن راه
 که نخل و فابره چشم تری هست تارینه در آب است امید نهمی هست
 و آنکه شقیق اند طیبیان بهد لیکن مرهم که نه معشوق نهد دشمن ریش است

عربی

عنوان

عربی

<p>آنگه نشد که چاشنی تازیانه چیت اینقدر هست که در سایه دیواری است که یک شب خشم او در هزار سال گذشت طفل نادانم و اول سبق است بگاہ بنی ادبی و خیال رسوائی است یک جرعه خرابم کرد پیانه چنین باید ناکاشته می روید این دانه چنین باید که عند لب قفس بیهوده باغ آمد این کشته راز سایه تیغ کجا بریم ای دای گریشکوه شود آشنا لبم صد سال میتوان تنها گریستن رنستم تا دریغ صبح آفتاب کو که محبوب است و میازد لعلم انفصال او</p>	<p>آرم بوسه بستم او که هیچگاه تا کن کعب کجاست و کت دیدار کجا همین بسست و لیل بقا ز عالم عشق عشق میگویم و دیگر میزار بشوق دوست چارم که در شعر عیب عشق چشم بگشاید بر دجانه چنین باید ناریده جمال او مهرش ز لعلم سزد ببلبلان چمن بعد ازین که گوشش کند دل را چه میدی که بدار الشفا بریم چون زخم تازه و دهنه از خون لبالم گر کام دل بگریه میسر شود و دوست آنک سید وعده کشت و نقاب کو ز چشم من مجوش ای گریه هنگام صال او</p>
---	--

رباعی

<p>پیشور بیازار جهان آمده ام آنطور که با نیست چنان آمده ام</p>	<p>عرفی همه فریاد و فغان آمده ام ناکام و سیاه بخت دارم و فغان آمده ام</p>
---	--

رباعی

<p>آخر پنجه مایه بار بر بستی تو جویای متلع است و تمیدستی تو هزار سال پس از من جهان بیاساید از خلوت وصال تو برون نیرود</p>	<p>عرفی دهنه است و جهان بستی تو فردا است که دوست نقد فروستی تو زبک مانده شود آسمان را از آرام غیرت بزم بشاد می عالم که هیچگاه</p>
--	--

طغیان نازنین که جگر گوشه غلیل آمد زیر تیغ و شهید شش نمیکند
 و لکه بروشنی آفتاب خنده زند که از زیارت شهباسه تار می آید
 عبدالقادر بدائونی جاح فنون فضائل بود و در تاریخ نویسی سلیقه شگرف داشت
 کتب کلمات نزد شیخ مبارک پدر فضی و ابوالفضل کرد و اکثر مشایخ و علما و عصر را در بیت
 و صحبت داشت پیش امام اکبر بادشاه بود و چهل سال با پدر و برادر مذکور صاحب مانند اما
 در منتخب التواریخ از حال این هر دو خبر صحیح گرفت صاحب ثمرات القدس شاگرد شیخ عبدالقادر
 سال وفات او سده اربع و الف نوشته طبع نظم هم داشت این دو بیت از خود بقیه آورد
 سرچشمه خضرست دانی که تو داری ماهی مست در آن چشمه زبانی که تو داری
 بقصد آسید قاصد میفرستم سوئی آن بدو معاذ الله از آن ساعت که تو نویسی کرد
 عالمگیر بن شاهجهان بن جهانگیر سلطان کشور دین پروری و محرم سر عدل گسری بود و آفتاب
 عالیشان تاریخ و ادوات اوست و آفتاب التاجیم تاریخ جلوس این رباعی از کلام ملا نظام
 اوست رباعی

دیر روزی گلاب سبک گردیم پشمرده گلی بر آتش دیدیم
 گفتم که چه کردی که میسوزدنت گفتا که درین بلغم دمی خندیدیم

گویم در سلاطین تیموریه که مدتی در ازکوس فرمانروائی و اقلیم هندوستان فو اقصیه بادشا
 باین عدل و حق پرستی برخاست چنانچه تواریخ نگاران عهد او احوال او مفصل نوشته اند بر موم
 کفر را از خاندان دولت بر انداخت و در اشاعت احکام شرع دقیقه فرمود و گذشت فساد
 هندی در فقه و ساجد کشیه بجای تجمنا در پندگی از آنجا رسد اوست و کلمات طلیبات
 که مشهور بر قعات عالمگیری است عجب عبارت بلخ و اشارت متین دارد

عزت خواج باقر شیرازی و سخن طرازان عزتی دارد و در نکته پردازان حریتی ماجر شیر
 بود از ولایت هندوستان ترو و میگرد و دیوان او بخط خودش قریب پنجاه بیت حاشیه

عبدالقادر

عبدالقادر

عبدالقادر

و بر انواع سخن شامل این چند بیت از آن گرفته شد

زادمان را ناله مستانه زب قاتل است
و گر حسن گلو سوز که اشب مجلس آید
چه چهری که نکر دست باغبان مراد
بگوبستی مجلس بکوری ناصح
ز تبتی که بگل کرده اند روی ترا
عزت بکمیپا ندی آبروی خویش
من که پیوسته سر زبال هامی بچشم
تو نداری سپردای عزیزان ورنه
تا آشد گم ماه کنانی بقصد پی نبرد
گوهر انصاف از دج لی ظاهر نشد
حرف ناخجیده در کیش خردندان خطا
تا نباشد غنچه در اول گل آخر نشاند
گر دید برق خرمن دلخا خبر دهید
حسود را نتوان کرد از جدل خاموش
آنکه دل داد بسودائی و دو عالم عزت
بچه امیب بهوس پیروی عشق کند
حاجت نبود چه ز می لال گون کنی
و آلم احرام رفتن از سر کویت نمی بندد
تکلیف بر کوکب اقبال نمی باید کرد
سینه صافانی که خاکستر نشین گردیده اند
نفره شیرست تکبیر فستار و باه را
که مقراض از پر پروانه دارد شمع مغلما
نشانده شلی گلی چون تو در کنار مرا
که پنبه سبزینا خند بگوش مرا
توان ز ناله بلبل شنید بوئی ترا
آب گهر بخاک فروشد کسی چرا
دولتی خوشتریم از سایه دیوار تویت
یوسفی نیست که گشته بازار تویت
وادی گم گشتگی و امان منزل بودت
بر زبان خلق حرف حبه نندست
تیر روی ترکش دانش تامل بودت
کلفت امر و زهر عشرت فزا خوشست
کاین ترک شعله خولفت و دو مان گشت
مگر به تیغ تغافل زبان بریده شود
مفلسی بود که یک خانه و دو جامه مون کرد
چشمه هر چند زنده قطره بدریا نرسد
حسن پرشته آتش سوزان چه سیکند
حریم کعبه ایم صید را دارا لایمان باشد
ماه نقصانی و غورشید روانی دارد
در فن آینه سازی هر که اتم سکندر است

گل زخم شهادت باغ جان آزار میبارد
 جمال خسته دلان تا تما نظر باشد
 اینقدر چیزی از تیر و عامی خواهم
 خند ز چشم تو سلام را بگردد دارد
 بی آشتی صفقان چند در آتش باشم
 در جگه عشق خریدم غنای خویش
 ای مدعی بهال تو چون شلغ گل کمن
 آرزوی زنده دور پی غازی من است
 نشان زخم کسی نیست بر عقیق دلم
 همچنان بر آب خضر و هم آب دیده را
 دست کسی بدامن خنوش نمی رسد
 حاضر ترا ز قوی یکس را ندیده ام
 گیرم که احوال ز کهنه سیر قاستش
 تا سپرد خود را بخصم بیروت و اویم
 گر بکار محصیتی آمد آنهم بدنبود

چرا عزت شهید خنجر قاتل نیس کرد
 دعا کنم که مراد و بیشتر باشد
 که مرا همچو کمان با تو هم آغوش کند
 خربگ زاده مگاو تو قصد ایمان کرد
 دارم از دوری این قوم عذابی که میسر
 کردم تبار قاتل خود خون بهائی خویش
 یک گل نخچیم از چمن مدعای خویش
 گشتم چو غنچه قفل در گفتگوی خویش
 ز اسبم انظم او نقش و رنگین دارم
 و طعانی مرده را کستند احیا گریستن
 امروز آفتاب بود و کلبه گاه او
 ای غائب از دود دیده مقابل نشسته
 خدیوه راز حدیث دو بالا چه فائده
 هست با من کرم مشتاق سائل بودت
 تا ما احوال حوت فرو باطل بودت

این بیتها از وی است

قسم باه جهان سوز خود که ستم سوزم
 بسنگ رخنه شد از بس گریستم بی تو
 سبار کبا و عید آن در دمنه یکس و کورا
 عالمی بخاری مدرس در دمنه معنی شعاری
 با نشی که سنده رحایت او دشمنیت
 ز سنگ سخت تر من که ز ستم بی تو
 که فی کس را سبای کبا و گوید بی کسی او را
 امام قیام بود و امین بیت

عبدالله

عبدالله

از دست

این تمام موبود بر تن پرگزندا
سخت ایم و سیرود و در بند بند ما
عقابی مصاحب عادل شاه پادشاه بود از ایران حضوری تھی ہفت سال قلعہ گوالیار
محبوسانہ از دست

مزد شپوہ دینی نمرود نیائے
بہیج چیز نائے عجب تماشائے

رباعی

ای شاہ ستارہ خیل خورشید اقبال
وی از پی سجدہ تو گردون چو ہلال
ایام تو عید است دران روزہ حرام
بزم تو بہشت است دران بادہ حلال
عروشی یزدی طماپ قلی بیگ ساول عمری تخلص میکرد بعد از علی محمد جوانی نظریہ بلندی
طبع عروشی تخلص گرفت و در خدمت شاہ طماپ صفوی بسر می برد و از وہ ہزار بیت
از قصاید وغیرہ انشا نمود از دست

بر کس بزیرتیخ برویت نظارہ کرد
زان پیشتر گشتہ شود خونہا گرفت
با سن چرا مضائقہ در چوہرہ میکنے
چیزی نخواستم کہ در آب و گل تو نیست
ہر خطہ ای صبا ز چوہرہ کنار من
دانستہ مگر بجا میفرستے
ہر چہ نیست بغیر لاف محبت نہ دہرت
مارا امید با بدل بد گمان تست
خوش آن کسی کہ انایدش زیار پیام
دہرت را کہ بر قاصد اعتماد نکرد
گر زندہ ایم بیتیہا جاسے طعن نیست
بوی تراز با در صبا میدوان شغفہ
بانی تو پیرہانہ قرعہ خس پوش کردہ ایم
تا رفتہ نظارہ فراموش کردہ ایم
گویند عروشی پسری کہ یہ منظر دہشت ظریفی اورا دیدہ گفت مولانا این شعر بہ رحمت

مخدوم زادہ گفتہ

تخمس دیگر کف آریم و بکار ایم ز نو
کاغچہ کشتیم ز خجلت نتوان کرد درو

علی شیرستان مغنوری ست و قمر میدان سنی گسری و ذوالفقار کلکش تسخیر قلمرویان
 پرواخته و تصرف بلبلش آفتاب بخن را از افق غریب راجح ساخته کوشش سخن در اختیار اوست
 و سلطان فاشیه بردار او قهر و طرز الفاظ و معانی ست و تسخیر سلسله مجدد الوالت ثانی کل
 و از سنگی بر سر داشت و بام استناد در دست چاشنی گیر مشرب بلبل بود و یک سطره علیه نقشند
 استفاوه از شیخ محمد مصوم خلف مجید و نمود و در مثنوی زبان بیخ و می کشود و موطن و منشأ
 او سمرقند است ابتدای حال با سیر ناقه اندام مخاطب بسیفان بدشتی چون چو بر با شیر لایز بود
 در فاقه تش باله آباد خراسید و چندی سیر جمع البحرین و طغ را تازه کرد و بعد کوشش سیفان
 به یمن پلور رفت و با ذوالفقار خان بن اسد خان وزیر اعظم خدیو مکان موافق شد علی علی بود
 و ذوالفقار بی بی چست آورد و آخر الامر از دکن به هندوستان منتقل گشت نمود و در دلی بی بی نشین
 میگذاشت و از دین جاورش که بخت الله العالی خراسید و در جوار عزرا شیخ نظام الدین اولیاء مخون
 گردید و عمرش قریب شصت سال بود اگرچه غافل را با سلوب تازه جلوه داده اما در مثنوی بی بی
 می نماید هر چند برخی مثنوی گویند براه او رفتند اما هیچکس با و نرسید و خطا عجز بی بی قلم کشید کلام
 ناصر علی بیش جهت عالم سائر و دانشمند و دلیوش از قالب طبع برآمده این چند بیت بنابر
 التزام نقشش بیاض ایام می شود و دست بر قانون کتاب بسواد تحریری رسیده

بانداز نگاهی بردسته پرو اول بار	بوئی ساغر می بهت ساقی عمل بار
تسلیت غیر از عشق نسیمی من افسرده را	شعله جنبش مید بد نبض چرخ مرده را
بریزد اول جفایت رنگمانی تازه ویرا	چو مای در تفرخون شد صفید از دهم نشتر را
عمر از کف رفت اما قامت آن بیو قامت	میشناسد بر که صیاد است مید جست را
او آبلهائی دل نسیب و پرستان	یک آبد که مرد زبان ست پرچس را
چرخ آن عکسی که از آینه بیرون میرود	و امده اسبگردان نشد زنجیر را
بهر زنده زنگی دل بکسینه ام	چون ریشتمانی شمع کشته گشت نام را

آیهان طرز رسیدن ز من آموخته اند
 بی درد و اندوه دل غفلت گرفتارم
 توبه بار انفس باز پسین دست رست
 تلافی گر کند بیدار چشم را شکر خندی
 چشم پوشیدم بجلی در قضا می سینه شد
 عشق باز پرده بر دهن آمد و آوازم داد
 نه پسندید که بی برگیم آواره کند
 آفتاب شهر و صحرای است از نقص چون
 یک شهر چشم خوش نگهان فرشت اداست
 بس بود یک جنبش ابروی تیغ قاتلم
 گوار نیست عشرت طبع نا پر هیکلاران
 و دشمن یک خطه خواب آینه یار شدم
 خوی نازک بدل من چه ستم که بخورد
 قدر را خلقی در عالم اسکان نمی باشد
 خود نمایی ست که شستن ز لباسی که مرست
 آشیان گم کرد و چون بن گرفتارش مباد
 انتقام داد و خوابان قیامت شد تمام
 بود و نیایدین پشت و رخ آینه بستی
 خشم ازل کرم از طاعت بخیلان بهتر
 کلاه سلطنت خسروان شکست نداد
 سیران جهان شدم بگذار نمای خویش

گر خوش چشم سیاه که نظر کرد مرا
 قضا که رنگ بست شکستن بکلیه دست
 بجز در رسیدی در منزل بستند
 چو رنگ رفته می آید با خون شهید است
 خوشتر از ضبط نگه شمع حریص دل نداشت
 بر دوازده و جهان دور و بر دوازده
 بگر لعل و گهر چشم گهر از دم داد
 ورنه بخون را از اینهای خود ویران بود
 آنجا که سر مه کرد و کند جلوه گاه اوست
 میتوان از سایه شمشیر کردن بسلم
 چه لذت از نشاط عید باشد روز و خوار
 طپش دل چه ستم کرد که بیدار شدم
 شیشه پر شیشه زدن کار چه غار که نکرده
 دل تنگی نیاز آورده ام این طایفه لیسان
 در تو پیر من از خویش چه تصویر بر آ
 سخت بیرحم ست می ترسم که آزادم کند
 می فشاند چشم قاتل سر مه بر شورم هنوز
 بزرگ آید و جو و خویش و چشم شایان
 تشنه را آتش یا قوت به از آب بخواست
 نمیزدند اگر پشت با فقیرانش
 چون آشتهای سوخته ششم فزانی خویش

تو چون در جلوه آئی سزایان پیای گیرود
 نمدار و حیرت دل تاب من بهجایش را
 نظر با غافل و عالم پراز کیفیت حسش
 بشوخی پای او بوسیدن و غالبی گرد
 درین صحرای تشنگی جان واد جگر غم
 بخش حرف بی صوت ست فراد و شنیدش
 ندامت دل شهید گشت لیکن با تقدیر دم
 محبت باد و دار و نشان در خلوت دلها
 تو چون ساقی شوی در دینک طغی نمی نازد
 خوره از کثرت اسباب بر خود تنگ می سازد
 آبل هست را نباشد تکیه بر بازوئی کس
 آرزو همه ابروان قراب داد و اند
 ناز از تقدیر و محنت دنیا ز بهر میست
 پیش از چویش ان فرمود آمد
 ای غم رسل قرب تو معلوم شد

تجلی میکند برقی که آتش آب سیکر دور
 که باشد صافی آینه شبنم آفتابش را
 بود حکم پری در شیشه را رنگ شرابش را
 که امین بی ادب تعلیم فراموشد رکابش را
 که از صد جا که بیان پاره شد موج سرباش را
 نمیدانم که داد این سر در چشم غم خوابش را
 که از شمشیر اورنگی ست موج شمشیر اش را
 چو ماهی شجر که گردید این راه زیر منزلها
 بقدر بحر باشد و سست آغوش ساعدها
 سبک و جان چو بوی گل فرو بستند همها
 نیمه افلاک بی چوب و طایب استادیت
 این تیغ را بزهر ستم آب داده اند
 این تیغ را بدست تو در خواب داده اند
 هر چیت که آخر بطور آمد
 ویر آمد ز راه دور آمد

حالی میرزا محمد نعمان شیرازی جامع فنون کمال است و آعجب و عظیم الشانی فاضله و جوش شمشیر
 خون ریز است بلکه مور قیامت انگیز بدش حکیم فتح الدین هم حکیم حسن خان است که در پهنه
 با شاه عالم صاحب حق بهم رساند میرزا در چند متولد شد و در صغرین همراه پدریش از وقت
 و کسب کمال نمود و برگشت و بعد از شفعای یزدی تلمذ نمود و در سبک نوکران قلعه سکان
 اختیار یافت و در وقت که بطلب امتحان و دار و تکی باورچی خان نعمت فرادان اند و وقت
 و شکر نعمت واجب و واجب تاریخ یافت بعد از مخاطب بقرب خان و دار و تکی خواهر یزدین

دولت هست آورد و بعد نعل مکان ملازم همراهم شاه شد و بعد کشته شدنش از شاه عالم خطاب
داشتند خان سرمایه مهابات اندوخت میرزا محمد در نظم و شرف قدرت عالی و در فرض طبع غالی
دار و مخصوص در داوای شتر طلسم حیرت می بندد و در پوشش سیی سخن عالی بنظر در آید این چند بیت
از ان ملقط گردیده

نخواهد کرد ترک بت پرستی و دل ز ارم	که چون سنگ سیلانی ست مادر ز ازانم
کار با طرف جنا پیشه افتاد مرا	که نه یاد هم کندونی رود از یاد مرا
سوخ آبی چو رسد دانه شمر ساز شود	تاخن اینجا شکند تاگر بی باز شود
میکنند با ز این دل شوریده آزار خودش	من چو پیش کنم او و اندوکار خودش
رشته حیاتم را بچو رشته تسبیح	صد گره بکار افتاد و تا بیا رپوشم
نقش پائی او بهر گامی کن جان و رتم	خاک راه دوست گشتن آید چون ست
یار را ویرگر فتن که فرا بوشم شود	کی رود از یاد کس چیزی که از بر می کند
وین وای که بوشتم از دست من کشید	در من نماند جز نفس آن هم کشیدنی ست
سیر باغی که بود و بیتی کم از ماتم نیست	میکنند سایه هر تخیل سپید پوش مرا
گشت اسیر مرا نشو و نما مملوکش	رو بپای من میگذشت و همچو باران دانه ام
بیزم وصل او کاش ایقدر بهم میشد محرم	که چون آینه حریفی از پسین بود اگر می گفتم
کو کب موخته میگرد اگر اندک بدو می	بچو آتش بدل سنگ قوجا میگردم
تجانی ناسر شمع روشن دایم قاصدا	که طواری ست شمع سوز و پیانم باقی
آنحصای خویش طفلی را جنیت می گفتم	از رکایش دور وقت نمیسواری می گفتم
کامران را بجهت شکر از دست خود ست	حاجت گردش بر کار نشد مانی را
زنگ پدیده از پیش گل گوهر راه کیست	چنان میان دیده نرگس نگاه کیست
نیر و گدازت به تشاید یکین شش	رم کرده تر از آبوی صحراست دل من

بیاض گردنت از بوسه هر جانفقط میخواب
 تبر که پیرسد این سخن عمرو باره چون شود
 خاک بلج بزند نمکس را عالم ست
 خود تا تو ان ولی بهر آسوز مردم اند
 فکر زلف خوبروی زار میسازد مرا
 خوش خی آید دل آسوده محبوب مرا
 کجا بر آب برهم خورده صورت بست نکلا
 چو یار محرم بزم شب اب که در مرا
 ز عیش رفت بیاد آنچه بود و در گمسم
 بهین بر آینه سیاب تا شود روشن
 زره ام اسید و ایر پر توی از آفتاب
 میکند فرزند آخر و عوی مال پر
 تبر که یکبار ز محبت نماند رسا نه خود را
 در نشاط آرد وصال و ستان شاق را
 همشگر بر بند بند خویش خنجر بسته ست
 و هم شمشیر چو برنگ رسد بر کرده
 و رحمت بخت سیاهی دارم و چشم تری
 مصیبتی ست ملاقات مردم هم عالم
 ترسم آن یمن بدن باشد و آغوش قریب
 کاهلی در کار خود همچون چرا که درایت قدر
 فیض را افتاده کوی قناعت یافته ست

بستم ساقی بسیار و سیرا تمام کن
 از بر ماوی برو باز هب که بچنین
 غمی که سبزه گشته در چشم آدم است
 پیران قد غصیده کمان کساده اند
 آخیز آن بند و پسر ناز میسازد مرا
 بد شود با هر که گوید پیش و خوب مرا
 میسر نیست نقش مدعای شوش را
 بگاه گرم رقیبان کباب کرد مرا
 چو گل شکفتگی دل خراب کرد مرا
 که میکشد غم دیدار بقران را
 ای صاحب بیروت میشوی حامل چرا
 میوه از خورشید گیر دیگ با گلن دودا
 این محال ست که تا خانه رسا نه خود را
 حلقه صحبت نمی باشد کم از جام شراب
 تا بدانی هیچ خوشی در جهان بی نیست
 سخن تند با سنگدان نادانی ست
 از سواد بند تا سر حد چون از من ست
 بهین که دست زدن با سر سلام شده ست
 دیده ام تقویم را مشبقر در محراب
 مردن عاشق با پای با لگای بی نیست
 سایه بال جانور سعادست یافته ست

اهل غفلت را به نیا نیک و به علوم نیست
 سود هیچ شخص در زادگاه نیست
 اهل سعادت از پی اید انی شوند
 چون دل از کار شد از کام شد شیرین کام
 بخودی فرصت تقوی بر بقاءش داد
 تحت عشق گدائی چند باشد نان غیر
 بیروت بکفش کند شت دل را پیشین
 بی تو هرگاه تماشای گلستان کردم
 یابی از رنگ زو نشا طر نمان من
 از جو عشق شکوه کج باشد و کس
 خواب شب تغییر خواهد یافت چون شود

عصمتی از طایفه زنان بود و طبع نظم داشت زوی می بود
 از پاشکسنگان طلب کعبه شکل است
 آن کعبه که دست و پیکب دست
 عشرت حکیم محمد رضا یزدی در بلده خرم آباد از کبته شاعران بود و عمرش از هفتاد
 سال در گذشته و طبابت و ریاضه داشت از دست

جلوه در ول از ان قاصد رسان دارم
 خبری تازه از ان عالم بالا دارم
 زک جهان در تنم چون رشته پرتاب می خیزد
 نفس در سینه ام چون حلقه گرداب می خیزد
 هر کس ولت دنیا آیینی اثر بخشد
 بهر برهی رود خورشید تاثیر می در بخشد
 قریح بخت و طالع تا چه باشد طبع کمال
 که یک پرتو بود شعاع مراد شعاع محفل را
 عالی میرزا محمدی تبریزی در اصفهان نشو و نما یافته قدری از اوقات را در تحصیل هنر
 نموده و کاوشجوی قوی داشت در بهت و نجوم خاصه مهارت بهر ساینده و از خدمت
 افاضل استغاده کرده هر طلب و یا پس که بخیاش میرسد حقائق و معارف پنداشته

و از پله الهی و خود را بی در برش و فعل نموده مستقلا به تختان بی سر و بن و در هم می پشت
 قدم در هیچ مقام استوار نداشت گاهی خویش را بگل بستی و گاهی بصوفیه تشبیه جستی
 و گاه از سنگدان گفتی و در ملک هیچ فرقه در شمار نیامدی آخر تباهی عقاید شهرت یافت
 بهوشمت این از حالش نفرت کردند و نیز از دشواری و از کیا کناره گرفته با سوده دلان
 بچرخان ایف بود و آنها را زمت و اینان را ستایش می نمود و صدق حال این قسم
 اشخاص است آنچه عارفی گفته جمعی افسار تقلید از سر بیرون انداخته فطرت اصلی را بنگین
 ساخته اند بطور اهریمنوت و توابع آن قانع نباشند و از خود سخن چند سیده تراشند و طبعشان
 گذرد که بآمر تقلید و ندونه توفیق شان باشد که بومی تحقیق شتو نموده صد بل این کلام
 لای الهی هو که و کلامی هو که و با بملک عالی مذکور بشعر مربوط بود و ابیات شایسته دار و این

بیت از دست

بشکین طره پیوند کردم رشته جان
 بیا و تو ز بس چون غنچه سر در بپیم
 سخت می ترسم بحیرت انتظارم بگذرد
 ایا که خاکم را بار از جلوه خود داد
 بر سر راهم آبی گیت پرسیدی ز غیر
 کشته تیغ تقاضای زینت را

عاقل بمنور خان شاه جهان آبادی عقل کل یاه راوست و سبه فیاض سایه ستاو
 تصنیف ناز و دار و دو جوان خوش غازه دار و غنچه فراش خانه نواب نظام الملک آصفیه
 و مداح او بود و در آخر عمر خزانگی شد بعده خست گرفته در شاه جهان آباد رفت و قرین بود

بسمی برود و در اوسط سنه و از ده صد هجری در و بی بساط بسته چیده است

بسکه میدار و حیا در پرده محبوب مرا
 دیدم بچکانه داند محض مکتوب مرا
 نثار و حاصلی غیر از ذلت حرف سازیا
 زبان شمع آخر خاک لیس از درازیا

چراغ خانه آینه روشن شد ز خاکستر
 پی تحصیل دوزی هرزه می بازی نمیدانی
 کلید قفل چون دیدم ز یک آینه تقدیم شد
 سینه صافان را نمی باشد غبار کینه با
 نثار دهره ام رنگی ز جوش ناتوانیها
 روز و شب عاقل ز شر منم الهامی باش
 ساقی پیاله گیر که بی نشه شراب
 راضیم بر سر سه گشتن ای فلک کو ساعی
 هرگز ازین سحر گردانان تماشا کرده ایم
 آنخشا میفرزاید در تنگ نظران غرور
 پروانه را بشمع دلالت که میکند
 پرویش یکدم این همه بار امل میند
 و آنه سر سبز را با آسیا سخت مست کاند
 که ام تشنه جگر گم چنانفشانے بود
 به پیش آینه بی غبار شمشیرش
 بی قامت بلند تو از برگ برگ سرو
 محبت در آرزوی نوجوانان پیر میگردد
 بیرنج محال است بفردوس رسیدن
 کینه در آرزوی لعل و مریان خفته
 زنجیر تعلیق هر زمان آوازمی آید
 ز بس جامه طرب در بزم مکان دیگرود

تو هم ای بنجبر کیبا آتش زن بسا مانها
 که گندم را سفید از انتظار گشت شرکها
 که اسباب کشایش در گره دار بند شکها
 دیده باشی صحبت خاکستر و آینه با
 چو گل تاراج چیدن رفته ام در نوجوانها
 سر بچاک سینه مانند جرس داریم ما
 شرمندگی ز روی هوا می کشیم ما
 بهیچو مرغان گر چشم یار گردانی مرا
 چون سلیمانی دلی در حلقه زنا روست
 شیشه را بی نفس سامان بالیدن بجا
 در کاروان شوق همان شوق بهیست
 ای نخل سیر برگ ترا ریشه نازک است
 بیخان را اگر دوش اختر بلای دیگر است
 که آب جدول شمشیر در روانی بود
 نفس شمار می عاشق چه زندگانی بود
 در جامه خواب فاخته سوزن شکسته است
 کجا دیشبه عذیک پری تسخیر میگردد
 همواری ره گلشن کشمیر ندارد
 دوزخ دنیا پرستان آتش خاموش بود
 که گرا از خود برای خانه ما هم در نمی ارد
 رسد تا نشه صهبا و ما غم پیر میگردد

فیض آب دیده توان یافت در آب صوفی
 استغیا ز گوهر مادر وطن مستور بود
 میخوان از زود سیر بهایم انجم یافتن
 سالها از بهر دنیا حلقه بر دستم زدم
 بیا در قاسمش چون عشق چیان در چنان
 در شکر محنت از کسب بهر افتاده ام
 از دل کبوی پارسه را غمی گرفته ایم
 بیدماغی سیر دیگر بر نمی تابد مگر به
 سفر نمانش عبرت فزود از دیگران
 خون بط شراب کم از خون خود نیست
 تا کی ز سیر گلشن دامن کشیده رفتن
 راه که ام فطرت رسم که ام بهوش است

کاشکی ز ابد بجای ریش شرکان ترکند
 باوه آبی بود و تا در شیشه انگور بود
 آسمان هم یک چراغان لب با هم است و
 پشت پا جا نیک باید ز در غفلت سر زدم
 بیای سر و افتادم بشاخ غلن چیدم
 چون کمان حلقه خم گردیده ز و خودم
 دیوانه را بکوی باغی گرفته ایم
 باده آتش زخم گلگشت نیلوفر کنم
 رنگان پیانه پر کردند و صاحبانم
 ای خنجر خنجر ز شکار پدید کن
 فریاد نکست گل بایست شنیده رفتن
 صد و دس خریدن از منصب هزار

عارف محمد عارف بلگرامی از غفوان شعور گلگشت کوچه سخن خراسید و در سخن
 فاسی دهند کیالی بهر سانیان چند بیت ثمرات فکرت اوست
 نیست معلوم که چشم زخم من چون می بزد
 شاید از مرغان آواه پیام بوسه

وله

مشو برای کباب با تشی محتان
 چون سنگ از جگر خویش تن مشو بر طلب

وله

چون صبر خامه نبود ناله ام را آفته
 سر منی ساز دلبند آواز فریاد مرا

رباعی

ختم آمده مشور و الایت بر تو
 انجام صحیفه برایت بر تو

ای

تغیب خلافت تو برجا باشد چون هست و از نهایت بر تو
 عزالت میر عبد الولی بن میر عدا مد سلونی سورتی از مستعدان وقت بود و در سقولات
 حیثیتی خوب بهر ساند میزداد و او را دیده این چند بیت از دیوان مختصر است
 نشود مردی که کوه گراز جابر داشت رستم است آنکه دل دست ز دنیا بردا
 بگرم جوئی یاران عصر تکبیر کن که چون معانقه عید اقامه می نیست
 و کم افسرده خواهد ماند یاد او می شود در و ک ندانم غنچه ام در دست گلچین یا صبا
 سر بر داشت نکمت گلشن ز شرم او بوی گل نبود که پاد حسن اندشت
 خدا ناکرده که صیاد از دام بریا سازد اسیر حلقه بر گرد و سر گردیدش گرم
 عظیم از عطار شعرا نیشاپور بود پیر ملاصدی صاحب دیوان غزل و قصاید و مثنوی
 سسی بقور عظیم و فاقش در سلسله بوده غزل سلسل در نهایت خوبی است و شهرت
 دارد و مطلعش اینست

قاصد آمد گفتش آن ماه سیم بر گفتم گفت با همجرم بساز گفتش دیگر گفتم
 عشقی سید برکت السید بن سید او ای بلگرامی ملقب بصاحب البرکات در مار بهر زبان
 توطن ریخت و همواره چراغ ارشاد می افروخت و احیاناً لباس فارسی و هندی بر قامت
 میزد و ن سید وخت ریاض عشق نام دیوانی مختصر دارد و منظور نظرش ضبط حقایق بود
 از وی می آید

به پیر بی رخان باش و می پستی کن ز لعل ساقی ماجر و گیر دست کن
 چشم حیرت پیشه را غار و گل غنای کن دل خرابی دیده را آباد می صحرا کیست
 چشم دل داریم و گیز از نگاه ما پرس گرد کوئی خویش بگیریم راه ما پرس
 خانه دیده شود در شک پریشان چین گرد قدم رنج بکنند یا بر سر منزل ما
 عرو حی تخلص سلطان فیروز شاه بهمنی است شوکت و عظمت از دیگر شایان بهمنیه تیار

داشت و آنخاندان باو بلند آواز گشت در شسته در گذشت این ابیات از وی است
 کرشمه جنبش آموزست مژگان در آتش
 ستم کرده است واجب هر زمان تعلیم نشنا
 محبت چاک بر دل نیز نذر هر که در رمی
 بخود مخصوص می نیم تغافل های نازش را
 مباد آسید نقصان یابد از سوز و تار
 بدل چون ره دهم اندیشه زلف در آتش را

رباعی

در آتش هرزه فکر زائل کنی
 اندیشه بهر خیال مائل کنی
 این نقد خزیند و نخست بگوش
 تا صفت بجهنمای باطل کنی

عجایب

عجب الجلیل حسینی و اطلی بگرامی نسخه جامع اصناف علوم و لوح محفوظ اسرار منطوق مفهوم
 جام جهان نمای جلال صفات و فلک معدد عالم کالات برهان ساطع ربانی حجت شریفیت
 نوع انسانی ست تقوی آب و گهرش و عرفان باده ساغرش تلمیذ شیخ غلام نقشبنده کونوی
 و سید مبارک بگرامی شاگرد شیخ نور الحق بن عبدالحی دهاوی بود در فقه و لغت و تاریخ و
 موسیقی شانی بلند داشت قاضی از اول تا آخر بر لزک زبان او بود از عده بلغا و زبان
 محمد شاه پادشاه است امرای عظام مثل نو اسامین الدوله بهادر انصاری سنبلی و نواب
 صمصام الدوله میرنشی محمد شاه و غیره در تعظیم و جلال وی بسیار میگویند بدو سید علی معصوم
 صاحب سلافة العصر را دیده و فائش در دلی باشد الا واقع شد بعد مادری می آید بگرامی
 حضرت آزاد در دهستانهای دراز و افسانههای دلنواز از احوالش در خزانة عامه
 سر و آرا و نوشته اند و حق خدمت چنانکه باید و شاید گذارده و در مع وی قصاید غرا و خفته
 و قصاید باغیا و قطعات قیام و ثبوت او را جمسته جمسته ذکر کرده حکایت آن همه درین جریده رسان
 میخواند ناچار بر چند اشعار از کلام باغیت فرجام او اکتفا می رود

فرخ سیر آن شهنشه با برکات
 چرخ از ادب او شده شیرین حرکات
 بسند زمین ۷۸ عشرت مدش
 بارید سحاب ریزه قدر و نبات

غنچه مشو که ابلق ایام را مرست
 بجز مرثگان ندارد چشم بیار تو غنچه ای
 با نظارتی سحر و لاله در گلشن
 تمام غم را در سواد نامه پنهان کرده ایم
 احسن ترا شعل الوار بدست است
 از سینه پر روز من احوال چه پرست
 هر بلبل که جزو چشم تو بدل بود
 تا از می پرست برده پوش ز سب
 پیوش کند غنچه ات از جنبش ابرو
 تا پوش مرا فرق شکاف بدویم
 یکدور بکام دل عاشق نزنند چرخ
 زان میر جلیل این غزلی همچو گهر سفت

در قصیده بزرگوار میر سیوید

بود در حسن اگره مجوس
 داشت عیشی و کنج عافیتی
 ز بسیا و زمهره او باش
 چون بریدین خبر بلی بد
 خسرو دین پناه شاه جهان
 بخشی الماکت اجازت داد
 آن امیر جامع امر
 قره العین حیدر کردار
 همچو سفود منتع بعدم
 خاطر آسوده ترز صید حرم
 اکبر آباد و قلعه محکم
 شعله زختم را در عالم
 آب و رنگ بجا فضل و کرم
 تا کشد لشکر ظفر چرم
 چون حسین علی بر شرم
 شنبه نشسته ببن آدم

تیغ او ضابطه بلا عجب	جو دوا شهره دیا عرب
بالد از همتش خاموش	ناز و از استیضای بنو سب
لطف او انچه میکند مردم	میکند با جماعت و امریش
لطف از دست او خور و صیغ	غوطه در جو دوا زنده دریا
همچو مقیاس فرستد بودم	هست مقیاس حج و اولیای
همچو حرثی که میشو و غنیم	تیغ او شد بفرق اعدا و غنی
چون در آید بر اهل خود محرم	در دل خصم او در آید سرخ
همچو دلوئی ست بارین خضم	با کندش سر سخا و
فتح با تیغ او بود تو ام	ظفر از خون او شود پیرا
همچو انگشت و حلقه خاتم	آید و قلعه را محاصره کرد
کوششی پشت و ثبات قدم	ز انظر هم مخالف کوش
چون جنبینی که و اجد شکم	دست و پا زود و رون فلک
مرگ مقطوع زندگی بهم	کار بر اهل حصن شد و ثواب
از مصیبت چه خلعت نامتم	قلعه شد بر جماعه اعدا
که سخن از زبان اهل بکم	شد برون آمدن چنان شوق
چون نفوذند با گوش اصم	از بیرون هم رده رسد شنید

و در قصیده حیه اصغیا و گفته

که نقص چیزی بود ما بحر را بقف	مشابه گفت او بحر چون تواند شد
کلاه فخر بیند اخت از خوشی بهوا	حباب نیست که بحر از تشبیه گفت او
کز و سوال کند چون قلندر بی و را	رسن ز موج زده بر بیان بگفتی
گواه او ست برین بیم رخشه احضا	ز بیم کثرت چو دش محیط مال کند

گرفت خنصر بینی خرد ز دانش او
چو او ندیده امیر می‌مذهب الاخلاق
شمال روح مصور بود بپاکی ذات
صفای آینه را می‌او بود چندان
کرم ز دست مگر بار او بود و ممنون
گره گره نبود نیزه عد و شکنش

و در شیه شهادت امیر الامراء حسین علیخان گفته

آثار که بلاست عیان از حسین هند
شد اتم حسین علی تازه و جهان
نیلی ست زین محال که پیر این غرب
کیتی چه اسبیه نگرد و زد و غم
هندا یخنین بصیبت عطی ندیده ست
از داغ دل زدند چرخان اشک جوش
ماهی در آب می‌طپد و مرغ در هوا
فرزند مصطفی خلف الصدق مرتضی
رستم نشان حسین علیخان شهید شد
آن صفدری که از تسلیم تیغ بارها
تغیش بر روز سمر که خشم تیر و بخت
در یاد دل که بود زنا بر عنایتش
از بهر بر فلک زده عالجیاب او
نقاد او شد ندانان سرکشان مهر

چنانکه خلق ز جودش اصدا بگیری
بعینک مه و محرابین سپهر شیت دو تا
نشان عقل مجسم بود بفضیله و ذکا
که می‌نماید از و آنچه رود و هر که فردا
تخلف به تیغ چمن کار او بود شنید
که بندگشته در و واجب دل اعدا

زد جوش خون آل نبی از زمین هند
سادات گشته اند بصیبت نشین هند
وز خون گریه سرخ شد ست آستین هند
خاموش شد چراغ نشاط آفرین هند
دیدیم داستان شور و حسین هند
این ست نوبهار گل آتشین هند
از شیون عظیم اسپر مهین هند
کز دم می‌فخر بود بدلتش بین هند
از خنجر می‌که بود نهان در کمین هند
تجریک کرد برینخت فتح تبیین هند
چون برق می‌شگافت صفای این هند
شادابی بهار بهشت برین هند
در ترکست از حادثه حسن حسین هند
کز داغ غضب که در نشان بر سرین هند

هستند از شهادتش تن بی روح گشته است	یعنی که بود او نفس و اسپین هفت
عالم چو قیر در نظر خلق شد سیاه	افتاد تا ز خاتم و هر آن نگین هست
دل چاک چاک گشت جگر داغ داغ شد	زین غم که گشت زهر حشر تن انگبین هست
گردون ز اختران جبر تن اشک گشت	در افتاد و ماتم رکن رکن هست
استرج الملائک و استعبر الفلک	فی هذه المصیبه تحت لکین هست
از دست این طعم ثانی شنید شد	گوئی ز کوفت گل ماتمین هست
تا که بلا و تا نجات و تا مدینه رفت	سیلاب خون دیده و آه و انین هست
ای دوستان آل و مہمان اہل بیت	نگین شوید بہر حسین حزن هست
تا حق المہیت رسالت او اشود	بر ز غم این جاہد و منصوبہ بین هست
از کاک من بر شیبہ سید شہید	این چند بیت ریخت چو در شین هست
رضوان حق چو سبز و قرین خضر و	تا هست حسن سبز بگیتی قرین هست
سال شہادتش قلم واسطی نوشت	قتل حسین کرد یزید لعین هست
بخت خواب کوین کرد میر طہیل	ز شعر حافظ قضین مصرع زیبا
شگفت بحر کلیم از عصا تو مد ز انگشت	بسین تفاوت رہ از کجاست تا بجای
عجیب سید قریش بگرامی برادر خالہ زاد حقیقی میر عبد الجلیل مذکور است خوش خلق و	ظہیر طبع بود سلیقہ نظم داشت او اخرا یامہ زندگانی ہمراہ ذواب مبارک الملک سید
تونی جانب کجرات رفت و در شہادہ با سپ غائب گردید و نوعی توسن را جلو بر خست	کہ گردی از هیچ جانب نہ خواست عمرش قریب بصدت سال بود و در میج سیدی میگویند
گل جان بہ کہ ز گلزار تنبہ باشد	گل جان بہ کہ ز میخ ناز کوثر باشد
گوہر آن نیست کہ از لفظ نیاں ناید	گوہر آنست کہ از معن میدرشد
ای خوشا تازہ نہالی کہ بیتان شرف	دست پر زود زہرا مظهر باشد

آنکه از جبهه اول و زیاده است
 در زبانی که بخند و گل حسن خلقش
 چشم بد و ز سیاهی حسینی لب
 معج او را توان در تسلیم آورد عجیب
 عظیم الدین ابن سیاحات بلکه ای انا غار من و قوت به جمع شعر پر خست و تاش نظم و شرا
 خوب شناخت و بنا بر مناسبت فطری گاهی خود هم سخن موزون می نمود و در فکر بر روی خود می نوشت
 و در کوفه قصوف رایت بلندی افراشت همه فوخر عظیم تاریخ وفات است این و سه شعر نو در فکر او است
 در غزل دارم و چون لاله سیرابم هنوز
 عالمی پروانه شد آن شمع قیامت ز بهین
 خواب بیداری چشم تو عجب جوفی است
 شادم بقتل خویش که از کوثر لبست
 علوی مولوی به این فلان در اصل باشند و مو قایم گنج ضلع فتح آباد و دو صاحب فضیلت غنوی خاوا
 مدتی در ازبکستان آباد بر سر دو کسب علوم و فنون فرمود شاگرد و لوی محمد حیل شهید و بلوی رحمت
 و بعیت بهاد و با سید محمد بلوی مرحوم بجای آورد و در نشر و نظم شانی بلند و کاتمی ارجمند و شمس و شرف
 طبابت دم عیسی می نمود و نامش به بلوی شاکر و دوست بجهت از مدلی ملازمت خواست
 سید محمد علیخان بهادر شمس آبادی داماد وزیر صوبه او ده گزید و در ملک تو سلطانش منظر گردید و قضا
 او هم در انجا و در سینه ابعاد و تپ حرق اتفاق افتاد و تائیدش بنیاد سخن قیامت نقش سخن چنین می بند
 شب بچرت چو دانی بادل منظر که چون کردم
 چون سایه تا تو از سر ما در گدشته شد
 دل که همه شمع است نمی بایدیم این شمع
 هر جا از صحبتی سخن هست
 حسالم افروز تر از نیرا کبر باشد
 بر کف خاک بجا صیت غنبر باشد
 چمن آرای جهان این گل احمر باشد
 ز آنکه از حوصله خامه فروز تر باشد
 آتش هماد چو صهبای عالم آیم هنوز
 در دل شب جلوه صبح قیامت ز بهین
 بهم آینه از سستی و بهیای عجب
 یک جرعه غنیمت می شهیدان نوشته اند
 فشر دم آنقدر در سینه تنگش که خون کردم
 از سر گذشته ایم بهین سر گذشت مات
 من با شتم و این سینه و این دلغ تو باشد
 و اگر یه بیدل تو باشد

بدر

ن

قصی با اصول بروم تیغ
 باز بوی ناسبات هوش از سیر دیوانه برو
 آنوقت این شادی و آرام از بهر که بود
 که غرض شوق حوادث بود از اینجا کن
 بر کشید نهائی دوران هیچ داری نیست
 عروج نشسته فخرم بجام جم نیکیخشم
 سن و گل چینی آتش کده دلغ کس
 آن دل ناز دست مرا ای سنگین
 دل سیر و بسوی تو جان هم روان کنم
 آنکه جان واد بلب صورت بجانی را
 همچو گل آتش آفسرود ما شعله نداد
 علوی آن گریه که در روز و صافش گری
 خود پسندی چقدر بر روز و راهت طفل
 سنبلی از حال پریشانی دل یا تو نوشت
 چشم مستت بقبول دل با صدف نداد
 علوی خیر طلب قابل پیدا نبود
 نخواست غارت دست زمانه بلغ مرا
 وفا پرست سیر کامل تو ام گذار
 آسیر تخی نزع ست جان بسمل ما
 گذشت عمر در آید شده وجود عدم
 نصیب حاصل مانیت گردین جز برق

اندازه بسمل تو باشد
 راست گوید خلق بوی بس بود دیوانه
 که چنین گشته و ناشاد سیکردی مرا
 بدنبو داز سنگ گریجا دیکردی مرا
 همچو نرگس بر سر این دار خوابیدن چرا
 بخود بالیده ام یعنی بظرف کم نیکیخشم
 بتماشای گل و لاله چکار ست مرا
 که ز بهر غریبای شما و الگزارش
 کی شرط دوستی ست که تنها گزارش
 کاشش میدانی بیدل حیرانی را
 تا نمجناند صبا گوشه دامانی را
 تا چه در کینه نهادی شب چهرانی را
 که شدی چهره بآئینه و آیش کردی
 فرصت باد سیر زلف جو آیش کردی
 ورنه زین قصه چه حاصل که کبابش کردی
 آنکه آبا و تو میخواست خرابش کردی
 بدون سینه نهان داشت عشق و اغ مرا
 که بوی مشک پریشان کند دغ مرا
 که ز بهر چشم بتان می تراود از دل ما
 قضا بگوش چشم که بست محفل ما
 نصیب برق شود کاش جلد حاصل ما

و کجاست ستمهای زلف و یارب
 شکسته بشود آنگس که بشکند دل ما
 آشکم بود از دیده و عتار نداند
 این تو قدم اندازد و رفت سازند
 گریب نماده دست بزم خیمه آویز
 آن کن که کسی بسیند و بیکار نداند
 جان می طلبد در بدل نیم نگا
 نقصان خود و سود خسرید از نداند
 علیحان میزاد شعر و انشا بنایت دقیق
 و کلمه یاب بود در وطن خود بلده کلبا کان انتقال
 نمود این ابیات از دست

لبریز ز نظاره من گشت دو عالم
 از بس تماشای تو بالی بگام
 شب هجر تو در فانوس تن چون شمع کاو
 فروزان آتخا نم شد ز تاب گرمی شبها
 علم الهی سید نصیری علی برادر خدی شایع
 کافیه خود عریض از فاضل زمان طبع نظم هم داشت
 آوقات صرف دوستی عیب جو کم
 بازشت روی آینه رار و برو کم
 پیرامن دریده چو گل زینت تن ست
 ز نهار چاک سینه خود را رفو کم
 بخیم بر صد خر قهای هستی خود میزوم
 گرد مغ لب تن بستد قبا سید ششم
 عادل شاه اسمعیل ثانی از اولاد شاه طهماسب صفوی بود
 سلطان اطراف از نیم تیغ خونریز
 پا از حد خود بیرون نمی نهادند تا با بل ایران چه رسد از بس غلای و بیابانی
 تنال عمر اکثری از جوانان
 صفویه را بی گناه از پا آورده تا از دیگران چه توان گفت
 در شکسته بی عروض مرضی شبی در
 قزوین از دست ساقی اجل سموم شد و تخت خاک را نشین ساخت
 در مراتب شعر طبع خوشی
 داشت از دست

شادم بخدمت تو که ناوک نکلان را
 سوی بدین خویش نهانی نظری هست
 چون غنچه چه دانی تو که در خلوت نازی
 کز بهر تو چون باد صبا در بدری هست
 از خنده پنهانی لعل تو توان یافت
 کز حال دل گم شده او را خبری هست
 عجب است احمد نام باب توانی بود شاگرد میرزا علی القادر
 بیست رباب فکرش همه بقا تو

خیال و ترنم طنبور رخس از شور عشق بالالال در شاهجهان آباد چشم بود و شعرش بمخیال

پهلومیزند

عبار کوی او شد سر به چشم عشقا زان ا
همین احسان بپست از گریه های بلاترارا
نگه گرمست حسن نازک او رنگ می باز
چو بوی غنچه زیر آسمان خواب فراغت کو
ببرم بخودی پروانه حسرت تماشا نیم
لب لعل که آتش میزند بر سینه ام عبرت
گر نگاهش بغلط سومی میا بان افتد
جز بدر ویش کجا سوز محبت یاست
نقد عمر که نه در راه طلب با ختمش
گهر بود بجاک سید انداختمش

عنایت محمد خلیف خان بن شیخ الیاز بن شیخ عبدالعزیز عزت خوشنویس مهفت قلم بود
در عمر هجده سالگی از خط لاهور وارد شاهجهان آباد شده در سیالوان پادشاهی منسلک
گردید و در کمال استغناء و قناعت میگذرانید و هیچ یکی از امرای و خوانین التجانی برود و او
شعرش قریب پنجاه بیت خواب بود بسیار خوش اوست مشق سخن چنین میکند

کجاست طاقت بر خاستن ز جا مارا
نشانده اند بر ایت چو نقش پامارا
دیگر گریستم از سر دنیا کلاه راه
در خون تو به رنگ نمودم گناه راه
در خشم هجر تو ام آنچه که از من قنیت
مشت خاکی ز پای دیده دشمن بخت
ز خلق سونگانی بجافیت رستند
که در بروی خود از سنگ چون شر بستند

عارف شاه محمد شیرازی اوستاد شیخ علی حزین بود و فاضل پر تمکین گاهی طبعش با نشا
و شعر ماکل میشد ابیات عزاء و رباعیات آشنا بمذاق عرفا و در چند بیت طراز جاشید

این دفتر مشهور است

ز شوقی منصب پرواگی در بزم او مشرب
 طعنه نهائی دل در سینه من بال دیگر شد
 نسیوز و چراغ بیچاکس تا صبح چیرانم
 که چون دلغ و لهر را شهبازین دولت میشد
 قانع ز دینت بشنیدن نمنه شود
 هرگز شنیده که کند گوش کار چشم
 عاشق کج و اینده طاقت در انتظار
 یک شمع تا بصبح قیامت نیرب
 لب تشنه سبیل فروزان لعل یار
 سیراب از عقیق مکیدن نمی شود
 بالیدن از ترقی بالقوه بدنامست
 پروا چشم بال پریدن نمی شود
 عباس ثانی خلف شاه صفی پادشاه عالیقدر بود و این مطلع از دست
 عجمی میراج حسن بن سید اولاد حسن قنوجی برادر گلان اعیانی محرم سطور رشید الله تعالی
 پیاد قاضی در پای سروی گریه سرکردم
 چو مرغان برگ برگش را بآب دیده کرکرم
 عشقش سرش خمندانی و سلطان مالک مهابانی و معانی ست سپهر والای سخن را نیز اعظم و
 مستوی عرش خمندانی و سلطان مالک مهابانی و معانی ست سپهر والای سخن را نیز اعظم و
 جهان آفرینش معنی را جوهر اول برتری بخش پاینده و الشمندی محیط اگر نایب از جندی بسیار
 چمنستان رنگین بیانی و رواهی شکرستان شیرین زبانی خضر شیشه حیوان بلاغت کلیم طوسی
 فصاحت گوهر کینای محیط پاکیزه گوهری اختر سعد سپهر فرخنده اختر می در علوم عقلیه و نظریه
 پای رفیع داشت و در فنون نظم و نثر مرتبه رفیع در زبان فارس و عرب و یونانی نمود و در آن
 قضای طولانی از هر جنس سخن نظم میفرمود و درین دور آخر که مرگ علم و برگ زیر نه و خزان
 فضل و کمال ست معنی آفرینی باین قوت طبع وجودت قریح و حضور ادراک و ذکاوت و بین
 وحدت فهم و قطری از اقطار جهان بگوش نخورده و سپهر و اوصاحب کمالی باین اقتدا
 در اقران و امثال او هم نرسانده در عین جوانی بهر سی سال و دو ماه و بیست روز چراغ
 حیاتش خاموش گردید احرار حرمین محرمین بسته بود و در بروده ملک گجرات رسیده و در
 اسهال بنز تنگه رحمت عامه الهی رخت سفر بکشد و محمد عباس فیت تا پنج و صا و شصت و شش

در
 این
 دفتر

عشری عالی گهر احسن

در طفیل مصطفی منصور باد

دخت بر بست اوجان بهشت

زیر طوبی بهشتین جور باد

گفت دخت از بی تارنج او

با امام التتقین محشور باد

از تانج طبع آسان پیوند و شمار شجر خاطر از جندش قصاید و رباعیات و غزلیات پند
در تازی و فارسی است که بعد این سانحه بحر بطور ازاد راق باو بر دو کجا فرجام ساخت
شاعری و دون رتبه اوست زیرا که در حوزه دانشمندان داخل و با فضلا و اهل اهل وصل
بود بنا بر التزام این جریده طر فی از بخش درین صحیفه حواله بیان خامه و بیان استیضاح
ایک تا نام تو پر تو بر زبان انداخته
آب در گلب حسن آورده بر روی بجای
غنچه را گویا نسیازد بگل با نگ شکر
گل چه گل با نگ شنایش در تبسم نیند
در خط جاد و نگا بان نریت ریگان گنگد
آه گردون سیر در نشو و نمائی سر و کجیت
عقد بائی غنچه بی امان و ناخن و اکند
جذبای عشق ترانام که در یک دم زبان

در مقصیده لغت نبوی میفرماید است

منم مدحت طراز آنکه خشت تاج دارائی

بیای عشق به شیم گر حریف به نفس خواهی

ابوالقاسم محمدان شب است بهشتی

مهرین فرمانروای کشور و دلمای نورانی

پرواز روی گل چون پوشش نعل زکات حفا

صبا گر از گل تقریر و نکست ربا گرد

فغانش میکند چشم کل ایما و شنوائی

حدیثش گراثر آموز آه و خند لیب آمد

که با محمد نبوت نسبتی داریم آبا

شگفتی نیست گر خیزد ز کاظم چه بر اول

شما شرمند تقصیر عصیان بر در نوشیم
 نگاهی کن که از هندوستان خواهم چوین
 یارب چکنم جوهر شمشیر زبان را
 عرشی صفت اندازه شناسی میانیت
 هر موج بیانی که ز دریای دلم خاست
 خون گشته ام امال ب من ناله سر نیست
 تا چند شراری بدل وسیله توان داشت
 از منطقه بخرج ستم پیشه توان یافت
 چون شمع مرا روشنی طبع بلاشت
 گنجینه نگه داشتتم خوش ننماید
 فسراید که این کور دلاغم نگذارند
 این زمزمها که مد و طبع طرازم
 تالب زدلم آنقدر انبوه معانیست
 هر نکته بار یک که در سینه نهفتم
 بر تازی خاطر من جسم گرانست
 گردون همه آشوب بلا بر من نیست
 صبحدم چاک که بر زبان میزنم
 آه من کو به در بزم نشاط
 بس سبک و جم چو فکر خوشیتن
 از پی عیش و نشاط بزم عشق
 اشک گلگون چون همی آید شیم

که دور افتاده ام از درگت با هیچ شیدا
 بد انسان که ز دل عاشق برون آید شکیدا
 کز مهر که پر دوخت دیدیم جهان را
 تا ساز کنم زمزمه مرغ جنان را
 تا ساحل لب آمده بر یافت غنان را
 چون لاله بدل سوختم آهنگ فغان را
 یارب مددی دیده خوشابه فشان را
 کوازی ایجاو ستم بسته میان راه
 با سوختم هست سری کون و مکان را
 همت نگذار دلبستم محمد دمان را
 تا سرمه کنم خاک در پیر معنان را
 گویند که روح القدس آموخت فلان را
 که ز دل توانم لب آور و بیان را
 نشتر شد و در داو خراشی رگ جان را
 برگیر الهی زمین این بار گران را
 زمین باز پی خلق زند طبل امان را
 بر چرخ مهر دامن میزنم
 خنده بر سر و چرخان میزنم
 بر فراز عرش جولان میزنم
 زخمه بر تار رگ جان میزنم
 فال گلشت گستان میزنم

چون بخت آورد و دام پیاپی ل
 سنگ و آتش را نیدارم بزرگ
 یاد مرگان و لادیزش چه کرد
 بید بخون نخل مانع میشو
 چشم منی مرگان نباشد خوشنما
 هر دل دیوانه سوزم داغ عشق
 پانی کلکم را و معسنی حی روم
 تا به بنیم روی آن خوشیدوش
 میروم بر باد و در اقلیم عشق
 بحر مواجم و دم تحقیق مسلم
 حی طرازم نغمه هر دوزبان
 از صبر رخسار طسار خود
 مشتری پریشان چرخ و زحل بر مغنم
 عشرت صافدان همدم عشرت باشد
 دوست دارم شرابی را که بیانم افتاد
 گر ندانم چه دایسته و گیسوی تواند
 شمع بر خاک من سوخته حاجت نبود
 فنکر ایام طرب لازم روشن راییست
 چون باو صبا اندر گلزار بر آید
 حرفیکه از آن لعل شکر بار بر آید
 ای که یه تو بر آتش مازن دم آبے

ساغر گردون گردان میزنم
 طعنه بر گریه مسلمان میزنم
 نقشه چشم را بشوینان میزنم
 تاله چون در سایه آن میزنم
 بر سر تنجاله چکان میزنم
 سکه بر تسلیم ایجان میزنم
 دست جوهر صبح احسان میزنم
 چون سحر پاک گیان میزنم
 پای را و رنگ سلیمان میزنم
 از صفای جوش طوفان میزنم
 که حجاز و گدازان میزنم
 ضرره شیر نستان میزنم
 طالع اهل کمال اینست نقصان دارد
 گل شکر خنده بصد جسم نمایان دارد
 کین هاست که رخساره جانان دارد
 این دو صد حقه و چه اکا کل چنان دارد
 آه بر مرقد من سهر و چراغان دارد
 خنجر در موسم گل سبزه گیان دارد
 دامنم که ز کوی تو بن نامه بر آید
 خنجر زده و حیشه کوشه بر آید
 تاسک انفس از سینه ما چون شر آید

موسی نتوانست بنظر آید و آورد
 آتش زدگر می رنگامه ام رخت مرا
 در راه اتحادند بدست رویم ماه
 چو عاشق میشود مشوق کار چاره ای افتد
 کشم زیر فلک آه شعله زن تا چند
 بیار باد که آتش زخم بکعبه و دیر
 بیا که طرح جنون دگر بسندازیم
 و خوشی تن بر آید چو بوی گل عرشی
 آبی نزد گریه من آتش دل را
 در داکه بسر منزل جانان نرسیدیم
 عرشی چه بلا سحر در افسانه رسیدی
 مشوه ایدل که دگر سلسله از افتاد
 تو بهت در دلم چون بداد آید
 دل دیوانه من طاق زنجیر بدشت
 یارب آرمش دل را ز کجای آم
 دای بی رحمی صیاد جفا کار گفت
 عرشی امروز که چایه بکفت می آئی
 پیش ازین کین گنبد چرخ دور خستند
 عرصه دل کم نبود از وسعت کون و مکان
 هر شراری که در دل پشور من سر کشید
 اگر دغدغه تهمت غماز نباشد

آن جلوه که ما را ز رخت و نظر آید
 دو د آو من سید کرد اختر بخت مرا
 تو میروی ز ما و ز خود می رویم ما
 گر میان چاکل گل را نباشد بخیه گر پیدا
 بزرگ شمع بقا تو سس سوختن تا چند
 دماغ و سوسه شیخ و برهن بچند
 قدم به پیروی متیس و کو کهن چاند
 بزرگ بیل شوریده در چمن تا چند
 طریقه که جانم همه این چشم ترم سوخت
 سر گری شوق این همه در رگد رم سوخت
 آهنگ سخن نبی توبی شر رم سوخت
 کار و یوا نگیم باز صحر افتاد
 آخر از بام فلک طشت سیما افتاد
 کار با سلسله زلف چلیبا افتاد
 اندرین دشت که با لب جرسی می آید
 ده چرخش ناله ز کج قفسی می آید
 هیچ بی بدلت از عسری می آید
 حسن را فرمانروای موقت کشور است
 داغ را همطالع خورشید محشر خستند
 قدسیان بر آسمان بودند و اختر خستند
 از یار کا و غلط اند از نباشد

چشم تو پای سخن عشق سسراید +
 دل پرده و در سینه من بوفته دانی
 از زلف تو که برین بی مایه بر آید
 لبیل بقیض از غم گاشن ایغاس است
 سستی از خم تیغ تو بسر داشته ام
 دل از ان بت نظری میخواهد
 چشک شوخی به شام تو کرد
 مگر من عشق سوخت حاصل ما
 چون شتری رفعت کیوان نبوده ام
 آنکه یاد صبا از تو من آشفته و مانم
 تر گس رسیده است ز خاک مزار من
 از لطمهای باد صبا گل نمایی شود
 که اضطراب نداده ام ز آسیدن نیست
 خنده شیرین او ایان شکر خوانی است
 عطا منشی سید افضل حسین شاعر عظیم از سادات قصبه هالیس بود تحصیل علم در کهنه نورد
 و تملاش حاش برآمد نخستین در محبوبال آمد چندی نوکر می در سر کار خواب مرهم و دیگر چیزها
 بهادر کرد بعد و مجید رایا دوکن رفت و عمر عزیز در مجرایان خواب سران الملک بهادر
 و خواب شمس الامرا بهادر و خواب شجاع الدوله مختار الملک میر تراب علیخان بهادر
 سالار جنگ بعزت بسپرد و در شمشیر جان بجان آفرین سپرد و از یاران محمد عباس رفت
 بود که ترجمایش در حرف الراء گذشته است
 کس و چشم بر روی تو و ز عالم نظر بستم
 باین بستن کشادن رنگ الفت خوبتر بستم

۱۰۰

سری باشونی شرکان او دارم خدایین
 طیب صحران بگذر ز من و ز فکر مریم
 چو گسست آهنی زنجیر کردم ربط باز لغزش
 کجای گسست گرد و دهم من از زخمی هجران
 برست خیز و داد و دست تا بهر جا بسن
 چو دیدم خشت اندازست آن نالو گلن رقم
 دل آردا ساء رقم از خود در جواب او
 عطا خود کردام با هر شوق از من چه نخواه
 دل نمیدانم چه شد و لبر نمیدانم چه شد
 بی خروشی بی فتانی بی طپش بی طرب
 بارگ جانم سری سید است پنهان غمزه
 عشق را سوزی همان و ز دل نشانی نیست
 ای که می بری عطاران چو گویم حال او
 عظیم غشی فضل عظیم مهین برادر مولوی فضل حق زیر آبادی است که در دهن خود را قلم بند
 برست اهل فرنگ ما خود گشته بزگون فرستاده شد و با نجا بهر دعوت و نطق و فلسفه دانی
 او ضرب النثل است و خطیم از شرفا و شایر قصیده مذکور بوده طبع نظم نیکو داشت و درست که
 منزل کوچی نموشان گزید این بیات از دست
 بزم دوش و شش و داد و لبری میداد
 دران زمان که ز آفت نبود نام و نشان
 ستم نمود بجان من اینک شب نگش
 فدای شونی اویم که شب مرا هربار
 فرشته باخته دل بود جان پری میداد
 نگاه او خبر از فتنه گسری میداد
 بزم غیب روح سگرمی میداد
 قسم بجان خود از بنده پروری میداد

عارف عارف علی شاه از و جا بهت ظاهر و حسن باطن و طلاق لسان و جذوبت
بیان صید و لیساف بود و در نفس زتی در ویشان بنطافت طبع و لطافت مزاج آزاد
زندگی می نمود و با این گاهی دست طلب بروی کسی دراز کرده و سر احتیاج پیش احدی
فرو نیاورده و اصلش از اگر از خراسان از عمائد دولت محمد شاه پادشاه ایران بوده
در عین کامرانی و ربیعان جوانی جذبه از جذبات ربانی او را کشید از زخارف و نبویه
و تعلقات خویش و بیگانه دامن چید پای تجرید بر جاده سیر و سیاحت عرب و عجم نهاد
حتی که گذرش بشهر حیدرآباد و کن افتاد آنجا ساک علی شاه نفعه الهی را دید و بدو گوید
حلقه ارادتش در گوش عقیدت کشید مدتی اوقات عزیز را مصروف ریاضت و مجاهده
نفس نمود پس حکم سیر وافی الارض چشم اعتبار کشوده وسعت آباد بند را بقدم تفرید نمود
هر چند بنارس و الہ آباد و کانپور و اکبرآباد را خوش کرده گاه بیگاه بدان صوب سر تماشا
سپیکه لکن بدین دور و گشت لکنور را مرکز خود گردید برین مقال نوشتن دل است
بهندستان ندیم مضعی و پسر چن لکنو اگر چه در طریق سیر تا چن پشن رستم
و از قصبات نواح لکنو قصبه سندیل را مقام نشین می شمرد و ما بهادر را بنجا بطریق خاطر

و انشرح بال بهری بر چن لکنو

کوی عشق است خاک سندیل ای خوشا خاک پاک سندیل

وزنگونی هیچ شمع و دیار نبود استراک سندیل

و تا قیام لکنو اکثر اوقات شبانروزی در منزل مولوی محمد یوسف علی صاحب که ذکر شان
در حرفت الیاسمت نگارش پذیرد و چنگامه بحال و مکالمه گرم داشتی و آواز و سحران
صدا و قولوا انکاشتی باطل طبعی سوزون و فکری موبد مضمون داشت دیوان ضخیم متوی
هر گونه نظم یا دگرگذاشت نغمهائی بلبل شیراز را بقصد و ربطی در آهنگ تمیزین سوده
گوئی ابیات حافظ محتاج مصارعش بوده انشا و اشغال این غزل پیشتر که از عروض

داہل رحیل بکمال عرفانش دلیل ہے

چو گل از این چمن با چاک چاک پیرین رقم
بکام دل دمی ہم بر نیا سودم کہ چون لاله
ہمہ جمع محبان جگہ خلیل حریفان را
سرا ز پایہ سر ہرگز ندانم اینقدر دہم
ہمین ہمت پیر میخان یکسر ز میخانہ
لی ہی ہم باشکایت و انکرم از وفاداری
عزیزان بر شما این گلشن از زانی کہ مرغ رقم
بصدہ سرت سرا پا داغ داغ از این چمن رقم
خدا حافظ کہ من بیرون ازین دیر کہن رقم
کہ دل پر سوز چون غمغ غم لکن زین انجمن رقم
بکوثر کامران و کامگار غم شکن رقم
بدلتنگی ہما ناغہ پسان بستہ دہن رقم

تا پنج از حال آن مسافر علی علیین شب نیمہ رمضان نہ الف و ثانیہ و اربع و ثمانین ست
سقطدان نقش را دست بدست از گنہا بسندیدہ بروند و بگلزینی کہ در زندگی بالایش نحو

ہنشت زیر خاک سپردن از دست

بادی و رہبر ما غفلت و گمراہی ما
قوت ضعف بصیرت کہ بعین دریا
عارفاستی و یوار ساندیم بخاک
سودا زوہ زلف بتان ست دل ما
تصع عیش ست شام ما تم ما
غیر این آدم ست آدم ما
فوجوانے بخاک میجویم
می پرستی ست نہ بتاریت
حضرت عشق قبلہ گاہ من ست
غیر او نیست در جہن اسود
جہان باز ہی کار بو الہوس نیست
جہل و نادانی ما علت آگاہی ما
خشک لب و طلب آب طید ما ہی ما
چکند کہ نشی سئل بگو تا ہی ما
شوریدہ و سرشتہ از ان ست دل ما
عید میچشد از محرم ما
عالم دیگر ست عالم ما
بی سبب نیست قمارت خم ما
حضرت خم امام اعظم ما
راست گویم خدا گواہ من ست
و این دولی علت نگاہ من ست
پروانہ اسو حق گس نیست

ابروی تو دلکش است اما
 بر طاق بلند دست ز نیست
 یقین کوشش شکل افتاده است
 بسکول بر سر دل قناعت
 با درد سر کن که دوائی بزرگ نیست
 بچلو بحر صده که شقایق با ازین نیست
 تا زرم بپر که در پر خویشت کشیده بود
 بوسم لبان خود که لبست را گزیده بود
 با عشق هر آن کو که سری داشته باشد
 با چنگری شیر نری داشته باشد
 شور عشقت ز سر رود نرود
 مهرت از دل بدر رود نرود
 با در فتن سوسن وطن باید
 سفر از عالم بدن باید
 تا یکی پا بگل مندر و مانیم
 خیز کنز گل برون زدن باید
 دشمن جان خویشتن خوشیم
 قطع الفت ز خویشتن باید
 نیکر و اندم روان بلا دل
 خوشا دل با یک اندم حلاول
 مستانه سوسنی قبله حاجات میروم
 موسی بطور دمن بخت آب است میروم
 تو بهار آمد صلائی بهمان باید زدن
 بهدم خم خم شمشاد پادشاهان باید زدن
 عارف الفی نه در میکشی با اهل بند
 خلبشید از به شیرازیان باید زدن
 و از محضات دست بر غزالهای حافظ شیراز
 منم که گشته ام آوازه دشت و صحرا را
 منم که می شناسم بی ز سپار را
 اگر چه نیست کسی را بدم زدن یا را
 صبا بطن گلو آن غزال نیست را
 که سر بگو و بیایان تو دانه مارا
 شب وصال که بزم طرب بیارائی
 زربخ فرقت و حیران خنک بیارائی
 زرونی راحت و اطاف مهر فرمائی
 چو با حبیب نشینی و بادیه چمائی
 بیاد آر جهان باد پیارا
 بواج نفس گشته در فلک اریست
 بهمار عاشقی و موسم هوا داریست

کنون که بر طرف انجوش لاله اریست. بنال بلیل اگر بمانت سر یاریست

که ماز و عاشق زاریم و کار ما زاریست

ساز طربم ساز و مهیا و تمام است. صحن چمن جامی و لب حوض مقام است

اگر و ز که کارم همه برو حق مراست. گل در بر دمی بر کف و شوق بگام است

سلطان جهانم یحیی بن ابوزرعه است

و پیروز و فروشم نصیحت یار است. بگوش دل شنو از من که پند او ستاوست

ترا که دست رسی بر عمل خدا دوست. بیا که قصر عمل سخت شست بنیاد است

بنوش داده که بنیاد عمر بر باد است

ر باز بند علائق بر ز متب قیود. بکار و بار جهان بخیر ز بود و نبود

نه بد و لیش ز نقص نه خوشد لیش ز سود. غلام همت آنم که زیر چرخ کیود

ز هر چه رنگ تعلق پذیر و آزاد است

گاه بر طبله خورشید نظر و امیکرد. گاه در آیین ماه تماشا میکرد

من چگویم که چنانم تو و بالاسیکرد. سالها دل طلب جام جم از ما میکرد

انچه خود داشت ز بجای ما نمیکرد

باغ چون مه و باغ است چون سرور و آفتاب. خیرت طوبی ز رشک همه حوران بنان

بختر اسیکه بقربان کندش عارف جان. باز دار و سر دل بردن حافظ یاران

شاه بازی بشکار گسی می آید

عزیز خواجه حسن بن الدین ابن خواجه امیر الدین والدین ششمی مولود و نشا الکنوی سکون

مدفن و آیین عزیز الکنوی مولود و وطن طبعش موزون و کفرش تازه مضمون و بهش باجودت

آشنا کلاش چون ناش عزیز و لها در آغاز شب بسوای و بکار افکار جنونی عیال بر لبش

پیچیده و بعد زانی بشریت زیارت حضرت طباطبائی علیه السلام در عالم رویا

مرنش صحت انجاسه مقنوی و بحرین و ذوق فیتین مع التجنیس بطرز سحر لال الی بحیرا
بر رسائی کنند ایشد اش گواه و آرزو نظم بدیهه ثقلین با نهنگ تحفه العرقین شور فصاحت
و بلاغتش در افواه آرتقنوی و البحرین است

ای ز تو اندر بس من شورا	نام تو هست افشور
گر سحر تو دار و کتاب	بر در توحید تو آرد کتاب
یافته از لطف تو جان پایزه	آتش قدرت بود آن بایزه
در سه احمد قدم از سر دیش	طاقت رقما بزم از سر دیش
از پس پرده شده تار و نما	برده و عالم همه را و نما
علم وی از دفتر دسی نبود	یک قللم آن از بر و دسی نبود
نیم شب آن آینه افروز مهر	کرد از اینجا سوی حق روز مهر
جو هر گل مانده شاد و بر خست	یک تنه از سدره خود او بر خست
ساقی از آن چشمه حیرت فزا	ورس من نشد وحدت فزا
گوش کن از بلبل رنگین نغم	قصه حبیش و طرب آگیش نغم

فاز بدیهه ثقلین است

با ییم و تنای صانع پاک	روشنگر ذره در ده خاک
یا قوت گری و کان توانی	و چون حقه و مهر بر طرازی
بر دور نما و طرح افلاک	نزد مهر سکون بشقه خاک
آن حقه پراز حقائق او	این شقه پراز شقائق او
و هر حق عشق احمد بندگان چیده خود را	بمخاصان شاه می بخش می نوشیده خود را
مهر مهرست داغ از رشک مبتلا یکم درام	ز اینجا کور شد در حسرت خواب یکم درام
نگاه چین بایدا داشت فی و جام ساقی را	بیاد دست و دل آتش و آبیکه می نام

کنون که هر طرف از جوش لاله گز است. بنال بلبل اگر با منت سر یار است

که ماز و عاشق زاریم و کار ما زار است

ساز و طرح ساز و مهیا و تمام است. صحن چشم جامی و لب حوض مقام است

امروز که کارم همه برو حق مرام است. گل در بر روی برگشت و معشوق بکام است

سلطان جهانم بچنین روز غلام است

تسبیح داده فروشم نصیحتی یاد است. بگوش دل شنوا ز من که پیدا و ستاد است

ترا که دست سی بر عمل خدا داد است. بیا که قصر عمل سخت شست بنیاد است

بنوش داده که بنیاد عمر بر یاد است

رهایند علایق بر ز متبیر قیود. بکار و بار جهان خنجر ز بود و نبود

نه بدویش ز نقص و نه خوشدلیش ز سود. غلام همت آنم که زیر چرخ کیود

زهر چو رنگ تعلق پذیر و آزاد است

گاه بر طوبه خورشید نظر و اسیرد. گاه در آیین ماه تماشای اسیرد

من چگویم که چنانم که و بالا اسیرد. سالها دل طلب جام جم از ما اسیرد

انچه خود داشت ز گمانه تناسل اسیرد

بانی چون مه و با قاست چون سرو روان. غیرت طوبی ز رشک همه حوران جان

بخرا می که بقران کندش عارف جان. باز دارد سر دل برون حافظ یا ران

شاهبازی بشکار گسی می آید

عزیز خواجه عزیز الدین ابن خواجه امیر الدین والدش کشمیری مولد و منشا لکنوی سکون

مدفن و این عزیز را لکنو مولد و وطن طبعش موزون فکرش تازه مضمون و همتش با جودت

آتش کالاش چون نیش عزیز و لها در آغاز شهاب بسو و ای ابا رافکار جنونی عسیر البربرش

بیچید و بعد زانی بیشتر زیارت حضرت طباطبای صلی الله علیه و سلم در عالم رویا

بیا

مرضش صحبت انجاسید شمنوی ذو بحرین و ذوقافیتین مع انجفیس بطر ز سحر طلال ابل سحر کرد
بر رسائی کند اندیشه اش گواه و از نظم بدیهه اقلین با جنگ تحفه العراقرین شور فصاحت
و بلاغتش در افواه آرمشوی ذو بحرین است

ای تو اندر سرین شور یا	نام تو هست تا فخر شور یا
گر سر تنید تو دار و کتاب	بر در تو خید تو آرد کتاب
یا قف از لطف تو جان بازید	آتش قهرت بود آن بازید
در رو احمد قدم از سر و شش	طاقت رقبا هم از سر و شش
از پس پرده شده تار و نا	برده و دو عالم همه را و نا
علم وی از دفتر ترسی نبود	یک قلم آن از برود و ترسی نبود
نیش شب آن آینه افروز مهر	کر از اینجا سوی حق روز مهر
جو هر گل مانده شد و بر خیزت	یک تنه از سدره خود او بر خیزت
ساقی از آن چشمه حیرت فزا	و در سر من نشسته وحدت فزا
گوش کن ای بلبل نگین غم	قصه عیش و طرب آگین غم

قاز بدیهه اقلین است

بایم و شنای صانع پاک	روشنگر ذره ذره خاک
یا قوت گری و کان نوازی	و چون حق و مهر بر طرازی
بر در نهاد طح افلاک	نو و مهر سکون ای شقه خاک
آن حق پر از حقائق او	این شقه پر از شقائق او
و بد حق عشق احمد بندگان چیده خود را	بنا صانعان شاد می بخشیده می نوشیده خود را
مهر مصر است داغ از رشک متا یکدیگر می دم	ز اینجا کور شد و در حسرت توای یکدیگر می دم
نه گنجین با ابدان است فی و جام ساقی را	بیاد و دست در دل آتش و آیکه می دم

هر کسی مخورخ شوخ خود آرائی هست
 چند دلتنگ بغم خانه هستی باشه
 باین رحمت بچشم کم بسین حصیان پناهازا
 ز چشم پر س حال جلو آغاز حسن او
 بود پناها لبریز و جانها پر لب از صرست
 ز شب کوری گریز نیست و زین پیش باشد
 نزار حاجت تقدیق خون کشندگان او
 چاک کن جامه هستی که شود او پید
 لطف در جلو لیلی غسان نیست کنون
 بحق بستم انان دیدم که جانب وار دلدارت
 اگر صد کوه هم باشد با سانی توان کنون
 جماعتی که با خفای را میگوشتند
 بر آرزو ده و احوال حیث دامن بین
 اصل بخت بر در صد سال جان و بد
 آن پر تو می که از سه و خور زور و غلیل
 جان بغم تا ندی وصل بجانان نشود
 جایی رحمت بکم طاعتی بر سینه
 لطف را نازم که پیش از نور و فکر چاره کرد
 با جهانی در غش یک جان و قالی بودیم
 بر بزم نیمه پرد و جهان از فغان دل
 جان در بدون خوش است نصارت بیان بزم

وای بر من که مرا کار بخود رانی هست
 خیز وزین خانه برون آئی که صحرای هست
 جالی هست دشکین نقاب این و سیاهازا
 صبحی کردگان دانند قدر صبحگاهانرا
 که کج دارد مرز آموخت یارب کج گاهانرا
 چرخ از نقش پای ره روان کم کرده گاهانرا
 باین حسن جمال از کس نخواهد حق گواهانرا
 تا که بیان نذر و گل نکند بو پیدا
 یا دو و فیکه شب از دیدن آب پیدا
 به بت بر دم پناه آن هم به بی رحمتی دل بارت
 ولی کیار دل بر کنان از روی سخت و کرات
 هزار ناله گره در گلوئی خاموشند
 تو موشی و تماشایان کتان پوشند
 چشم عنایت تو با هوز بان و بد
 اکنون مرا فریب ز روی بتان و بد
 شرط عشق است که تا این نشود آن نشود
 که رخ خوب ترا دیده مسلمان نشود
 تاک راحی آفرید انگه مرا بخواره کرد
 سینه ما چاک شد هر کس گریان پار کرد
 من بعد ما و دلبر کج نهان دل
 خوشتر ازین همه که تو باشی میان دل

مجلسی بیست چون مجنون دلم ز غوغا زدم
کعبه آمد در نظر لایک در صحرای زدم
ز مهر لاف زخم سینه پر ز کین دارم
نماز میکنم و بت در استین دارم
میرس بنده درگاه کیستم که مرا
توان شناخت زوانیکه جبرید دارم
عاصم منشی عبدالحلیم کشتی بابی العاصم بن مولوی عبدالکریم مولیش کلکته ست بکسب علوم
ضروریه پرداخته و شوق سخن کلکته لشعرو شاعری آغا احمد علی مرحوم ساخته نه سال است که
که باشا پهنی پنهان است و جوان شیدا بیان سخن را نیکو میگذارد و با اکابر عصر رابطه فرست
دارد و دو میکه محرم بطور در شسته جبری دارد و دارالاماره کلکته گردید همراه مولوی محمد شاه صاحب
آمده ملاقات کرد و جویت طبع از رویش پیدا است و ذکا و خاطر از حرفش موبدا این
چند بیت از وی است

مرا بپشتای صیاد بی پروا بنا کانی
بامید بهاری بسته بودم آشپزخانه را
دل که گدازد و گدازد و فزاید کند
نکته این است بهر رنگ ترا یا دکن
ما که خورده در دیم طبعی بگذارد
رسم بر به شدن ز رسم کهن نی آید
هر کس بشیوه دل مسکین خراب کرد
سهل است و طریقت یاران حساب دل
بچندین زخمای ظالم لم شاد است پندار
تو همچون خود جهانی از غم آزاد است پندار
بهر رنگی که بخوابد سخن آخر و زیگرود
در نیجا عاصم دیوانه است و مست پندار
عزیز عبدالحزیر خان نیراف حافظ الملک نواب حافظ حجت خان بهادر نصیب جنگ وانی
رو به یکصد و بیست و ده ساله بود که پدرش نواب سعادت لیر خان در سفر حج جان بحق سپرد و بی
بعد وفات پدر کتب درسیه فارسیه و معقولات و منقولات کتساب کرد و در بیست و سه جبری موفق
بخط کلام معیشت طبعش با سخن ملایم افتاده شاگرد عبد الملک بن تاجا بهرینا و ذوالقادر حسین
شانی است در حین تحریر این مقاله رونق بخش بکده بانس بر نیست برادر مرحوم و راوی
و باحرر بطور اتفاق ملاقاتش فیقاده آید

بر درشن ز خاکساری کامان خواهم شد
 آه از روزیکه تو بر غیر من بر جان خویش
 تا نکمیت گل بوی از ان زلف شنیدست
 شهرت طلبان گوشه عزلت گیریند
 کم کم تر بنده خود در بوس جام شراب
 ساقیا حیف که با اینهمه ظرف عالم
 کاش در آتش می سوخته گردن من
 گنبد تو به کند هر که بیخانه عمرت
 محیط عشق تن فقر آشنای من است
 چگونگی بال کشایم بسیر سنبل زار
 ستم چه کار کند اگر ستم گشته بودم
 میسر از من دل داده طلب و مقصود
 عیان ز گریه بی اختیار من شد راز
 بحال خویش نگریه چگونگی چون شبنم
 عزیز کی شنود سخن عندلیب انکس

پانحال او چو سنگ آستان خواهم شدن
 مصران خواهی شد و ناهربان خواهم شدن
 بست است بر او طلبش محمل غنچه
 نکمیت نشود من و می منزل غنچه
 طوطی طبع گردان مگر جام شراب
 شیشه سر باز ز دانه تمس جام شراب
 جسم کا هدیه شود و خار و خس جام شراب
 دست او چست بگیرد جام شراب
 بجای موج دران نقش بویاری من است
 هوای زلف کسی شسته بپای من است
 بجای تو همه ای ظالم از وفا می من است
 که هر چه آرزوی است دعای من است
 اگر چو قمع لبوزی مرا سزای من است
 که در تجلی نور رخس فانی من است
 که محو نغمه طبع سخن سزای من است

تعلیم سید محمد علیم از دوستان نواب عبداللطیف طرفدار صوبه بنگال است که با پدرش سید
 محمد عباس که آبادی فی الحال مهتم بندوبست مساحت ملک محروسه بھوپال است در سخنگویی
 طبع سلیم دارداصلاح سخن از عبدالعزیز خان عزیز تیره حافظ الملک نواب حافظ رحمت خان
 بهادر نصیر جنگ والی رو به بیکند گرفته در حدین نگارش این تذکره لازم این ریاست است
 این بیات نتیجه فکر مناسب است

کاستم از پنج و مشوقم ز پهلویم گر نخت
 خار و امن گشتم و دامان یار از بخت

بنگر ای ز ابد چه خوش طبع گشت فدا ده
توده تو و ده دل بجای سنگ خشت فدا ده
نایست به طبع ترین این نقش پای آن گاه
بر چنین خاک طبع سر نوشت فدا ده
بر راه زخم سینه من چشم و دخت است
از انتظار او به نیکدان خبر گشتید

حرف الغین المعجمة

غضنا سری را زنی بعضی لغین حجه ضبط کرده اند و بعضی لغین ممله درین بنیاد تحقیقش کرده
گویند پدرش کاسه گر بود و از مداحان سلطان محمود غزنوی است در مع او قصیده هفتاد و
هفت بیت نظم کرده و در آن قصیده میگوید

اگر کمال بجاه اندرست و جاه بهال به
مرا بین که بهینی جمال را بحال
مرا دو بیت بفرمود شهریار چمن
بر آن صنوبر غنیمت ساز مشکین خال
چه گفت حاسد کس که بد گال برست
ز راه باطن و در آشکار نیک گال
و و بدر و یافتی از نعمت و کرامت شاه
غنی شای دگر از جور روزگار مثال
بلن دو بدره و دیار یا منتم تمام به
غنی شای غزالان خیال را مرام او و دشیان فکر و دام او چون درو گن کایش
روفق نگرفت بجانب خان زمان خان که از امرای اکبری بود و حاکم چوپور خراسید و در
در غزل را سودگی جا گرفت و اشعار آید از در مع او و زون ساخت از آنجا نقش بدیع است
که هزار بیت است بر هر بیت یک اشرفی صلیب یافت در آن میگوید

خاک دل آنروز که می خیمتند
شغنی از عشق بر و خیمتند
دل که آن رنجه غم اندو شد
بود کبابی که نمک سوو شد
بی اثر محب چه آب و چه گل
بی نمک عشق چه گشت نمک دل
چند زنی قلب سیه بر خاک
سنگ بود دل چو نادر و نمک
زوق جنون از سر دیوانه پرس
لذت سوزان دل پر دانه پرس

نقد

نقد

آنکه شررتخم بجاش بود	شعله به از آب حیاتش بود
سجده شمار آن ثریا گسل	مهره گل را به شمارند دل
غفلت دل تیرگی جوهرست	خاک بران اعلی که بدگوهرست
آهمن و سنگی که شراری دروست	خوشر از آن دل که نیازی دروست

و بعد مقول شدن خان زمان خان رو باستان اکبری آورد و بمواطفت دارائی و خطاب
ملک الشعرا فی تحمیل مباحات نمود و اشعارش نمود هزار بیت است در گجرات در ششده در ششده
و دنیا بصحرا نمی عدم سید این چند شعر از کلام غزالی است ۵

رخ را نقاب زلف گر بگیرد میکنی	بر مادر میثابه زنجیر میکنی
بسکه دارم دل کی با عاشقان در میونه	گر کشم یک آه صد جا میشود آتش بلند
رقیب و اسیر از آن در رشک من بالید	که رنگ بر رخ عاشق نمی تواند دید
چه میبوزی بد رخ دوری خود ناتوانی را	که چون فانوس شب ستخوانی در بدن ارد
تن بوی را به عزم مردم و هر مو غفلان	سنگ در دست که دیوانگی آید بیرون

رباعی

آنکه درین بزم می ناب زدند	بیدار نگشته تا باد خواب زدند
از بهستی ما همین نمون است چونج	نقشی است وجود ما که بر آب زدند
ما زمرگ خود نمی ترسیم اما این با است	کز تماشای بتان محروم می باید شدن
خشتگان خاک یکسر کشته تیغ تواند	همچ و غلی نیست شمشیر اجل را در میان
تا با ده ایم و گردو گردی با نخم مست	داریم نشسته که دو عالم در و کم مست
حق عرق آلوده ساخت چنین جبین ترا	فقطه ز سر آب و او خجسته کین ترا
جان و آدم و فارغ شدم از محنت بجران	ایمنی که ز شبهای دگر بهترم مشب
بباغ سبز به تو خیز دل نواز آمد به	عجب خطی ز حریفان خفته باز آمد

غزوری شیرازی غزور سخن در دماغ داشت و باوه شود افکن در ایام صبح گستره صاف
 کتابدار شاه عباس ماضی صغوی بود غزور بلبلان خوشگو بنواختی خود چنین میشکند
 در فراق دوستان آخر زماچیزی نماند
 مکن خورشید را از کوئی خود دور
 باید که تو برگردی از من
 سبیل است که روزگار گشت

غزوری کاشانی مرغ نشین سینه خندان است بهند عبور نموده و ظاهرا همین جا از او غزل
 بسای سوز انتقال نموده شاعر خوش نوست از دوست

نازک نهال من که خوشم با خیال او
 قامت کشید بیست گران بر نهال او
 در غم جمال تو نگیرند ز گل آب
 نکس تو بهر آب که افتاد گل آب است
 غنیا شامخوای شیرازی شاگرد نظام دست غیب است و شاعر بنی حیدر دوست
 ز بوستان و قابوئی خوشدلی طلب
 درین چین گل سیراب چشم گریان است
 بر نوچه گری میشنم از خیال او
 بلی خورشید در روز قیامت گرم تر گردد
 غماز سمرقندی سخن ساز سنجیده و غماز معانی پسندیده است از روی می آید

آوردی جذبه سبیل سومی باغش
 در هر قدی لاله برده داشت چراغش
 پروانه کشته ز پر خود پرده فانوس
 گسترخ مبادا که رسد و دود چراغش

غماز میری قاسم خان اردستانی واقف شیوه مخندان بود و ملازم اکبر پادشاه از دوست
 ز راه آو تیرش در دل دیوانه می آید
 چو بارانی که از دوزن درون خانه می آید

غنی نامحظا کبر شمیری از قبیله اشنی است شاگرد ملا محسن قانی کشمیری چون طبع بلند داشت
 در کمتر روزگار عیشی شایسته بهم رسانید و آخر بنوعی بحر سخن افتاد و جوایری که بقصد جهان
 توان خرید بیرون آورد و میرزا صاحب کلام او را تعظیم میکنند و می شناسد

این جواب آن غزل صاحب که میگفتی
 یاد ایامی که و یک شوق ماسر و شست

نادر

نادر

نادر

نادر

نادر

نادر

غنی بغنائی طبعی مجبول بود و با وصف بی و تنگای بی محض و خاطر سهرمی برد از نیجاست که غنی
تخلص میکند مده العود شهر خود گذرانید و در شسته دامن از عالم غفل بر چید و دیوانش ساز
و داورست و از قالب طبع برآمده طبع خاطر تنخوران گردید و در تاج جدید بنابر ضابطه ثبت

انت دس

عاشقان را جنبش مژگان چشم بکاشت
سایلی نخوی تا زلف ابل زمانه
تا تو انی عاشق معشوق هر جایی شو
سایه گر سایه کوه دست سبک میداشد
با تو نزد یکم ولی دورم از فیض عام تو
از کشته شدن چهره عاشق نشو و زرد
در دم صبح غنی پیر فلک میگویی
نیست چون مهره زردم بوس قضا نیست
خاطر او از غبار لشکر خط جمع نیست
چشم سویی یار و ندیدیم روی یار
غنی چو سایه مرغ پریده در ره شوق
چشم کرم مدار ز شامان که جز نمید
حسن سبزی بخیزد سبز مرا کرد اسیر
سحق بهر راحت حسایا کردن خوش است
نیکند بمن تا تو ان نگه آن شوخ
از کنارم دختر ز کرده تا پهلوت
غزنی می محمد خان بلو قدردم مرتب مشهور مجلس در بیگاه غالی از فضل او و شعر او غنی بود

و با وجود اشتغال با سوره کیه گاه گاهی شعری پرداخت و با کبریا و شاه میگفت که افتخار زبان
 شاست که چون منی در آن سو جو ست دیوانی بزرگ ترتیب داده از دست ۵
 و در جوانی حاصل عمرم بنا و اهل گذشت آنچه باقی بود آن هم در شیبانی گذشت
 ای جوان جز تخم نو میدی گشتی در جهان موسوم پیری رسید و وقت و مقالی گذشت
 سخن حق حصارای صاحب دیوان است و بقدری طالب العلی کرد و در غلور و انهر و رسته الف
 با هزار حسرت در گذشت اندی می آید

باز

خبر

خبر

خبر

خبر

مختصر بود و حدیثی ز لبش فهم نشد خط بگر و لب او عا شد مختصر است
 دیوان با یاسین و دوش مزی کرد پنهانی که من مشیبه آب حیاتم هیچ میدانی
 غیر ۵ شیرازی منی در بند بود و بعد به بشیر از رفت از دست ۵
 جگر غیر هم را منی نیم زیر که میدانم اجل زیر پلاک از غیر بلا من برده
 پلاک خبر آن تا کنم که خون مرا چنان بر خیت که یک قطره بر زمین نچکید
 غباری بیشتر عمر را استر آبا و اجداد برود و در راه فقر و فدا سلوک و شت خط غبار خوب
 می نوشت لهذا اخبار منی خلاص گرفت معاصر بایست و شاعر نامی از دست ۵
 وی چو پیش آمد با ناز آن لبری و نام مرا من ز شرم او را ندیدم و از استقامت مرا
 بخیر بودم و دی سنگ بجانا که مرا از برای دیدن خود ساختی آگه مرا
 غزل ۵ هر وی مروی ظریف لطیف بود و اشعار جسته طرح مینمود و او است ۵
 غم از هر جا که در ماند فتنه در جوی من بلا از هر که سرگردان شود آید بهی من
 چاره این دل صد پاره نکردی رفتی جان من جان مرا چاره نکردی رفتی
 خالص سیر جمال الدین از سادات زید پور من اعمال لکنوت قریب هشت هزار بیت گفته
 ملازم نواب شیخ الدوله بهادر صوبه بود و در او اجرت دارد که شت او است ۵
 بزم شت ز صهبائی تاب در میان پیری ز شرم رفت گشته آب در میان

چشمش که بخونری عشاق سری داشت
یکشت یکی را و نظر بر دیگری داشت
غالب شیخ اسد و تتر زاد شیخ محمد افضل الزآبادی است اصلش از جوهر بود و بکمالش
سجاده نشین شیخ محمد افضل جوهری استاد علامه عصر المصمود صاحب شش باز نه بود و غالب
با نقاب افضلین افتخار داشت جوان مستند شایسته بود و همیشه رگ خار سخن ریز را پیشتر
اندیشه میگوید سیر آزاد او را دیده بود و او را خایم حیات بدلی آمد و در سال از لباس نزدیکی
مستعار عاری شد از افکار گمراه راوست

ولی دیوانه دارم که خاموشی است تقریرش
برنگ زلف خوان بی صدا افتاده زبانش
گذر از کوچه های تنگ که صاحب باغ را
نمی آید برون از خانه نقاش تصویرش
سیر متاب و چندان کند آرایش حسن
سایه زلف بر خسار تو زلف دیگر است
پی بنگران دیوان از یاد ابروی برم
تج قاتل رهبر و ملک عدم را با دوست
زیباری نیست تا بهر جا سر بر آوازم
مصلانی آبنوی داد از دنا که پیش را
خاوری خواج معین الدین از ماوراءالنهر است در سر کار محمد معظم خلف عالمگیر دست قوری
سرقران بود و فکری عالی و سخن پر جسته داشت انودهی از ان این است
شوق بر صف اول نقش خوش بایر کشید
سر نه در دیده ما حیرت دیدار کشید
شکوه اهل جهان جمله غنبار بود
دل ما هر چه کشید از ستم بایر کشید
عرق جبهه او را نتوان گفت عرق
گر می مهر گلاب از گل رخسار کشید
خاوری قلندر اصلش از صفایان است ماوراءالنهر نشو و نمایافته در ویشی صاحب تجربه

بوده و بیاحت بسر برده از دست

محبتم که فراموش کرده از من
و فاشدم که بگرد دولت نیگرم
تمام دردم و پیش تو شکوه سزگنم
تمام آتشم و در دولت اثر نکسم
علاجه نبی سخاوت بنیامین سید محمد باقر بگرامی همیشه زاده میر عبد الجلیل بگرامی است

در صفای ذکا و علم و قدرت و انواع قابلیت یکسانی زمان بود و در فنون عربی و فارسی
 و هندی و استازان قرآن خصوصاً در شعر هندی کوسا نفرزادی نواخت و در موسیقی و ساز
 هندی نقش مهارت میزد و در رقابت نواب صفدر جنگ و زیرو و معرکه جنگ با افغانه
 سقوط و گردید و چون عفا بستر منزل بی نشانی آرایش گزید و این مکتوب در شش واقع شد
 سیر ز اسطخر جانان فن هندی بازوی گرفته این چند بیت از وی یادگار است

همیشه در دل خود یاد زلفت او دارم	فزونم که کم چنین بار در سبوا دارم
آخر احم او وری بر خالشتن ایکنم	عالم بالا وین عالم تا شبایکنم
آخر از تیرگی و سخت گمین کام گرفت	که ز لعل لب او بوسه پیغام گرفت
و در غم عشاق باشد بی رخ جانان	باغ بی گل میشو دما تم سرائی غنایب
و آواز دست نگاه تو که هنگام وصال	چون تخلص دهد از دست حیا ساز کند
خط زلف تو رخ بزد گرفت	جای ما وین بجوم بود گرفت
تا نمک ریخت بر جراحت سن	لب شیرین بار شو گرفت

رابعی

آنرا که پناه بی پناهی شده اند
 در قلع و عمارت شناسی شده اند
 در یاب کاین خدا فروشان چنان
 در ترک لباس خشن لباسی شده اند

غریب سید کرم العبد برادر میر نوازش علی نقیر و گرامی ست جوانی خوش سیاه و نوری از رخ
 آل عبا بود و با انواع قابلیت آراسته و بهند زیبای خلق پیرسته و بکرم داشت از مذاق و فنون
 صافی کامیاب بود و در سلیقه شعری کامل نصاب اکثر برود و این سخن سخنان زیمن مجور
 نموده و اشعار خردوان در خزانه خیال فراهم آورده در شش درخت به عالم سرمدی کشید

این چند بیت از وی می آید

بسکه دو دنا من در سرش چیده است
 همچو فانوس خیالی آسمان گردیده است

لعل با آن سرخی پان وزن پانگی شدت
 بعد عمری آشناسد و لبز ناصه ربان
 بعد مردن هم با سید و صابی آن پرس
 کرد و نگو شوخ تو بیب مرا
 بسمل افتاده ام از تیغ فراتش شاید
 نیست شخصی بی گرفتاری درین گلشن مگر
 نکیدارم خیال بهنگامی بالپ لعلش
 آه این سرگشتگی از طالع من کی رود
 بیک وزوید و دیدن تشنگی مفرغ میسازد
 چنان بشیوه دیوانگی شدم مشهور
 غلام مصطفی بن سید عبدالکریم صاحب شرب عالی بود نشسته فقر و درویشی و دلالا
 داشت همواره بشیوه پایگیری کسب معاش ضروری میکرد و فضل و اثرش زده ششبدینیه
 فی السجودان میداد همراه نواب مبارز الملک سر بلند خان تونی و جنگی که یسواد احمد آباد
 باراجه ماژوار واقع شد جبره شهادت پیشید و با وجود نقص اثری از جسد شریف او گل نکرد
 پیش از شهادت رباعی گفته بود سه

رباعی

در خلوت ماورای یاری نمیست
 یعنی که بهر شرف و فرش افتخاری نیست
 ماریج مجریم ز آرایش مرگ
 مارا بجزا زده و کفن کاری نیست
 سلیقه او در انشاء رباعیات بسی مناسب افتاده و در رباعی حقائق و معارف از تلخیص
 جو شیده هر رباعی او موجبات است از بحر عرفان و ترانه ایست از پرده لاکان بزرگته اش
 تا زیاده و لهای آگاه است و پرتوی از شعرا فی انما السده بیان رباعیاتش مژگون است و

و مذاق فقرش از کاشش مهربان تا در نگونی همدواب اند ترا پانز به و خور که رکاب اند ترا	و مذاق فقرش از کاشش مهربان این بهشت فلک که چون جابا اند ترا تو پا دشمنی ولی ز خود بیخبر
رباعی	رباعی
تا ساقیه کار کار ساقیه طلب تو حیدق از سخن طرازی طلب	بان حال جلال ایازی طلب از آتش عشق تا نسوزی یکسر
رباعی	رباعی
جنت چنین ز باغ شاداب است چون عالم بخت تنی خواب است	هر نشه که هست از تنی تاب است کس را چه خبر زرتبه عالی تن
رباعی	رباعی
بیرون ز جهانیم جهانی دیگر است انفسانه نوایس ممکناتی دیگر است	ما عاشق ذاتیم صفاتی دیگر است ما واجبیم ایمم ذکر واجب گوئیم
رباعی	رباعی
یعنی که جمالت همه دیدم و در خود چون برق طپیده آرمیدم و در خود	از دیدن روی تو رسیدم و در خود صد شک که از شوق تا شای خفت
رباعی	رباعی
در کعبه تاریک چراغی دارد غمگین چو بی همه باغی دارد	هر کس در خود بهار و باغی دارد تو غمزه مشک که ما بجای دریا ست
رباعی	رباعی
بیچاره عوام را بخود میخوانند چون در گری خلیفه شیطانند	آن فرق که خویش اولی میدانند الله و رسول بر زبان میزنند

<p>یعنی که بخود رسیده می باید شد بر طاق بلند چیده می باید شد</p>	<p>سترالقدم چو دیده می باید شد رباعی چون شیشه پر شراب با صدستی</p>
<p>رباعی</p>	<p>رباعی</p>
<p>یعنی که بزم جان شرابی زده ایم هر جا گلچین آفتابی زده ایم</p>	<p>بر شست غبار خویش آبی زده ایم خفاش میا که بر درخت زده خود</p>
<p>رباعی</p>	<p>رباعی</p>
<p>چون لاله و گل برین چرخ خنده کنیم عریان همه تن شویم و شرمند و کنیم شیور میرزا احسن از عیان کرمان بود و با حدت شعور طبعی شگفته داشت و در شعر با هر دوستان تازه در کلامش بسیار است و در علم سیاق شهره آفاق بود مدتی بوزارت گرجستان در آن حدود بسر برد باز باصفهان آمد این دو بیت از دست</p>	<p>وقت است که دل زده هر کینه کنیم در خلوت خویش قهقهه دنیا را بسر برد باز باصفهان آمد این دو بیت از دست</p>
<p>باز این گلزار چون گلستان سازد مرا باز این هموار بودن آسمان سازد مرا</p>	<p>باز این گلزار چون گلستان سازد مرا باز این هموار بودن آسمان سازد مرا</p>
<p>منه</p>	<p>منه</p>
<p>در ریاض زندگی چون سرو بجای اصل میباش در عهد سلطان حسین میرزا هنگامه صوت و صد اگر داشت و تخم معنی در گلزمین چنین بیکاشت دشت مکر ترا گلزار زبان گذشت شرم رقیب بر طرف تنبلی فوئی بار گیر</p>	<p>بر سر پای می و چو خود خط باطل بکشد نقص قمری اکثر اوقات در کاوشان بسر برده صد اگر داشت و تخم معنی در گلزمین چنین بیکاشت امروز هر که بود ز ما سرگران گذشت یاد رقیب را بهم این جمله گفت از چه شد</p>
<p>رباعی</p>	<p>رباعی</p>
<p>در ملک سخن ترک خصوصت کردند بردند و برادرانه قسمت کردند</p>	<p>دشمنی و برادرش چه خلوت کردند هر شعر که در کینه کتابی دیدند</p>

دل خونین مباد و در آن گلگون بباخته
شریر می رود می که آتش سوزان جدا افتد
غرض منظر حسین و اهل بیگانه می شاگرد معانی است و در فارسی و عربی استعدادی مناسب است
و در کتب اهل علم بقا خراسان است

چون دو دجا پیشم کند که به آورد
آخط عنبرین تو دیدم گریستم
تسکینه دل تو پویشیده می برم در خاک
باین اسپ که شمع مزار خود و هشتم
غالب میرزا اسدالدخان دیو می مخاطب نجم الدوله ویر الملک نظام جنگ بهادران
سخنوران نامی شاه جهان آباد و صاحب قوت فکر خدا دوست موجود بهانی خوش و غرض معانی
دلکش شیر بیشه سخن پروری شهریار معنی گسری و در نظم خاص دارد و ترکیب لاشین
ابداع می نماید بسیار می ایضا حاصلش قابل بحال او در شاعری و نظامی اند و تبحر از اقران
بر طرز واداعی کلام او اعتراضات کرده اند چنانچه از ملاحظه قاطع بر زبان و ساطع بر زبان
چون صبح روشن میشود و اما شک نیست که قدرت او بر اصناف سخن از نظر و نظم پیش از دیگران است
قصاید و مثنویات و غزلیات و رباعیات دارد اما خاصه قصاید خوب واقع نشده و قصیده
بهتر از غزل می سراید غالب قصاید او در مع حکام فرنگت رؤسا و اکابر بندگان و ستان است
از وظیفه خواران مجاور شاه پادشاه و بیست مذہب شیعی و اثنی عشرت چنانکه خود هم میگوید
غالب نام آورده نام و نشانم پس
هم اسد اللیم هم اسد اللیم
و بیچقت خود را از شراب رام و گردش جام صاف نیکداشت زبان فارسی نیک تمییز
و اثر ایراد الفاظ عربی حتی الاسکان گریزی نماید مهر نموده زودست و مثنویات و جزیان از کتب
فارسیه یادگار است محض طور و در ایام اقامت شاه جهان آباد مکرر آوریده و تقریر چادو
تأثیرش گوش کرده و غزلها از زبان او شنیده و قصیده و غزل بسرعت تمام میگفت و طرز
خود را در سخن نجی از دست نمیداد و احیاناً شعر نیمه دارد و هم میگفت دیوان مختصری در نیمه
دارد و دیوان فارسی او بوج طبع دائر و سالیست مجموع ابیاتش ده هزار و چهارست و

و بهار بیت و هر یک از روی شوخی تاثیر و خوبی تقریر پیرایه گلونی بسمل و آویزه گوش
 دل است لفظ غریب تا بهیج ولادت او است وفاتش در شصت و سه بوده تنبع کلام ظهوری و عرفی
 شیوه مرضیه او است و استفاده از سخن طالب و حنین راه و رسم دیرینه او بنا بر التزام چندی
 شنا بود از صد مطلع او در اینجا بسک بیان کشیده می آید

خاموشی ما گشت بد آموز بت آن را
 در طبع بهار این همه آشفنگی از چیست
 بر طاعتیان فرخ و بر عشرتیان سهل
 فرمان در دو تا چه روانی گرفته است
 هر جا ست ناله همت ماحق گزرا است
 بیک دو شیوه ستم دل نمی شود و خرسند
 بلاک شیوه تکلمین مخواه بستان را
 بهمان جوست در الزام مدعی شوق
 وواع و وصل جدا گانه لذت دارد
 روح و مدستیت است بخسار و
 بر نمی آید چشم از چرخ حیرانی مرا
 و به که پیش از من بیایم کسی نه ابرو
 بگیتی شد عیان از شیوه عجز و نظر ارا
 نشستن بر سر راه تحیر خالی دارد
 نه مال شمع را بالیدن از کامیدین طایخ
 آجارت و ادبیش یکدور حرف از دور دل ختم
 حیرانی ما آینه شهرت یار است

زین پیش و گرنه اثری بود و فغان را
 گوئی که دل از بیم تو خون گشته خزان را
 تا زم شب آدینه ماه رمضان را
 صد جا چونی بناله کمر بسته ایم ما
 حرمی بیال مرغ سحر بسته ایم ما
 بمرگ من که بسا مان روزگار بی
 عنان گسته ترا ز باد و نو بهار بی
 یکی بر غم دل نا امید و ارب
 هزار بار بر و صد هزار بار بی
 متاع میکده مستیت هوشیار بی
 شد که ز نار هیچ سیلانی مرا
 سجد شوقی که می بالد به پیشانی مرا
 ز پشت دست باشد قاش و می کار را
 که بر کس میرود از خویش میگردد و چار
 گذار جوهر سستی است غالب آبیار ما
 پس از دیری که بخود عرض داد و ستادانی
 شد جاده بگویش نفس باخته ما

طول سفر شوق چه پر سی که دین راه
 حوران بهشتی که ندارند کلاس بے
 نذا تخم تا چه برق فتنه خوابدرخت بر شوم
 چه دود و دل چه میج رنگ بر پرده آفتی
 بشه پاپاس ناسوت ز خوشیم بگلان دارد
 رسید نهایی نقار چهار استخوان غالب
 بسکه غم تو بوده ست تعبیه در شربت ما
 دل تاب ضبط ناله ندارد جندی را
 مرموز و فطر شوق و تسلی نمی شوم
 غالب بریدم از هر خواهم که زمین سپس
 آسمی لذت جفای تو در خاک بعد مرگ
 چشم بر تازگی شور جنون و وحیست
 نذر بوی کباب از نفس غیر خوشم
 عالم آینه راز است چه پیدا چه نهان
 داغ ناکامی حسرت بود آینه لم خیم
 چون کشدی کشدم رشاک که در پرده خیم
 طره در هم و پیر این چاکش نگرید
 بزرگمرگ شبی زنده داشت بن ذوقیست
 عمریست که می میرم و مردن نتوانم
 جنت ننگ چاره انسودگی دل
 در گر و ناله و ادنی دل در سکاوت

چون گرد و فروخت صد از جبر ما
 بر خویش فشانند گداز نفس ما
 تصور کرده ام گسستن بند تقاضا
 خیالم شانه باشد شب و خواب پریشان
 ز شور ناله می ریزم ناله دیده در این راه
 پس از عمری بیایم و دارا و در سحر چکان
 نسخه افکنده می بر دهر و سر نوشت ما
 از نامجوی گریه بای بای را
 یارب بجا بر لب خنجر ستای را
 کعبه گزینم و پیرستم خدا را
 با جان نه شسته حسرت عمر و دبار را
 در خنجر و شمشیر بود دستی دیوانه ما
 کعبه گزینم و پیرستم خدا را
 تاب اندیشه نداری بنگاهی در یاب
 شب روشن طلبی روز سیاهی در یاب
 از لب خویش اگر بوسه بید چه عجب
 اگر این ناز و خودم نگر ام چه عجب
 گرت فسانه غالب شنیدن است خنجر
 در کشور بیداد تو فرمان قضا نیست
 تقسیم با ناله ویرانی نیست
 خونی که میدود و بشر این سپاه گیت

مایا تو آشت ناو تو بیگانه ز ما
 بخود و بوقت پنج طعیدن گناه من
 خالم تو و شکایت عشق این چه حاجت
 در خود گم است جلوه برق عتاب تو
 گزینمک سود کنی ز جسم دلم
 ناز سرباید دیگر ز تو یافت
 بنمود رسیدنش از ناز بسکه دشوار است
 غم شنیدن و فتن بخود فرو رفتن و
 ز آفرینش عالم غرض جز آدم نیست
 نازم نگه شرم که دلها ز میان برد
 هدم که ز اقبال نوید اثر شرم داد
 سرگرمی خیال توانست این شوکت
 ز کفر و شمش نالم که از اهل بیست
 بذوق خلوت ناز تو خواب گشت نیم
 وجود او همه حس است و بهتیم همه عشق
 به بیم آنکه مبادا بپسرم از شادی
 پیوسته و جدا ده ساقی نتوان خوان
 آن راز که در سینه نهان است نه عظمت
 کشته را رشک کشته و اگر است
 قفس دلم را گناهی نیست
 بر دل نازک و لدا گرانی کمند

آخر تو وحش که جهانی گواه گیت
 دهنه دهنه تیز نکردن گیت گیت
 باری بمن بگو که دلت داد خواه گیت
 این تیرگی بطلع مشیت گیت گیت
 سود ز خست زبان نمک است
 نمک خوان تو خوان نمک است
 چو بادام تن من ای خود در قنار است
 خوشا فریب ترحم چه ساده پرکار است
 بگردن لطف ما و در هفت پرکار است
 ز انسان که خود آن چشم فزون ساز نیست
 اندوه نگاه غلط اندازند نیست
 دل پاره آتش است که دودش نمکند
 تپاک گرمی رفت را با غنا نم سوخت
 قضا بعبده در چشم پاسبانم سوخت
 به بخت دشمن و اقبال دوست سوخت
 نگویدار چه بمرگ من آرزو مند است
 همواره ترا شدت و آذر توان گفت
 بر دار توان گفت و بنسب توان گفت
 من وزخی که بر دل از بگر است
 رختن در نهاد بال و پر است
 خواهش با که جگر گوشه ابرامی است

بنیو گزینست ایتم سختی این نور و بسنج
 شعر غالب نبود و می و گنجیم و سلی
 گیرم ز داغ عشق تو طریقی نیست دل
 لرزم بگوئی غیر زینیا بی نسیم با
 گیرم که رسم عشق من آورد و دم به بر
 سخن چون نمونه بزم فراغ تو بود
 آنگاه بی پرد و بصد داغ نمایانم سخت
 بنجم ندیدم کام دل غایت و غالب
 غالب اگر نه خرقه و صحت بهم فروخت
 رضوان چو شمع و شیر غالب حال کرد
 به بند پریش عالم نیتوان افستاد
 من آن نیم که بتانم کنند و بگوئی
 حدیث می بدین و چنگ و میان آریم
 بگوئی یار ز پانستم و کنم فریاد و
 غم بهم و تو زبان دان من نه غالب
 مژده هیچ درین تیر و شبانم دادند
 رخ کشود غالب هر زده سراییم بستند
 برق افشاند آرم و ابری بزرگش
 جفت آسمان بگر و شش و مادر میانه ایم
 دوش که ز گردش بنجم گاه بر روی تو بود
 دوست دارم گری را که بکارم زد و اند

بگذر از مرگ که و است به بنگامی هست
 تو ویزوان توان گفت که الهامی هست
 ایتم نه پس بود که جگر و شناسی هست
 کاندرا مید و ارشی بوی لباسی هست
 ظلم آفرید و دل حق ناشناسی هست
 باد سحر علاقه را بطحراسی هست
 دید و پوشید و لگان کرد که پنهانم هست
 گوئی لب یارست که در بوسه نسیم هست
 پرس چرا که رخ می لعل غامضی هست
 بیچاره باز داد و می شکوگر هست
 توان شناخت ز بندی که بر زبان افتاد
 خوشم ز بخت که دلدار بر گمان هست و
 کنون که کایشیخ نهفته دان افستاد
 بدان دروغ که نه نشنا گمان افستاد
 به بند پریش عالم منی توان افستاد
 شمع کشتند و ز غور شینش نم دادند
 دل ربودند و دو چشم بگذاختم دادند
 زان بشتند که اندک لب جلا و بنسبند
 غالب و گر میسر که بر ما پیس بود
 چشم سوئی فلک و روی سخن سوئی تو بود
 کاین دانست که پیوسته و ایروی تو بود

مردن و جان تنهای شهادت دادن
 هست تفاوتی هم از طب تا نمید
 حتی بر باد مکن عرض که این جوهر ناب
 هر چه بینی بهمان حلقه زنجیری هست
 باید ز می هر آمینه پریسز گفته اند
 پرده داران بینی و ساز فشارش دارند
 هر نفسی که ز کوی تو بخت کم گذرد
 جنگ تاج بود خوشی دلبران کاین قوم
 نه زرع و کشت شناسند فی حدیقه و باغ
 ز وعده گشته پشیمان برای رفع مال
 ز روی خویش و منش نور دیده آتش
 تا ز م فریب صلح که غالب ز کوی تو
 و آغ دل باشکله فشان مانند پیری
 قیال یار و آغو شتم آنچنان بفشرد
 فدای شیه رحمت که در لبان صبا
 بجان نوید که شرم از میانم هم رفت
 میسر و جوی سواد سفیدها غالب
 تا در زخم بناسور تو انگر گردد
 گیرم ای بخت بدت نیستم آخر گاه
 یار باین مایه وجود از عدم آورده است
 دل را ز غم گریه بیرنگ بپوشش آرد

هم ز اندیشه آزدون بازوی تو بود
 لذت دیگر و دیوسه چو دشنام شد
 پیش این قوم بشورایه زمزم نرسد
 هیچ جانیست که این دایره با هم رسد
 آری دروغ مصلحت آینه گفته اند
 ناله میخواست که شرح ستم نازدند
 یا دم از ولوله عسکر سبک نازدند
 در آشتی نمک زخم و لنگار نهند
 ز بهر باده چو خواه ابر و بار نهند
 امید دایر بمرگ امید دارند
 برنگ و بوی جلگه گشته بهار نهند
 ناکام رفت و خاطره امید وار برد
 این شمع شب آخر شد و خاموش نکوند
 که شرم اشیم از شکوه های دوش آمد
 بعد از خوابی رندان باده نوش آمد
 بعیش خمرده که وقت دواع هوش آمد
 سخن بمرگ سخن رس سیاه پوش آمد
 هر یه از کف الماس فشانی بمن آرد
 غلط اندازد خدای ز کمانه بمن آرد
 بوسه چند هم از کج دمانه بمن آرد
 اجزای جلگه صل کن و در چشم ترم ریز

گیرم که با نشانن الماس نرزم
 تسبیح و دجبت هر سحر زمی غالب
 ز کلفتی تپه نفس رگ بعل گم بارش
 غالب ز جفا بی نفس گرم چه تامل
 سوخت جگر تا کجا شیخ چکبیدن دهم
 تا یکی صرمت رضا جوئی دلما باشم
 گاه گاه از نظرم ست و غزلخوان بگزد
 هوش پر کار کشائی و رقی خیر بیست
 حسرت روی ترا حور تلافی نکند
 و گر گاه ترا مست ناز میخوام
 گذشته از گداز وصل فرصتم با دوا
 زمانه خاک مراد و نظم بر نی آرد
 و کلیل غالب خونین الم سفارش نیست
 تو عده دو ز خیال را فروغ نیالازند
 جواب خواجه لطیفی نوشته ام غالب
 بسبب که قاعده آسمان بگردانیم
 گهی بالا بچرخن یا ادا بسبب میزیم
 نهیم شرم بیکدیوی و باجم آویزیم
 اگر بر خود نمی داند ز غارت کردن بشیم
 مرغ از عده و وصلی که با من بر میان دار
 جنون مستم بفضل یونهارم ملوک ان کشتن

مشتی نمک سود و بزخم جگر مریز
 خدائی را ز سر کوی چاهستان بر خیز
 شهبان انتظار جلوه خویش ست گفتارش
 پندار که شیخ شب تنهائی خویشم
 رنگ شوای خون گرم تا پیرین دهم
 فرصتم با دگر زین پس همه خود را باشم
 و ز نبرد عده من نیست که رسوا باشم
 گم شوم در خود و در نفس تو پیدا باشم
 از تو آخر بچه امید شکلیا باشم
 حساب قند زایم باز میخوام
 زبان کوه دست دراز میخوام
 ز نقش پایی تو اش سر فراز میخوام
 بشکوه تو زبان را مهار میخوام
 تو قتی عجبی ز آه آتشین دارم
 خطا نموده ام و چشم آفرین دارم
 قصدا بگردش رطل گران بگردانیم
 گهی بسبب زبان در دمان بگردانیم
 بشوخی که رخ اختران بگردانیم
 مرا و را از چه دشوار است گنجیدن
 که خواهد شد بدوق وعده و دیگر فراموشم
 صراحی برکت گل و کنارم میوه ان کشتن

بجز مر آنکه درستی بیایان زده ام عمری
 تفان فلسای یارم زنده دارم دور نه ویریش
 بجز چون نمی گم کن که گشتن بهر شب
 بیایر خاک من اگر خود گل افشانی روان بود
 منت منور دارم لیکن بنامه بان آخر
 قمر جام سخن گوئی غالب به تو گویم و
 رشک خشم صیحت نه شهید بهرستان این
 ای ناله حکم در شکن دام میفشان و
 تقوی اثر چند بعسر و گر سستش
 لب بر لب و لب بر لب و جان بسپارم
 خجل زبستی خوشیش میتوان کردن
 تو جمع باش که ما را درین پریشانی
 سراز حجاب تعیین اگر برون آید و
 اگر بقدر وفا میکنی جناحیت ست
 چه مزدی و چه مزد و سکون خواه
 لب دو خمر و شکوه ز خود فارغم خمر و
 نازم دماغ ناز ندانی ز سادگی ست
 رنج قضاست همت آسان گذار ما
 ای مرگ مر حبا چه گرانمایه دلبره
 غالب سپاس گوئی که ما از زبان دوست
 دیده بیکرید زبان می ناله و دل می طپد

بگوئی میفروشان در خمارم میتوان کشتن
 بجز مر که یی بی اختیارم میتوان کشتن
 بنزدق مژده بوسه کنایه میتوان کشتن
 بیاد دهنی شیخ مزارم میتوان کشتن
 برین جان و دل اسید وارم میتوان کشتن
 خون بکست از رنگ گفتار کشیدن
 قفا به سرخوش گداز نفس ست این
 سر بایه آرایش چاک قفس ست این
 نازم می بغیش چه باز و در ست این
 ترکیب کی کردن صد متمسک است این
 ستم بجان کج اندیش میتوان کردن
 شکایتی ست که باغوش میتوان کردن
 چه جلو با که بهر کیش میتوان کردن
 برگ من که ازین بشی میتوان کردن
 ز یوسه پا بدرت ریش میتوان کردن
 نشاخت قدر پیش نهان شناختن
 کشتن بظلم و کشته احسان شناختن
 قهر خداست خاطر مشکل پسند تو و
 چشم باز تو دور نکویان پسند تو
 می بشنوم شکوه بخت نشاند تو و
 عقد ما از کار غالب سرسبز و اگر و

چون الفت بچو خودی دار و تماشا کن	حکمت صمدی از نگ خوش پدید آید
قلب چه خیزد از انگیز و عداوتی و فنا	بدل نشست جفا که داشتی ز اوست
تو کی ز جو ریشیان شدی چه بیگونی	در رخ رست نهانی که داشتی داری
حساب مهر تو از هم شناختن توان	خرد و غریب ادانی که داشتی و ای
خراب باد و دوشینه سرت گریه	ادانی لغزش پای که داشتی داری
بگر و کار نگر ویدی و جهان بنسوس	حدیث روز جزائی که داشتی داری
جهانیان ز تو برگشته اند اگر غالب	ترا چه پاک دهانی که داشتی داری
غالب هوای کعبه بسو جا گرفته است	رفت آنکه عزم خلق و نه شاد کردی
آز سینه من که نشستم خون دوست	جز تیر تو کس جان بسلامت نبرد
رباعی	
آن مرد که زن گرفت و امان نبود	از غصه قراغشش جهان نبود
دار و بهمان خانه و زن نیست و	ناز و مزاج را توانا نبود
رباعی	
ای آنکه براه کعبه روی داری	ناز و مزاج که گزیده آرزوی داری
ز یگونی که تند میخرامی و انهم	در خانه اندن ستیزه خوی داری
رباعی	
بازی خود روزگار بودم همه عمر	از بخت امید و آرزو بودم همه عمر
بیا به بفسر سو و نازم همه جا	بی و عده و انتظار بودم همه عمر
رباعی	
تا چند بیگانه سلامت باشد	تا چند تسکین آقا است باشد
گفتی که نباشد شب غم را خری	تین است که منکر قیامت شدی

غنیمت محمد اکرم نجابی مفتی زاده و صاحب کجگاه از متعلقات کجرات شاه دوله بود و در عهد عالمگیر
 پادشاه بخدمت نواب کرم خان لهرمی بر دصیا و آهوان سبانی نازده و دهم گسترمانی بی انوار
 شیرکج عشق ششوی او شهرت و قبول تام دارد و در حقیقت عبارت و نزاکت اشارت فایق بر
 شصت و شش هزار نامه است ترکیب انشایش چون مغرر خاطر نازک خیالان است و همین که پیش
 عزیز و لهامی آشفته حالان تر خوش و رنزه کرده خود چه حرف خوش گفته که غنیمت از خاکیان
 بهند غنیمت است در او اخرا تا حدی عشر نقد حیاتش غنیمت است اجل گردید و دیوانی هم جو
 انشا و ششوی دارد و این چند بیت از انجاست

گره و قطع هرگز جاوه عشق از دیده نخواست	که می بالید خود این راه چون تاک از بر نیما
بیا و دامنهای کهنه دل دارد و تماشای	بود طالع اسیر حین گریخته و دیده نخواست
و چشم پر زور و طاقت زیر دست قناده است	همچو موج از خود بکارین شکست افکاده است
طاقت بر خاستن چون گردنما کم نماند	خلق میداند که منور دست سست افکاده است
کرده ام از مهربان نقد بیانها در گره	بسته ام چون غنچه سوسن بانهادر گره
ز خلق آزرده چشم دیدنش و خویش حاصل شد	خبا بر خاطر آخر و تپائی دیده دل شد
چونم کرده گل از گردن شیم دلارامی	بچوب گل نمی ماند علام چوب بادامی
کسی بصلح و راید گم بشکلیک	مگر ز چشم بیا مویخت این دور نگیب
درین بساط بودی سبب حریفان را	بسان مهره شطرنج خانه جنگیب
این شوق ندیدم رنگ اشک هیچ محرومی	تو در دل بود و ظالم هانا کرده خونی
توسه بی ادبم آنقدر آورد و هجوم به	که لب لعل ترا فرصت دشنام نداد
نظر بروی که شد آشنا که میگردد	بگرد خویش چو گرداب دیده ترا نداد
از لب که نازک است بد لرزایی او	گل شیشه شکسته بود زیر پایی او
استمزان نگاه که آید بروز شش	بوی شراب از دهن داد خواه او

تورفتی و نیک خوان دیگران شده
کباب دل شد ازین میزبان نواز سها
آز بس خیال من شده لبر ز جلوه اش
هر جا که سر سجده نهم نقش پایی اوست
یار آمد آن زمان بر سر که در تن جان نهاد
بخت شد بیدار بنگار سحر که از خواب بزد

حروف الفار

فردوسی از دین طوس بود و باغبانی فردوس نام بیخ ساخته حمید و علی طوس میگرد
لنذا فردوسی تخلص گرفت اقدم قصه و اول بسل شکار شاعر است فخر استادان این فن و
صندید ما بران سخن بود با هر سلطان محمود و غزنوی شاهان و نظم کرد چون سلطان به جعفر
در صلا او کوتاهی کرد و بی بجو سلطان نمود و گفت

درختی که تلخ است اورا سرشت
گرش در نشانی بیار با بهشت
وراز جوئی غلغلهش بهنگام آب
به بیخ انگبین ریزی و شهد تاب
سرا انجام گوهر بجار آورد
بسان میوه تلخ بار آورد
گویم انگبین و حمید کیست پس احدی باشد باشد قبرش در طوس است و دو خاتش شیشه
یا شانزده و چهار صد و هجری است نظامی گنجی خود را بکند او می پسند و وز لالی خود را بکند
میگرد و شک نیست که زبان گیران را خوشتر است و بهج میو سیاه چنانکه باید بر خیزد
و نهم با قبل

دلش گبر و جان گبر و گبر سے زبان
ز گبران گبری زبان قصه خوان
تحمید صادق الف گفته که فردوسی این بیت بی مثل نوشته است
بر نبال پیشش کی خال بود
که چشم غمخوش چه بنبال بود
هم بست سوره اصدح و تاب
گرداد شب را چه آفتاب
بیا بگوئی که پرویز از زمانه چه خورد
بر و پیرس که کسری زرد و زگار چه برد
گراو گرفت ملک به گیران بگذاشت
ورین نهاد خزانن چه گیران بسپرد

رباعی

دوش از سحر طاعت بنده پروردان خویش
بنمود نظری هم اومی کردن خویش
جو هم به غصه کرد و دو بستم گرفت
خندان خندان فلند گردان خویش

رباعی

تا چند نمی بودل خود خسته و در د
تا جمع کنی سیم سبغی ز زر و در د
زان پیش که گرد و نفس گرم تو سر د
بادوست بخور که دشتت خواهد مر دشتت
فرخی سیستانی رستم سیستان سخن است و دل میدان این فن
شید و طوا اگفته قرخی و عجم خویش
در عرب است مداح ناصر الدین چنانی حاکم بخ بود در بار نه قصید و چهل و دو واسپ بخشید
این بیت از ان قصیده است

چون توان بهر تاشا بر زمینی بگذر د
هر گریای زان زمین گردد زبان قنار د
تپس بر گاه سلطان محمود پیوست و جای عظیم یافت پیوسته بست غلام باکرای زرین
عقبا و سوار میشدند +

فطرتی کشیری صاحب فطرت بود و بلند فکرت در جایزه این و دیرت از اکبر پادشاه
دوازده هزار روپیه انعام یافت است

قسمت نگر که در غور هر چه می طاعت
آییند با سکندر و با اکبر آفتاب
او که و گر معاینه خود از آئینه
این میکند شاهد حق و آفتاب

و نزد صاحب صبح صادق این هر دو بیت از نظم می است لیکن روایت نخستین قوی تر است
فروغی از روشن ضمیران خطه کشیر و عند لیبان این گلشن جنت نظیر است و صفت شاه جهان
دل نخیات بخش شغوی دارد از وی می آید

گرولت آرد و کند آن گیسو بچانه را
رقص کنان بآب ده همچو حباب غانده را
آله را هم با چمن دل صاف نیست
مادول یا بران عالم دیده ایم

آید در رفتن شتاب تیر دارد و محروم تو
چون کمان بهر که میازی نقش خانه را
فارغی سید شیرازی برادر شاه فتح الله کیر تبه بهند وستان آمد و بفرمود اعداد صاحب بهند
میز نیست و منظور نظر بیرم خان گردید و آخر سده اکبری لازم گرفت از دست
در جبر ساختن بحیات خود ای اجل
توان در انتظار تو بهم پیش ازین نشست
سرتنگ کز بولای تو ام دشمنان زنند
گر دآرم و تجفد پرد وستان برم
فهمی پیشش الدین کرمانی در علوم ریاضی و شگای عالی در شسته و در عهد سلطان محمد نصیب
صدارت رسیده این رباعی وقت رحلت گفته رباعی

خواهم ازین جهان فانی رفتن
در زیر کعبه بنا تو اسفند تفتن

در گوش زمین زینو فانی فلک
حرفی بزبان بی نیانی گفتن

فهمی کاشی کز پاس فروش بود و در شاعری شاعر الیه زیارت عتبات عالیات موقوف گشته
از دست

قانع بنیالی شد از دیدن رویت
بی منت پایگذرم از سبک رویت

فهمی اطرائی سفر کرده و جهان دیده و بهند وستان آمده و بولایت رفته طبع فطری داشت از دست
دل را با احتمال پیشم هم قرار
هر چه بد این حال میسر نمی شود

فهمی سمرقندی طبع بود بهند آمده و بولایت برگشته از دست
تا خاصیت باوه بمن پیرمیان گفت
از تو به پیشان چنانم که توان گفت

ز سوشی عنبرین چون برتش پیر زنی دیم
لباس کبابش پنداشتم بر خورشید حیدم

فائض طامحه نصیر بصری مور فیض و مهاب و شاگرد رشید ریز اصابت نخست در دست
جز و کشی نموده فی الجمله تحصیل مقدمات علمیه پرداخته طوابع حیدر داشت و در مجلس آرا میفرمود
میز نیست از یاران ملی حزین بود و نود سال عمر یافت در ایام محاصر و اصفهان در دست

باجل طبعی در گذشت این چند گهر از کان طبع اوست

ناله

ناله

ناله

ناله

ناله

ناله

گردون در کینه نیزند جو رنگ
 مطرب حرفی نیزند مال به بین
 شور بلبل سید به یادم که سستی پیش کن
 اوقات عمر بسکه بغفلت گذشته است
 گدازد ماه را آخر تنهای ضیاء کردن
 نقشانم بهوشی بستر او گل از آن ترسم
 با ما بگردشی چکند روزگار با
 آن فرصتی نبود که بخاری دپاکشم
 مشاطه سر می کشد آن چشم مست را
 چشمم بسیر رسید و بسویم گذر نکرد
 نظر کن از شکاف سینه تا داغ جلوربین
 اگر شب دوش بطول از غم آغوش گذشت
 نه بهین شمع بسیر کرد کعب خاکستر
 قاش بر گل و آن عذار آل کیست
 سنا آید ام چه منت احسان کس کشم
 قمر حرمی قزوینی بکب عطاری قیام داشته و عطر سخن از گلین فکر چنین بچکانید
 در فراقت زان نمی میرم که ناید بر لبست
 فصل طلیحان ایران راست در محرق سیر دیوان صوبه لاهور بود و در محمد محمد شاه
 منصب چهار هزاری داشت در تاریخ قدوم آصفجه بدلی گفته شد
 جانان غم دل نمیخورد و طو زنگ
 ساقی قدی شید به دور زنگ
 عکس گل در آب میگوید که می در شیشه کن
 شرمندگی ز صورت دیوار می کشم
 به پیش چون خودی سخت ست عرض عاقلان
 که سازد گردش رنگ گل از خواب بیدارش
 ما دیده ایم گردش چشم تو بارها
 در پای من زگره مروی به سخت غبارها
 تا بیشتر سیاه کند روزگار من
 شد و هم خزان و نسیا بد بهار من
 توان از رختنه دیوار کردن سیرین من
 لیک زلف سپیش آمد و از دوش گذشت
 شب هم از ماتم پروانه سپید دوش گذشت
 ز هر چه جلو بکشد حسن را مال کیست
 پایم اگر ز پیش رو و باز پس کشم
 کان تنم نا دیده روزی چند با هم خست
 مددش که ذات دین پناهی آمد
 تاریخ رسیدنش بگو ششم هفت
 گفت آیت رحمت است که آمد
 مددش که ذات دین پناهی آمد
 تاریخ رسیدنش بگو ششم هفت

تاریخ
 فصل طلیحان

فسونی یزدی سیدی قصه خوان بود و طبعش بشعر مناسب افتاده و در سبک ملازمان کبریا و شایسته
انتظام داشت این شعر از دست **س**

کر و تعظیم فسونی بغریب دیگران ۴
ورنه آن بی سب و پالاق تعظیم نبود
کشته غمخیزه جانان نهند چشم بهم
دم آخر شده حیران بیخ قاتل خویش
مردم از غم سخن از رفتن خود چیده اند
این نه حرفی است که گوی و شکارند کنی
بعد از هزار و صد که یکبار رو نمود
آن هم ز بیم غیر زمانی نبود درخت
فسونی محمود بیگ شاعر انصون طراز خط شیراز است اما در تبریز نشو و نمایا و از ملازمان
شاه عباس ماضی بوده و بهمن آمده و در سبک ملازمان الکبری میندین گردیده و بعد در ملازمت
شاهزاده پرویزین جهانگیر شاه در بلده آلا آباد و در سبک ملازمت و در نور و دید و بویانش
متداول است **س**

خواب راحت شد از آن دیده که دیدن داشت
رفت آسایش از آن دل که طبعش داشت
دل از گرمی خوابان و گرمیست
خنجر را که بزور نفسش بکشانند
فیضی الکبری آبادی طوطی بند سخن گسری است و پاک الشعراء و گاه الکبری و طبقه سلاطین
تیموریه اول کی که باین خطاب تحصیل سیادت نمود و غزالی شهادی است که از پیشگاه الکبری این خطاب
نامور گردیده و بعد رسیدن آواز صحرایی فنا بر غزالی خطاب فیضی باین لقب بلند او از گوشه است
و در عهد جهانگیر طالب علمی و در زمان شاه جهان ابو طالب کلیم جدائی باین خطاب میگوید و تفاخر در
آفاق زدند فیضی ملک قوی و ظهوری را دیده و صحبت هم گمراشته و شیخ عبد القادر جوینی
در منتخب التواریخ بزرگ شعراء ترجمه او مفصل نوشته و سخت برگفته و حق بجانب دست تاج و تاج
خالد فی الناست الامیر از اصحاب و را بخوبی یاد کرده و گفته

این آن غزل که فیضی شیرین کلام گفت
در دیده ام خلیده و در دل نشسته
کتاب ندانم چهار هزار و دویست بیت است
هر بیتش طعن بریت ابروی خوابان سیر قعر

شعر اور و لوق باز از گویان می شکند در حسد گوید ۴
 فنک تو بدل خیال بگفت
 اوج تو ز مرغ بال بگفت
 و انا که سخن بگفته اولست
 بر لنگر شعله تار مولست
 این مرحله گر چه پوشینست
 هشدار که بادش آتشینست

و در لغت گوید ۵

آن مرکز و در هفت جدول
 گرداب نشین موج اول
 خاکی و بر اوج عرش منزل
 امی و کتاب خانه در دل

و یوانش بی مزه اما تفضل اصناف شمرست و در صین تحریر این جریده حاضر چن بیت از غزلیات
 او فر گرفته شد ۶

نماند گریه شب وصل میقراران را	سپیل طلعت آن ماه بر دباران را
خبر برید شب حمید پیر مصطفی را	کار راست میکنم شب قصوری شب را
با قاشق سیریست من تیره بخت را	لکند بند وی که پست درخت را
تنه سینه ام ز وقت اضطراب سوخت	در دل شکیب خون شد و روید خواب
قیضی کجا قطع نظر از بتان هست	از کافر آفتاب پرستی منبر و دبا
اگر سری نکشم سویی بخود می چکنم	مرا ز همی خود دلال میگیرد
مشکان پوش چون قدم از دیده میکنی	مردان ره برهنه نهادند پای را
آنچه بغضی نظر دوست کرد	مشکل اگر دشمن جانی کند

رباعی

بر ما چه زیان اگر صفی اعدا زد	مستی خاشاک طعمه بر دیا زد
ماتج برهنه ایم در دست قضا	شد کشته کی که خویش را برما زد
رحیمه خون جگر از چشم ما	کل انا میر شمع بها ۴۴

قفسی تمام داده ام آن ماه پاره را
 تیر و سودای تو نگذاشت دل دین مارا
 آزرده دلان در خم اسپد نمائند
 خالی نکنیم ساغر از محی
 دلم از داغ تازه می سوزد
 قفسی از آسمان منال که او
 مشکل که سیل دیده بگذردش در آورو
 کعبه را ویران کن ای عشق کا بنجای نفس
 ای عشق رخصت ست که از دوش آسمان
 تا چپند دل پیشو خوبان گر کوشم
 گر سید این چنین شود چشم تو بر بیاک ما
 در هوس شکر لبی فیضی خسته داد جان
 خال شما گشته آن زر گن ستانه را
 گردانی قدرت بر لذت کیستای را
 هست هر فردی از ریگ روان مجنون
 فیضی احسن است ازین عشق که دوران امروز
 کدام ساقی پرست گرم خون ریخت
 آتش و دواع یار زمرگ علامت ست
 دل بخوی تو گرفتار و تو بی پرواست
 دل خوبان شعله باطل است
 دل من در کف طفلی ست که از بنجر است

سده کرده ام بزور تو جسته تار را
 عشق دزدی ست که باغانه برد کالار را
 مرغان بهشتی نشناخته قفس را
 در مذهب باغ محال ست
 باز در خانه آتش افتاده ست
 از تو آشفته روزگار ترست
 طوفان فنی می طلبد آسیای ما
 که گهی پس ماندگان عشق منزل میکنند
 بردوش خود نهم علم کبریا که تو
 این دل بسوزم و دل دیگر ز نو کفتم
 از پس مرگ عاشقان سر نه کنند خاک ما
 روح قدس بین که شد واسطه بلاک ما
 کس نمیداند پیش مرغ اسیر دانه را
 بدو عالم ندی گوشه تنهایی را
 که ز سر کرده ست دم با دیده چایی را
 گرم دار و ز تو می گماند رسوائی را
 که بوی می بد ما غم ز بوی خون کم نیست
 شام و دل نیست که صبح قیامت ست
 از کبابم خبری گیر که آتش تیز ترست
 سنگ آهن را با مگر دل ترست
 بلبلش مرده کنج قفسی افتاده ست

خاک هستی همه بر باد فنا رفت بسین
 قربان آن تغافل آن پشتم که دوش
 یارب زیل میکند طوفان رسیده باد
 خاک بیزان رو فقر بجا نروند
 در کمر بمله آن ترک پری روزه بود
 می نشینم پهلویش در بزم کز مستی مگر
 چون وصل بتان قسمت عشاق نمودند
 وصلت چو عمر رفته میسر نمی شود
 غمت مباد چه می پرسی از حکایت من
 شربت ذوق بران مردم بیدر و حرام
 و آمان فتنه بر زده از بهر قتل من
 تو با ده بادو گران خور که بر لب بوسم
 رویت افروخت از عتاب امروز
 شدیم خاک ولیکن ز بوی تربت ما

بسم الله الرحمن الرحیم

فغانی

آب فرعون چه شد و آتش نمرود کجاست
 فریاد من شنیدی گفتی فغان کیست
 بتجانی که خافقش نام کرده اند
 گوئی این طائفه اینجا گهری یافته اند
 بیدلی دست هوس در کمر او زده بود
 سر برانویخیم یاد تکیه برد و شمع کند
 در طالع مابوسه پیغام نوشتند
 یکبار شد میرو و دیگر نمی شود
 دل تو طاقت این گفتگو کجا دارد
 که کیفیت معجون بلبل نرسند
 طفلی که از حجاب مرغ آستین نهد
 لبست قطره خونی که از کباب حکد
 طسره گرم است آفتاب امروز
 تو ان شناخت کزین خاک مرو می خیزد

فغانی شیرازی طراح طرز تازه بیانی و معاصر ملا جامی است مجذوب و صاحب حال بود
 و شعر او نزد مولوی درجه قبول و استحسان یافت مرشد هوسان کیمیا طلب است نقد عمر گرامی
 ببا ز تلاش صرف کردوشی و عرفی و ثنائی و کناسج و شغالی متبوع طرز او بنید و منیر اصبا
 اندک آن شیوه را تغییر داده اجتهاد بطرز خاص نمود و مشهور ببا با فغانی است و امیر شیراز بخند
 بتقریب سلطان یعقوب تبریزی مخصوص بود و بعد فو قش بجانب میورد رفت و در شرب خمر
 یو می پیدا کرده و در پایان عمر مرشد مقدس شافیه موفق بتوبه و انابت شد و در ۲۵
 عنان سفر پاک جاودت یافت از وی می آید

سبز روز مشرفانی ز باز پرس مرس
 نسخه سحر ساری کاغذ تو تیا شود
 غایت و شکایری ست آنکه چو طاهریم
 دیوانه ترا بوس عشق باغ نیست
 بر ما چگونگی سالیه صحر فکست جا
 من عاشقم مراست پریشانی و ستم
 زین انجمن صفائی دیوانه چون رود
 خوبی بین کرشمه و ناز و خند ام نیست
 شب ست با همه جای می باغ کجاست
 بستر افتم و مردن کنم بهانه خویش
 مقصود صحبت ست ز گل در نه بوئی گل
 چه باشد عاشقی خود را بنها مبتلا کردن
 زگر در او خوبان میفشاند مومن تقوی
 فغانی کترین باز نیست در عشق نکور و یا
 فکرمی سیه محرابه باغ از خطا ساوات شمع تقدیس ست بهشت آمد و عشق نظیر باش
 داشت تیرا آنگو میه رباعی شهرت یافته و درت و بعانه باقی شتافته از روی می آید رباعی
 آتشوخ که جا و دل نا شاد گرفت
 آتش بهمان زندن ز آیم آخست
 مانند زمانه خوبه بیدار گرفت
 خون کین از چشمه بریدار گرفت

رباعی

چون گردش چرخ را داری نبود
 خواهی که چنان روم که از فتن نبود
 در فتن و لذت اعتباری نبود
 به خاطر نازگان غباری نبود

رباعی

تا کی بگویم ز غصه خون خواهم شد
 روزم بخیال اینکه تا شب چه شود
 فائق نامش این بود از خوشگوییان خط صفایان مست همه
 خواب شیرین نمک دیدم بیدار است
 فصیح اکبر آبادی میرزا نادر الزمان نام داشته و از مردم مست از بود و آرزوست
 عمر بگذشت و نیا سود دل ز نالدمی
 کاروان رفته همان بانگ ورامی آید
 شد از ویدین خط صید وحشی چشمش
 بدام سبزه توان کرد صید آهورا
 فصیح تبریزی عاشق پیشه بود و معلوم سرینه سبقت داشته آردی می آید
 از سوز محبت چه خبر ابل هوس را
 این آتش عشق است نسوزد همه کس را
 کردم بد لغ عاشقی او دل نشان ترا
 کز من چه کنم شوی شناسم آن ترا
 بقدر طاقت خود هر دلی می دارد
 دل من است که اندوه عالمی دارد
 غیضان آقا ابراهیم شاهجهان آبادی شاگرد سالک کشمیری است استعداد لائق و طبع
 قانع داشت و در فن موسیقی مهارت رائق در دستگاه آهنگ مقام اصلی نمود ساز فلوتر چنین
 نوامید هر

شد چاک بسکه سینه ز زخم هوس مرا
 هر جافتا و سایه من شد نفس مرا
 نصیبت گریه همچون صدف زرقانماید
 چو قسمت نیست روزی از زمین چو پاییز
 فوجی میرزا محمد تقیم هاشم از خط شیراز است چون همواره نوکری سپاه گری میکرد و فوجی
 تخلص قرار داد نکری در کمال تشنگی داشت ملاح و ندیم مجلس خان زمان بهادر بود و در آخر
 شباب شوق زیارت حرمین شریفین و انگیزه گشته حضرت گرفت و بعد تا دیهج و عمره بوطن
 رفت و مدتی قلیل درین دار بود و تقیم مانده مسافر ملک بقاشد از تنگ فکرا و است

بی وصف تو ای سلسله چو ندید بیا نهاد
 در وادی شوق تو نیا بیم و لیلی
 یوست صفقان در صفت بازار نکویی
 آنجا که بعل از تو نشان می طلبیدند
 طاق ابروئی بتی افکنده از طاقی لم
 جایی هستی و نشین بر ساحل این بحریت
 پر تو خورشید برق خرمین کیفیت است
 تصادف در ناتوانی زندگانی میکند
 بر نمی تابد گل این بوستان رنگ برین
 با خود حکایت از لب خاموش میکند
 عمریت است عشقم و اوقات خویش را
 فوجی چو خاک ر بگذر از پا فدا و ام
 صبح است و چمن است ز بوی گل صد برگ
 دلخ بگریم تازه ز جام می زر دست
 آگاه نباشد ز شکست و تسبیح من
 دار و سز چشمتی خورشید جالالت

کوتاه ز دلمان سخن دست ز بانها
 بر نفاست زین مراد چون گردش نهاد
 از گرمی سودا می تو در بسته دکانها
 پیرا من محتاب نمودند کتا خف
 چند روزی گوشه محراب می این گرفت
 خانه دور کوچه گرداب می باید گرفت
 فیض خواجی صبح را در خواب می باید گرفت
 همچو صبح از پهلوی پیر می خوانی میکند
 آرزو بر خاطر عاشق گرانی میکند
 خود نقش می میزیم و خود گوشش میکند
 صرف نصیحت خرد و هوشش میکند
 با سایه تو دست در آغوشش میکند
 ز کس قدمی خور و بروی گل صد برگ
 این لاله خور و آب ز جوی گل صد برگ
 بر سنگ خور دست سبوی گل صد برگ
 خالی بود از مغز که وی گل صد برگ

فطرت میر سحر از سادات موسوی و از منصب اربابان عمده عالمگیر پادشاه بود و بدین جهت
 دیوانی صوبه بهار داشت تا آنکه در سنه الفقه جان را بدیوان قضاء وصل گردانید گاهی در سنه
 هم تخلص میکنند این ایات از وی است

بخط جام محقر کردم آخر پارسائی را
 نقاب از چهره بردار و حیرت ساز خاموشم
 ز تار موج می شیراز بهستم جز و قنوی را
 چراغ خلوت آینه کن منقار طوطی را

خون چشم از دل صد پاره آن خوراکم بخت
 جلوه کردی که افتاد آفتاب ز طاق چرخ
 طائر را چه داری در قفس کین ناتوان
 یافت فطرت از نگاه او حلاوت کام جان
 راز گرفتارش شد از ساده دلیها چه عجب
 همه جاریگ روانست زامه و شدنگ
 در شبستان ازل شمع یکی بیش نبود
 در سرم شوق تو افتاد چو بابل بقبض
 نوح بستند بگوهر معنی فطرت را
 جز ترک عشق با تو تمکاره چاره نیست
 موسوی که خوشتر از امی کشی وقت رفت
 تیغ مرگان بکف ز گیس مستانه گذشت
 نه تو تنگ دست چشی نه من از نظار بفلس
 نگاه حسرت اشب بمرگان آشنا کردم

فرید شیخ فرید الدین مسعود گنج شکر از اولیا کبار و اتقیای ابرار و صوفیه نامدار بود مادرش
 دختر وجیه الدین غجنی است این ابیات را حسین دوست دزد کرده خود بر نام وی ایراد کرده

دوشنبه ششم دل خزانیم گرفت رباعی و اندیشه یار نازنینم گرفت
 گفتم بسودیده دوم بر در او اشکم پیوید و استیم گرفت

رباعی

شب نیست که خون دل غمناک بخت
 یک شربت آب خوش بخورم همه عمر
 روزی که آبروی من پاک بخت
 تیار ز راه دیده بر خاک بخت

باز

فریدون حسین میرزا بظاہر از سلاطین خراسان ست بفتون فضائل آید ہستاین

ابیات از دست ۵

شوخی کہ داماد دل او مائل جفاست   عمر عزیز ماست چه حاصل کہ بی وفاست

نرگس اگر ز شیوہ چشم تو دم زند   گویند مردمان کہ عجب کور جیاست

از منت دل شال فریدون ز بیگسی   میدارد دل قوی کہ کس بنیان خدایت

فرخ سیر بن عظیم الشان بن معظم شاہ بن عالمگیر این رباعی از دست کہ در حال گفتن بود

باز

رباعی

دل ست جزو نشت شرابش مہید   خو کردہ با تشست و آبش مہید

ہر کس کہ از احوال دل ما پرسد   آہی لب آرید و جوابش مہید

خواجه قاضی ابوالبرکات شاعر شیطان صفات بود در حیاتی و بد معاشی نظیر ندر شستہ

باز

آز دست ۵

شوغ و میا کہ اداغم غرغزان شدہ   بہر دل بردن عشاق چہ طوفان شدہ

درین چمن بہم از طبلان زار کی   ولی بزار ہی من نیست از ہزار کی

بہن این بیدار ما کان نامسلمان میکند   کافر ہم گریہ یکس در کا فرستان میکند

فاطمہ خراسانیہ بنین پنج منی شناس بود اشعار خوب دارد از انجور این رباعی

باز

آرستہ باغ و عند لیبان سرست   یاران ہزار نشاطت دارد پرست

اسباب فراغت ہمہ جہنم دہست   بشتاب کہ جز تو ہر جہی باہر دہست

رباعی

ای از تو و خادہ مرانی نایاب   بی عیش تولدت جوانی نایاب

وصل تو حیات جاودانی لیکن   بایندہ تاب زندگانی نایاب

فرخ لافرخ حسین لاہوری سخن پنج منی باب ست از شناسگان فرخ سیر بود شعر یکبارہ

باز

شب که بی رویه و دل جزایه سازی شد
نال چون مرغی در آیه فاده پروازی شد
دل که هر شام از بهوسه ناله سامان شود
چون سرای هر روان هر صبح ویران شود
با سوسان چین بی اعتبارم کرده اند
چون امام سجد بیرون از شمارم کرده اند
فانض میر شرف الدین حسین از مردم سهند بود و مخورار جند و مسلک نصیبداران عالمگیر

فانز بوده از دست

حسرت نگه نکرد چشم سیاه کیت
شور جنون صدای شکست کلاه کیت

رباعی

ای در پی بال و جاده گشته بدم
طبع تو ز فکریش و کم تیر و چو شام
بغیر نیست لطیف بشنو و خوشدل بشو
بیش از قسمت محو آه پیش از هنگام
فرقتی ابو تراب بیگ مولدش جوشقان و منشادش کاشان ستاز قافیه سخنان عجب شاه
عباس ماضی بود و گوئی سخن از هداستان می ربود در حال و در استانه اتفاق افتاد

کلاش چنین ثمری افشاند

همچون ترا عاقل ز عریانی تن نیست
پروانه پر سوخته محتاج کفن نیست
چه شد اگر مرده برسم نمی توانم زد
که لب بلب نرسیده است هیچ و یار
چه جادوی که از بهر فنون ایها بجنابند
با خونم زنده شدمت بهم هر خطه مرگزار
سیاه نمئی ازین بیشتر نمی باشد
که مجلس و گران روشن از چراغ من
ز بیابانی بسی شب گرد کویت تا سحر گشتم
سحر گر چون دعائی بی اثر تو مید گشتم
فارسی شریف نام داشت و حسن خط و تصویر بی نظیر بود طبع پسندیده دارد و صاحب

دیوان ست این چند بیت از دست

مرا بناله در آند شب روان غمت
که از اشق آن نور طی راه کنند
شربت ناله بغربال ادب می بیزم
که گوش تو سباد ارسد آواز درشت

زین چشم بگوین صلح کل کردیم
دل اگر بر چند ایامش مثل بران
بوی چیران که بخوبی دلم آینه بود
آمی فرو دست می تا چند در باز عشق
قیمت هر صندل پری نعلت از کالایری
توفیق در طریقت مایه ای مرد نیست
مادوست را بحالت دیگر شناختیم

رباعی

عشق دارم که دین ایمان است
گر عشق حب را شود زمین می میرد
در وی دارم که میر سامان است
جنس کس با شکر رانج از ان بلند شد
گوید که شریف فارسی جان است
کز طرف دیار غم قافله نمی رسد

فراری گیلانی دل طالعید از ناز است با انواع فضا
و بصفت فقر و انکسار تصف صاحب دیوان است آینه اشعار قیچ بطبع او است

چه پاک گرچه عالم شوند لیلی دوست
که سیل خاطر سیلی بسوی مجنون است

آز پی رنج من خاک طبع غلیل میبید
لحم آتش را کنم بخت سیه گلیم را

روشن شدیم ز آتش عشقت لبان صبح
هم به مزار خویش عزیمت نه جوینم

از امتداد هجران شادم که میتوان کرد
بیگانه وار با وی آغاز آشنائی

فصلی شاگرد شغابی است از سیکار امام قلیخان
والی شیراز و طیفه حسین داشت آیت

خونابه فرستند بهم چشم و دل من
چون کاسه که بمسایه بمسایه فرستد

حل میکنم سیاهی چشم از پنداد
تا در لباس نامه به نیمه جبال دوست

فردی تبریزی این شهر از وی یادگار است

قاصد بنام من غم خود گفته پیش او
من شادمان که در دلم آشنید است

فقدور میر محمد حسین لاجبی در فن طبابت و شعر و خوشنویسی متاثر از زمان بود شاه کشته جفا
و خسرو نقش طرازان قلم و کتابت است در آخر ایام زندگانی ملازم شاهزاده و وزیرین

نای

نقل

نوی

نقد

جهانگیر پادشاه شد و اشعار خود را بخت او شیخ ساخت و در بلده الیابا و مثلند چینی حیاتش
 پر رنگ و فنا خورد و دیوانش قریب چهار هزار بیت بوده است نقاشی نگارش این حسن اقتصاد و سخن بیکس
 فلک اشب بکام رند و در آشام میگردد عس کو خواب راحت کن گیم اشب عام میگردد
 در عشق چو سباز بکشیچ شماران صد عقده به پیش آمد و از راه مشکتم
 سهر شوریده به سامان نتوان پاد آورد این نه دستار پریشانست که از سر میزند
 این قوم خود نماد گیریند عیب خویش آینه کاش در گرد و تو تیا کنند
 میرسد نازت از ان چشم که چون غنچه گل سر مرگان تو از طرف کله میگردد
 ملاحظت تو گواه است و شور بخت من که بی نمک نه سرشتند خاک آدم را
 خشم که جلوه برقی کند شکار مرا بدام شعله کشد دانه شدرار مرا
 بوعده گردیدم عمر خضر طے گردو در اولین قدم راه آتظار مرا
 بیا که تا تو گریستی کنار از آغوشم گرفته حسرت آغوش در کنار مرا
 خیال قد تو دایم بچشم تر دام جزین نهال زوید ز جویبار مرا
 ترجمیم دور باش غمزه تو نگاهم در پس مرگان نشیند
 دل تنگ از سر شک دیده خونبار کشاید و شبنم غنچه را هر گز گره از کار نکشاید
 فتحی اردستانی فتح ابواب نیال بندی است و حرف شناس قفل ایچ شکل پسندی

میرزا صاحب سخن اورا قنین میکند و میفرماید

این جواب آن غزل صاحب کفنی گفته است از فراموشان مباد آنکس که مارا یاد کرد
 وفاتش در شکسته واقع شد گوهر سخن چنین در سلک نظم میکشید
 هزار گشت بهین گفت چشم غمازش چو سر خرده که بیرون نیاید آوازش
 بدیده اشک شود رهنمون دل مارا ستاره شمع شود هر روان در مارا
 خون صبا که شبنم از بوستان است در گردن ملائت باغبان تست

می آید از حدیث تو بوی نیل از نواز
 گویی ز بان میل و گل در دبان تست
 فصیحی از اعیان سادات هرات و آینه نقش پذیر حسن صفات بود خواننده افزون فصاحت
 نوازنده قانون بلاغت عیسی نفسیست مجنون و نقاد جواهر است باز این سیر ز جلال سیر گوید
 آنانکه مست فیض بهارند چون اسیر
 تیر چرخ ز جام فصیحی کشیده اند
 چون مایچه لوانی شاه عباس ماضی در کشند سواد افروز هرات گردید فصیحی باریاب ملازمت
 گشت و صحبت اول نشین شاه افتاد و شاه او را بهر افروزه جوق عجم و مازندران برد و پویش
 خوش محاوره است اما مضمون تازه بندرت دارد این چند بیت نتیجه طبع رسائی او است
 زبون در دیستان زلف یار شد دم
 ز صید دوست که صید دل نگار شد دم
 امشب از شعله آهیم جلبر غم میسوزت
 بر من و زندگی من دل ماتم میسوزت
 جذبه عشق بکلیت میان من و یار
 که اگر من نروم او بطلب من آید
 دوی قاصد یار آمد و شرکان تری داشت
 از یار مگر بهر بلاکم خبر سی داشت
 نقش پای بسیر گویی تو دیدم مردم
 که چراغی من انجبا دگری می آید
 رمز نیست خط دوست که چون بخت مژد
 آب سید چشمه خورشید بر آید
 کبی که ناز کی با نیستم بر نمی تابد
 بخون غلط که امروزش بشنم آتشا کردم
 رتبه حسن بلند است چه حاجت به نقاب
 بهر منع گویی که مژده کوتاه تر است
 هزار بار شمع خورده ام که نام ترا
 بجز این را بر لوک مرغان هم گیشان دیم
 توبه حسن بلند است چه حاجت به نقاب
 ماز بهر قائم فصیحی نه شهید ناب
 خا بر زم که تازه ز باغ من برید اند
 تو بهار البشیم گل چشم من مفریب
 مختصر دستی که مار ابو در صدف جام شد
 که من این ناله زار از دل خرم دایم
 گر خدا روزی کند دست دگر بر سر غم

خاک آن کوئی فصیحی ز جبین رنجبه مکن
از مد و مهر بیا موز جبین سانی را
فرج المدا شومتری تازه دماغ نشه زودرسی و انجمن
افروز سخن عربی و فارسی ست
در سلافة العصر احوال اورا بطریق نوشته و میرزا صاحب مکر اورا در مقاطع یاد کرده
از انجمن این ست

ببین ز خاک فرج کا مرن نشه صاحب
که فیض هم بطوری ازین جناب رسید
از وطن مالوف بسیر مالک دکن خرامید و نزد قطب شاه والی حیدرآباد منزلت و ثروت
تمام بهرسانید پر یزادان سخن چنین تسخیر میکند

مغان که دانه انگور آب می سازند
ستاره میشکنند آفتاب می سازند
در جوانی باد ده گلزنک بیتا بیم ما
سالها شد که هوا داران این آبیم ما
آزره بیابانگ هرزه درایان نیروم
کی مید بد فریب صدائی جرس مرا
گر زیر سپهریم غیب نیست که دریا
ور زیر جباب ست و فروزن تر جباب
همیشه میخورم از خود شکست پذیری
که نیمه زرد لیم شیشه نیمه سنگ ست
فیاض ملا عبد الرزاق الاهی الاصل قوی الموطن صاحب کتاب گوهر مراد شاگرد حکیم
صدرای شیرازی ست و در عقلیات و نقلیات و شگای عالی بهرسانده و جلواندیشه را
بنمت سخن طرازی نیز عطف ساخته و پوش محتوی برقصاید و قطعات و غزلیات و
ساقی نامه و دیگر نوع شعر قریب سه چهار هزار بیت بنظر رسیده باد و بخش چنین نگ
مید

سوئی زلفش میکشد آشفته سامانی مرا
میکند تکلیف هندستان پریشانی مرا
گر آدامخ که از کوئی یار برخیزد
نشسته ایم که از ما غبار برخیزد
آثر ندیده دل از حرف مهر بانی تو
چو شمع تا بکی این گرمی زبانی تو
سنگ بالین کن و انگر مژه خواب بین
تا بدانی که چه در زیر سر مردان ست

بیزار چ کست دار باغبان باین نرسد
که وقف مشهد بیل کست گهستان را
قتل همه کن حرام بر خویش
تا خون منت حلال باشد
قسمت ما زین چمن باری تعلق بود لب
سحر را نازم که آزاد آمد و آزاد رفت
در باب این اشاره کشتایان ناخج
نام بلند خود جنگینی سپرد و آمد
بر کس که ز جسم کاری ما انتظار کرد
تا حشر دست و بازوی او را عا کند
بیک زخم دگر جان مراد ضطران بکند
منیدانم چسان معذور دارم قاتل خود را

فطرت میر ابو تراب مشهدی از ولایت خود دهند خرامید و در حیدرآباد و تهرانه بیضا
حیات در نور وید تربیت او و درانه میر محمد موسی استرآبادی است که گورستان پیرانیا است
و مردم بسیاری از آن ولایت در آن بقعه خوابیده اند بر لوح مزارش که مانند کاین

رباعی دوم آخر نظم آور و رباعی

فطرت بتور روزگار نیرنگی کرد
کنواخت بهم را حاج تنگی کرد
آن سینه که عالمی درو سنجید
اکمون ز تر و دلفش تنگی کرد

فرصت از تو بچیان شاه سلیمان صفوی ست امش محمد بیگ این شعر از دست
صبح شد صبح که تا کام تنها بخشند
می بمانند بگل گریه به دنیا بخشند
چو قاصدم ز پیام تو بقرار کند
طعید نم دل استاده را سوا گیرند

فقیر میر نواز ش علی بگرامی مشاطه طبع جایوش در انجمن صوفیه جمال عرفان می آید
و درین محفل برقع از روی پریشان معانی میکشاید اکثر سایه التفات بر سر سخن می آید
میگستر و این خانه زاد موروثی را در آغوش فکر عمیق می پرورد و اشعار او از قصیده
و غزل و رباعی مدون است و در تالاب سربستان قدس خرامید این چند شعر از شعرهای

او است

خاک گردیدیم از ماه سوزی بر نجات
خانه هستی زیبا افتاد و گردی بر نجات

در حضور شمع جان میصرف میسازد نثار
 نیست از موج حوادث همچو خس پروا مرا
 از ادگی زنگ تعلق شکستنت
 از نسیم سخن تند ز مسم می شکند
 چهره یار از شراب ناب و شن میشود
 کجا پنهان شود از ترک چشم یار نچرخش
 که دارد در خون چون غنچه سامانی که من ارم
 نیست از دور فلک کس امی عشرت بجام
 تاکی چو گرداوشی سدر آسمان
 از یار سپاسم و غلی را چکند کس
 بلبس نشان قدر شناسند چمن را
 قبابی عقل که بودش غمست و تار افسوس
 برون ز حلقه ز نقش قدم چگونگی زخم
 در وجودیم ولی رو بعدم میداریم
 ز پریشانی مرغان روح شد روشن
 گرچه برستم فقیر ز دام سعی عال و جاه
 فارغ جلیسی بیگ تبریزی مشهور بعلامی از شاگردان خواجہ فضل الدین ترک اصفهائی
 در فطانت نادر و روزگار بود دهند آندہ باک بر پادشاه می بود در مرجع بایران در لاهور بنیاد
 فوت شد از وی می آید

بآه و ناله شب خواب پاسبان دزدم
 گرائی سرش از خاک آستان دزدم
 تو تا بچند خوری خون خلق و من تا که
 اثر ز ناله و لهای ناتوان دزدم

رسیدگار بجائی که بعد ازین من هم
 نعت برقی تجلی خلق را در خانه انفت
 گر این آتش مرا بیرون ز مغز آتخون افتد
 از هیچ کشته قاتل باشد سزا نیست
 آه این چه شعله بود که در جان من گرفت
 خاکستر من نماند که بر باد بروم
 فرصتی ابو تراب بیگ سپهر ز اعلیخان جوانی وزیر کا شان اول کافی و آخر فریختی کلهر
 سیکر و اشعارش نیز از بیت نظر رسیده مرد بسیار هموار درست گو بود آرزو
 هر قطره که از دیده گریان من افتاد
 بر یاد سر زلف تو آبی که کشیدم
 گلش داغ و نسیمش آه و سوسن شعله آتش
 باز کارم بیکر کاوی مشرکان افتاد
 دل مجروح از ان خنجر مشرکان دارم
 ترک او کرده ام اما ز خار لب او
 شاد مانم ز پریشانی دل ز آنکه دلم
 لب پرازده درون پرند خیال پر جودت
 دیده ز گس از زمین سر کشیده سرزند
 فائق مولوی سید خیر الدین مجلس از امام تمام مقام من متعلقات پنج دست وی در حد آس
 متولد شد شاعر مولوی محمد اقرار گاه دست مرد شاعر طبیعت بود و وجد آ باد و کن محاش
 تلاش کرده دران دیار بخوبی بسر برد و در کشته و ولایت حیات بجان آفرین سپرد و کشته
 قروح طفلان مر شکست روان از چشم
 آخر رساند تشنگیم تا بجوم مرا +
 سحر شد روشنی صبح ز جیب شب تار
 سحر شد روشنی صبح ز جیب شب تار

ناله

ناله

ماجرای بر دل زارم گذشت ز آب چشم
 مشت خاکی بود آن چهره و سیاه لب
 فقیر پیشرس الدین عباسی و بلوی از اولاد شاه محمد خیالی بود هر چند فقیر تخلص میکنند اما
 باعتبار سر مایه استعداد خدا داد از اغنیا و ثمان بود و در انشاء و شعر و علم معانی و بیان و جز
 آن از فنون فضل و کمال و زبان دانی فارسی ممتاز اقران میز نیست از اعیان بلده دلی بود
 و شایسته توله شد و در مبادی عشره فاصه بعد مایه و الف و زبانه فقر درآمد و معنی تخلص خود را
 جلوه شود و بخشید و سری بر کن کشید و پایان عمر را گره گوشه انداز و اگر تین چند حرف از دیوان او است
 بر اسمی ناز عینی می کشم ناز جهانی را
 یا ز شناخته قدر دل بی کینه ما
 ناله مرغ نفس می برد از کار مرا
 باغبان گوند مسدود به گلستان تو ام
 ز زنت تنم خبری نیست همدان مرا
 خوش است جان که بود صرف یا جهانی ما
 همیشه تیر گاهش بسنگ می آید
 و صاحب خانه همان را بخود مشغول می آید
 دولت شرک خفی دار و بشتن چاره کنی اید
 متن نه او خود میروم و نبال او
 بهمت عالی به نیت سرنخی آرد و فرد
 نیست اگر تاراج تو بیا ران چه رفت
 فقیر را ز سادات همین قدر کافی است
 روز و اوق رفت و شب وصل بهر گشت
 آخر کشید تیغ جفا بر سر بر قیوب
 بیوئی یوسفی گیرم سر ره کاروانی را
 کاش میدید رخ خویش در آمیخته ما
 که ازین پیش دلی بود گرفتار مرا
 بس بود جلوه خایه سر دیوانه را
 چو بیوئی گل نبود گرد کاروان مرا
 دیگر برای چه کارست زندگانی ما
 گر آن بخاطر یارست سخت جانی ما
 تماشا کرده ام بسیار این بخت بختش را
 بصرش بده تا بشکند این قلب و کس را
 سایه را گشته دار و آفتاب
 چرخ اطلس فارغ از نقش و نگار افتاده است
 اینقدر را ز خود خبر دارم که دل در نیست
 که منی بسرش سایه با نگذاشت
 آخر پیش چشم من این پیش و کم گذشت
 داد از و غایب دوست که دشمن نواز بود

دو چشمش از گونچه یار بعد از آن گذشت
همچو کاکل بقفا داشت پریشانی پسند
نظاره بر منو شد باز دل مشتیدا
میرسد بوی گلبانه بشام از بطن
قد هر چیز بلندش توان در آستان
حسن محبوب تو سخن است چو من بر آستان
از آنجا چندی در می خویش ایامی
دلانه میرسد اینجا کس بد او کس
بر خاطر میسانی تو هر خط بگذرد
شربت و ام از شوقی طریقه نگاه خویش

هر وقت میدادند بگر می خویش و قادر و طبع نقاد داشت و بد قالی سخن خوب میرسد و شربت
خوب می نوشت و چاشنی تصوف بلند داشت از هم نشینان بسیار او بود و عین شهاب متکلم
امراض فرزند شده حیات نهند و زنده نمایند بی علاوتی گذرانید و در شربت داشت بد است
آدمت کشید این چند بیت از مسودات او بدست آمد

بگشاید عشق چشم هر طرف بیباک می ختم
نیز در آبروی من اگر رخاک می ختم
بیاییش بوسه زور بگرشام می دوا شد
دل خون شد ز محبت این بیت بگشاید
ولا و ان صف عشق کشته خویش اند
نه هر که تیغ به بند سپهر گشت و اند
کیک و دولت اقلیم نیستی دریافت
شکست آینه دل سکنه یی در
بجو و هم که تجربه مال باس اگر
بریدن از دو جهان هست قطع جامه ما
عروسن قصدم شام علی از خدا خواهد
و اگر ندانم حیا پرور و کس محرم نمیداند

فیض مولوی فیض الحسن بن خلیفه علی بخش بن خلیفه خد بخش قرشی خفی ساکن سها نچو
مضاف دارا خلافت دلی حافظ قرآن حاجی بیت الله و آقا عمر از والد ماجد خود علم آموخته
بر فقه و اصول و معانی و منطق از علما را می پور برشته و تکمیل فلسفه و ادب بخندت مولوی
فخار حق خیر آبادی فرموده و قدیمی حدیث از شاه احمد سمیه تجدیدی و بوی و فن طب
از حکیم امام الدین خان و موسی الکتاب نموده شوق مالیت همیش در بر دار و بر بخندای و
مشکوت و جلالتین و ماسک شمع و ماسک نوشته و کتابی در انساب و ایام عرب ماکشش علی نظم

همه دار و تنهوی روضه فیض و چشمه فیض و صبح عمید و دیگر اشعار و قصاید از نوی یادگار است
 و در نظم عربی کار از اشعار عرب پیش می برد و درین فن بدیع بیامی نماید و در غزلیات فارسی
 نیز خوشگوست این چند بیت از وی است سلسله تعالی که خود انتخاب کرده بفقیر از زانی فرست
 زاهد برین مناز که در نیاید گزاشتم
 این هست من است که عقبی گزاشتم
 چون پای خود بدامن راحت نمی گزاشتم
 آسودگی نقش کشت پا گزاشتم
 بشرم آدم که شکوه دور و جگر کنم
 دست طبیب و پای سیاح گزاشتم
 در مطرب و گریه که سر چنک و دق نماید
 ساقی برو که غوغیا گزاشتم
 کارم خراب بود که مسی که دم آرزو
 خود رام شد چه حرف تنگ گزاشتم
 چون لذت خلش بد عایکم طلب
 خارشکسته را بکف پا گزاشتم
 جز یک گیم کنه دگر در برم نبود
 آن هم بکلم همت والا گزاشتم
 این است فیض صحبت پیر معان که باز
 زهد و صلاح و تقوی گزاشتم
 مزاجم نازک و یادم بید گوش و عهد و گویا
 مهرس از من که چونم خانه بروک نشانم
 یک نظر بر رخ پاکش انداز
 بکلیف جویم در دجا نگاه
 چه درد آرد آگاهش سینه ریش
 بدلیشته بجان خنجر شکسته
 چه آهی زاده سوز جگر ما
 چه با لب نرم با لب خنده گل
 صدای اضطراب قلب لیل

فقیر ناشمولوی اکبر علی و طغش نواح و بی فی الحال در کلکته و اطرافش فقیرانه میگذرانند
 خانه زبان و زبان خانه سخن سنجی چنین میگردانند
 بگوئی او چنان در خاک و خون بین هر دو لبها
 همی جوشد تماشا چار سوزین رقص سلیمان

چرخندی از شکست تو بای جان شکن برین
که من گرتو پیش گستر تو هر چه هست و دلم
ترا پای حیرتم افسون شستم جسمی جانم
جنونم و شستم افسانه ام خواب پریشانم
سپید آتشم پروانه ام شمع جگر سوزم
شرارم شعله ام برقی طپانم آه سوزانم
فروغ مولوی عبدالمعلی بن محمد مصطفی امولده شمس بنده چتو بست صفات ملک در اسرارش
حدت عدالت دیوانی و خطاب خانی داشت خودش در حکمت دار و دلدرد لکن نوشته که سبب حیثیات
کرد و در علوم عقاید و نقلیه و دستگاهی مناسب بهر سانی نظم و اثرش طبعی محض است با کتبش
نیر و اختصار و حین تحریر این نظم صحیح مطبوع نظامی کانپور است بیشتر اشعارش با نثر و لایسی کتب
مطبوعه باشد برای بعضی موافقات نامه گار بهر تارینها گفته و میگه باده ز کجاست که بجز می غفلت
عنان از سفر گلگت کرده دار و کانپور شدم بمقار یکدیگر خطا و غمزدست بهم داد این چند ابیات
شمرده شجره طبع لطیف او است

ملاحظه

سنبلی ز زلف پر شکن یا ریشد نخل
گلبرگ از بن اکت خیر یا شمشیر
بالعلی لب و جود دندان پر صفا
لعل بیان و گوشت شویا ریشد نخل
زین پیش دم آه رسایم اثری داشت
کان شمع ستمگار زرد و دم نمبری داشت
امر و نه که پشمرده نمود دست ز بوسه
دی شب گل خسار تو رنگ و گری داشت
خجسته آه دهم گرد دل صد چاکم را
آتش و زخم این کالبد خاکم را
و ست عالم ایجاد هم غرق شود
گر کنم نوحه گر این دیده بخت کمر را
بتین در گلشن ایجاد هر گل سجده نیست
بذکرش تر زبان نوک سبز غرق نم
زلف تو بود و دام روان گل و بلبل
خال تو بود و دانه جان گل و بلبل
بما سخن از شمع و ز پروانه بگوئید
مانیم ز سودا و دکان گل و بلبل
زان روز که شد معطر از لب لعلت
صبح آمده و منقار و زبان گل و بلبل
و هر کسی که جای حرف نباشد و بان شست
چیزی که غیر نام ندارد و میان شست

در سود و ماسک دستان کی زیان است	و وصل تو چاره بخش دل بیقرار است
قطره خون دل از دیده چکیدن ندیم	پاره پاره بودار دل بطپیدن ندیم
دست مشاطه بزلت تو رسیدن ندیم	تار بر موئی دلاویز تو ام تار نطفه
بهر دزدان تو دمیج و مین است این	لباسی تو گلبرگ که وصل مین است این
گویند که قیس آمده یا کو کین است این	جان باخته بیند چو در دشت جنونم
هر زمان دار و لجم تکرار گفت و گویی دست	هر نفس باشد چشم من بن نیکوی دست
شام و صبحم بگذر و در ذکر زلف و روی دست	بایستد و سبزه دهر اسلا ندارم هیچ کار

رباعی

کز شوق بود بسرویدن آنجا	دایم تنهای رسیدن آنجا
هست آرزوی خست کشیدن آنجا	جائیکه بود پای تو مارا از سر

رباعی

از خویش بسوی تو نیویم چیرا	ما چاره نمود از تو نگویم چیرا
خود را سب کوی تو نگویم چیرا	چون شد رسد لطف تو در گردن ما

رباعی

راهی که پایان نرسد منزل است	بر غنچه گل نمی شود آن گل است
شامیکه بجز سر کشد حاصل است	صبیحیکه بوجمل شد بصره غیر

حرف القاف

قاسم خان جوینی قاسم مآله فصاحت و تاظم و جواهر بلاغت است در دولت شایسته
 منصب پنجزاری و ایالت صوبه بنگاله امتیاز یافت و در سنه در بندر هوگلی باجل طبعی در گد
 مستجع اخلاق کریمه و فضائل عظیمه بود در نماز تبحر تقید داشت خواهر نور جهان بیگم در حلاله
 بنگال او بود در سال دو کاک رویه بختان میرسانید رایت سخن باین شکوه می افراز

قاسم خان

نونه خبر پس بیدلم صد انگنم
 راه از جوم گریه برآورد بسته ایتم
 از شوق مهر ویت بسکه دل بیتاب میگردد
 سرافرازست شمع از دولت شبنم درازها
 از ذوق جور و لطف تو مارا کشد بارش
 خوشبوی تر شود گل و خوش نشسته تر شراب
 بعد ازین و عوضا شک دل آید بیرون
 عشقت آمدنی دل بردن و در خانه نیافت
 بسکه آرزو ده ام آرزو نخواهم کس را
 مرغ بر شاخی نیم ای باغبان بالتم سبند
 دل از زلفت بشن افتد چو از می رخ برافرو
 قدستی حاجی محمد خان شدی جان من پروری ست و روح معنی گستر می حج خانه کعبه
 بر آورد و ابیسنه آه و تقبیل تنبه شاخهائی منی بر لب گذشت و در ذیل شاطرا و انال شطرا
 یافت عبدالحمید و شاه جهان نامه و شیرخان دره آه و خیال ترجمه و تقبیل نوشتند و شمع
 و قصیده و قدسی خوب است مکن غزلش چندان رتبه ندارد و نوشته در ابواب و خانه و مال و مال و مال
 و شمع و سانیه و چند بیت غزل که خوب است تا که در نویسان بر دارند اما بعد از آنکه در این بیت
 بیت اختیار افتاد

زود بگردم من بی صبر و غزلش را
 و جلوه گری مثل تو کس با ندارد
 و غلبه که یاران شرب و رام کردند
 اینجا غم محبت آنجا جزای غمیان
 اول شب یکست نفلس چراغ خوشی را
 نادید و آن پیشه که استخوان ندارد
 نوبت با چو آید آتش محب که کردند
 آسایش و همیستی بر ما حرام کردند

هر چه باز لب تو میماند دل از من می زد
 غم جویم آورد من در فکر بی سامانیم
 عیش این باغ باندازه یک تنگدلست
 گرد دست شام بچران گیر و گویی شب
 عشق چون قسمت رباب بعیثت میکرد
 تاب بچران شرابم نیست تا وقت صبح
 بکه امین گل رخسار تو نظر بکنم
 تا چشم باز میکنم از پیش رفتن
 با آهنت رفتن شب دوشش کی بود
 بیگانه آشنایان تو
 نفس ز سینه چنان میتو میکشم و شوار
 ز چاک سینه ام دل میکند نظاره زلفش
 قرار می آید از گیلان و نامش نورالدین محمد برادر حکیم ابو الفتح گیلانیست در خدمت
 احمد خان ناظم قزوین بسری برود از فضیلت و شاعری بهره کافی داشته و در بیگانه با طایفه
 در نوشته آرد می آید

مردم از نو میدی و شادم که نو مید ز تو خست
 تاور و تاب و دوش زل بیتاب ای کاش
 تنم از جفاش ترسم ولی از ان ترسم
 از استداد بچران شادم که میتوان کرد
 آنکه بن از همه دشمن ترست
 تا نخواهد پیش او عذر گناه خویش را
 سختی جان کند نم آید واران ترا
 که نماند بار سفر بند و غافل برود
 که عمر من بجا کردنش وفا نکند
 بیگانه وار با او آغاز آشنائی
 کاش ز من دوست تری داشتی
 لال سخا هم زبان عذر خوا خویش را

از تو دل برکندم و بستم به لاری دیگر
فقط آدم نیست جامی دیگر و بیدار گشت
قسمت ملا علی نقی قلمی مهار بوده و بدست چپ کار را راست کرده
خند معانی آشناست
تو کن بشکست دل ما عهد کن را
گذار که نیست میان فاخته و ما بکشد
قاصد از شعر اینجا را بوده ناشناسد است صید سخن چنین دوم بر آید
ز رشک آنکه هر خوشم آن بی باک می افتد
نگاه من بخود می پیچد و برخاسته و در غم دارد
قابل محمد پناه کشیری درید بیضا نوشته از شعر این روزگارست در شاخ چای
و فکر سخن بتلاش بیناید و با بعضی از آشنایان فقیر مرتبط است
چندین هزار سال از آنکه بیدار بود
قابل ویرین زمانه ز آدم نشان مخواه
یک سخن را از دلبسته سخن مکرر گفتن است
تر که قابل شد بوجدت مرد غاموشی فن است
قانع سید مرتضی سیستانی سیدی فاضل و جوانی قابل است کتب
نخستین درسی بر وجه حسن تحصیل
کرده و در فارسی دستی خوب بهر سانه و درید بیضا نوشته که با
بسیار مرتبط است هرگاه
در سیستان اقامت داشت شعر خود را بنظر این
نخستین میگذراند از دست
ایوب رنگ بخت از پنج و تاب ما
هرگز ز ما گزند بوسه نگیرد
در اولین قدم بعدم خست می کشد
تجسیت دمی در دیده خونریز من نشین
کی رود از دل خیال یا بر تلکین ما
قایم محمد قیام چاند پوری شاگرد رفع سود است و در فارسی صاحب طبع رسا و اول من است
بخا و تکریم عدم مقیم شد از دست
آنانکه باطلاوت در تو خوگشتند
زخمی بدی ز نند و نمک آرزو کنند
شب که انداز هم آغوشی او یاد کنم
خویش را تنگ ببر گیرم و فریاد کنم

نایاب

قادر شیخ عبدالقادر اسلمش از قریل مضافات غزنی ست و مولدش هندوستان دوشل بندی
لی مثل بود و در طرز تازه نو بهار چمن بخوری در سر کار سلطان محمد اکبر بعنوان شمشیری لبر می
در مدت قلیل پایه تقرب بجای می رسانید که بخیر وادی صغیر و چو بدستی قلم حاجی در میان همانان
چند بیت از دست **س**

سر نوشتی نیست جز خجالت چمن ساده را	چمن پیشانی ست موج آبر و آنداده را
حاصل ای مجاده که در دوشن لاری بردست	میتوان بد داشتن قادر سبوی بادور را
سواد دیده غمدیده خال عنبرین او	شکست خاطر نازک دلان چمن چمن او
چمن دستگاه حسن از هر یک بلند آمد	بنازم دستگاه ابروی بالانشین او
بهر تیغی که ز دلی اختیار از شوق اندازش	لب بر زخم و اشک در ادای آفرین او
نیت دل شکست گل نوبهار اشک	آه کشیده سر و لب چو نوبهار اشک
یک دست شعله گل شده در دست دامنم	و اعست لاله از چمن لاله زار اشک
گر آب از دو دیده چکد گاه خون دل	دیدیم رنگها ز خزان و بهار اشک
پر تو مهر فروغی ز بهاران گل ست	صبح گردی ست که افشاند دلمان گل ست
حسن و عشق آمینه چهره احوال بهم اند	ناله مرغ چمن نبض پریشان گل ست
طپش داغ بود که می بنگامه دل	آتش افروز چمن جنبش دامن گل ست
ناله دل اثر شوخی آشفته دلی ست	نحمت غنچه در گ خواب پریشان گل ست
جام گل در پی تکلیف قبح نوزان ست	غنچه در زیر بغل شیشه سامان گل ست
قطب خواجه قطب الدین بختیار کاکلی	اوشی سرخیل جامه فقر آسیده و سر آمد ز نو اولیا
گزیده و سالار قافله صوفیه آسیده ست	از غایت شهرت خجالت تجرد یافته ست و کتب
تو ای شیخ و سیرالش مفصل نوشته اند و دیوان شعر هم دارد	د سخن باین نوع سدید میگردد س
ای مگر در شیخ رویت عالمی پروانه	و ز لب شیرین تو شوروی ست در هر خانه

نایاب

من بچندین آشنائی میخورم خون جگر
 آشنا را حال این است وائی بر میگانه
 قطب بسکین گر گناهی میکند عیش گمن
 عیب نبود گر گناهی میکند دیوانه
 قادری شاهزاده دارا شکوه بن شاه جهان پادشاه اورنگ نشین کشور خوش بایستی
 و سریر آرای ملک شیوا زبانی مرید پادشاه خلیفه شاه میر لامهوری است در ششده بزمان اشتداد
 مرض حبس بول اعلی حضرت رتق و تقی مهمات جهان بانی بقضه اقتدارش در آمد و با شاهزاده
 اورنگ زیب معرکه جنگ و جدال قائم شد و شد آنچه شد تا آنکه در ششده کارش با تمام رسانید
 و در مقبره همایون پادشاه زیر خاک سپردند این قصه را در تلخیص الافکار مفصل حواله قائمه و آ
 گزار کرده است **دوست**

خاطر نقاش در تصویر حسنش جمع بود
 چون بزللف او رسید خبر پریشانی کشید
 تا دوست رسیدیم چو از خویش بریدیم
 از خویش بریدن چه مبارک سفری بود
 بشکست آلبه از گردش پایم
 در کار من آنهم گریه بود که داشت
 هر خم و پیچی که شد از تاب زلف یار شد
 دامن شد ز نخیر شد تسبیح شد ز ناز شد
 قادری پانی تی شاعری بوده مادر و در ادای معانی قادر صفا
 آنانکه می بروی گل دار خوان خورند
 از باغبانان زیاده غم گلستان خورند
 جهان صیت ماتم سرای درو
 نشسته دو سمراتی رو برو
 بگر یاره چند بر خوان او
 جگر خواره چند همان او

قانونی میرزا ابراهیم چون قانون خوب می نواخت لهذا قانونی تخلص گرفت و در اکثر علوم
 و فنون دست گاه داشت نویسنده نامی بود و معاصر جامی این رباعی از دوست رباعی
 نامعلومی بود و لغز و خواهد بود
 کارم همه آه و سوز خواهد بود
 گفتی که بخانه تو آیم روزی
 آنروز که ام روز خواهد بود
 قانعی از مردم مدد جامی است و مخور گرامی از دوست **دوست**

قادی

قادی

قانون

قانع

یارم ز غمزه تیر و زابر و گمان کشیده
از روی خوب سر چه رسد عیان کشیده

قدسی معاصر سلطان حسین میرزا بود شاه غریکواد است از دست

ایک منعم میکنی از دیدن آن گلهذا - حالت دل را نیندانی مرا معذور

قدیمی محرم شیوه نیمی ست نقارچی بود و در هر وزن طرح اشعاری افکنده است

بی جانش دیده روشن چه کار آید مرا روشنی در دیده از دیده آید مرا

آه از آن ساعت که ناگه در ره پیش آیدم مدتی باید که تا دل برقرار آید مرا

قیلان بیگ از قورچیان سلاطین صفویه بود معاصر جامی است طبع نظم و شت صاحب

دیوان است از دست

گر آن کو چاک نهی حرفی بزرگی گفت بید که در یابی فراخ آید برون از پیشتر تملک

درنگ صیبت اگر با منست سر جنگ است بیا که شیشه ما نیز عاشق سنگ است

نیرو دهنگم بی تو تا سهر مغروران نه زبال سر نکش طاعنی که در قلنگ است

فصاحت محمود قاسم شندی شاعر بلند همت بود در مظهر کوبی مهارت داشت طلاسمی سخن چنان

عیار میگید

چه واقع است که با غیر صد سخن داری بی پیش من چو رسی مهر بر دهن داری

قوسی تبریزی چاکش زاویه نکته انگیزی است میگوید

نیست از صفت سر که بقدم چو سست این گمان را از سر از نو بهم چو سست

قاسم اردستانی در شیوه سخن بسیار کامل فن بوده و بلند ثباتان بسری بر دو با نوحه و قافیه

درست اتفاق افتاد از وی است

کی سیب آن ذوق کیسی را گمان و بسند سیبی است آن ذوق که بیویند و جان و بسند

از راه دیده میگذرد و بار بامی دل مانند برگ گل که آب روان و بسند

توز دل گر چه از عشق مجاز نیست خوش بود هر چه بود و خام چو سوزی خوش بوست

ناله

ناله

ناله

ناله

ناله

ناله

قاسم میرزا قاسم این میرزا را و کئی از امرای جماعه بپادشاه بود سخن خوش را از دست
بلذتی نگه از دیدن تو بر میگشت ^۴ که هر دو چشم بقران گید که میگشت
دل و دماغ ز وصلت چو شاد میگدم سرم بگردول و دل بگرد میگشت
قدسی محمد اقدس علی حزمین ذکرش کرده و این ایات بنام او آورده

نیم در بند آن کز خانه کی جانان برون آید
آنصاف بین که ساقی مجلس بد و را
خواهم ز مشام دگران بویی تو دزدوم
تا خوش کند غمیه مشام دل خود را
چون باد از آن میرسم آشفته که خواهم
قسمی قاسم بیگ از امیر زادگان افشارست در کرمان متولد شده بسیار عاشق پیشه بود
در شصت و هجده شهادت چشید از دست

با که از کشته شدن نیست از آن می ترسم
قسمی آن بهر و شکلی که بآن می نازم
مراسم بخت زبونی که میوفا طلبست
حدا بشکوه زبان من آشنا گردد
که هنوزم رقی باشد و قاتل برود
بنایم به تو چون یکد و سه منزل برود
نمی شود که ترانیز جوفا بکند ^۴
من و شکایت آن بیوفا حن را نکند

قتالی از مردم شهیدیت بجای شغول بود این رباعی از دست

رباعی

گر جان طلبی بمن فدا خواهم کرد
هرگز نشود که تو بگردانم رو
دشنامم اگر دهی دعا خواهم کرد
هر چند جفا کنی وفا خواهم کرد

قتیل میرزا محمد حسین بن دگای مل قوم کتیری بود و صلش از لاجوردست بر دست محب باقر
مسلمان شده مذہب تشیع اختیار کرد سیر علمی نموده و کمالی آمده مصاحب عماد الملک گشت

بعده در لکنؤ آمد و تا آخر حیات با نخبه بنایت جمیعت خاطر مبسر بود آسودگان لکنؤ نسبت
 تلمذ بوی درست میکردند بر کتب و رسیده فارسیه از نظم و نثر عبور کرده بودند و انشا و فصاحت
 می نوشتند و توانا فارسی و ضوابط این فن رسائل مستفاده داشتند و در مثل نثر الفصاحت و شجرا و
 و چار شربت و جز آن عبارات عربی هم می نویسید شاعرش خوش ادست اما معنی تازه و کثر طبع یاد
 بوده از اساتذده زمانه خود شمرده می شود بر چند در خور این رتبه نبود و فائز و فائز که اتفاق
 افتاده از وی می آید

بروی خاک سیل سپیدان آموزم	منم که ناله بر خان گلشن آموزم
زخم من به شدنی نیست ز تیر برکے	در ره عشق دلم شد بدین تیر برکے
خون من کرده طلال و مسموم شیر برکے	چکشم من بچه سان کشته نگردم که خدا
قوت پاوه ای خدا مرگ شکسته پائی را	چند بیا و آشناد دل طلبش نائی را
یار ب که گرفت ست گریبان قصار را	صد باب لب لب جان حزین آمد و برگشت
آفتد چرا که من میکشم از یاد کسے	کس ندید ست و آفاق زبید او کسے
میتوان از خود گذشتن گر بود در انجمن	فتنه قد انجمن آشوب رفتار این چنین
خیمه آید اگر دست و دست بر پا کن	خبر آمدن لشکر غار ست بدشت ها
در مقتل مظلومان این ست نشان ما	یک پهلوی صد خنجر یک سینه و صد پیکان
اجازت ده بقلم نگارستان خود را	قتیل ناتوان در خون طلبیدن از زوداد
او داند و دانش که چو دید و چو نشست	دیدم شسته بر سر رابی قتل را
کشته کشته طپان بود در خاک نبود	یکو جب جانی کوئی تو در خون پاک نبود
که جان ببست سد و لب بشکوه و آکنده	باز قتل ترا بست راز دار کسے
بر فتنه که خوابیده در آغوش زمین بود	بیدار شد از غفلت طرز جزامت *
نهادم بر گلو خنجر که هست کار باوارد	کسی خود را اسیر و دوری تا کجا دارد

چرخ بچشم که نور ببارد آسمان ۴
 چو آبی کز دل فواره در گلشن برین آید
 یاد آیدم کشودن بت و قبای تو
 من بیدست و پا پر دم ز باخیزم بیا ختم
 نه دشمنی سه نقشم نه آشنائی هست
 رو انداز شکست دل که میگویند
 خدای نام در نیخانه که خدائی هست
 قدرت محمد قدرت العنان گو پاموی مؤلف تذکره نتائج الانکار در نسب صدیقی و در
 ارادت نقشبندی است و تذکره خود نوشته که اسلافم از بلاد عرب سرهاک هند کشیدند
 و رفته رفته ببلده قنوج رنگ اقامت بختند و از آنجا یکی از اجداد و او را در سلطنت غوری
 و در گوپامو مضاف لکنو طرح سکونت انداختند و ولادت فقیر در ۹۹ هجری بوده انتی علی بن ابراهیم
 قنوجی الاصل است و هنوز در گوپامو محله اهل قنوج مشهور است و از سادات و شیوخ معهور
 گوپامو وطن محرم سطور است کتب درسیه فارسی را کتب نموده سلیقه مناسب بهرسانید و شوق
 سخن و خردست خوشدل کرد و مرید شاه نصیر الدین سعدی بلگرامی است و در این منصبی شایسته
 امتیاز داشت نقش سخن بر صفحه فکر چنین میگذشت

صبا در خست چمنم گر نسید بد
 آه ازین سوز و گداز یک بدل میارم
 سپهر زار بلغ بود در قفس مرا
 همه تن سوخته این آتش خاموش مرا
 شاید از مقدم جانان خبری می آرد
 طفل اشکی که بعد شوق دوانست مرا
 فارغ بعدم بوده ام از فکر جهان
 آوردین دهر تماشا سئو تو مارا
 بس اشک شکر بار که از چشمم ترم بخت
 مرغان زده چشمم همه تن آلوده پوشش
 قدرت سرکیده داشت بقربان تیغ او
 افکند و خوش نشست که باری بدوشش
 قدرت چنان نصیب تو آسودگی شود
 یکجان و صد هزار بلاد رفقای او
 دل ستمزده در وصل یار می نالد
 چو بلبل که بفضل حجار می نالد
 در کج قفس خوش با سیری گذرانم
 در کار تو آید اگر این مشت پر من

وگر طرف کله بشکستنی بیاکانی می آئی
 قاسم دیوانه مشدی در آغاز جوانی از اصفهان بهند آمد شاگرد رشید صائب است در دلی
 رخت بودانی خاموشان کشید دیوانش بلاخط درآمد کلامش آنچه طلبست بسیار بوند و نازک
 واضح شده و بادا با می سحر آمیز و لهانی ارباب ذوق - بوده آینه چندیش پیرایه تحریری پخته
 میطپد دل در برم از شوخی سیاره
 میشود هر چند نیکو یار بدخومی شود
 لب خوش شکوه در دل چاره کار دلی
 قاصد دو کار در حق ماکر در روز قتل
 چون نشد اوتیق بنزد یک کم خرد
 قمر ده دل به شب اغمای من شمر
 کار خمرگان توان گوشت ابرو آید
 بی مشقت نبود قطع تعلق قاسم
 خدا داد که سر از دیده یا از دل و دل
 درین چمن خمر غمهای پیوندم
 پاشش جوار که آسید رشتی نکشت
 لبش کیدم و خاموش آرزویم کرد
 عقده خاطر من شد گرد جبهه او
 رنگ از چهره گل شوق پریدان دارد
 علم و سینه افشوده دلان بقید رست
 قاسم ارسلان اصل او از طووس است نشو و نما در او را انهر یافته شاعری شیرین کلام
 و حسن خط و لطافت طبع مقبول خاص عام و بشیوه بسط و نشاط آراسته و بصفت حسن

باج

باج

اختلاط و ارتباط پیرسته بود صاحب دیوان ست این چند بیت ازوست
 با آنکه هست خلوت و وصل قوی قییب
 شرم تو با هزار نگهبان برابرست
 لفظ و معنی جمال من گریند
 بیتو چون روی در کتاب کنم
 گریان چوب بمنزل احباب گذشتیم
 قیدی شیرازی اسیر زنجیر نکته طرازی ست از کوه منظمه بلازمت اکبر بادشاه رسیده
 وسعۀ در پایۀ قرب جایافت آخر مردود شد طبعی بنایت خوش داشت این آیات ازوست
 متاع شکوه بسیارست عاشق ایمان بهتر
 که جز در روز بازار قیامت باز نکشاید
 زبیر بانی خود خوشدم که روز دواغ
 شکایت تو نیار و در زبان منستم
 آخر قدم ننهاد هرگز از دل نگم بیرون
 حیرتی دارم که چون در هر دلی جا کرده
 گویمیرم من و غیره بود آتش نرسد
 ساربان گرم جدی باش که محمل برود
 که جان گداز ترا ز داغهای حسرت نیست
 کد امم هم لطف از تو بردل ست مرا
 قبول سیر ز عبدالغنی کشمیری فاضل ممتاز بود و سخن سخن معنی نواز ترک منصب شاهی
 نموده در شاهجهان آباد لباس مرویشانه بسری برد و در سال ۱۰۳۹ هجری اول بهر نیزه گرفتار گرد
 میرزا داراب جو یا ست و با ملا شاه بخشی قرابت داشت شعله آوازش چنین می بالید
 بهر حالت که می بینی ز عیب پرستی پاکم
 نهان کرده است صیاد من از افق سواد
 چو لاهی باده گرد عسل آهم بهان خاکم
 نه لازم هست شجاعت نه شرط احسانست
 چو تخم عشق بجان دامها بردانه خالی
 بکام هر که فلک گشت خان دورانست
 ترانسته بهملونی یار نتوان دید
 قبول بسکه کنی خویش از وصلش کم
 قابل سید عبدالملک ارمی در زمره فضلا سعد و دست و در گروه شعر محمود و در دار خلافت
 شاهجهان آباد در سال ۱۰۳۹ هجری بجان آفرین سپید اشعارش بتاریخ حوادث رفت این یک
 بیت بدست آمد

مگر بس میرا اثر کرد و ضعف طالع من به
که بی عصا نتواند بمشتم یار رسیده
قمر الدین اورنگ آبادی قمر سلطه افج عرفان است و مظهر اتم نوریزدان مرج البحرین جمع
و تفریق بود و امام المحرین تقلید و تحقیق در خزانه عامه و استانی از حال خیر کمالش سراید
و گفته اند ایشان را بصوب گفتن شعر متوجه نمیشاخت زیرا که این شیوه دون مرتبه او باشد این
یکد و بیت از انقاس گرامی اوست

در قمر من نباشد از کین و مکرم نامی
ویرانه ام ندارد دبا خود دوی و دومی
مشت خاکم دست و دامان تو شد
گر بیفشانی قند بر پائے تو
آفته و دنان رساند در گلوئی خوشین
مشت اول بر که دست از آبروی نشین

حرف الکاف

کلامی اصلش از چنناست و بسند بسیار بوده و با ملا نیازی دایم بحث و جدل داشته
چند گاهی در آگره می بود شعر بروش مردم ما و را الهه میگفت از دوست
نشین پنجم کلامی زیر دلی لطف دمی
که گوشه ایست صفا و آب ز نظرست
بستم خیال سر زلفت ره گریه
لیکن تو آن آب بزنجیر نگداشت
کاتبی نیشاپوری استاد فن و پهلوان پانی تحت سخن است آتحت سنگ زوری برویست که
یلان عرصه فصاحت دست او بوسید و کمان زیر دستی کشید و که تهنیتان کشور بلا غنچه تو
ای نمیدند و چه مجلس که در خوشنویسی دستی داشت در برات و شر و ان رفته و در آخر عمر استراحت
آدمه پای اقامت افشرد و در موضع طاعون اجلت غایب شد و در وقت دیوانش
از هر نوع سخن سیر یا بدست این چند شعب بر نیخت طبع بلند و دست

هجرت فرود در دول من که جانی است
بیش است ز دست از بند با پای تحت را
دل ز زلفش تا جدا افتاد از دهن و پای
در سفر و اندمدم قدم قد بر جانی خویش را
کاتبی را غم خود و آدم بیار سب
گفت این توشه رو ساز که وقت سفر است

باز

کلامی

کاتبی

از تنم چون جان و دل بجزی چند نیزم
در بجز قاصد تو را ندانم از سوز
آید لاشب در ورون مینه سوزان
اگر رکاب تو بود فلک مگردا یمن
من از تماشای غساله دیده ام سستی
باحتیاط گذرا ز شکارگاه جهان
گناه بخشی آن چشم آهوانه نگر
و نهال تیرست مر جان بروز قتل
پای بر دیده نه و از غره ام پاک مدار
تفرج از طلبی مشا به دل گذار
تیری زد و شپیت طلبد این لگت لنگ
پرتی رخی بشکرنده قتل مردم کرد
آنگاه کسی مرا گشت بخور و سستی چند
شادم ز نشانهای کف پای سگانت
هست در کوئی تو هر ساعت تماشائی که
احوالک تاکی نمائی جانم اهل من
زیکو غمزه ات از یک طرف چون ملی دام
چند منت کشم از جبرونی گشتن خود
آید اگر آید اجابت بر سر آن کو
بمن جان شوم و بر تو فغانم چون شیخ
تا نباشد ز تو زندان را غبار خاطر

ملک دیران گشته اندیشه تاریخ نیست
در ورنج از رسول اسید شفاعت ست
رخت بیرون کش که آتش در سرافض است
مباد پای تو از طاعت رکاب برد
که ز ابدان هزار اربعین نمی بینند
گمان مبر که ترا از کین نمی بینند
که خون من بسبب آستانه می بخشد
چون دارش که در مصد و خونهارود
زانکه در پانزد و خار چون خاک بود
که شهر یار ازین رهگذر مسبگذرد
فرما که نه بخند و از و در گذرانند
چو گفتمش که مرا هم بکش تبسم کرد
کاش از پی تابوت من آید قدمی چند
مانند گدائی که بسا بد در می چند
مردن آنجا به که بودن زنده در جانی دیگر
گر که گشتم چه شد بسیار دیدم زین قاش
بستی تیغ و دیگر دست مرغی ببل دام
گو اهل تا که من از منت هجران برهم
تو زنده بمان بنده بجائی تو بمیرم
گر گذارند شی بر سر بالین تو ام
خاک چون گشتی زمی مناک می باید شان

لب فرو بند اگر سینه پراز تیغ بود به
پیش اوان ساعت که از باوقا گردیم خاک
در چمن پرده برانداز چو گل بر سر شاخ
وجود کاجی از غم روان شد لبم
کاش می توانا حسن و زامن میگذازید و همواره لایح خاندان رسالت می بخید غبت بناد
مشهورست گویند بقبول قصیده مدحیه علویه در خواب شرف شد پیش نیست

ای ز بد و آفرینش پیشوای اهل دین
وی عزت مایه بازوی توریح الاین
کاهی محرقا سحر میا کالی کالی در پانزده سالگی تولدی جامی را دریافت در چشمان میرزا
عسکری تمام خزانه خود را و بخشید همه را دفعه پاشید و به بند آرد مشمول عنایت اکبر پادشاه شد
در نهایت و کلام و تصوف او را بهر دو تمام بود و تاریخ و معانی و میا نیست اما همه عمر با تمام و زنده
صرف کرد و اختلاط با سگان بیغاشی داشت شیخ عبدالقادر بدایونی گفته شاید این شیوه لازم
ملک الشعرا کی بود در اگر بنشیند در سن صد و ده سالگی چنانکه عمرش بهرگز نرود از خیالات او است
بروز بهر مراد دیده بس اگر بار است
شبی که ماه نباشد ستاره و بسیار است
کرک خواجه کرک ابدال در زمره اولیا و برجایه صوفیه با صفا بود محمد امین لاموری در حال شرف
و کراماتش کتابی مستقل نوشته وصال او برسد به مقصد واقع شد این باب میات از کلام غرض

ایست رباعی

اندر طلب یار چه روانه شدم
اول قدم از بهر بیکانه شدم
او ستم نمی شنید لب بر بستم
او عقل نمی خرید دیوانه شدم

رباعی

ما بطل منانه دوش بیاک ندیم
عالی علش بر سر خاک ندیم
ای بهر کی میغچه میخواره
صد بار کلاه تو بهر خاک ندیم

رباعی	آنکس که ترا شناخت جان چکاند فرزند و عیال و خانان اچکاند
	دیوانه کنی هر دو جهانش بخشد دیوانه تو هر دو جهان را چکاند

رباعی	در رشته بندگی خطا ما کردیم بادوست چو دشمنان جفا ما کردیم
	چند الگو همه خلق جهان کرده گنا ما ظالم نفس خویش تنها کردیم
کمال اصلش از خجسته در تبریز بزمی برد از صوفیه عهد میران شاه بن تیمور لنگ بود مولوی جامی فرموده اشتغال و تکلفات شعری جهت ستر حال بود و در ایراد اشغال و احتیاج بحر تنگ تنج حسن دهلوی میگردانید و از خجسته او را در حسن میگفتند میان دی و خواجه حافظ شیرازی مراسلات بود گویند صحبت کمال به از شعر دوست و شعر حافظ به از صحبت او و وفاتش در سنه بوده این دو سه بیت از دیوانش فرارفته شده	

دمی ز دیده پر خون نمی روی بیرون از ان سبب که تو طفلی و خانه رنگین است	تسرو دیوانه شده است از بوس بالایش میر و آب که زنجیر بند در پایش
خضر خط ندیده مثال لبیت در آب هر چپ در چشمه حیوان بر آید	و چشمت از دل و دین هر چه دادم بزد تو نگری که بستان نشست مغلس شد
کمال اسمعیل اصفهانی ملقب بخلایق المعانی است از کلا فصحاء و صنایع بدیع است صاحب جاه و کمالت بود و بهواره ربه انگشت دست احسان گره از کار مستندان میکشود و در سنه ۸۲۶ وفات یافت این رباعی دم نزع گفته رباعی	

دل خون شده ز سرم جانگدازی این است در حضرت او کمینه بازی این است	با این همه هم هیچ نمی آرم گفت شاید که مگر بنده نوازی این است
دل برین گنبد گر زنده منه کاین دولا آسیانی است که بر خون عزیزان گردد	

جان دادن و نفس زدن او همه یکی است
مانند صبح هر که درین راه صادق است
کمال چشمه سار شیرین مقالی است و تجربه ستان یکدیگر فیض از نال و زحمت و غایت کرد
این بیت از دیوانش جدید شده

از جگر تیرستان را سپری می باید
هر که عاشق شود او را بگری می باید
گو کبی ماوراءالنهری اختراع خوش کلامی است و معاصر جامی از وی می آید
بیرخت بر قطره خون بر سر رخگان مرا
مشعلی باشد فروزان و شب بچران مرا
گلک در پیش صبا زان گل نیست کردم
بود در دل گر می غنچه صفت و اگر دم
کاکالی قزوینی بقال بود ترمه می فروخت و باین وتیره کسب میگرداند و آتشکده
ذکر او کرده و گفته لفظ کاکا معلوم نیست که اسم است یا لقب یا تخلص بهر حال بخون غنچه و گه
بود و پیشه رحلت نمود از وی است

هر کس نصیحت تو نصیبی برد بخت
من نیز بنی نصیب نیم رشک می برم
و عده قتلک بفر دات آن پری بکیرد به
باز می ترسم که فردا و عده و دیگر دهم
مجنون تو با اهل خرد یار نباشد به
غایت شده را قافله و کار نباشد

کافی از دیوان این بیت از وی است

در دیاری که تویی بود غم اینجا کافی است
آرزوهای دیگر غایت نا انصافی است
کمال الدین حسین فانی توفیق استفاده از بسیاری علماء اعلام دریافت کاشت مضامین
او اهل و طالع خواص مسائل بود در عقولات قطعی وافی حاصل نمود و بغایت خوش تقریر
و نیکو تحریر بود و بصیقل اندیشه زنگار و نامی سخن بختان زدوده اشعار بسیار دارد و معصوم
ازان درین بحیفه نوشته میشود

ز استغنا تغافل در شکارم کرد این غافل
که صیب بلاغم من در گین صیاد دارد
گر و کلفت در دلم از بس خود پیچیده است
ناله ام چون گرد باد از سین می آید بر باد

کمال

دوست

کمال

کافی

کمال الدین حسین

ز دوستان گرامی جدا گفتم مرا
ز یوفای دوران نمیدار سپرس
کاخا تبریزی همیشه بشوید معنی اوقات درکاشان گذرانید و این تقریب بکاشانی
مشهوشد در شعر بسیار خوش سلیقه ست این اشعار ازوست

باکم ز ننگ نیست که مستم گرفته اند
و خشم از نیکه شیشه زبستم گرفته اند
این مرغ دل که در قفس سینه من است
آخر مرا بجای نصیب دمی بدو
کاظم قی شاگرد حکیم سعید خان ست از وی می آید

یک ناله ستانه ز جانم نشنیدیم
ویران شود آن شهر که سینا ندارد
آتشک ز ضعف بر سر و شرکان نمیرسد
این خوشه شکسته چنان دانه پر کند
بجستجوی تو از بس برون شد مرا ز خوش
چو عمر گرفته امیدم باز شستن نیست
کامی سزواری مردی زود پنج تنیک حوصله بود و بهند آمده مدتی با خانها نابسپرد و بطن
برگشت ازوست

تیمست بوی از گل دل بخودی بجاست
نیمی ز میفروشم و نیمی ز باغستان
کم رزق را ز نعمت قارون چه فائز
بر گنج خفته مار و جهان خاک می خورد
کو کبی قباد بیگ گری غلام شاه عباس ماضی بود آخر الامر چون کوکب سیار برینازل
و کن گذر کرد و در حیدر آباد ساکن شد و در شکله در ظلمتکده فنا تا پدید گردید
هر چه هم رنگ معشوق بود معشوق ست
نقص عشق ست که پروانه بهتاب زخمت

با کائنات کردم از آن دوستی که یار
در هر دلی که جلوه کند در دل من ست
کاظم حکیم کاظم تونی از ولایت خود بهند آمده و اعتبار تمام بهم رسانیده صاحب شوی ست
نگه ز روی تو هر لحظه دست بندگی ست
چو گل فروش که جا بر در چین دارد
هر چند سیر کردم جانی چو دل ندیدم
با صد جهان که دورت باز این خرابه ست
کامل ملک سعید طحالی بیشتر اوقات در شیراز بسر برده و در شکله داعی حق را بلیک

اجابت گفته از دست رباعی

من قاعده رحمت او میدانم   من ملامت آن بهمان جو میدانم
 چشمم که مش مال حسن گشته است   من طرز عیانی او نگو میدانم
 که بیایه کو چاک ملائقیدی نیشاپوری ست   در شاعری مقامی از چند دشت آرومی می آید
 جلوه سرو قبا پوشی دلم را برده است   چند روزی شد که در پیر این نو فیه تم
 قیض و بیداری هم دستار است و آرد   چشمم که از خواب نیالی سحر در خدمت
 جعجعی از گوشت پنهان جرد با تان است تماش کنی و آرد
 یا و دهان تنگ تو کردیم و خوش تیم   عمر عزیز ما چقدر غمت گزشت
 کبخی ز سر نیکدرو آب تیغ یار   من بارها گزشته ام این آب تا مگوست
 کاسب از مخفوران یزدوست کسب این فن چندین نیکد   * * *
 چون سر چاره ده از گوشه باش دیدم   نگران بودی بای و تماش دیدم
 کاشفی سید احمد کالپوی فخر ساکنان ملکوت و نخبه عالم تا سوت صاحب کرامات ظاهره
 و علامات باهره بود و صلاش در شسته وقوع یافته مننه
 چگونه راز نهان ماندم که در بغل ست   ز زخم تیغ تو خشم دهن دریده من
 خشم دلم هیچ دوا یی نمی شود   الماس را برای دوا میتوان خرید
 غم گو کشمیری حافظ عبد الرحیم طالب العلم مستعد بوده شاگرد سر خوش ست و دکن باره
 عالمگیری رفته بهانها را و آخر شتالو رعت کرد و از دست
 گرفته زخم دلم در دهن خدنگ ترا   بلذتی که کد طفل شیرخوار گشت
 نه ز گرسنت عیان بر سر قرار مرا   سپید شد بر بهت چشم انتظار مرا
 نه عینک ست که بر دیده دارم از پیری   برای خط جو انان و چشم من چارست
 چون سایه بهر نیم بهر سوز و ان شوی   باشد که رفته رفته به مهر این شوی

باز

باز

باز

باز

باز

چون تار عنکبوت ز بهر قوشت تخم
 بنا ز کشت جهانی بت سنگه من
 رحمت باران بلا بر تن غم پرور ما
 اشک من طالب آن نرگس جادو باشد
 ز خضر عمر فروغ ست عشق بازان را
 گاهی بگوش زنده دلان نغمه رسان
 کلیم ای طالب جهانی کاشانی استاد قیامت کارست و تخته کن دکان بخوران روزگار
 خانه سحر شکن و عصا است بلکه آستین دیر میضا اقسام سخن را در کمال خوبی بگری بیان نشاند
 و بیشتر غزلیات را یکدمست بهم رسانده عاج طور معانی است و مقتبس نور خندان در جمیع اشعار
 نظم قدرت بلند دارد و همه جاداد مستغنیان سخن میدهد او را خلاق المعانی گفتند
 و بابر سیر هند شتافت و متعنی وافر بر دشت آخر دست بدامن دولت شاه جهانی زد و
 در شتا گستران قوا هم سر ریخافت رتبه سر حلقی بهم رسانید و بخطاب ملک الشعرا بی بدیه آواز
 گشت فوت او در راه و بچه بلبلان و قوچ یافت و در شمیم نرود قبر محمد قلی سلیم بد فون گرد کلیم کش
 سخن از نقل قلم چنین بیرون می آید

دل دامن مجاورت چشم تر گرفت
 درین چنین چو گل نشود دغمان مرا
 یک بیک وعده او را همه دیدیم کلیم
 کلیم بوسه چه خواهی باین تهیدستی
 زان چشم ندیدیم که نکاس برین فست
 ز رجم که در خون دل خراب بخورد
 دماغ بر فلک و دل بزیر پای بتان
 با طفل اشک صحبت دیوانه در گرفت
 کجاست برق که بردارد آشیان مرا
 نیست یک وعده که شرمند و صد فریاد
 ازان حریت که دشنام را گان نهد
 بیا رجب نیست اگر کم سخن افست
 غرور او ز سفال شکسته آب نخورد
 زمین چه میطلبی دل کج دماغ کجا

اگر قفس تنگ است از میر جمی صیادیت
 سر بر تن صدف نبود ز آنکه روزگار
 کباب حسن تو ام قدر خط نکو و انعم
 اغنیا بهره ز اندر خشت خود نیزند
 مژه را و او ز کف چشم تو در آخر حسن
 دوستان نازک مزاج و لبی نازک مانع
 بجان ز صحبت هم میکنند کسب غرور
 و شام و بوسه هر چه عوض میدی به
 چون رشته گلکسته بگرد همه خوبان
 آزاد امانی خارج هر کس خالت میکشتم
 تنهال کمرش و گل میوفا و لاله دور
 کشای زبان به ز خودی را چو بهیمنی
 اگر از عیش جوانی نشدم در ره عشق
 یک نفس فرصت صد حرف گره در خاطر
 خنده بر بخت زخم یا بوفاداری دوست
 عشق چون تیغ کشد بر سر بیچاره کلیم
 با من آینه زش او الفتنه بیست و کنار
 غارتی دیگر بود در گوشه صحرا
 تنقی نیز با اغنیا ز نعمت خویش
 چه میتوان ز پریشان تیره روز گرفت
 اشک او چشم از بخت جگر تو ان شناخت

صیدا ز ذوق گرفتاری خود بالیده است
 یکجا به یکس سر و سامان نمیدد
 ز سایه ذوق نکرده آنکه آفتاب بخورد
 که همین تشنه لبی قست دریا باشد
 ترک نفس چو شود تیغ بسیار برود
 چون کسی اوقات صرف باغ خاطر کند
 ترا باینه هم آشنای خودم
 خاشاک با تو بر سر دل گفت گو کنم
 گردیدم و یک یار وفادار ندیدم
 بالکال بیدماغی من و کیل عالم
 درین چنین بچه امید آشیان بندم
 ز منار که شمع شب به متاب نباشد
 بهیچ آن عید که بر مردم زندان گذرد
 وای گر گریه نیاید به دگاری دل
 گریه بر خویش کنم یا بگرفتاری دل
 کیست جز دل غم که آید بسپرداری دل
 روز و شب با من و پیوسته گزینان این
 میگذازد بر کجا خاری ست سر و پا مرا
 که باغبان نشناسد که سیر کشن بیت
 کلید دعوی دل را بلف یار گذشت
 طفل خود سر بود رنگ بنشینان گرفت

طبعی بهرسان که بسازی بسالمی
 بزنامی حیات دوروزی نبودیش
 یک روز صرف بستن دل شد باین آن
 شو قم ز بسکه ساخته اسید وار تو
 وقت و دواع اوسن دیوانه حساب
 میشود اول تلگرشته بیداد خویش
 چو شمع عمر طبعی شبیست عاشق را
 آخری جرس تابی از ناله گلو پاره کنی
 اگر جدا تو می را حلال سید انم
 زود آرام ز عمری که بهجسدان گذرد
 کلیم از دست بیداد که نالم
 از دلم تا دیده و پیران شد دست انداز شکم
 عمر کم بر جان گوارا کرد بابر زندگ
 زود رفت آنکه زاسرار جهان شد آگاه
 پاره مومم بدست انقلاب روزگار
 تحت برال سخن کار ز بس تنگ گرفت
 مرد می زید با حق چشم بیار ترا
 در محفل که تازه درانی گرفته باش
 و حقیقت تنگستی مایه دیوانگیست
 خیال آن لب خندان بخاطر غمگین
 چنان کن که کلیم از دور تو پاک بشد

تا همی که از سر عالم توان گذشت
 گویم کلیم با تو که آن هم چنان گذشت
 روز و گر بکند دل زین جهان گذشت
 بی وعده انتظار بهر رهگذر کنم
 با هر که رو بروی شوم گر پسر کنم
 سیل دایم بر سر خود خانه دیران کرده است
 بقتل سونخکان اینقدر شتاب چیست
 کس درین بادید دیدی که بغیر بید
 خدا به تیغ تو خون مرا حرام کند
 کاروان از ره نامن شبان گذرد
 بکشت ماگزایدش گرفت و
 میرود آبادی از راهی که لشکر میرود
 روز کوتاهی آسایش مزد در بود
 از لیستان برو دهر که سبق روشن کرد
 رنخواهم ساخت هر صورت که خواهد بود
 قفس طوطی خوش لعل ز آهن باشد
 خود باین حال و بحال خستگان و اسیر
 اول بلغ غنچه گره جزبین زند
 در چمن بید از غم بجای صلی مجنون بود
 بسان آب بقا و سرای فانی بود
 شکسته دل شده باری شکسته پاشود

آبادیدار توشه دیده بستان روشن
تجانه چند نشینی مری بستان کش
و جهان طالع خاکستر صیقل دارم
خود نمانی شیوه من نیست چون یواری باغ
بستان شمع کس آواز گریه نام نشنید
ز شوق شاد مانی همیشه بهجودات
مشتوق غور و مال در آید بقید ضبط
عیش گریه رود بدلی نمی اندوه نیست
کشتی سولوی شاه سلامت اندر یونی تزلزل کانچه رشا گرفتار و فاضل مدیم الشیل
و اخط خوش تقریر و شاعر جاد و تحریرست بحر سطر بار بار او را بد و ولط و غلا و غلا
در زمره علما خیل خوش صورت نفیس میرت بود و عمر دراز یافت طبع اندر داشت و دیوان شعر
مربطه اردو شعر غریبی نوید نباتین ایات از دستش دوش

اسید بوی تو از تو بهار بود مرا
و ز دیده ام از بهر تو دینه دمی چند
کشتی فضا گوی که شب بزم دوش
و بهر زبک غم گلرغان فشار مرا
زبک در شب هجران که اتم چون شمع
و سیک صورت خوب تو آخر چند
باطر زوگر می کنم طسرح بیان را
کشتی شده ام بیر نفوسه و لیکن
از ضعف پذیرافت ویم

و گریه ای و گشتن چه کار بود مرا
وقت است اگر رنج نمانی قدیمی چند
مردم تمام گوش برافسانه تو اند
چه و چه رنگ گل اند پیرین غبار مرا
جز اشک گرم نماده است و گشت مرا
کسی بروی تو که سوی خوش و چند
بسم الله عشق تو کنم فغان را
در آب و گهر ریخت فضا عشق جوان را
گویم چه بخت نارسا را

کشتی
صاحب بزم و شاعران
از دل تمام گوش برافسانه تو اند

سز نقش بقیع روسید دار و بخت کشتی
و قاسمی عهد تو تشبیه با کمر دار و ۴
کشتی مرید پیچ میفرودش گشت
بترج از سر کشتی خیزای بی رسم
آتش بطرف دل رخ آن آفت بخت
اول بسیر قتل من افتاد درین بزم
چون ابرو چشم تو بهر جا گریستم
شعله عشق بتان در غریبان داریم ما
چند بود و بگفتی خاطر نا شکیب را
حسرت بدل افزو و تماشا سے تو مارا
بچرخ خیمه زند آه عاشقانه ما ۵
چهره بر فلک این زلف عنبر آسارا
آه که زن دل جنبش مرغان که باشد

کوکب سیرزا احمد علی بن سیرزا محمد علی خلیف سیرزا احمد بیگ طایان دهلوی جوان نو سید است
و چاشنی سخن را نیکو چشیده و از چند سال با پدر بزرگوار خود مجاورت مدینه منوره گزیده
و شوق سخن بخند است و اله نادر خود نموده از فن عروض و قوافی بهره دارد و درین عمر با واد

کلمه ست این ابیات از دست ۵

کوکب ببلغ و هر بلند ست نشان ما
گفت در طفلی آن ماه منجم کوکب
آن ببلیم که چرخ بود آتشیان ما
کاین ستاره شود آخر قمر اندک اندک

حرف کاف فارسی

گرامی خلیف و شاگرد میرزا عبد الغنی قبول کشمیری ست رعنا طرز خوش مقالان و کلامه

گوشه شکن نازک نیا لان بود و شایه جان آباد قلند را نه سگد را نه و بینه شربت نازک گوی
و اما خدا امیر سازند و فاش و تشنه واقع شد رخ رندی عجیب ازین جهان بخت و قیامت
طوطی / اما طوطی را در گوشتی می آید

خون عشاق بران گردن سپین باشد / چون بیاضی که پراز منی رنگین باشد
آه چو آن شمس که روشن میکند صبح را / سوخته تا و غنیم او عالمی را نیست
تو چه می بینی که نظر آسایش از پیش مرگش / مگر در خواب چون غل به تیغ رونی بعین
گلشن شیخ سعدی در دوی از فقر اشعار است منشأ خیالات بگین و معده اش است
و انشین بود از دشتکده و دنیا رم و در حجره و توکل ثابت قدم از نسل اسلام خان و زید
گجرات احمد آباد و دارا اولاد و نهیرن عوام منی اسه منه از بریا نپو برآورد و جل قاسم
در بی انداخت و در دشتکده متوجه رو شده و بیوان شد و بیوان سیر ضحاکست و اردو شایه چرخان
عنائی بر کرسی بیان می نشاند

بچشم خویش نگر سحر سحر می این است / لفظ یازده کن شیشه و پری این است
گشتم شهید تیغ تنافل کشیدنت / جانم دست برد و در لاله و دینت
بخت میتوان نمید بیند های ناز و / که کشید حکمت العین است مرگان و دین
گلشن قلی مر مستعد بود و خواهر از دشتکده و نهیرن عوام منی اسه منه از بریا نپو برآورد و جل قاسم
و جز آن شور و برشت گوی شده و این ابیات از دست

شب به تنگ از ناله غلطی که این فراوانست / زان میان یک کس نمی پرسد که از کس است
آه مردگان دفاک یکی سحر بدر کنید / بر حال ترند و بر تر از خود نظر کشید
هر چند شب که زود تر از کوی تو آیم / پیش از هر کس و زود اگر سوزی تو آیم
گرامی شایه حسن بیک در عهد شایه چمانی هستند آمد و خوش گو بود و از دست
نظاره سیرسانی بر کجا که گشته و از دست
همین از غارت جان گرامی من فراموش

یار می آید و هنگام شمارست مرا یکدم ایجان گرامی مرو کارست مرا
تست آمده بود و خبر از بام و دریمیت یاران - به بیرون شد ازین خانه که است
در آدرینه و دل را خلاص از سوز بجان کن خلیلی میتوانی آتشی برین گلستان کن
نیم و دراز تو چون بوی تو برگرد تو میگرم اگر روزی فراموشم کنی مهر و گر میان کن
بوی تو با نسیم بهار آتش نشاند و گداز شکفت بند قبای تو داشت
چو شمع شکوه گرامی ز غیر نیست مرا هر آنچه دیده ام از چشم خویشین دیدم
گلشنی از سادات کاشان است در هند جوانی آمده و شوقی بهمرسانیده و درسته ۹۰

در گذشت از دوست

تا صبح تعلیم قتل من مده جانانه را شمع میدان که چون آتش زنده پروانه را
گر لعل شیر عبدالرحمن و زارت خان اصلش از خوف است در عهد عالمگیری به قتل
شایسته مصدر خدمات بایسته بوده و آخر کار مفلوج شد و در کمال مرگ آخرت پیوسته و شکوه

از دوست

شد فصل گل و دامن ساقی مگر فقیم بهنگامه مستی به بهار و گرفتار
بر عکس بود خاصیت زعفران عشق تارنگ خود و آینه دیدم گریستم
گلشن علی چو پوری انصاری شاگرد ثابت و فقیر و رفیق نواب شیر افکن خان
و والد و حوزین است در قصبه مایل رمضان جو پور بدامن از واپا کشیده و در او آخرت شد
خست به عالم بقابر بست از دوست

لاله در وشت نشانی ست ز جیون که هنوز داغهای حسام او بر دل صحرا باقی است
دل از اختلاط یار یا اغیار می نالد که چون بلبل به بید بیلوی گل خار می نالد

رباعی

شام آن بت سه طلعت خوشید عالم آمد بنظاره موفو بر بام ۹۱

اور اینک نظم را بر پیش آتش بخمال دید و من با تمام
گوهر محمد باقر خان از اکابر مدراس و اعظم قوم ناطق بود و نظم آید برش ملک گوهر
بنی بهاست و جوهر اشعارش در نهایت لسان و صفاد بر سر کار نواب و الاجاه اعتبار تمام
داشت و بصورت قریب بطور سیو غالی سر مغزیت می افراشت او آخرت را گوهر حیات خود را
بملک فنا کشید از وی ست

با بر ریش ووانید سیل زاری ما   نسب بیری رسانید بیقراری ما
میتوان رفت بقران کمانداری او   تیراوشیوه و بکونی ما سب اند
آواره عریض و نزل و لم پراه دوست   چون گرد باد و سر بهو اسینه بر زمین
بچاک سیند من لعل یا میخندد   فغان که بر گل زخم رسد

احرف اللام

لطف العدم و لانا پیش پوری جامع دانشند نمی و شغوری بود و از مشرب فقر پاشی و شربت
معاصر میر تیمور بود و باغی ترتیب داده در آنجا بسر می برد و با مردم که اختلاط بود در شربت
از دنیا برفت و نزد بعضی دشمنه وقت وفات تنها بود این باغی در دست او بر پا که کاغذ نوشته یافته
دی شب ز سر صدق و صفای دل من رباعی در میگردد آن روح فراسای دل من
جامی بمن آور و که بستان و نبوش   گفتم بخورم گفت براسای دل من
لطیف شیرازی از تربیت کرد باغی میرزا باسنغری بود شعر نیکو میگفت از دست
تکمل دل پر در خویش رانانم   که از جفائی تو میرحم در شکایت نیست
ز سوز سینه فریاد از دل ناشاد و بغیرد   بل در خانه گز آتش فتد فریاد و بغیرد
بان زلف و رخ و بالابهر جا گذری آنجا   همه سنبل و مدگل بشکفتد ششاد و بغیرد

لغنی قلامحمدی علی شاعر خوش ادا رنگین نواست از دست
بصدقون جگر پر و در طبع دل اگر شد دشمن   چه سازم چون کنم با دشمنی که نایب بخیزد

نظم لطف العدم

نظم لطیف شیرازی

نظم لغنی قلامحمدی

لسانی شیرازی شیوان بنگین بیان بود معنی نگین با عبارات دشین آسخته واده گار
 و شیشه شیرازی ریخته در سنگ از دنیا سپری گشت دیوانش پنجه زاریت ست ولسانی بکینه
 وقت کشتن من قاتل بدست آمد مرا
 بیا که گر یمن آنقدر زمین نگذاشت
 ز در پی تو توان آمدن ز بیم رقیب
 گرم بخور و جفا سیکشی نمی زخم
 هزار میوه زستان آرزو چیدم
 کرده ام عهد که تا صبح قیامت ندم
 هسایه طاووس شست خیالش
 بچنان چون آب در گلزار میگردد و من
 کسی از بیکسی با سائیکی در دل گوید
 پای سگان کوی تو آزرده میشود و
 جز ناله انیسی دل بیا کسی نیست
 شدیم پیر ز باغ نسیم تو رحمت کن
 لامع میرزا نور پسر نصیر ابدانی ست صاحب ذهن لامع و فطرت ساطع بود و بخداست

امداد عهد خود مقرب محترم میز نیست از دست

گذشتی بر مزارم شورشی انداختی رفتی
 کف خاک مرا صحرا می عشر ساختی رفتی
 سدا و وصل حق باشد تلاش اعتبار
 قطره را و ریاگر دیدن زگو گشتی ست
 خطا باطل میکشد بر صفت افعال خویش
 ند آهی هر که از دل دردمه و ن کشد
 لاف حق حکیم یعنی از خوش تلاشان وقت خود بود از دست

دل از من زلفت بگفت آرد و بصد می
 داشت که در دامن این شب سحر می هست

بانی

لائق میر محمد را چون پوری در عهد عالمگیری مدتی بخدمت سوانح نگاری الیچوسه فرار بود
 بشوق ملاقات میرزا صاحب از هند تا اصفهان پیاده پا رفت میرزا بدجونی تمام پیش آمد
 و بوقاق خویش جا داد و شعر اورا پسند کرد با میر عبد الحکیم بلگرامی رابطه خاص داشته آید
 رباعی از دست **س**

زان لحظه که خیمات بدامان مناست صد رنگ جوس شگفته در جان مناست
 دست تو ز صحیفه جمال تو بود هیچ آیت متصل که در شان مناست

حرف المیم

بانی

مسعود بن سعد سلطان بهانی از کبریا شعر ایتقدین ست از ولت آل ناصر فیاض چشم
 حاضر گردید و در دیار هند بکجاست محال است امتیاز داشته بیشتر صحبتش با شاهزاده محمود بن
 سلطان ابراهیم بود تا آنکه هنگام حبس او زیاده بر بست سال خودش نیز مجبور شد اورا
 سر دیوان ست عربی و فارسی و هندی از دست **س**

ارباعی

ابیم که ز دیده اشک رانم همه عمر آیم که برانگان ر و انم همه عمر
 خاکم که بخواری شب آرام همه روز شکم که بسختی گذرانم همه شمس
 مجید یلقانی از غطا فصحا ایتقدین ست امیر خسرو بلوی اورا به یاقانی توفیق سید از غنایت
 که خاقانی از وی طرز سخن اند کرده آستان سلطان طفل توفیق ختم بود و دیوانش ته اول
 این رباعی از انجاست **س**

گل مسجد از باد برآشفت و برخت وز حالت خود بکجایی گفت و برخت
 بر عسبی که بین دل من سر بر زد و غنچه کرد و بگفت و برخت
 هر او قزوینی شاعری خوش بیان سیف زبان بوده در قزوین با مرصعی قیام داشته
 و در کتاب قضا جل دیانتش در نوشته از دست **س**

بانی

رباعی

اینه مولوی از کبریا گشت گنده
هر که که کند بر تو سلام این بن
چندان حرکت بکن که از رونی قیام
معلوم شود که مرد و یا زن
مجموعی میفریشت الدین بهدانی هاشم از اسد آبادست مدتی در نیشابور سکونت داشته از ولایت
بنزدیکه هند آمد و حج برآورد و بطل غافقت خان خانان بسرمی برد و در شش در گذشت
از دست رباعی

هر فصل دمی از عقب تو می دارد
هر جا شری ز عشق سوزی دارد
صبری صبری دلا که این شام فراق
هر چند شب من ست روزی دارد

رباعی

مجموعی بهوایی دل نوازی نرنی
در کوچه کس در سرای نرنی
بیگانه ای تمام عالم دیدی
ز نهار که حرف آشنائی نرنی
مفسد عاشق از این دست از خطه توران چو او شاعری کم بر سخته در عهد شاهجهانی بهند
و او اهل جلوس عالمگیری در طمان بهشت تن بقصص او داد از دست
ر فزاید کس ز خم و سیم ترا
بچاک سینه من بخیه موج سوبان ست
تمام روز و شب هم صرف راه غفلت شد
فغان که عمر چرخ مرا بخواب گذشت
گره از دل کشودن گز دست چاک می
بچندین عقده خود میران چرا از خاک می آید
از هیچکس غبار نمی نیست بر دلم
مانند غنچه خود گرده خاطر خودم
معنی کشمیری اگر چه قوت سامعه نداشت اما با طقه از چمن گوهر معنی در شسته از نظم نیکوتر
میکشاید از دست

صدای دل طعیدان از شکست رنگ می آید
زبان خاشی در پرده رسو میکند مارا
میرزا ابوالحسن شیرازی بهمد بهادر شاه خطاب قابل خان یافت و با آفرین لاهور

ربط داشت در عهد جهاندار شاه و محمد شاه متا زمانه ملاقاتش با میرزا مظفر جانجوان بود و در عشر
ساوس با تثنائی عشر در گذشت از دست ۵

در گریه فغان که و غم از لب که هوس بود هر قطره که از چشمم زدم ریخت جرس بود
مرا هم باغبان محلق سیر باغ میداند نمیداند که سامان چمن در استین دارم
مشتاق میر سید علی اصفهانی از خرد سالی مشت سخن کرد و در واسطه راه عقبی پیبود
از دست ۵

کاش بیرون فتد از سینه دل زار مرا کشت نالیدن این مرغ گرفتار مرا
آخر دم دوست گشتی تو و داغم که چو دوستناز انجود از بهر تو دشمن کردم
مصیب شیخ قطب الدین خلعت زایه آبادی ست تحصیل کمالات در خدمت پدر بزرگوار
و دیگر علما عصر پر داخته از اکابر زمانه شد و حج گذارد و در مدینه منوره در خدمت جهان درخت
از دست ۵

مردیم و هنوز برب من چون شمع فسوده دود آهست
ز بسبب باغبان بیروت سرگران دارد که این بی خانمان ماتم چرا در گشتا می ارد
گاه در تنگه گاهی مجرم سپر کند یار غارتگر دین ست حن داخیر کند
محفوظ خان بهادر شهابت جنگ فرزند ثانی نواب سراج الدوله بهادر بود و معلوم عقیده و تعلیم
و تنگه داشت و در اتباع شریعت ممتاز نیز نیست نواب آصفجه نظر عنایت بحال او یکمشت
و نواب والاجاه والی آرکات بحفظ آداب و تقدیم خدمات و تامین حیات می پرداخت و در ۱۲۹۰
بمکد برین شرافت از دست ۵

کناره گیر پیروی ز وصل مهر و یان که پرده دار حریمان شب جوانی بود
در هوای گیسویش ماند موئی گشته ام از برای من عصائی از زرگ سنبل کنید
بیتلای مردان علیخان مشهدی الاصل ست شاگرد مولوی و حبه الدین جوینوری و نحو فقه

شوق

ناله

محمود

ناله

و خط استعین و نسخ و نگاه کمال داشت و عبدالرضا ستین را در یافته و تذکره موسوم نظم حکایت

نکاشته و را و اخرتند بتلای مرض اجل گردید آرزوست

حیف که رفت یار من بی سبب از کنای من دست نمیتوان گرفت عمر گریز پائی را

با آنکه شد غبار من از آسمان بلب آگاه نیستم که دلم خاک راه کیست

چرا نخل ز سبک کوئی یار میگشتم و نیکداشت غم او گر استخوان مرا

محضر بان مولوی شاه عبدالقادر فخری صلوات رزق و برکات رزقینیشا پوست شکار میرزا

بگرمی است کتب فارسی گذرانیده و استعداد علمی خوب بهر سائیده فهمند داشت و شعر خوب

میشتند مع علم و عمل تقصوت و کمال بوده و در راس کتب خود و نوا اباجا به محترم نیز نیست و فاش

اتفاق افتاد در سیلاب و ریاضات مدراس مدفون گردید و تقصوت صاحب تالیفات است از دست

خسته آن گروه چشم کش زحمت طبیب میتوان کردن شبی گردش قرآن مرا

شب که بچیدم بسودای سبز زلف کسی هر نفس کردل برآمد ناله زنجیر داشت

و توبه صبح و باسید و عده جان باجم چون شمع مدت عمرم در انتظار گذشت

علاج تار پائی ساز از مضرب می آید شکستم ناخنی در دل کرده از ناله و اگر دم

نممن باغ بهشت از عالم ایجاد میجوایم قفس داری مکان از خانه بسیار میجوایم

بدم ویرینه می باشد موافق با مزاج و صبوحی کند طبع آب میماند سبب

فیت در گل شوخی بوی که در عطر گل است فیض پاکان از گل از دل و بالا میشود

محتاج چراغی نبود دشت غم را چون کاغذ آتش زده خود شمع مزاج

دلغ حسرت را فروغی باشد از چشم ترم زندگی از آب چون یاقوت دارد و اگر دم

عشق دامن ز در بوی آتش دل مهرنا آبیاریهای چشم تر نمیدانم چه شد

سیر محبتی خواهد از او خان آرزوست در خفته گوئی فرد زان خود بود و در کنگر و زو و صفت

بهادر میکند زانید و فارسی هم دیوانی قریب دو هزار بیت گذاشته و او اهل نشسته آنهمانی

نکاشته

۱۲

شماره دست

گفتیم آن آتش سوزان سر طور چه شد   دل اشارت بگر کرد که اینجا افتاد
 گر باین نگین خرامی بگذری از طرف بلخ   سرور اشوق تماشایت برقرار آورد
 منست میر قمر الدین شهید بی الاصل و دلهوی الموطن در لکنو بسری بر دیو سید کین گویند
 خطاب ملک الشعراء یافت آخر جمید آباد رسیده ده هزار روید صلوات یافت سنی هزار بیت
 از وی یادگارست در کلمته بمرچیل و نه ساگی در شش در گذشت از دست
 نقدی گفت نبود بحسن آبر و همراه   آن هم زد دست ریخت بیای بسو مرا
 پیر از اسباب گفت شد جهان جای نمی یابم   که بار خاطر غمیده را کیسو نهم آجب
 رسم دیوانگی از حلقه کیسوی توقاست   شور محشر خزام قدو بکوی توقاست
 ماجد امیر الملک علی حسین خان بهادر میر نواب والا جاده بود ناظمی از الکده در اس مثل او
 بر خاسته و شاعری باین خوبی بزم سخن نه است بجهده ساله بود که در شش از دست
 بی اختیار اگر بیستایه میکشم   در کف لبان شیشه نباشد عنان ما
 شمیم مشک از موج هوا چون نغمی آید   پریشان کرد شاید شانه آن زلف من سارا
 آب پرواز نموده است ز ضعف صیاد   عجبش از قید نفس میکنی آزاد مرا
 چه حرف میزند آن چشم سره گین یارب   که هر که رفت بزمش خموش می آید
 ماجد نکند کسی پسندم   خود نقطه انتخاب خوشیم
 قی خورده و باد بود عار اندکی   و اگر دنی ست بند قبا را اندکی
 مختار سیف الملک فرزندان ثالث نواب والا جاده است با وجود سرستی مصطفی امایت نشسته
 شوق شعله سخن در سر داشت و بصید غزالان معانی برام مبنای می پرداخت در شش
 جهان فانی را وداع کرد و دیوانی مختصر از و بنظر رسید این ابیات از انجاس
 من نمیدانم از خدایان خوانده در گوش آب   بحر در فریاد و حیران دین گردا برها

ایمان

ایمان

ایمان

از بس گدانت کاهش بجز تو جان ما
 بهیمن چو نی شده بهر استخوان ما
 رموز هیچ کتاب زلفت اورا نشانه میداند
 زبان ناله ز غمیر را دیوانه میداند
 به نیم غم غمزه توانی که قتل عام کنی
 لغو و بانه اگر غمزه را تمام کنی
 ملکین میرزا محمد فاخر دهلوی نشسته و فقر در شاست و جامه تجرید در بر تاهل نشد شاگرد میرزا
 عطیهای اکسیرت با حزمین ملاقات کرده و در فتنه احمد شاه درانی بگمنا آمده و در دست راست
 سوز را آخرت بر لبه از دست

که چون بسو بمیکده بر دوش من در آ
 گاهی چو می بشیشه در آغوش من در آ
 باد و آخر شد و برین میکده رفیقم برون
 شیشه تا گشت تپی پر شده پیانه ما
 که بیار محبت را منرا نو بگرداند
 مگر در و تو زین پهلو بان پهلو بگرداند
 رفیقان گوش بر آواز او دنا زون ترسان
 سخن گفتن چه شکل بود شب جانیکه بنوم
 و کرمی یا رطبه تا شایبو ملکین
 رسوا شود کسی و تا شاکست کس
 معجز غلام محی الدین مدراسی از کافاتی نظر تحصیل کمالات گذاشته و کسب استعداد در علوم
 سر رشته سخنوری بدست آورده معلم نواب عظیم الدوله بهادر بود شاگرد مولوی محمد باقر
 آگاه است و فاش و در ۱۲۰۰ او داده از دست

بهر که می نگریم جام دل بکف دارد
 نگاه مست که شب باده پیاپی است
 از چکر چاکلی عشاق بستان بخیر اند
 خبر چاک کتمان از دل متاب بپرس
 بهیوده دست و پاچه زنی در ره طلب
 مطلوب تست جلوه گر اندر کنار دل
 مصحفی شیخ غلام بهانی ساکن امر و به مراد آباد بود و در کنوئیسری بر دو فارسی بنیاده
 سخن نظم میکرد و در ذکر شعرا و فرس ترتیب داده و در شکره قدم براه عدم نهاد
 از دست

جانم لب و وقت شمار نفس است این
 بنشین نفسی چو نفس باز پس است این

بر یکسختی کشته تیغ نظر افکن
در خاک کنون طعمه سوز و گسست این
چون نقش مرا از سر کوبش گذر افتاد
انگشت بدندان شد و گستاخ گسست این
معزنی نیشاپوری گویند سه شاعر در سه دولت مرتبه یافتند که مثل آن در هیچ عصر نشان نداده
زودکی در عهد ساسانیان و معزنی در عصر غزنویان و معزنی در زمان بلجوقیان شب عبید
سلطان باریکان دولت بلال عبید بحسب ناگاه اول چشم سلطان بر بلال افتاد خیلی شاد شد
و با اشاره انگشت دیگران راهم ولایت نمود معزنی بر سبیل ارتجال این رباعی بعضی ساخته

رباعی

ای ماه کمان شهر یاری کوئی
با ابرو آن طرف نگاری کوئی
نخلی زده از ز چیماری کوئی
در گوش سپهر گوشتواری کوئی
و فاش درسته بوده این رباعی هم از دست

رباعی

گر نور مه و روشنی شمع تر است
این کاشش این سوز من از بهر جرات
گر شمع توئی مرا چرا باید سوخت
و راه توئی مرا چرا باید کاست
مجدالدین بکر شمشیر کبکری نوشیروان میرسد بکر رفوگر را میگویند و این حرفه با و لدیتا کبری
مناجات ندارد که بنجام هم حرفه را یاد میگیرند بکر حاضر شیخ سعدی از آنجا که خطاب ملک الشعراء
یافت بکر تبار نفس چاک پیر این دل چنین رفو میسازد
و گر چه چاره کنم عشق یار لشکر کرد
به تیغ قدر دل بسته را سحر کرد
و گر بواسطه زلف غزلشانش
نسیم عشق دماغ مرا مخطره کرد
بباد داد مرا آتش هوای کس
که طعنه خاک رها و آب کوثر کرد
زهر چکر دول من مرا ملاست فاش
جز آنکه محبت شهر یا جعفر کرد
گفتم که چراغ دوده باشی
افسوس که دوده چراغی

نما

نما

رباعی

یک عمر چو باد در بیابان گشتم
لیچند چو قطره مجموعان گشتم
گشتگی زلفت تو آید یا دم
همسایه آفتاب تابان گشتم
میر حاج از سادات جناب است در تمایذ میر حاج و در غزل الهی تخلص میکرد و بنقاب از چهره
لیل طلدان معانی میکشود از منظومات دوست لیلی مجنون مطلعش این است

از عشق ترا جهان طفیلی
مجنون تو صد هزار لیلی
ز سینه بر نفسم آه جاگداز آید
چو آتش که نشیند و می و باز آید
محبی لاری از ملائکه علامه روانی است و جامع فضیلت و مخدانی و مسلک شعر سلطان
یعقوب انظام و شت و تا زمان شاه طهماسب صفوی در قید حیات بود و توفیق زیارت حرمین
شریفین یافت و شدمی فتوح الحرمین کاشت بر قصیده تأمید ابن فارض مصری شرحی نوشته

از اناس است

بهر تو ام گشتند و تو آب نمکنی
ای سنگدل چه آه گاه چه نمکنی
از برای تو هر کس که شد مملو سخن
تو باو یار شدی و دشمنیش ماند بن
چون من از شک نیرم که چو آیم بر تو
پرسی اول زمن سوخته حال دگران
محمود سلطان محمود شاه بهمنی قرآن نیکو خواند و خط خوب می نوشت نوزده سال و نه ماه و
بست روز سلطنت کرد و طبع نظم و شت این ابیات است

عافیت در سینه کار خون فاسد میکند
خسته ای رایل که از الماس شتر میخورد
خضر سودا است در بیع متاع عافیت
میر و م این جنس را از جامی گیر میخرم
آنجا که ظلمت و دوست و بد نصیب مراد
بخت سیاه و طالع میمون برابر است
مقتضی کاشی و خیل سخن بنجان صاحب اعتشام است و در مرقه افغان است و عالمی مقام
شعوی مختصری در معنی فغانمان دارد و در شرح حسین بن علی رضی الله عنه بسیار خوب گفته

و بدایت بدعت ماتم و نوحه حسین از اهل بغداد در شصت و سه حکم معزالدوله و علی رافضی است
موت او در شصت هزارم بوده این حدیث از دیوان او است

بصله بدیش افکند ششم آن تیز دیدنها	در آشنای نگا و تیز تر آن لب گزیده تما
من خود اسی شوخ گنگارم و مستوجب قهر	با من امروز مدارای تو بی چیزی نیست
تو که داغ تیره روزی نشمرده چو دانی	شب تا محشم را که ستاره و چشمه دار
تو ای طبعیبا زین گرمتر گذر قدری	بران مرغین که کارش ز چاره میگذرد
و اما نسی بر زده بر هلاک من	اول هلاک بر زدن دهنش شوم
برغم من تو باغیا صبح و شام میگردی	اگر من می شوم رسوا تو هم بدنام میگردی
نهرشگر حسن است نگاهی که تو داری	ترکش کش او چشم سیاهی که تو داری

از خلاص او است بعد تمیید خزان

فیندیشد ز خون مردمان مرگان گراندم
که رخ مو شکافت اند کف شاه جهان لرزد
ما ملی از سوز و آن تبریز فارسیست بیل طبع از لای داشت و تخم معنی در زمین سخن میکاشت

این دو بیت از قصیده او است

آنو کار جهانی شده از جور تو مشکل
مشکل که رو و نقش ستمهای تو از دل

لرزد و جهانی تو دل دوست جهانی
چون مرغ شهید را عاجز و دم بسط

هر وی خواب حسین شاگرد ملا عصام این حجره کیست در شعر و انشا سلیقه تغزیه است

آمده در سبک امرا و پایونی و اکبری مشکاک گردید و در شصت و نه رخصت وطن حاصل کرد و چون

بکابل رسید دست اجل آستین ورا کشید و جانب عدم برد از مری این ایات مروتی

باز ز دست خویش کن طره مشکنا ب
شانه زلف شب بهار خنجر آفتاب را

نموده روی بخواب و روبرو است عرا
غریب واقعه رو نموده ست مرا

در و مندم سر کوی بلا منزل ماست
شکن زلف بمان طره شکسته بل است

ناله

ناله

ملک قی ملک قلم و فصاحت و مالک از مہ بلاغت مشہور سخن سراپان و معروف کتبہ پیرایت
در صغر سن بشق شاعری افتاد و از قلم بکاشان آمد و ایامی در آنجا انجمن سخن گرم داشت
آخر متوجہ قزوین شد و بعد چار سال سری بیدار دکن کشید و در جاپور دہن دولت از ہم
عادل شاہ والی آنجا گرفت و جوہر قابلیت ملاحظہ فرمود و متشابہہ کردہ دختر خود را در جبالہ نکاحش
در آور و فیضی در رعایت خود با کبیر بادشاہ از احمد نگر نوشتہ در بنیاد و شاعر خاکی نہاد و صاف
مشرب اند و در شعر مرتبہ عالی دارند یکی ملک قمی کہ بکس کمتر اختلاط میکند و مرقہ تری دارد
و دیگر بطوری کہ بغایت رنگین کلام است و در کارم اخلاق تمام انتہی و قات ملک قمی در شہ
واقع شد دیوان غزل مختصری از و بنظر آمد خوش لفظ است اما معانی تازه کم دارد و تشبیہ کہ
رکن رکن فصاحت است در کلام او بسیار کم واقع شدہ آین چند جوہر از خزائن ملاحظہ

اوست

دلم زد داغ غمت صد ہزار جایش است	کسیکہ دوست بود با تو دشمن خویش است
آزین منہج کہ بیدار کا ر محبوب است	اگر وفا نماید ستیزہ ہم خوب است
اگر چه مجلسستان تہی ز غوغا نیست	ولیک صحبت شان خالی از تماشا نیست
مدہ رخصت کہ ریزد خون مردم چشم قنات	کہ ترسم در صف محشر رسد دہی بدامت
پر روز خشر شہیدان چو خون بہا طلبند	تبسمی کن و خاموش کن زبان بہ
با احتیاط می عافیت بسا غریزہ	کہ سنگ تفرقہ خصم پیادہ داران است
پیام است عہد ان داشت ستم	کہ قاصد دست بر نبض خبر داشت
صلح کہ دیم من و غیر درین بود صلاح	ز آنکہ جنگ من و او باعث رسوائی است
صد ستم دیدمی ملک یکبار سر کن شکوہ	نیستی شرمندہ لطفی زیبات لال چیت
عاشق ہوس گرسہ و کاری میداشت	جادو حرم چو تو نگار می میداشت
ای کاشش ملک بو العوسی می آمخت	تا در غم تو غمت باری میداشت

او بهلاک من خوش و من بقای سمر
 و خون خویش بر آن قطره می برم غیرت
 غرض این بود که از ذوق بزم ورنه
 خاتم و در برابر آتش نشسته ایم
 تاجت غم سود و زیان پرده بر انداز
 ندارم قوت رفتن بکوشش نخت آنم کو
 و دوشینه می بودی و امروز بلا لے
 بآنک سوزشی پروانه زلفان گرفتاری
 سازند تخت تخت درون فسر دگان
 آب شمشیر شما دست شست گرد اختلاف
 خون چکان است ملک تیغ ستم می برسم
 دوش کردی حذر از هم نفسیهای فلک
 آزان بوعده و صلح میدوار کند
 مسیح حکیم رکن کاشی مسیحی تخلص میکند شاعریت عیسی نفس در تخلص مزاج سخن بود در
 خادم طبیعت سخن لوح آفرین قوالب کمن میرزا صاحب نامش تعظیم برده و گفته
 این آن غزل حضرت رکن است که فرمود
 پائی ملخی پیش سیماں چه نماید
 در فن طبابت نیز بد طولی داشت و آثار تخلص خود بطور میرسانید سالها از صاحبان شاه
 عباس ماضی بود شاه مکر رنزل او را بر تو قدم برافروخت آخر مزاج شایب منفر
 شد حکیم کم اتفاق شاه مشاهده کرده از ولایت برآمد درین باب گوید
 گر فلک یک صبح دم با من گران باشد سرش
 شام بیرون میرود چون آفتاب زکشتور
 و خود را بدارالامن بپند کشید و در آستانه کبر پادشاه با سودگی میگذاشت و از آنجا که

محرز زلیست در استیلا بنا بر کبر سن التماس نصرت می شد نمود و درین رفتن توفیق زیارت
 حرمین شریفین یافت و بایران دیار برگشت اوجی نظری گوید
 میان تنفسان خواستم سجارا هزار شکر که دیدم حکیم رکن را
 سفینه سخن از نور طریقت را آمد گذر بساحل ایران فتاد و دریا را
 کفن شراب جوان نشسته طبیعت او نوید عطر طبعی و دهاد اطبا را
 ز می مباد و تمییدت ساقی که رساند بپایوس صراحی سپیاله مارا
 و کعبه زیارت روضه رفوید بجاذبه حب الوطن متوجه کاشان گردید و فاش در تنه واقع شد
 کلیاتش قریب بصد هزار بیت است همچون سخن چین مرتب میازد
 اگر خواهی که سخی ز دور فقر و سلطنت باهم بچینیهای فغفوری بنزن کنگول چوبی را
 سبک حال است در زیر درخت سیوه دار در پناه ایل دولت هست خواری بیشتر
 در هر کج و در روز صبورم که از فراق چون شلغ نو بریده ندارم خبر هنوز

رباعی

هرگز نشدم بیوزنی باریکی وین دیده اند و خشت چشم بر تار کسی
 صد شکر که در جهان نیستم هرگز تحت انگی بزیرو ستار کسی
 راست گویم جرم آن بر ششم ناک است گر بجای عاشقی غاری درین صحرای علی
 پروایه صفت اول شب ساز جلایم چون شمع مرادم بسحر گاه سیند از
 پیش کسی که شکوه برم از جفای تو او هم بجانب تو شود چون خدای تو
 در بریم عاشقان چو بر آرم ز سینه آه چون بزمی که دو کند دروم افکنند
 ما هر شیخ محو علی اگر بادی از نا بران فن و سازان سخن است در اصل بنده و پسر بود معصم
 دامن دولت دارا شکوه مخاطب بمرید خان انجام کار ترک علایق دنیوی گرفت و خود را
 بیایه و لای ز روشنی دبستاند و آدم و اسپین پای استقامت افشرد از انفس دست

و در عشق جز بمرگ نباشد فراغ ماه
 مراد یوانه دارد و طرز عاشق مهرا ن طفلی
 در کوی خود به تیغ جفا میکشد مرا
 و لکم محلقه زلفت از تعلق آزاد دست
 مگر کینفس ز پایی نشیند رود ز دست
 چون صدف گر قطره آبی شود حاصل مرا
 گهی حریر خوش آید گهی پلاس مرا
 طاعت ما غافلان هرگز نیاید در حساب
 به عشق همچو خودی یار مبتلا شده است
 قصور ز خیالت زد و لکم محو گردد و
 چه شد که ساخته بیکانه عشقت از خویشم
 آنچه مرون خطری در پیش است
 پیری که زمان ناتوانی است
 ما را حلاوتی نبود از جهان تنگ
 من از میثابی پروانه فانوس میوزم
 خون ما شمع صفت زیت دوشن بر باست
 آنچه خورشید گزند می رسد من ترا
 آخر گل مشوش گفته و بر خوشین میال
 ز دایع عشق تو حاصل شود سیر روزی
 به تنهستی هست دل تنگ مرا با دهنست
 هرگز دل از گفته مکر نمی شود

غیر از کفن که پنبه گذارد بدایع ماه
 که برگ گل نمیخواهد زنده دیوانه خود را
 جانم فدای او که بجای میکشد مرا
 قفس خلاص کند مرغ رسته برپا را
 جز گرد باد کس نشود من نفس مرا
 از گله تا بگذرد و گرد و گردل مرا
 قرار نیست چه سوزن بیک لباس مرا
 کی رقم در نامه اعمال گردد فصل خواب
 بلای عاشق بیدل یکی دو باشد است
 عکس تو در آینه من نقش نگین است
 بس است اینکه مرا با تو آشنا کرده است
 چه قیامت سفری در پیش است
 خاکستر آتش جوانی است
 هستیم در جهان چون بابل در میان تیغ
 که در پیراهن بارست و گرم تبو باشد
 این نه خونی است که در گردن قاتل باشد
 چشم به هم بیند خوب تو حیران گردد
 از جامه که هفته گوید کفن شود
 چو دوده که ز نور چراغ میگیرند
 بکشایب سخن تا دل من بکشد
 حرفی است خاموشی که مکر نمی شود

آرام ایو سید بداکسیر شهادت
 شب و اغمما ز عده جانان سو ختم
 سیاه صفت مضطرب کشته شدن پاشا
 صد شمع از برای یک افسانه سو ختم
 پار بود از من در سال از ان در گشت
 میسلی بروی سیر اقلی از اترک بود و حسن و خلق مستحسن داشت و از روز عشق آگاه بود
 و طبعش در نظم شگفته و و نحوای صاحب دیوان ست طرز و سلیقه شعر آنچنان دارد که اگر چندین گیر
 زنده میماند کثری را از خاتم کاران زمان او دل از سودای شعر سر و میشد سالها در خدمت نوایگ
 خان بود و در مع او قصاید و آرمیکویند که بحجت بدگمانی نفرموده و خان مذکور چیزی در
 کاسه او کرد و نماز جسم گذرانیدند وفات او در ماه شد این شعرا از دست
 بسکه بیروم بفریب از ره و دیگر گذری
 نه آشنا و نه بیگانه بنسب انعم
 بیقرار است دل اندر بدن کشته عشق
 اشتمان نام نند دل سستی که تو کنی
 جان بعزم رحلت من شاد و نغمی که دل
 در فراق از آن نمی میرم که ناید در دست
 منم از زخم دل آن نیم جان صیدی که بر جا
 یار خواهم که بمرگم شود آسوده و من
 منم و دل خرابی بتوی سپارم او را
 دم آخر است دشمن منش گذار یکدم
 ساز و خموش تا من حسرت فرو دهر را
 بطخته و عده و صلی که داو غیر مرا
 بنام در میان با غیر حرف قتل من و آری

سیاه صفت مضطرب کشته شدن پاشا
 صد شمع از برای یک افسانه سو ختم
 پار بود از من در سال از ان در گشت
 میسلی بروی سیر اقلی از اترک بود و حسن و خلق مستحسن داشت و از روز عشق آگاه بود
 و طبعش در نظم شگفته و و نحوای صاحب دیوان ست طرز و سلیقه شعر آنچنان دارد که اگر چندین گیر
 زنده میماند کثری را از خاتم کاران زمان او دل از سودای شعر سر و میشد سالها در خدمت نوایگ
 خان بود و در مع او قصاید و آرمیکویند که بحجت بدگمانی نفرموده و خان مذکور چیزی در
 کاسه او کرد و نماز جسم گذرانیدند وفات او در ماه شد این شعرا از دست
 بسکه بیروم بفریب از ره و دیگر گذری
 نه آشنا و نه بیگانه بنسب انعم
 بیقرار است دل اندر بدن کشته عشق
 اشتمان نام نند دل سستی که تو کنی
 جان بعزم رحلت من شاد و نغمی که دل
 در فراق از آن نمی میرم که ناید در دست
 منم از زخم دل آن نیم جان صیدی که بر جا
 یار خواهم که بمرگم شود آسوده و من
 منم و دل خرابی بتوی سپارم او را
 دم آخر است دشمن منش گذار یکدم
 ساز و خموش تا من حسرت فرو دهر را
 بطخته و عده و صلی که داو غیر مرا
 بنام در میان با غیر حرف قتل من و آری

بوقت گفتگویم روی بر تابی و من خود را
 پس از عمری چون بنیستم بصد تقریب در برش
 سیاه پریش من چون امید صحت نیست
 بقای من بوس گفتگوست با تو مرا
 تو با رفیقی و سیل تغافل داری
 مینایم خویش را و ابسته از سودای او
 چرخ که میگذری و شیان از سیل
 ببالین تو آن عیسی نفس می آید امیلی
 کسی اگر سبب وصل یار من شده است
 غافل بمن رسید و وفار ایهانه ساخت
 تا از جفا می او بر هم خون من بر نیت
 در پهلوی اغیار بهر سو نظری داشت
 غایت ناکسیم بین که باین رسوائی
 سخت بدین که بیلی نکند غیر جفا
 زویدن تو دلم لذتی برد که فلک
 بی اعتبار پیش تو خلقی بجم عشق
 ز بر گمانی خود شرمسار خواهی شد
 ز و تسلیم کن جان بخد گمش میله
 شب که بزم خوشیت دید من خراب را
 و کم ز دست تو آسوده است و میدانم
 چون کفنی دو رخ گاهی کن ز بهر احتیاج

و هم تسکین که شاید گوش بر آواز من باری
 سخن از دعا می من کند تا زود بر خیزم
 بحال مرگ مرا دیدن از محبت نیست
 که تاب خامشیم با وجود حیرت نیست
 تغافل که کم از صد نگاه حسرت نیست
 تا فریب عشق من کم ساز و استغای او
 مگر تازه کس را لشکار خود در کس
 که از شوق قد و مش مرد و صد ساله بخیزد
 ز سر گرانی او شرمسار من شده است
 افکنده به پیش و جبار ایهانه ساخت
 بی رحم بین که ترس خدا را ایهانه ساخت
 گویا ز نهان آمدن من خبری داشت
 اگر از یار پرسند مرا نشاند
 ز و سالیکه و فار از جفا نشاند
 نفوذ بالند اگر فکر انتقام کند
 بیچاره میلی از همی اعتبار تر
 مباحش اینده در بند استخوان با من
 دست و پایی زن و از عمر می لذت گیر
 رفت برون ز مجلس و کرد بهانه خواب
 که غیر بی نبرد لذت خدا نگ ترا
 رشته می بندد بر پام رخ دست آموز را

با آنکه پرسیدن مانده مر دیم   گایا ز که پرسیده خانه ما را
 با غیر نشینی و فرستی ز پی ما   آنرا که ندانده کاشانه ما را
 منظر می کشمیری صاحب دیوان ست از طرف اکبر پادشاه در وطن خویش خدمتی متعین
 بود از دست

ندای آینه گردم که دستان مرا   درون خانه بگلشت بوستان دار و
 محی الدین شیخ عبدالقادر جیلانی سر آمد اولیا و کرام و صوفیه عظام بودند هب جنلی دست
 ماورای کمالات علمیه و علمیه دیوان شعر فارسی هم دارد این ایات از دست
 گریانی بسر تربت ویرانه ما   بینی از خون جگر آب زده خانه ما
 شکر بندگانم دیدیم و رسیدیم بدست   آفرین باد برین همت مردان ما
 محی از شمع تجلی جانش بدیشت   دوست میگفت زهی همت پروان ما
 زهی بدوست ندادم هیچ رهگذری   بگوشه ساخته ام چون ناله بی ثری
 معین الدین سنجری شپتی زبده اولیا و قدوه اصفاست از غایت شهرت محتاج ترجمه نیست
 دیوانش بلا نظره در آمدن چند بیت از نجاست

ز پیش خویش بر افکن نقاب دعوی را   بین بدیده صورت حال معنی را
 آتی ترا بر طور دل پر دم تجلائی دیگر   طالب دیدار تو هر خطه مومنائی دیگر
 من چلویم که مرانا طبقه بدوشش آمد   بر دلم ضابطه عقل فراموشش آمد
 نکتهها و دوشش دلم گفت و شنید ز لب یار   که نه هرگز بر زبان رفت و نه در گوش آمد
 مجد الدین بغدادی از کبار اولیا است مرید شیخ نجم الدین کبری بود این رباعی از دست

رباعی

فردا که شود مدت عالم که و کاست   سرها بر از خاک بر آید چپ راست
 بیچاره تن شهید من غرقه بخون   از خاک سر کوئی تو خواهد بر خاست

خطری

محی الدین

معین الدین

مجد الدین

محمد غزالی طوی سر علقه آشنندان و سر دفتر مره کا ملان بود مصنف کیمیای سعادت و
احیا علوم الدین و دیگر تالیفات نافهت پنجاه و چهار سال عمر یافت و در شش هجری
رحلت کرد از دست

ما جاسنمازی بجز رسم کردیم   و ز خاک خرابات تیمم کردیم
شاید که درین میکدها دریا تیمم   آن یار که در صومعهها گم کردیم
ملک مشهدی و منتشان شاه عباس ماضی منسلک بود این ابیات از دست
اگر بسیر چون میروی قدم بردار   که همچو رنگ شناسیر و دهباز از دست
از اول عمر میتوان یافت   کین فتنه آخر الزمان است
سیاه از خانه بیرون کوچه بیت الحزن باشد   نینخواهم ترا بیند کسی گو چشم من باشد
ملک طیفور اندجانی در عهد شاه طهماسب بود بقرون آمد و بقتبازی و هرزه گردی
میگذرند از دست

امروز صبح گرویده یار ندارد   شاید که در آن رگبذری چشم تری هست
نوید آذنت میدهند هر روزم   تو فارغی و من از تهنه رمی سوزم
ناله من شده گریه باعث در دوسر تو   دست دل گیرم و بیرون روم از شور تو
مشفق هر وی در غایت تولد شد و در عهد اکبر پادشاه هند آمد از دست
ز سستی داشت قصه کشتن چشم شملایش   قش بر خاست بر عذر و زلف افتاد در شال
مانی شیرازی بتقریب شاه اسماعیل صفوی مخصوص بود و قبرش در سه جاب است در وقت شهادت
غزالی گفته مطلعش نیست

مرا بجز کشتی طسریق داد این بود   ز باد شاهی حسن تو ام مراد این بود
همیشه دغ غم بر دل خزین بود   گلی که چیده ام از عاشقی همین بود
کسیکه بهر تو میرد چه غمش باشد   که چون تو سر و قدی نخل تمش باشد

بر کا کمت گردن ای سرونا زمین کوه ساز رشته اعمس دراز من
منصفت طهرانی عادل شاه دکن خندانی ست در زمان شاه جهان بادشاه هند آید بون
برگشت از وی ست

باز شتی عمل چکند کس بهشت را ماتم سر است خانه آینه زشت را
همچو کوه از خاکساری بر زمین چسبیدم میتوان دریافت از افتادگی روز مرا
تا کی صدای گریه رسانی بگوش خلق یک کاسه آتش می پزی و شور میکنی
مسید جان خواجه دیوان در فن نظم و موسیقی مهارت تمام داشت از اعظم امران بکوه بود
در دولت شاه طهاسب صفوی خدمات شایسته کرده و در حق دباقرین نظم رواداشته
ناگاه از دیوان هفتاب سیاست رسید و مردم از آزارش نجات یافتند این مبتدیان دوست
گذشت عمر و ز غفلت من بچنان هستم که هیچ توبه نکردم که باز نشکستم

رباعی

آهسته آهسته چه آراستی دل خواست بشوید و چال خواستی
بهشت بی خوردن نجاست قصر بهی چه چشمتی چه بر خاستنی
محمد بیگ دغستانی لاله کوه ساز خندانی ست ملازم شاه عباس ماضی بود و شاعر معنی
از دست

چنانچه سایه شود محمود میان دو شمع ز جبار دم چو پایینه رو برو گردد
مفلسی نو که معموره سخن بری ست از سادات مشهد بود ناگاه چند بار رسید دیوان
گردید از دست

ای ورق رخ ترا میم کی و لام دو وز رخ و زلف تو مرا صبح کی و شام دو
گفت که بوسه از لبم نسیم و نقد چون خری گفتم اگر کرم کنی نقد کی و دوام دو
مسلمی جوشن ابدال و ش بود و صاحب سخن خوش این مطلع از دست

خال او نقد و لطم از دیده روشن کشد   همچو دزدی کو متاع خانه از روزن کشد
 مشتری مهر چرخ گستریست از شعرانامو بهر آبا دست   و معاصر جامی از ویست
 ساقی اگر سیم دهد در هوا می گل   دست من بست دهن ساقی و پای گل
 مومن عبدالمومن شاعر خوش سخن است بر مزار جامی مجاور بود و از وی است
 در داک در عشق تو گفتن نمیتوان   این درد دیگری که نهفتن نمیتوان
 ملا محمد برادر کوچک مولانا جامی بود و میفروش مصطفی نیکنامی از ویست
 بام بر آ جلوه ده ماه تمام خویش را   مطلع آفتاب کن گوشه بام خویش را

رباعی

این باد که من بی تو بلب می آرم   فی انبی شادی و طرب می آرم
 زلف سیه تو روز من کرده سیاه   روز سیه خویش لبش می آرم
 مجنون شندی قیس وادی سردی بود از خوشنویسان نامی و معاصران جامی است میگوید
 بو عظمیر و مزار زار میگریم   بدین بهانه ز هجران یار میگریم
 مجتبیائی شیرازی ما بر این نکته طرازی است و شاعر مشاعر نکته پرداز می این دو بیت
 از ویست

سر و مجلس عشاق آه و افغان است   در و پیاله لبریز چشم گریان است
 خیال بوسه بران گردن بلند میبند   لبی که میرسد انجالب گریان است
 مقیم میرزا مقیم کنابد رصفا بانی صاحب طبع بود این شاعر از ویست
 بسکه ز آتش پیغام چک خون نیاز   از دلم تا بدل یار خیابان گل است
 از تو ای ناله بر شکیم که در غایت شوق   بیشتر بر سر آن کوهی رسیدی از ما
 مدح و شوی میربارک خان صفهانی از آدمی زادگان حویزه در زمان شاه سلیمان بوده شاعر
 سر ای پویش و طراح سخن پر جوش و خروش است میگوید

مثنوی

مثنوی

مثنوی

مثنوی

مثنوی

مثنوی

مثنوی

عشق آن روز بس حد کمال انجاسید که پدید عاشقی فرزند شد و عارند پشت
 ماهی تبریزی از صحبت عالم تبریز رنجید و بشیر از رفت و از امام قلیخان والی انجارعایتها
 دید از دست

سوفت جانم خدای سر دیواری هم بصرش مری هم بگاستان نظر
 نیکویم که بر بالای حشمت نیست ابروی ز بار حسن خم گردیدش این تر از وی
 میر جلعه بصب میر خیشگری شاه جهان پادشاه سرفراز بود آخر ترک اختلاط کرد و خانه نشین
 شد و این بیت گفت

کناره جوی ازین شت استخوان شده اند سگان آن سر کو خوش مزاجان شده اند
 میم شاه میم شاه سلیم بود از مریدان شاه برکت الله ساکن بار هر دو دلی میگذرانید و با
 میر آزاد بلگرامی رابطه آشنائی داشت از دست

خو استم دست ز صحرای خون بردارم خار و امان گرفت آبله در پافستاد
 آنکه از دیوانگی مست و خرابم کرده است حلقه زنجیر از موج شرابم کرده است
 مسلسل شهابی دل بد امان است از چشم بدست مردمان تشنه مرجان است از چشمم
 معنی محمد سیح بن اسماعیل سیح مذهب بود و از اجل تلامذه آقا حسین خوانساری است در
 اصفهان بنام آرای اولی الالباب بود و شمع محفل زمره احباب تا آنکه رحل اقامت بشیر از خجست
 در علوم عقلیه یونان بود شیخ علی حزین ترجمه او در تذکره خود تفصیل نوشته و قصیده مرثیه خود
 که در حق وی گفته آورده در عرفی سیح و در فارسی معنی تخلص میکرد این چند بیت از دست
 شمع زرد از دست تو بر سر گل داعی روشن نشاند از پر تو حسن تو چراغی
 غم نیست اگر دل غم بسیار ندارد این لبک این عیش سر و کار ندارد
 از شرم گل روی تو چون رشته گوهر از دیده نگاهم عرق آلود بر آمد
 همین برست که می بایدم جدا تو ز لیست دیگر حکایت شبهای انتظار میسر

سرشک نیم شب چون گوهر مقصود میگردد
 مگر فتار تر چون جوهر شیراز حیرت
 ز غنای کرد با معنی خجالت بیشتر دارم
 یکشب بکام شوق در آغوش خود مرا
 محمد گیلانی بفضائل حمیده آراسته بود و بنون عذیده پیرسته در شاعری سلم اقران و شکل
 پسندان هر دیارست میرزا صائب گفته اگر چه شعر کم دارد اما آنچه دارد قنوت است از دست
 دل روشن بقریب هوس عشق آشنا گردد
 طبع خواری قناعت سر بلند می بار می رود
 لی بکار خویش بهشم نی بکار دیگر
 بر تربت شهید تو ای گلزار نیست
 ماهر محمد سعید گیلانی ربی علی حنین اورا در رشت که وطنش بود در حالتی که عمرش از شتاب
 در گذشته بود دیده شوری در دل داشت و چنان سرگرم شاعری بود و با آنکه اعمی شد منظومش
 کتاب شخصی بنظر درآمد اشعار خجسته روان بسیار داشت از دست
 شب وصال نبود و آنقدر که دامن یار
 در بزم سخن خنجب میزگان بتانم
 فواره آتش شودم آه بگر سوز
 عمریست که در انجمن وصل تو چون شمع
 مختار را مختار بهادری ستوده اطوار آرمیده روزگار بود از تلامذه علی حنین است از دست
 کی بکشتن آرزوی وصلش از دل میرود
 بنور پر تو خوشید آشنا نشو
 مرا از آتش و آب این نصیحت است بیا
 باین امید من هم دانه بر خاک میریزم
 سخن از ناتوانی بر لب اظهار می چید
 بخود تسبیح من از شرم استغفار می چید
 میخوایستم ز دور تماشا کنم نشد
 اگر خواهد که آب آتش شود اول میاگرد
 بسر گل تا توان بودن چرا کس قیام کرد
 چون چرخ روز میوز دهر این زندگی
 شمع که رفته اش رنگ ابر بهار نیست
 بدست دل هم و دامن سحر گیرم
 خاموشم و خون میچکد از تیغ ز بانم
 برداری اگر مهر خوشی ز دامنم
 می سوزم و یک حرف نیاید ز بانم
 روح من چون سایه از دنبال قاتل میرود
 فریب خورده این گرد آسایش
 که با مصاحبه با جنس آشنا نشو

محمد گیلانی

باز

باز

ما کملی قلیچ خان بیگ از لئوس شاملوست از اقربای علی قلیخان ایفک آقاسی شاه عباس
مانعی از جانب او داروغه الکلادی بود و او را شیخ الاسلام حکام میگفتند از دست

نیم صبح بر حجر و نیش است
خویش بر جامه بر تیار باز است
نوادار گوش محزون بانگ نوح است
شکر در کام غمگین زهر است
نگر در چشم محنت دیده سنگ است
سمن در پای ز گم کرده غارت است
مقتضی حسن بیگ از طرف پدر ترکان و از طرف مادر از اقربای جهان شاه بود این شعار

از دست

مرا افتاد در دل آتشی از جای کز غیرت
نمیخواهم که چشم غیر بر خاک ترم افتد
ندارد بیم از بجز تو جان در دفرودم
که سید انجم که در و آشتی است میکشد زودم
نهان شود ز خجالت چو بیند رم قاصد
ز بسکه گفته دروغ از زبان یار بمن

رباعی

افسوس که اهل خرد و هوش شدند
وز خاطر بیدگر فراموش شدند
آنانکه بعد زبان سخن میگفتند
آیا چه شنیدند که خاموش شدند
محمی عبدالمعلی نام در ایران کسب کمالات کرده و در سنه ۱۰۸۵ هجری از میرزا تقی صفوی
التفات بی غایت یافت و در سنه ۱۰۸۶ هجری قدم در کوچه خاموشان گذاشت از دست
خواهم ز بتان شعله داعی بلند برد
این هم دل من نیست که با من بگذارند
ربعی در پیش دارم کاخ غیرت است انجاش
بهر جا هر گم آسایش دهنرل نم نمانش
صفیری سر زود و هیچ حال از من بگریزی
که در دام آدم صیاد غافل ان خبر کردم
تویی گلی نمیرسد آه مگر ز بخت من
خواب گرفت در چمن قافله نسیم را
معروف تبریزی طبع نظم داشت این شعر از دست

وقت اجله نامه از رفتن جان است
از یار جدا میشوم این نامه از ان است

معلوم محمد حسین بیگ تبریزی خوشگوست میگوید
 جواب نامه ام از بس زبانان دیر می آید   جوان گریه و دقا صد بکوش پیری آید
 موالی هملش از قصبه تون ست شعر بسلیقه میگفت آرزوست
 بسویم یک نظر ناکرده دهن برشید از سن   نسیدا غم چه بد کردم نمیگوید چه دید از سن
 مجد الدین دایه در مراتب سیر و سلوک پایه عالی داشت و دلش از خیالات غیر خالی نیست
 در بخت اوقات یافته و در مقبره شیخ جنید مدفون شده آرزوست
 هر سبزه که در کنار جوی رسته است   گویی ز رخ فرشته خوی رسته است
 تا بر سر لاله پاینجواری نه نشسته   کان لاله ز خاک ماهر و می رسته است

رباعی

مهر اجل و لاله بیارسته اند   در عیش فزوده و در غم کاسته اند
 در خاک عروسان چمن خفته بندند   امروز قیامت است بر خاسته اند
 مسرور آقا رضی در کمال آرام و آهستگی و نهایت بی تعلقی و وابستگی بسر می برد عیش
 خالی از اقبال بازی نیست آرزوست
 امی ساکنان کوئی خرابات هسته   من میروم بکعبه شمار ادا کنم
 فیضی عجبی یا نسیم از صبح بر بسیند   این جاده در روشن ره میخانه نباشد
 مخلص میرزا محمد قمی هملش از قرینه فراق ست طبع موزون داشت اما اشعار مست
 که دارد آرزوست
 گل اچسان بروی تو نسبت دیکسی   تو شیخ آفتابی و او شعله خنسی
 گفتی که از من آنچه شنیدی بکس گو   حرفی نگفته که توان گفت با کس
 مشردنی نمی تو گری مشرب بود آخر ترک تعلق کرده بنای شعر نهاد و شاعر مذیب گردید
 آرزوست

معلوم محمد حسین بیگ تبریزی خوشگوست میگوید

مهر اجل و لاله بیارسته اند

فیضی عجبی یا نسیم از صبح بر بسیند

مشردنی نمی تو گری مشرب بود آخر ترک تعلق کرده بنای شعر نهاد و شاعر مذیب گردید

گردن شیب آن تو چون روز جزا جمع
معلوم شود وسعت صحرائی قیامت
مفرد اوقات بخلی گری میگذرانید و از شوق فعل در آتش بود آخر الامر محنت مرا
میل کرد و نزد آقاخان وفات یافته از دست ۵

ببخود از زمره مرغ گرفتار شدم
دیگری یاد تو میکرد و من از کار شدم
موسن یزدی شاگرد میرزا جان شیرازی است در انواع کمالات یگانه و با خواص آشنا
و با عوام بیگانه این رباعی از دست ۵

مومن بدنی نیست کسی مانندت
وین طرفه که خلق نیک نخواندنت
یکجفت چنان بدی که خود میدانی
یکجفت چنان باش که میدانندنت
میرزا تقی‌آبادی جوانی بود در کمال مردمی و درویشی و در نهایت نشینی
وصافدلی مداح شاه سلیمان صفوی است این مطلع پیش او خواند و پسند افتاد ۵
پرشان نیست مارا خاطر از بی برگ بارها
چو گل یک غنچه دل داریم و صد امیدوارها
وی در عهد خلعتکان بدکن آمد و در عصر فرخ سیر سیف الدوله عبدالصمد خان ناظم لاهور پست
وصدیهال عمر یافت و در ۱۳۰۰ درگذشت صاحب دیوان ستاروی می آید

پی نبردم چمن شوخی نیرنگش را
غنچه گردیدم و گل گشتم و بو گردیدم
مختص اندرام چهری لاهوری الاصل است مخاطب برای رایان شاگرد بیدل و منزلی
آرزو در ۱۳۰۰ قالب تخی کرد وکیل اعتماد الدوله قمرالدین خان وزیر بود از وی می آید
ز حال بلبل سکین نداریم اطلاع اما
بایبلان شریک فغان میشدم و سله
بگشش چند سدی دیدم و فریاد سر کردم
هر دو سوای سیر زلف تو از خویش مرا
گرد باد آینه غیرت احوال تو بس
بپای گلبنی دیدیم شست استخوانی را
نگذشت فصل گل بچمن باغبان مرا
که یادم داد رنگین صحبت یاران روزگار
سفری دور و دراز آمده در پیش مرا
آرمیدن همه گر خاک شوی دشوار است

بسم الله الرحمن الرحيم

مستین شیخ عبد الرضا الله اصفهانی صاحب رانی رزمین و سخن مستین سلسله نسبش مالک
اشتر سید مردی درویش سیرت فانی مشرب بود خلق و شکلی بدرجه کمال داشت و محبتش
بنشینان را سرمایه سرور می افروزد از سحاحران میر آزاد بلگرامی است ترجمه او در خزانه
عامة تفصیل از انشای مستین مرقوم است بالذات شجاع الدوله بسری برو فالتش در شتالا
واقع شد از وی می آید

چون شمع صرفه نبرد کس ز کین ما	آتش زبانه یکشد از استین ما
چشم او اظهار دل از بیم یوانی نکرد	دزد و پنهان میکند چندی متل کرده
خاطر ما را از چرخ امید جمعیت خطاست	باغبان کی دست می بندد گل پر غمزه
تدبیر عقل مانع دل بردن تو نیست	از پاسبان خد نبود دزد و خانه را
آنکه ای غار ره امداد که سرخچه من	صرف در چاک گریان شد آهن پاست
همه را روز جزا تاب سوال است جواب	نقوان با تو سخن گفت قیامت این است
هر لحظه کش سر زبانه آوری ای شمع	فرد است درین بزم که نام من نیست
از کد او غنیمت غبار خاطر هم اکیر است	شیشه تن را دل خاکی گل حکمت گرفت
آدم از روز ازل خورد فریب شیطان	هر که او بازی شیطان نخورد آوه نیست
بدل نقش دلای سرور آخر زمان باشد	عقیق من بنام خاتم پیغمبران باشد

میرزا معزالین از تبار زه عباس آباد اصفهان است با ابراهیم شاه برادر زاده نادر شاه
صحبت او گیر افتاد و چون نوبت سلطنت با ابراهیم شاه رسید میرزا مختار گل گردید و بتقلب
روزگار بحیدرآباد آمد با آزاد و بطا تمام داشت در شتالا در او رنگ آباد طلت کرد این

ایات از وی است

چشم از نسیم دارم شاید بر روزگاری	آرد هدیه من از کونی او غباری
در خیال تو چو از خواب گران بر خیزم	چو آینه سر پانگاران بر خیزم

نورالاحسان

شاد و ز قریب بعد که تا قطر و از محیط و دوری بخرد و باز نیاید گهر نشد و
 مرشد نیز و جودی مرشد سالکان جاده سخن است و صاحب تفتیق قرطاضان این والا فن از
 وطن خود برگراخی شد و رفتند بار جاوید التفات میرزا خان می عقل پای او گردید و در آن عجب
 کرسی نشین عزت گشت و مرشد خان خطاب یافت و بعد شهادت او بار و دوی جهانگیری وصل
 شده با هم با تخران بهرمی برد و در سه نشین و الفنا از لباس عنصری برآید زبان خوبی دارد و سخن
 بقدرت میگوید و دانش محتوی بر اقسام شعر است این چند بیت از طبع بلند است
 گیرم که روز شعر سر از خاک گیرم آن دیده کو که جانب قاتل نظر کنم
 سن آن مرغم که گریامی نمایخت سا بزم بود تا گوشه بزم قفس معراج پر وادام
 طره و لبز نیم تکی پریشان زبستان چشم عاشق نیست تا چند حیران زبستان
 کاش اجزائی وجودم بکسل از یکدگر تاد و روزی جمع گودم زین پریشان زبستان
 بسیار ز حد میگذرد و گریه مجلس دل سوخته در پس دیوار نباشد
 بی سبب مرشد ز طو برین شکایت میکند اینقدر آخر نمیدانم که من دیوانه ام
 جوان ز بسکه شد از فیض آب علم پیر شکوفه یزدان شاخ بر سر نخچیر
 همان بزرگ گل افتد و خاک سایه گل آبسکه لطف بود اگر دور زمین تاثیر
 بیا چنان بر طوبت که از زبان تا گوش برآید جا بزند ریش مالش بگیرد
 چنان لطف بود گشت طبع آتش تر که شعله چون می گلرنگ بگذرد زحریر
 آجی پیشیم بس نشیب است و فراز رابعی که از انباشت خبر ندارد و اعشانه
 چون ناله زار عاشقان پست و بلند چون وعده وصل گلر خان دور و دور از
 مطیع تبریزی طوطی بی بدل و مطیع استاد ازل است میرزا صاحب مصرع اورا قفس میکند

و سیف نماید

جواب آن غزل است این که گفته است طبع کعبه و چنان در عسل و ارم

مطیع تجارت پیشه بود و از دیار خود میسرند خراسیده روزگاری منداشت طره اشعارش
پیرایه عارض ورق میشود

آه که مرا از دل پر درد بر آید   چون شاه سواری ست که از گرد بر آید
چو وسعت عدم در خیال می آید   ز تنگنای وجودم ملال می آید
میر محسن رضوی شندی از افاضل عهد اکبر یاد شاه مست گاهی بشعر طبع آزمائی میکرد
از دست

نخواهم مهربان با خوشترین در پیش اغیارش   که می ترسم که غیری بیند و گردد گرفتارش
دل بردن من سر و قدی غنچه دبانے   رسوای جهان ساخت مرا تازه جوشانے
موجی قاسم خان بخشی از امر از وفون بود شعر را خوب میدنست و میگفت در تخب التواخ
گفته منوی بی تیغ یوسف زینا شکبزش هزار بیت دارد آخر عمر ترک نوکری کرده و
استغفانه کوشه عزلت گزید و چه خوب کردی اگر از شاعری نیز استعفا گفتی
وفات او در گره در شش اتفاق افتاد از وی هست

خار باد غم چست دارد در سرگران مارا   بیاساقی و از عنایای عالم وارمان مارا
ساقیان کی زدوران شرح بد حالی کنیم   شیشه پر کن که یک ساعت ولی خالی کنیم
بیر معصوم پسر میر حیدر معانی کاشته و برادر میر سنجست صاحب بن ثاقب و بمطرح
ابو طالب کلیم و میرزا صاحب بود با حسن خان حاکم هرات بسیر برد و در عهد شاهیانی قصد هند
کرد و در نواحی بنگاله افتاد عظم خان ناظم بنگاله میرزا باعزاز و اختر امیر پیش آمد و لوازم
قدر شناسی تقدیم رسانید سکه سخن این خوش خیاری ارواح سیدید
مرا کشایش خاطر نه از گستاخت   کلمه فضل دلم بزه بیابان ست
اسی که همراه موافق ز جهان میطلبه   آنقدر باش که عفا ز سفر باز آید
خراب همت خویشم که صبح چون گردون   گر آفتاب پرستم فتادش نمائند

باز

باز

باز

نام قاصد چون برآمد قالب برین شد تهنی
مرغ روح من جواب نامه دلدار بود
حرام باد بمصوم ذوق عشق اگر چه
بغل کشاده در آغوش نیست تر زود
آن خال غنبرین که نگارم بر وزده
دل می برد از آن که بوجبه نکو زود
کسیکه گامش کوی ترا و دل کند
اگر بنگمت گل بر خور و صداع کند
مخلص میرزا محمد از عالی تلاشان خطه کاشان ست قیاس صبحش نتیجه مضامین تازه و کلام
ملعش مفید جلالت بی اندازده مرد هموار نیکو خصال بود طبعی سخن آشنا و سلی مفرط اشعر و شست
حزین گوید اشعار خوب دارد و ولیقه اش در شعر قصوری ندارد لیکن چون از سر پای دانشندان
عالمیت اگر او را تربیت فاضل فیض گستر فراسیدی و فضل او را کیفیتی حاصل آمدی از فارسان
مضامین گستر گشتی بوسید بعض قصایدش محمد موسی خان شاملو و از کاشان باصفهان
مطلب فرموده رعایت نمود مدتی در آن شهر بود و بار اقامت آشنا و آیس شد تا آنکه در مزاج جهان بی
نمود انتهی دیوان غزلش بنظر رسید سیر تماش از تنگی فرصت اتفاق نیفتاد چند بیت بحالیه آید
فر اگر فیه شده

کرد و بجای دلم از طنز به بانام جدا
دست مشاطه آبی شود از شانه جدا
نظر بنامه این خاکسار نیست ترا چه
دلع خواندن خط غبار نیست ترا چه
چه آازم در مقام بحث با دشمن میان بستن
نمی باشد سلامی بهتر از تیغ زبان بستن
چگونه نخواه به اسم سخا علم گردد
که چون سوال کنی خاتم اصم گردد
آسانی نکردم قطع را و زندگی مخلص
بسی افتادم و بر خاستم از خواب بیدار
تا چون قلم سخن بزبان دیگر کشیم
این خوار می که بر سر کوی تو سیکشیم
قدت بجا نشد مشهور در عالم بر عنانی
چون گرفتاریت شاغور و عطا هستی کن
چون گرفتاریت شاغور و عطا هستی کن

هست تا محشر بپای یگانه‌ی یک قدم
ای نور دیده حب وطن دل توست
منظر خان از شعراء و آهنگاران
از وی آورده است

منظر خان

جلوه ده بار دیگر قامت عثمانی را
گره زلف کشاد و کمر طیش به بست
چو شود گرز کرم بر سر طوبی نگهم
اگر هست منظر سرپا بویست یار
حسن راه همچو من از کرده پشیمانی هست
خاطر نازک من بار تغافل نکشد
عندلیب گل رخسار تو گردیم کز و
بخندد سر بند بد غنچه و بهن بی تو
تو و نشاط می و یار و عشوه و سطراب
چنین که ناله و آغوش کرده مار
مخموران همه گویای حسن عشق تو اند
محمد سیح کاشانی از فضلاء نامدار خط کاشان بود و اشعار فارسی بسیار گفته از جمله این

چند بیت است

بابل گل نشان دهد از رنگ و بوی تو
رفتی ز بزم و رنگ بر رخسار ما شکست
ناله دامن بچرخ دل پر دوا غم زد
آز ایسکه دلم در ره شوق تو نفس سخت

محمد سیح

موسو نیان میرزا سحرالدین محمد از اجداد سادات قزوینی و دودمان امام هفتم است و در سال
 دو سال در حلقه درس آقا حسین خوانساری تعلیم نمود و جاده عقاید و نقلیات نور دین
 خود را با قاضی حدود و کمال رسانید در کتب اشرف به هندوستان آور و خلد کمان بتزویج
 و قهر شاه نواز خان صفوی و سلطت ساختن با خود فریق عرائش برافراخت و بدیوانی محبوب
 محاکم دکن کاسیابی اندوخت سال تولدش شصت و هلال وفات سلسله بوده اول فطرت
 تخلص میکرد آخر موسوی قرار داد و خطاب غانی همسیرین تخلص گرفت این چند شرحه از صحاب
 دیوانش میگوید

جز یاد تو من کرمی دل نماند ندارد	این شیشه می غیر پر یزاد ندارد
نباشد آشنای در جهان غیر از می نابم	اگر در خانه خود نیستم در عالم آجم
تو تو بدایم کمند شرب الی بحام کن	ساقی عیار ناقص ما را تمام کن
بدل افکند آتش باز زلفت غمزمین موی	چراغی نذر این تجانه آور دست بند موی
چو خوش باشد که بکشایم بر دیش چشم گر پانی	کشم در رشته نظاره مرورید غلطانی
نظر بر گریه ستانه گردوش میگردی	شراب جلوه در ساغر آغوش میگردی
تیره روزم لبی اقبال معار من مست	چون نلین روی زمین سر کوب یوازیست
شراب با گل متاب نشه بیش دهد	لبش ز خنده دندان نار بود مرا
با هیچ سلمان نظر جسم ندارد	ششیر نگاه تو مگر کار فرنگ است
اینگه از بی سختی گشت مرا چیزی نیست	زنده ام کرد بک حرف قیامت اینست
در قتل مانگر دکی منتظ رتوبه	کو تا بهی که بود در غم دراز بود
تمی باشد نگین قیمتی را نقش در طالع	هنر هر کس که دارد در جهان گناه میگرد
ندارد با بنده گان چهره گشتن صرفه فطرت	که کسار از جواب بیچسب ملزم نگیرد
مژده ز غم نوی گریه سیدان ندیدند	بچه امید سر از خواب عدم بردارند

در آن صحرا که بودم اگر از ذوق گرفتاری
 غزالان را میسرای خانه بسیار میدادم
 بهمت باصفی تقویم را یک سر نوشت
 گریه روزیم وقت عالمی را خوش است
 دستگران دمانم و در یاد آن کمر
 چون بن برون کار در گریه بیکار نیست
 منظر میرزا جان جان دلوی بن میرزا جان از اینجا وجه تسمیه توان دریافت منظر فیض آسمی
 و شرق صبح آگاهی شاه مسند فقر و فنا و تقیم آستان توکل و استغنا جامع فصیلت و خجسته
 و باقتضای هم خود روح الریح معنی پروری نوع و من مقال را بهشت علی و هفت طراز تازه و
 تصویر خیال را بهر دستی فکرش حسن بی اندازه شعلا آوازش آتش زن خرمها و شوقی اندازش
 شور انگیزان بختها علوی نسب هندی مولد حنفی مذہب نقشبندی شرب بود در عشره اولی
 نمیه بعد الف متولد شد نشو و نما ظاهری در اگره یافت و تربیت باطنی در شاه جهان آباد وفات
 وی در ۱۰۸۰ واقع شد دیوان شعرش بوجه طبع دار و سادگوست آیین چند بیت حسب ضابطه
 ازان ملقط گردید

ناله

باغبان رو بین آور که شنا خوان توام
 چون صبا باد فروش گل در میان توام
 همچو سیلاب روم گریه کنان جانب دشت
 منگد جارب و بکش گور غریبان توام
 طرף شمس تو که چون صورت خان و خیال
 متصل گرد تو میگردم و حیران توام
 آنکه روز و شب با گردان یار خود دست
 دلخ همچون آفتاب از دست و سار خود دست
 پشت پائی بر خنا ز دسر را خاک دست
 از پی آزار من ناحق در آزار خود دست
 خدا یا آتش سو و از سر تا پای من گیرد
 اگر عریانم چون شمع نام پیرین گیرد
 بنزد کار باشد عشق را چون پاسبانم
 درین ده تیشد باید که دست کوکب گیرد
 ازان پیر این خود چاک میارم که می رسم
 گر بیانم بمشرا آید و دامن من گیرد
 ازین عالم مجرورم و چون بوی گل منظر
 که ترسم حق عریانی گریان کفین گیرد
 نسب درست کند که بهب یزار می ما
 همین بس مست پس از هر گز خیر عاری ما

کجا بید و غلبه ای سخن گر چه تن مرا *
 مرا گشته است و باز این مرگ با من سرگران را *
 سوز دل از چرخ سویم نمایان کرده اند *
 سحر عید گل و عاشور بلیل در چمن دیدم *
 نیاید شمشیر پروانه شمع خواجهم برود *
 سباده ابلبل و دیگر پس از من آشیان بندد *
 چشم بر چشم چو افتاد و گرفتاریهاست *
 عکس رنگ پان نمایان است از پشت لبست *
 به یکس بر جبهه زبانیان قتل من ثابت نکرد *
 تراشت سستی من تا عدم سحر موفرق *
 نمبین آینه گروی زخمی تیغ نگاه خود *
 جز تو دور و دیده من کس نگذار و قدس *
 بنان اگر چه ندانند در مظهر ما *
 کسی داد محبت از کجا خواهد باین طالع *
 قصدا از شمشیر داشت خونی وام بگیرد *
 بگیرد باطن اهل صفای رنگ از نظر بازی *
 بجای سنگ طفلان پاریش شیش باید زد *
 بنا کرد و مذخوش می بخون و خاک غلطیدن *
 نشسته عاقبت چون افتاب از بهر زه گردیدها *
 ز عشق او بدانی کی تسلی می شوم مظهر *
 بر ابل استقامت فیض نازل میشود مظهر

بالید چون نگین بمنت سخن مرا *
 ترا بر نقش من چون دیدگانت این ده جان را *
 این جفا جویان مرا سر و چراغان کرده اند *
 به نیز رنگ فلک بسیار همچون صبح خندیدم *
 اگر وصال تو این بار رو و نو و مرا *
 توان آویختن از شاخ لبندی آتخنم را *
 حلقه بر حلقه چو افزودد و در گرزنجیر است *
 این به خشی از کجا در سبزه دار افتادوست *
 گر چه خونم چون جفاست سبزه و انگیر بود *
 کم تو بستی و من مفت از میان رفتیم *
 ضرورتی سپهر از جبت یعنی خدر کردی *
 شهره دار و که درین خانه پیری میباشد *
 خدا گواه که دیوانه سخت مغتیم است *
 که برقی رنگ گل بر دشت از شاخ آشیان *
 که تا رنگین کند بنگارم روز قیامت را *
 تصرف نیست هرگز در دل آینه صورت *
 چه مظهر میرزا دیوانه نازک طبیعت را *
 خدا رحمت کند این عاشقان پاک طینت *
 سیه کردم با نذک چشم پوشی روی دنیا را *
 که غرق سوختن چون شعله خواجهم سبزه را *
 نسیانی بکلی گرد و گوهر طور سیه کرد

قفس کی سدر را و دشت مایه تواند شد
 و ما خشن نشکفتد تا خون عاشق را زنی ریزد
 چو آن طفلی که جنباند سر ز بخیل مجنون
 ز کیسو بوی گل و ز کیطرت پیغام یار آمد
 باز خواهم گله از جور تو بنیاد کنم
 گر سر رشته تقدیر بیا بستم
 نه خوش کردم نگلنگی نه بوی یا سمن بزم
 میتوان داد با خدمت خیاطی خویش
 نقیب من نشد در خوابم دیدار یار من
 شعر نازک بر این سنگدلان نتوان خواند
 در بند تو بهار نباشد جنون من
 نه حافظ ازین سبیل رها کنه منظر
 ای محبت چقدر خانه بر انداز خودی

ولیکن رحم بر تنهایی صیاد سحر آید
 انا رخسده او از جلال آبدی آید
 مرا از دست او هر عضو در فریادی آید
 من آن دیوانه ام که هر دو سویی من آید
 زیر دیوار تو بنشینم و من یاکونم
 عوض عشق عذاب دگر ایجا کنم
 بین چاک جگر چون شعله با خود و کفن بزم
 که بیالای تو عمر نیست نظر و خست ایم
 بی این بودم و ز دیده شب زنده دار من
 نیست این کار که از شیشه بکسار زدن
 چون ختم تمام سال ز ندویش خون من
 سباده آستین از دیده نناک برداری
 دل که آرام گشت بود و ز آبش کردی

محبت سید غلام نبی بگرامی جوانی صاحب سیف و قلم و در صف بزم و رزم پیشقدم بود تیغ
 زبانش جوهر و ار حسن بیان مد سناش بسطه صفی میدان دوا وین سخن بنجان نو و کمن را سپهر
 کرد و با خوشگوییان محشر مثل حزمین و ستین و تسدین ملاقات نمود و شعله زخم تفنگ نقد زندگان
 در باخت چند بیت از محبت محبوبان سخن ملتفت میشو و

دل از مژگان خالی شستم و خند دارد
 بزم می پرستی عشرت و زنده شیب کردم
 ز فیض نیست برون سیر بینوایی ما
 بکس از دیوانگی باشد بسا مان کار ما
 که ترک چشم او ستان شمشیر و پیرارد
 نقاب شیشه و از چهره است العنب کردم
 بفرق خا رهند گل بر من پایی ما
 سنگ طفلان گل زنده و گوشه دستار ما

ز سبزه یخ او که دگر گل حبس زدگر
 قدم برون نگذارم ز آستانه خویش
 ز من کار بایا پیام گفت و نگفت
 مقام صید دل خود زیار بچیدم
 سپردن گداز را بدست مردم چشم
 بدین که ساقی کوثر محب صادق را
 آتشبازی شمع درین بزم بهت زان
 غیر محراب دوا بروئی بتان سجده مکن
 جرس شوق درین وشت بجهان زدل
 قصه شوق مکن در شب حبس آن کوتاه
 هیچ جز وصف علی نیست بشعر تو محب
 محزون سید برکت الله بگرامی جوان شایسته و دلشمند بایسته بود اکثر بدوا وین کتب فارسی
 وارسیده و اخذ آداب و مشق سخن از میرزاوش علی بنموده از دومی آید
 دعوی یک بوسه از لعل لبش میداشتم
 با گناه ز حد فزون محزون
 خط برون آورد آخر کرد مارا لاجواب
 رحمت از کردگار بخوام
 میرزا دمی مدتی در مرو ساکن بود و بعزم حج بیت الله از آنجا حرکت کرد و در تبریز فوت شد

این شعر از دست

گفتند که حاصل کنی شادمانی و آنکه بکشت
 این نشد ترسم از آن روز که آنهم نشود
 مخصوص مخاطب بر شد قیامان میرزا لطف الله ایرانی اصل سورتی تولد در خدمت آقا حبیب
 اصفهانی تحصیل علوم پرداخت بر سیل تجارت جانب بنگاه رفت نواب شجاع الدوله ناظم
 انجاء بهر قابلیت او در یافته مصیبه خود را در عقد ازدواج او در داد و از بارگاه سلطانی

محرور

میرزا

میرزا

سالمه بصوبه داری ملک او دلیه فرق اختیار فرخت و آخر بدکن افتاد و ظل نواب اصفیاء
در حیدرآباد و لیسری بر دتا آنکه در مسافت زندگانی بیایان رسانید در شعر بانی خوب
دارد و مضامین تازه هم می یابد این چند بیت از دیوانش نقل گرفته شد

کوساتی می تادی از خوش خود انستم
مانند سپو دست در آغوش خود انستم
پشت خلک بنجا رساند خرو را
کسار را کند کمری سنگ زور را
بسان شیشه ساعت رفیق کار پیدا کن
بیک ساعت زمین و آسمان را زیر و بالا
باشد و جهان قایم ازان ذات یگانه
بر پا چو کمان است بیک تیر و خانه
عجب نیست طبیعت اگر حاجت روا گردد
که زخم کنه را خاکستر محقر و اگر درد
زده مان کی بخورد در ماندگان را کار کشاید
گره اسکان ندارد باز از انگشت پا گردد
زان نسبتی که هست بسنگ آگیند را
بکزار محبت رشته گلدسته را با نغم
سر و ضمون آن زلف سیه برون نمی ام
تسکین دل در صحبت روشن دلال طلب
چرا بر سر زد و زد و دست را بام
میفرید تا زینان را بهر صورت که هست
چون درختی که زهر شاخ و دهر ریشه بنجا
انتم آن است که گرمی ندید دست بهم
رتبه شخص فراید ز صفای باطن
درین چین بچه امید خوش کنسم دل را
چندار از ضعیفان کار گلین بر نمی آید
مشرقی میرد ملک شندی و نظم و نشر منشاء بدائع آثار است و مشرق فرزدان الوار چند

در خراسان با حسن خان شاملو گذرانید آخر با صفهان شتافت و در سلک غشیان شاه عباس
انتظام یافت خان مذکور در وفات او غزلی گفته از آن است
تا مشرقی از کنار من رفت از مشرقم آفتاب فرسته
و یونان مشرقی ملاحظه افتاد مضامین خوب در قصاید تلاش کرده این چند بیت از غزلیات او

برچیده شده

نیگویم که آتش رنگ یا گل بو بگردانند	آلای آن گل آتش طبیعت خوب گردانند
دوستان بومی می از خرقه نامه آید	نکست یوسف ازین که نه تنب می آید
همچو خورشید قدم بر سر دشب دارم	عالی در تیر یک آبله پا دارم
پر تو شمع رخ افتاده و رکاشانه ام	سوفش یافت شد خاک تیر پروانه ام
دل را بشنیم گل داعی زساندیم	پروانه خود را بجز اعنی زساندیم
چو عندلیب دارم باه و ناله گذشت	چو گل تمام بهارم بیک پایه گذشت
غیر را بیاوریدیم مشرقی	کاش با خود خجری میداشتم
باغبان چون غنچه ز نرس مراد خوابید	تا بجهت در گرد این بزم چشید و اکتم
ز کعبه آیم و رشک آیدم بخوناسی	که از زیارت دلهای خسته می آید
کار و دوباره پیش تباراج دادن است	می را زخم بجام کن و در سبوح کن
مطلب اضطراب بقصد رسیدن است	از شیشه تا لب نرسد می رسیده نیست
نه در بهار نشاطی نه در خزان آسای	فلک مرا بچه امید و نقص دارد
نه زخم خار کشیدم نه بوی گل دیدم	ز عندلیب شنیدم که نو بهاری هست
آب حیات تیغ جان داد و مشرقی را	هرگز کسی ندارد دجان دادنی چنین یاد

سومین میر محمد سوم است آبادی آباد و اجداد او نیز دسلاطین ایران سغز و کرم بودند
و خود نیز تاجست و پنجبال وکیل شاه طراسپ بود آخر سری بدیار و کن کشید و قتلش

اعتباری بهم رسانید و در جمیع علوم متداوله تبحر داشت اعلم علای عصر بود و شعر را نیکو میگفت
این اشعار از دست **س**

شادمانی ست بنده غم ما	عالم دیگر ست مسلم ما
حبذا عشق و سر تخمیر بلا	ای خوشار و زگار و دجیم
شکر در و تو چون کنیم که هست	داغ بالائی داغ مرهم ما
شاه اقلیم در و غم ما نیم	ملک بجران سواد عظم ما
نکب آن دو دیر خوش گلی ست	کم تر گو شر گمیز مرزم ما
یہ بیضای وصل گو که فراق	گشته نشبان آتشین دم ما
خدا را و اربابان از شوخ نیتی و لنگاری را	که من بر یاد شوق داد و ام خوش و زنگاری را
ز شبنم ناگواری چرخ کلام عافیت سوزد	بجهد اندک نصیبیم کرد و هر خوش گواری را
چه عهد بود عهد وصل جانان بهر جانبازی	در یفا ماندن استیم ایدل قدر فرصت را
فدای رسم عادت سوز خود گردم که در عهد	عجب ویرانه دیدیم سرای رسم و عادت را
بشرست گزین مبتیائی سزد از و بگذر	پریشان داشت طرح وضع صحبت مغرور را
اگر این رسم مومن صحبت بچران که نمی بینم	بیزش خون خور و میرین میا بگذر ارجات را
خوشم که بر دل من عشق مدعا نگذاشت	مرا بهر بله و سیاهی خویش و انگذاشت

منیر ابوالبرکات لاهوری صاحب طبع منیر و نظم و شعر و لفظیست در نشأت خود گفته من
بی خانمان که در قلم و سخن وطن گزیده ام صد هزار بیت بلند بنیاد نهاده ام شری که بقضایه
عرفی نوشته متداول است در عهد شاهجهانی باسعیت خان ناظم الہ آباد بسری برداشته اند
و اگر که رخت حیات بر بست نقش او را به لاهور نقل کرده زیر خاک سپردند طبع منیر سواد سخن
چنین روشن میکند **س**

قدم برون نهند ماه من ز منزل خویش بود چو صورت آئینه زیر محفل خویش

سہی قدان کہ گرفت ار جلوہ خویش اند
 چو نخل شمع دو اندر ریشہ در دل خویش
 بتاؤ گفت کہ آیم شبی بخواب تو من
 درین خیال ہمہ عمر من بخواب گذشت
 برنگی کرد آن گل رشک گلشن خانہ مارا
 کہ می پرسند از بیل رو کاشانہ مارا
 کس ایمنی از آفت ہمسایہ ندارد
 ہر شعلہ کہ بر خاست ز دل دیگر افتاد
 در چین آن سرور و عناد رکنا بر جو گذشت
 آب از رفتار ماند و گل ز رنگ یو گذشت
 مومن حکیم محمد مومن خان دہلوی مومن کامل و شاعر قابل بود ہمیشہ پریزادان معانی را
 بدام مہمانی صید میکرد و سخن در فارسی و پنجتہ ہر دومی سرانید از شعر از نامور شاعران مہمان آباد
 و صاحبان ہمت و خدا دوست و رسالی کہ نامہ نگار بنام نہاد طلب علم وارد الگہ مذکور گردید
 چند ماہ پیش از رسیدن مومن بہ خت حیات بنفراں کہہ آخرت کشیدہ بود از وی می آید
 پی بردہ ام ز کثرت ہم بزمی سح
 جان میدہد بران لب جان پرور آفتاب
 دل گرفتہ مند و زولد از نشاغم دادند
 انچہ بردند ز من بہتر از انچہ دادند
 بہت ز میگذر و تا کھایتی گنمش
 کند ز من گلہ تا شکایتی گنمش
 ہم تاب و صلت نیست من بی نصیب را
 خود دشمن خودم نشاغم رقیب را
 آہی مرگ ترا جان شدہ شتاق تر شیب
 سوی تو خود آید تو نہ آئی اگر مشیب
 و صلت اگر شمع کشم چہ رو میفرود
 از سایہ خود نیز حذر میکنم مشیب
 تیر بخشش اگر ای داور محشر دارے
 سونم مومنم از گبر و مسلمان در یاب
 با کفر و آستان کلیسا ترا چہ کار
 خرب لطف نہائی نخورده کس چون من
 مومن آہنگ حرم کرد و زبیداد بتان
 بآما توانی کہ گفت از دست رفتہ بود
 بس بجان آئدہ شاید دوسہ منزل برو
 کہو دست کہ یکبار زخم بردل دشمن
 چاکلی ز دم بجیب کہ از کس رفونشد
 آن دشمن کہ صد بار ز دم جیب بگریخت

پایال نداشت شدم از طعنه بلبل	دیگر نترس گل بسر خود بسر خود
جانم بلب رسیده و چشمم براه تست	دارم ز عمر رفته اسیر و فانی
مردم و شکاش آسان کردم	رحم بر بازوی جانان کردم
گر پایی نازنین تو رنج میامیا	از دور چنان زده مومن نماز کن
عصمت طعنه بتقدیس ملائک میزد	بتنهای قبولت همه تقصیر شدم

رباعی

مومن چه شدت که رنگ زردی دار	دل سوخته که آه سردی داری
این مال دل خراش میدرد نیست	دردی داری و سخت دردی داری

رباعی

عشقی خواهم که جاوداتی باشد	یاسی خواهم که کامرانی باشد
عمری خواهم که بدتر از مرگ بود	مرگی خواهم که زندگانی باشد

رباعی

یارب نظری چشم خون بارم کن	رحمی بدل سوخته زارم کن
گر در خور آتشم بدونخ مسپار	یک شعله ز برق طور در کارم کن
منشی لاله فتح چند بر ما پوری قوم کایت	طبع نظم دارد و خوشگوست آزادی آید
نیست آسایش منزل جان از خود رسته را	هر قدم دامست نقش پاشکاک رسته را
بسکه از شرم تو در پرواز رنگ گلشن است	رشته نظاره بندد در بواغ گلستان
مهری زنی بود که در محبت تو جهان بگیم	بهری بر دو بالماست فکر درهای مضامین آید

حقیقت این اشعار از دست

صل برکت که از پیر خود شکل بود	آزمودیم بیک قطره ای حاصل بود
خواستیم سوز دل خویش بگویم با شمع	داشت او خود بر زبان هر چه در دل بود

در چنین صبحم از گریه و زاری دلم
انچه از بابل و هاروت روایت کردند
گفتم از در سه پرسم سبب حرمت می
دولتی بود تماشای رخت مهری را
مجنوب مولوی عبدالاول بن قاضی عبدالباری سلمه اگر ارامی زادگان دیار کلکته است
مشق سخن بخدمت آغا احمد علی مرحوم کرده و از محضران در نظم سخن گوی سبقت برده و آن
فرخته حال است و شاعری نازک خیال این ابیات از دست

جلوه افروز کلیب و حرم کیسان است
تن من جلوه گر حسن تو شد جانم سوخت
هینشین تیرگی بخت سیاهم بنگر
صد هوا و دل گرفتیم غنچه دل و انش
دل و صدر حله شوق تو یکس گنظری
حل نشد مسئله کفر و سلما نه شمع
برق آبی زدلم سر زد و سامانم سوخت
آنکه یک عمر باو ساخته ام آنم سوخت
گلبن نورسته خاک مزار کیستم
ای یقربان تو صد دل نظری بهتر ازین

رباعی

در بزم جهان عیش نشینند همه
بستند بدنیاد و هنگام سفر
آنانکه بلندند بپشتند همه
جز بارگناه بر نه بستند همه

حرف النون

نظامی گنجوی استاد آفاق ست و سرآمد شنوی گویان بالاتفاق چنین فصاحت را
تربیت او بهار هاست و متاع بلاغت را لطیف تر و بیچ او روز بازار را سخن سرانجام
بهرام شاه و خسرو شیرین بنام طغرل از سلان و سه کتاب دیگر بنام سلاطین و شیخ
ساخته اشعارش از غایت شهرت محتاج ذکر نیست درج نوی گفته

امی گویا بزبان فصیح
از الف آدم و نیم مسیح

آب تو پدید می کنم حال تباہ خویش را
تا تو نصیحتی کنی چشم سیاه خویش را
نظامی عرفی همه مقدمی ساقی شراب دیر ساله ست و صاحب جمیع النوا در چهار تن
دو مرد و دو نظامی دیگر بودند میگویند

در میان سه نظامی امی شاه
من یکی بنده پیش تخت شهم
نظام الدین استرآبادی از سرفراز کرد های سلطان تکش بود سلطان را یکبار بستاند
حساد عزم بر قتل او مصمم شد فرمود سراور را بریده بدرگاه آرد وی مال بسیار صرف کرد تا
او را زنده بجنو آور و دینشیم سلطان چون بروی افتاد خواست که توکل کن ابرو دل از
حکم سیاست فرامی میر فی البدیلین باعی عرض کرد

من خاک تو در ششم خرد می آرم
عزیزت نیکی به یک صد می آرم
سر خاسته بدست کس توان داد
می آیم و برگردن خود می آرم
سلطان را بسیار خوش آمد و سر خوش آمد و ابوسه را و از خون او در گذشته تمام بیابان
بخشید با بخل وی نظام ولایت معالی ست و قیام ملک محمدانی شانه این ایلایت یالت
و تایلشکر خاندان سیادت بود در استرآباد گذشت دیوانش محتوی بر قصاید و غیره با ست و در

قصیده لغت گوید

کسی ز محنت شهبامی مانده دارد
که همچو صبح نمان داغ بر جگر دارد
چو خس فماده بخاکیم لاکن آب شراب
امید هست که مار از خاک بر دارد
درین مقام ز پست و بلند چرخ
کز آفتاب زحل با ملت تر دارد
کنند مشاهد غیب آنکه کل عصر
و خاک پاس رسول نکوسیر دارد
مجرمان را چو تفتاب زگنایان عظیم
که ششعی چشمه مسند بطحی دارند
نصیبی بود لشکر گیلان است اما در شبر و زجوا فروشی میگذرانید و بشند سخن پرده گوش

نظامی

نظام الدین

نظامی

ساحران را شیرین میساخت آخر الامر نیم سلطان یعقوب ترکمان شد و هم در تبریز مجاوره
عقبی پیو و از دوست

وقت کشتن امین قاتل بدست آمد مرا
شد چون همان من آن شمع شبافروز شب
شبها تو خفته من بدعا که تو دور باد
جمعی تیز لزل که سباد اروی از بزم
بسیار میل وصل کن زانکه این شراب
دل پیش تو دیده بسوی دیگر انم
بجی کشمیری شاگرد قاسم گاهی دستاره سپهر آگهی از کشمیر مجاوره و انهر رفته قصیده درج
سلطان اسفندیار پیردشت این ابیات از انجاست

چو باز صبح برآمد بر جانب خاور
نواخت طبل ز راند و باز دار سحر
نواشیان جهان کرد رخ شب پرواز
عقاب چرخ ز جینا نمود جنب ز ر
بضغ ایزد بی چون چو بینه تقنس
بجای روز بر آورد و سر ز خاکستر
نوعی حیوشانی عندلیب خوش آواز و کفر و شگشتن راز است نواهای نوعی نوعی بگوش
یاران میرساند و گلهای زنگار رنگ بدامن خرد یاران می افشانند بعد انتقال شاهزاده و انیل
بعرو و دولت خانمان تشبث نمود و صلواتانند و بر سنجیده شد این قطعه از ساقی بآید
اوست قطع

بده ساقی آن ارغوانی بنید
که رد ز خرابان بیایان رسید
بگره وان زده عسکر گشته را
چو شاه نجف روز شب گشته را
بخور مجره سوز آه شعله بار من است
شراب شیشه شکن اشک بقره من است
زان پیش که صبح از شب سپید بر آید
بکشد دهن شیشه که خورشید بر آید

نوعی

نظیری

نوعی صفتانی اتو کشی میکرد در عهد اکبر بهشت آمد صاحب دیوان مرثی است
 مشاطه خون کن جگر بشکتاب را
 شتر مزین بشانه رگ آفتاب را
 بمن هنوز دلت در مقام بیزاری است
 شدم هلاک هنوزت سیر شکا ریست
 کسان که موسم گل توبه از شراب کنند
 بقتل خود همه پیش از اجل شتاب کنند
 نوعی آن پادشاه حسن بدایت فهمید
 داد کن داد که میداد ترا نشنیده است
 نظیری نیشاپوری فرخ میانش کبیر
 میشاپورست و سواد دیوانش بالاتر از گیسوی
 جو نظیری فیروزه و از نیشاپور برآمده در هندوستان بمن جوهر شناسی خان خانان نامی آورد
 و بجلدی صی قصاید رحمت صلوات گرانمایه انداخت و بحرین شریفین رفت بعد معاوت در بحرین
 احمد آباد رنگ توطن ریخت در آخر روزگار زندگانی عنان نظم تراشی بصوب طر زلفنا
 وحدت گز از منطف ساخت و دستگاہی در علوم تفسیر وحدیش از خدمت مولانا حسین جوهری
 بهرسانید و در شانه بجلو بکده عدم آرمید این چند بیت از دیوانش انتخاب شد است
 دل در آسیدم و هم و این آهوان مست
 آرزوی آشوب ما در زلف دار و شانه را
 حسن بنیاد محبت بر پریشانی خفا و
 حور و جنت جلوه بر زاهد و در راه دوست
 در خور اگر نیم می لعل خام را
 قسمت چنین قفا که ترکان مست او
 کم لذت کم که زود پریدم ز آفتاب
 محوریم و برگذار شکوه قفا ده ایم
 نگاه کم شده بر راه کوسه یار مرا
 و لاسیاب خون را از شگاف پینه میریزد

ریزند بر جراحات ما مشک سوده را
 شورش زنجیر در شور آورد دیوانه را
 تان شور و خاک را و بهقان نرین دوانده را
 اندک اندک عشق در کار آورد و یگانده را
 اسی کاش ترک نشد بوی شام را
 در دور با بلاق نسا و ند جسام را
 در خندان پنجم این شمر نیم حشام را
 در راه پائمال شود کاروان ما
 گشته عقد مهر گریه در کشت رما
 که آتش سوده ام بر دیده خاک آستانش را

ز غار غار محبت دل ترا چه خبر
 کوزنم عاشقانه که در جلوه گاه حسن
 رسوا منم و گرد تو صد بار در دلم
 بر من نکر و محبتی پیر میفروشش
 بر صوفی بی حجب و بال ست عبادت
 تو بخویشتن چه کردی که با کنی نظیر
 جز نام صغم نقش کن لوح جبین را
 بی عشق عقل را هنری در داغ نیست
 شرم می آید ز قاصد طفل محجوب مرا
 و گر خدا بر دای دل سبکجا دای
 جرم من است پیش تو که قدر من کم است
 میگیریم و از گریه چو طفل غریب نیست
 بجهربانی او اعتماد توان کرد
 این رسهای تازه ز حرمان عبادت
 توان زمانه من یافت اشتیاق مرا
 به تیغ عشوه برم جان که مست ناز مرا
 دولتی بود که مردمیم بهنگام وداع
 تو کار خود لغزه مستشوق و اگذار
 مسافران چمن نارسیده در کوچ اند
 نواز من شرف که عسکلام محبت
 که در خندت غریبت می بندم چه شد قدم

که گل بچیب نلجب قبابی تنگ ترا
 صد چاک دل بتازنگاه رفو کنند
 رفتی و آمدی و کس را خبر نشد
 تا بر سر خمش نشستم سبوس دل
 خفته که خالی ست زمی سجده حرامت
 بخدا که واجب آمد ز تو احترام کردن
 تا چپ کنی راست خوانند نگین را
 بدسوز دآن فقیه که از شعله داغ نیست
 بر سر راهش بیند از یکدکوب مرا
 که یکدور روز شد آتش بزی پادای
 خود کرده ام پسند خردیدار خویش را
 در دل بوسی هست ندانم که کدام است
 که تازه عاشقم و خاطرش بر صاف است
 عطا برو زگار کس نام بر نشد
 عیار شوق باندازه سخن باشد
 امانت است که خود بر سر متلع آید
 آفت در زنده ماندیم که محل برود
 بی طاعتی کن که نکو یان نکو کنند
 شگوفه میرود و شلخ بار می بند
 لایب نسب ز نسبت آویم نیستیم
 بر من میشدم گراینه رزنا ربی بستم

کنم با باده بدستی که سودا می دگر دارم
بسا قی تلخ میگویم که دل جایی دگر دارم
مرا بساده و لیکنی من توان بخشید
خط نموده ام و چشم آخرین دارم
بوی یار من ازین سست و خامی آید
گلم از دست بگیرد که از کارش درم
آنکه رسم از دل بردن تاثیر فریاد نیست
آنکه نسیان آورد و خاصیت یاد نیست
آن شکار من که لائق بهم بختن نیست
شرم می آید مرا از آنکس که جلا نیست
کار دشوار نظیری گردی می آرد که او
شاد از تدبیر باسے سست نیاید نیست

نخانی پرده نشین جمله سخنانی است خوش ادا صفا بود از دست

خواهم که بان سینه نهم سینه خود را
تادل تو گوید غم دیر نه خود را
همچو من یرسخ خوبان نظر پاک انداز
هر کجا دیده آلوده بود خاک انداز
نظام الدین خوانساری در حسن صورت و مهارت موسیقی و حساب از نواد عمه بود
فکرش اشعارش و بهمارسا بود این ابیات زاده طبع اوست

به عشق آشنای پرور به حسن بگامی آید
بر وای آرزو از زلی که صاحب نمی آید
عنان گشتگی بسوی در کنار من است
ترا گمان که بدست من اختیار من است
نقی شیع علی از شعر اهوره گمره و مرجع نقود سر و فصاحت و کثرتا و فکر بصید
معانی می انداخت و وحشیان خیال او در دام مهابانی بند میساخت دیوانش مشتمل بر اخبار شهر
بنظر آمد قصاید غزادار و شاعر گستر اعتماد الدوله بود در استند و فوات یافت این غزل از صحرای

فکرات اوست

چندان دلم به پیش چشم تو شاد و نیست
و انعم که بر تو اضع مست اعتماد نیست
آتش چو سوختن من بی قدمت ملال مرا
گرچه چو مار سیه سایه نخال مرا
کمتر شرباط لطیف که پر شد باغ ما
روغن چنان مرز که میرد چرخ ما
کردی سفید چشم منی را از استظار
این بود پنجه که نهادی بدل ما

نخانی

نظام الدین

نقی

چو بیاری که وقت مرگ بمان تازه میسازد
 کو کهن آخربزور این قوم را بدنام کرد
 که زور آتش سوزنده آواز چوب تر گیرد
 با همچو من در صدد ناز در آید
 ماتم زده یک چند بشیون نبرد راه
 سر پیش فلکی چشم بیلاکنی
 پادشاهی ز غلامی پدری از پسر
 عوض روز قیامت شب تنهایی را
 یاد آن دوران که عاشق قوت تدبیر داشت
 وای بر جان گرفتاری که بندش بزلت
 ما را ضمیم حاجت این هیچ و تاب نیست
 خندید زیر لب که ارادت مقدم است
 وقتی کند جسم که تیر از کمان گذشت
 با آنکه هر سوال مرا صد جواب بود
 خون مظلومان خداوندان این کشور خورده
 کم حوصله از لذت پیغام بمبید و
 نمیدانم بجز تسلیم و سبیل چه میباشد
 چو دام افتاده مرغی بر سر صیاد می آید
 غنچه گل گردد و گل نیز بزار آید
 طفل رسمی است کمن کز پی دیوانه رود
 کسیکه خورده قسم سربا بیاری من

تنگام و دوا عشق میکند تو عهد دیرین را
 عاشقان نامی بجز زنا تو آتی داشتند
 نفی در گریه آورد و نظر آب عشق جانان را
 مگر شسته آن چشم که در عین تکبر
 رفتی و خوشم که در آغاز مصیبت
 نقد دل و زودی و انگاه بتقریب حیا
 نیست در عشق دلی شاد شنیدی که چه دید
 وای بر جان خلایق اگر آرنده محشر
 کوه می کنند و قتی از پی تدبیر میل
 دست و پای میتوان زدند اگر بروت و پست
 از قتل ما هیچ سب و بر متاب زلفت
 گفتم که ادهم دل ازین دلبران شهر
 رنجی بجای خویش نفی کاین شکاریان
 قربان آن لایم که بختش نکرده میل
 کشور عشق است اینجا عدل شاهان نیست
 قاصد مرسان مرده بدل زود مبادا
 بجان دادن نفی خویند قاتل سرگران ازو
 تو می آئی و هر دم مضطرب لب سجد از جا
 حسن در پرده محال است که مانند پنهان
 دل دود در پی آن دلبر و شکم دریائی
 تبیین که میخورد اکنون بکشتنم سوگند

گفت محمد یوسف بر باپنوری شاعر خوش سلیقه و موجد اشعار نایقه بود از شرا و طاهای ملک
 باشد که پیش از عهد اکبری سلاطین کشمیر بودند از بیگاه محمد شاه چاه طلبه بخند خان
 بود آیین دوست از وی است

نگرد و رفعت دنیای دون بی کشمکش مهمل
 بگردون خیمه را چندین طناب افتد که بریزد
 بجزین که بتن نقشش بود یا دارم
 التو کشیده که دارد قبا ی عربی نه
 نظام دست ضعیفی شیرازی شوق ملک سخن طرازی و نظام قلم و نکته پردازنی است در عمر
 سنی سالگی دنیای خچر زده را و دواعی کرد و این ساخته در شسته واقع شد خوابگاهش مانع شیری است
 سحاب گلش باین آبدارنی گهری افشاند

دل در عشق گرداند بگرد چشم پرکارش
 چو آن مرغی که گرداند کسی بر گرد و بارش
 از دنیا یکسر بر مغم باشد اهل دنیا را
 که و گیزی نباشد از نفس مغان دنیا را
 گز خاک با من هم غوش نماید دوریت
 باغبان بر چوب بند گلبن نوحه سیرا
 چشم چون پر عشو که دال لبوی خویش نیست
 پار و خود خور و ساقی ساغر لب ریزا
 دل که فسرده شد از سینه بد باید کرد
 مرده هر چند عزیز است مگر نتوان داشت
 من آنم غم که باشد آشیانم سایه برگه
 تواند جنبش یادی مرا بی خانمان کردن
 لطیف شندی جذیب بهار است عدیل طوطی شیرین گفتار در سینه احرام بیت اندیت و از انجا است
 بند گشت و بشهر بجا پور رسید و در ملک مقرر بان عادل شاه و اخراج یافت آموان معانی را

باین قسم شکار میکند

گذاشت ز سامان تخم ضعف جدائی
 چند آنکه نگاهی شوم و از مره انستم
 در سلسله بال فشانان هواست
 ختم نشده از نام من بال و پری نیست
 نادم لایحجانی سرخ روی مهر که شعر است اما از شکست نفس نام و تمخص میکرد و صد رازی
 مجالس فصاحت لکن از قوتی در صفت آخری نشست لکن طلیق اللسان بود و تصب سبق

از ایصان بنضار زبان آوری می ربود از دیار خود ببالک و کن افتاد و بعد چندی بصوب
 بنگالہ فرامید و از آنجا بطنظیم آباد حرکت کرد آخر باصفهان معاودت نمود و بانجام حمله آخرت
 پیو در بجان تخلص در سرزمین ورق چنان بنبر پیشو رس

دکعب اگر دل بسوی یار نباشد	احرام کم از بستن ز ناز نباشد
هرگز این طفل مزاجی نرو و از یادم	گر تا بوت روم شوخی گواره کنم
باعث جلوه گل دید بسیدار من است	ببلبلان شور بر آید که خواهم نبرد
هنوزش رنگ طفلی هست گل چیدن نمیدانم	بدامن آشیان بلبل از گلزار می آید
بهر طرف که فرو بسته زلف بجزا سے	گمان بر ندک صیاد دام بردوش است
تمام من هر که برد باعث بدنامی است	رفتم از خاطر خلقی که توان یاد روی
دکم در وصل از تاب رخ جانانه میوزد	فروز و گر چراغ تیره بختان خانه میوزد

نادم هرانی سرخ روی مهر که سخنوریت ازوست

در خاقانه وحدت ذکر رخ گفت نیست چون تاسجد کجوف از صد دهن بر آید
 نذری از طائفه شاموست بیشتر در عراق بخدمت امربسدر برده آید رباعی ازوست

رباعی

نذری که بزم میل سانغی زو لاف یاری ہو سنگرمی زو
 دستی که به امان وصال ندهد دیدم که نشسته بود بر سر می زو
 نزاری ما ز اهل قستان است از شعر پاکیزه بیان و فصاحت بلاغت عنوان بود جامی در
 بهارستان در ترجمه خود حافظ شیرازی گفته سلیقه شعری نزدیک است بسلیقه نزاری
 و فاش دراسته بوده دیوانش نیست بزار بیت خواهد بود از وی است

آوازه در افتاد که تائب شده از می بهستان صریح است من و تو به کجا که
 از دوست قاصدی که پیام آورد بدست انصاف میدهم که کم از جبرئیل نیست

نادم

نذری

نزاری

در دلبسته عاشقان قرار می گرفت
و در صدمی عشق را خناری و گرفت
هر عسکرم که در دریا حاصل کردیم
کاری و گرفت و عشق کار می گرفت
تا طعم هر وی عمده ناظران جواهر سنی و زبده علی زندان
بر جنس خان شاموا اعتبار عظیم داشت بر آن استعدادش ثنوی یوسف زلیخاست که یوسف
سخن را از چاه زندان وارها نید و بمصر بلند پایگی برده بر تخت نشاند سنبل شعرش کاظمی
می افشاند

خواهم که خورشید علی ز پد پی کنم
تسبیح تا زیاده گلگون می کنم و
ز سیر باغ و زندان بر نیاید کام سودا می
نه شبنم سنبل پسر نه زنجیریت در پایم
کنی تا چند خواب است غفلت از سر کن
سرمینای دل بکشد و طبع و دیده تر کن
پس تلک می افتادگان ز پانشین
پس آله می ازین شیوه آبرو دارد
قطره آبی کف خونی شد و بر خاک ریخت
آدم خاکی چه طرت از عالم ایجا بست
بیقرار می عضو عضوم را بکام دل رساند
زخم تیغ بر تنم چون ماه نو سیار شد
بگذازی اعتباریهای خود شرمند ام
آنجنان سوئی تو می آیم که گویای رم
نسبتی تخمینیری از شعراء عهد عالمگیر بود آرزو
پانزده هزار بیت بلا حفظ درآمد و واسطه سنبله دار البت آرمید آرزوی آیه
جدا از دلدل ما را بزیخاک کنسید
سینه روزن چکنی چون زهرم خواهی رفت
باین سخره در یک مزار توان غفلت
گر تو همسایه شوی خرسه بدو از خوش
حسن میرم و بوالهوس نمیرد
باور نمیشود که گم این دل خراب
اینها گل اتیاز عشق است
دل بردمی و مانا که بگردیم زهر سو
معموره بوده است که ویرانه کرده اند
فریاد برآمد که کسی دل ز کس برود

بیا

بیا

می آمدی و چشم تو چشم من افتاد / زانگونه که سستی بزند سینه بسینه

نجیب کا کاشانی نباش آواز است بزاز می میگرد آواز است

جو ز خاک کشد و لکم گزینت را بشود / و اندر برق چون رعد طعمه آسپا شود

تاجی سبز واری سخندان نامی و معاصر جاکشی / در فن انشا و خط نستعلیق و نگاه داشت آواز است

لا فیه بخت نافه زهی بے سرو پائے / غازی به کاسه مادر بختائے

نسبت فارسی در عهد شاه جهانی بهند آمد / و با جعفر خان بسرمی برد این شعر آواز است

جان عزیز است ولیکن بچن جان نرسد / حیث بر جان سخن گریه سخندان نرسد

قطام خراسانی از فضل احمد امیر علی شیر بود آواز است

یدور و روشنی تو ام بت پرست میگویند / چگویم ای بت من هر چه هست میگویند

تویدی شیرازی سروش عالم نکته طرازی است / بسیار خوش فکر بود و زمزمه کلامش نوید

لطافت سید هست

نه چین گل بچمن عاشق و نکته است / دل خوبان هر یک دست گل بسته است

نه در نور چو پروید بهالم دستش / شمع ایخانه سر انگشت خال بسته است

تویدی سمرقندی طبع نظم ارجمند داشت آواز است

بشکر خنده تر انا دهنه پیدا شد / عاشقان را بتو را و سخن پیدا شد

چو آب زندگی هر سو که آن آرام جان گردد / سر بر آهش چو گیرم از رو دیگر روان گردد

منح میرزا عرب تبریزی نکته طراز ممتاز است / و در سخنان نامی سرفراز سخن او شنیدنی

و جرحه جام او چیدنی میرزا صائب گوید

این جواب آن غزل صابکین نامی گفت / تالپ ساعز بخون من گواهی میدهد

در عباس آباد متوطن بود و بشیوه تجارت اشتغال داشت / سواد کلامش سرمد در چشم

ورق میکشد

نور

نور

نور

نور

نور

نور

نور

نور

نور

نور

نور

بسته رام نگر و چشم جادویش	که از دوسیل سیاهی رسید آمویش
در زندگی بگر کشیدست کار ما	خواب گران ما شده سنگ مزار ما
در حقیقت دل بی زخم ندارد و مغرور	پسته را که نباشد لب خندان بویچ مست

رباعی

نادان غلطش رستی رایی خودست	بی قدریش از پستی کالای خودست
بر مرکب چوبین چو شو و طفل سوا	خوش ای و بد زایش از پای خودست
ناصر تخلص نواب نظام الدوله ناصر جنگ شهید خلعت نواب آصفیاه والی حیدر آباد کنش اگر د	میر آزاد بگرامی و امیر دین پرور عدل گستر نامی بود و شق سخن کرده و انجوا صی فکر از بحر سخن گو
آباد را بر آورده این چند بیت از وی است	

که ام گل بچمن گوشه نقاب شکست	که شبنم آینه بر روی آفتاب شکست
ای دل ز زلف یارمدمیتوان گرفت	سرشته زحر ابدی توان گرفت
گر بخودی بمیکده فال سفت زدند	از چشم مست یار بلند میتوان گرفت
آبی شوخ هوای سفلن تیرنگه را	این ناوک بیداد کار جگر می کن
مهر جان خاطر م جان مزاج نازکی دایم	نوگر از حسن مغروری من از عشق تو مغرورم
از گل گوشه دستار بخو دیل زد	قد او تازه نهالی است که من سینه دایم
آبی یوسف عزیز در آغوشش من را	بوی خوشت رسید تو هم در وطن مرا
نه دایم و نه دست ما را زین قفس تنگ آزادی	درون بیضه میکردیم مشق پریشانی را
نگاه انتخابی میبانی بر بن سرت کردم	تو ای جان از کجا آموختی این قدر دانی را
در کینفس چو صبح بتاراج رفته ایم	در یانستیم جاشی نوش خست را
با همه یکسان بود آئینش روشن دلان	بر خور و آئینه بر یک جز زشت و خوب است
تلف روی را مذاق فخل و دوزخ بود	رنگ ایمان سست پیدا چهره نباش را

منیدانم چه باشد از گستان نفع گلچین را
 تا سبک روان اسپریم خاک میستیم
 تا صرا ز منونی بال کبوتر فارغم
 آبی که در آمدن خویش جلست داری
 آمدی دیوانه از محراب شهر
 تا صرا ز بس بود مخمور نگاه مست او
 سحر که پر تو حسن تو از نقاب گذشت
 بسیل سیچ میرشد بجز خجالت
 بوسم پریت میاید عصا
 فرمان بوسه گز خطش برگرفته ام
 خانه و مسجد و خانه را کردیم سیر
 کی بود در باره تاجرتل خوش فاش
 نیست در هیچ سری خواهش بود او رنه
 در محفل سپهر ندیدیم استیاز
 رشته عمر ابد شاید بدست آورده است
 اینهم تعلیم او کشتن عاشق چرا
 تا هر کیک معترف سهو خود نشد
 نظام نواب عاود الملک نیره نواب آصفجاه
 ز جوش اشک کن در دامن فرزگان لالی را
 فلک بسیار بی لطف است نتوان جبار جوت
 بگلین پیش می آلی تملک میکنی با من

که می سازد روان از چشم بلبل شک خونین را
 همچو بوی می بر آید از جسم افلاطون ما
 می برد تا یار رنگ رفته مکتوب مرا
 گر شب ماه نیای لبش تاریا
 زخم سنگ کو دکان جلد و میقت
 جای صندل لای می بر جبهه بالین گرفت
 عرق ز جامه زرین آفتاب گذشت
 هزار بار ازین خانه خراب گذشت
 دست ماو گردن مینا خوش است
 حکم جدید از لب خندانم از دست
 هیچ جاکفیتی چون خانه نظار نیست
 آنکه یوسف میفروشد کاروانی دیگر است
 این زمان هم بجهان یوسف بازار است
 بر آفتاب و ماه زحل را تقدیم است
 هر که بر مرگ دشمن شادمانی میکند
 عاقبت پیش تو روزی جانفشانی میکند
 من زنده خاص حضرت آدم نمی شود
 نظام نواب آصفجاه
 که در مردم نباشد اعتباری دست خالی را
 تو ان انداخت از طاق این مینای خالی را
 فرانش کرده هنگامه بانی خور و سالی را

نذر دنا بل دانش دیده بر بازیکه دنیا
 که جادو بزم طفلان است فانوس خیالی را
 لطف تو نیست معتبر تا که هر هست از عشق
 چند سحر بود شکوه بدن تو خرید و را
 رفته بود و مکه دلی خوش گتم از سیر حین
 بلبلان مغرور سخت پریشان کردند
 و ابیکدم حلقه عمری از ان شمشیر شد
 تیغ گنج گراست پری ناخن تدبیر شد
 ندیم کشمیری طرح غنی بود و مبر از کبر و منی از دوست
 ذوق مردان بود اندک چو پوسن بسیارست
 نجیب نورالدین محمد کاشی باصفهان آمده بوسیله آشنائی میرزا ابراهیم مستوفی الماک استخا
 یافت و صاحب منزل و سامان شده مکنی اختیار کرد تا آنکه بمرض فاج درگذشت در جن از
 اقران و شاه خود کمی بداشت بلکه بطرز شاعری آشتی تری بود این ابیات از دوست
 نفروخت ست کس تیراز و متاع حسن
 خود را بخر و ماه چو سنجی که سنگ است
 من نقد دل بدست تو جا بل نمیدهم
 تا ضامنی بمن ندی دل نمیدهم
 عجب وارم که ابو رحمت تو نمید بگزارد
 که من عمری با نمید کرم تقصیر با کردم
 فی ماله اندر دل و نی آه در جگر
 دیگر مرا بخاطر تو آورنده کیست
 و آرامتی بجلوه دل سنگ آب کن
 از عکس خویش آینه عالیجناب کن
 نصرت و لا در خان نام علی او میر محمد نصیرت وطن اسلافش یا لکوث از تو این لاهور پیش
 عبد العزیز در ملک نوکران حلد مکان منصب دو هزاری داشت و بی افواج داری را بخوار
 تو این جیا پور مقرر بود آخر کار بانواب نظام الملک بسری برد و بهر زیاده قرام انقصاص داشت
 در سال ۳۶۹ بمصر ایستاد بقا خرامید نصرت اقسام شر خوب میگویی و مضامین مرغوب می بند
 دیوانش مرتب است این ابیاقیت از ان حدان استخراج میشود
 بسکه سیدار و حیا در پرده محبوب مرا
 دین بیگانه از اندیشه کتوب مرا
 مرغان بهم نیاید و لدا ربی نقاب ست
 کی خواب میتوان کرد و در خانه آفتاب ست

ما

ما

ما

بیایم و تو از نظم نورسید و د
 چو می شود دل مارا اگر با بخشند
 میزند دست به پهلوی بیتیاب مرا
 چقدر راه فنا هموارست
 گر یکی آباد گردد دیگر ویران شود
 خاک بر سر گرا آسمان نشود
 نشد آنچه از دست از پشت باشد
 سایه هم در زیر پالم میشود وقت زوال
 نور احسین نسرند میرزا و باگرامی است گاهی یکم ارث شعر نظم میکرد از دست
 بیانیسی آمدیم از خانه دنیا برون
 چون شتر نهما سفر کردیم از غار ابرون
 پسرش امیر حیدر بنبره میرزا در هم طبع نظم داشت و موزونیت از جد و پدر بارت ستانده بود

این آیات از دست

نمی بینم از ویداد گاهی صحرایی هم
 رحمت دولت زار باب فنا آهسته آهسته
 بزرگان را بود و ایم گفت سرشته انگین
 گذار فسیل و رفقا را آهسته آهسته
 ناجی میر محمد حسین مصطفی فکرش زنگ از آئینه خاطر نازک خیالان میزد و اید و خواب طبعش غبار
 که درت از ساحت خمیر صافی مشوایان میر باید و اصل از اند جان بود خودش بدی تو لاشه
 و در عهد فرخ سیر منصب مقتصدی و دیوانگی گویار رسیده و همانجا درت از ورق حیاتش
 بگرداب فنا افتاد و طوطی سخنش چنین میرایده

در خیالت همچو گل آغوش دل و اگر دنی است
 پرده از روی تماشایی تو بالا کردنی است
 در لباس عاریت جانی که داری از تو نیست
 گر توانی دست بکشاکش کنی گره و اگر نیست

فانہ خراب آرزو است خالی از خیرین پرس
میروم از خوشن امانید انهم کسب
شجاعت میر عبدالحی از سادات اصفهان است منشیان شاه سلیمان صفوی با آنکه عمرش
از پشاور گذشت طبع خوش شگفته تر از گلزار و طرب افزا تر از خند و نوهار بود کلیاتش

قربیده هزار بیت بوده باشد این چند بیت از دیوان است

سحر که از قف دل آتشم بجان میسخت
زگر میبای یار خود من دلریش میوزم
آمی ز پس الهام است که شرمند توام
آسوده جان شدم ز دم واپسین نجات
در موج شعله حال پیاپی را بسین
کیشب سری بخانه مایکسان یکش
گنست سخت عظیم ست بچشم تو نجات

نشانی تبریزی مرزی آرمیده و حریفی جهانیده بود شعر بسیاری دارد از دست
فغان از آن که بر من نداشت طعنه غیر
رحم همین میکند دشمن تکلف بر طرف
نسبتی از شعر ایشهر رضوی ست مدتی در آفریجان ساکن بود آخر و آردیل مدفون

گشت از دست

میرفت و عالمی نگرانش ولی کس
غائب ز دیده نمانده جان داد نسبتی

می نگری زمان زمان روز وصال سوئی پس
نافع قی طباخی میکرد آخر طبعش آن را ضعیف نشده خود را در ملک مور و مان در اورد

نسخه

نسخه

نسخه

اشعار از خوش آمد

با هر که حرف دوستی اظهار میکنم خوابیده دشمنی است که بیدار میکنم
 یک سر رشته وجود و سر دیگر عدم است نیست فرقی میان این چه حدث و قدم
 نگری ابو الکلام بهری در هرات بیشتر گذر میکرد آخر بقصد ما رفت و در شش بهر شصت سالگی
 در گذشت در نظم طبع خوشی داشت از دست

تیری که انگلی اگر از دل خطا رود دل تیر را نشانه کند و ز قفا رود
 نامی میر معصوم خان ترندی وارد هند گشته متوطن بکر شد و از طرف اکبر پادشاه بفرست
 پیش شاه عباس ماضی ولی ایران رفت و با شفائی و فکری و واحدی بزم صحبت گرم ساخت
 و در شانده در بکر بمر و از دست

امشب سوز سینه خوشم هلت ای اجل خاشاک نیم سوخته همان آتش بست
 چون گریه من دیدن همان کرد بشم پیدا است که این گریه من بی اثری نیست
 نامی مولوی حاجی تراب علی خیر آبادی عباسی کتب درسیه از معقول و منقول بخدمت عبدالرحمن
 و مولوی غلام امام گذرانیده و شوق سخن پیش میرزا قتیل کرده و بلکه زفته برفاقت حکام طایفه
 سیر ایران و عراق خجمن نمود و بدو رس آمده مدرس مدرسه کپنی شد و بزیارت حرمین شریفین
 شافته وقت مراجعت و مقام پین لشکر اسفر آخرت گزید از دست

سحر از جنبش شه شاد بگلگشت چمن یادم آمد و روشن قامت بچوئی کس
 هر زمان دست کشان می بردم جذب عشق از پی سجده بطاق خم ابروی کس
 نیست از بخت بدم چشم امید انکه بود ز سحر و جادو و جادو بزم سحرانوی کس
 نصیبی گیلانی از وطن خود به تبریز رفته بشیوه و حال امیر محمد با افغانی از چا
 مخش منظر نگارنده براهت سلطان یعقوب رسانید و قاش در شش بوده از دست
 ولی دام تراب از انصاف چشم بیارش همه از چو رحی ترسند و من از لطف بسیارش

خوش آنکدور افتاد و ناگه بیا خود مید
دستی که بر سر میزند و گردن بیا آورد
نیمه بینی شیرازی صاحب فضل و حال بود او را پهلوتی سلج ساختند از دست
دست رنگین زر قیام باندیش پرورش تا ندانند که خون دل مار خست ۴
نور جهان یکیم دختر خواجه ایاس و محل جهانگیر پادشاه بود پادشاه بنابر فرط محبت و عشق که
با او داشت تمام تمام ملک هند بقبضه اقتدارش داد و شیت امور سلطنت بفکر و دقت نظر
او میشد نور جهان زنی شاعر طبیعت خوش مذاق حاضر جواب عالی دماغ بود و این ابیات

انوت

کلیه قفل دل با تسمه یارست
دل کی سیکه بحسن او گرفتارست
بنده عشقم و بنده دولت معلوم
هول هجران گذراندم قیامت معلوم
بجان منت ولی تیغ تو خون آلود میگردد
نطقی نیشا پوری ز اماند قیدیست بسیار خوش نطق عالی طبع بود با حکیم شهابی مشاعره
و معارضه کرده و بطلان لغت مرغوبه حکیم را مغلوب ساخته ظاهرا هر چند آمده و با قدسی صحبت

دشتمه از دست بود

خارم ولی گلاب زمستان کشید از بسکه بوی همدی گل گرفته ام
ناطق گل مجریان مکرانی از موز و نان زمان حال و شاعران شیرین مقال ست از دیار
خود دسری به بند کشید و شطری از زمرد بدیده کنه نو بسر برد و بیح محمد علی شاه و احمد علی شاه
وامر اردولت تصایف فراوان پرداخت دین نزدیکی او ان شاعری باین دین رسا
و فکر آسمان پیا از ولایت باین مملکت نرسیده گل محمد خان ناطق مکران تاریخ و قات است
که مطابق سلسله هجری می شود جواب هر نگه جوهر شاکر دناطق دیوان مختصری از سخن او فراهم

آورده و جوهر معظم نام تاریخی گذشته این چند لفظی عیان است المال طبع او زیور بیان
کرده می شود

ز کام از نکست گلهای باغ خلد می آید
منید انعم شهید تیرش گان که شد ناطق
خون صد تو به بریزیم و محابا بنسیم
فارغ از آفت ما باش که ما خصم خودیم
اگر چو بلبل کلبه از خار و خس باشد مرا
تا چه آید بر سرم از دست برد عافیت
آه نین دل نیستیم یارب چراور زاه عشق
بعد قتل من خدا را خیر از خونم شوی
کی میسر میشود مرغان باغ خلد را
در دهر بدولت نگراید هوس ما
جان باز داجل که بچکانند بکاشش
هر مرغ که پرزد بخت نای سیری
حرف هوس بوسه چو بخت که گره ماند
زندانی دل بسکه شد از دشت خویت
فریاد گوی که بگوشش ز سیده است
حکیم غم یار است که ما زنده بهانیم
ما است عشقم بجز حسن پرستی
نگذارد بکیدن لبست آنغزه بے
قسمتم بود که بستی سیرین بر فتراک

دل غنایان قفس پرورده اورا
کفن از پردای چشم کردند آهوان اورا
عفو قاضی شده در محکمه داورا
ز آهین تیغ فرما بود خنجر ما
کشتی باشم اگر گلشن هوس باشد مرا
گر نه بیداد ز شفقت دارس باشد مرا
نال بی تاثیر مانند چرس باشد مرا
اینقدر حرم از تو ظالم متن باشد مرا
این فراغت که در کج قفس باشد مرا
بر شربت دنیا رنج بیکس ما
یک قطره زهر آب گداز نفس ما
اول بشکون که دطوائ قفس ما
از گرمی حسنت بلب ملتس ما
کرده است فراموش ره لب نفس ما
ناطق بغافل زده فریاد رس ما
در زو و مردان گنه از جانب نیست
پیغمبر گفت دگر کار روا نیست
نیش زنبور پست و غسل زنبور است
ورنه ظالم ز تو این رحم انبیا نیست

ستاره سحری سوی الت چشمک زن
 بکج صومعه زاهد نشسته پیر شدی
 سزای تست که گشتی اسیر غم ناطق
 بتجربان چین سر و من از ناز خرام
 شد لبالب قبح عمر من زار و نشد
 ای عزیزان وطن دست بشوید از من
 ناطق آن طفل کنون حرف تو کی گوشت کند
 ناطق ابنائی روزگار کراند
 خموشی تر جان عرض بیدار دست ظالم را
 آگهی جذب بیداری بخت نرندم را
 صدر ارحم آسمان کاشیت پر خاشکیان بستم
 دو اور و تخم کنون در دگر دیا و دورانی
 بفرمان ادب و دوش از پی خواب گران او
 ز رشک آخر چنان بیم که خون دیگران ریزد
 دو دوقی زو بفرم قبح و من زانده جرش
 خوش آن غیرت که چون آهنگ گلشت چرخ کردی
 اشعل گل نشین ساقم بر بلبل از زلفی
 حدیث لذت لعل حلاوت دستگاه او
 صبا از جانب ناطق سلامی خاک مکران را
 رفتم که باز سجده بران آستان کنم
 هم صبور کرده مرا عشق و هم غیور

قبح گرفته بکف همچو آسمان بر خیزد
 دمی بدیر نشین می کش و جوان خیزد
 که گفته بود ترا کرد و سیف آن خیزد
 چند خمیازه بقدر تو کشد آغوشش
 که قبح و از خم لب لب جی تو شمش
 کشته دهندم و سبزان گلایه پوشش
 باش تا خطاسیه قام مالک گوشتش
 خود بدنه گوش بر فسانه خویش
 زبان در سر مرخوا باند زان تیغ تالیش
 فلک تا چند دارد کوچ پیای رنگش
 پر و سوار و پیکان باز بر تیر فغان بستم
 که از زخم مرهم کاخو بر زخم کتان بستم
 گلو تا صبح دم افشردم و راه فغان بستم
 بطفلی آنکه شمشیرش من اول بر میان بستم
 نگار و عجز پوشیدم زبان الامان بستم
 بگلشن پیشتر رفتم نگار و بلبلان بستم
 که من در چکل شهباز خونریز آشیان بستم
 بشهر فلندم و لشکر فروشان را دکان بستم
 که من چون غنچه دل و گلشن هندستان بستم
 خود را شریک غالب بهفت آسمان کنم
 هم فاصدت فرستم و هم قصد جان کنم

ما آمده بشهر وجودم تیپ عنایت
 خلقی ز دست بردن غم بجان رسید
 ناطق ز طوف کعبه نشد کام من روا
 ساقی آن می که چو یک رخسار از آن نوش کنم
 میکند کسب صفای در سوید ای دلم
 چه بهشت است که بخود شوی از بادیه
 تا کی شکوه زیبا ر من انشاء الله
 کی بودی که ز نقش قدم پاک مگت
 چند رانی سخن از مملکت قتل ناطق
 شمع از سوختن خویش شکایت میکرد
 بدل مرده نه بنشیند حیات آب خضر
 یا د آن طالع فرخنده که دشنام داد
 دیگر بران سرم که گدایانه بدرت
 تا قتل عام طائفه خور می کنند
 آخر گوشه قفس تست جاس من
 یارب سعادتی که حسین نیاز را
 نیم بمل بهلم یکد و نفس تا که بگور
 هست از شوخی پرواز من اگر صیاد
 کو غارتی که جبهه و دستار شیخ را
 دارم اسید جائزه نیم جرمه
 همه از بام و درش ظلمت حصیان کجاست

گرمش بسیر کوچه هر استخوان کنم
 آفاق را بمیرم و دار الامان کنم
 رستم که باز سجده بر آن آستان کنم
 همه او کردم و از خویش فراموش کنم
 بسکه اندیشه آن صبح بنا گوش کنم
 چاره خود تو از حسرت آغوش کنم
 مر ترا مشبازین بار سبکدوش کنم
 تربت ناطق خون ریخته گلپوش کنم
 این نه حرفی است که تو گوئی و من گوش کنم
 و انودم دل سوزان و خموشش کردم
 زنده از خاک در بادیه فروشش کردم
 طلب بوسه اگر از لب نوشش کردم
 خود رستم کش سبک و دروازه بان کنم
 در و ترا بشور دل حکمران کنم
 بر شاخه رسیده اگر تشیان کنم
 من بعد وقف سجده آن آستان کنم
 حسرت لذت بسیار پندیدن نبرم
 نیست بجا شکنندگی نفس بال و پریم
 بفرستم و تهید رطل گر آن کنم
 زاده چانه مدحت پیر سیاه کنم
 چون بطاعتکده شیخ سید که رشدم

بخت ساغرمی خط غلامی دادم
 خواب دیدم که خورم آب حیات از دستش
 مان درین ره ز من آموزش را که زدم
 گر غلم در دل یاران سنا فوق چه شکفت
 تو به از بادیه در ایام جوانی کردم
 چه توان کرد قسمت که ز قسمت ناطق
 بنیک پیمان ساقی کرد و در هوش انجمن و شمع
 صد دشت آن طرف ز عدم بال میزنم
 یاران بفکر مرهم و غافل که بفکرش
 ای یو الوس که دوخته دیده بر رخس
 بیرون میرود ز دلم محرم خا
 خون هزار وعظ بگردن گرفته ست
 جان بر لبم نفهم نیاید بیان من
 صد پاره با دول که بزم تو از پیش
 در دل تنگم ز گردنم بیابانی بین
 در شب هجرت بزم سینه ام کیه خدایم
 آخت بهر کشتن تیغ جفا و زو بغیر
 سلطنت گریل داری خاکساران انوار
 از سفر باز آ و ناطق را ز دروغ فرقت
 یو الوس سخت زندان محبت ببرت
 بوس گوشه میخانه مکن زاهد پند

فارغ از کش مکش سجد و زنا رشدم
 تیغ می راند بکقوم چو بسید ارشدم
 غوطه در قطره و از بیدار رشدم
 گل بدم از اثر صحبت شان خار رشدم
 اول سستی من بود که بهشیار رشدم
 تو شدی زاهد و من زند قح خوار رشدم
 که از محفل حریفان چون سبوبر ز رشدم
 ای بنجر بگیر ز عنقت نشان من
 خمیازه میکشد بنک زخم جان من
 غیرت بگیر از مژه خون نشان من
 گو چرخ و صد چرخ شود خصم جان من
 صد آفرین بجزات گوش گران من
 کس جز چراغ صبح نغض زبان من
 صد پاره که در پاره زانندان من
 در بساط قطره سامان طوفانی بین
 از دل پرداغ من سر و چراغانی بین
 از وفا گریستن برگشته مژگانی بین
 خدمت موری کن و خود را سلیمانی بین
 پای تا سر بچو شدیم چشم گرمانی بین
 امتحانش و وسوسه روزی به کانی بین
 تو بحر آب نشین مشق سیه کاری کن

کیمیا ساز کیمی تو بویکن چکنم
سرگران میگزد دیار را غیار امروز
مرغ جان از قفس کالبه را مناطق
که مس من نکشد منت اکسیر کے
کرده تاثیر مگر ناله است بگیر کے
کرده پرواز و لیکن بهر تیر کے

رباعی

ناطق چو بلا بد هر پد فال شدي
شاعر شدنت بهر فلکات کم بود
بر سر بام بیا گوشت ابرو بنا
استخوان ریزه مجنون بفکن پیش نما
پرده چشم خود اسی فاختگان فرش کنند
زین منت خمی تو ام که هر نفسم
چنان تاثیر گرفت از نگاه مست و تیر
پایاله بر نفهم و محتب ز دیر گذشت
دور از وطن و خیال اطفال شادی
کای خانه خراب باز مال عقد
روزه داران جهان قطره ماه خوانند
کین تعلق بجناب سگ سیلی دارد
که بسیر چمن آن سرور روان می آید
بخشش ستم تازه شتر سار کند
که بوی باده می آید ز خون زخم خورش
رسیده بود و بلائی و سله بخیر گذشت

نیر نواب محمد ضیاء الدین خان بھادر دہلوی بن فخر الدولہ نواب احمد بخش خان بہادر ولی
فیروز پور سنگی اریکہ سغدیانی و پادشاه ملک مہمانی و معانی مست در فارسی نیر و در اردو
ریختہ رشتان تخلص میکنند امروز دہلی بوجہ دبا و دوش در ناز ست و زمرہ شعراء با سخن
نکینش مساز علاوہ قرب قرابت نسبت تلمذ بامیرزا اسد اللہ خان غالب درست دارد
و در انشاء و تفرسی و انشاء نظم در فیض سخن از عرش برین می ستاند تھر بطور دھن
طلب علم کہ بدہلی وارد شد مکرر اورا دیدہ و با فرزند مرحوم شہاب الدین خان شریف
الکنت بہر سنایدہ حیث کہ آن نوجوان بلغ قابلیت خدا داد و زمانہ خندہ چند چنانچہ
از لباس حیات مستعار عاری گشت پدربزرگوارش ہنوز رونق انجمن آن شہرت وار
فضائل صوری و نحوئی بہرہ و آئین چند بیت او بنا بر ضابطہ درجی ثابت افتاد

مکن بلاک که شادم بنار وانی خویش
 نمود تیره چو شب روی روشن سپهر
 کنی نه گرد می رنج خجسته بفرست
 کشود گر خشم زلفی ولی در آن بستم
 خوش می برد بخواب عدم قصه
 بجام شاد بکفت و نوشین لبه بر
 نیز نقاب گر ننگد از خشن نسیم
 نشانند ز سوچه گرم دوش بر خود
 چون آمده ایم از عدم آسان بود اکنون
 رو ششم کن هرزه چو بندی پی قتل
 شکسته طرف کلاه و کشوده بند قبا
 ابرق ریزی بیقائده بخیه گران
 روش و سربیک گونه نباشد نیز
 این سر شوریده بر پشت می خوش آید
 کرد خاکستر سر پایی مرا سوزد و رون
 آندم که بخش چشم و ومان کرد روزگار
 بان ابر چشم تیس نه خارج از حیات
 زین پس بعبط کوشم و سوزم بوزن شک
 تا زخم آتشی بچرخ آه مرا شادار کو
 تا تو ستیزه آوری من را عجب نه بسیرم
 لو ابی تخلص محرم طور و فرستم این مزبورست نام اصلی او صدیق بن حسن بن علی سیستانی بجا

بروی سن کشا چشم اعتبار مرا
 بجاک سائے سر خجسته نب مرا
 نخواه در شب جهان تهی کسار مرا
 که داده اند درین جبراحت یا مرا
 افسانه و رازی شهابی تار ما
 دیگر زحق بگو که ترا التماس حیات
 وجه بادادون هوش و حواس حیات
 خواهیم که خنجر بشکافم بگر خود
 پیوون را سب که بود پی سپر خود
 بر دیده و ران عرض کن اول کمر خود
 چه بخود انداخت میگسار سب آید
 همچنان زخم بگر خنده زان است که بگو
 نه چنین بود که هست و نچنان است که بود
 شد فرود و دوسری کن بالش برداشتم
 شد غلط چشمی که من از دیده ترا داشتم
 خندیدن از تو بوده و از ما گریستن
 بر مرقد مطهر لیلی گریستن
 فرسوده شیوه است همانا گریستن
 تا بهم این جهان باد دیده اشکبار کو
 جو تر اگر ان کجا شوق مرا کسار کو

فتوحی است بیشتر در یوزره که کوچه فضل اوریزه چین مانده مفسرین علما و محشین بلاد است
 و برایت شعور گاهی مایه بر آستانه سخن می نشست و گوش بر آواز و چشم در راه کلام و نور
 میماند چندانگاه است که آینه ضمیر را از صور خیال غیر پر داخته و از بیت سخن بابت سخن این
 مانده هستی خود ساخته این گستاخ شیخ چشم کسرت که با وصف کج حج زبانی پهلوی ایشان
 نشیند و با وجود تنگ سرانگی در بازار سیر متاعان دکانی بر چند عمر مادر جلودل دیوانه گشت
 و بجای نرسید سالها در پی کاروان ناله افتاد بمقامی نرسید اما از آنجا که گل را از خار بل
 را از خار و فاک از اخبار گزیرد و گریز نیست باین دستاویز حرفی چند از ترجمه مستند بخیر
 بر یاران بر زم خصم بانی عرض میدارد و درود این آواره دشت ایجاد و سرکن و برکن برین
 کون و فساد از شبستان عدم در بر زم وجود دوز و هم جادی الاولی روز کیشنبه یکشنبه
 و دو صد و چهل و شصت هجری دست بهم داد موطن و منشائی او محله شیخ پوره واقع باشد این
 قنوج از سرزمین میان دو آب گنگ و جمن است و نسبش اسید جلال الدین بخاری مخدوم جهانیا
 جهان گشت بسلسله صحیح میرد و فتی با مام زین العابدین بن حسین سبط شهید که بلا رضی الله عنه
 میشود و عشیره او هنوز بسادات بخاری شهرت دارد تحصیل علوم متداوله از چند استاد نهنگ
 عصر خود کرده از آنجا که علوم دانشمندی را در حوزه درس صدرا الافاضل مفتی محمد صمد الدین خان
 بهادر صد الصدور دینی متخلص یازده پایان رسانیده و فاتحه فخر غنوا نه و از خدمت
 ایشان بعد کتاب منطق و حکمت و فقه و علم ادب بطاقت حاصل نموده و سرایه فنون
 و رسید بدست آورده و علوم متدیه شرعی و دینییه از تفسیر و حدیث و فقه سنت و اسما و رجال
 و احکام بر مولانا شیخ حسین بن محسن الفزاری قاضی حیده مرتب گذرانید و موفق بمحصل
 اجازت بر طریقه انقیه محدثین کرام ادام الله تعالی اقبالهم شد و نیز سند و او این سال
 از معاصم و مسانید و صحاح و جامع و جزآن از مولانا محمد یعقوب دهلوی برادر مولانا محمد
 دهلوی نزیل مکه مخطوطه رحمة الله تعالی حاصل نمود و استجارت ثالث از شیخ معمر بلوی صاحب

بن فضل السراکن قصبة نیوتنی رحمه الله تعالی بخت آمد و یکی مشایخ و اساتذہ و سخی وی اوعیہ
 نافعه بر زبان برکت ترجمان خودشان گذرانیدند میدانم که این همه فووت صوری و معنوی
 و مزیت دینی و دنیاوی که حاصل روزگار من است ببرکات انفس قدسی اسان این بزرگوار است
 و هر چند این اسانید و سنانید و اجازات صحیح شریفه فضیلتی بزرگ است و باین نوع که مرا حاصل شد
 کمتر کسی را دست بهم داده باشد لیکن بعد طای این مراحل شطری از عمر گرانمایه در سر و کار مطالعہ
 اسفار و صحف کثیره و از هر جنس بگذشت و ملذذ حقیقی بایده هدی که عبارت از زمره اهل حدیث و
 اثر است حاصل گردید و ملاحظه مصنفاات ایشان بابی عظیم از فہم و ہدایت و درایت بزل کشود
 و نفع بی نہایت در ہر باب بخشود و خصوصاً مؤلفات حضرت شیخ الاسلام احمد بن عبد الحلیم بن عبد
 حرانی و تصانیف حافظ شکر محمد بن ابی بکر بن قیم جوزی و تالیف طبع بدرکت منیر سید محمد اسماعیل بن
 امیر یانی و جامع قاضی القضاۃ محمد بن علی شوکانی قدس السداد و احکم و ہر یکی از ایشان و خصوص
 خود یگانہ و ہر و مجتہد زمان بود و تقلید حدی جز اتباع اولہ صریح کتاب و سنت نمی نمود این بنڈ
 شرمندہ نیز درین رائی صواب انتہا ہمعنان ایشان است و در مقام استقامت بر اتباع دلیل
 بحمل اعلی و مکان رفیع الشان محمدی مشرب سنی مذہب نقشبندی طریقیہ است اگرچہ چہ نورست
 بیعت بدست کسی نداده است و جز از کوثر شاری علیہ السلام آبی از سر شپہ خضر را ہی نخورده در
 مدۃ العمر و این سفر پیش آمدہ کی سفر بطلب علم و درین حرکت نوح و وطن مثل فرخ آباد و کانپور
 و دہلی را پی سپرد و بقدر بقدر از خجائہ علم ساغر صبا بی صاف کشیدہ و از دور و جام بدر دل
 ناکام آرمیدہ دوم سفر بطلب معاش و درین سیر بلدہ بھوپال را اولاً و بلدہ ٹونک اٹانیا
 گلشت کرد اقامت ٹونک ہشت ماہ بیش نبود و دل دران و ششگاہ چسپید صرف بپاس خاطر
 وزیر الدولہ مرحوم والی انجا چند ہی پایی اقامت افشرد و باز رخت بدارالامان بھوپال کشید
 درینجا بتاویہ سنت کاح با و خرمدار اللہام محمد جمال الدین خان صاحب بجا و نائب یاست پروا
 و آئین اول عقد من است و دو و پسر و یک دختر ہم رسیدند و در ضمن این آمد و شد بلاد دیگر را

مثل سیر زاپور و جیلپور و موشنگ آباد و جز آن ملاحظه کرد و بآن در همراه نواب سپید بیک صاحب
محرمه و والیه بجو پال رفت و بر پشت و بعد انتقال ایشان و در غیبت نواب شاه جهان بیک صاحب
رئیس اعظم دلا و طبقاته اعلا می هند سایه عاطفت بر سر این الکه انداخت سوم سفر حرمین شریفین
زاد شرفا پیش آمد و در سینه بکینزار و دو صد و هشتاد و پنج بجزی شوق زیارت مکّه مکرمه و
مدینه منوره که از مدتی دینگیر دل در منزل بود و هجوم آورد و بحصول دستوری از آقای ناد
محل حجاز میمنت طراز برست و مسافت بروج نور دیده خود را با ما کن بقدر سه رسانید و این
نیاز بر آستانه بیت الله الید

جمال کعبه مگر غدر ره روان خواهد که جان خسته دلان سوخت در بیابانش
و چون از سناسک حج خارج گشت رو به مدینه منوره آورد و غبار عقبه رسالت را کل الجواهر
چشم نوا ساخت

ز کعبه نظیری زیارت ما کن که دلبری نمکین ست در مدینه ما
و یک اسبوی عروج اخیر البشر صلی الله علیه و آله گذرانیده حضرت عثمان نبوی ام القری نمود
و از آنجا براه مدینه شهری پدیدار بجو پال کشید و درین آمد و شد کتب بسیار از علوم قرآن و حدیث
سطالحه کرد و کتابت نمود و پیشتر از که دو هر روی در یابی شکر بدست خود و نه خاوش که در خانه
ام موجود است در صین حضور می خود پیش باب بیت الله نزد ملتمز مکر دعا کرد که ای خداوندترین
و آسمان از معاش سدر متقی پیش میخاهم آن هم بوجه طلال و بی منت رجال و آنچه نتمای
آرزوی من است حصول رتبه نکاح در علوم و ینیه سیما تفسیر و حدیث است این بر دو علم را چنانکه
من میخاهم و چنانکه تو خواسته باشی باین میچیز کس سپرس از زانی فراوان حین معاش
که در آن مبتلا بوده ام و ازین ضیق قلب که از نار و آلی صحت دین و دوا دین احکام شرعین
که نقد وقت دارم بر مان مگر حق تعالی دعائی این بنده شرمنده عاصی پر معاصی خود را
اجابت کرده باشد که باین روز اقبالم رسانید و از تنگنای حسد و حقد بپا زمان ربانی

هر چه تمامتر بخشید

الحمد اقران احسانت شوم
این چه احسان است قربانت شوم
بعد از محاورت از سفر حجائست طراز چون ورود بلد به جوپال که خال رخ هفت کشور اقبال است
وست بهم و اول با تمام همای این خطه باز بخت است امیر الانشا فی حضور رئیس معظّم امور خطاب
خانی نامزد شد و پایه پایه علاج معالج ترقی دولت گردید تا آنکه کسی بر نیاید که بابت ازل و
تقدیر عزوجل اتفاق عقد ثانی با رئیس موصوفه شد و باین برگرداد و اینست ب نیابت دومین
ریاست سر بلند شد و ثانی در همان نزدیکی زمان از نیابت بجای خطاب ثواب الاجاه امیر الملک
سید محمد صدیق حسن خان محمّد سرایه امتیاز اندوخت تا بخر این عقد خیر ممد که در سه و دوازده صد
و هشتاد و هشت هجری صورت بست بعمیه یکصد و کریمه و آخری نجو فطرت و بوجای اینست
ا ق ط ل ع ه ف ت ا د و پنجاه سال از محال بریلی مضاف ریاست به جوپال رعایت شده
دومین چنین نزل به جوپال و قرین صد گونه اقبال و الحمد لله الذی بنعمته تتم العصا کما
خود گوشه گزین و خاطر حزینم اما در چشم ظاهر بیجان صورت پرستشکی اریکه ریاست و صد
شد نشینم تدریس معاصی عباد و منافع جمله رعایا و برای این الکه بدست او سپرده اند و بی خواسته اش
باین کار و بار و شوار بر داشته شد

بار جهان بر دل آن نازنین
سینه چدین نازک و بار چدین

او سبحانه که مبدی این گوین است انجام جاری اینهمه امور بخیر کند و اوج و قوج این بچی سراسر احباب
بصر بصیرت از صعود معالج دار بقا نگرداند و سفر حیا هم سفر تحصیل تغای نیکنامی و بلند پای
رئیس عالی بود که در شصت و سه از جمعی به جوپال و محو و سه این دار الاقبال بعیت یکدیگر و جمعیت لشکر
بسوی بندر ممبئی حرکت و سیر اتفاق افتاد و بعد و در آنجا لار و ثمانه بروک گورنر جنرل و سیر
کشور هند که نووارد این مملکت بود حکیم ملکه انگلستان کوئن و کوئن یا تغای نیثی درجه اول و سیر
این منصب ساخته ولایت انگلند و علم عالی پرچم و خطاب گردید که در ساراف امتیاز باشد

خطاب و شرح بدستخط ملکه خنجر و وزیر اعظم انگلستان از زمانی داشت و لقب رئیس ملا و اعظم طبقه
 اعلامی ستاره هندی بخشید و توبه صاحب خطاب او بمجمع رؤساء هند که حاضر جلسه بودند برپا
 مراتب عزت و شرف و منزلت خیرگیالی و علو مرتبت در انتظام ملکی و مالی دو بالا گردانید و عقیدین محفل
 سرور منزل فاصل از برای همین خطبه بود تا پایه رفیع رئیس مظهر ابرار قرآن و امتثال فی صلوح
 امتیاز بخشید درین سفر سمیت اثر اتفاق گلگشت ملک گجرات صورت لبست و بلده سورت
 و احمد اباد و بیدر و عمارت آن دیار و اقطار بچشم اعتبار ملاحظه افتاد سفر پنجم علت بسوی
 دارالاماره کلکتہ است که در ماه ذیقعد ۱۲۹۲ هجری بمقامی رئیس معطه دست بهم داد و مدت
 این سفر خیرا شد و ماه و چهار روز بود درین گلگشت ملاحظه مجامع ملوک و اهرام و حکام برپا شد
 و دیگر اکابر بلده بر وجه تفصیل و اجمال صورت برست و بامیر تراب علیخان سرسالا جنگ آباد
 وزیر ریاست حیدرآباد دکن و نواب امیر علیخان بهادر وزیر السلطان و دیگر اهلای و مالی
 ملاقات گردید و مشاهد اکنه رفیع و سیاتین منیع و شوابع مستقیمه و انهار و جداول سطح
 اتفاق اقتاد و باگور و جنرل و شانهزاده انگلستان مکرر رسم ملاقات و اتحاد موددی گردید
 نام اصلی لارڈ بیرنگ است و اسم شایزاده پرش آت و یلین و درین آدوشت اتفاق گذر بر صورت
 بلاد دیگر بمطوع قدم شد و در بنارس و الہ آباد و کانپور یکایک اسبوع توقف افتاد و بمقام
 بلاد و مالی و دیار و گلزار آنجا نموده مراجعت بسوی بھوپال کرده آمد سه سفر اول بضرورت
 کسب علوم و حصول روزگار بود و دو سفر ثانی بر تجمیع رئیس نامدار — — —
 سفر سفر که چنین یار غار و در سفر است   تو بخت بخت سفر دان و کار کار سفر
 اکنون بعد ازین اسفار پایی توطن در بھوپال شکسته ست و رنگ اقامت درین محروسه
 ریخته تا منظور نظر گیرائی او بصیت و چشم آرزو و اختیار سفر ششم آخرت که بیچ فرد بشر را
 از ان گزیرد و گریز نیست و خوشه تاکی یکی از و حرم محترم کی و مدانی بیای شوق طی طری
 کرده بقضای انفاست شعار و حیات ناپا ندارد و در زاویه عافیت و گوشه قناعت بسر برد

و تمام اهل سنی را نزد دور و مسعودی یکجا بابت گفته کلمه توحید باری تعالی گویان و مغفرت
 ارحم الراحمین را جوین ازین خاکدان فنا سوزی بدارا لایمان بقا کشد و از حسیض ناسوت
 اوج گرای لا بهوت گردد و عمریست که بخت خود را با وجود علایق فصل خصوصیات و عموالق
 رقی و قنق محامات و قنق شغل علم و مطالعہ صحت بین و دوا وین ایمه اسلام و اشاعت کمال
 شریعت حق و تدوین تفاسیر صحیح و سنت طهر و کشته ام و دل بنجیده و خاطرانده آوریده و جان
 شمشیده را از ملاحظه زشت و خوب جهان و جهانیان و شیوه جور و ستم و اندیشه های نابالست تابان
 زمان بروکشته و در رنگ انتمندان معاصر که در شکست یکدیگر میکوشند و افزایش جاه علم و دولت
 اقران را بدیده و کوتاه بین نمی توانستند و چشم پوشیده آفتاس گرامی و اوقات عزیز را بجز
 اراده ی یا قسری در سر کار و بار خدمت قرآن کریم و حدیث شریف بسرمی آرم این صحنه سوز و
 که در رنگ سبز بیگانه در چمن تالیفات شرعیه این جورکش زمانه دمیده است و چون آب روان
 در پای سبزان گلشن دین و ایمان آوریده محض بولول سوز و گداز قدیم از تشنگی دل بیتاب
 چون و قنق سربالاکشیده و برای احاطه مذاق خواطر آشنا و بیگانه همچو چاشنی بر آید الوانغت
 بهر سیده و رنه درین هنگام که قوی بضعف گرایده و جوش شباب مبدل بدبول غمیب گردیده
 خود را سوزی باین سود نیست و کیفیت که امروز در بزم بجای گلبانگ سحران معای دیندار است
 و عوض هوای مستان تسلیل خدا پرستان **س** بجای نغمه ای صوت و دلکش حافظه بجای
 جرعه ای باده محبت و دوست به تنهال عمر تنگنا به پهل و چهار سال کشیده و آفتاب زندگی سست
 بلب بام فنا رسیده و دل از کرده منفصل و خاطرات آزرده و خجل و جان ناتوان از پیش آمدن
 انجمن و جل گردیده و بهو او بهوس جوانی و تیج و تاب بالا خوانی و ولول و غمخواران شباب فانی
 مضحک گشته و تیج کلیل از وادید اوضاع زمان و زمانیان و نظاره تفسیرات بی پایان جهان
 و جهانیان و گم شدگی مدارج ایمان و شکستگی ساز و برگ عرفان و بهمیری اسباب فسق و فجور
 و سرسبزی اهل نفاق و زور بر خود تنگ آمده آرحم الراحمین بر بندگان خود بخشاید و بخشم

کار و بار این بی سرو پا را بخیر گرداند و پروا نبی پروا بال البعد دیدار غافل الانوار خوش
برساند هر چند میخواهم که پای خامه را خنایندم و سرگردانی او را در ادنی خیال نپندم
اما ذوق فطری را چگونه که میخواسته بر سخن طرازی می آرد و با حریف مضمون موی موزون
شناسا می سازد بیشتر چاویده خامه حق نویس صواب گذارش و فائز گرانمایه تغایر طوایر
بلند پایا احادیث ست در لغت عرب و فرس و ریخته و با وجود طبع نظم سخن موزونش در غایت
قلت و نهایت ندرت واقع شده گویا گاهی جبره ازین میخانه هوش افزا بکام جان نکشیده و
بوی ازین گلزار پیرایه غش نرسید و کیف که

تافیه اندیشم و دلدار من گویدم مندیش جز دیدار من
این چند خرف پاره که در نیجا بر لباط سخن پریشان کرده بتقریب تسوید این نامه در چن نزدیکی
در رشته نظم کشیده و بمیزان وزن بخجیده و نغمه تازه و طنبور رسیده تا نگویند که از گهرهای
شاهوار دیگران انتبار با فراهم آورده و داد شعر فنی و سخن بنجی داده و از خود حرف موزون
بر زبان خامه و بیان نامه گذارده ناچار ابیاتی چند درین جریده از چند گذارش میکند و ضمیر
از شگاف قفس دل در دمنده بیرون میدهد

گویند که ولدار برد و در سر ما	باور کنم تا که نیاید بهر ما
آتشک عشق بتان ست دل من	پیرینه که برقی نهد از شر ما
صد طعنه کند بر بوس باده پرستان	تلخایه سر جوش گذار از جگر ما
من محبتی سراپا بسنگارم	آیین نیارید به پیش نظر ما
درمان دل زار بودیم بشم	دیرت که خون هیچکدام حنم تر ما
جان داده ریجان رخ تازه نهالم	در پای چمن دفن کن یال و پیر ما
هر نقش که از پای نگارست بگشتم	چاکست بچیب بوس رسر بگذر ما
پرورده نازیم سلطان کده عشق	سیرخ گس و ار مد از نظر ما

در عشق رسیدیم بجائی من تو آب
رفت بودم که دمی خاطر خود شاد کنم
آری صبار می بشت خاک من و
و عده وصل مرا آتشوخ بر فزوانگند
بوصلی زنده گردان کشته شبهای هجران
تر دامن آدم بر دوا و بر و زهر
قرا بیکشتم و دل نمی شود خرسند
دل ماند ز من جدا همیشه
آدب بگذاشتم گفتم بستی
هر چند که محبت بدلم ستره مصون است
تا دلم ذالقه گیر شب هجران شده است

غزل

پروانه و بسیل شده اندر زگر ما
در چمن جلو هگل بر دز سر پوشش مرا
از سر بر آن کونبر دار سحر
و دیر می آید قیامت کشت هجرانش مرا
امیر الملک و الایاه صدیق احسن خان
فرمود یک زمان بنشیند در آفتاب
مگر بیا و بداندیش رفته ام یارب
گوئی که ضمیر متفصل هست

شمیم گل غبار کوئی یارست

این نیست که رسوا نشوم بوی جنون است
مرگ باز ندگیم دست و گریان شده است

هنوز از تن من مشت استخوان بقایت
هوای حیده بران خاک آستان باقی است
که کنج دامن زمین و از تو آشیان بقایت
کشیم آه که استخیر آسمان باقی است
که گرچه پیشدم همت جوان بقایت
اسیر غم نشوم در گه مغان باقی است
هنوز بر سر جویست که امتحان بقایت
تبسم لب لعل نمک فشان بقایت
چو آفتاب لب بام یک نشان بقایت

منج جانم اگر رفت و امتحان باقی است
بخاک رفتم ولیکن ز تاب آتش عشق و
مثال بلبل بیدل اگر شدیم ز باغ
گرفت سیل شرک بساط روی زمین
بکنج دامن و شایخ قفس چرانا لم و
خواب گشت اگر سجد دریا منزل
ز من نماند جز نام و آن وفادار من و
شگفت چیست اگر زخم دل شود و ناسور
بیایا که ز جان نگار در غم هجر

بزیرتیغ جفا نهم بسلم بگذار
 اگر بوعده وصلی دمی نوازش کرد
 جفا می یار اگر اندک است بسیارست
 بزیر سایه زلفش نمی توان خفتن
 بیکد و بوسه دل مضطرب نیاید
 فریب رامی عزیزان کجا خورم که مرا
 گمان مبر که زبون بتان شود نواب
 چنان وصل و صدمه جانکاه چسباید
 گریه و آه مرا بیند و گوید برقیب
 و در می بر سر محزون چه بلا می آید
 غرض آنست که جانم بر دبر سرفروغ
 کجا از سوده صندل صد اغم به تواند شد
 صبا نوید وصال که میاید به امشب
 نسیم دوست گذر کرد بر سر نواب
 من وکیل از طرف دل که اگر دست دهد
 نقاب زلف گران رخ نبرد و روا باشد
 بگوئی یار سپید دندشت بال و پریم
 علاج در دجبدائی بمرگ آسانست
 نگاه محسوسه که چه جای تمنیتست
 آنکه نگه خلطش بر صف شاهان نزنند
 بنزوق جلوه حشمتش دل مستحیده

تمیدان دل بیتاب تا توان باقیست
 چه سود بیم شب بهر همچنان باقیست
 بیک نگاه بسی چشم خونچکان باقیست
 صدای گردش دولا بآسمان باقیست
 تلافی شب غمنا می بیکران باقیست
 حدیث سید کونین بر زبان باقیست
 برای نصرت ایمان شه جهان باقیست
 مردن نداد و رستم هم نشید هر دو
 این خرابات چه خوش آب هوای دارد
 چرخ ناقه لیلی بصدای آید
 ورنه محرومی من در خویشم نبود
 علاج در دسر از انوشیروان دانند
 که جان ز فطرطست به تن نیکیبند
 رسول است خود را بجا نوازش کرد
 دولت وصل شبی شکوه هجران نکند
 که آب زندگی دایم وطن در تیرگی دارد
 دعا که کرد که در حبت ایشان باشد
 اگر امید وصال تو در میان نبود
 خدا کند که درین اطفاحستان نبود
 کی نظر سونی دل حسته نواب کند
 ز چشم آینه چشم گر سینه دارد

من اگر سوختم از آتش رخ چیت محبت
 و کبر من که همه خوبی عالم دارد
 بعد عمری که یک بوسه دلم شاد کند
 کاش جانی ز سر نو بمن مرده دهد
 بودم امشب در فراش اضطرابی تازه
 از کج قفس نیت مرا هیچ شکایت
 کی نسیم چمن خلد فریب دارا
 جذبه حضرت گل برد بگلشن بار
 تمانه هین جان و دلم در تب و تاب است
 بر زخم دلم ریختن لعل چه سود است
 چون پیغام خود با قاصدان لسان گویم
 پیرس از ماجرائی بویده و آه جگر دوزم

غزل

خواهم که شوم باد و ز گل بوی تو دوزم
 بلبل چمن در طلب گل بفقان است
 خوبان جهان را نبود شیوه بجز جوهر
 آسایش جاوید ستانم ز رخ تو
 از سروسهی در چمن و هر لبدر شک
 طریزنگ از دیده آهو بر یاسیم
 خلعتکده رای گدازم بهمنزبان
 تقلید مذاهب قفسی بیش نباشد
 گلچین شوم از سنبل ترموی تو دوزم
 گلابگ و فایز لب خوشگوی تو دوزم
 غنچه ای عاشق مگر از خوبی تو دوزم
 عمر خضر از کاکل هندوی تو دوزم
 انداز خرام قد و لجوی تو دوزم
 از مشک خنک بخت گیسوی تو دوزم
 انوار سنن از رخ نیکوی تو دوزم
 گلزار حدیث از سر مشکوی تو دوزم

غزل

دیگر ز نودل بیتاب دلغ میخوامم
 بزر تیغ ستم گیشی من از ذوق
 ز شستم از گله خور و شکوه هجران
 بر در شب که من به فرصت وصلش
 و رازی شب تقلید تیرگی آرد
 بکنج رای نباشد فضای علم اثر
 بابر و باد نباشد مرا غرض ثواب
 در دلد را تو توانی که کنی گوش و
 تمام صبح مرادیده براه قدمت بود

قطعه

و لیل شرح بود و پیا چیز میگویند
 شوم قیاس و چنگارم و فاق مجتهدان
 قیاس ما و شما در مراتب احکام
 به هیچ چیز نمائند که فضله رای است
 وجود هیئت اجماع خود سبب شکل
 قیاس فاسد و اجماع سبب اثر آمد

رباعی

نهاد اهل حدیث ست اتباع مدنی
 کجاست صاحب تقلید گو بیاویمین
 صبا می رای نیا بگذرد این گاش
 بهار این چمن و خار زار را نمی من

رباعی

فرد است که گیرد حساب از من تو	ما طق بعمل شود کتاب از من تو
تقلید کسان سود بخشد اینجا	پرستد ز سنت و کتاب از من تو
رباعی	
در جمله ملل فضل ملت بهتره	یعنی که طریق اهل سنت بهتر
ز اینجا عصا به حدیث نبوی	در سنتیان با همه قلت بهتر
رباعی	
صدیق حسن بلاست سرستی تو	خود نیست برابرست با هستی تو
بی نقد عمل کس نفر و شد حجت	هیسات هیسات از تهیستی تو
رباعی	
هر چند گنه گنم بگاه و بیگاه	نوسید ز محبتش نباشم والد
گر هست نجات عالمی از ره عدل	بخشیده شوم بفضل انشا والد
<p>نور تو رحمة سعادت نور حدیقه سیادت چشم و چراغ شبستان ابن روشنگر شمع انجمن اولین شم شجره وجود گلبدن این گلشن تخت جگر نور بصیرت نور احسن بارک الله فی عمره و جعله جبرانی کل علم و فن پر تو اختر مولد سعدش صبح بست و یکم ماه ربیع الف و ثانی و شامید و سبعین از هجرت سید المرسلین یافته و دم نغمه نبی غنایب این غامه گلبدن وجودش با بیاری فضل بهار پیرای گلستان ایجاد و تکوین در خیابان پانزده سالگی ساز و برگ نشو و یافته تمام تاریخش نظیر حسن باشد طبع سلیم و ذهن مستقیم دارد و جودت مولوی الهی بخش صفات فیض آبادی مولف تفعه شا بهجانی و مدرس اعلا ی مدرسه سلیمانی یکسب فضیلت و درس شرح جای و دیگر فنون آله مشغول است هر چند با اشتغال تحصیل علوم عقلیه و نقلیه و فضائل اسلمیه و فقهیه از شعر و شاعری ممنوع است لکن سنجیدگی فطری و موزونی از ملی با این حد سن احیانا سخنان برجسته از زبانش موزون و مطلوب بر آید انور و جش منیت</p>	

نگه دزدیده می بینم بسوی ترک چشم او	که صید تا توان دل نثار و تابش او
تن بجان مرا عیش ابدی می بخشد	یک نگه از تو بود هم اثر آب حیات
پایم شکست و منزل من کو می یارشد	منت نهاد بر سر من پاشکنت
عارضش در زیر زلف او بود	آفتابی در میان سایه
آسید وصل تو در حجر زنده می بارد	و گر ز مردن همچون منی چه دشوار است
کجا تاب تماشایش دل دیوانه می بارد	که ترک چشم او با خوشن منجانه می بارد
نسلخ مولوی عبدالغفور خان بهادر بدین تخلص متخلص چون هر ذوق رسایش با عرض انداز	
علوم و فنون محقق از ارشد تلامذه ضیغم و وحشت والدش قاضی فقیر محمد موم وکیل عدالت	
و برادرش مولوی عبداللطیف خان بهادر در فرمانروائی فرنگ عظیم المنزلت طبع ناسخ	
خط نسخ بر نظم و نثر اقران کشیده چشمه فیض لبان قندپاری مرغوب دل شاهان عشرت	
گردیده مولدش دارالحکومت فکرتیوم عید الفطر سنه الف و مائتین و تسع و اربعین و کسب	
علومش بدرسته همان بیت الریاسته نزہت امین درین اوان از جانب سکرانجک شکیه	
کلاطری و محشر بی ملک و مال ضلع جهانگیر گره ها که را منصرم و ناظم و زیالش بدین شیق	

باج

نغم مترنم

خدا یا جوهر قاتل بده تیغ زبانه را	بی حاسد دم شمشیر کن طرز بیاغم را
چنان قاتل عشق آن دمان و آن کز شتم	که در عالم نمیداند کس نام و نشانم را
پس از قتل بی تشبیه اگر آن سوگر گوید	بپای سوز باید بست جسم ناتوانم را
دل پر مرده نساخ و ناع گلرخی دارد	بهار تازه باشد و بغل نخل خزانم را
کجا مرغ دلم باشد اسیر دام پروا	فاجدت له نفسی بد تشبیه یا و عقبا یا
ز محویت بروی و کاکلش بر داغ گویم	ایزد ابد رستم فی الدیاجی ام محیا یا
ز تالی از سلاسل گردیده در دست خون پاک	کز چو آن دامن صد چاک خود دمانم را

کشم و شکم فکر رسائی خویش عفتار را	اگر گویم حدیثی زان دهان ناپیدا و
ای خال خست چشم و چراغ دید بیا	بینی تو غلی سست ز بلع دید بیا
آهی ست که خاست از دل ما	هر سه که رست از گل ما
با من بیان وصل رقیبان گناه کیست	با تو شکایت غم هجران گناه سن
وز گر یمن ابر بهاران گل دارد	از خند تو غنچه خندان گل دارد
وز یاد زلف چرخ صدستان بغل	از خیال عارضت ارم گلستان بغل
مطلق مرصع که بسی دو طریق توان خواند	

بازویی او شاخ من چنان او تیغ قضا
گیسوی او مشک خن مرغان و تیر جفا

رباعی

آبست روان ز دیده دریا دریا	از وشت دل که هست صحر صحر
این چو بک نشک را چه یار یارا	از سوزش دل چه بزرگار دغا

رباعی

بر باد شد این عمر درازم یارب	شعبه به پیشینت نامزم یارب
امی و امی کجا روم چپازم یارب	غنوم نمکنی و گر پنا هم ندی

رباعی

سنبل زخم موئی تو بر خود پیچید	گل در غم رویتو قف را بد ری
چون سرو قد تو دید آهی بکشید	شد غرقه خون لاله زنگ رویت

رباعی

در کالبد مرده من جان آمد	سرخ بکاید ام که جانان آمد
خو رشید جاناتاب همیزان آمد	درستی وصل شد بر پشت رو

رباعی

از یکده ساغر شرابی بن آید
دل سرودند از خارا تا گرم شودم
یا قوت و شکی لعل غالی بن آید
اسر ساقی موش آغالی بن آید

رباعی

و اسحق صفت عذر ابدا ز منت
بر لعل شکفته شیرین فریاد
نادیده بهشت دمن نعل افزون
بر گیسوی شربانگ تو لیلی مجنون

تا در تخلص مولوی سید نجم الدین حسین خلف سید قمر الدین زاد و بومش قریه ایط در ضلع
نصیر آباد و در علوم متداوله و شعر سخن مولوی شاه سلامت اندک شفی مرحوم اورا استاد
طبعش موزون کلامش خوش مضمون

در بزم مرامی رخت آهنگ نوا نیست
تا گل نبود بلبل من نفس سر نیست
رخسار یارم میکشد زلف پریشان لعل
بنگر شب دیو چراغ خورشید تابان و لعل
من بلبلم ولی گل شعله سرخو ششم
پیشاخ نخل طور بود آستیان من
بجفت مولوی علی نجف خلف مولوی حکیم علی حسن قاضی باین تخلص متخلص و با حدیث حسن
با نواع فضائل مختص هر چند درین زمان جاگیر خط کلکته مست مگر زاد و بومش زادش رامپور
و در کشته سنجی و بذله گوئی تمار و شهو و جیش والد خودش حسین علیخان شادان تکیه غالب دلی
زاندویش مشق سخن می نمود و در اندک مدتی چوکان طبع رسا گوئی سبقت از اقران ربود و از
نتایج فکر اوست

مباد عاشق خود گردد و باشد قیاس
دلم را شوق خود آری او در گمان دارد
منه بر سینه پایی خوشترین قاتل پس از کشش
که همچون سنگ مقتول بد آتش نهادن دارد
ترکس بیا چشمه تو حیران برآمده
سنبل بگیسوی تو پریشان برآمده
ترسم که کارخانه عالم کند تباو
آهی که امشب از دل سوزان برآمده
آن درجه سوختم بمسای متدیار
هر دایغ سینه سه و چهار خان برآمده

نامی منشی محمد حسن ابن محمد بنش متوطن باند و نمکونی نخر گفتارست درین نزدیکی در وطن خود نظر
وکالت و مختاری بسر می برد و دم شاعری میزند بر عایت ضابطه مبتی چند از فکر رسایش
نوشته آمد از دست **س**

دل من محراب کعبه بروی جانانه میداند   عجب تر اینکه چشم مست را اینجا میداند
شبانکه گرد بالینم نشاند حال من پس   مگر در دلم را خوشترین افسانه میداند
دل وحشی شناسد غمناهی چشم مست او   بهم را ز دل دیوانه را دیوانه میداند
اگر روشنی خواهی ز ساقی جام جم بگیر   که را ز هر دو عالم را یک پایه میداند
ببر مشرق و حیران نشستن برین دمانی   چه حاجت عرض مطلب را که خود جانا میداند

نوش تخلص منشی کنج منوهر لعل ساکن بجویال پدرش منصب نظامت این ریاست ممتاز
بود خودش جوان سعادتمند و مقتضیات شباب بی گزند ملازم ریاست و موصول این دولت
از محمد رسول اصلاح نشروان حافظ خان محمد خان شهید اصلاح نظم گرفته و سابقه شایسته درین
هنر بهرسانیده اگر هم برین موال چند گاهی مشق سخن کند در اقران امتیاز نمایان بهم رساندین

ابیات از دست **س**

مردگان از خاک میخیزند بگام خرام   جلوه محشر بود در و خرامان ترا
حسن زیبایت ترقی کرد و در شوقم فروز   میشود قربان مسی مالیده دندان ترا
از غم هجران تو زارم دار خستی   تا مکمل یار تو سیب ز نخدان ترا
بیش ازین پسند بر ما جورای ظالم ترس   خود از آن روزیکه ما گیریم و امان ترا
تا کی در شغل آه و ناله آری شب بروز   نوش تاشیری نه بنیم آه و افغان ترا
بلبلان را شورشی در سه قناد   نغمه زده هر که لب خوش گوئے تو
جان نسزاید در تم یعقوب و ار   حکمت پیرا من خوشبوئے تو
عاشقان را کرده سب پر و از غله   لطف گلشت ارم در کوئے تو

از مسلمانان دل و دین شد مگر دیده اند آن کا کل هندو سنے تو

حرف الواو

و جدان میر معصوم مخاطب بعالی نسب خان خلفا الصدیق میر محمد زمان راسخ سرست
واجده سبانی یکنین و خازن کنج معانی شیرین ست دیوان ضخیم قریب بست بزرگیت فراهم
آورده توطن لاهور اختیار کرد شصت و پن سال عمر یافت و درنت لاجان جهان آفرین
تسلیم نمود این نظم شعله فکر اوست

جان حضرت بستان دل سبکی طلبیت
دلکی یار و یخانه عاشقانه در آ
نه در بند فقری شونه نیل دولت کی کن
بسر بلخ اکثر میرود آن طفل و می ترسم
چون نکست پیر این گل صید و فایم
گردش پلو بهین در خواب هم آرامیت
نه من شمرت تشا دارم ولی نام میجو اتم
دل زمین تا پذیرفتی گاهی سیتوان کردن
فرخ طبع بخشیدی آنی امج هست ده
یک شیشه بود شاست چاوشی من خست
بگو که شیشه فروشم باین بهسانه در آ
سفر و پیش داری ساعتی بشی و طو کن
گل از بسکه میبست در گلزارم گردو
کردی ز نفس گرتور یا گردو گردم
کام آسایش نمیدانم که دنیا گرفت
فکاک گردا گذارد یک نفس را میجو اتم
نگویم قیمت آینه و انعام میجو اتم
بعیر از کتاب پشت بام میجو اتم

واله علیقلی خان داعستانی نسبش عباس عم آنحضرت مسلم میرسد بهند آمد و بند سچ ازمان
بمنصب هفت هزار می رسید و والد در اصفهان درنت له است و در هنگامه نادر شاه ساخته
عجبی را پیش آمد یعنی خدیجه سلطان دختر عم او با و حاضر شده بود این هر دو در مکتب با هم درس
میتوانند و سبق عشق از بر کرده نسبت لیلی و جنون بهم رسانید چون افغانه باصفهان میساخت
شدند غلام محمود خان و ارباب کل خود آورد و بعد نادر شاه بی کلج او را تصرف کرد سپس در
نصف قالی بگیا حاکم نادر آمد و بعد کشته شدن او صاحب خان قاضی نادر شاه با وی کلج بست

و جدان

و جدان

سپس میرزا احمد و زیر صفتان در جباله کلخ خود آورد و بعد قتل وی خدیجه سلطان اراده
 نمود که در آستانه راه فوت شده و در هندوستان همه وقت شور او در سر داشت و شکار بسیار

در خرق او گفته این بیت از انست

از گلشن حسن تازه سروی   نشسته بشاخ او تدرک

میرزا و اولاد او را بهر دیده و ترجمه حافظه او در خرقه عامه نوشته در کلاهی بزرگ در
 شاهیجهان آباد و ولایت حیات سپرد و در مرض موت قریب حالت احتضار در فکر شعر قوت مولو
 عبد الله کشمیری گفت که ام وقت فکر شعر است کلمه باید خواند و ایمان تازه باید کرد
 و غنچه باد و این رباعی خود که سابق گفته بود بخواند

گر جان رودم ز تن نخواهم مردن   در خاک شود بدن نخواهم مردن
 گویند علی قلبی بمرد این خلط است   او بام تو مرد من نخواهم مردن

این چند بیت از وی است

جانان بس مزارم آمد	آخر مردن بکارم آمد
در دیده بجای نشسته	گودی که ز کوی بایم آمد
از روزش جفایش دل را چسنگ کردم	بایار آه نین دل سامان جنگ کردم
در دشت عشق مجنون و دنبال ماندن	با آنکه من درین ره صد جا درنگ کردم
بجای خویش هر دم شمع زان خاکستر اندازد	که میخواهد برائی خسته خود بستر اندازد
چو شمع قصه شوقه با نتهما نرسید	دمید صبح و مرا با تو گفت و باقی مست
تو شمع از تحت دل و دیده ترمی بندد	عاشق از کوئی تو چون خرت سفر می بندد
عمر شرب زندگی بسر آمد	کو تا نشد فسانه دل
رغمز بیان حسن نفقه کسے چو من	پروانه طینتم که ز بانان آتش
آب حیات و کیمیا عسر و باره و وفا	این همه سپردم بهم یار هم نمیرسد

بر سر پنج دلم جنگ خریداران بین این متاعی است که روگردان باز تو بود
 بتقریب مرض عشق بازی والد و غستانی نشخو و گشای این بیماری در تیراجشت می افتد
 این نسخه را طبای حکمت اساس و حکما و مزاج شناس از روی قانون عقل و ادراک تالیف
 نموده اند و خسته دلان بیمارستان عشق را به تناول آن ترغیب فرموده نسخه این هست
 سنبل الطیب زلف گل سرخ رخسار عقیقه شنب خال مشک سیاه کاکل آب شیم مرقه خط
 لعل و یا حوت لب مروارید یا سفید دندان صندل سفید پشانی پرسیاوشان ابرو بادام چشم
 پسته و بن مرگوش گوش آب سیب و فون ورق نقره بدن لیمو سفید سینه حجر البیرو دول
 مرجان خیمه قندق سرنگستان ستقو رساق این اجزاء را از دو کالین رسته باز احسن تقطیع نمایند
 و بعد ترتیب و تالیف آن عرق بید مشک خومی رخسار را با قدری شکر خنده اضافه کنند و با شکر
 نرم خوی گرم آمیخته بچینه سازند و گاه بگاه بقدر دست رس بکار برند مداومت آن نشاط تام
 آورد و نور چشم و سر و دل بفرزاید و دماغ جان را تازه دارد و در قلب و ضعف حل از این
 سازد و سودای جام را از سر بیرون برد نسخه دیگر تخم خرفه سیاه خال انچه بهم رسد
 بنقشه خط انچه بر آید سنبل زلف انچه بنظر آید عتاب لب دو دانه مروارید یا سفید دندان
 سی و دو دانه قرص تمسک بقدر احتیاج شربت فواکه کرشمه آنقدر که در جود صله کنی تخم خنظل
 و شام مقداری که تلخ نشود تخم نیلوفه تغافل آنقدر که بکاید مشک تا انچه انگیس به هم رسد
 مجموع این او بیه را کوفته بچینه با شیره تخم نممت در دیگ تفل کرده بپوشانند تا بقوام آید و آب
 از چاه زخمندان کشیده با عرق گل رخسار ضم کرده جهت ضعف مقلندگفتار و سبب زخمندان بقدر
 احتیاج آمیخته میوشند غذا کبوتر دل گرفته با تیغ غره کشته و در تیر مرغان کشیده با شکر سار
 کباب کرده تناول فرمایند که تقویت بسیار دارد فاقن این نسخه مرض عشق که سمت تخم
 یافت درمان در عشق مجازی است که نزد جمعی از کاراگاهان مذموم است و نزد برخی از ایشان
 الفت صوری محمود گویند عشق مجازی بهتر از بوی است از میخانه عشق تحقیقی و محبت آنماری

بشابه پرتومی است از آفتاب محبت ذاتی اگر این پوشیده آن میخانه نرسد و اگر این پرتو نیابد
 از آن آفتاب بهره نستاند و چنانکه جمال آثاری که متعلق عشق مجازی است نخل و فرع
 جمال ذاتی است همچنین عشق مجازی که نخل و فرع محبت حقیقی است بحکم المجاز قفطره الحقیقه طریقه
 وصول بدان وسیله حصول آنست زیرا که چون مقبلی را بحسب فطرت اصلی قابلیت محبت و
 جمیل مطلق بوده باشد بواسطه تراکم حجب ظلماتیه طبیعی در حیرت فغانده اگر ناگاه پرتومی از
 نور آن جمال از پرده آب و گل در صورت دلبری موزون شامل متناسب لایضا نمود و گیر
 پیرینه دلش بران اقبال نماید و در هوای محبت او پروبال کشاید اسیر دانه اقبال و شکار دام
 زلف او گردد و از همه مقاصد و مطالب رو بگرداند بلکه جزوی مقصود و مطلوب دیگر نداند و نشنا
 آتش عشق و شعله شوق در نهادش افروختن گیرد و حجب کفیه که عبارت از استعاش حرکات
 دل است بصورت کونیه سوختن پذیرد و غشاوه غفلت از بصیر بصیرت او بکشاید و غبار کثرت آئینه
 حقیقت او برزاند و دیده او تیز بین شود و دلش حقیقت گزین نقص و احتلال حسن سیر الزوال
 را در یاد بویقا و کمال جمال و اجمال را در اک نماید و از آن بگریزد و درین میاویزد و سابقه غنا
 استقبال او کند و جمال حقیقی بر وظا هر شود و آن را باقی و ماسوای او را فانی بنید
 راستی فتنه انگیز است سر و قامت هستی مایه در و رخ مصلحت آسیر است
 و چون عشق و محبت را با شرب معوری مشابهتی تمام است لایزم الفاظ و عباراتی که در عرب
 و تحم با آن موضوع است برای عشق و محبت استعاره میکنند مثلاً التمیة آن برح و دم
 و می و باد و بوجوه عدیده و جهات مدیده است از آنجمله آنکه می را در جایگاه اصلی خود که جوف خیم
 و اسطوخوت جوشش و شربت غلیان بی محرک خارج میل بجانب ظهور و اعلان میباشد
 همچنین محبتی که در تنگنای سینه عشاق و سودای دل هر شتاق مستور است بسبب غلبه استیلا
 با عدم باعث برونی مقتضی انکشاف و متقاضی ظهور است و از آنجمله آنکه می را فی حد ذاته شکلی معین و ظهور
 خاص نیست بلکه اشکال و صور او بحسب صور و اشکال ظروف است پس چنانکه در خیم شکل و بوی

خمرست و در سبب بصورت تجوید سبو و در پیمانه بهیئت درون پیمانه چنان محبت تحقیقی مطلقه
و ظهورش در رباب محبت بحسب غرورفت قابلیت و ادوات استعدادات ایشان باشد
در بعضی بصورت محبت ذاتی و در بعضی بصورت محبت اسمائی و صفائی و در بعضی بصورت محبت
آثاری بر اختلاف مراتب جلوه کند و این تفاوت بحسب تفاوت مواد قابلیت و استعداد هر
و استعداد و از آنجمله عموم سرایان است پس چنانکه اثر شراب بصورت در همه جوارح و اعضائی
شراب او جاریست حکم شراب محبت در جمیع مشاعر و قوس صاحبش ساری یک موی بر تن او از
ابتلای محبت نرگ و یک رگ بر بدن او بی اتمقنای مودت نچد چون خون در رگ و پوست
راه کرده است و چون جان بیرون و درون او را منظر لگا خود گرفته آنرا آنجمله آنکه می عشق شاد
و صاحب خود را هر چه بخیل و لیسیم باشد چو او و کریم میسازد و غمزه اول بذل و دینار و درم
موجود است و غمزه ثانی بذل کل مافی الوجود و از آنجمله آنکه برست می دست عشق میباید و لا ابالی باشد
و از صفت جبن و ترسناکی خالی و در محاف و دلیرست و در ممالک از جان سیرا تما شجاعت او از
مغلوبی عقل آخرین باشد و دلیری این از غلبه نور کشف و یقین آن بهلاکت و دجانی کشد
و این بیهیات جاودانی و از آنجمله آنکه شراب می و صاحب عشق متواضع باشد چه مستی عشق و
محبت از نینان را از پیشگاه رخص و سر بلندی باستان غمز و نیاز مندی اندازد و عزیزان جهانرا
از اوج عزت و کامگاری بحضیض مذلت و خواری افکنند و از آنجمله افشای اسرار و اظهار راز است
این همه اسرار از ذواق و حقائق اشواق و رموز توحید و کنوز موابید که بر صفور روزگار و لوح
لیل و نهار مانده است غمزه گفتگوئی تجربه ان جام سلسبیل محبت و نتیجه قلیل و قال سعتشان
شراب بجمیل معرفت است و از آنجمله آنکه رباب این احوال را بشود و بهوشی و سستی و خلاص
از قید هستی و خود پرستی است اینقدر باشد که سستی محبت کمال شور و آگاهی محبوب است و سستی می نثار
جهالت و نهایت غفلت و ضلالت از هر مطلوب این دوران را طریق عذاب و کمال نماید
و آن نزد کان را معلوم این قرب و وصال افزاید و از آنجمله آنکه بر چند بشیر نشاند و در تجوی

آن بیشتر که شوند و چنانکه افزون خورند هیچ در طلب آن افزون برند نه مست آن هوشمند
گردد و نه حریف این خرسند از آنجمله آنکه پرده حجاب رسم و طبع از میان بر خیزد و پائین نیاید
و در هشت زوال پذیرد و چون سکر محبت استیلا یابد محبت این همه در بر تابد و بر لباطان بساط
نشیند و دامن از هر چه خداوست بر چیند و لهذا احدی از شعرا بایع مسکون چه عرب و چه
عجم بگوید بسیاری از اهل علم و حکم و اصحاب ولایت و بهم که طبع موزون و خاطر پرمشغول داشتند
الا ماشاء الله تعالی از تعریف شراب و شاد فغان نبوده اند و از ذکر زلف و رخ آسوده نبوده
و از یاد خود و وقوف بر میان نمود و نمود قطع نظر نموده سخنهای سعدی و خسرو نظامی
شنیده باشی و کلام منظوم سنائی و عطار و جامی دیده و آیتها را در ادای این معانی بلباس
صورت و گدازش این انحاط بر زبان الفاظ ارا و باست از آنجمله آنکه آدمی در بدایت حال
بواسطه اعمال آلات حس و خیال از محسوسات پی بمقولات می برد و از جزئیات کلیات سیر
پس از آن معارف معانی جز در ضمن صور و مسمانی مالتوس نفس و مالتوس طبع او نمی باشد اگر
جاده خلاف آن سپرد و تکمیل که قوت فهم او را کس نکند و توانائی در یافتن نیارد

هر چه ترا را می جفا کاری نیست در سینه تمنای دل از آری نیست
بی پرده بسوی عاشق خود مگذر کش طاقت آنکه پرده برداری نیست

از آنجمله آنکه در ادای معانی بلباس حقائق جز اهل معنی دیگری بهره ورنمی تواند شد و در لباس
صور نفع عام و فایده تمام باشد بسیارست که صورت پرستی را بمناسبت آنکه بعضی معانی
بلباس صورت مودمی شده باشد باستماع آن میل افتد و همان جمیل حقیقی از پرده صورت
مجازی پیر تواند زد و فهم او را تیزتر گرداند و ستر او را لطیف سازد و وی از صورت گنجینه
در معنی آویزد و از سبب بسبب رسد و از معلول بعلمت انجامد **در** دلیل عشق حقیقی
عشقه های مجاز بافتاب رسد شبنم از نظاره گل **در** از آنجمله آنکه هر کس و نا کس محرم سبزه
حقیقت و واقف اطوار اهل طریقت نیست پس بنا بر ستر و انخفای آن احوال و واردات

الفاظ و عباراتی که در محاورات اهل صوت و مجاز و مقاصد هری استعمال میشوند و اند
استعاره کنند تا جمال شاید آن معانی از دیده گنگان دور ماند و از نظر نا محبان سست
دی شانه زرد آن ماه چشم گیسو را بر چهره نهاد زلفت منبر بود را
پوشید بدین حیل رخ نیکو را تا بر که محرم ست نشنا سدا و را
آز آنکه از ذوق و مواجید ارباب محبت و اسرار اصحاب معارف که بلسان اشارت
و دایان عبارت مذکور میگردد تاثیرش در دل سامعان و نفوس عاشقان زیاده تر باشد
نسبت به دیگر کلمات و لکن بسیاری ازین طائفه را با استماع یک بیت عربی یا فارسی یا هند
که مثل بر وصف خال و زلف خوبان و شمع و دلال محبوبان میباشد یا بر ذکر می و حیات
و ساعره و می فروش و پیا نه حال متغیر گردد و شور در نهاد می افتد که مثل آن و در شغری و می

نگاری دست بهم نمیدهد

خوشتتر آن باشد که سر و لبران گفته آید در حدیث دیگران

اما جمعی از محققان خدا پرست و بالغ نظران کلام آگاه که بقائمی مدارک شرح شریف رسیده اند و
انجام و آغاز مجاز و حقیقت بمنزله اعتبار سنجیده این طرز و شیوه و تبار را نه پسندیده و وض
انفاس گرامی و اوقات عزیز خود را در سر این کار و بار ضائع نموده بلکه عاجز بین از وصول
بطریق نجات دائمی و نشاط اخروی باقی دیده اند و لکن اگر جمعی قلیل قیام باین کار کرده
جهم خفیه از علما و اولیا خصوصاً اصحاب کتاب سانی و عز و لدین حدیث پیغمبر آخر الزمانی بر
بعیده ازین جنس گفت و شنود گر نیخته اند و خود را آلوده این اضافات مجازی بی اعتباری
خوش نموده تا آنکه اگر یکی ازین آلاف مبتقلای طبع سوزون بقطعه سخن پرداخته یا تعریف می و
کاری ندیده و شک نیست که باید رفوت این گروه باشکوه از آن جامعه عشق پروده بالایش
و چنانکه حقیقت را بر مجاز شرف امتیاز حاصل است همچنین ایشان را بر آنها مزیت کامل بوده است
در مرآة انخیال نوشته عالمگیر پادشاه در اوائل ایام سلطنت خود حکم کرده بود که دیوان

خواجه حافظ شیرازی را مردم از کتابخانه های خود برآوردند و علما و مالک محروم و تقیه را نصیب
 و اطفال ننهند با آنکه همیشه این دیوان معرفت ترجمان در مطالع خاص آن سر حلقه اهل ظاهر
 می بود و چون بعضی مقربان از سر این معنی استکشاف کردند و استفسار نمودند فرمود بهمین
 قدرت بر فهم رموز این کلمات طیبات و کنوز این عارف هدایت سمات حاصل نیست مکن که
 ارباب غفلت بر ظاهر عبارت حمل نموده در ورطه بیابانی و عصیان فرو روند و برای شرب خمر
 و استعمال سکر و شاد پستی و ستا و یزی بدست آورده بهاد و تیه خذلان منهدم گردانند و انتهی حاصله
 و شک نیست که مفاسد این معنی بیشتر از مصلح اوست چنانکه اثم خمر بیشتر از نفع وی باشد
 فصل عشق را از کتاب افاشه اللسان و حکم عشق بازمی نسوان و مردان را از فتا و اسے
 هدایت السائل دیدنی است و این شرک شیرین و کفر کلین را گذاشته دست بدین حب الهی و مودت
 رسالت پناهی زدنی است و مجاز را بحقیقت عوض ساختنی و صورت را بمنی فروختنی تا گرایان
 مقام رفیع و مکان منع نوازند و از عشق فانی محبت باقی برند و اما معنی عشق از روی لغت
 پس و صحاح گفته عشق و ط الحب و قد عشقه عشقا مثل علمه علما و رجل عشیق ای کثیر العشق
 و عن یعقوب و المتعشق کلّف العشق قال القراء یقولون امرأة محب لزوجه عاشق انچه و و کما
 نوشته العشق و المتعشق که قعد محب المحب و او افراط الحب و یكون فی عفاف و فی عار
 او عی الحسن عن ادراک عیوبه او مرض و سواسی یجلبه الی نفسه بنسلیط فکده علی استعسان
 بعض الصور عشقه کله عشقا بالکسر و التخریک فهو عاشق و می عاشق و عاشقه و تعشفه
 تکلفه و کسکیت کثیره و عشق به کفر هم لصق لته و اما ما بهیت و علاج او پس در سید می نوشته
 و نوع اخر من المایحویا یقال له العشق و هو مرض و سواسی شبیه بالمایحویا یعززی للعزوب
 و البطالین و الرعاع قال صاحب المحیط الرعاع سفلة الناس و نقل صاحب عنوان السعادات
 عن بقراط ان العشق طعم یولد فی القلب و یجمع فیه مواد من الحوص فکلما قوی ازاد صاحب
 فی الاضطراب و شدّة العلق و کثرة السهر و عند ذلک یكون احتراق الدم و استحالة الی الشواء

والتهاب الصفراء وانقلابها الى السوداء ويحدث من طغيان السوداء فساد الفكر ونضال الفكر يكون
 الندامة ونقصان العقل ورجاء ما لا يكون وثمن ما لا يتم حتى يؤدي ذلك الى الجنون فحينئذ
 ربما قتل العاشق نفسه وربما مات شارباً او صلياً معشوقه فمات فرحاً ولذلك قال المصنف وسببه ان
 الفكر في استحسان بعض الصور والسمائل ورجاء الوتكن معه شهوة مجامعة اي مع المعشوق بل
 كان المطلوب مطلق المشاهدة والوصول لا للباطنة والكناخ وهذا الصنف من العشق لا يعتري
 للبطلين ومن يجري مجراهم بل للمارفين وكبراء النفوس وكثيراً ما لا يطيق هؤلاء ان ينظر الى
 المعشوق زماناً فكيف يتصور في شأنهم ذلك وقد ينتقلون من هذا العشق المجازي الى الحقيقي
 بالرياسة وصفاء النفس فيرقون الى مدارج العارفين البشاشين الذين لا التفات لهم الى هائل
 العالم بل طلبهم وقصاري غايات افكارهم معرفة الحق الاول مبدع الكل اله كل عقل ونفس
 عز سلطانه وعظم رهبانه وعلاستهم العيينين وجفاهما اي بغيرد مع الاعند البكا ومن الجن
 السهر وكثرة ما يتصعد اليه اي الجحش من الاخرى اي يكون جميع اعضاء العاشق ذابلة سوي
 العين فانها تكون مع غور مقلتها كابية الجحش وذلك لارتق الاخرى الى راسه لسهر الشيخ مع ان
 حركة الجحش ضاحكة كانه ينظر الى شيء لذى او يسمع خبراً مازاً ويكون نفسه كثر لا تقطع والا
 سزداد ويتغير طاله الى فرح وضحك والى غم وبكاء عند سماع الغزل ولا سيما عند ذكر الحبيب والذوي
 ومن علاماته ايضاً قوله وسهر وهزال ونفس الصعداء كما ذكرنا وان لا يكون بمثابة نطاه
 للخط الفاسد وان الارواح تتوجه الى الخارج تارة والى الداخل اخرى ويعرف معشوقه اذا
 اخفى عشقه فان معرفة معشوقه احد سبل علاج بوضع اليد على نبضه وذكر اسماءه ووصفها
 فايها اختلف النبض عند اختلافه فاشد يد اشدها بالانقطاع وتغير لون الوجه عرف انه هو
 تلك المعرفة تكون تامه اذا جرب مراراً كثيرة قال الشيخ فانا قد جربنا هذا واستخرجنا به كذا
 في الوقوف عليه منفعة وقال صاحب اللال والتخل ان بقرط قد جرب هذا فصادف حقاً
 العلاج كاشي كالوصول اي لا علاج انفع من الوصول ان اتفق وتيسر فان لم يتفق على الوجه الشرعي

فليتأمل فإن كان سبب العشق هو احتراق المواد واجتماعها في الدماغ والقلب فيشتغل القلب
والمنهجات والمستفرغات وان لم ينفع ذلك فتبسط الحوائج التي تبغض للمعشوق اليه قال
الشيخ فان هذا علمون ومن احذق فيه من الرجال الا الخنثين فان الخنثين لهم ايضا فيه
صنعة لا تخرج عن صنعة الجائر وذلك بحكاكة قبيحة واستهانة به اي بالمعشوق مع تدبير

الماليخوليا فان كان العاشق من العقلاء سقعه النسيبة والعظة والاستهانة والاستهزاء
اي بالعاشق وتخيله الفاسد والتصوير له ان ما به ضرب من الجنون والوسواس وذلك
مما ينفع نفعاً عظيماً وربما اعتدى ذلك قوماً آخرين اي غير العاقلين فلا تنفع النسيبة بالنسبة
اليهم بل الوصال والتدبير الذي للوسواس ويجوز ان يكون قوله هذا عطفاً على قوله هو يكثر
للغرائب والبطالين ومن المسليات الصيد والاشتغال بالعلوم العقلية وكذلك الاشتغال
بالعلوم الشرعية والحكاكة فيها اي في الاشياء التي تتعلق بابتلاء العشاق بالمعشوقين ونحوها
وكثرة الجماع ولومع غير المعشوق لان الجماع وخصوصاً الكثير منه يستفرغ بلبثي الغليظ المذكور

لان الغرض ان العاشق يحزن ويحطل به الا بخرقة الفاسدة واللعب الساعات المقصودة منها اللعب
كالتي بالخيال واما التي يذكر فيها الحجر والنوى فكثيراً ما يهلك عشاقاً قال الشيخ واما النسيبة
وانواع اللعب والكرامات المتجددة من السلاطين وكذا انواع العنوم العظيمة فكما هي مسلية
انتهى وخلاصه بيان شيخ رئيس وتعرين مرض عشق وعلاج وى ورفن اول ازلت بـ ثالث ازل
قانون نيزهين ست كاند يدي ذكر كرديم اگر چه وربعن الفاظ في الجملة احتكا في هست كاند اعتبار
در نيجاً بقصد عدم تكرار نقل كرديم ودر شرح اسباب وعلامات ودر ذكر عشق جنين نوشته ويقرب منها

اي من انواع المايخوليا العشق وهو مشتق من العشقة وهي نوع من اللباليلتف على
الاشجار فيجففها يسمى هذا المرض به من جهة التشبيه لانه يجفف صاحبه ويذهب عنه
رونق الحياة قال الشاعر قد العشق ما خوذ من العشق الذي اذا التف بالقصا
جفف رطبتها قال الشيخ ابن العربي في الفتوحات المكية العشق ما خوذ من العشقة وهي

اللبالب التي تلتصق على شجرة العنب وامثالها فهو يلتصق بقلب المحب حتى تعبيره عن النظم
 الى غير محبوبة وقال ارسطاطاليس هو عي الحس عن ادراك عيوب المحبوب وسببه
 الهام النفس بالمحروب وعلاقمته البهوت لا تستغراق في خيال المحبوب واتصال الفكر في
 شئائه فيبقى ساكنا لا يعقل من امره شديدا والنسيان لذلك فلا يمكن ان يتلقى الاشياء
 التي يدركها بالحفظ والقبول ولعلبة الخفاف على الدماغ والاطراف اي انحاء الاراس
 الى تحت وذلك لان الانسان متى يريد ان يتخيل شيئا يطرق راسه بالطبع يطلب بذلك
 ان ينيل الارواح الى البطن المقدم الذي هو موضع الخيال فيقوى تصرف هذه القوة والعا
 لا ينشق عن تخيل المحبوب واستحضار صورته ولا يبريد بذلك ايضا ان يجتمع حواسه في
 تخيله ولا يفرق من الالتفات الى كل جهة وحالة شبيهة بالماضي من لزوم الغم وحسب
 الوحشة والسكوت وقلة مباشرة الاعمال وغور العين لقلعة الروح النفساني للمال الحاضر
 التحليل لاتصال الفكر وقلعة الغدا وكثرة السهر ويسبها اي ذهاب طراوتها ووقتها
 لقلعة الرطوبات التي بها تضارة الاعضاء وظهوره فيها للطفافة بينتهما من غير هذا فيهما
 لكثرة ارتفاع الاجرة الغليظة اليها بسبب السهر المستلزم لعدم الحضم وكثرة حركتها
 لاشتغال الروح ويكون فيها غمض وكلال كانه ينظر الى شئ لذى اوسع خبرا سارا وذلك
 لاستقرار شكل المحبوب وشئائه في الخيال حتى صار نصب عينه ولا شئ عند الذهن
 ذلك واختلاف النبض كنبض صاحب الهولان الطبيعة تتوجه الى تخيل المحبوب واستحضار
 صورته والتفكر فيه فتتصرف عن النبض الى ان تشتد الحاجة ثم تتوجه اليه وهكذا ينقل
 من احدهما الى الاخر ويحدث الاختلاف اولان العاشق دائما بين الياس والرجاء فاذا غلب
 عليه الرجاء صار نبضه مثل نبض السمر عظيم الياس والبطاء وتفاوت واذ غلب عليه
 الياس صار نبضه مثل نبض الغيوم صغيرا ضعيفا متفاوتا بطيئا وتنفس الصعداء اي
 يكون نفسه كثيرا لا انقطاع والاسترداد اما الانقطاع فلا يضارف النفس والطبيعة الى

تخيل المحبوب والتفكر فيه وإما الاستعداد فلهذا الحاجة إلى نقض البخار الدخاني بسبب
تراجع الروح إلى القلب قال روفس علامة للغموم يلبس البدن والسكوت وقلة النشاط
للعمل قال ابن التلميد بهذه العلامات يحصل جنس العلة وهو الغم وبكتمان سبب الغم
يتخصص سيما إذا انضم معه قلة مبالاة المريض بقول الطبيب ومساهاه فيه فأنه يدل
على أنه صار فبدائه ولا يمكن أن يبدي به للطبيب ما الكون في ولاية غيره من ولد
أو مالك أو الاستحياء من الناس أو غير ذلك فإذا انفق مع هذا أن يتغير حال العليل
في نبضه ونفسه ولونه ما يسمعه أو يراه فاعلم أن له تعلقا بذكر الشيء وبهذه الوجهة
فهو حال اليأس من المرأة العاشقة فإنها كانت مستهنية بكل ما يسأل لها عنه ثم انفق
أن ذكر رجل فتغير لونها ونفضها فذكر رجل آخر فلم يتغير ثم أمر بذلك الرجل الأول فعاد
التغير فنعى بعشقه إليه ويعرض هذا في أكثر الأمور للجنسين والمغترلين أي المحبين مع
النساء والمختاطين معها من الرجال والفراغ من الأمور المهمة لما قال الحكماء النفس أن
تشغلها اشتغلت لا تفعل لا تكاد تغتر ساعة عن تدبير فان شغلها بالأمور النافعة ^{شغلت}
بها ولا اشتغلت بمثل هذه الأمور التخيلية الفاسدة ولهذا لا يكاد يتمكن في النفسين
في الحب والمرهقين بالفقر إلى الضروريات والحقيري الهوم من الرجال والنساء فان
أرباب الهوم العالية لا كاد انفسهم متعلق بالدينيا وما فيها فكيف بذلك الرذائل الوهمية
التي لا اعتداد لها عند العقل الصحيح وعلاجه نزعها بزاج لأن هذا المرض وإن كان
من عوارض النفس لكن البدن يتفعل عنه أيضا بل وإم السهر والفكر وقلة الطعام
وغيرها فينبغي أن يعالج النفس والبدن بترطيب البدن بالاستحمام بالماء العذبة
والتبرج بالادهان المرطبة والتوسع في الأخذية وسائر ما ذكر في علاج ما يتخول من الجفاف
وذلك ثلاث شجرات أبدانهم فيصير إلى ما هو شرمته واشتغال النفس بالاشتغال الشاكلة
التي تنسى المحبوب كاستماع الإغاني والزمار والأحاديث والاستماع وحكايات الزهاد والنظر

وما تَلَقْتُ الا من العشق محبت و هل طاب عيش لا مراء غير عاشق

و دیگری گفته

ولا خير في الدنيا بغير صبا به ولا في نيلو لير في حبیب

و بعضی گفته

ما ذاق بوس معيشة ونعيم ما فيهما مضى احدا اذ السوء يشق

و دیگری گفته

واني لا هواها واهوى لقاءها كما يشقى الصادي الشراب المبرج

و بعضی گفته

كفى حزنا بالهاليم الصبان يرى منادى من هوى معطلة قفسا

و دیگری گفته

عجبت لمن يقول ذكركت اليفه و هل النسي فاذا كسر من هويست

و باجملا اگر باب پنجم از کتاب گلستان سعدی شیرازی خوانده باشی دریابی که این عشق خانه را زلزل

و مرض جانگذازل بلای عام و ابتلا می خواص و عوام بوده است و چنانکه از ازل دل و صاحب علم

علی الاما شاء الله از آن نیا سوده و خود چه آدمی که عشق بخیر می دهد لیکن اینقدر درست پیش

ازین عشاق بر ذکر محاسن معشوق و نظر بر روی او اکتفا می کند و نگردد شستن ایشان در کوی محبوب

و شنیدن بوی او و غایت تناسلی بود و هر چند اینهم از مقاصد شریعت حقه فی الجملة اجنبیتی دارد

چون مقصود از خلقت بشر و آفرینش این نوع بزرگ رب محبوب حقیقی و عبادت خالق و فاعل عالم است

نه عشق بنی آدم گویند و در نیقام چه خوشش گفته است

غیر حق هر چه دولت را بر بود سدره راه تو بهان خواهد بود

و سعدی فرموده

دلارای کز اری دل درو بند و گر چشم از همه عالم فرو بند

و از اینجا ظاهر شد که صرف عشق در باره غیر محبوب مطلق اصداغث وقت و طلب موضوع است و لهذا
 در قرآن کریم آمده وَاَلَّذِينَ آمَنُوا أَكْثَرُ حُبًّا لِلَّهِ پس اگر یکی آفرینش او بر خلق و اضطراب آمده
 اگر بمرتبه محبت همال ذواجلال نرسد و گرفتار رنگ و بوی منظر هر کونیه گردد و برده یکدلیش
 آلوده خصیان گردد و این مجاز موصول بحقیقت شود غنیمت است بخلاف جمعی که این درد و سوز را
 در مان بوجمال محبوب کرده اند و این پیوستگی و چسبیدگی را غایت مطلوب دهنسته باین صریح
 ظلم و ستم بخت است و ایند امیر حسین و در مقام چرخش کلام بر زبان رانده **یا سح**
 خوابان زمانه جلگی سیم طلب عشاق قناده در طمعهای عجب
 افسوس که از گردش دوران بروننگد و حسن جیانا ندو در عشق طلب

وصفی حل گفته

يقولون لي بالله ما انت صانع اذا زارك المحبوب قلت انيك

و دیگری گفته

حد شناعن بعض اشيا خنا ابن بلال شيخنا من شرياف

لا يشغني العاشق مصابه بانضم والتقبيل حتى ينيك

و قیس بن یحیی گفته

فوالله لو لا خشية الله والحبيا لعانقها بين الندام ودمعها

و قد حرم الله الزنا في كتابه وما حرم الرحمن خذا و لا فها

و این نوع شیفگی و این طرز آشفگی در واقع نوزان قوایی حیوانیه و شمولات نفسانیه است
 نه افعال انسانیه زیرا که محبت صادق و سودت و اشی همان است که دران خیال فاسد و محط عشق
 نگذرد و جز جوش درون و شنیدن مضمون و دیدن روی دستان طلب دیگر به غیر دور و ذلیل
 و رفون جنون و اقسام بالیخو لیا است که تقدم و لهذا انقطوعه درین محل چه خوش سخن فرموده
 و داد فریاد پرستان داده

که قد خلوت بمن اهلوت فیصغی
منه الحباء وخوف الله والحدس
وکه حضرت بن اهوری فیه نصیب
منه القکاهة والتجشیش والنظر
اهوی الملاح واهوی ان اخلطهم
ولیس الحی فی حرام منهم وطرد
کذا لک احب لا اتیان معصیه
لاخیر فی لذّة من بعد هاسقد

عقبی درین محل لطیفه سخیده گفته که مردی بعضی عرب را گفت مایال احد کور من عشیقته
اذا اخلابها قال المس والقبل وصا شکهما قال نخل يتطا ولا ن الی الجمع فقال بانی وای
لیس عندنا عشق هذا طالب ولد انتی گویم نیل بس و قبل از عشیقته نیز مرتبه نازل است
و درجه عالی صبر و عفاف و قناعت بر ذکر باشد یا احاض بعضی اوقات باندا و شمار زیاده
هر چند سودن و بوسیدن از صغائر ذنوب است نه کبائر جرم لیکن استمرار نفس در امثال
این احوال منجر بفساد مال میگردد و از عشاق مجازی این زمان کمتر کسی باشد که طالب وصال
محبوب و نیل مطلوب نبود انچه بین کس که ذائقه محبت در دل داشته باشد و پابند سلسله آداب
و محبت بر طریق اصحاب دل بود در صد هزار یکی بمی تواند یافت امر و زهر که هست که دعوی
عشق با کسی میدارد و غرض وی از محبوب آتصال وصال یا استجلاب استعدا سوال است لا غیر
بلکه اگر نظر غورنگرند در یابند که درین دور آخر خود و جو عشق و محبت اگر چه بر طریق مجاز بود
یافته نمیشود و اینکه دیده و شنیده می شود عشق محبت و غرض صرف اظهار غیر واقع و ضار نفع
انظار است پس بس عشق نبود و اینکه در مردم بود و این فساد خوردن گندم بود و در
ازینجا است که ثوران این مرض در اهل دول و جاه و اصحاب فراغت و فرصت بسیار است
و در مغالین و مجاهج که دست رس بمقام خویش ندارند کمتر و نادر بلکه معدوم و مفقود
چنان قحط سالی شده اند در مشق و کد یاران فراموشی کردند عشق و
و اگر این عشق که آنرا عشق نام کرده ایم جای باشد که انجا حصول مطلوب میگنجد نیل مقصود
دست بهم میدهند تا بهم غنیمت است زیرا که بر وجه شرعی اگر تا یا رسد مضائقه نیست اگر چه

اگر چه بمرتبه سافل و درجه نازل واقع است قیامت این است که صرف این عشق درین
 روزگار پرتو از انشوان متجاوز گشته بمردان افتاده است که هیچ رایی برای سلوک این
 جاده ناهموار و طریق دشوار گذار بر روی کاغذ نیست و اگر معالج بالفرض مسیحا باشد از این
 مرض باین درمان توانستن کرد این بلای ناگمانی و آفت آسمانی آفریده او با نشان ایران زهره
 مردم صفایان است و لهذا دو اوین و جمیع فاسیان را دیده باشی که در تشبیب و تغزل خود
 چه ستم که بر جان ایمان کرده اند و که ام خونریز است که بر دو مان انصاف روانده شده و
 بدولت این ناپاک دینان و ناک پرستان این داو عضال بسیر کلزمین بند و سندر خرامیده و در
 حاد و دلهای مسلمان زاد بای غفلت نش که از علم شریعت و احکام ملت بی بهره محض قیامت
 زبیشه اقامت دو اندیده و در رویایمی خواطر ایشان بکشاده پیشانی آسیده **وَأَنَا اللَّهُمَّ**
 هر خس و خمار که در راه نمودی دارد آخر ای باد صبا این همه آورده تست
 پیش ازین اطوار حسب آبی را برای تسلی خاطر آشفته و دل شکسته در پیرایه سخن نظم جلوه
 میدادند و بر الفاظ ساغر و مل مرغ و زلف تخرج نمیکردند تا آنکه گرویی از نفس پرستان
 دین دشمن و بلو الهوسان شفیفته شایدان سیمین تن بر طو اهر این میانی قناعت نموده و از
 معانی قطع نظر فرموده هنگامه عشق باری و جان سپاری آراستند و خلقی بسیار را از این
 و زنان گل اندام بدام معشوقی گرفتار ساخته و این فسوق و فجور را در چشم بوی پرستان نبوه
 استخوان داده از جاربودند و به نابایسته راه نموده بتلای آلام دنیا و آخرت فرو رفته
 و لوح دلهار از نفقوش عرفان و توحید رحمان پاک شسته جاده دوزخ جاویدان پیوند
 و بتقلید پیرمغان میگردد کفر و کافر می عزایل راضی به تنهاروی دریا و به سقر نشده گردی
 از بهنجسان و ابنا د نوع خود نیز همراه بردند و رفیق طریق وادی آتش گردانید و ضلوا
 فاضلوا و شک نیست که اگر چه نیات سلف درین شهر و شایستهی سخن خوابد بوده و عو قوت
 مفاسد و در خواطرشان منظور نشده لیکن اینقدر انماک درین کار و بار بیدار و مستغرق

اوقات و انفس گرامی درین افکار خالی اند لغزش ناسزا و کردار غیر زیان نیست گو در حق نه
اشخاص گمان این منسوق معتبر نباشد هنوز گرویی از خدای پرستان است که شغل باین فن دارد
و ذره از خلالت حق بر زبان و بیان ایشان جاری نمیشود و ارتکاب محذوری و فعل مخطوبی
از ایشان صورت نمی گیرد و لکن قلیل ما هم حکم هر شی بر اکثر است نه بر اقل پس صرف وقت
در انشاء شعر و انشاء نظم اگر بقدر بلع در طعام و نحو در کلام باشد و مقصود از آن احاطه خاطر
مستهام و تسلی دل ناکام بود مضایقه نیست و اگر عوض جمیع اشتغال تسخیر و افعال بایسته
و احوال شایسته و اصلاح ظاهر و باطن بقواعد شریعت حقه و اوامر و نواهی ملت صادق و همین
سودانی چون در سر و پیرایه بالیخو لیا در برست محل عبرت و مقام غیرت باشد اگر انهم وضع هر شی
در موضع او از زمانی فرمایند و از مزایای افراط و تفریط ربانی بخشیده بر شاهراه یقین و عرفان
بگذرانند و باحوال زندگان فنا اساس و فانیان بقا اقتباس نظر بصیرت او را و انکشافند

رباعی

دنیا خوابی است کس عدم تعبیر است   صیبا بجلست گریوان و پیر است
هم روی زمین پرست و هم زیر زمین   این صغیر خاک بر دور و تصور است
الهی لطیفی همراه کن که از کشمکش اندیشهای تپاه براه نجات انهم و از جیب بیض کردار است و است
زبون بر کران صواب آیم سه

دولت اگر بیهوشی ساخته   عمر بدین تیر و نیزه ساخته
در دلم آید که گفتم کرده ام   کین ورق چند سیه کرده ام

المدیس باقی بوسن

واقف شیخ نور العین خلف قاضی امانت المدراکن بیالمن توابع را بهو رطیح بلندش
تحمین خواه و فکر ارج بندش قابل بارک المد عمری خدمت سخن کرد و در تصحیح زبان کوشید اگر چه
کتابت تحفیلی هم کسب نموده اما لذت شعری بر نداشت غالباً به میگفت شبی در رویا این مصرع

بجای هر سید عجام طرب بدست تو لبریز داده اند بعد بیداری این پیش مصرع بهرسانیدیم
در خنده اختیار نداری بر رنگ گل و نیز میگفت این مصرع بجای هر سید ع ای چه سخت
بگفت از رنگ خنا زود بیا به شش ماه فکر مصرع دیگر کردم تا این پیش مصرع بهرسانیدیم
ع دل ز کس تم به شبستان غمت گم گردید و دیوانش سیر خواست ستاین اشعار از انجبا
فرا گرفته شد

نکشید یار از غرور مرا	کشتن خویش شد ضرور مرا
خو هم سعادتی ز طواف قدم برم	ورنه چه حاصل ست ازین مشت پر مرا
آفتقد ریادی که زخم کنه مانوشد	آرزو زان خامه مشکین رقم دارم ما
نشویم نافه گرا ز نگفت زلفت دم زد	اعتباری نبود گفته سودا سالی را
در نظر چون سایه شبش آدمی آید مرا	سر بهائی یار سودن یادمی آید مرا
ای هم آواز آن دواع عند لب من کنید	بوی گل از جامه صبا دمی آید مرا
آواز مشکلی طالع که درین فصل بهار	سیل تشریف نیارد بوی رانده ما
گریزه گاه بود این دل پریشان را	خدا زیاده کند عمر زلفت جانان را
نوا آمدم بدام تو زووم چه میگشت	بگذار یکدور در بکنج قفس مرا
چند روزی شد ز کوشش زخم میاد نم کرد	گر چه یاد آرند اکثر نو زدنیا رفت را
تجمل ز انجمن شهر سار از چمنم	نه عند لب نه پیروانده اند مرا
یارب زود آه که امین سیاه روز	آن زلف در بهشت پریشان نشیت
خامه را احوال مانقریر کردن مشکلست	زانکه او را بر زبان زخم ست ماراد دلست
رسید یار و گریان من درید و گذشت	پدا د کوهی دست من رسید و گذشت
نی جیب من درید و نه دامان من کشید	مارا درین بهار نیامد بکار دست
ز هر کسی بهمان یادگار می ماند	بکوی یار ز ما هم غبار می ماند

ترکس او کا کا و از سر نه دنبال دار
 دکم از کوچه آن زلف هر سان گذرد
 غم چه ستاده تو بردار
 دل از غرور بمن و انمی شود نفس
 قسمت سین که از لب شیرین تو خطش
 ترا که گفت که مایل بسیرستان باش
 همان بهتر که من از آستانش زود برخیزم
 آغشته بخون میروم از کوی تو بیرون
 تو نویسی کس مکتوب لیک از بدگمانیها
 من نیگویم که ممنون باش در صحرانشین
 سر دروان من گذری کن بسوی من
 شود سالک ز بند خود رها هسته هسته
 نخواهم تند چون سیلاب گفتن سرگشته خود
 تلاش وصل این سیمین بران آخر گدایم کرد
 آری آنکه سوز سیلپی از مزار با ده

باسید روزان خود لطف زبانی میکند
 همچو مجروح که از مشک فروشان گذرد
 اندر آیار مایه دارد

ز پهلوی تو مگر این دماغ پید کرد
 حبلو ابدی گران و باد و دیر رسد
 بنوش یکدست جامی و خود گلستان باش
 چه لازم بعد روزی چند ناخشنود بر خیزم
 میخواست دل من که باین رنگ برآیم
 چو بر خیزد کبوتر از سرباست بر دوشم
 شهر هم بد نیست لیکن فارغ از دنیا نشین
 تا آب رفته باز بسپاید جوئے من
 رود از دست چون رنگ حنا آهسته آهسته
 کنم پیش تو عرض با چرا آهسته آهسته
 شدم مغلس ز فکر کیمیا آهسته آهسته
 از مرشد منور پروانه غافل

وحشی دولت آبادی روزی چند مرغ وحش در وحشت آباد عالم خوشگوییها نموده درخت
 از نفس ن پر واز نمود از دست

اتحاد شمع برق خرمین پروانه بود
 وحشی بلو که از تو چه تقصیر آمده است
 وین گریه تنخ از جب که سوخته دارم
 من عادت مرغان تو آموخته دارم

قرب تا حاصل نشد دودی ز جانم بر نجات
 بنی الطفی محال تو دیدم که سوختم
 آتش بجگر زان رخ افروخته دارم
 در دام غمت تازه فکرم نگهم دار

وحشی بدل این شعله سوزنده چو فانوس
صبر خواهم کرد و جشی بر غم تا دیدنش
بست زبان شکوه ام لب سخن کشاوش
مصلحت دیدین صبر که سولیش نرم
دیدنش مصلحتی لیک درینا کو کتاب
زینسان که تند میگردد خوشخراص من
من و از دور تماشای گلستان کس
در نظر نعمت دیدار بحسرت نگران
وحشی از شوق تو جان داده تو باشی زنده

از پر تو آن شمع برافروخته دارم
منکه خواهم مردگو از حسرت دیدار باش
عذر عتاب گفتن و مشرود لطف دادش
بنشینم بر پیش بر سر کوشش نرم
که یک احوال بنظر آورده ویش نرم
کی ملقت شود بخواب سلام من
بنیسی شده خورسند زبستان کس
و ستا بسته و همان شده بر خوان کس
زندگی بخش کسی کس کسی جان کس

ولی دشت یاضی واقف رموز غنی و جلی است و آسوده گنج مرا منی صلتش از قان است و مرا
نظم طبع خوشی داشت معاشر شاه طما سپ بود و فاش در شوق و لطف شد صاحب دیوان است
و شاعر رفیع الشان آرد است

کاش در بزم تو غیرت ندید راه مرا
بگفتم تا شکیم و عده را حدیست پنداری
هلاک میشوی اینک و سگ میگفتم
دل که هر دم ز رفت صد بهوش منظور است
بمصلحت که را می کند و سگ ورنه
در ماند که احوال خود من این چه حجاب است
چنین چه شکوه تو انم از آن ستمگر کرد
یاد آن آغاز سوالی که یار از دیدنم
دل بجز و می دیدار نیم به که ز دور

تا بحسرت نکشد طغنه بدخواه مرا
بشونی سر بر آوردی و رسوا ساختی مارا
کش که جام قریب ست ناچشیده و بشت
گر تسلی بنگاه می نشود معذ و رست
خدا می تست اگر صد هزار جان دارد
فایده گذر طاقت نظاره که دارد
که هر چه در حق من غیر گفت باور کرد
شر ملکن میگشت و من از وی بجایی شاتم
بچه حسرت ز دکان آیم و نظاره کنم

هزاران آه از آن خواری که چون میزند از نرم
 بهر تو شنیده ام خنسا
 شمت زده ام کرده بوشی دگر اسی کاش
 آرد و شمت بهره ام این ست که دشمن
 قاصد ز نرم رفت که آرد خب از یار
 خوش آنکه با تو دهم شج مشک خود را
 والی از سادات بلده قم بود برادر طفلی از طائفه شامو شنیده شد گوش و بینی خود بادا

ازوت

خلق خشکی زلف سوختن دل دارم
 گم کنم آرزوی بوس و گوی میل گسار
 چاک پیر این بوس که گل صفت بود
 واعظ میرزا محمد رفیع قزوینی پادشاه تعریفش از آن رفیع تر که مسلم قلم توان رسید و شرف تو صیقل
 از آن بلند تر که بال اوراق توان پرید لالی منطوماتش در کمال خوش جلای و جواهرش و آتش
 در نهایت بیش بهائی حجت کمالش کتاب ابواب بجان ست که با اتفاق جبهه کتابی باین خوش بیاید
 در باب مواضع ترتیب یافته مطالعه دیوان واعظ طبع را در بهتر از آور و این چند غزال

رعنا از حقن زار دیوانش بخرامش می آید

از زبان کلاک نقاشان شنیده ام بارها
 ای نقده طبل اهل ره میدهی در دل چرا
 آواره بهر ای کس بند نگر دو
 حرفی اگر ببا شوق بیاب می زند
 سهره رون آور و عکس از روزی که میگفت
 بی زبان نرم کی صورت پذیرد کار را
 مصحف خود را باین خط میکنی باطل چرا
 خاصیت سروست که پیوند نگر دو
 شمشیر طباخچه بر گل سیراب می زند
 فیض صحبت میتواند سنگ را آدم کند

نیکوایان در جهان مکر و تبسج مردم اند
 روزگار آخر سنگ است مگر است مگر یک
 اگر خوشید خسار تو در پیش نظر باشد
 ز آبنامی جنس خود بخذر باش زانکه آب
 از آدمیت بدولت رسیدگان
 اگر تویی بختی نه و اعطای دیوانگی است
 صد حیف که ما پیر جهانیده بودیم
 طاهر آرائی نباشد شیوه روشنلان
 تا ز شکست خویش رخ یار دیده ایم
 عوق ناکرده پاک از محفل ماست نگار ما
 ز بان بیهنگامان را زول باشد
 تیر ببرد کشتانی مانچکس نکرد
 دور و دور از شد سفر بخود
 اشب کتایشی نبود چشم صبح را

جز ترش رویی ز بند شربت از بیمار
 شیشه یسار و مکافات شکستن سنگ
 چو ماه نو ز پیری میروم بوی جو نجیب
 با آن سرشت پاک بامیت دشمن است
 گردید پای بند گلین تا سوار شد
 چیت باعث کرد زنتان بیجمن میشود
 روی که رسیدیم با یام جوانی
 میرد آتش از برای جامه خاکسری
 این باغ را ز خسته دیوار دین ایم
 درین گلشن یک بغاست از شبنم بهار ما
 حصار خانه ویران چراغ خاموشی است
 این منکر را بدامن صحرانگذاشتیم
 گویا بوی زلفت تو از پوشش رفته ام
 و اعظم گرفته ام مگر دود آه تو

و حمید میرزا محطاهر قزوینی یکانه عصر بود و در فنون و علوم و نظم و نثر گویا از عصران می
 دفتر نویس شاه عباس ماضی بود آذرخش مجلس نویسی شاه که عبارت از قانع نگاری باشد سر بلند
 گردید و آخرا لامر بالا پای وزارت متصاعه گشت شیخ علی حزین ترجمه او در تذکره توده بیط
 تمام نوشته دیوان غزل قریب هشتاد و پنج بیت از وی بنظر در آمد سرسری چند بیت

برچیده شده

نور معشوقی ازل در دلم از یار افتاد
 در آرزوی محبت جاہل چه پاک می باشد
 نکس خورشید ز آینه بدیوار افتاد
 که در دبان نجس حوت پاک می باشد

چو می بینم بدی از خشم خود در زهر میکوشم
 ناقصان را جو ریابد گوارا تر ز لطف
 سیم وز رو دنیا پرستان امانافق میکند
 دل اگر میگویم از طفلی نبدانی که چیست
 آگه کسی از ناخوشی زاده خود نیست
 بر میوه رسیده زدن سنگ بلیست
 مرا بر یخ تن خون خود مضائق نیست
 چون نیرم یار میگویند عاشق میکشد
 بود خاصیت آب بقا خوی ملایم را
 بشاهان میرسد از زیر دستان فیض پنهان
 چو دولت یافتی خوی بدت فزونی رو گردد
 بر زپاشی بود مشهور خوشتر جهان اما
 در وصل دلم وانشود بسکه ضعیفم
 نیایم در شمار ابا سنان رشته گوهس
 در سر کوی تان همچو سخن درد دل لال
 گلکشی که رخ دوست بجا ب شود
 بسی که زهر مزه خواستن بود و سازش
 چو لاله روزن گلچین بود و گریب غم
 هر جادلی ست در پی چشم سیاه تست
 آنهم چو باز شد مژه ام خون دیده ریخت
 ماطران شو قیام آرام نیست جان را

ز آب سرد و آیم چون سفال گرم میجو شم
 آتش سوزان به از آب است خشت خام را
 پشت و رو باشد یکی آینه بی سیم را
 آنچه روز اول از ما برده آن را بده
 از تنگی گفتا ز خبر نیست زبان را
 ز نهار از سوال مرغان کریم را
 که اگر بتو گوید چه خواهی گفت
 من ز تنها عاشقم بدوست خود هم عاشق
 که از دندان زبان را زندگانی شیر باشد
 بنامی خانه را از خشت زیرین محکم باشد
 که در وقت سواری است چپا حشاش باشد
 ز برپاشیده را پیوسته در دامن خود دارد
 از رشته بار یک گره دیگر کشاید
 در شتمان را بزنی آشنائی یکد گسازم
 به طرف روی کم راه بدر نیست مرا
 ز شرم غنچه گل شیشه گلاب شود
 صدای ریختن آب در دست آوازش
 حدیث ز شتم و نیکو نوشه اند مرا
 عالم تمام زیر لیلین نگاه تست
 گفتی مگر که بنی ز خیم ز هم گسخت
 بر بال خود ز نهادیم بنیاد آسمان را

چرخ را آرا سگاده عافیت پنداشتم
هر چند که خود گم شده ام راه نمایم
چون شایخ که از میوه بسیار شود خرم
آخر از دل چه آمده بر سر زبان
از باریست احسان دریا بر نیسان
و حید ملاک کونج در زمان شاه اسماعیل
در عرصه سخنوری داد و مردمی داده
دیویش هفت هزار
بیت دید و شد و با آنکه عامی بوده از مساعت بخت و درستی سلیقه سخنانی از عیبست

از دست

حاجت است اینکه عاشق را شود یک کلام صلح
گر تمیز نشود بوسه زدن پایش را
من هست می ششم و او هست می ناز
تو آن بخواب رخت دید لیکن از نخلت
واضح میرزا مبارک الله مخاطب بارادت خان از دو مان امارت است در عهد هماگیری
میرزا شیکری دم مباحات میزد در زمان جلوس شاه جهان بوالا پاییه وزارت مرقی گشت بفرست
قلیل با یالت دکن و خطاب خان اعظم نور عظیم اندوخت و رایام حکومت جوینو یوافی شد
مرحله آخرت پیود دیوان واضح بنظر در آمد این چند گل از ان چمن چیده شد

عارف از و پرست ولی او نمی شود
بزمقراض خاوند است شمع زندگانی را
چه الفت است بزلالت تو بقران را
موجم و وحشت کند محروم از ساحل مرا
در عالم دل بافتن خویش روان است
آینه رونما شود و رونمی شود
بود آب دهم شیشه چندان سرگانی را
بلی سیاه پست سوگواران را
دطپیدن رفت از کف دامن قاتل مرا
عمر نیست که ویرانه ما وقف خراج است

بجای صبح زخو رشید گفتنایاست
 براه او چه در بازیم نمی دینی نه دنیا
 واضح بسج راه دلم و انمی شود
 بر مراد دل خود بال زدن نقصانست
 گرچه آزادم ولی جانم فدای دیگرسیت
 رشک فرامی دلم نیست بجز صیش جناب
 بخود شدیم آفت مینای ادب بود
 رفتنیهای جهان قابل دل بستن نیست
 گلک صافت باز عفو غبار آلودست
 بهار و وقت صبا گل بکام گلچین باد
 بکذاغذ افکری پیچیده ام یعنی دل خود را
 نشان سیرهارست عمر فست بباد

رباعی

در گنجینه و بر شهن عالم
 مکی دارند زان جهاندار شدند
 و احد میر عبد الواحد ترمذی بلکرامی صاحب طبع لطیف و ذهن شریف بود و بحایه حکام اخلاق
 و جلال اوصاف سراپا استگلی داشت اختر نبات از جبین مبینش میر رخسید و عطر خلق محمد
 از گل غنچه رش می تراوید شعر بزبان فارسی و هندی میگفت و جواهر زوایا بر شقبا اندیشه می
 در مونیق راهون از اعمال لاهور در مکر که جنگ با کفار آن نواحی جبره شهادت پشید و این قصه
 در سینه و لوقه صیاد و فکرش و حشایان معانی فراوان صید کرد و اما از عوارض روزگار ز قید
 رشته شیرازه نمانست لهذا اکثری از ان پیروان از ادب بر شی از اشعار که در بیاضها ثبت بود

درین هوا سفیدی میکنند

امروز جو حسین تو چنین دیده ایم ما	صدرنگ ناز را بکین دیده ایم ما
گر بود دره بکدم بی رهنما دورست دور	بی اجل نتوان رسیدن که بر نزل یار پست
اگر ز دل شکستن بلبل نه هنوز	طرف کلاه خود و مگر ای گل ندیده
عمری ست در رخ تو تاشائی خودیم	آیینی ست بسکه ترا از صف جبین
نباشد از گداز دل محبت نامه ام خالی	چو بکشائی سر بکتوب من طوفان شود پیدا
نیستم محتاج خضر از فیض سوز خوشین	اگر م خاکسرخویشم به از آب لبست

رباعی

تاکلی هوا و حرص ممل باشد	زان ره که بریدنی ست قافل باشی
اکنون که گذشته را تلافی خواهی	از خنجر اتغال بسبل باشی

والا اسلام خان بخشی جد محمد افضل ثابت نامش میر ضیا الدین حسین بود طبع موزون دشت
این شعر از وی است

و سستی پیدا کن ای صحرای شب در غمش
و امق محی الدین بگرامی زمین درستی دشت و با کتب فارسی اشتغال نیمود و عیشی بهر سازه
و مشق سخن از سر نو از اش علی کرده و در او از سنه در گذشته از وی نی آید

گر به بینی تو مرا بر سر راهی گاه	چه شود که بنوازی بگای گاه
بسکه و مانده بچرم زنده اسخو اهرم	وصل هر روزه اگر نیت باهی گاه
یا در روزی که گذر دشت بکوشش و امق	بود با او نظم لطف تو گاهی گاه
بسکه حیران تاشائی تو گویدم مانند	در چرخ دیده ام چون دیده اسبل فرخ
سحری که رفت جانان بر کاب او تر فتی	بروازی من ایمان بچه کار خواهی آمد
ز دیدن سر کوی تو شاد شد و امق	مسافرست و گاهش بنزل افتاد و است

خالدان از جنس مردم نیستند آدم گوی
در حقیقت آدمی خوانند این گفتار ما

وفائی سلطان اسماعیل عادل شاه پیوسته با علما و فضلا صحبت میداشت و مراعات ایشان و حسب

می شناخت طایم و کریم و سخی بوده از علوم هست هرگز بدخل و خرج ملک و انمیرسید و طریق و عفت و

انماض را دوست میداشت و در مالکات و ملبوسات میکوشید و هرگز غش بر زبان جاری نمیداشت

و هیچکس از سلاطین و کتب بطافت و متانت او سخن نگفته این چند لای از خزانه طبع او است

دل خوابان ز قید مهر آرا دوست پنداری
مدبر و لبری بر جور و بیدار دست پنداری

مراد محنت از عشق تو بر دل میرد بزم
دل ویران عاشق محنت آباد است پندار

ز بهجت آتشی دارم بدل کز بهر تشکینش
نصیحه های سر دزدان باد است پندار

دل ریش و فایم آنچنان خورده با تیرش
که پیکانش بجای مرهم افتاد دست پندار

آمی وفائی مثال از تمش
که ستم نیز غایتی دارد

و قوه عی محمد شریف نیشاپوری الحادش از هر کس که در زمان اکبری بان اشتها داشت زیاده بود

و تماشای مایل بلکه عازم و جازم از وی است

در زبیر زخم تیغ تو عدا نمی پسیم
شاید ز ناتوانی بخشیت خبر کنم

از غم افتادم بحال مرگ بنگام و دل
تا شوی آگه که در هجران نخواهم زیستن

و حشمت عبدالواحد از بنا بر امام غزالی است در قضیه تهناسر نشو و نمایافته بازادگی طبع سرو

بود در چمن روزگار و در عالم واکستگی تخی بود فارغ از خصمان حوادث این در جبار و رآخر سنه

در گذشت این ابیات از وی است

برنگی شورش آلودست از یاد تو آرامم
که شد چاکر گریبان گمین بیابانی نامم

شهید تیغ مرگ گانم تماشا میتوان کردن
قیامت سبز گردید هست برگرد و با هم

سینه سختی پیام یک جهان بر قی بلا دارد
بود گر دخرام صبح محشر جسد شاه شامم

نگاه دزدیدن از عالم تخر و خانه میخواهم
ز مرنجان و انزن طرح این کاشانه میخواهم

بنابرین خود بهایم اگر عالم قبول است
ترا در جلوه سخاوت هم دل دیوانه میخوانم
برای خواب از خود رفتنی افسانه میخوانم
آرزو در سینه بشکن جلوه آرا تا زک است
صد بیابان ناله پر از این خموشی گشته ایم
سرمه میداند که فریاد دل ما تا زک است

وحشت شیخ عبدالله تھامیری معاصر بیدل بود و شیخ مفضل از ویست

بمخفی که حریفان وحدت آهنگ اند
بهم چو دیده تصویر محو یک رنگ اند
وفائی اصلش از اکراد دایه است و راضفهان بسر می برد و گفتن رباعی میل تمام داشت

این رباعی از ویست آمد رباعی

میگفتم عشق می ندانستم چیست
میگفتم یار دمی ندانستم کیت

گر عشق این است کی توان با او بود
و یار این است کی توان با او ریت

وصالی سخن شیخ معنی طراز بود شعر نیکو میگفت از ویست

مستانه میگذاشت وصالی بکوبی دوست
انجا رسید بستی پاره بهانه ساخت

وقا آقا محمدابین مجلس از اصفهان است پدرش بهمد عالمگیری بسیر میزند خرامید و در رفعت

نواب آصفجانه منصب دهنراری و مقصد سوار یافت وی مشق سخن از محمود از ندرانی و شیخ

غلام مصطفی انسان کرد و در ۹۳ در گذشت از ویست

گر بود مخفی ز ناقص فطرتان قدم بهیاست
پیش این جمل آشنایان معنی بیگانم

و اصلی میرزا امام وردی بیگ مجلس از ایران است خودش در شاهجهان آباد متولد شد شاعر

شمس الدین فقیر بوده و در خوشنویسی و موسیقی و تیر اندازی مهارت داشته و در کنون با نواب

شیر افکن خان زندگانی بخوبی میکرد و در او اخراخته اصل مقام اصلی گشت از ویست

و اصلی را اگر آزار دل خود بهوس است
که رساند خبر انوش دل آزار مراد

خوش آن نشاط که در پایی خمر بهوش روم
بدون ز سیکه همچون سبزه بهوش روم

نقش

نقش

نقش

نقش

نقش

وقامیر ز اشرف الدین قمی در آخر دولت نادری بهند آمد و تاسی سال خوبی گذرانید نخست
بساط هستی در نوشتن آرزوست

عارض چون هوش کی سنبل مشکفام دو وای به تیره و زرمیم صبح کی و شام دو
والا سید ابوطیب خان در آلوده محبت آبا و مضاف مدراس متولد شد و سلیقه استعداد و کثرت
بهره سانی شاگرد محمد باقر آگاه بود و مرید شاه رفیع الدین محدث دکنی و سرکار نواب والا حب
بتقریب تدلیس سر افتخار با وج اعتبار داشت این ابیات نتیجه فکر صاحب است
کنند بیان که پیش تو حال جان مرا نمی بردسگ کوی تو استخوان مرا
ز خاک ملک جنون مست بسکه تخمیر بغیرتیس نماند که زبان مرا
نیست والا زیر بار نیست ای غایبان هر سحر از دانهادر سیر گلزار خودست
چو دید صفحه تقویر او گلستان گفت نگار حسانه چینی و نقش از رنگی ست
والا بشوق ناوک در دیده دیدنش چون فی صدای ناله زنا سورشید بلند
واقف مولوی سیران محی الدین در او دگر متولد شد و بنجدست مولوی علاء الدین که نوی و
مولوی خیر الدین فانی زانوی ادب تکرده و حیثیات بهر سانیده مرید خال خود شاه منصور
قادری است آرزوست

پند از هستی تو جانی ست در نظر ورنه بروی یار کس پرده دار نیست
در هر نفس و بقا هست چون جناب واقف بهوج هستی ما اعتبار نیست
بسان شمع و خورشیدست طریار و حال من که او در جلوه سر گرم است من سوی عدم گم شوم
چون جنابم نیست غیر از نشئه صهبائی وصل می برد از خود مرا یک جنبش ستانام
و قومی تبریزی مردی صلاح آثار بود و زیارت عقبات عالیات سعادت اندوخته شد
و جارب کشتی که یای محلی اختیار نموده همدان خاک در نشئه بمرد آرزوست
لب بستن او باعث بیتابی من شد خاموشی گل پرده در مرغ چمن شد

و همی طما سب قلی قند هاری از طایفه اگر اد بود و بند نشود نمایافته خدمت دیوانی بندر
سورت دشته از دست

ز کشته مغزوات نهج گوشه خالی نیست جهان ز تیر تو چون خانه کمان پرست
و قاپروی از شعر خوش طبیعت است در عهد شاهجهانی از راه جنگال واد و بند شد
میگذرانید از دست

از اسپوش چهره که مایلی ادب نسیم به کوی ترست از مغزه مانگا و مانگا به
و اصعب قند هاری در موسیقی از جمله ماهران بوده در لایمجان رفته با محمد قلی سلیم صحبت
دشته از دست

در باب خویش را که درین بحر موج نیز همچون حباب وقت تو بسیار نازک است
واضح لاسش آقا زمان و وطنش در لواحق اصفهان بوده سخن موزون چنین میگذاشت
عشق آگاهی بنفشه جان غفلت دیدن را برق نتواند بریدن این رو خوابیده را
پیر چون گشتی بیفتان بر جهان دامن ترک داس گشت آرزو کن ایشتم گرم دیده را
و اصل لایمچی محمد امین نام داشت بخش بسیار متین ست نشوخی خلعت از تالیفات او است
نغمه سخن چنین می سراید

در حقیقت صدیکی بهتر ز پشت چشم نیست دیده چون بستی دو عالم را تا شایسته کنی
والی میرزا افضل بخاری در سلک نشیان امام قلیخان پادشاه انتظام داشت از وی است
خطب آه و ناله چون ساز دول ز ابرام آخر این پرنیز خواهد گشت بیمار مرا
والی نجف قلی بیگ نام دشته و از اهل مختیاری بوده است

پیر این گل ریزه مقرض قبا بیست کمز روز ازل برتد حسن تو بریدند
و اصعب ملا ابراهیم از شعرا و مشهده مقدس است اندازد خوشش چنین باشد
در ان مقام که دل مرغ نامه بر باشد کشودن قره مقرض بال و پر باشد

دیدی

دیدی

دیدی

دیدی

دیدی

دیدی

دیدی

دیدی

والله سیرا محمدیوسف در صفایان بسیر میکرد طبع لظیف داشت این بیت از خوش آمد بیت
چه که ماه است شبنمای جمال گلرخان یارب خدا از عمر ما بر عمر این شبها بسیر اید

وقاری ما امیر نیری شاعر عالی ضمیر بود

بزرگ رشته که از پنجهای زخم کشند کشم چو آه دو خون دل بد ما نم
والثقی نیشا پوری بولایت هند آمده و روزگاری هنداشته و در اوایل جلوس عالمگیری
ترک منصب کرده بد بار خود برگشت مزاجش خالی از سودا و بنو دمت
ای جوان بر قامت خم گشته پیران نگر زنت فرست زنگی بار گرانی میشود

وار و محمد شفیع از شعرا شاه جهان آباد بوده

عروج منزلت کا ملان پریشانی هست که آبروی گهر در لباس عیانی هست
وحشی نافقی کرمانی دریز دبهر می برد بعد شاه طهماسب صفوی باعتبار میزبانیست مرد عاشق
بود خمش چاشنی در دوار و شغوی فرهاد و شیرین و دیوان شعر از وی یادگارست
وحشی از خوش از قفس جسم اوج گرامی صحرای عدم گردید

از من پیش چهره که نماز نیستم چون طفل اشک پرده دراز نیستم
تو بمن گذار وحشی که غم ترا بگویم که تو در حجاب عشقی ز تو گفتگو نیاید
گردن نشیند بطرف دامن آزادگان گر براندازد فلک بنیادین ویران را
میرعلی طفل مزاج اند عاشقان ورنه علاج در و تغافل دور و زهر پرمیست
بباید آن به که فریب گل غبت نخورد که دور و زهرت و قمار بی یاران و دو رنگ

وحشی از خوش تلاشان خطه کا شانست شاگرد محشم بوده خمش صرف غزل گویی بوده و آخر
سال بسیر بند رسیده و بدتی درین گلزمین بسیر برده ناظم تبریزی گفته و فاش در سلسله است
در دکن مدفون شد و دیوانش دو هزار بیت باشد از دست

شب گذاری بدل بخورد و خوابم کردی آنچنان گرم گذشتی که کبابم کردی

نایاب

دوزخ را ز چشم دور نهاد و راه سمار کرد
 هر گاه بی خنجر می گردید و در دل کار کرد
 که سرش را کشین ریزد دل من دوست
 شعله نوازد نگهدارد شراره خویش را
 آبل نظر بقیمت یا قوت می خردند
 خونابه که بر سر مژگان گرد شود
 واسطی تخلص سید فضل رسول خان مجاهد ابن حکیم عبدالشکور است و منش قصبه سندیه از مضائق
 صوبه اوده از احفاد محمد و مسمی علاء الدین واسطی جاجنیری که نسبش بواسطه سید ابوالفرج واسطی
 بحضرت زید شمسیدان امام زین العابدین منتهی میشود و از اخوان خود بمقدرت و تمول ممتاز و حکام
 انگلشی را با وی مراعات اعزاز و در زمان غدر و فساد هندوستان که عالمی کمر بمعادات ارباب
 فرنگ بسته هزاران را کشته و خسته واسطی بواسطه خیر گالیهای قوم و مکر نری جانی و دل
 حکام انگلش ساخت که فراموشی بر طایفه بعد تسلط بر ملک از دست رفته در صدد این خدمت
 بعطای چند قری بطریق التماس خواست وی بمن تدبیر آنرا در عرض و طول افزود و بسیار
 معیشت را با حسن وجه فراهم نمود و طبعش نکته سنج و دقیقه فهم با موزونی و اتم و متاع افکارش
 نزد شعرا و فارسی وارد و مقبول و سلمه ستاده این فن از تدبیر الدوله نشی سید مظفر علیخان
 اشیر نموده و این اسیر که صلش از قصبه امینی است در کابنه نشو و نمایافته بدبیری و ندبیه
 شاه اوده و اجد علی شاه گوهری بخت از معاصرین بوده هر یک ملک واسطی شنبه بیست
 هر که بخود از شراب نرگس مستانه شد
 خاک گشته در هوا نمی بوسد لبها می یار
 واسطی از آمد و رفت خیالات حسن
 آنقدر زارم که دشوار است تحریک نفس
 گردن مارا که هست از عالم بالا بلند
 واسطی اهل فنار اوجه میتائی است مگر
 ذوق غم تو از دل شهیدانمیرود
 فارغ از فکر می و در بوز و میخانه شد
 کوی عجب باشد اگر از خاک من پیاپی شد
 کنج عزت و شتم از دل ساغر خانه شد
 قوت دل الد واهی کشیدن از زبونت
 زیر محراب خیمه بغش خمیدن آرنج و دست
 سرمد در چشم از غبار خو و کشیدن آرنج و دست
 این درواز علاج مسیحا نمی رود

کی سرو باغ سبز شود در نگاه من ۴
 بر و خضر شوق دل تا منزل مقصد مرا
 چشمه چشم تر مارا چشم کم سبب
 حیرت چشم بجای باشد که شکل آینه
 نشاید غم کشا ز اغیر شیون آرزو کردن
 اگر داری سر طاعت تر محراب شمشیرش
 چه زیبا ز گسسته تان داری
 چه دیدی واسطی از چشم ستش

واصف مولوی سید حسین شاه کشمیری مولد بخاری اصل در هندوستان علوم متداوله از
 اساتذده وقت آموخت و فائده فراغ پیش مفتی عنایت احمد مرحوم خواند طبع موزون و خاطر
 خفیت شتون داشت در بحوال آمده با هوارد صد روپیه ملازم شد چون بسفر حرمین شریفین رفتم
 وی در قرینهائی گناه مضائقه علاقه زیادت ببارضه میبینه در عین جوانی هشتاد و هجری
 فانی شد خدمت ایش بیامرزاد وقت تحریر تذکره این چند بیت از کلامش دست بهم داد
 تا ترک من نیاز بر زلفت بر شکست
 چشمم گریه آمد و از آب برود ۴
 لازم بذوق و اصف مستانه و شش کاد
 تبحر گلشنی از جنبش هوا دیدم ۴
 پیام من که رساند بحضرتش و اصف
 که هر که میرود اینجا رقیب میگردد ۴
 که گل بگیرد سر عند ایوب میگردد ۴
 که هر که میرود اینجا رقیب میگردد ۴

وحید مولوی ابوالعالی محمد عبدالروف بن منشی احمد علی مرحوم متوطن دارالاماره گلگت است
 و ترجمان اول کونسل قانونی محکمه گورنری البیته زانوی ادب مجتهد شاه الفتح حسین تکرده
 و در مشق سخن نام استاد می برآورده امروزه سواد گلگتیه بوجوش سرایان است و شانهم و شتر

فارسی با لغات خاطرش متناظر این ابیات از بوست

نوبت اختیار در گشتن که شب گرم سخن بودی
 تشنه ام لیک بقلزم زوم از پی آب
 یک ناوگی که آن نگر شرگین زده است
 سیراب کرد ز آب بقا جان تشنه را
 شفا لوی ز روضه فردوس نمیش
 و سنج چین باوسه و یار دگر سنج
 صبی نفسان جان بلیم این دم نزع است
 ای شیخ تو مسجد و سجاده و تسبیح با
 صبح است شراب ناب بر نیز
 باروی نیست مونسه
 یک نیزه رسیده است خورشید
 کشتگان تیغ ابر و تشنگان لعل لب
 دی بهرم قدیان افتاد بر شعر و جید
 دم نزع است مگر شربت قندی ز لب است
 قدم آهسته به در راه انشوخ و سیه
 کی خضر خورده است ز سر چشمه حیات
 جبرید با غمب انم و بیدل نیم هنوز
 جز یاد تو شد از دل دیوانه فراموش

وله

رو نمود از پرده نازش قفل گفت بس

خواست یار من بر آرد کام جانم ناگهان

عوضه کردم بار چسبیدار بر بازوی دل طاق و تاب و توان صبر و تحمل گفت بس
 بیک کرشمه دل و دین و جان ربو دوستی بغیره و اگر آخر چه آرزو دارم
 خاک را بهت شد غم بود قضای از سلف بعد ازین تا با بد خاک من و دامن تو
 خسته فرزند باشد که گذر کنی نکردی دل بسته چشم داشت که نظر کنی نکردی
 و صفت مولوی معراج الدین تحصیل حیثیات در مدرسه عالی کلمته کرده و خدمت آغا
 احمد علی مرحوم بهادری سخن سرانی رسیده سلیقه نظم درست دارد و تخم مهابانی تازه در زمین
 بگاز می کار و آردوست

و احوال

باز نوی خدنگ که ام تیر انداز دلم بسینه طپان ست چون شکار شیب
 منکه هرگز دختر زار را نخواهم بیندیشن کامیاب آخر ز لعل میگسار بستم
 و صفتی مولوی سرفراز علی بن شاه نجیب بخش ساکن قصبه اسیبی ضلع لکنواز اولاد مخدوم
 بهاء الحق پدلا چون شیخ احمد است و لادش در ششده هجری بوده و فیض سخن از خدمت مولوی
 غلام امام شمعیدار بوده دیوان فارسی دارد و هر دو دار و تراز و بلبل و نم و عنده لب و گنج تواریخ
 و نم و عشاق تالیف او است از ششده هجری در حیدرآباد و کن بصفه نقاشی گری صدر مرافقه
 بسری بر دو در صین تحریر این نامه نرمل و از ره مولوی رضی الدین احمد بخانه مولو
 و حاج الدین خال خود واقع ال آباد بوده است این چند بیت از کلام او است که برای اندراج
 درین تذکره لطف نمود

و احوال

مغ دل در قفس بغض یا دوست داد خوا که ام صیا دوست
 سر شوریده را دو جستم گفت ننگ مزار فریا دوست
 بسیدار شود یار و دشمنم نگر و در آه من خسته اثر هست و اثر نیست
 اشک نار اتوان گفت گهر فرق در خشک تری بایستی
 آخر از عشق تو گل کرد و چون مبتدا را خبری بایستی

نامہ بر بیان جو حق نامہ میر
بسکہ دیوانہ آن زب فنان گشتم
آرزو گس مخمور تو دل بخیر افتاد
بیار تو و ساز سپندت درین بزم
گریم چنانکہ اشک کباب جگر شوم
وصفی اگر بدار کشندم بجرم عشق +
این رسم عدل و داد کہ آور در جهان
خورشید بر در کہ جبین ساست تا سحر
حاتم ز مطیع کرم کیست کار لبس
وصفی ز بسکہ بود درین منکر تا سحر
گفته ام کہ جاہ و عمر چنین صاحب کرم

منه يعني نواب الحاجة ام الملك عبد الله صديق حسن خان رحمة الله عليه

قصه مخفّری بایسته
می شدم جام شدم گردش دوران شدم
دیوانه چو بایست و رافتا در بنشت او
بنشت چو بر خاست چو استا و بنشتا
سترابا که ایدم و شنیدم سحر شوم
من هم بکشگان غمش نامور شدم
این نایب بود فیض و عطا که شد عیان
از سطوت که پشت فلک گشت چون کمان
ابرازیم نوال که گشته گهر نشان
انصاف داد حضرت ثواب را نشان
افزون بود فضلش ز زمان نشان

وفا تلخیص عبدالقادر و نظم فارسی مشہرت داریوسیان شہر جہانگیر نگر اصلاح کلام خود بود
کتابت از میرزا اسد اللہ خان غالب داشت و آہنگ نغمہ سخن چنین بر میداشت
چشم بکشا کہ ابر گوشت بار قطره زنی شد بساحت گلزار
تبیخ کوہ ازو میدان سبزہ همچو فلاکت جوہر دار
سبزہ صد پیر مین بخود بالاد سر و آید بوجہ درخت

و حشمت نامش رشید النبی ابن حبیب النبی از احفاد عالم ربانی مجرب و آفتابان قدس سره
باهر حکام زمان بند ریس علوم عربیه و در درسه عالی کلمه اشتغال داشت و خودش معلم آفتاب
صانع هوکلی حی افراشت از علوم ترمیم خطی وافی برده و زانوئی شش منحنی حافط الزمان
بیغمه تکرده و هفت سلیم و طبعش مستقیم گوهر نظم تازی و در و دو وحدت شش فکر نیکو
نست حیث که در ریاضیات شایسته الهی و دین و ششکه داعی اجل البک باجاست

منه

این دو بیت از کلام دوست

از رخ غیرت خورشید بر پرده نماز
پردۀ دیده صاحب نظر است اورا
تا توان عاشق و گریه تران توان گفت
قوت کشکش جان گرانست اورا
واصف حکیم شرف حسین بن حکیم
فرخ آبادی طالع عمره با وجود غنوان
با کتاب فضائل موصوف است و بدکاوت خاطر وجود طبع معروف با محرر سطوات است
و با عند لیسان گلزار سخن هم نوا این چند گهر شاهوار از صف طبع لطافت کارا دوست
دنیاست آنکه شد و دوزخین میکند مرا
گاه بی چنان و گاه چنین میکند مرا
من خود بقصد مستی و شورش نمیکم
خوف و هراس صحبت یاران تیره دل
واصف فضایی عقبه نواب مستطاب
بآنکه شود و دیده بیدار تر نیست
ای لاله عذاران بوقایم مغریر بید
در صومعهها زاهد شب و ده نشین را
ای صد نشینان سر پرده خوسه
واصف بکند قصد گاپویی همیشه
چون سایه نواب کم از بال حمایت

حرف باره پوز

بلالی استر آبادی فروغ جبین فضائل و مشار الیه انال فواصل بود و طوطی شکر ریز است
و بلبل شور انگیز از اعیان اترک چغتای بود چون عبداللہ خان برخراسان استیلا یافت اورا
ملازم خود ساخت سامعیان رسانیدند که اورا فتنی است و بهو خان نیز گفته فرما قتل او
صا در شد او در عذرخواهی قصیده غراموزون کرد اما موثر نیفتاد و در چار سوئی هرات
خون او را ریخته اند این اشعار ناخن بدل زن بلال از دیوانش استخراج یافت

من که و بوسه زدن ساعد یابیش را
 ترک یاری کردی و زن چچیان یارم ترا
 بسی چو ابر بهاران اگر بستیم و هنوز
 اگر از آمدنم رنج نگردد و خویش را
 دم آخر که مرا عسر بستر می آید
 چو سایه روئی بالای خاک یکسان باد
 پروای نرگس نادان تو بان چشم مناز
 آبی کمی آموخته پیوسته از ابروی پیش
 عجب شکسته دل هزار و ناتوان شدم
 تو آفتابی و من ذره ترک محبت کن
 گر بار غم این است که من یکشتم از تو
 خواهم تویی تیر و تیغ من بنوازی
 خورشید حیاتم بلب بام رسیده است
 آیه سیگولی دل گم گشته و خود را بچو
 پشت و پناه من بود و دیوار دلبهر من
 نظاره کن در آینه خود را حبیب من
 غم تو در دل تنگم نشست و منفعلم
 خواهم فلندن خویش را پیش قدر عیالی او
 چند گیر و جام می کام از لب سیگون او
 چون نیامیزی بمن در کوئی خود را ز کف
 برین ای شوخ ستمها کردی

گر مرا دست دید بوسه زخم پایش را
 دشمن جانی و از جان دوست تر دارم ترا
 گلی ز سست زرباغ اسید واری ما
 هر دم از دیده قدم سازم و آیم سویت
 گر تو آبی لبم عسر در گری آید
 اگر ز سایه تو رو بافت تاب کند
 ناز ز چشم سید باید و مژگان دراز
 رستی هم یاد گیر از قاصد و بختی خویش
 چنانکه بجز تو میخواست چنان شد دام
 که در هوای تو من سر باستان شد دام
 و اند اگر که شوم از که انستم و
 تا در دم کشان بجز تو یکدم از منم
 آن به که در آن سایه و یوار سپیدم
 منکند خودم گشته ام و در انجا سپیدم
 از گریه بسرفقا دای فلک بر من
 اما بشر ط آنکه نگردد دست رقیب من
 که نیست لائق او کلمه محقر من
 یا بر سر من پانجه یا سر زخم بر پای او
 ساقیا بگذر تا بر خاک ریزم خون او
 خون من باری یا منیز و خاک کوئی تو
 بارک الله که ما کردی

باشم قند هاری صاف و خیا بجوست در خدمت بیرغمان پدر عبدالرحیم خان تانان سبزه جی برد
 و اگر نه بشود به عالم باقی شرافت لغت سخن چنین میسر آید

بجز خاک و دلت جایی نریم اشک از مرغان
 بهر در آبروی غولیشتن بر خاک چون ریزم
 قشمری ببارغ بهر چه فریاد میکنی
 گویا که سرو قامت او یاد میکنی
 کنج شک و اربسته دامن تو گشته ام
 نی میکنی مرا و نه آزاد میکنی
 هلاکی جلانی هلاک دای غوبان خیال ست و سینه چاک شوخان بخش تعال اصلا سواد نداشت از مردم
 التماس میکرد تا شعر او را با و نوشته میدادند اما سلیقه او با شعر پر مناسب افتاده سلطان سز
 میکند رانید سواد سخن چنین روشن میکند

گر چشمم آن جفا جو سر زن سازد جدا
 به بیکیساعت ز بزم غولیشتن سازد جدا
 ز بسکه حسن فرود و غمش که اخت مرا
 نه من شناختم او را نه او شناخت مرا
 لذت دیوانگی در تنگ طفلان خوردن است
 حیث همچون راز و قاتی که در صحران گذشت
 میان خون جگر بود و دامن ز دوری تو
 ز دل میسر که او نیز در میان بود
 سیلاب اشک بر دلاکی بسوی یار
 چون باغبان که آب بسوی چمن برد
 تاثیر کرد در دل سخت تو ناله ام
 این صوت را مصنف غم نمی اثر دهم
 نه حد است هلاکی امید لطف ز یار
 فنیست است اگر قابل ستم باشیم
 گر گشته عشق تو نگر دند شهبان
 آیدل عمل بقول تو دیگر نمیکشم
 در خشر کجا دست بدامن تو بایست
 دیوانه حدیث تو باور نمیکشم

همت میر عیسی مخاطب بهت خان جوهر قابل و قابل دوست بود و همت تبریزت علما
 و شمس او را باب هنر صرف مینمود و نظم و نثر قدرتی داشت از وی مستعد
 بجز خار یک همچون داشت در دل
 بیابان جنون خار سست ندارد

چایون پادشاه دست و چنجال در هندوستان پادشاهی کرد و خفی ندید بود و همت
 وقت

در مجلس او سائل علمی مذکور میشد و همیشه با وضو می بود ولی وضو نام خدا بر زبان نمی آورد
 دیوان شهر دار در ۴۰ هایلون پادشاه از بام افتاد به تاریخ وفات او ست از روی می آید
 من اشک روان چو گنج قارون دارم   گلگون درون کیسه زافیون دارم
 خطاشکین بصفحه گلقام   آیتی رحمت مبین من است
 خوش آنکه با خیالت عمری شسته بودم   وز شوق سرو قدت از جای بسته بودم
 عیبم مکن که گفتم موی ترا پریشان   در شرح جعد زلفت چون دل شکسته بودم
 در شرح غنچه او هرگز نگفتم حریفی   لب را دران حکایت پیوسته بسته بودم
 حقا که چون هایلون در حال وصل بخود   باد و ست در حکایت از خوش رسته بودم
 بدست آینه داد آنکه دستان مرا   یکی دو ساخت بلای که بود جان مرا
 بود که میند و رجمی بحال من آرد   زگره پاک مکن چشم خنفتان مرا
 روز و صلت بیک عشوه بکش زار مرا   بشپ هجر مکن باز گرفتار مرا
 صدر هم عشق شکاره و بد تو بهر عشق   باز از ره برد آن شیوه رفتار مرا

رباعی

ایزد که فلک بقبض قدرت اوست   داد ست تراد و چیز کان هر دو نکوست
 هم سیرت آنکه دوست داری کس را   هم صورت آنکه کس ترادارد دوست
 بهمتی غیاث الدین بلخی خوشگو معنی جو ست   این رباعی نتیجه فکر او است
 آنکس که بخانه نیم نانی دارد   در گوشه شهر آشیانه دارد
 فی خادم کس بود نه مخدوم کسی   انصاف بدو چه خوش جهانی دارد
 باشم هدانی در علوم عقلی و نقلی   بار بود وحدت دهنش سیف قاطع در علم بطریق زمان
 در حکمت یادگار یونان بود از و است
 خمیازه کشیدیم بجای قدح می   ویران شود آن شمشیر که میخانه ندارد

دوری میان ما و تو صورت پذیر نیست
بر آسید آنکه شاید یکدمت بنیم بخواب
از بلال نسیم بروی تو دل رفت ز کار
حل شد این عقد و از ناخن بدیر چکید
همایون از سادات اسفرا این بوده شاعریست در نظم اشعار بی بدل و در قدرت گفتار
حرب المثل در عنفوان شباب به تبریز رفته و بتقریب سلطان یعقوب با اختصاص یافته سلطان
او را خسر و کوچک میخواندند و ان ایام بمشوق جوانی سودا بهرسانید و کارش بان کشید که چند
در زنجیر مقید گردید و فاش را ناظم تبریزی در سینه نشان داده قبرش در قریه آرمک

من اعمال کاشانت منته

بود ز کسوت آسود گے فراغ مرا
نموده گوهر سیراب از بنا گوشش
سرو من از بسکه دلمابسته بر هر سوئی او
نیایی در چمن سروی که من صید بار در پیش
ممتاز بود ناله ام اندر صف عشاق
ز خراش سینه من بود آگهی کس را
دیدم دوش بخواب و نفسی آسودم
ز جویان سمنش آب چشم من بجوش آید
یا تقی عبدالعزیزی از فصحاء نامی و شعرا گرامی است و خواهرزاده مولانا جامی خنفسه
را بپار کتاب جواب گفته و بخندست شاه اسمعیل صفوی اختصاص داشته داشته پنج عدم

خرید جواب قطعه فردوسی گفته

اگر یغنه زاع ظلمت سرشت * ننی زیر طائوس باغ بهشت *
بهنگام آن میضه پروردنش * ز انجیر جنت دمی ارزنش *

دو آتش از چشمت سلسبیل   در آن بیغده دم در زند جبرئیل
 شود عاقبت بیغده ز رخ زارغ   بر دینج بیو ده طائوس باغ
 یافت میرزا ابوعلی اصفهانی در طفلی همراه پدر بهند آمد و نقد بابت بکف آورد و شاکرند
 ثابت و فقیر است از سرکار شیخ الدوله صوبه اوده و در همراه میان میر محمد نعیم خان سردار و بیست
 مشاهیر می یافت در آخر مائتانی عشر بمقر اصلی شتافت از دست
 فارغ ز بد و نیک جهانم که خیالش   یکدم نگذارد که بفرگد و گرانستم

رباعی

یافت تو که جسم ناتوانی داری   چون شمع بلب رسیده جانی داری
 از دل غم یار چه آمد بستر   تقریر یکن تو هم زبانی داری
 باشمی از اعیان بخار است شیخ الاسلام آن مقام بوده و نزد عبدالعبدخان منترقی عالی
 دهشته در دهته در گذر گشته از دست

بناد سرمه مکش چشم منی ترسم را   نشسته گیر دغاک سیاه مردم را
 باشمی اصفهانی شمس الدین نام دارد و ولایت دکن رسیده و از خوان نعمت عادل شاه
 بهره برد دهشته و اعتبار تمام بهم رسانیده مخاطب بصد بجان گشت از دست
 مرا هر شب خیال یار در آغوش می آید   غلط کردم که جانی در تن بهوش می آید
 هجری از فرزندان شیخ احمد جام بوده و در خدمت همایون پادشاه قزلباش شاعری
 صاحب دیوان است

ای دل آواره بر خاک درخش جا کرده   نیک جائی از برائی خویش پیدا کرده
 هجری قتی شمشیر گریه و شعر خوب انشا میکرد از دست
 گویم چو بان شمع شبی سوز نهان   ای صبح خد ارا دم سوزی ز سانی
 یافتی از شعر اقرین تا طمان باکین است

پای

پای

پای

پای

پای

پای

بدایع عشق تو خواهم از جهان رفتن   که بی رفیق بجای نمی توان رفتن و
 هاشمی میر نظام الدین کاشی مدنی بعدقا بان گذرانیده و در افتد بموک سلطان محمد صفوی
 خطاب ملک الشعراء یافته و در نواجی منان بسفر آخرت شتافته منته
 از بهر قتل مجوسی مضطرب بمباش   جان دو کون در خطر از خطر آب شست
 هادی از شعراء کاشان ست بامر طبابت اشتغال داشته منته
 و جنب رحمتش چه نماید گناه خلق   یکشت خاک گل نکند آب بحر را
 همت از سخنوران سیستان ست منته
 آخر برآمد ز لب لعل تو کام ما   کند این عقیق را خط مشکین بنام ما
 بهایون پسر ملاشکوهی همدانی ست منته
 مجمع دهر جمعیت سیستان ماند بود   کان یک از پای فتنه آن گری بر خیزد
 بدایت میرزا دوشده مقیدیس بامر تصایم داشته و در سخننجی صاحب سبل ناطق بوده منته
 ز بسکه بی تو چمن در هم ست پنداری   که سبز و سرخ گلزار چین پیشانی ست
 همت محمد عاشق گوهر که پوری شاعر است بلند انداز و در تازه گوئی بی انباز عرایس
 جلود خیالش بزور دلرانی آراسته و گلهامی نو بهار مقالش از گلزمین رعنائی برخاسته
 اگر چه کسب سرشت چون خال پریزاده هند و نژاد بوده اما از آفاق طالعش اختر سعادت
 دیده و شام اعتقادش بصبح اسلام مبدل گردیده در او اهل حال نواب خان جهان بهار
 کوکلتاش و پسرش همت خان بهادر بزمانه ایالت صوبه آلبا همت تربیت همت
 گماشته اند و او را روکش ناصر علی قرار داده اما سخن ناصر علی را رتبه دیگر است از ویست
 نیم بدیل که در آغوش برگو گل بود خواهم   چو اخگر از گداز غولیش باشد فرش بنجام
 خوابانست در تاراج دل چشم سیاهش را   که میبارد دگر ابروی او پشت گاهش را
 گرفتگی پرده از رخ نشسته حیرت و بالاشد   نگاهم نشین چون در و در جام تماشا شد

هاشمی

هادی

همت

بهایون

مجمع

بدایت

ز بسکه

همت

جلود

اگر چه

دیده

کوکلتاش

استیلا خیر آن تغافل پیشه صیاد هم
که شد پوشیدن پیش کشیده های دام من
بر آتش چون سپند هم هر کاب دل طبعی نه
بدوشش ناله بستم عمل از بخود رسیدن
شب و صلت ندارد فرصت بارود گردید
سحر خند و زبال افشانی رنگ نرگها
بادی محمد بادی شهیدی اصفهانی از جمله اعظم عالم و اکابر بنی آدم بود در سنه ۱۰۷۰ هجری
بیقرار بعالم انوار پیوست از دست

بسینه چنگ زد دم دل و راضی آب آمد
بدیر حلقه زد دم کعبه در جواب آمد
نشان مرد و گم کرده از منزل چو می پر
حدیث کشتی طوفانی از ساحل چو می پر
جرم اگر چه چو گلین بر زمین افتاد
شادم از آنکه شیوه من و دشمن افتاد
منت تردستی احسان کم از سیلاب نیت
از خرابی نیت بهتر هیچ تعمیر نیت

هجر مولوی محمد حسین بن قاضی غلام حیدر از شرفا نامور و قاضی زادگان قصبه جیور ضلع
بلند شهر از اولاد شیخ الاسلام ابو اسماعیل عبداللہ انصاری هراتی مت سلمه الله تعالی
بلبل شاعر سخورسی و طوطی شکرستان معنی پرورسی شاگرد رشید امام بخش مهابلی است
کتب نظم و شعر فارسی را بجا کمال از خدمت ایشان استفاده فرموده و شوق سخورسی را با اتفاق
استاد بیایه تکمیل رسانیده و تحقیق مقامات و تحصیل و قائل کتب متداوله و ملاحظات و
محاورات فارسی پر واخته و در انشاء نظم و انشاء نثر و بیگاه تمام بهر سائیده و حیرت آمیز
این نامه با انصرام عمده حکمه و مافیه ریاست اندو که خدمتی جلیل است می پردازد و بوفور
اخلاق و مروت و فراوان مکارم و فضائل موصوفت حسب طلب نامه نگاران چند گوشتار و
از بحر طبع و قاف خود برای درج این جریده لطف نمود و از غایت تواضع تحریر فرمود که سبزه
بمهر غار بردن و نمی بقلزم سپردن دندان سفید کردن میش نیست اما بکمال المامور معذور
در سال این شگسته بسته چند از عالم سع برگ سبزست تحفه درویش چو می شمارد امید که
نظر اصلاح فرمای حضرت بفریادیهایی نادیده بشیردانتی با کمال بخش با فصاحت و حدیث

و حریفش با بلاغت هم آغوش این چند ریزه جواهر از کان طبع هالیون اوست
 بن تعلیم و حشمت است هم چشم سودا را
 زنده سازد و خون بیگانه با نعل جان بخشی
 نمیدانم که امی شوخ احرام چمن دارد
 چون سرگرم شوق و سن و صبح خود آرائی
 تو با این حسن شهرتم آلوده گزالی سوئی گلشن
 ز تبه داور می آن روی تابان حشمت انگیزت
 بلیلی میتوان گفتن حدیث شوق و چون را
 صبا از بوی یوسف هدیه او گریخته آرد
 ز تاب آه هجر تا توان غافل مشو غلام
 بعد مردن هم نیاید دل بیتاب ما
 رقص لعل میکند یارب شهید روی کسیت
 هر نفس بند و حنا ترکان ز خون جوش دل
 بسکه نشان لعل رمانی ز اشک شکست
 هجر باشد از طفیل ابر چشم اشکبار
 چنان ضعیف شد از غم تن نزار مرا
 تو نیز چاره حرمان نمی توانی کرد
 بیا روی تو عیشت در انجمن دارم
 ندارد تاب بنیش دیده حسن عجب باش را
 نگه ز دیده ز گس میدهد از خاک تا محشر
 کنم که عرض حال این دل صد پاره و ریش

و بید از گرد باد مفروده دامن صحرارا
 که جای دم زدن نبود پیش امیجارا
 که گریه است در پرواز رنگ و بی گلهارا
 مرا آوارگی آینه آن روی مصفارا
 که از رنگ رو آبی زندگلهامی عنار را
 خیال زلف چنان هم پریشان میکند را
 که شاید جذب دامگیر گردان فل آرا را
 که سوئی کاروان دامیکند چشم زلیخارا
 که جادو آتش ست از شکله و زلف طیارا
 می فروشد صد پیش خاکستر سیاب ما
 صد پیش در آستین دار و دل بیتاب ما
 گل کند رنگ شفق از دیده خواب ما
 میخورد خون جگر از گوهر شاداب ما
 چرخ سرگردان چرخ در حلقه گرداب ما
 که بار خاطر من میکند رغبه را
 بجلوه آئی و حیرت بر دوز کار مرا
 من و خیال تو با دیگری چه کار مرا
 که باشد حیرت چشم نقابی آفتابش را
 شهید نا چشم سحر ساز نیخوابش را
 بهما موشی سپارد و هجر آن بدخوابش را

حرف الباء التحقیق

میگویی قاضی لایحی بدو زاده یقینی از علوم تعلیمی داشته و در زسی طایفه مصوفیه بسوزده
و در هند بعد از آن باری سرکار شاهی مامور بود آخر در کاشان رنگ توطن ریخت و همانجا
در رشته کجاست بگشت اشعار بسیار را از و بنظر رسیده از آنجمله این است

در دلدل من نهفتنی نیست این درد و اگر نهفتنی نیست

بگذشت دیوار و انشد دل این غنچه مگر شگفتنی نیست

جام و سبوشکسته ام ای مرگ حلیته تا تو بیه که کرد و ام آن نیز بشکنم

آخر سر خود در بهشت ای ماه خبا دیم اول قدم ستاین که درین راه نهادیم

خوش آمدیم که گمان آشنایان گفتی که بگذر پیش مردم بعد ازین بگانه دارا

بگانه از خوش گویان بلخ و صاحب معانی بگانه دست بسته

عرق هر که گز آن رشاد آتشاک می افتد گل خورشید میروید اگر بر خاک می افتد

میگویی سبزواری منشی و الی مراد بود و بعد از بعراق عجم رفت و بکار مکرر شرافت و با نژاد و سال

مجاورت محرم محترم کرد تا آنکه در رشته اقمیم روضه رضوان گردید ناظم تربیتی گفته اشعارش

زیاده از آنست که محصور گرد و از دست

ز بسکه خشم از دود سینه بر جان است چو جگر همه تن چشم آتش افشان است

بدل شکستم از آن پای که یه کاین گلگون عنان کشاده و افلاک تنگ میدان است

میگویی شیخ محمد تقی الابدی والد ماجد زائر جامع علوم ظاهری و باطنی بود و منبع کلمات

صوری و مخنوی شعر دون رتبه اوست اما بقصای فطرت موزون گاهی سخن نظم میکرد

و در کمال بجا و رحمت لایزال انتقال فرمود منته

چو وصل آن جوان از بخت خود شوار ششم بسوی خانه او میروم دیواری نیم

کیست لایحوری نامش محو عاقل بوده و در مخنوی مرد کامل است

نالدا از سخت سید هر که ز اهل رقم است
حجت ناطق این حرف صریح قلم است
یقین شاه درویشی مستمع اخلاق گزیده و صفات حمیده بود
در کو لوطی که موضعی در
ظاهر و دلی است نیکو فقیرانه ساخته میگردد زانید از دست

ما را نه بود طاقت بر فراستن از جیب
چون داغ بهر جا که نشستم نشستم
یتیم ملاح و دیز در وی همدانی از وطن بهند آمد و سالها بسر برد و نظم طبع خوشی داشته باصفهان
در گذشت از دست

کوه غم بر دل نشست و آه سردی بر رخاست
آسمانی بر زمین افتاد و گردی بر رخاست
یمینی سمنانی اصلش از شیراز است و غنمش با فصاحت همراست
تجارت داشت و
تخم سخن در زمین نظم میکاشت از دست

در هیچ خانه بی تو دل دردمند ما
آهی نزد که آتش از ان خانه بر رخاست
قصیدش طپان نه بهر خلاصی ز بند او است
میر قصد از نشاط که صید کند او است
بهر خدنگ تو خواهم بسینه راه و گر
که دل کند بتو از هر درسی نگاه و گر

یقینی خفای جمال الدین نام داشت علی بند شاه سخن است و مشاطه خوبان این فن است
با خودم هر خط یاد او بگفتار آورد
آر سی آر سی عاشقی دیوانگی بار آورد
زایستن گرا اینچنین باشد نخواهم بستن
تا کی خواهم بدرد و محنت و غم زیستن

یکجی کاشی بچی آخذ کتاب و سخن سرای کامل نصاب بود شاعریت احیا و معانی کار او
و جان در کالبد سخن و میدان شعار او پدرش از شیراز برآمده طرح توطن در کاشان نهاد
یکجی در هند آمد و مداح داراشکوهر گردید تا آنکه در شاه جهان آباد در خدمت اهورا با انجام

رسانید از وی می آید

ایک از دشواری راه فنار سی میسر
بسکه آسانست این میتوان خوابید فوت
کی سبزه گشت پشت لب آفتاب ما
کز رشک کرد ز هر فلک و شراب ما

با که گویم بعد ازین گر مشیم آید مشکلی به
 و دیدم هر قاصد که رویش کرد و کوشش وطن
 زبان باز نگیرم دل از آن گل که شود نوار
 به آرزول در دکان آفرینش نیست کالائی
 بیور یا نهی پاکه از فقیران است به
 مدد ز دست گریبان گوشه گیری را
 هر چه یایم تا فیض نام منبگیرم قرار
 ترمی بسیار خواهد بود رشتان ساختن
 حیاتم بس بود چند آنکه یک شب با گلی بهار
 دو اکیمت بدار اشغای میگردد با
 ز دست عقل نجیدم گم گام ز عشق
 دلب و دناخن مرده است تا بهم نرسند

رباعی

یحیی جهان بنیوان خندان شد
 دل زنده کسی بود که چون شمع آ
 یکتا احمد یار خان از نژاد قوم برلاس است
 دشت اندیکتا در عهد غلامان صوبه دار شده یکتای اماش بود و سجع فنون فضائل خطوط
 در نهایت جودت نمی کاشت و تصویر در غایت تحفگی میکشید و اقسام شعر کمال قدرت
 میگفت در بلده خوشاب در شش خلوت نشین تراب گردید شتوی متعدد دارد مثل
 گلزار حسن و شهر آشوب آرزوی می آید
 سادش طرح جهانگیری کاوسی ریخت
 لشکر رنگ چو روی بس روی ریخت

بامیدی که شود جلوه گر آن سرور و آن
 سر به آلوده نگاهی که بسیار آمد
 بر در بست که از ناله زارم ناخوس
 شمع از رشک خورش بوقلمون سوخت بزم
 از بیکه سر پا ز غم عشق تو دغتم
 چه پرسی از سر سامان من عمریت چون گل
 یار سی شیرازی در غن بهیث ید طولی داشته و بعد سلطان حسین میرزا در هرات بسوزیده

سیکودید

نخواهم پیش مردم دیده بر رخسار یار افتد
 پیش آید نظر بر روی او بی اختیار افتد
 یزدی حزین گفته شعرش متفرق دیده شد از دست

رباعی

ای ساقی بادیه محبت جاسی
 تا کی بدست تیر تغافل باشم
 یعقوب سلطان یعقوب خلف حسن پادشاه ترکمان در اترک پادشاهی باین جا و جلالت
 نبر خاسته طبع نظم داشت این رباعی از دست
 دنیا که در آن ثبات کم می بینم
 در هر فرخش هزار غم می بینم
 چون کشته باطلی است که از هر طرفش
 راهی بیابان عدم می بینم
 یوسف عادل شاه ترکمان فاتحه اقبال و غره اجلال خاندان عادل شاهیه از اولاد
 سلطانین روم آل عثمان بود در بیجا پور مدتی کوس سلطنت نواخته و بهر بیت علماء و شعرا
 چنانکه باید پرداخته طبع نظم داشت این چند گهر از معدن طبع او است
 گره ارسنی بدر دول نا توان من +
 کی می بردم هر کس را رشک جان من

درود دل خود از نکتہ کار شکل ست	نظاره که میکنند بتو در دهنان من
با آنکه صد رهنم بخت آزموده	تینی کشیده ز پے آتخان من
ای گل بیدسته بگوشش تو قصه ام	بلبل بخواند وقت سحر و استان من
گویا که لبسلان چمن نقش کرده اند	حرفی ز بیوفاسی گل از زبان من
یوسف بزاری دل من گوش کن نکرد	کو بخت آنکه گوشش کند نکته دان من
مرا ز باده جامی شراب یعنی چه	سبوسبو و خشم و خشم ایام یعنی چه

رباعی

آنکس که علم بیک نمانی افراشت	در مریع و بر تخم نیکی کاشت
نیکی نمانان زنده جاویدست	مردانکه ببرد و نام بیاویداشت

یوسف میر محمد یوسف بلگرامی دختر زاده میر عبد جلیل و برادر خاله زاد میر آزاد مرحوم بود
 در اقران انتخاب است و در شمار با آفتاب دانای علم عقلی بود و شناسای فنون نقلی
 در مقام تقوی بلند پایه و در سامان طاعت سیرانه صاحب شان عالی بود و عزیز تر صاحب
 کمالی از یاران میرزا منظر جانجان و خان آرزو مست در شعله رحلت فرموده از تاج طبع
 کتابی است نامش الفرع الثابت من الاصل الثابت شمله چهار اصل و غایت و تحقیق مسئله
 توحید که تحریرش بسیارستین لطیف و وقع شده و مطالب بلند مقاصد از جنت فراهم آورده
 گاهی میل نظم سخن هم میکرد این چند جوهر از خزانه یوسفی است

ز جام محسوس بود بچوبدستی ما	بقدر وصل شود و محو یا هستی ما
برنگ انفس نگین از فروتنی آید	چه تا مهتاب بر آورد و سوز پستی ما
ز طرقت و اسن پاک تو کامیاب نشد	بخواهیم چو ز لیلخاد از دوستی ما
همین که چشم کشید و صبح چون شبنم	ز آفتاب رخت رنگ باخت هستی ما
دل ز غرض بجل ملول شد یوسف	غبار آید ز گردن خود پرستی ما

نیکو

از تاله مادر دل جان اثری هست	چو پند سر رشته با با گری هست
ای گل خبر از بلبل بپاره چه پرس	افتاده کنج قفس بال و پری هست
قمری بسر تربت من گرم فغان هست	بسمل شده قد ترا از صگری هست
گر نیست نشانی ز دل سوختن من	شادم که درین راه مرا چشم تری هست
سوز و جگرم از اثر گرمی آهش	دانم که بجا کس قمری شرری هست
پیغام من و باد صبا این چه خیال است	در کوئی توان آه مرا نامه بری هست
زندانی چاه و قن از خود شده یوسف	دانم که ترانیز بجا شش نظری هست
مانند شمع از همه آزاده میرویم	صد جاده سوختیم و یک جاده میرویم
صورت نه است در دل مانعش حکیم	آیینیه دار از دو جهان ساده میرویم
در شاهراه عشق ندایم کاسه	چون شمع در مقام خود استاده میرویم
در دور چشم یار شکستیم توبه را	بیرون زدادم سجده و سجاده میرویم
در راه شوق تا سر کوئی تو عمر است	بی دست و پا چو جاده افتاده میرویم
پست و بلند راه ندانیم همچو سیل	یوسف عنان خویش زلف داده میرویم

رباعی

ای در چین پیران تازه گشته	در محفل ساکنان لاهوت ملی
یوسف نتواند که کند لغت ترا	آغاز دو عالمی و ختم رسی

یسینی سید عبدالرزاق شاه آبادی سید عالی نژاد بود و سلاله سلاله اجماد و رجوت
 طبع و سلامت مزاج و مهارت فنون فارسی ممتاز عصر نیز است دیوان غزل و رباعیات
 و ترجیع بند و جز آن دارد اصلاح سخن از میرزا محمد فاخر ملین گرفته و مناظر الانوار در
 سرپای محبوب و مظاهر الاسرار در حالات محب بسیار خوب و خوش اسلوب نوشته است
 در سیه فارسی مثل گل کشتی و دیوان آصفی و غنی و نیز نگ عشق و جز آن شعری دارد

نویسنده

دو دانش درین صحن و ستیاب نگریده آنچه از تحوّلین سمن شد این چند بیت است
 برخ یان مه بچهر من نقاب گذشت
 خشی بشک کمانی با نقاب گذشت
 و لکم شکفته نش میتو ماه و سال گذشت
 نسیم رفت و صبا آمد و شمال گذشت
 ز سر گذشت یمنی و گر چه می پرس
 که روز هجر گذشت و شبصال گذشت
 برخیز و بنج زلفن شکن در شکن انداز
 در گردن خورشید قیامت رس انداز

رباعی

عمریست که بر پائی تو سر می سایم
 بر خاک و رت دیده ترمی سایم
 چون سود نگر و سودن چشم و سرم
 اکنون کف خود بیکد گرمی سایم
 یوسف مولوی ابوالحاج محمد یوسف علی بن مولوی مفتی محمد یعقوب علی احاج گوپا سونی
 مولد لکنوی موطن عثمانی نسب خفی مذہب چشتی مشرب که جمله میلاد است و چارم از شعبان
 لفظاً از تاریخ ماه و عدد از سال و لادش مشعرست علوم جمیع اعتقادی و نقلیه زوال و ناجو
 استفاده نموده و تکمیل تحصیل حلقه درس مولوی قدرت علی لکنوی و امامک العلماء
 ملا عبد العلی مرحوم کرده و صحاح سه و دیگر کتب حدیث را قراة و سماع پیش مولوی عبد الحمید
 بن مولوی عبدالحی مرحوم شنوده شعر و نثر و علم اوست اما احیاناً بموزونی طبع سخن
 سخی میگراید هر چند آنچه نگار خامه را بتدوین و جمع آن نمیرساید در حین تحریر این مقاله
 کا مداریان تمام خواننده جهان بگیم و آئینه ریاست بپایست این چند کلمه بی بها

از صدف طبع رسائی اوست

حریفی گو که از پیانام نوشد شش را
 که در هر فزده بیند جلوه افروز آفتابی را
 کجا چشمی که از کحل بصیرت سازش روشن
 که در هر قطره دریا بد محطی بی بجایی را
 ز آب و امن تر چشم بار است عینم را
 ولی ترسم که کار آبی شود تا بر جسم را
 جلوه فرما و لبر سی صدر را آبا و را
 بنده خود ساخته صدیچو من آزاد را

سرزمین عشق را آب و هوای دیگر است
 صحرای سکون و عطش سیریش دیگر بود
 مرگ خود عین بقا و زندگی عین فنا
 طوبیائی چشم ظاهر بمن برادار است
 گرچه یک غوغاست هم در خانقاه زاهدان
 شان و آن شاد هم از عالم دیگر بود
 زخمی پیکان و دگر گار بودار شده دگر
 پنجه دست کار و خنجره مرگان من
 در دیو سحر راجع و زمان ز طب یونانی
 ابر سرشار از ترشح و اسهال تر کرده است
 چشم مستش دیدن کایف سیستان عشق
 نیست آب زندگی قطعاً جز آب تیغ او
 از وصال خار با گل ناله دارد و عند لیب
 حرف تلخ آن شکر خازن شیرین تر است
 قطره دارد و در گره دریا و عکس وئی او
 پرتو دهان روی فتنه گرافتاد
 دل که از عشق با خیر افتاد
 هر که در دل نیافت و لبر را
 آن خجور از نظر شود پنهان
 هر که در سر سست سودایش
 بتماشای او ز خود فرست

صنم و شامی دیگر و مهر و سماهی دیگر است
 با دانه و آبی دگر نقل و غذای دیگر است
 این فانی دیگر است و آن بقای دیگر است
 عین بینائی بطون را تو تیا می دیگر است
 لیک در دیزخان هنگامه های دیگر است
 و لبران دهر را آن وادای دیگر است
 کشته تیغ ننگ را خونهای دیگر است
 گرچه هم رنگ است هر یک را خانی دیگر است
 چاره از صدیق جوکار و ادای دیگر است
 در دل سرد آتشین آب آتشی سر کرده است
 از شراب رنگی لبر ز ساقی کرده است
 عمر سفت کشته کز وی گلو تر کرده است
 کاین خلش در سینه او کار نشسته کرده است
 کاتش لعل لبش قند بر کرده است
 زره را تاب جالش مهر انور کرده است
 در جهان طرفه شور و شرف افتاد
 از بریار و در تراختاد
 وانی بروی که بی بصر افتاد
 گر بغیرش ترا نظر افتاد
 سوگوین پشت سرفراز
 در حضر کار با سفر افتاد

لطفاً در این کتاب هیچ کس را نماند

چون گرم شدم دریا بار	بر لب دوزخ اخذ رافتاد
بخت منی طفل هر جا بخت	دل دیوانه در بدرافتاد
نور چشمی که گشت آواره	طفل اشک مست که نظر افتاد
هر که زد و پشت پا بافتاده	پیش پاخور و پس بسرافتاد
دل بتاراج دستانی رفت	کوه غم بر سر جگر افتاد
دور بگریز از قریب و بعید	شوق قریبش بدل اگر افتاد
بزیخار سید کی یوسف	تانه دور از بر پدر افتاد
کرد تا فوج خزان تاراج او گل برگ و زر	گل بچشم بلبل افتاد دست و خارش در بگر
طریقه ام بعد نیست غیر حسن سلوک	چو بادرت نبود و چند روز دشمن باش
رباعی	
ایم سهری شگفت در پرد دل	حاشا که شود سماء و افش حاصل
اعلامش بود قائل و اخفا ملک	گویم شکل دیگر نگویم مشکل
رباعی	
ستاره عشق نیست از دیده بل	بل از ره هر حاسه راند محل
که ذائقه و شامه و لاسه اش	چون سامعه میشود و بجانها صول
چلوه مفروضید با من ای تان خود فروش	شد دلم سر از شاگردم تماشا شایه خودم
شوریده سر حجاب عدم و اوریده ام	چون سنبلی و فشفه پریشان و سیدام
چه سپیم و اعطاز و چه بود و سپیدی	سیاهی کان پر یاز و زلفعت پیری
کجا بخاطر ما بگذرد غم شادی	نشسته ایم ز عمری با تم شادی
بعالے که غم زینهار نفروشد	فروغ ذره غم را بهالم شادی
غم آن که کمال استغنا	سر که بر انضیا فروختی

گر خلیه‌ی پاسبی من صغار چشم بر عجزانی دیگر دانا

از قصدہ

با عوتم ز شیر فضا در اسگر مئی
این دل سودا سودایم بود و رخ شگفت

ناله و در خانه زنجیرم از وادیا حال
کز چه وادی این رسید نه اسکن این

از مرثیه فرزند خودش

ز آه گر هم بفرات حبسگر خلق کباب
 و منش سرشته از ریش خوشنایب شک

سرودش عالم دل نازدم سر دم باسط
 به که انداخت نظر بر رخ نازدم باسط

قطعه که از هر چند اعداد اعم عمر ضی الدین غنیه آورده

چهارچندان کرده اعداوش فزائی برآید
جمله درده ضرب کن رازنهان گردد عیان

معانی نام محرم طور

بنام هی نویسم نامه اینک قاصدی نیکو
جریده از عصا پاساخته از سر راه او

تاریخ از و واجم باریسیه بھوپال

آصف و خسرو سلیمان زمان
قدوم و اسیر و حکام و ولات

حضرت سید صدیق حسن

ناشر و جامع خیر و خیرات

خلوت و خلوت شاد و بھو مال

بستانن حوازان نکستی

مكة وبعثوا الملك

ماقت روات معاش شہادت

کتابخانه

کتابخانه

نتائج جشن خطاب نوابی

یوان لوبلی گرفت آرایش باغ و چمن
جو یاسی تار نخش شد آمد بقلب حبیب من

بکلبوس صدیق حسن جنب حبیب خضه
ز روان سعدی این سخن باغ العجب کمال

18-00000

[illegible]

تاریخ بنامی مدرسه امام

رافع ارکان دین حضرت صدیق
ساخت پی طالبین مدرسه دانشین
سال بنا حصین یافت بی جبر و کسر
فکر نهندس حنین مدرسه فضیل و دین

تاریخ رسم بسم الله فرزندم علی حسن

علی نوباوه بستان صدیق
نموده اختتام علم دینی
بگفت تم منی بر اندیشه تاریخ
موتش بر سده مکتب نشینی

بر کارگاهان مخفی نیست که صناعت شعر اگر چه نسبت بصناعات علمیة و مقامات علمیة بسی
پایه موصوف است لیکن چنان سهل و آسان که عوام روزگار آرا گرفته اند و هر شور و ده مری
بیوده گوئی اثر غامبی بدان خود را هضم ساخته نیست چه تنگمال این فن و بهار این گلشن
موقوف بر سایه خطیر و نشر اخط کثیر است که حصولش بهر عامی و سوتی دشوار باشد و بعد از
نسبت خاص و کمال اختصاص عمری در آن باید سپری ساخت تا رونق گیرد و چون نزد قاص
هیچ مایه درین کار و بار نمیاید از آنست که بشعر و شاعری از هر چیز دلیه تر نداید آنکه حصول
مرتبه پیش نهایت بقدر و سافل بلکه نازل کننده قابلیت است و صفت و سطح آن تصنیع
وقت و وجود و عدش در پله مساوات از کتاب کامل آن اگر از لب کام پاک نفسی بر آید
در روزگار بی تمیزی بی مصرف و بی سود باشد بلکه گوهر خویش شکستن و باخت شکست
در آسختن است و اکنون سالهاست که چنانکه شریعت مخور و نظم سراف
منسوخ و شاهدین فن در نقاب احتجاب است بحین بخیدن و فهمیدنش هم نایاب و لاف
مدعیان بیشتر هرزه و گراف و درین زمان پسین ناظمان سخن و نا شدان اشعار نوگوین فنون
از حد و بیش از حد اندا چون بسیاری از آنها بنا بر عدم بصاعت و فقدان سبب
با این صناعت در خوار اعتنا و التفات نمید و سخن شان قابلیت ذکر و سماع ندارد و آنها را در
حضرات این مجلس جاندا دم و کلام نخیده رقم را بجزیر نا صواب آشنا نکردم هر چند ازین گروه

چند بیت مربوط بگوش آتشا سر زوده باشد چه آن بندرت و نجت و اتفاق خواهد بود دلیل
 مهارت نمیتواند شد و اتفاق و معاجات را خاصه درین پیشه بتبدل اعتبار نباشد و اگر میخواستم
 که اقتصار بذكر کاملان قدیم و حدیث رو و دهر آینه معد و دوی قلیل بیش نمی بودند و حاجت
 باین تفصیل و چنین تطویل نمی افتاد و لاجرم بذكر جمعی از ملوک و صوفیه و علماء و شعرا زانها رو
 بعض معاصرين و بعض شاذه و فاذه که بعض سخن و شعر آنها را اشعار قبول شامل ست عثمان
 اشهب خامه معطوف نموده آمد تا این بزم نگین و مجلس رنگین را سرایه جمعیت و پیرایه کثرت
 بهر سب و چون هر کس ادر هر صنف پایه نصیب متفاوت است بنیل تراجم موافق شناخت خود و
 اهلیت و لیاقت او اشارت رفت و شیوه عدل و راست قلمی فرو گذاشته نشد چه معلوم است
 که جمعی کثیر ازین طائفه همصیر من نیست و سلوک بجاده عقیدت و مشرب من نادر و بخللاف
 باطلان که بلی تمیزی خود را تمام امتیاز دانند و از افراط و تفریط بیخ و زم بجهت بعض و ضیاع
 خود مصون نمانند و صفحه صفحه تائیدهای بی اصل و مدح باطل و بهفوات الاطائل و احجاف
 و اعتساف را انشا و رنگینی کلام پندارند و شاعرانه فی طبع نافر جام را بهر فروشی و فضیلت تمام
 انکارند و هر که خاطر غرضمندش ذایل باشد هر کذب و غلو که تواند در هم بافند و از هر کس که عرض
 بود و حقیقت قدیش را نصیب العین خود سازد با آنکه بر میزان مراتب و پایه شناسان مناصب
 حقیقی نیست که چنانکه میبایست بحد و استن و افاده نمودن چند ضابطه علم خوئی نشود و بگفتن
 دوسه سئله هندی سه مهندس نگردد و همچنین یکیک در مدقه العمر از وی چند شعر یا صد بیت سر زده باشد
 هر چند شایسته بود شاعر نشود و در سلک این صنف معد و ذکر و در نه کمتر کسی در دنیا بوده باشد
 که چند حرف موزون و مصرع پر ضمون بر زبانش نگذشته و دوسه لفظ نظم از وی صادر
 نگردد و پس باینهمه تنگ ناگلی او را در شعرا و شمر دن خون انصاف و تخین بیش نیست از سباحت
 که با وجود این جمع و تفریق خود را این چنین سبزه بیگانه می شمرد و در زمره ناخمان خوش اندیشه
 حلقه بیرون در میزدانم و نگارش این نامه بهنگامی از خامه سر زد که هوش از کثرت فکر ت

و پریشانی پریده تر از ننگ گل مستانی بود و جو اس از هجوم اشغال جهان بینی آشفته تر از
 اوراق خزان خوار گشتیم که بی همانه این انسانه خاطر باوقات فرصت شغله غمزدگی بستیم
 و بدو که گرانباری طبع شنیده و دل اندوه آرییده رود و سبکی آر دلا محاله در پریشانی ارقام
 و آشفتگی کلام که بی درنگ بر زبان کلام جو اهر سلاک روان شده معذور تواند بود و چون در
 استقنای مطالب استقرای آرب جمعیت خاطر ناگزیر است بسا باشد که بعضی از یاران محاصر
 و مخوران اکابر و دوستان معاشد در وقت سرعت تحریر از خاطر شکسته و بال گسته محو می شوند
 و بعضی باستبداد و فرمایش سعی بعضی اجباب و دین محبس جاگزین گردیده دین تصور خارج از
 مقدور معات و معذوم و بسا باشد که از بعضی اشخاص بلکه اکثر اصحاب پیشین بدو سه
 بیت بلکه یک شعر اقتضای فتنه و فتنه نظیر ابرام در ایراد نظم انتقام است و ما اثر خاطر
 کسو تحریر ابیات سنجیده و سخنهای گزیده پس از فردان کلام هر مخور بهر بیت و شعر که در دین
 انتخاب بدل چسبید و ضم و نش خاطر پریشان را بجمعیت طبع رسانید یا موافق مقتضای حال
 آمد یا و ادبیرگی طبع و ادب همان ثبت افتاد و حفظ ذوق هر ذائق و ضبط شوق هر شائق و پس
 رضای هر خاطر و مراعات طبع هر کامل و قاصر امر و ثواب و جاده صعب گذار است که میست
 کل رحیم یما لک الذی یحیی و یموت و یحیون عقده کشانی این معاست و کل نفس و دیتها و دین ناینگاه و تو قلم
 جاده پیر الاحماله اقتضا بر پندیده های خود نمودن و از سیر باگی همگان ضبط نفس فرمودن
 زیاده تری نماید بر خاطر اتمام اعتماد نیست که تنه مکر ز نو شوق و شوم و حالت و خواسته نیست که برگزیده
 خود و شوق نماید و بسا است که در یک تذکره شعری را منسوب بکنی کرده اند و در تذکره دیگر بجا
 شعر بنام دیگری آورده بلکه خود در یک تذکره اینچنین تکرار نمود که بسیاری از شعرا نامدار
 صورت وقوع گرفته و عدم اطلاع بر نام و تخلص یا عدم وقوف بر اصل شعر و دیوانش سبب
 این اختلاط و تکریر گردیده تا آنکه کمتر تذکره نویسان ازین جنبه مزائق اقدام و مدحض اقلام
 خالی بوده باشند الا که الله چه بیشتر از اینها بر نقل دیگران گفتا کرده اند و رجوع بعد از

جواب بخش نیاورده و هر که مخزن منظوماتش حاضر وقت است آنجا خود این مسامحت بگنجید
و علی ای حال چون مقصود بالذات ازین جمع و تفریق صرف احتفاظ خاطر مستند و دل پرورند
صاحبان است سخن از هر که باشد مزمل ملال و مفرح بال و مسکن ببال است هر چند بعد فراغ
جدد در بعضی مواضع نادره در تصحیح انتسابش بسوی قائل اختلافی روداده باشد چون بنابر
تالیف این تذکره بر عدم اعتناء است در چین تجلیل سیر تحریرش نزد ترتیب مراعات سنین و نیت
شعرا میان نیامده و ضبط تقدیم و تاخیر عصر هر واحد چنانکه باید صورت نگرفته تا چار این تهذیب
بر طبع ثانی اگر اتفاق افتد گذشته آمد که حالا اینجی بعضی بسوی بوج انطباق بر صاحبش

آسان است و نعم باقیل

درین کتاب پریشان نبینی از ترتیب عجب مدار که چون حال من پریشان است
هزار فکر که با یکبهمان پریشانم چو تار طره و لاله از عنبر افشان است
باجمله کیفا اتفاق معارضی طبع هنرمند و دستیار می خواند نقشبند طرعی در سواد شهرستان سخن انداخته
و این شغل دلاویز را وسیله رفع تطفل خاطر ساخته آمد بو که صاحب دلی کارگاه را
گذر وقت بر سر این خرف پاره چند افتاده و بلا حظه حرفی از کتاب و پر تویی از افتاب
این جنس ناکاره را پترخ گهر گیر دو تاسه نگار تا توان کار را بدعا می خیر یا آورده و تا طر حوهر
شناس از لفظ رنگین و معنی نگینش ذوق وقت ربوده و خط طبع ستانده و حکم خد ماصفا و
دع ماکلد از سهو و نسیان که لازم نوع انسان است قطع نظر فرموده و معامله و اذامروا
باللغو مروا اگر اسانما ید من ذالذی ما ساء قط و من له الحسنی فقط و در
بعضی تذکره ها از جماعه شعرا اسم و وطن و چند شعر ذکر کرده اند و احیاناً دو کلیه خواسته که
مصدق لا یسبحون و لا یقینون من مجوج باشد نیز آورده چون آن اشعار بنایت هر غوب و نهایت
تازه اسلوب بود طبع حریص رضا با همال نداده و اسامی این طائفه لقبی که یافته اند بطور افتاد و بالذکر
خاتمه شمع انجمن

منت خدای را عز وجل که خامه خوش خرام بنهت های این قلم رسید و سیاحتی که آغاز کرد و بود
 بانجام رسانید درین گلزمین که سرو آزاد بوستان فصاحت و خزانه عامره کشور بدانت
 و کز جمعی از شعرا زما دار و پارچه از معاصران و الاتبار حواله زبان قلم سحر رقم گردید و بیشتر
 استعاره نظم و شعر در آن از سرو آزاد و خزانه عامره وید بیضا و ستاج الافکار و آتشکده اذر
 و تذکره حزمین و سرخوش و جز آن از صحائف بقدر ناگزیر اتفاق افتاد و از دیگر دوا وین
 اشعار و تذکره های آبدار هم باندازه فرصت و وقت ابیات و کلمات انتخاب درآمد و جمعی دیگر از
 معاصرون که ازین شبکه تذکره ریدر جسته باشند و یه مان این خوان الوان نعمت نگردیده و بای بند
 عبارت و اشارت گذشته ذکر آنها را خواهی که بعد ازین قدم در صحرا می وجود نهند نموده شد
 چه این سلسله چون در زمان تطبیق لایه نیست و اعطاش در یک آن و زمان فوق الوصف العاییه
 و دو بیتم جسگر در روزی کباب که میگفت گوینده بار بایب
 بسا تیر و دی ماه و اردوی بهشت بیاید که ما خاک باشیم و نشت
 کسانیکه از ما بیغیب اندر اندند بسیارند و برخاک ما بگذرند
 سبحان الله قسم سودائی مزاج چون دل و روانه با هر آتش و یگانه خشکی و خشکی کرده و قطره
 سودا که در سودا داشت از کانون دل و خشت منزل فرو ریخت و هر چه بر زبان هرزه بیان
 آمد از جداول انا مل بیرون داد انجمن آریان استقبال که درین صحرا بادیه پیمانی کنند چگونند
 و آیندگان صاحب اقبال را جواب این بی حرفی بجا باشد

مرا تو عهد شکن خوانده و می ترسم که با تو روز قیامت چمن عتاب رود
 و چون نیک می نگرم این سوخته حکم بیاضی دار و که بهر گونه انداز و روش مبتدی از معلومات
 و مسموعات خود را در آن بتقید کتابت آورده شد پس اطلاق تالیف بران خارج از آیه است
 انصاف و جز لاف و کرافت تواند بود و مرا از ان شرم می باید که ملایم سیرت و مانا بصورت
 من نیست تا بناترش و مغاشرت چه رسد و اگر بلند پروازی کنم و ببالا خوانی گرایم همین نقد

نماقص عیار و متاع بی قیمت و بمقدار و عبارت قاصد اشارت فاتر برای ترسیت و دعوی
 سن پس ستیج مراندان از آن گونه کس که من دانم خدا آگاه است و دل ناتوان گواه که خنجر
 اصلی ازین بهنگامه آرائی و سخن پیرامی جز رفع خاطر و حشمت زده و تفکله طبع بزعم آریان فنین که
 کاری دیگر نیست و کیفیت که سه مناجاتیان ذکر خوان من اندر خراباتیان خود از آن من اند
 پس اگر گوشه چشمی برین متاع کاسه و کالای فاسدان از ندو با وصف کم مانگی منظو نظر التفات سازند
 این گذارش پیرا پریشان نوارا بار رخان و عسایا دارند و این گلدسته رنگین بیانی و یاسمن
 گلشن شیوا زبانی را رفیق مرغ و مرغبان انکارند سه زخمه بر تارم پریشان میرو و ده کین با
 پریشان میزنم خداوند اهرزه درانی من بد را ز می شید و از مرتبه آحاد بدرجه آلاء رسید
 جوهر فروشی آب آینه بنجاک ریخت و خاجوشی صاف صهارا با درو آمیخت با این همه آرزو
 دارم که لطف عامت با مرزش خاص مرا بنوازد و درینش این جام نهار بدستی مرا از میان در
 رقم سپید و سیاه من برین شکسته نگاه من چه من و چه دگر گناه من بخلم ز نام غفور تو
 اللهم غفره آمین ثم آمین

خاتمه الطبع رنجته خامه عزیز مصر صاحب کمالی مولوی فیض القادر

نقوی بھوپالی صحیح طبع طبع المطالع بلکہ بھوپال محمیه سلمہ رب البریہ

انحمد لله انت که این شمع انجمن افروز و محسن خیر و زغبی شراب طهور میکده حسن محبوبی گیرنده
 تراجم شعرا نامدار از زنده زاده های طبع مخوران فریبنده گفتار معدن جواهر و زهر شرار
 رنگین سخن نفوذ و سرایات عشق آگین که بی بهنجار سخن طرازی و طراز بلند پروازی و دھری
 از فصاحت و طواری از بلاغت باشد و بی شائبه بالا خوانی و سامان شیوا بیانی حقی مروت
 نمحانه ازل و نشئه دلوغ رس اندیشه حصول امل است بتوجه خاطر دریا مقطر و رنگ زیب شور

دقیقه سنجی و سخندان سلطان اقلیم کتبه پوری و سحر بیانی فارس میدان انشا کردید و بوالعجب
 املا و آهنگه زینجی دانش را در پیرانه سری بخلعت جوانی نواخته و حاصل هزاره علم را دایم
 خشک سالی چه مرتبه از آن ساخته هیچ دقتش فشر عروق اشکالات و فکر بیغش که کاشی
 عقود و مضامین در علوم شریعیه آیه که بیه رحمت الهی و در فنون رسمیه بحر موج نامتناهی حسن
 خلق که گل سرسبد انسانیت است پیرایه گلستانش و صلاح عمل که شجر علم است سرایه بدینش
 سخن نمکینش در تازی و درسی همه شور انگیز و حرف شیرینش چون نیکو در مذاق احصا و
 اعنی مطرح الطاف خفیه و جلوه حضرت باری ثواب والا جاه امیرالامک سید محمد صدیق حسن
 خان بهادر قنوجی بخاری که در گاه به دارائی این آله بماند نقش تالیف یافته و رنگ تیر صیف
 بر روی ظهور گرفته زهی شگفتی حسن بیان که در برابرش گلشن از شبنم اشک شرمساری برست
 و تجمی صفائی سخن که در حمادیش آینه رخ خوبان را چشم حیرت رو بر و صفیات طبع اخوان
 بنی نوع را خوان الوان نعمت اشتیاق است مصاحبت ابناء جنس را یا غم تراش و مونس
 ایام فراق گرمی هنگامه رنگینی بزم پرچم فیروزی مهر که رزم برگ عشرت سرای بهجت گل
 بی خار مشوق بی آزار بهار بی خزان بلغمی در بان آتش افروزه در و دان مرهم لایق
 بیت المهور خزان اسرار گنج شاهگان تنای افکار مصرعیت پراز یوسف طلعان معانی
 سواد اعظمی است محلو بهر خطان چمن معانی مشکین شاهدی است نقاب غمیرین بر رو کشیده
 بنفشه زار است که از چمن نسیرین دمیده در سواد این ظلمت آب حیات سخن پنهان است
 از سواد این ابر آفتاب جهان تاب معنی نمایان نظم آیدارش خارا لودگان فراق لیدار را
 شراب ریحانی است و چاشنی شهد گفتارش گرسنه چنان وصلی مطلوب راغذای روحان
 سخن دلپذیرش چون دل سخن پذیرد همه جا عزیز و فکر بلندش چون بلندش فکر مرغوب با بل نیز
 شده از قیض بهار قلش قلم گل و تراش قلش
 عکسی از صفی و صحنه گل و قرش پرده چشم لب لب

تأمل نظر کرد بر آن صفحه تر گرد گل ریخته بلبل بر سر

بآئینه درین نزدیکی که این برج درخنده اختر و درج ارزنگوهر بپایان رسید فرمان واجب الایمان
شرف نفاذ یافت که این کان جوهری بها و تنبیه که صفرا و بیضرا و مطیع رئیس المطایع بھوپال
حمیت که بقدر شناسی و هنر پردوری رئیس معظمه علیه ثواب شاه جهان سلیم صاحب و الیه
ریاست بھوپال سیل عظم دلاور طبقه اعلای ستاره همت دامن لها الاقبال آنکه در رفعت مرتبه چون
افق سابلند پایه و در حسن مکاری و انصاف پردوری باجو شاخ پر میوه گرانمایه ست بزبور
انطباع آراسته و از غار خوش سهو و غلط پیراسته قد چار سویی گیتی جلوه بخش چنانچه با مثال
امروالا و اشارت بالا از قالب طبع برآمده تطبیع طبع خداوندان دل گردید و مستعد در بابی
نظاره گیان دیده و روح صاحب جوهران هنر پرور رشد و از تنگنای قوت بوسعت آفاق فضل خرمید
عاشقان سخن را بدل سروری و آشفگان ذوق را بپیشم جان نوری ارزانی فرمود با بهتمام
جامع خوبهای نوع انسانی کان اخلاق جان مهربانی مولوی محمد عبدالحمید خان مہتمم
مطبع شاهجهانی و تبریدی قلم شیرین رقم منشی احمد حسین صفی پوری با هر صفت
جلوه آرا گردید و در رشته هجری در کم بایه فرصت از سیر عالم طبع عود احمد کرده گرم هواداری
نورسان چمن حال و استقبال و شمع افروزی بزم آریان حال و جلوه پیرایان قال گشت
و بخوانم زیبا و قصاید غرا و دلربای شاعران شیرین مقال و صاحبان بحر حلال گردید
باغبان گلشن عالم این نو نهال گلزار ربانی و سرو ناز حدیقه معانی را از دست بردوزان
آهویگیران صحرای این دار فانی و کوی نظران محافل سخن دانی نگاه داشته قبول خاطر شیوایان
سخن سنج و نازک خیالان معنی آفرین هنر گنج ارزانی فرماید

خاتم دیگر از انشا نخبین حدیقه قصاید بلبل شاه غایت کجا مجسم شود و شیم بجز سیاه و آج مشرف
را تا سلالة ال کرام رضی عنہم صطفی الہ آبادی منقول اینست پان خصه سدر البخر و لا انصا

غرض آنانی بلبان خوش الحان خاصه بخیا بان صغیر بر مزمره پردازی حمد باغبان حقیقی است که گویای
معانی موزون پرشمار و صوفی و الفاظ دامیده و عذب البیانی طوطیان شکر زبان بر اغبان
لسان بلاغت تیان پیرانه لغت طوطی شکر مقال و این طوطی عن الهوی است که چاشنی عسل مصفا
بدایت مذاق جان الحکامان منظر ضلالت رسانیده اما بعد بر ملتقطان جواهر زوایا معانی مخفی نیست
که گلزار یک همیشه بهار باشد و دماغ خوشه باغان اولوالابصار را خوشوقت دارد و بجزر گذرسته ریحان
نازک خیالی یعنی سخن رنگین و حرف خوش آئین نیست چون اکثر شواهد معنی از کمال جوش حسن بخود آید
ستوری نیافخته از حجه خیال منصفه قرطاس خرامیدند مگر بعضی وجوه آواز دهن و حسن و جمال آن پر گل
کمال قریح صانع مشتاقان نشده و دیده انتظار زنگس وار و او نشینندگان خوش ارانی مطلوب
خیال زده کش نمائند از معنی در تنه که که مانده گستر سفره نو و کس و شیرین ساز مذاق ابل سخن است
بمرتبه اشاعت نرسیده که درین زمان سعادت اقتران با شان و شوکت و اوان با جابه و عظمت
با وجود مشاغل مهمات ریاست و انتظام سیاست بحال مجامع فحول بحال محافل ارباب منقول و
معقول کشف حقائق کلام مفتاح دقائق اسرار کتاب ملک علام شمع شمس معانی ارتقاء سپهر
همه دانی اعلیم سخن تالیع فرائض علم معانی گوئی خم چو گانش فضائل ازان نازی و کجالات را
بدان نیاز می آید انواع معانی تازه و زین زبان و اصناف مضامین رنگین حاصل بیان در وقت
امر بالمعروف که صدق بر بیان سعی بسته و تا و کد و دلد و ز منی عن الشکر و ردل بطینتان شکسته
بوتانقت اجتماعش مسائل بوضوح موصول و بوضاحت تحقیقش دلائل منقول مقبول را بوضوح
گلبن بحال صورت بحال تیرت افشال قنادر دست دوست آشنا و عده و فاسرا پا صدق و صفا
در یاد دل در هر فن کامل صادق کلام رکن اسلام همان معانی سبحان ثانی جبر و سما تحقیق سستی
عشر تدقیق مقبول بارگاه حضرت ذوالنورین جناب سبط ابی امیر الملک و الایجاد و ابی سید
محمد صدیق حسن خان بهاء و رفیع الدین المومنین بعلم و بارک لد فی البیله و یوم مخفی را
که با نام هدیش مناسبت نیست و روغ است بل اصلش بی فروغ صفائی لولوی آبدار نشا

و تحریر دال بر جلای جوهر شمشیر تقریر دوست و حسن تقریر دلپذیر سر اپا تویر روشن تراز اند
و تحریر اولر اتمه

گر پیش گردون ز صدف شسته
نظم انجسم هم ز خوش صحبت
هم تنفس و بدیع و هم بیان
کم بود هم وصف آن والا مکان
کامل آمد در حدیث و در حساب
نطق هم از منطقش شد بهره یاب
در فصاحت در بلاغت هندسه
در ریاضه در فرائض فلسفه
در معانی در حدیث و فقه دان
ذات اور اما هم سر ار آن
گلبن علم معانی را گلست
ساعز فضل و کرامت را اعلست
در ادب گوئی بلاغت در ربوبه
هیت معنی بصورت و انمود
خامه شایسته گهر بار که از قطرات مطرات نیسانی دامن بجو منظوم و منشور را پر از دانها
مروارید معانی میسازد یا سمندسیت با در قمار که از کمال جولانی عنان گسته بر روی هوا
تلاش مضامین بلند می تازد و صریح خامه عندلیب گلشن فصاحت و بی کلک سر و جو مبارک گلشن
بگهر باری خامه شش سحاب ز لب خون میگرد که کف دریا بچرخ مرجان است و از حسد در ریزی
گلکش عرق عشق تشویر دریا و کان سه مطول هر کلامش را معانی است و بیانش گنگ میسازد
زبان را به مقتضای آنکه آدمی را عقلا و نقلی صفتی بهتر از دل سخن پذیرد و طبعی و اثری گزیده
از سخن دلپذیر که غبار زوال را بر ذیل اجلانش دست رس نیست و دست انقلاب از دامن
حالش کوتاه است نیست تصانیف هر فن چه شور و فلکینها نموده و در ایفای قیامت آشکارا
کرده که چشم ناظرین بلا خط شمس باز غماز کمال مضامینش پر آب و دیده حاسدین خفا
طینت در آفتاب رخسار شاد معنیش در انکسار کلمه مواد آرام طلبی را که خاصه فراغت
شمار است بر طاق نیسان گذاشته نیکو نامی و ناموری و دعائی خیر طلبان را ذخیره ساخته
در کارگاه امتثال گلشن ماه در رفوکاری رخته و نصب و تنگیش برای حصول مامول نمودن نهاده

سبب آید تا ز کفش شیرین را بر تن و خاطر پاکش قد روان هر ذی فتن سخن و صاحب سخن را
 بر حمت خاص و عام تو خسته و پائیدار اما سدره المنتهی بلند ساخته و زیولا چهره سخن را بر
 التفات الیه نشخو مالوت قلوبا معنی تذکره شعر که شمع انجمن ارباب انش تو اندش بر افرو
 و با استعداد خدا و ذوق محبت آقا دگلدسته گلزار سخن و کلیات اجزای هر فن انداخت
 آثر راه قدر افزائی دل مخزون این غریب و یار و جلیس هموم و افکار را بر پر تو حسن التفات
 از غم پرداخت و بهائش طرف عذار دلربای شیرین لبان شکرستان فصاحت که عبارت
 مرآة انجیال اهل کمال از لطائف مالامال مرا سر حسن جمال ست دلم را سر گرم سودای آن ساق
 در وحده ایست که از ریاض الفاطش گلهای فنون در میدن و نسیم باغیت از عبارت پوشش
 در و زیدن آتیار بلاغت بر شاخسار معانی در ترنم و کلام فصاحت و چشمتان به خوش
 در حکم لطافت از زاکت معنیش بخود می بالد و تراکت از لطافت مبانیش می ناز و ستود

دیده در بیاضش حیران و بیاض حدقه لبش نگران

صورتش دیده جان را بصفا روشن کرد معنیش در دل مخزون اثر غم نگذاشت
 بود نقش همه آمال و امانی در وی آفرین بر نقش باد که این نقش نگاشت
 لیلیای مضامینش را دلم مخزون و سلمای معنیش را خاطر م مفتون ست بقطر عنایت و کمال است
 و محبت ایما شد که گایستان اندیشه را رنگ آمیز تحریر سلطوری چند بطور یا دگار باید ساخت و بهر
 نقش چهره تقریظ این روشن نگار را رنگ معانی باید پرداخت تا چاشما هم واجب الانقیادش
 صدر نشین مفضل قبول داشته و نامد را بجا ورت توصیف و کمالش مانند جریس صاحب و خاتمه
 بجا ورت تعریف و هنر با صفایش لبان نیر جرج انگشت نمای ظهور یافته بحکم الامر فوق الادب
 سطر ی چند از الفاظ نامر و ط در سبک تحریر منتظم با ختم هر که قبول افتد نبی عرو نشو

خاتمه دیگر از معنی آفرین سخن پرور مهرور زکرم گستر استغنی از القاب
 و کنی مولوی محمد حسین بنت امرا و آبادی خصه الله تعالی بالایا و دی

این نامه ایست جانفزا و چاه ایست و گلشامو تنیست غمزد آئینه ایست جهان نامرنگین
 شاد ایست روح پرور و رعنا نگار ایست و لبر نگارخانه ایست از چین کارنامه ایست تو این
 شمع محفل و سوزیست و مهر منیر سپهر خاطر افروزی نعم البدلیست از وفاتر گوناگون شکست
 از جبراید و قلمون ارمیست ذات العباد بر میست از موهوشان خلق و نوشاد تنعمیست که خوا
 الموان نعمت نهاده گریه ایست که دست بهر بخشش کشاده گلشنیست همیشه بهار بهار ایست گلشنها
 و رنگارنگیست صد رنگ گازیست رشک از رنگ گلچلیست پراز سر سبیلانی پرستانیست
 در جلوه و دستانیست صفحه آتش نقش مدعا ملحوظ و رقص کام روان از مخطوط عقل سلیم از وحی
 در کفیم از و برانی قلزمیست و کوزه نمان جهانیست در حجه آبادان همانا این شمع جهان
 و بهار گلزار سخن نو و کمن تصحیفه ایست مثل برتر از جم شعرا و زین تالیف جان بخش کالبدر سخن نور
 صدیق و هر کمن زور بازوی فهم رسا جوهر دارونی بمل نامر از جمع البحرین فضیلت و خدانی
 امام البحرین مبانی و معانی قران السعدین دولت و دین جامع الشرفین تواضع و کلین ظاهر
 جمال و جلال تصد فضل و کمال ثمره شجره سیادت عطی شجره ثمره شرافت کبری عزادان سخن
 فروغ و شکوهی و هر کمن تبصیر شناس قلم صاحب سیف و علم تنق ملک سخن طرازی نظام قلم و نکته
 پروازی معنی یاب نکته آفرین گلدسته بند خیالات رنگین دانشمند زودرس طلیب سبیل نفس
 یگانه عصر و در نظم و نثر مستوعب مناقب علیا مستفید فضائل حسنی مطلع همه و من محمدین تمنا
 جناب علی القاب نواب والاجاه امیر الملک سید محمد صدیق حسن خان بهادر دام بالعالی القاب

و بعد التناصر

شیرین رفتی کز شکر افشانی تشهیر	گر دیده فی خامه بدلتش نی شکر
مکرار کند که سخن حسن فزاید	لطفی شود افزون چو شود وقت مکر
در عالم ریش چو نمایند خطابش	گویند بخورشید که اسی ذره خاور
گردم زند از منطق و حکمت نتوانم	جز آنکه گویم که بود لفظی مصور

منت نپذیرد ز سخنها سے من و تو
نکیرش که ز تعلیم ازل یافته میسر
هر که اوران دیده هیچ ندیده و هر که بخش نشنیده هیچ نشنیده صد پاسبانند او نگار که بی چکاره
را بهر دو نعمت بخواخت و با نغم از غصه نادیدگی اهل کمال برداخت

خاتمه و دیگر بایانج تالیف از سریر آرای کشور شیواییانی اورنگ زیب پختوری

و بخندانی مالک از نه تقریر و تحریر یاقط خان محمد خان شهر سلسله الست

عسم اندکی ز سوز درون مید بیدرون
دل شاد و یکس نفسی در دستند ما
یار بسخنیک زبان را با دل کی کند از خدای تست و گفتگوی که دل را با زبان یگانگی بخشد
از یکتا بی تو زبان را با آب این گفتار نیافریدی نفس ته میکند قلم را مرد این کار فقر و جفا
میدان مید در باعی

تا چنان بخت جویش مصفا چیت
ما چنان بخت جویش مصفا چیت

ای آیند داران تخیر پردانه
حیران نقاسی یا بیاید نیست

مان و بان و نگ تراش قلندر سی شمر آسید سیری امروز دیده تماشا می رنگ و پوشاک ام را
در نظر دارد که تا اندران قصور و لکش را طرح رخیته اند و خور و غلمان را رانده اند و شادمان
معانی بیان را بجایش نشانده آبی نی شکر فی در بیان نگاهند آتم درین نزدیکی زیبا نگاری مرا
به از رنگی دیوانه کرد و تازه بهاری مرا بگلستانی فریفت بهوای بوئی گل شتافتم را ایچ بار جان
یا فتم بهوی بی زبانان از رنگ و ویدم بحر آدگان الفاظ دیدم دستم نقش کتابی ست
چون خواستند که این نقش را کشیده آید آب از سبیل روانی طبیعت گرفته و آواز تشنه
گرمی گفتار آتش آور و نذ خاک زمین و قمار کلمه بختند و با و از فراز شان رسائی در یافتند بگاه
آتشچیان پیوند گفت گرفت شخص دین و دولت را سپید بستند که به ثواب و الاجاب
امیر الملک سید محمد صدیق حسن خان بهادر نام بر آورد

دوش از پیر خرد پسیدم	کای میوه تو بهمان منیت
میر صدیق حسن نان امروز	صاحب شوکت و ولا قنایت
بیش ازین رتبه چو اید برون	من ندانم که دگر بنزد چیست
نگرش کرد بسوی اخلاق	گفت خاموش که علت چیست

همانا دران شگرت قسم که برو ز ازل نام بر آورده فلک را آسمان نمودند و معرادر خشان
فرمودند ماه را تابان کردند و نواب را کامکار و حکمران بر آوردند اشک مردک شسته
چشم خنکان چکیده باشد در دوات افکندند و آه راست بالای سینه چاکان علم شده باشد
قلم ترشیدند و رنند و دود چرخ بیکد و قطره آب آمیخته که بسیار پی پذیرفته آید این سواد
شیرنگ چه انگیزد و ازین نی پاره خشک که در دست من و تو بنام قلم جنبید و چنین آتش را

پارسی چه خیزد

صدیق حسن خان بهادر که میدست	در کالبد معنی الفاظ روانها
آتش که در طره رقم زد که بهایش	زید اگر اهل سخن ارند ز چاهها
باتازه عبارات و اشارات نوایز	از اهل سخن در سخن آور و نشنا
بر کرد و بزم شعرا شمع معانی	تاریخ بود شمع شبستان بیانه

سخن جسته کنم شهیر آزاد روزگار شمع را افکند پیش بینی است علمیت که این تنگ راه جفا
دل غمزد و قاپیش که دوشتم از تیغ جفا بدو نیم کرده در پهلوی رشیم گذاشته بود و نیمه استم
که این دو بخش کردن بصنعتیک پاره بر نیمه نیز از این صیت اکنون نیمه از ان این شونی
انتخاب با خود برد و نیمه بخوبیهای کلام منتخب سپردن

ای نفس آهنگ فغان بازده	یک نفس زد و دل آوازده
ای نفسم بر اثر ناله رو	ای اثر ناله بدست آید رو
حرف زد و دل وقت بدر جبین است	آتش آواز کلام بستان است

مرد تو آنکه بطفیل نواست
تازه نوای که نه هر کس شنید
جان بلب آورده تفریه کیست
تیر بود در سخن سنی نظیر
شیخ سخن هست که سرافشانند
نغمه زنگین که در رنگ و بوست
کیست که هر جا که سخن سختیست
کس نبود جز فلک ایوان ما
آنکه شود و بهمه دانی است
با همه عیش و چنان میل کوش
پیش چنان مرد بشان چنین
چون قلمش سحر نگاری کند
پیک نظر را که رسیدن دهد
یک فن و نوشت هزارش کتا
بسکه خودش بود بر خود دست
میشکفاند بسخن اندرون
گاه زمین هم سخن میکشد
هر سخنش بغیر ترک گفتگوست
تفته دل آتش نفسی را کباب
جان و دلم سوخته تا مانا است
گر چه بهر نکته سر وش آمد است

آنکه نوای نگشاید نواست
آه بتقلید که باید کشید
دل و گرا حرامی تحریر کیست
کیست که بچکان بنشانند پیر
کیست که آنرا انفسان نشانند
بر ورق گل اثر گفتگوست
نقش بدیع دیگر انجمنیست
حضرت صدیق حسن خان ما
آن همه دان را همه زراستی
کاین قباد آمده راحت فرست
حرف ز افلاک خند بزمین
لفظ خزان تنی بهاری کند
چون بقلم پایی دویدن دهد
جوشش طبعش بنشانند شرباب
در حریت چو ایوان الاسودست
تازه بهاری بچمن اندرون
جان بتن استغنی میکشد
از بی دیوانه نشانند هست
ز تپشش آور انفسان کامیاب
شعله آهیم شرافشان است
طرقه ترایک بخودش آمد است

بسیار است

روح همه پیشه روان سخن
 کای همه مست می ایام تو
 لطف کن از می کمن تانزه را
 آتش شعرش بدل افروختند
 دید چو تار کئی بزم سخن
 تذکره بار اچو جانی نوشت
 رایحه بار نفسش کام برد
 گداز نهو رسی و گسی از غمیر
 گاه خودش هم سخن رانده است
 گداز بشکر گاه بقند و نبات
 زهر هم از وی بذاقم نکوست
 داد ز منشور و زمز و نوا
 گیسوی خوبی بکمان شانده کرد
 یار عروسان بلاخت نشست
 طرفه کتابیکه چو برداشتم
 تذکره آینه دار نگار
 امی دیارش همه تن گل شکن
 جان بخودش صفت کند دل بچوین
 ترک ضامین بیگاه و کشند
 لطف نه هرگز بشاید است
 هر که بدین نامه نظر میکند

گفت بآن پیرستان سخن
 دولت جم جبره از جام تو
 بیش مده رخصت خمیازه را
 سینه برشتند و جگر خستند
 شمع بر افروخت درین انجمن
 نادره سنجانه کتابی نوشت
 از همه غنبر نفسان نام برد
 که ز شقایق و گسی از غمیر
 نخل شکر نیست که بنشاند است
 از پی خواننده نویسد برات
 دل همه تریاکی گفتار است
 آه خانی گفت مضمون او
 عقد لالی بوق دانده کرد
 طره خوبان فصاحت شکست
 نشتر و آتشکده بگذاشتم
 هر وقتش چهره کشای بهار
 خار درون دل بلبل شکن
 کشکشانیت که آمد به پیش
 شاد معنی بدماغ بلند
 آنکه در خیب کتاب انداخت
 هر نظرش گنج گمشد

کرویم معنی و لفظ انقشاق
 چون دل ز باد بهباید احاط
 شوق همه محبت می آید
 و سوسه فرامی تماشای است
 طرح کش آتش عشق به بوخت
 طرح فروشانه چو طرحی فروخت
 بر دزدان و دوسه استاد را
 آرزو آرزو آرزو آرزو را
 شعله آواش بدل بوخت داغ
 یاد آگهی همه روشن چراغ

خاتمه دیگر رنجیده خامه بلاغت شناسه یکد تا رسیدن مفیدیت سباق غایات عجزیت

محلی بهر زین حکیم حسن صاحب فنی آبادی صدکریه پیران پیران پیران
 نخست سخن آفرینی را سپاسم که مرتبه سخن بفرزین پایه نهاده اوست و در او ای هر گونه کالاهست
 سخن داده او بخت ختم رسالت بر ذات قدسی صفات فخر المرسلین بدست آید و قرآن مجیدیت
 و در زماندن والا و تنگایان عرب و عجم از نظاره فصاحت بلاغت فرقان حمید سپهر ستایش این مجوده
 سخن و سوم شمع انجمن زبان میکشایم و درین پرده آهنگ ستایش روشنگارین صلیح بینمایم
 اتحوا این صحیفه دانش و پیشش نور بخش دیده دیده دران ست و انصاف افزای چشم صاب
 نوزان و در هر ورقش جوش بهار است و در هر صفحه او سیرالذرات هر سیر و شاداب این چمن
 بستر خواب گذشتگان گرامی است و هر ساغر گل ازین گلشن یاد آور سخن سخنان نامی عشرتکده
 بزم روحانیان ست و مکتب خانه درس عرفانیان شکوفه زار است که از زیر گیاهای افکار طلیع
 سخنوران کامل عیار یو یو گوناگون بمشام جان میرساند و گلهامی رنگ از نو بهار چمنستان
 افکار اهل این فن در دامن خیال میریزد و در هر مقام نواشناسی با دای ترانه ساز است و بهر
 نغمه جدا گانه جانفرا ترنم پر و از آجاسی داغ سوزی عشق غمتال است و جاسی ابر باقی حسن
 بیباک تر یک سطر عشوه گریهای شیرین و بهمان ناز پر و جلوه فروش ست و در سطر دیگر پیش
 آشفتنکی فریاد و نشان از خود فرو فروش بهار پیرایه سبز چمن گلشن و از نو بهار گلشن

سرای نازنین گل پیرین آدابای مه جبینان نازک بدن جاوه سوز و ساز شمع سروان
 تاز و نیا ز شیرین و فریاد و پناه تپهره افروزی رنگ گل تپوش ربای نشه دل دین نیزنگ
 عالم دیدنی ست و صدای شکستل و تشیون طبعین لعل تاسی و پوی سستیان نعره
 و عظم خدا پرستان آه و زاری زندانین چاه و قن فریاد فغان اسیران کامل پرفن قنکایت
 مجنون و لیلی احکایت و اسق و حذر او دین غوغای محشر شنیدنی

۵

تعالی السدائین بزم دل آرا ده که حشش تازگه بخشد ادا را
 شمیم گل چکیده از مدادش ضیای شمع نور سے از سوادش
 تراش فطما آرایش حور به فروغ معنیش سرمایه نور به
 گلستانها ز فیضش رنگ و بو یافت بهارستان طراز آبر و یافت
 نی نی ستایش و آفرین سخن سخن را سزا است که شمع افروزان انجمن ست و سبب آرایش
 این بزم فرخی نشین چند اجوان مردیکه برگدشتگان فرسوده روان تجدد نام و نشان از نگین
 جادوانی منت گذاشته و برای آیندگان تشنه کام کارنامه شگرت و دریای ژرف ازانی
 دشته است میگویم که کارنده لوح این حلیم هوش و نقشند این حرز حریر پوش قبله آرا باب
 سخن ست و کعبه اصحاب این فن طرازان گلدسته نقش بزرگی ست ریخته خامه جادو طرا
 او و قطره حقیر ست چکیده ملک سراپا اعجاز او اعنی حضرت فلک رفعت عالیا بهر ور
 پناه سری و سروری و نگاه ملا و آب این هوا خواه گوهر اکیل نامداری دره التاج
 سر بلند و بختیاری والا نرا و اگر امی نهاد تیکو تپه شستی رود ست شجاعت را باز و باز
 قوت را نیر و تپهره فراست را جبین جبین حروت را آبر و کج کلاه راست گفتار رنگارنگش
 درست کرد و از صد تشنیه چرخ چهارم افکار بلند گنجور خزان عامه نکات و دلپسند بیت
 برتری و شهر یاری مطلق سردیوان ابدت و کامکاری مجموعه فضائل و کمالات نوع انسان
 مرجع و تاب بهر زندان دوران آواب و الا به امیر الملک سید محمد صدیق حسن خان بهار

آنکه پارسائی در نهادش چون نشسته در دل و خفت در مژدهش بسان رنگ در گل و رواج
 اخلاق محمدیه او چون شام شکفتن جابجا رسیده و آوازه فصاحت و بلاغتش آید زده
 گوش علمیان گردیده و فراوانی دانش و فردزانی اندیشه این فرزانه استاد از مصنفاتش
 که شمار آن زیاده برصد میرسد دیدنی است لایسا از مطالعة تفسیر فتح البیان و شرح بلوغ المراد
 بدستگاه نگاه و بالغ نظری آن یگانه گاه و رسیدنی +

مطالع شان هدایت نظر نو	گوهر کان مروت مخزن صدق و صفا
شهر یار مصر معنی داور ملک سخن	زبید اقلیم فصاحت و جنت فرما نروا
از جبین لفظهایش حسن معنی جلوه گر	همچو حسن خوبرویان از رخ رنگین ادا
بست نقاد سخن از نوشت این تذکره	کان زبر خالص بود از ابتدا تا انتها
راست میگویم گزین مجموعه برتر بود است	رتبه تصنیفهای آن رئیس اعتقاد
اینچنین تفسیر بنوشت که آن لاریب فیه	فائق اکثر کتب فیض است همچون چرا
نیر اوج براعت بحر مواج علوم	پادشاه کشور دانش امیری با حیا
بر سپهر سوسنی رشتند چون ماه و منیر	برزمین خاکساری اسوه آل محبا
تا کند کس سعادت از در و دیوار او	آشیانی ساخته بر طاق ابو انش جا
سایه پروردگار و آفتاب بر ترس	حامی دین متین و منخر مجد و علا
حضرت نوابه الایامه صدیق الحسن	تا جدار ملک معنی معنی محض و وفا
دو منش دشت و خرم باد و دشمن پانال	بالیقین دانم که دانم ستیجاست این دعا

خاتمه دیگر نخست خاتمه سحر آهنگ مجموعه دانش فرهنگ معدن خوبها

و این مولوی اعظم حسین خیار اودی ملازم ریاست بھوپال سلمه الله تعالی
 بیکران سپاس نردان دادگر و فراوان نیایش جان آفرین دادگر که تسخیر ترین آئین

و باریته و جوه تبیین این زیبا گدسته از اسیر سخن که بفرط تنویر شبستان سعانی شمع انجمن
 نام دار و هر چه تا ستر شیرین کلام شعرا می تا هر فن و نوشین مقال بلغاسی کامل سخن را جامع
 آمده است حق کار نامه را گهی هست و دستور العمل دانائی دانش نامه سر پا خرد بسوی خرد طلبان
 و متشوری از صفو نگاه تقدس برای سعادت پیر و بان سخن کلمه از هیچ راه پیرا که طوطی آسا
 بید حش شکری شکستم و روح بخش حلاوتی ازین شهید بر انگیزم کجا و کجا چو انگبین مذاق توان
 و ز باغم کو و کوا این زلال حلاوت و مساز اگر کی از هزار بحث سلامت و نفاست عبارت
 و بلاغت میانش خامه فرسایم سحر طرازی شمع افروزان بزم سخن و جادو بیانی مخنور ان
 کمنه زمین بیچ نگارم جادو طرازان کیتائی روزگار و بسته سلسله کلامش و تهر کاران
 سخن آفرین سحر حلاوتش نثرش نثره نثر طراش شکسته و بلاغت ادایش باج از فصاحتی جهان
 فراخواسته الفاظش نقابی است که شاید ان معانی بی رخ کشیده اند و تقاطش بهتابی است
 که بفرغ رخسار مایه هوش از توانان هوشان ربوده است حق باین فراوان محاسن چه قسم
 محبوب دایمی جهانی مطلوب و مطرب اهل زمان از کراک تا کران نباشد که تالیف شریف و مجمع
 مسیف بندگان سیادت مکان علامه عصر المعی در تخریر زمان تو ذمی دوران نظریه
 فکری فکر آسانی لسان حکیم و ادبی فصاحت قازن گنجینه بلاغت جوهری بسته باز سخن
 و آفت اسرار نو و کهن آبیاردائق فضل صورت نگار فرنگ و عقل فروغ ایوان اجتناب
 تا موس کاشانه از قضا رئیس عالی شکوه امیر معدلت پیروه حامی سنت ماسی بدعت مقدم
 حبشه و کتاب عالیجناب و الاخطاب نواب و الالاه امیر الملک سید محمد صدیق حسن
 خان بهادر است درین فراخنای کشور بهند نظار گیان چارچین صورت معنی و نو چنان
 انجمن حق گرینی و هنرمینی که از فراخی حوصله و وسعت عرصه آگهی برد قائق حقائق فقط
 فراسیده اند و به نیروی ایزدی و ضیای مدارک با صفای خود در میدان ادراک سبک
 چالش نموده از مردان خدا شناس حقیقت اساس چنین عالی همتی که دل صفوت منیرش

با وصف فراوان تعلق نظام مدام ملکست یا بحق مستعلق و از طلیعه تو حدیثش عساکر دوسه
 متفرق باشند ندیده اند و نظیرش دین در آخر با قلمی از اقبالیم گیتی گوش حق نبوش نشنیده
 بسا عدت بخت خدا و اویش بگزیده ترین وجود و پسندیده ترین عنوان سامان یزدان ملک
 و نصف گزینی سر اتحام یافته و سر مایه صفت صوری و معنوی پست افتاده که عقل اول
 بشکست آند و مستحقان نیز نگ کار را بجز دست و بازو شکست تاخن مبعش عقد
 کشای کار خرو بستگان و اتلاق رافت بارش مرهم جراحت شسته دلان سحر محیط عالم در دست
 چرخ بسیط دنیای فراست استقلال خاطرش دیدنی ست که کثرت تعلقات ظاهری و مشقتها
 شمار روزی زنگ فتورنی بآینه دل وحدت گزینش زند نشاند و وفور یکتادلی و حق پستیش
 با و تفرقه دلی در هنگام ظاهر روزانه متاقب و الای جناب تقدیر متابش طراز گوش و
 گردن ایام و کنار و دامن روزگار از محاسن گرانمایش زیب و زینت مستام تیر فروز
 برج جاده و جلالت و صبرایان جهان فصل و کمال قانون شریعت حقه را بعد فرخی حمدش
 روز باز آری و کماهی ارباب شرک و بدعت را از مصلحت شخمه منقش طرفه آزار می چون پیش
 بیش از انداز بیان باشد ختم سخن برو عاکرون منت بر منطقه زبان نهادن ست قطعه

فیض سان سرور عالی تب	با ذل سر کرده پروردگار
سر و چنان لب جوئی شکوه	تا زده گل گلده روزگار
عاجز و غمگین و دل آشفته را	ای بسا جزا گفت او نیست یار
شده ز بندش که زد دست کرم	در تگیم خواست گهر زینهار
قدر نیار و بنگه چون پیشیز	گاه نمایش گهر شا بهوار
ویر فروز و بعد و رخ اگر	زود بگیرد جایش در کنار
مژده ایمین بستمدیدگان	بسته سداوش بر مانده صبار
بسکه ستم را بگدازد که نیست	با و صبارا بگلستان گذار

بین چه سدا دست که در عهد می
 دبد بد عدل سداش چه خوش
 تان پندید نگاهش گهر
 تا بجا طول دبی اعظمش
 تا بهمانست روز و شب
 با دشکوه و فرو عمرش دراز
 فتنه بریزد سر خود مار
 کرده سنگاره چنین را نزار
 گر چه یتیم ست نشاء آبدار
 نیک بیاسایره اختصاص
 تاشب و روزست بهم بکنار
 عمر بد اندیش کم اندر شما

خاست دیگر از ناظم پیشال شاعر با کمال نادره زمین شیخ محمد عباس فرغت
 بن شیخ احمد صیاحب نفحه همین مہتمم دفتر تبایخ ریاست بھوپال سلمہ اللہ تعالیٰ

ہر دم انین باغ بری میرسد تازہ تر از تازہ تری میرسد

آنکہ بدو داشت کہ فروغ شمع انجمن والا جاہی ہجوم لغات قبسات وادی امین کلیم کلامان طور
 سخن دانی را مجموعی بحر بیانی ساختہ والصلوۃ علی نبی الرحمتہ کہ سلالہ و دومان صاحب است
 بیضا برفرق سخن پروان انوری طای صائب ذکا سایہ و فرش نفش ارژنگ نقش سلم
 جادو ترسم خویش انداختہ ترین پس سلام و تحیت برآل و اصحاب میخوانم و بر صفحہ کاغذ دہا
 سرہ می افشانم و مشرودہ تازہ و تر بنازک خیالان ہنر پرور میرسانم و بجا کہ در اظہار اضمار
 خود صادق البیانم کہ صریح خامہ امیر الملک ہمار در رختہ قالب سخنوران گذشتہ روان و شین
 از سر مید و بسیاری از زندگان این گروہ انجم شکوہ را جام شکر از چشمہ سار نوشا نوش
 بخشیدہ ما شاء اللہ تذکرہ رقم فرمود بہمار فریب و نامہ نوشت مرصع ترازی تاج و سریر او رنگ

زیب

بتایخ آن کلک عنبر شیرست طلسم خیالات عالی نوشت
 نفع سعدی و نہ فرزدق مرین جهان بہت ولی مناقب و ذکر سخنوران باقی ست

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين

کجاست خیر و پر ویز و جاه و شوکت او
جهان و آنچه در هست جمله وقف فناست
چنانکه از رستم کاک حضرت نواب
امیر ملک که از ضو و شمع انجمنش
زهی کتاب و خمی تذکره رستم فرمود
شگفته باد کل جاه او بگلشن دهر
آری بنایت الهی جناب نواب عالی شان امیر الملک والاه سید محمد صدیق حسن خان
یها و رام و سرسرای نازش روزگارست و لعل مل و نخل و فضل تقوی و عمل و اقبال و کمال
حسن خلاق و جمال تو رشید اشتها رقص کمالش از اندازه میان بیرون تصانیف غرایش
در علم دین از صد کتاب افزون شهر یاری اقلیم سخن بر ذات جلالتش بی شب مسلم و اهل علم و فضل
بد و زنش بر چار بالش عزت و راحت چنانکه باید و شاید معظم و مکرّم کشور هند ازین ذات
پاکالش با اقلیم شیراز و بخارا برابر و خط بهو پال برکت وجود با وجودش غل خسار نیست
جهان داور و اورت یار باد
رخ دوستان از الطاف تو
ز قهر خداوند باروت دار
پی اهل دانش در دولت
بکام دولت چسبند دوار باد
فرو زنده چون نجسم سیار باد
سیر و شمنانت نمون ر باد
نشان شهر فهاست بسیار باد

خاتم دیگر زاده طبع رسا و فکر ذکاوت اتما منشی النشار

فصاحت محلی الما بلاغت منشی احمد علی احمد سله الاسد

چو اول سخن بر زبان میرود
کاین سخن چون نیارم ستود
بجایان پیمیر فرستم درود
بجایان پیمیر فرستم درود

سخن رسد تا پیش سخن پاس
 که گشت تم از دو جهان روشناس
 چو آب بقا زنده گانی دهد
 سخن مرد را جاودانی دهد
 سخن از خداوند و خلق از سخن
 جهان شد کمون خدا گفت کن
 گوی امر و که عقل و که نور شد
 بلفظ جدا گانه مذکور شد
 خرد خواند او را اگر فلسفه
 قلم کرد و تعبیر شیخ بنی
 جهان را وجود است از یک سخن
 سخن شمع باشد درین سخن
 سخن مرد را میکند سرفراز
 سخن آدمی را د بهشت یاز
 نباشد چو از لغو و هزل و بهجا
 سخن بعد من باشد از من بجا
 گر انانی گوهر خزان غیب است و بهنگامه آرای زمان شباب و شیب
 شایگانست و مشتربان این متاع گر انبهارا وقت کوتاه کار فرما و ان علی الخصوص
 اندرین دری جانی نیست و این جنس عزیز الوجود را در چار سوئی همنده دکانی نه چه توان کرد
 خود فلک را رفتار نیست و زمانه را بهنجار بهچنین مردم را کار با حساب و سیاق است کالای
 سخن بالایی طاق سه امیر یک برتر ز دنیا افتخار و ز ساحت سرای شریا قدم به اساس سخن بران
 را بنای رفیع ساحت همه دانی را فضائی وسیع آسمان فرس هلال رکاب کیوان شکوه
 عالیجناب حیدری الاصل فاطمی نژاد کریم خلق فرشته منش قدسی نهاد سیادت پناه
 چون در میان کار نبودی کدام کس است که این دراز کشیدگان خاک نیستی را بدینگونه سخن
 یا فرمودی جهان پهلوان مدینه سخن است و در مواضع مغلطه مشکاکش خیر شکن نقد او
 روان است کار و نمایان خلاصه اعصار است و لباب دیور در دلهامانوس است و پلهامانوس
 آونیه ادب باشد که مدینه هنر نام نامیش سکه میزند خطبه میخواند من این سخن از خود میگویم
 برای العین بینندگان نیکو دانست تازی باشد که دری جمله صاف و سرسری
 چه میکنند جان میکنند درین هر دو سر که و دوستی میزند در فصاحت شهر و در بلاغت علم

گویا قبای سخن بر قامت او بریده اندیش نه کم بنابر آنکه خاطر شریف در صد واقعه است
 درین تذکره گلی از گلشن دانه از خرم اندکی از بسیار شتی از خروار است مشهور
 چو تالیف و ترتیب این تذکره تماش تو ان گفت نقد سهره
 بیامد درون دلش ناگرفت ز خروار شتی نمونه گرفت

تشنه گامان بادیه سخن را از آب زلال جویت دیوانگان بازار سخانی را بولی همه نادکار
 جمله شکر نگار از تذکره همین قدر مراد باشد و هر چه پیش ازین باشد مستراده باشد از سخن که
 پیشینان جوهر ریخته اند و کس آیندگان قیامتها بر انگیزد تا شتی شاعران که درین آفرینیم
 نفس سخن را نوحه گر انیم آشنا پرستی را خانه آباد کار فرمایان مطلع را وقت خوش عمر دراز باد
 هر که ام را از ماکسان در محل سعدی و انوری فرو د آرند رنگین تر اینکه از عقب برین دعو
 سخن ما گواه گذارند چون امروز کار بدست ایشان نمی بود و این در دوسریم که می سرانیم
 که می شنید از دیه بیهیم که میکشید و از جای بجای که می ربود و خود این تذکره محل امتحان
 در سخن ما و پیشینیان پانصد ساله راه در میان همچو منی برهنه سری را درین انجمن جای یافتن
 و یکی ازین هزار کس سخن طراز در شمار آمدن در سبب اینست که من و زنده شمع این انجمن
 با من سری دارد و از کار من خبری هر چند وقت دست نمده مروت و امن نگذار که بایضا
 نگراید خواه مخواه از باب سخن چیزی نسراید هر کس داند که ملازمان آستان سیادت حاشید یوسان
 بساط امارت هم مورجهان بنانی و کامروائی نیز نمده خود دارند تنها همین تالیف و تدوین

بس نیش و مشنوی

ناید از چکس آسان	کار تصنیف در جهان نای
دوده فارسی چراغ نبوت	هم بتاری ذخیره اندخت
می شمارم من از کرامت او	این قبا قطع شد بقامت او

در ستایش این باشی جوان علامه زمان بطور طعنه و ظهیری کار از پیش نمیرود و در

سخت دمان هر فن بازار سخن چیدن سودی نذ بدهر وقت راشانی علامده هر زمانه را لک
دیگرست چیزی که پیش ازین ستوده میشد امروزه سر اسر در دست نوشته را نوشتن تحصیل حاصل
چیموده را پیوند فعلیت بحث برای فاعل گفته فروشی عاریست هر سنگی پرده پوش تراز
جنبه مستعار من بر این سهل نویسی می میرم بفتح و استعاره بفت نگیرم از نیجاست که طریق
اختصار می سپارم و این فنوی مورخا بقانون شکر گزاری می نگارم مثنوی

این رشک دله کار از رنگ	یک دست فنون و سحر و نیرنگ
نقشیت که نشین قناعت	سوکند بفت دست داد دست
از خلد نشان و دهر ایا	دل بس نکند که تماشایا
در دیر دلم ز بخت بر خور د	پنداشت چون گنج باد آورد
از دو نظر کنار بکشد	این مردم دیده جای خود داد
والد که به ازین نباشد	بخشانه چیدن چنین نباشد
دل گفت بمن معامله چیست	این نقش و نگار خامه کیست
حیفست که قیمتش ندانم	این وقت غنیمتش ندانم
بازار سخنوران ادوار	اسباب سخن و درسته انبار
از اهل کمال هر بدینه	مشتی سخنی درین سفینه
چند آنکه ضرر و ناگزیر است	بس نازک و نفوذ پذیر است
و چنانچه این کتاب باشد	در سر ز سخن حساب باشد
البسته که آشنای این فن	هرگز نزد دیگر نگاشتن
من خاطر دل بس بجویم	گفتم که بسیار تو بگویم
داریم سری به نوجوانی	بر من نه تو بیش مهربانی
صدیق حسن بهام مشهور	در علم ادب امام جمهر

[illegible]

چاره سوی گه بان روز بازاری نیست و شاخسار گلستان معانی را در چارچوب گیتی برگ و
 باری فی انزال نمانی روزگار ناهنجار گردید و نقی بر چهره خوش بیانی شسته و آزار و
 خرامی سپهر کج رفتار رشته گوهر آبدار گوهر فشانی از هم گسسته لیکن سرور ذیجاء آمیزین
 پاکجا به سه لوح دیباچه جواهر و جلال فرخنده عنوان صحیفه دولت و اقبال تذکره اعظم علمی
 مستقیم تبصره اکابر فضلاء متاخرین دریای استکمال و ستیجار راگران پهلو تو آب
 و الا جاده امیر الملک سید محمد صدیق حسن خان بجادر رانانم که در هیچ کس دبا و آزار
 علم و هنر سری برنگ آمیزی نگارستان معانی دارد و همت بآبشاری بهارستان سبانی
 می نگار و همای ملک پیمای فخرش در سیر و طیرست و همت نگارش صحائف شرافت بری
 از اندیشه خیر و دیر آینه درین نزدیکی خجسته نامه فصاحت نظام شمع انجمن نام باین
 بهین و نظر نگین زیبای رقم فرمود و در هر صفت کردن این آراسته بیکر خواسته بدین
 نمود که بسی سخنان نفی گفتار و بالغ کلامان کامل عیار پیشین و پسین را در آن بیا آورد
 و برای نواز شکران قانون نواز خوانی و نواز خوانان مشکوه شکر بیانی نهالین صفای گین
 از اوراق خوش قلم گسترده تمام خداکاری کرد که جز او کرم النفسان و الا فطرت نیاید و جامه
 سگالشی بسزای کار برد که غیر از جوانمردان عالی همت و نمایا بآب این کار دست بسته او
 ستودنی ست و زبان بیخ و ثنائیش کشودنی که هم مردان رازندگی و زندگان را پابندگی
 ارزانی داشت همچنان این گلدسته رنگین و مجموعه نو آئین نزهتکده پر دگیان خلوت خانه
 دل ست و جلوه گاه نازنینان نهانخانه آب و گل خسروی شیلانیست مشحون از اندیشه و شکر
 گوناگون بصفایت طبع ارباب سخن و شاهی میکده است مملو از بهای پیرکالی و باوه
 شیرازی جهت دماغ رسانیدن تر دماخان این گرامی فن **در امر امت**
 بنام ایزد و زهی مجموعه نفی که روشن شد از و خواننده رمز
 فرغ دیده ارباب پیشش نگار پیشش طاق آفرینش

مصارعیش کلید باب اسید   بخوبی طاق چون بروئی ناهید

بیاضش یاد داد از صبح نوروز   سوادش همچو سرمدیده افروز

بان و بان این نامه نگارین منجمل نگارخانه چین قافیه سنجان گهر آمار تذکره ایست و پسند
و خود هر یکی از آنها ازین در خانه خسروی به تشریف گرانمایه ذات ناموری و شهر و آفاقی
مشرف و ارجمند المختصر این بیاض خوش سواد و در مذوبت عبارات رشیده و لطافت فقرات
انیده و برجستگی اشارات دلربا و وابستگی کلمات دلکش و اختراع معانی بیگانه و ایجاد الفاظ
در زلف است بجان به عیدل افتاده و آبروئی صاحب جوهران کامل فن و تذکره نویسان نوکوز
بر باد داده بآینه این نعمان فراید فروزان پیش قلم ز قمار فضائل مصنف و الاجاب هشت
بالاستوده آمد قطره ایست بی آب و در برابر تالو، لوح کمالات مؤلف کیوان پالگاه هشت که
که نام نامی او پیشتر و انوده آمد ذره ایست بی تاب و چه ارباب باشد که هر عضو از ذات شریفش
دانشی ست مصور و هر موی بر عنصر لطیفش زبانیست نکته سنج و معانی گستر

عقلیکه چسب رخ دل فروزد   دین خلوت آب و گل فروزد

مالیده بر رخ غبارش از راه   تا گشت چراغ هفت خرگاه

خورشید که فتره بلندش   بادست بشان ارجندش

سودده بر آستانه او   تا شد فلک آشیانه او

طبعش که بهاد و همد سخن را   گل کرده بهار صبح چمن را

چون در خدمت سراپا فاضلش زانوی ادب شکست ام و در حلقه ارادت و تلمذ نشسته
این خرف ریزه چند که هیچ نیزند در سلک تحریک کشیدیم و این مشت خارجی که کار می نشاند
در پهلوی این گلده فرو چیدیم تا خوششید تا بان شمع انجمن آسمان ست خانه دل دیده و در آن
فروغ پذیرانین شمع انجمن باد و تا نقدیل ماه با وج ساهمعلق به شتاب امکشان ست چرخ
عمر و دولت امیر الملک و الاجاد بهاد و نور و روشن باد بر رب العباد

قطعه تاریخ تالیف از حکیم شرف حسین مهتم و اکنی نه ریهت

چون دیدار و هم جنت مظاهر
چون فرمود هاتق سال تاریخ

بگو شرف کتاب خوب نادر
۱۲۹۲

قطعه تاریخ تالیف از سوهن لال مثنوی بالان خاص رسته دارالاقبال محبوب پال

امیر الملک صدیق احسن خان
چونیکو تذکره تالیف فرمود
که بر ملک سعانی گشته فیروز
نباشد بهتر از وی دیگر امروز
بلاغت را از و شد روز نور
چون خوش گفت نت سوهن لال تاریخ
که شمع انجمن شمع دل افروز
۱۲۹۳

قطعه تاریخ تالیف از مولوی ابوالحاج محمد یوسف علی یوسف کاردار بالان خاص رسته

چون امیر الملک صدیق احسن
آنکه نوابی زوالا جا پیش
سرور و الا کهر عالی تبار
کسب کرده عظمت و عز و وقار
حال و قال گفته سخنان جهان
سال تاریخش رقم زد ملک من
یادگار پشاعران روزگار
۱۲۹۴

ایضا

نذر رسم خامه امیر الملک
دستان سخوران عجم
افسر سروران شایسته
بزرگان و بیان شایسته
یا نسیم داستان شایسته
۱۲۹۵

تألیف آملیف از فضل علی حسین که بتوی خوش نویس و حاجی کاتب تفسیر فتح البیان سید احمد حسن	<p>بزدلش بدین تألیف تذکار بسیر ما برای سال تألیفش نمودم فکر از حالت</p> <p>که گردیده است زو حالات بهای سخن ندا آمد دل عالم ز شمع انجمن روشن</p>
تألیف از منشی کج منوهر لال ساکن بچوان بخشی کستانه ولایت مخلص نوش	<p>زین زمزمه که در همه عالم بهر لب است نزدیک و دور می شنوم من بگوش خود</p> <p>نقشیت یادگار دوست کیسه او نسل شریف جای نشین رسول حق</p> <p>امروز هست چشم خرد را بجای اندر در شهر هر کسی بصفایتش بود گوهر</p> <p>هر دم زبان بکام شریفش شکر فروش گاهی نمیشود که کند کار در فضول</p> <p>هر چند هر کدام ببرد بوقت خویش زنده به لطف کرده عظام بریم را</p> <p>یار بکام او همه ایام بگذرد و تو افکار خویش تشکیکش عرضه میدهم</p> <p>ما را تیر بساط سخن نیست درستی غفور او چاره ساز و نگهبان حال من</p> <p>این تذکره که باز نماید جسد اجساد زین تذکره که نام هر آرد و در جهان</p> <p>امروز جای جای سخن هست در میان بهر زمین شعر و سخن هست آسمان</p> <p>از یطن پاک دختر پنجم به زمان امروز هست شخص سخن با بجای جان</p> <p>در دهر هر کدام بخیرش در نشان هر وقت خامه در کف جودش کفر نشان</p> <p>روزی نمیرود که دهد وقت را گان اما سخنان که گشت بهر بیگان</p> <p>آب حیات ریخته بر کینه استخوان در جاده و در حبس خال فرای زمان</p> <p>هر دم کی نه جلوه زانو است کلمات ای حق شاسان ای خدای غلام و بستان</p> <p>متوبان حق پستند و مرنی و هربان نار یا بده وقت نام و بگذشتگان نشان</p>

منبت خدا را که بعد حسن تمجید نوش عزیز رسال سوادش چون فکر کرد	قرب هزار یافت شمار سخنان اندر دلش گذشت که دستور شاعران ۱۲۹۳ هـ
---	--

قطعه تاریخ طبع از مولوی حافظ سید محمد صابونی تتمم طائف بهوپال

مخزن هر گونه دانش منبع هر گونه فن گر کسی گوید که مینو جز دران عالم که دید شاید از تهر نمایان جهان پرسیده اند تذکره تالیف کرد اما بخوشتر انتخاب این سواد منتخب در هر کتاب فن بود از سر الهام سال این هایون تذکره	حضرت نواب والا جاده صدیق احسن بزم مدوح منش بنمای کاینک انجمن کز صریح کلامش این آوازمی آید کزین هم سخن تقریر فرموده است و هم اهل سخن مردمک در دیده و جان رتن گل در چمن گو کمال روشنی طبع شمع انجمن ۱۲۹۳
--	--

صحت نامه تذکره شمع انجمن

صفحه	سطر	خطا	صواب	صفحه	سطر	خطا	صواب
۵	۸	اعتدال	اعتدال	۳۶	۱۰	دایوانی	دیوانی
۶	۳	در سبند	در و سبند	۳۷	۱۰	زبس	زبس
۱۵	۱۲	فرست	فراغ	۳۸	۱۱	بدیا	بدیار
۲۱	۱۷	بود	ست	۴۰	۹	بدروی	بدوری
۲۲	۲	طهور	ظهور	۴۱	۲۱	بیدای	پیدائی
۲۹	۱۵	مشیدی	مشید	۴۸	۲۰	بازی در	بازی بر
۳۳	۱	روزگار انرا	بی روزگار انرا	۵۰	۴	جباب	جباب

صواب	خطا	مطر	صفحه	صواب	خطا	مطر	صفحه
بهرسانده	بهرسانده	۱۶	۸۲	پارپیش	پارپیش	۱	۵۳
کیست	کیست	۱۶	۸۳	وصف	وصف	۲۱	۵۴
پیش	پیش	۲۱	۸۵	اینکه	اینکه	۱۳	۵۵
نرسیدم	نرسیدم	۲۱	۸۵	خودم	خودم	۲۱	۵۶
پیکان	پیکان	۲	۸۶	سیای خوش	سیای خوش	۱	۵۷
کرده است	کرده است	۴	۸۸	ایمنی	ایمنی	۳	۵۸
عنوان	عنوان	۱۳	۹۲	منصب	منصب	۲۱	۵۹
دیگر	دیگر	۱	۹۶	جوشه	جوشه	۱۳	۶۰
زن	زن	۱۲	۹۷	گر	گر	۶	۶۱
بیرنگ	بیرنگ	۱۰	۱۰۱	بدست	بدست	۱۲	۶۲
سنگ	سنگ	۲۱	۱۰۸	از زود	از زود	۲۰	۶۳
گشته	گشته	۱۳	۱۲۶	ناله زیار	ناله زیار	۱۰	۶۴
رباعی	رباعی	۲۱	۱۲۷	بگو ششم	بگو ششم	۵	۶۵
حسن بیگ	حسن بیگ	۱۳	۱۲۷	موسوی	موسوی	۱۶	۶۶
در آور	در آور	۳	۱۲۸	نمود	نمود	۳	۶۷
برده	برده	۱۸	۱۳۶	نمایش و بکوی	نمایش و بکوی	۲	۶۸
مالکان	مالکان	۲۱	۱۳۸	تو داری	تو داری	۱۳	۶۹
در تن در تن	در تن در تن	۲	۱۳۹	خفگان	خفگان	۱۲	۷۰
بر آمد	بر آمد	۱۶	۱۴۱	جارجی	جارجی	۱۶	۷۱
خستی	خستی	۱۶	۱۴۱	سیسازو	سیسازو	۲۰	۷۲
نبرد	نبرد	۱۶	۱۴۲				

باجای این نوشت

نمایش

نمایش

صفحہ	سطر	خطا	صواب	صفحہ	سطر	خطا	صواب
۱۳۶	۴	محمد خان	محمد جان	۲۱۳	۷	بہمان	نہ جہان
۱۵۲	۱۰	خوبخود	خود بخود	۲۱۸	۵	گل شدہ	گل گل شدہ
۱۵۴	۱۳	زر	زر	۲۱۹	۳	میرزا آباد	میرزاہد
۱۶۳	۱۱	خورد	خورد	۲۲۲	۱۹	وہمہ	وہمان
۱۶۷	۷	بدل	سبزین	۲۳۸	۲	گلچہرہ	گل چہرہ
۱۶۹	۲	بہرہی	بہرہی	=	۸	سید محمد	سعد محمد
۱۷۰	۱	فی	نے	=	۱۷	مضاف	مضاف
۱۷۳	۷	دہ	دہ	۲۳۹	۳	اورانگ	اورنگ
۱۷۵	۱۸	گشت	گشت	۲۵۳	۴	وار	دار
۱۷۶	۲۱	اے	این	۲۵۸	۴	شگفتہ	شگفتہ
۱۸۱	۱۰	دزد	ورز	۲۶۰	۲۰	از خدمت	در خدمت
۱۸۱	۱۸	آہم	آہم	=	۸	بارکشہ	بارکشہ
۱۸۲	۱	۱۳۲۸	۱۳۲۸	۲۶۶	۱	داد	درد
۱۸۹	۱۷	جارب	جارب	۲۷۳	۸	ازو	زرو
۱۹۰	۷	سینہ جوس	سینہ جوس	=	۱۱	ایمان	ایما
=	۱۹	ایرم گستان	ایرم گستان	=	۱۹	کافر	کافر
۲۰۳	۱۸	کیک	کیک	۲۷۸	۱	طریق	بہان طریق
۲۰۸	۲	عشق	عشق	۲۷۹	۱۵	اشغال	اشغال
۲۱۰	۱۹	علی قلی خان	خان قلی خان	=	۹	کودر	کودرہ
۲۱۱	۳	و	وز	۲۸۲	۷	یار	بار
=	۶	اوج	انواج				

صفحه	سطر	خطا	صواب	صفحه	سطر	خطا	صواب
۲۸۳	۱	مظنیر	x	۳۳۷	۳	براه	براه
۲۸۳	۳	بهان	جهان	۳۵۰	۱۷	باده	باده و
۲۸۳	۱۰	شیوه	شیوا	۳۵۵	۸	فلج	فلج
۲۸۵	۸	تذست	تذست	۳۵۷	۷	ضدید	صندید
۲۸۷	۱۳	ینبه	پنبه	۳۶۰	۱۶	فروغی	فروغی
۲۸۷	۷	نهادن	نهادم	۳۶۱	۱۵	آو	او
۲۸۷	۲۰	پیداست	بندست	۳۶۱	۲۱	دولبت	دولبت
۲۹۰	۲	جبری	جبری	۳۶۲	۱۹	مخصوض	مخصوض
۲۹۶	۲۰	شسته	شسته	۳۶۵	۱۵	فکری	برعاشیه
۲۹۵	۱۳	فقیر	فقیه	۳۶۸	۱۳	حسرت	حسرت
۳۱۱	۴	بروم	برور	۳۶۸	۲۱	تایار	تایار
۳۱۲	۱۲	گورا	گورا	۳۶۹	۸	وایش	وایش
۳۱۶	۳	همه تن	روا	۳۶۹	۹	وایش	جوایش
۳۱۹	۲۰	وجود عدم	وجود عدم	۳۷۱	۱۷	جلیسی	جلیسی
۳۲۱	۲۰	باشا	باشاد	۳۸۳	۱۲	محمد خان	محمد جان
۳۲۱	۲۱	وشمر	شعر	۳۸۷	۱۰	شکسته	شکسته
۳۲۹	۱۶	نگوئی	نگوئی	۳۹۲	۱۶	آشفت	آشفت
۳۳۲	۱۵	زرشک	ورشک	۳۹۲	۴	دل که	ولیکه
۳۳۳	۱۱	گل	کل	۳۹۴	۸	نیارو	نیارو
۳۳۴	۹	شب	شد	۳۹۵	۱۵	تمتلتان	تمتلتان

صفی	سطر	خطا	صواب	صفی	سطر	خطا	صواب
۳۹۶	۱۸	گو	گو	۲۴۱	۱۶	خان رت	بخاک نخت
۴۰۴	۱	تا	یا	۲۴۲	۱۸	سبک	سنگ
۴۱۰	۱۳	انیسی	انیس	۲۴۲	۲۱	گرو	گرد
۴۱۶	۲	میج	میج	۲۴۵	۱۹	اثرے	برے
۴۱۷	۲۰	ملاست	ملاست	۲۵۰	۱۲	مرحله	مرحله
۴۱۸	۱۷	میخورم	میخرم	۲۵۰	۱۲	تو یک	تو یک
۴۱۹	۱۵	دوست	دوست	۲۵۲	۱۳	وقت الخ	تو یک
۴۲۱	۱۵	طبیعت	طبیعت	۲۵۵	۸	دیرینه	ورنگ
۴۲۲	۱۵	بتظیم	بتظیم	۲۵۹	۳	حلی	خلف
۴۲۲	۱۲	نیستم	نیستم	۲۶۱	۲۱	خفطل	خفطل
۴۲۳	۱۹	فزوده	فزوده	۲۶۳	۱۲	بکوه دل	بکوه دل
۴۲۵	۶	وابسته	وابسته	۲۶۵	۱۰	حال	خا
۴۲۸	۵	روز مرا	روز مرا	۲۶۶	۱۹	نصیبی	سواگر
۴۳۱	۱۸	پیاوندی	پیاوندی	۲۶۷	۱۰	ناشده	ناشده
۴۳۳	۱۵	پیشین	پیشین	۲۶۸	۱۷	شیرین	شیرین
۴۳۸	۱۳	طره	طره	۲۶۸	۹	زاه	راه
۴۳۸	۱۹	میکنم	میکنم	۲۶۳	۱۵	باوجودش	باوجودش
۴۳۹	۱۱	آینه	آینه	۲۸۱	۷	گلزار پیرا	گلزار پیرا
۴۴۰	۱۳	نم	نم	۲۸۳	۲۰	آنکه نگه	چون نگاه
۴۴۱	۹	نمائی	نمائی	۲۸۳	۲۱	آینه	آینه
۴۴۱	۲۰	میروم	میروم				

صواب	خطا	سطر	صفحه	صواب	خطا	سطر	صفحه
یا زود	یارو	۱۹	۵۲۶	گرسنه	گرسنه	۲۱	۵۸۳
دشمنش	دشمنش	۱۹	۵۳۱	برآید	برآید	۲۱	۵۸۶
تپش	تپش	۱۲	۵۳۶	بارم	بارم	۱۳	۵۹۲
بگذشت بهار	بگذشت بهار	۵	۵۳۷	یا قوت	یا قوت	۶	۵۹۳
نبست	نبست	۴	۵۳۹	سازند	سازند	۱۰	۵۹۴
ویده	ویده	۱۰	۵۴۰	بنظر	بنظر	۱۳	۵۹۵
بر	بر	۱۰	۵۴۲	شایدان	شایدان	۲	۵۹۷
دارم می	ارم می	۱۱	۵۴۵	ست	ست	۴	۵۹۸
سه	سه	۹	۵۴۶	جانگداز	جانگداز	۱۳	۵۹۹
نسبت	نسبت	۷	۵۴۷	ور	ور	۱۲	۶۰۰
دیرین	ازین	۲۰	۵۴۸	بگذر	بگذر	۱۸	۶۰۱
رنگین	رنگین	۶	۵۵۵	برم	برم	۵	۶۰۲
را	را	۱۷	۵۵۷	زیرگان	زیرگان	۲۱	۶۰۸
بجارت	بجارت	۱۸	۵۵۸	کشت	کشت	۱۷	۶۰۹
خنج	خنج	۴	۵۵۹	ملا میر	ملا میر	۳	۶۱۰
ارزنگ	ارزنگ	۶	۵۶۰	غدر	غدر	۷	۶۱۱
باب	باب	۸	۵۶۱	وخته	وخته	۸	۶۱۲
برون	برون	۶	۵۶۲	دقیقه	دقیقه	۱۱	۶۱۳
دنگ	دنگ	۱۲	۵۶۳	نفسا	نفسا	۸	۶۱۴
بدر	بدر	۶	۵۶۴	دشت	دشت	۱۱	۶۱۵

صفحه	سطر	خطا	صواب	صفحه	سطر	خطا	صواب
۵۹۲	۱۲	مشور	منثور	۵۹۷	۹	باو	باد بخت
۵۹۳	۵	یاد	باد	۵۹۹	۱۲	بادجوش	بادجوش
۵۹۴	۱۱	توانان	توانا	۵۷۲	۱۶	مذور	مذور
۵۹۷	۷	تلفقات	تلفقات	۵۷۵	۸	که	که

تمام شد صحت نامه تذکره شمع انجمن

میگویند راجی رحمت رحمان محمد عبدالجبار خان مہتمم مطابع ریاست علیہ صانہ الدین کن علیہ کہ الیفان
 در غایت عجلت صورت لیست و کمال بی التفاتی حضرت مؤلف دلم اقبالہ نقشن جمعیت گرفت و وجہ
 کہ بیشتر تصانیف نوی مدخلہ متعلق علوم شریعت و باین نوع تو الیف توجہ خاطر فیض مفاشر چنا
 باید و شاید نیست چون التالیفات فنون دینیہ راجع اہل علم و ارباب دین قدر شناس ننید و
 سامی و عنصر گرامی جامع فضائل دین و دنیا است و با اکثر امار و ارکان دولت راہ و رسم
 در میانست جمعی از اہل فراست خواستگار شدند کہ کتابی عام فہم خاص پسند کہ بکار اتحاف ہر جنس مردم از
 وغیرہم باید و تقسیم مرہ ہنود و مسلمانان شاہینیر ریختہ خامہ بلاغت جامد گرد و ناچار باستیلا و گروہی این گلہ
 بوستان را در اسرع زمان ترتیب دادہ جمالت الوقت از قالہ طبع بر آوردند و فرصت امعان نظر دست
 و فراغ وقت برای تہذیب خاطر خواہ میسر نشد کہ فیما اتفق انجمن و راہی النظر ملاحظہ و آرد بر صفحہ قوطاس نہ
 قسود پیش ریختہ شد درین اثنا کہ این تذکرہ در معرض الطباع بود و سفر فرید در بالترولی بتقریب خطا قبضہ
 ملکہ منظرہ انگلستان پیش آمد و کارکنان مطابع ریاست در کمال شتابکاری تخریر و طبع و تصحیح را با
 رسانیدند و شاہزیبای این مجموعہ را بجلیدہ الطباع آراستہ پیش سفر مذکور بنظر گذاریدند تا بکار تقسیم
 آید پس اگر نظارگیان بہار این گلشن کو تہابی کہ نام نوع دلایزش
 کہ آنرا حمل بر عجلت وقت نمایند و بقصد ضامی حسن ظن زبان
 حضرت آن عارفان باکریم کہ یک صواب بینت و مد خطا

در صورتی کہ

PERSIAN SECTION

CALL No. {

ACC. No. 10452

AUTHOR

TITLE

G051205

G180005

MAULANA AZAD LIBRARY
ALIGARH MUSLIM UNIVERSITY

RULES:—

1. The book must be returned on the date stamped above.
2. A fine of Re. 1-00 per volume per day shall be charged for text-books and 10 Paise per volume per day for general books kept over - due.

